

PRINTED AT
THE 'CHANDRIKA' PRESS
Madras—1958.

విషయసూచీ

విషయసంఖ్య.	పుటసంఖ్య.	విషయసంఖ్య.	పుటసంఖ్య.
నియామాః	4	చ	
క		చాంతో ద్విపద్యః	53
కాంత ఏకపద్యః	5	చాంత స్త్రీపద్యః	54
కాంతో ద్విపద్యః	,,	చాంత శ్చతుర్వద్యః	55
కాంత స్త్రీపద్యః	9	చాంతః పంచపద్యః.	56
కాంత శ్చతుర్వద్యః	29	చ	
కాంతః పంచపద్యః	36	చాంతో ద్విపద్యః	56
కాంత షడ్పద్యః	38	జ	
ఖ		జాంత ఏకపద్య,	57
ఖాంత ఏకపద్యః	39	జాంతో ద్విపద్యః	,,
ఖాంతో ద్విపద్యః	,,	జాంత స్త్రీపద్యః	59
ఖాంత స్త్రీపద్యః	40	జాంత శ్చతుర్వద్యః	61
ఖాంత శ్చతుర్వద్యః	41	జాంతః పంచపద్యః	62
ఖాంతః పంచపద్యః	,,	ఝ	
గ		ఝాంత పద్యః	62
గాంత ఏకపద్యః	42	జ్ఞ	
గాంతో ద్విపద్యః	,,	జ్ఞాంత పద్యః	62
గాంత స్త్రీపద్యః	46	ట	
గాంత శ్చతుర్వద్యః	50	టాంతో ద్విపద్యః	63
గాంతః పంచపద్యః	51	టాంత స్త్రీపద్యః	68
ఘ		టాంత శ్చతుర్వద్యః	71
ఘాంత ఏకపద్యః	51	త	
ఘాంతో ద్విపద్యః	,,	తాంతో ద్విపద్యః	73
ఘాంత స్త్రీపద్యః	52	తాంత స్త్రీపద్యః	74

విషయసంఖ్య.	పుటసంఖ్య.	విషయసంఖ్య.	పుటసంఖ్య.
తాంత శ్చతుర్వర్ణః	75	దాంత శ్చతుర్వర్ణః	146
డ		దాంతః పంచవర్ణః	148
దాంతో ద్వివర్ణః	76	ధ	
దాంత స్త్రివర్ణః	80	ధాంతో ద్వివర్ణః	148
దాంత శ్చతుర్వర్ణః	82	ధాంత స్త్రివర్ణః	151
ధ		ధాంత శ్చతుర్వర్ణః	153
ధాంతో ద్వివర్ణః	82	ధాంతః పంచవర్ణః	154
ణ		న	
ణాంతో ద్వివర్ణః	84	నాంతో ద్వివర్ణః	155
ణాంత స్త్రివర్ణః	88	నాంత స్త్రివర్ణః	158
ణాంత శ్చతుర్వర్ణః	96	నాంత శ్చతుర్వర్ణః	175
ణాంతః పంచవర్ణః	99	నాంతః పంచవర్ణః	185
ణాంత షడ్వర్ణః	100	నాంత షడ్వర్ణః	188
త		ప	
తాంతో ద్వివర్ణః	101	పాంతో ద్వివర్ణః	188
తాంత స్త్రివర్ణః	111	పాంత స్త్రివర్ణః	190
తాంత శ్చతుర్వర్ణః	128	పాంత శ్చతుర్వర్ణః	191
తాంతః పంచవర్ణః	135	పాంతః పంచవర్ణః	198
తాంత షడ్వర్ణః	136	ఫ	
తాంత స్పృశవర్ణః	„	ఫాంతో ద్వివర్ణః	193
ధ		బ	
ధాంతో ద్వివర్ణః	136	బాంతో ద్వివర్ణః	193
ధాంత స్త్రివర్ణః	138	బాంత స్త్రివర్ణః	194
ధాంత శ్చతుర్వర్ణః	140	బాంత శ్చతుర్వర్ణః	195
ద		బాంతః పంచవర్ణః	„
దాంతో ద్వివర్ణః	140	భ	
దాంత స్త్రివర్ణః	142	భాంత ఏకవర్ణః	195
		భాంతో ద్వివర్ణః	196
		భాంత స్త్రివర్ణః	197
		భాంత శ్చతుర్వర్ణః	199

విషయసంఖ్య.	పుటసంఖ్య.	విషయసంఖ్య.	పుటసంఖ్య.
మ		వాంత శ్చతుర్వర్ణః	303
మాంత ఏకవర్ణః	199	వాంతః పంచవర్ణః	304
మాంతో ద్వివర్ణః	"	శ	
మాంత స్త్రివర్ణః	205	శాంతో ద్వివర్ణః	304
మాంత శ్చతుర్వర్ణః	207	శాంత స్త్రివర్ణః	306
మాంతః పంచవర్ణః	203	శాంత శ్చతుర్వర్ణః	309
య		శాంతః పంచవర్ణః	310
యాంత ఏకవర్ణః	208	ష	
యాంతో ద్వివర్ణః	"	షాంతో ద్వివర్ణః	311
యాంత స్త్రివర్ణః	218	షాంత స్త్రివర్ణః	313
యాంత శ్చతుర్వర్ణః	225	షాంత శ్చతుర్వర్ణః	315
యాంతః పంచవర్ణః	227	స	
ర		సాంతో ద్వివర్ణః	316
రాంత ఏకవర్ణః	228	సాంత స్త్రివర్ణః	318
రాంతో ద్వివర్ణః	218	సాంత శ్చతుర్వర్ణః	323
రాంత స్త్రివర్ణః	243	సాంతః పంచవర్ణః	326
రాంత శ్చతుర్వర్ణః	262	సాంత షడ్వర్ణః	326
రాంతః పంచవర్ణః	270	హ	
ల		హాంతో ద్వివర్ణః	326
లాంతో ద్వివర్ణః	271	హాంత స్త్రివర్ణః	328
లాంత స్త్రివర్ణః	279	హాంత శ్చతుర్వర్ణః	329
లాంత శ్చతుర్వర్ణః	291	హాంతః పంచవర్ణః	331
లాంతః పంచవర్ణః	294	క్ష	
వ		క్షాంతో ద్వివర్ణః	331
వాంత ఏకవర్ణః	295	క్షాంత స్త్రివర్ణః	333
వాంతో ద్వివర్ణః	"	క్షాంత శ్చతుర్వర్ణః	334
వాంత స్త్రివర్ణః	299		

అవ్యయ పరిచ్ఛేదః

విషయసంఖ్య.	పుటసంఖ్య.	విషయసంఖ్య.	పుటసంఖ్య.
కాంతవర్ణః	336	భాంతవర్ణః	342
గాంతవర్ణః	,,	మాంతవర్ణః	,,
చాంతవర్ణః	,,	యాంతవర్ణః	344
ఞాంతవర్ణః	337	రాంతవర్ణః	,,
తాంతవర్ణః	,,	లాంతవర్ణః	345
ణాంతవర్ణః	,,	వాంతవర్ణః	,,
తాంతవర్ణః	,,	షాంతవర్ణః	,,
ధాంతవర్ణః	339	సాంతవర్ణః	346
దాంతవర్ణః	340	హాంతవర్ణః	347
నాంతవర్ణః	,,	క్షాంతవర్ణః	348
పాంతవర్ణః	341		
బాంతవర్ణః	,,		

వీ రి క

విశ్వకోశ మనునది నానార్థములను చెల్పు నిఘంటువు. ఇప్పుడో గ్రంథమును రచించిన కవి మహేశ్వరుడు. ఇతఁ డుత్తరదేశస్థుడు.

“స్తువీమహి మహామోహకైశాంతకభిషగ్వరం,

త్రైధాతుకనిదానజ్ఞం సర్వజ్ఞం దుఃఖహానయే.

అని ముఖిండప్రాచీనమున స్తోత్రముచేసెను. అందువలన బౌద్ధమతస్థుఁ డనియు, వైద్యశాస్త్రప్రవీణుఁ డనియుఁ జెప్పనగును.

“...హరిచంద్రనామా స్యవ్యాఖ్యయా చరకతంత్రమలంకార, ఆసీదసీ మవసుధాధిపవందసీయే తస్మాన్వయే...”

అనుటవలన సర్వరాజనన్యపూజితమగు హరిచంద్రవంశజుఁ డనియుఁ దేలు చున్నది.

ఇతనిపూర్వులు వైద్యశాస్త్రనిపుణు లనియుఁ దనకుఁ గూడ నిపు ణత గలదనియు ముఖిండమున

“శ్రీసాహసాంకన్యపతేరనవద్యవైద్యవిద్యాతరంగపదమద్వయమేవ చిభ్రత్,
యశ్చంద్రచారుచరితో హరిచంద్రనామా-

అనియు,

...యో వైద్యకత్రయ సరోజసరోజబంధుః,”

అనియుఁ జెప్పుకొనెను.

మఱియు నితఁ డీవిశ్వప్రకాశమును రచించుటకు భోగింద్రుఁడు, కాత్యాయనుఁడు, సాహసాంకుఁడు, వాచస్పతి, వ్యాడి, విశ్వరూపుఁడు, అమలమంగళుఁడు, శుభాంగుఁడు, గోపాలితుఁడు, భాగురుఁడు మున్నగు వారలు రచించిన కోశముల సాహాయ్యమును గొనెనని యాక్రింది శ్లోకములఁ దెలియనగును.

“భోగీంద్రకాత్యాయనసాహసాంకవాచస్పతి వ్యాధీపురస్సరాణాం
సవిశ్వయాపామలమంగళానాం శుభాంగగోపాలితభాగురాణాం
కోకావకాకాత్పరికటప్రభావసంభావితానర్హ్యగుణస్స ఏషః.”

ఈగ్రంథ మిన్నిగ్రంథములసారముగాన నిది చదివినఁజెప్పుట
మఱియొకగ్రంథము చూడ నవసరముండదని కవియే చెప్పెను.

“క్రిమాక మహేశ్వర ఇతి ప్రథితః కపింద్రః.....

యస్సాహసాంకచరితాదిమహాప్రబంధనిర్మాణమైనైపుణగుణాగతగౌరవక్రిః.”

అనుటవలన నితఁ డాకాలపుఁగవులలో మేటియైనట్లును దిగంతవిశ్రాంత
కీర్తిగలవాఁడైనట్లును స్పష్టముగనున్నది. ఈగ్రంథమునకుఁ బూర్వము
సాహసాంకచరితాద్యనేకగ్రంథముల రచించినట్లు దెలియవచ్చుచున్నది.
కాని తద్దగ్రంథములలో నొకటియైనను గనుపించుటలేదు.

ఈగ్రంథకాలమును నీక్రిందిశ్లోకమునఁ జెప్పఁకొనెను.

“రామానలవ్యోమరూపైశ్శకకాలేఽఖిలక్షితే

కోశం విశ్వప్రకాశాఖ్యం నిరమాచ్ఛ్రిమహేశ్వరః.”

అనఁగా శాలివాహనశకము ౧౦౩౩ నకు సరియగు క్రీస్తుశకము
౧౧౧౧ సంవత్సరము. దీనికే బిమ్మట రచించిన శబ్దభేదప్రకాశము
అమరవివేకమనెడి యమరకోశవ్యాఖ్యయుఁ గానవచ్చుచున్నవి.

ఈకోశమునకు విశ్వప్రకాశమని పేరిడినట్లు కవియే “కోశం
విశ్వప్రకాశాఖ్యం” అని చెప్పియుండెను. కాని మల్లినాథాదికృత
వ్యాఖ్యానములయందు “ఇతి విశ్వః” అని యున్నది. ఇట్లుంటున్నచే నిది
వ్యాఖ్యాత లిచ్చినదానికంటె భిన్నమని వెక్కురు తలంచుచున్నారు.
కాని యట్లు కాదు. కవినైపుణ్యమునుబట్టియుఁ దాఁజూచిన గ్రంథ
సంక్షేపములను బట్టియు నీగ్రంథము చూచినవారలకు రెండు నొక
టియే యని తెలియక మానదు. వ్యాఖ్యాతలు “విశ్వః” అని యనుట
యచ్చారణసౌకర్యమునకే యని యూహింపవలసియున్నది. మల్లినా
థునికాలమునుండి విశ్వప్రకాశమని స్థాకమయినట్లుఁ దోచుచున్నది.

కాని విశ్వకోశముని పేరుగూడ నప్పటినుండియే వచ్చియుండును. ఇది త్రికాండ, హేమచంద్ర, మేదిన్యాదికోశములకంటె బూర్వము రచింపఁబడెను. మేదిన్కోశమందు నీగ్రంథనామము “విశ్వప్రకాశకోశం చ సువిచార్య” అని పేర్కొనఁబడియున్నది.

సంస్కృతమున 86 సిఘంటువు లున్నవని కొందఱ పండితుల యభిప్రాయము. కాని 23 మాత్రమే కనఁబడుచున్నవి. అందునను నీవిశ్వకోశమున కెక్కుడు ప్రచారమున్నదని వ్యాఖ్యానగ్రంథములవల్లఁ దెలియనగును. మఱియు శబ్దరత్నాకరాదిగ్రంథములందువలె నీ గ్రంథమునందుఁ బదాంత్యవర్గక్రమము ననుసరించి వ్రాయఁబడినది. పదాన్వేషకులకు సులభముగ సూచీక్రమముగ నేర్పరుపఁబడియున్నది. ఈ గ్రంథము గీర్వాణభాషాజ్ఞానువులకు నత్యంతోపయోగమని చెప్పుచున్నాఁడను.

నానార్థకోశము లలో విగుల పేరెన్నికగన్న యీ విశ్వకోశము చిరకాల ముద్రితముగ నుండి ౧౯౧౧-వ సంవత్సరమున నాగరిలిపిలో మూలము మాత్రము వారాణసీనగరమున చౌకాంబాగ్రంథమాల వారిచే ముద్రింపఁబడెను. పదఁడి ౧౯౧3-వ సంవత్సరమున శ్రీ మొదలి అప్పన్న శాస్త్రి గారు వ్రాసిన తెలుగుటీకతో నొకటియు ముద్రింపఁబడెను. కాని దీనిలోని మూలమును టీకయుఁ జాల దోషములతోఁ గూడి యుండెను. మూలమువిషయములలో నాగరిలిపి ప్రతికిని దీని కిని జాల పాఠభేదములును దోషములును గలవు. ఒకదానికొకటి సరిపడలేదు. వ్యాఖ్యాతలిచ్చు నుదాహరణములకు నించుమించు తెలుగులిపి ప్రతిమాత్రము సరిపడుచున్నది. అందువలన నీగ్రంథమును నిర్దోషముగఁ బ్రకటింపఁ దలంచినవారై సంస్కృతాంధ్రరవిడాదిభాషాపరిపాఠకులు బ్రహ్మశ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిలవారు సమగ్రముగఁ బరిష్కరించుటకై నాకొక వ్రాతప్రతి నొసంగిరి. నేనును బైరెండు ప్రతుల నాధారముగఁ గొని యింకను శబ్దకల్పద్రుమము, వాచస్ప

త్యము, వామనశివరామఆష్టావైగారి సంస్కృతాంగ్లనిఘంటువు, శబ్దరత్నాకరము మున్నగు గ్రంథములసహాయమునఁ బూర్తిగఁ బరిష్కరించితిని. ఈవ్రాతప్రతికి శ్రీశేషాద్రిరమణకవులును మిక్కిలి సహాయపడిరి. ఇంతటి సహాయముచేఁ జూచినను “బలవదపి శిక్షితానామాత్మనః ప్రత్యయం చేతః” యనుగట్లు గీతము దోషము లుండవచ్చును. అయ్యవి పాఠక మహాశయులు తెలిపిన పునర్దుద్రణమున సరిచేయఁబడును. ఇట్టి కష్టకాలమున వ్యయమును పరిగణింపక గీర్వాణభాషాజిజ్ఞాసువులకు సులభముగ బోధపడునట్టిగ్రంథమునకుఁ డీకను వ్రాయించి ప్రకటించిన బ్రహ్మశ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగా రెంతయఁ బ్రశంసార్హులు. ఇంకను నిటువంటి గ్రంథములకుఁ డీకలు వ్రాయించి ప్రకటింపించుటకు భాషాభిమానులు శ్రీకామ్రులవాని బ్రోతసహింతురు గాక!

26-9-31 }
చెన్నపురి.

ఇట్లు, భాషాసేవకుఁడు,
ఉత్పల వేంకటరంగాచార్యులు.

సంకేతాక్షర వివరణము

పుంలింగమునకు	పు.
స్త్రీలింగమునకు	స్త్రీ.
నపుంసకలింగమునకు	న.
పుంస్త్రీలింగములకు	పు.స్త్రీ.
పున్నపుంసములకు	పు.
స్త్రీనపుంసకములకు	స్త్రీ.
త్రిలింగమునకును, విశేష్యోఘ్నమునకును	త్రి.
అవ్యయమునకు	అవ్య.
ఉపసర్గమునకు	ఉప.
నిత్యబహువచనమునకు	ని. బ.

అవ్యయపరిచ్ఛేదమున నవ్యయభిన్నమునకు మాత్ర మాయా
లింగములు చేర్పబడినవి.

టీకయందు మూలపదక్రమముననుసరించి యర్థములు వ్రాయఁ
బడియున్నవి.

ఓం
విశ్వకోశః

ముఖఖండ ప్రారంభః.

- శ్లో. స్తువీమహి మహామోహాక్లేశాంతకభిషగ్వరం,
త్రైధాతుకనిదానజ్ఞం సర్వజ్ఞం దుఃఖహనయే. ౧
- కలావిలాసాన్తకరందబిందు
ముద్రాం వినిద్రే హృదయారవిందే,
యా కల్పయంతీ రమతే కవీనాం
దేవీం నమస్యామి సరస్వతీం తామ్. ౨
- కవీంద్రకుముదానందకందోద్గమసుధాకరం,
వాచస్పతి మతిస్పర్ధి శేషుషీచంద్రికోజ్జ్వలమ్. ౩
- తూభ్యత్ క్షీరాబ్ధిఃల్లాలమాలోల్లాసీయశిశ్మియం,
గురుం వందే జగద్వంద్యగుణరత్నైకరోహణమ్. ౪
- శ్రీసాహసాంకన్తపతేరనవద్యవైద్య
విద్యాతరంగపదమద్యయమేన బిభృత్,
యశ్చంద్రచారు చరితో హరిచంద్రనామా
స్వవ్యాఖ్యయా చరకతంత్రమలంచకార. ౫
- ఆనీదనీమవసుధాధిపవందనీయే
తస్యాన్వయే సకలవైద్యకులావతంసః,
శక్రస్య దస్త్రథివ గాధిపురాధిపస్య
శ్రీకృష్ణ ఇత్యమలకీర్తితావితానః. ౬
- సంకల్పసంభవదనల్పవికల్పజల్ప
కల్పానలాకులితవాదిసహస్రసింధుః
తర్కత్రయత్రిణయనస్తనయో యదీయో
దామోదగన్ధముభవద్భిషకాం వరేణ్యః. ౭

తస్మాద్భవతోమదుదారహాచో
 వాచస్పతిశ్రీలనావిలాసీ,
 సద్వైద్యవిద్యానభీదినేశః
 శ్రీమల్లాణస్పత్కుముదాకరేందుః.

౪

యద్భాగితృజస్కలవైద్యకతత్త్వరత్న
 రత్నాకరశ్చియమవాప్యచక్షేవోఽభూత్,
 కీర్తేర్నికేతనమనింద్యపదప్రమాణ
 వాక్యప్రపంచరచనాచతురాననశ్రీః.

౫

కృష్ణస్య చాఽజని సుతస్త్రితపుండరీక
 పండాతపత్రపరభాగయశఃపరాగః,
 శ్రీబ్రహ్మత్యక్తవికలాత్తముఖారవింద
 సోల్లాసలాసితరసార్ద్రసరస్వతీకః.

౧౦

తస్మాత్తజః సరసశైరవకాంతకీర్తిః
 శ్రీమాన్తపేశ్వరశ్చితి ప్రథితః కవీంద్రః,
 నిశ్శేషవాఙ్మయమహార్ణవసారదృశ్యా
 శబ్దాగమాంబురుహపండరవిర్బభూవ.

౧౧

యస్సాహసాంకచరితాదిమహాప్రబంధ
 నిర్మాణవైపుణగుణాగతగౌరవశ్రీః,
 యోవైద్యకత్రయసరోజసరోజబంధుః
 బంధుస్సతాం సుకవిశైరవకాననేందుః.

౧౨

ఇయం కృతిస్తస్య మహేశ్వరస్య
 వైదగ్ధ్యసింధోః పురుషోత్తమానాం,
 దేదీప్యతాం హృత్కమలేషు నిత్య
 మాకల్పమాకల్పిత కాస్తుభశ్రీః.

౧౩

లబ్ధైః కథంచితభిజాతసువర్ణకార
 లీలేన కోశవరరత్నధిశ్చబ్దరత్నైః,
 విశ్వప్రకాశశ్చితి కాంచనబంధశోభాం
 బిభ్రన్తయాత్ర ఖటితో ముఖిఖండ ఏషః.

౧౪

క్షోణీశ్వరోదీరితశబ్దశోశ

రత్నాకరాలోడనలాలసానాం,

సేవ్యః కథం నైష సువర్ణశైలో

విశ్వప్రకాశో విబుధాధిపానామ్.

౧౫

భోగీంద్ర కాత్యాయన సాహసాగ

వాచస్పతి వ్యాడి పురస్సరాణాం,

సవిశ్వయాపామలమంగళానాం

శుభాంగవోపాలితభాగురాణామ్.

౧౬

శోశావకాశాత్ ప్రకటప్రభావ

సంభావితా నర్మగుణస్స ఏషః,

సంపాదయన్నేష్యతి వాంఛితార్థా

కథం న చింతామణితాం కవీనామ్.

౧౭

ఆమిత్రశైలచరమాచలమేఖలాద్రి

కైలాసభూమివలయాద్యదిహఃస్తి కించిత్

ఏకత్ర సంభృతమగోచరశబ్దరత్న

మూలోక్యతాం తదఖిలం సుధియః కవీంద్రాః.

౧౮

యద్యస్తి వాజ్ఞయమహర్ణవమంథనేచ్ఛా

ప్రాప్తం పదం ఫణిపతేర్యదికాతుకం వః,

విశ్వప్రకాశమనిశం తదిదం నిషేష్య

సంభావ్యతాం పరమశాబ్దికశేఖరశ్రీః.

౧౯

సతాం పుస్తకసంభారభారమోక్షః కృతో మయా,

నామానుశాసనమిదం సంపూర్ణం తన్వతాఽదృభతమ్.

౨౦

యద్యపూర్వతయా కించిన్నామాత్ర ప్రతిభాతి చ,

తత్తదన్విష్యతాం సద్భిర్నామపారాయణాదిషు.

౨౧

ఏతత్కవీంద్రైరథ పండితేంద్రైః

ప్రయోగసంబోధఫలవ్యయాప్తైః,

యైర్నామకంతాభరణం కృతం తై

స్సర్వజ్ఞతా స్వప్రణయీ కృతైః,

౨౨

జ్వర ప్రచారైః పరికల్పితాభిః,
శబ్దార్థసంబోధకథాప్రథాభిః,
వ్యాఖ్యాభిరప్రాప్తముదాం ప్రమోద
మాథాతు మత్రైష పరిశ్రమో నః.

౨౩

ఏతాం కృతిం కృతిధియః కృతకృత్యభావ
మాపాదయన్న సదయం సదయంతు చేతః,
నిత్యం మహేశ్వరకవేః పరభావయంతః
సంతః పరోన్న తిరతాహి భవంతి లోకే.

౨౪

రామానలవ్యోమరూపైశ్చక కాలే అభిలక్షితే,
కోశం విశ్వప్రకాశాఖ్యం నిరమాచ్ఛిమహేశ్వరః.

౨౫

— నియమాః —

శ్లో. ఏక ద్విత్రి చతుః పంచ పడ్యర్థానుక్రమోజ్జ్వలైః,
కాంతాదివర్తై ర్నానార్థసంగ్రహోఽయం విత్యేతే.

౧

తా. ఒక యక్షరము మొదలు ఆరు అక్షరముల వఱకుగల పదసమదాయముతో నొప్పుచున్న కాంతాదివర్తములతో నానార్థ సంగ్రహముగలిగి యీవిశ్వ నిఘంటువు విస్తరింపఁబడినది.

నానార్థః ప్రథమాంతోఽత్ర సర్వత్రాదౌ ప్రదర్శితః,
సప్తమ్యంతేషు శబ్దేషు వర్తమాన స్సునిశ్చితః.

౨

తా. ఈవిశ్వనిఘంటువునం దంతటను సప్తమియంతముగాఁ గలశబ్దములందు వర్తించునవియుఁ జక్కఁగా నిశ్చయింపఁబడినవియుఁ బ్రథమాంత విభక్తిగలవియు నగు నానార్థశబ్దములు ఆదియందుఁ బ్రదర్శింపఁబడెను.

దృష్టాంతేన సహ క్వాపి సప్తమ్యాధారవచ చ,
స్పష్టాయ లింగభేదాయ త్వాప్యత్ర పునరుక్తతా.

౩

తా. ఈ నిఘంటువునందుఁ బదము ఒక్కొక్కచోట దృష్టాంతముతోఁ గూడ సప్తమివిభక్తియాధారముగల శబ్దమునందే వర్తించును. మఱియు నొక్కొక్కచోట నానార్థపదముల పునరుచ్చారణము లింగభేదములు స్పష్టపఱచుటకుఁ జేయఁబడెను.

అథ కాంత ఏకవర్ణః.

కో బ్రహ్మత్వానిలా ర్హేషు
శమనే సర్వనామ్ని చ,
పావకే చ మయూరే చ
సుఖశీర్షజలేషు కం. ర.

అథ కాంతో ద్వివర్ణః.

అకం పాపే చ దుఃఖేచ
శకో రాజన్యదేశయోః,

బకస్తు బకపుష్పే స్యాత్క
హ్వే శ్రీదేచ రక్షసి. ౫.
శుకో వ్యాససుతే కీరే రావ
ణస్య చ మంత్రిణి, గ్రం
థిపల్లవే శిరీషే చ శుకం
స్యాచ్ఛోణకే క్వచిత్. ౬.

ద్వికః కాకే చ కోకే చ
సృకో బాణానిలోత్పలే,
అర్కోఽర్కం పల్లవే స్ఫటికే
రవౌ తామ్రే దివస్పతౌ.

కర్కః కర్కే రాశిభేదే శు
క్లాశ్వే దర్పణే ఘటే,
తక్రః కాంతౌ వితర్కోహ
కర్కభేదేషు కీర్త్యతే. ౮.

శ్లోకో యశసీ పద్మే చ
లోకస్తు భువనే జనే,
స్తోకోఽల్పే చాతకే

తోకం త్వపత్వే తనయేఽపి
చ. F.

విశ్వకో—2

కాంత ఏకవర్ణము.

కః—(పు) బ్రహ్మ, ఆత్మ, వాయువు, సూ
ర్యుడు, యముడు, సర్వనామము,
అగ్ని, నైమిలి. కం—(న) సుఖము, శిర
ము, జలము.

కాంత ద్వివర్ణము.

అకం—(న) పాపము, దుఃఖము.
శకః—(పు) శాలివాహనాదిరాజు,
దేశవిశేషము.

బకః—(పు) బకపుష్పవృక్షము, వాలు
కొంగ, కుబేరుడు, బకాసురుడు.

శుకః—(పు) శుకమహర్షి, చిలుక, రావ
ణునిమంత్రి శుకం—(న) స్థాణేయమను
గ్రంథము, దిరిసెనచెట్టు(ప్ప)దుండు
గవుఁజెట్టు.

ద్వికః—(పు) కాకి, చక్రవాకము.
సృకః—(పు) బాణము, వాయువు, కలువ.
అర్కః—(పు) జిల్లేడుచెట్టు, స్ఫటికము,
సూర్యుడు, రాగి, ఇంద్రుడు.

కర్కః—(పు) ఎండ్రకాయ, కర్కటక
రాశి, తెల్లనిగుట్టము, అద్దము, కుండ.
తక్రః—(పు) ఆశ, సందేహ మైనయూహ,
ఊహ, కర్కవిశేషము.

శ్లోకః—(పు) కీర్తి, పద్యము.
లోకః—(పు) లోకము, మనుజుడు.
స్తోకః—(త్రి) స్వల్పము, (పు) వానకోయిల

తోకం—(న) ఆడు మగసంతానము
కొడుకు.

కోశశ్చక్రే వృకే శ్వేష్టాన్తం
ఖర్జూరీదుమభేదయోః,
రోకోదీప్తా బిలే రోకం నా
కాక్రయణభేదయోః.

౧౦.

చేకో విదగ్ధే చేకస్తు విశ్వ
సమృగపక్షిణోః,
రేకో విరేకే శంకాయాం
రేకస్యాదవమేఽపి చ.

౧౧.

కాకస్యాద్వాయనే వృక్ష
ప్రభేదే ఫీతసర్పిణి, కాకా
స్యాత్కాక నాసాయాం
కాకోలీకాకజంఘయోః.

౧౨. రక్తికాయాం మల
యాం చ కాకమా
చ్యాం చ కీర్తితా, కాకం
స్త్రీరతబంధే స్యాత్కా
కానాం సంహతావపి.

౧౩. వేశవారే చ ధృష్టే
చ శ్వేష్టే చ క్వచిదివ్య
తే, శిరోఽవతూలనే మా
నవిశేషద్వీపభేదయోః.

౧౪.

పాకశ్చిశౌ జరానిష్ఠా పనన
క్షేదనేషు చ,

కాకో ద్వీపాంతరే శక్తా నృప
దుమవిశేషయోః. ౧౫.

కాకం హరితకే చాపి

నాకస్వర్గంతరిక్షయోః,

కోకః—(పు) చక్రనాకము, తోచేలు,
బల్లి, ఖర్జూరవృక్షము, కొంగ.

రోకః—(పు) ప్రకాశము. రోకం—(న)
రంధ్రము, ఓడ, కొనుట.

చేకః—(త్రి) నేర్పరి, అలవాటుపడిన
పశువులు పక్షులు మున్నగునవి.

రేకః—(పు) విరేచనము, సందేహము,
నీచుడు.

కాకః—(పు) కాక, కొండగోగుచెట్టు,
కుంటివాడు. కాకా—(స్త్రీ) కాకిదొండ
చెట్టు, తేలుమణిచెట్టు, వెలుమసంధి
చెట్టు, గురివెండచెట్టు, బ్రహ్మమేడి
చెట్టు, కాచిచెట్టు. కాకం—(న) స్త్రీలరతి
బంధవిశేషము, కాకులగుంపు. (పు)
సంబాధపాడుము, ముదసలివాడు,
తలరుద్దుకొనుట, పరిమాణము, ద్వీప
భేదము.

పాకః—(పు) పిల్లవాడు, ముదసలితన
ము, వంటచేయుట, పండుట.

కాకః—(పు) కాకద్వీపము, సామర్థ్యము,
కాకవంశపురాజు, కాకవృక్షము,
కాకం—(పు) కరకచెట్టు.

నాకః—(పు) స్వర్గము, ఆకాశము.

మూకోఽపవాస్సుశ్చో దీనే మూకః—(పు) మూగవాడు, దీనుడు,
శూకోఽనుక్రోశ శృంగ శూకః—(పు) దయ, కొమ్ము.

యోః. ౧౬.

భూకశ్చిద్రే మరాశే చ భూకః—(పు) గంధము, హింస.
భేకో మంఢూక మేఘయోః. భేకః—(పు) కప్ప, మబ్బు.

ఏకం తు కేవలే శ్రేష్ఠ ఇతర ఏకః—(త్రి) అసహాయమైనది, శ్రేష్ఠమైనది, వేటుగనున్నది.

శౌకం శుకసమూహే చ శౌకం—(న) చిలుకలగుంపు, స్త్రీలరతి
స్త్రీణాం చ కరణాంతరే, బంధవిశేషము.

అంక స్థానేఽంతికే మంతో అంకః—(పు) ప్రదేశము, సమీపము,
రూపకో త్సం గలక్ష్యసు అపరాధము, నాటకవిశేషము, తొడ
౧౮. నాటకాదిపరిచ్ఛేదే ముందరిభాగము, గుర్తు, నాటకము
చిత్రయుద్ధే చ భూషణే, నందలిభాగము, యుద్ధవిశేషము, అలంకారము.

కంకశ్చద్వద్విజే ఖ్యాతో లో కంకః—(పు) బ్రాహ్మణవేషధారి, రాబం
హాపృష్ఠకృతాంతయోః. ౧౯. దు, యముడు.

వంకః పల్యాణభాగే స్వాన్న వంకః—(పు) గుఱ్ఱపుంగులము ముందు
దీపాత్రే చ భంగురే, భాగము, నదీక్రము, వ్యర్థమైనది.

టంకః కపిత్థభేదే స్వాన్తానాం టంకః—(పు) నల్ల వెలగచెట్టు, రెండు
తర ఖనిత్రయోః. ౨౦. ధరణముల ప్రమాణము, త్రవ్వ
కోపేఽసికోశే జంఘా గోల, కోపము, కత్తియొర, పిక్క,
యాం టంకణే గ్రావదా వెలిగారము, తాళ్లములచు ఉలి,
౨౧. రేణి,

రంస్తు కృపణే మల్లే రంకః—(పు) లోభి, జెట్టివాడు,

పంకః కర్దమపాపయోః. ౨౧. పంకః—(పు) బురద, పాపము.

నన్యంకుర్మగే ఋషే నన్యంకుః—(పు) జింకపాతు, ఒకముని.

నాకుర్వామలూరౌ మునౌ నాకుః—(పు) పుట్ట, ఒకముని, పర్వతము.

గిరౌ,

శంకుః శీలే శివేఽస్త్రే చ సు శంకుః—(పు) మేకు, శివుడు, అస్త్రవిశే

భ్యాపాదప భేదయోః.

౨౧. యాదోభేదే చ పా
పే చ స్థానావపి చ మే
హనే,

కల్కః పాపాశయేపాపే దం
భే విట్కిట్టయోఽపి. ౨౩.

వల్కంతు వల్కలే ఖండే
శల్కం శకలవల్కయోః,
శుల్కం ఘట్టాదిదేయే స్వా
జ్ఞామాతుర్బంధకేఽపి చ.
౨౪.

నిష్కమష్టాధికస్వర్ణశతే దీ
నారకరయోః, వత్సలం
కరణేహేమమాత్రే హే
మపలేఽపి చ. ౨౫.

ముష్కోఽండకోశే సంఘాతే
ముష్కో మోక్షే చ పా
దపే,

కిష్కర్విరతస్తా హస్తే చ ప్ర
కోష్ఠే కుత్సికేఽపి చ. ౨౬

త్రికా కూపస్య నేమా స్వా
త్రికం పృష్ఠాధరే త్రయే,

లంకా రక్షఃపురీ శాఖా శా
కినీ కులటాసు చ. ౨౭.

వము, సంఖ్యాభేదము, వృక్షవిశే
షము, నీటిపంది, పాదము, కొమ్మలు
లేని మొరడు, శిశ్నము.

కల్కః—(పు) దురాలోచనము, పాప
ము, కపటము, పురీషము, చీమిడి
మొదలగు పండ్రెండు విధముల శరీర
మలము.

వల్కం—(న) నారపట్టు, తునుక.

శల్కం—(న) తునుక, నారపట్టు.

శుల్కం—(న) మాంసములు గేటువద్ద
నిచ్చుసుంకము, అల్లునివద్ద పుచ్చు
కొను ద్రవ్యము.

నిష్కం—(న) నూటయెనిమిది స్వర్ణ
ముల యెత్తుగల బంగారు నాణెము,
దెబ్బది గురిగింజల యెత్తు సరిగల
ముద్రిక, ఎనుబది గురిగింజలయెత్తు
(కర్షము) హారములోని పతకము,
బంగారము, పలమెత్తు బంగారము.

ముష్కః—(పు) వృషణము, సమూ
హము, మోక్షము, వృక్షవిశేషము.

కిష్కః—(పు) జేన, మూర, ముంజేయి,
నిందితుడు.

త్రికా—(నీ) నూలిమీఁది గిలుక, ముడ్డి
పుస, మూఁడు వస్తువుల సమూ
హము.

లంకా—(నీ) రావణునిపట్టణము, కొమ్మ,
భూతవిశేషము (శాకిని) వ్యభిచరిం
చున్న.

శంకా త్రానే వితర్కే చ
రాకాతు సరిదంతరే, కచూర్
నవరజఃకన్యా పూర్ణేందు
పూర్ణిమాసు చ. ౨౮.

అథ కాంత స్త్రి వర్ణః.

కనకం చంపకే స్వర్ణే కింశుకే
నాగకేసరే, దుత్తూరే
కాంచనారే చ కాలేయే
౨౫ క్వచిన్మతమ్. ౨౯.
కరకస్తు కరంకే స్యాద్దాశిమే
చ కమండలా, పక్షిభేదే
కరే చాపి.

కరకా చ ఘనోపలే. ౩౦.
నరకో నిరయే దైత్యే
సరకస్సీధుభాజనే, అభిన్నా
ధ్వగపంక్తా చ సీధుపానే
చ సీధుని. ౩౧.

ఖనకశ్చి త్తత త్వజ్జేపంధి(పధి)
చోరే చ మూషకే,

జనకః పితృరాజర్షో
ర్యుతకం సంశయే యుగే
౩౨. యాతకే చలనా
గ్రే చ స్త్రీనస్త్రాంచలయు
క్తయోః,

కృషకః కర్షకే ఫాలే (పాపే)
రజకో ధావకే శుకే. ౩౩.

మధుకో వందిభేదే స్యాద్దవ్య
ప్త్యా హ్యేవిహగాంతరే,
మధుకో మధుపర్ణ్యాంస్యా

శంకా—(స్త్రీ) భయము, సందేహము.

రాకా—(స్త్రీ) నదీవిశేషము, గజ్జి, కొ
త్తగా రజస్వలయైన చిన్నది, నిండు
పున్నమ.

కాంత స్త్రి వర్ణము.

కనకం—(న) సంపంగపూవు, బంగారము,
మోదుగుచెట్టు, నాగకేసరపుంజెట్టు,
ఉమ్మెత్తచెట్టు, దేవకాంచనవృక్షము,
కృష్ణాగురు.

కరకః—(పు) తలపుట్టె, దానిమ్మచెట్టు,
కమండలుపు, కరకపక్షి, హస్తము.

కరకా—(స్త్రీ) పడగండ్లు.

నరకః—(పు) నరకము, నరకాసురుడు,

సరకః—(పు) కల్లుమండ, పడతెగని బాట
సారులవరుస, కల్లుద్రాగుట, కల్లు.

ఖనకః—(పు) మనస్తత్వవేత్త, కన్నపు
దొంగ, పందికొక్కు.

జనకః—(పు) తండ్రి, జనకమహారాజు.

యతకం—(న) సందేహము, జంట,
పెండ్లికూతున కిచ్చుతోడవు, చేటు
కొన, స్త్రీపైటచెంగుకొన, కూడు
కొన్నది.

కృషకః—(పు) కృషివలుడు, నాగలికట్టు.

రజకః—(పు) చాకలివాడు, చిలుక.

మధుకః—(పు) స్తుతిపాఠకడు, యష్టి
మధుకము, పక్షివిశేషము, తిప్పతీగె,
గుమ్మపచెట్టు.

దణుకో నిపుణాల్పయోః.

3౪.

వసుకశ్చివమాల్వాం స్యాద
ర్కవల్లే చ రోమకే,
శిశుకశ్చింశుమారే స్యాద్వా
లకోలూపినోరపి. 3౫.

క్రముకః పట్టి కాలోద్ధేభద్ర
ముస్తకపూగయోః, ఫలే
కార్పాసికాయాం చక్ర
ముకో బ్రహ్మదారుణి.

3౬.

బహుకః కర్కషేఽర్కే చ
దత్యూహే జలఖాతకే,
ధనికస్సాధుధన్యాక ధవేషు
ధనికా స్త్రియాం. 3౭

ప్రియకః పీతసారే స్యాన్నీ
పే చిత్రమృగేఽలిని, కుం
కుమే చ ప్రియంగౌ చ

పృథుకశ్చిపితే శిశౌ. 3౮.

యమకం యమజే శబ్దాలం
కారే సంయమేఽపి చ,

మశకః కథ్యతే తుద్రరోగ
జంతువిశేషయోః. 3౯.

కులకం తు సటాలే స్యా
న్లోఽఘసంబంధగుచ్ఛకే,
కులకః స్యాత్కులశ్రేష్ఠే
ఽల్పికే శాకతిందుకే. ౪౦.

తిలకం చిత్రకే ప్రాహుర్లలా
మే తిలకాలకే, రోగా
శ్వదుమభేదేషు క్లోమ్ని

అణుకః—(పు) నేర్పరి, అల్పుడు.

వసుకః—(పు) ఒకపుష్పవృక్షము, జిల్లేడు
చెట్టు, చవిటిఉప్పు.

శిశుకః—(పు) పిడక మొసలి, శిశువు,
ఉలుచమీనము.

క్రముకః—(పు) ఎఱ్ఱలొద్దుగుచెట్టు, భద్ర
తుంగముస్తే, పోకచెట్టు, ప్రేంకణపుం
జెట్టు, ప్ర త్తిచెట్టు, గంగరావిచెట్టు.

బహుకః—(పు) ఎండ్రకాయ, జిల్లేడు
చెట్టు, కూకురు గుడ్డంగిపిట్ట, సంగడి.

ధనికః—(పు) సాధువు, పనియాలు, పని
పిటి ధనికా—(సీ) ఆడుది.

ప్రియకః—(పు) వేగిమ్రాసు, కడిమిచెట్టు,
చిత్రవర్ణములయిట్టి, తుమ్మెద, కుంకు
మ, ప్రేంకణపుంజెట్టు.

పృథు :—(పు) అటుకులు, పిల్లవాడు.

యమకం—(స) కవలబిడ్డలు, యమకమును
శబ్దాలంకారము, తపస్సు.

మశకః—(పు) అబ్బరోగము, దోమ.

కులకం—(స) పొట్ల చెట్టు, ఏకాస్యము
గల నాలుగుకంటె నెక్కువజ్జోకములు,
కులకః—(పు) కులమునందు త్తముడు,
పుట్టు, చిట్టతుమికిచెట్టు.

తిలకం—(స) బొట్టు, ముఖ్యపస్తువు, పుట్టు
మచ్చ, రోగవిశేషము, ఆశ్వము,
బొట్టుగుచెట్టు, గర్భకోశ ముసందలి

- సౌవర్చలైఽపి చ. ౪౧. కుడి ప్రక్కనున్న మాంసఖండము, సౌవర్చలవణము.
- కులికో నాగభేదే స్యాద్ధృః కులికః—(పు)సర్పభేదము, వృక్షభేదము, కులశ్రేష్ఠుడు.
- భేదే కులసత్తమే, కులికః—(పు) కులికముని, నూనెమడ్డి, సర్జాఽక్షవృక్షయోః. ఏవెచ్చెట్టు, తాడిచెట్టు.
౪౨. చషకం తు సురాపాత్రే మేఘ చషకం—(చ) కల్లు ద్రావెడిగిన్నె, మేఘ మద్యప్రభేదయోః, ము, ఒకవిధమగు మద్యము.
- చటకః కలవింకే చ చటకా చటకః—(పు)ఊరపిచ్చుక, చటకా—(స్త్రీ) ఆడు పిచ్చుక, ఆడు పిచ్చుకపిల్ల.
- స్త్రీత్ర్యంశత్యయోః, ౪౩. కటకం—(వ) కంకణము, కొండచటియ, రాజధాని, పిరుదు, సముద్రపుఉప్పు, ఏనుగు దంతములపైని యలంకారము.
- కటకం వలయే సానౌ రాజ ధానీనితంబయోః, సా ముద్రలవణే దంతమండనే దంతినామపి ౪౪. కటుకం—(న) కటుకరోహిణి, త్రికటుకములు (శుంతి పిప్పలి మిర్జాకు.)
- కటుకం కటురోహిణ్యాం వ్యోమేఽపి కటుకంస్తృతం, చులుకః—(పు)చేరెడు, చులుకం—(న) చిన్నకుండ.
- చులుకః ప్రస్మతౌ భాండభేదే చ చులుకం మతం. ౪౫. పులకః క్రిమిభేదే స్యాద్ధృః పులకః—(పు) చెట్టునందుఁ బుట్టుపురుగు, పూపులగుత్తి, సూర్యకాంతమణి చ్చార్కమణిదోషయోః, లోనిమచ్చ, (పటలము) ఏనుగునకుఁ బెట్టు అన్నకబళము, గగుర్పాటు, గజాస్త్వపిండి రోమాంచే హరితాశే శిలాంతరే, ఆరిదము, వజ్రము.
౪౬. రుచకం మంగళద్రవ్యే గ్నీ రుచకం—(న) మంగళద్రవ్యము, హార విశేషము, దంతము, వేడుక, మాదీ త్కంతే బీజవూరే చ ఫలపుండ్రెట్టు, సౌవర్చలవణము, వాయు సౌవర్చలవిడంగయోః, విడంగము, గోరోచనము, అశ్వాభర

౪౭. రోచనాయాం చ

రుచక మశ్వాభరణ మా

ల్యయోః,

క్షురకః కోకిలాక్షే స్యాన్ద్రో

క్షురే తిలకద్రుమే. ౪౮.

కాముకః కమనేశోకపాద

పే చాతిముక్తకే,

పాతుకః పతయాళౌ స్యా

త్ప్రపాతజలహస్తినోః.

౪౯.

ఆనకః పటహే భేర్యాం మృ

దంగే స్వనంబుదే,

అధకం మానభేదే స్యాత్తువ

ర్యామాధకీ మతాగ్నిం.

కారకః కర్తరి (నటే) ప్రోక్త

కర్తాదావపి కారకం,

చారకః పాలకేశ్వాదేస్సాన్య

త్సంచారకబంధయోః.

౫౦.

తారకః కర్ణధారే చ దైత్యే

చ దృశితారకం, కనీని

కాయాం నక్షత్రే తార

కం తారకేతి చ. ౫౧.

వారకోశ్వగతావశ్య విశే

షేషానిషేధకే,

పావకోశ్చైవ సదాచారే

వహ్నిమంథే చ చిత్రకే.

౫౩. భల్లాతకే విడంగే చ

సాయకశ్శరఖడ్గయోః,

ణము, పూలదండ.

క్షురకః—(పు) గొలిమిడిచెట్టు, ఏనుగు

పల్లెరుచెట్టు, బొట్టుగుచెట్టు.

కాముకః—(పు) కాముకుడు, అశోక

వృక్షము, పూలగురిగింజచెట్టు.

పాతుకః—(పు) పడిపోవు చున్నవాడు,

కొండచటియ, నీటియేనుగు.

ఆనకః—(పు) తప్పెట, భేరి, మద్దెల, ఉరు

ముచున్న మేఘము.

అధకం—(న) కొలభేదము (తూము)

అధకీ—(నీ) సురాష్ట్రదేశపు తువరి

మన్ను.

కారకః—(పు) పనిచేయువాడు. కార

కం—(న) పనులు.

చారకః—(పు) గజాశ్వపాలకుడు, సంచ

రించుట, మొండిము.

తారకః—(పు) పడవ నడుపువాడు,

తారకాసురుడు, తారకం—(న) నేత్ర

ము(న్న) కంటిగుడ్డు, నక్షత్రము.

వారకః—(పు) గుఱ్ఱపునడక, అశ్వవిశే

షము, నివారించువాడు.

పావకః—(పు) అగ్ని, ఆచారవంతుడు,

నెల్లికూర, చిత్రమూలము, జీడిచెట్టు,

వాయువిడంగము.

సాయకః—(పు) బాణము, ఖడ్గము.

రల్లకః కంబళమ్మగే కంబళే
చ నిగద్యతే. ౫౪.

నాయకో నేతరి శ్రేష్ఠే హర
మధ్యమణావపి,
ప్రాణకస్తత్త్వజాతీయే జీవక
ద్రుమబోలయోః. ౫౫.

జాలకం కోరకే ప్రోక్తం కు
లాయే జాలినీఫలే, ఆనా
యే దంభభేదే చ వస్త్ర
భేదే చ జాలికా. ౫౬.

బాలకోఽజ్ఞే శిశౌ కేశే వాజి
వారణవాలధౌ, ఆంగు
లీయకప్రీజేర పారిహ
ర్యేషు బాలకం. ౫౭.

వార్ధకం వృద్ధసంఘాతే వృద్ధ
త్వే వృద్ధకర్షణి,

మామకం మమతాయుక్తే
మాతులే మామక స్తన్య
తః. ౫౮.

యాజకో యాజినిఖ్యాతో
యాజకో రాజసంజరే,
గ్రాహకో ఘాతవిహగే వ్యా
భానాంచ గృహీతరి. ౫౯.

దారకో భేదకేఽపత్వే

రాత్రకం పంచరాత్రకేయేన
వేశ్యాగృహే నీతో
వత్సరస్స తు రాత్రకః.

రల్లకః—(పు) మృగవిశేషము, గొంగడి.

నాయకః—(పు) రక్షకుడు, శ్రేష్ఠుడు,
నాయకమణి.

ప్రాణకః—(పు) ప్రాణవాయువు, వేగిం
చెట్టు. బాలింతబోలు.

జాలకం—(న) మొగ్గ, పిట్టనూడు, పొట్ల
కాయ, వల, గర్వము, జాలికా—(నీ)
వలవలె వెలితిగా నేసినవస్త్రము.

బాలకః—(పు) మూఁడు, బాలకుడు,
వెండుకలు, ఏనుగులయొక్క గాని
గుఱ్ఱముల యొక్క గాని కుంచెలోక,
బాలకం—(న) ఉంగరము, కురువేరు,
బంగారు సూడిగాజులు.

వార్ధకం — (న) ముసలివాండ్రగుంపు,
ముసలితనము, ముసలివారు చేయు
పని,

మామకం—(త్రి) ఇదినాదియనుట (పు)
మేనమామ.

యాజకః—(పు) యజ్ఞము చేయుచు
వాడు, రాజెక్క మదగజము.

గ్రాహకః—(పు) బోయవానిచే జంప
బడినపక్షి, పాములవాడు.

దారకః—(పు) భేదించువాడు, సంతా
నము.

రాత్రకం—(న) ఐదురాత్రుల సమూ
హము, రాత్రకః—(పు) వేశ్యాగృహ
మున సంవత్సరమున్న వాడు.

లాసకోఽలసకే లాస్యకారి

ణ్యపి మయూరకే,

శార్కకః శర్కరాపిండే దు

గ్ధేఫేనేఽపిశార్కకః. ౬౦.

హారకః కితవే చోరే గద్య

విజ్ఞానభేదయోః,

స్థాసకాఖ్యాతు చార్పిక్వే

జలాదే పి బుద్ధుదే. ౬౧.

ద్రావకస్తు శిలాభేదే విదగ్ధే

ఘోషకేఽపి చ,

భాగ్మకోజంబు కేధూరే సూ

ర్యావర్తాశ్చభేదయోః.

౬౩.

పిణ్యాకస్సీక్తకే హింగౌ తిల

చూర్ణేఽపి కుకకుమే,

పినాకో హరకోఽపి పాం

సువర్షత్రిశూలయోః.

౬౪.

కావృకః శృకవాకౌ స్యాత్ప్రీ

తముస్తకకోకయోః,

తౌరకః పక్షిమత్స్యాదిపిట

కే జాలకేఽపి చ. ౬౫.

పాటకస్సాన్తహాకిష్కే కట

కాంతరవాద్యయోః,

అతౌదిడోలనే మూల

ద్రవ్యాపచయరోధసోః.

౬౬.

వరాకస్సంగరే శోచ్యే వరా

కో ప్రతఖడ్గయోః,

పులాకస్తుచ్చుధానేయే స్యాత్

లాసకః—(పు) ఆలస్యముచేయువాడని,

నాట్యము చేయువాడు, నెమలి.

శార్కకః—(పు) ముద్ధచక్కెర, పాల

మీఁదనురుగు.

హారకః—(పు) జూదరి, దొంగ, గద్యము,

విజ్ఞానవిశేషము.

స్థాసకః—(పు) చందనాది లేదనము, నీరు

మొదలగువానిపైఁ గలబుడగ.

ద్రావకః—(పు) అయస్కాంత భేదము,

నేర్పరి, చేతబీటచెట్టు.

భామకః—(పు) నక్క, కటుఁడు, సూర్య

మండలము, సూచంటుతాయి.

పిణ్యాకః—(పు) మైసము, ఇంగువ, తెలిక

పిండి, కుంకుము.

పినాకః—(పు) శివునివిల్లు, పరాగవర్షము,

త్రిశూలము.

కావృకః—(పు) కోడి, పచ్చతుంగమునై,

చక్రవాకపక్షి.

తౌరకః—(పు) పక్షులు మత్స్యములు

మున్నగునవి వేయుబుట్టు, మొగ్గ.

పాటకః—(పు) నలుగురి రెండంగుళముల

ప్రమాణము, రాజనిషేధము పట్టణ

మధ్యభాగము, వాద్యవిశేషము, సాచి

కలు మొదలగునవి దొర్లించుట, మూల

ద్రవ్యము, హీనము, బిడ్డు.

వరాకః—(పు) యుద్ధము, అనామకుఁడు,

ప్రతము, ఖడ్గము.

పులాకః—(పు) పొల్లు, సుంకేపము,

త్సంక్షేపేభక్తస్థితే. ౬౭.
విపాకః కథ్యతే స్వాదా పరి
ణామే చ దుర్గతౌ, విపా
కః పచనే స్వేదే పృస
త్కర్మఫలేఽపి చ ౬౮.
లంపాకో లంపటే దేశే

శింఘాక శృఙ్గమూర్ఖయోః,
శంపాక స్త్రుకే ధృష్టే శం
పాక శ్చతురంగుళే. ౬౯.
మోచకః కదళీ శిగు నిర్దో
చక విరాగిషు,

పేచకో గజలాంగూలమూల
పర్యంతఘూకయోః. ౭౦
మేచకో బర్హి చంద్రేస్యా
స్తేచకో శ్యామలేఽపి చ,
తిమిరే కృష్ణవర్ణే తు మే
చకం వాచ్యవద్భవేత్.

సూచక స్సీననద్రవ్యే బోధ
కే పృషదంశకే, విశునే
శుని కా కేచ

నేచక స్సేక్ష్మమేఘయోః.
లోచకో మాంసపిండే స్యా
దక్షిణ తారేచక జ్వలే,లలా
టాభరణేస్త్రీణాం కదళీ
నీలవస్త్రయోః. ౭౩. ని
ర్బుధౌ కర్ణపూరేచ మా
ర్వాన్యం భూశ్లథచర్త
కోః,

అన్నపుకణము.

విపాకః—(పు) రుచి, పరిపక్వము, దుర
వస్థ, వంటచేయుట, చెమట, దుష్క
ర్మములవలనఁ గలుగుఫలము.

లంపాకః—(పు) ఆసక్తిగలవాఁడు, ఒక
దేశము.

శింఘాకః—(పు) గుఱ్ఱపుడెక్క, మూర్ఖుఁడు.

శంపాకః—(పు) ఊహచేయువాఁడు,
ధైర్యశాలి, రేలచెట్టు.

మోచకః—(పు) అరటిచెట్టు, మునగ
చెట్టు, మడనఁలుమూసినపాదరక్ష,
సన్యాసి.

పేచకః—(పు) ఏనుగుతోఁక మొదలు,
గ్రుడ్లగుబ.

మేచకః—(పు) నెమిలికన్ను, నల్లరంగు,
మేచకం—(న) చీకటి, (త్రి) నల్లని
వస్తువు.

సూచకః—(పు) సూది, బోధకుఁడు, పిల్లి,
కొండెగాఁడు, కుక్క, కాకి.

నేచకః—(పు) తడిపడివాఁడు, మేఘము.

లోచకః—(పు) మాంసపిండము, కను
గ్రుడ్డు, కాటుక, పాపటబొట్టు, అరటి
చెట్టు, నల్లగుడ్డు, బుద్ధిలేనివాఁడు, చెవి
కప్పు, వింటినారి, కనుబొమ్మ, ముడు
తలుపడిన చర్మము.

మోదకో హరకే జ్ఞేయం
ఖాద్యభేదేపిమోదకం.

భేలకః పాకవర్జిక పూగకోశ
శిరస్త్రస్త్రకే,

గోళకో విధవాపుత్రే జారా
చ్చ మణికే గుడే ౭౫.

కూపకో గుణవృక్షే స్యా
త్తైలపాత్రే కుకుందరే,
ఉదపానే చితానూంచ
కుపికాంభోగతోపలే.

కూలకః కృమిశ్చైలేచ ప్రతీత
స్తూపయోరపి,

రూపకం నాటకేధూరే కా
వ్యాలంకరణే విదుః. ౭౭.

చూతకః కూపకే స్యామే

సూతకం రసజస్తనోః,
లూపకస్సస్య తృశో ఛిన్నే

శూకకః స్తావతే రసే. ౭౮.
కిచకో దైత్యభేదే చ శుష్క
వంశే ద్రుమాంతరే,

కిటకః కృమిభేదే స్యా స్నిగ్ధం
రే కిటకోఽన్యవత్. ౭౯.

కివకః పీతకాలే స్యా త్తపణీ
వృద్ధిజీవిని, సేవిని ప్రాణ
కే స్యాహితుండికే పా
దపాంతరే. ౮౦.

ఆజివే జీవికామాహు ర్జీవం

మోదకః—(పు) సంతోషము కలుగఁ
జేయువాఁడు, ఉండ్రము.

భేలకః—(పు) శిశువు, పుట్టు, పోక కాయల
గెల, కుల్లాయి.

గోళకః—(పు) విధవకు జారత్వమువలనఁ
బుట్టినకొడుకు, బాన, ఉండ.

కూపకః—(పు) ఓడకొయ్య, నూనెపాత్ర,
స్త్రీపిరుదులపై గలగుంట, బావి, చితి,
కూపికా—(స్త్రీ) చూతినీటిలోని శిల.

కూలకః—(పు) లక్క జనించుకొండ, ఒడ్డు,
దిబ్బ.

రూపకం—(న) నాటకము, (త్రి) మోస
గాఁడు (న) రూపకాలంకారము.

చూతకః—(పు) ఓడకొయ్య, మామిడి
చెట్టు.

సూతకం—(న) పాదరసము, పుట్టుక.

లూపకః—(పు) శుభ్రపు (త్రి) భేదించఁబడి
నది.

శూకకః—(పు) వెద్దగొయ్య, పాదరసము.

కిచకః—(పు) ఒకగాతుసుఁడు, వెదురు
బొంగు, వృక్షవిశేషము.

కిటకః—(పు) పురుగు, (త్రి) నిష్ఠురమైనది.

కివకః—(పు) వేగిమ్రాసు, తుపాకుఁడు,
వడ్డితో బ్రతుకువాఁడు, సేవకుఁడు,
ప్రాణము, పాములవాఁడు, కివకమును
గ్రంథ్యము.

జీవికా—(స్త్రీ) జీవనోపాయము, పాలకూర.

త్యామపి కుత్రచిత్,
 దీపకం వాగలంకారే దీపకో
 దీప్తికారకే. ౧౧.
 చీరకోఽధిక్రియా లేఖే పతం
 గ్యాం చీరకా మతా,
 సేవకస్తు ప్రసేవే స్వాదను
 జీవని వాచ్యునత్. ౧౨
 ఆశోకో వంజులే మానే ద్రు
 మనిశ్శోకయోర్నతః, ఆశో
 కాఃటు రోహిణ్యా వశో
 కం పారదే స్తృతం. ౧౩.
 ఆలోకో దర్శనే ద్యోతే
 చాలోకో వందిభాషణే,
 పేటకం పుస్తకాదీనాం మం
 జూషాయాం కదంబకే.
 ౧౪
 హేరుకో బుద్ధభేదే స్వాస్త
 హాకాలగణేఽపి చ,
 ధేనుకం కరణే స్త్రీణాం ధే
 నూనామపి సంహతౌ.
 వివేకస్వాస్థ్య జ్వలద్రోణ్యాం
 విచారేఽపి రహస్యపి,
 ౧౫
 గైరికం కనకే థాతౌ
 ప్రనేక సేవనే చ్యుతౌ. ౧౬
 వైజికం శిగ్రుతైలేప హేతౌ
 సద్యోఽంకురేఽపిచ,
 కోరకం కుట్టలే విద్యా త్త
 కోకిలక మృణాళయోః.

దీపకం—(న) అలంకారభేదము, దీపకః—
 (పు) ప్రకాశింపజేయువాడు.
 చీరకః—(పు) అధికారపత్రము, విడుత.
 సేవకః—(పు) వీణయొక్క కరివె, సేవా
 వృత్తిచే జీవించువాడు.
 ఆశోకః—(పు) ఆశోకవృక్షము, గర్వ
 విశేషము, కంకేళివృక్షము, దుఃఖము
 లేమి, ఆశోకా—(స్త్రీ) కటుకరోహిణి.
 ఆశోకం—(న) పాదరసము.
 ఆలోకః—(పు) చూచుట, ప్రకాశము,
 స్తోత్రపాఠకుల సంభాషణము.
 పేటకం—(న) పుస్తకములు మున్నగునవి
 యుంచుపెట్టె, సమూహము.
 హేరుకః—(పు) బుద్ధవిశేషుడు. ఈశ్వ
 రుని ప్రమథగణము.
 ధేనుకం—(న) రతిబంధవిశేషము, గోవుల
 సమూహము.
 వివేకః—(పు) నీళ్లుతోడు సాధనము,
 బ్రహ్మవిచారణము, రహస్యము.
 గైరికం—(న) బంగారము, ధాతువిశే
 షము.
 ప్రనేకః—(పు) తడుపుట, జారుట.
 వైజికం—(న) మునగనూనె, హేతువు,
 (పు) అపుడు పుట్టినమొలక.
 కోరకం—(న) మొగ్గ, తక్కిలఫలము,
 తామరతూడు.

కాతుకం చాభిలాషేస్యా
దుత్సవే సర్వహర్షయోః,
పరంపరా సమాయాత
మంగళే చ కుతూహలే.
౮౮. వివాహసూత్ర
గీతాది భోగకాలేషు చ

స్త్రుతం,

కాశికా సకులే వ్యాళగ్రాహే
గుగ్గులు శక్రయోః ౮౯.
విశ్వామిత్రే చ శోశజ్ఞో
లూకయోరపి కాశికః,
కాశికీ చండికాయాం చ
నదీభేదేచ కాశికీ. ౯౦.

ప్రతీకో ౭ వయవే ఖ్యాతః
ప్రతికూలవిలోమయోః,
భూతీకమపి భూనింబే దీప్య
కర్పూరకత్త్రణే. ౯౧.

అభీకః కాముకే క్రూరే క
వాచ భయసరితే,
వల్మీకో వాషలూరౌ స్యా
న్ననిరోగవిశేషయోః.

అనీకం తు రణే నై న్యే
వ్యలీకో నాగరే స్త్రుతః,
వ్యలీక మప్రియాకాగ్ర్య
వైలత్యేవ్యపి వీడనే.
నాళీకం పద్మపండేజ్ఞే నాళీ
కశ్మరశల్యయోః,

అభీక మప్రియే ఫాలేఽప్య
లీక మన్మతేఽపి చ. ౯౪.

కాతుకం—(న) అపూర్వవస్తు వాంఛ,
ఉత్సవము, ప్రేమ, సంతోషము, పరం
పరగా వచ్చుశుభములు, నేమక,
వివాహదులలోఁ జేతికిఁ గట్టుకొను
దారము, గానాదులు, భోగకాలము.

కాశికః—(పు) ముంగిస, పాములవాడు,
గుగ్గులు వృక్షము, దేవేంద్రుని,
విశ్వామిత్రుడు, శబ్దశాస్త్రము నెఱిం
గినవాడు, గ్రుడ్లకూబ, కాశికా—
(నీ) పార్వతి, కాశీకవి.

ప్రతీకః—(పు) ఆవయవము, వ్యతిరేక
మగుట, తలక్రిందుగ నున్నది.

భూతీకం—(న) నేలవేము, ఓమము,
కర్పూరము, కామంచిగడ్డి.

అభీకః—(పు) విటుడు, దుర్మార్గుడు,
కవి, భయములేనివాడు.

వల్మీకః—(పు) పుట్టు, వాల్మీకమహాముని,
రోగవిశేషము (యోనికందము.)

అనీకం—(న) యుద్ధము.

వ్యలీకః—(పు) శుఠి, వ్యలీకం—(న)
ఇష్టములేని పని, దుష్కార్యము,
సిగ్గు, వీడ.

నాళీకం—(న) పద్మసమూహము, పద్మము.
నాళీకః—(పు) బాణము, బాణము
అలుగు.

అలీకం—(న) అనిష్టము, నుదురు, అస
త్యము, అకాశము.

అనూకం తు కులే శీలేఽప్య
నూకో గతజన్తని,
ఉబూః కురుయోథే స్యా
త్వేచకే జంభభేసి. ౯౧.
శంబూకో గజకుంభాంతే దై
త్యభేదే చ ఘోంగకేజ
లగుక్తాతు శంబూక శృం
బూకాపి నిగద్యతే. ౯౨.
బంధూకో బంధుజీవే స్యా
ద్బంధూకః పీతసాలకే,
మండుకో బంధభేదేసి దద్దురే
శోణకే విదుః. ౯౩.
మండుకపర్ణ్యాం మం
డుకీ.

వర్ణక శ్చారణే స్త్రుతః, విలే
పనే చందనే చ వర్ణకం
స్యాద
ధార్మకః. ౯౪. డింభేమూరే
కృతే భూరణే
వర్ణకోఽశ్వఖురే ఖగే,
పుష్పకం రీతికానేత్ర రోగ
యో రత్నకకణే. ౯౫.
కుబేరస్య విమానేచ కా
నీనే చ రసాంజనే, లోహ
కాంస్యే మృదంగార శక
ట్యామపిపుష్పకం. ౧౦౦.

పూర్ణకస్త్విన్య చూడే స్యా
న్నాసాభిన్నాం తు పూ
ర్ణికా,

దర్శకస్సాస్త్రిత్రవీహారే దర్శ

అనూకం—(న) కులము, మంచిబుచ్చి, అ
నూకః—(పు) పూర్వజన్తము.

ఉబూకః—(పు) భారతయోధుడు, గ్రుడ్డ
గూబ, దేవేంద్రుడు.

శంబూకః—(పు) ఏనుగు కుంభస్థలము
పైభాగము, శంబూక రాక్షసుడు, జల
జంతు విశేషము, కప్పచిప్పలు.

బంధూకః—(పు) మంకెనపూవు, వేగిస
మూసు.

మండుకః—(పు) బంధవిశేషము, కప్ప,
దుండుగవుఁజెట్టు, మండుకీ—(నీ)
మండ్లివయసు గ్రంధ్యము.

వర్ణకః—(పు) నాట్యము చేయు వాడు,
వర్ణకం—(న) మైపూత, మంచి
గంధము.

అశ్మకః—(పు) పిల్లవాడు, మూర్ఖుడు,
కృశించినవాడు, గర్భము.

వర్తకః—(పు) గుట్టపుడెక్క, పక్షి.

పుష్పకం—(న) ఇత్తడిచిట్టెము, నేత్రరో
గము, రత్నకంకణము, కుబేరపుష్ప
కము, అన్నభేది, రసాంజనము, లోహ
ముతోఁ గలసియున్న కంచు, మట్టి
కుంపటి.

పూర్ణకః—(పు) పాలపిట్ట, పూర్ణికా—(నీ)
ముక్కుచెంత నరునకువలెనుండు నొక
పక్షి.

దర్శకః—(పు) ద్వారపాలకుడు, చూపు

యిత్య ప్రవీణయోః.

పద్మకం పద్మకాస్తేభ బిందు
జాలకయో రపి,

దీప్యకం చాజమోదాయాం
యవానీ బర్హిచూడ
యోః, ౧౦౨.

సస్యకస్సాస్య వృక్షౌ ఖడ్గే నారి
కేళస్య చాంతరే,

రక్తకోఽన్తూనబంధూక రక్త
వస్త్రానురాగిషు. ౧౦౩.

చిత్రక స్సాస్య త్తరవ్యాప్తు
భేదయోర్యేషజాంతరే,

వృశ్చిస్త్రు ద్రుణేర కౌ శూ
కశీత తథాపథే. ౧౦౪.

అంశుకం వస్త్రమాత్రే స్యా
త్సూక్ష్మ వస్త్రోత్త రీ య
యోః,

అంతికం నికటే చుల్యా మం
తికా శీతలౌపథే. ౧౦౫.

తథా జ్యేష్ఠభగిన్యాం చ
నాట్యోక్తౌ కీర్త్యతే
తికా,

స్వస్తికో మంగళద్రవ్యే చ
తమ్క గృహభేదయోః.

౧౦౬. పిష్టకస్య వికారే
చ స్వస్తికో రతతాలికే,

కంచుకోవారవాణే స్యాన్ని
ర్హోకేకవచేఽపి చ. ౧౦౭.

వర్ణాపక గృహీతాంగ స్థి

వాఁడు, నేర్పుగలవాఁడు.

పద్మకం—(న) తామర కాడ, వీనుఁగుమేని
మీఁది తెల్లనిమచ్చలు.

దీప్యకం—(న) ఓమము, ఓమములోని
భేదము, మయూర శిఖియను గ్రం
ధ్యము.

సస్యకః—(పు) మాణిక్యవిశేషము, ఖడ్గ
ము, టంకాయలోని భాగము.

రక్తకః—(పు) తెల్లపెద్దగోరంటచెట్టు,
మంకెన చెట్టు, ఎఱునివస్త్రము, అసురాగ
ళాలి.

చిత్రకః—(పు) ఆముదపుఁజెట్టు, చిటుత
పులి, చిత్రమూలము.

వృశ్చికః—(పు) తేలు, వృశ్చికరాశి, కంది
రీగ, తెల్లగలిజేను.

అంశుకం—(న) వస్త్రము, సన్ననివస్త్రము,
వైఁటచెరఁగు.

అంతికం—(న) సమీపము, అంతికా-(సీ)
ప్రాయ్య, చలువచేయుమందు, నాట్య
పరిభాషయందు పెద్ద తోఁబుట్టువు.

స్వస్తికః—(పు) మంగళద్రవ్యము, నాల్గు
వైపుల చావడులు గలయిల్లు, ద్వార
భేదముచేఁ గట్టుబడిన రాజగృహము,
పిండివంటలలో భేదము, విటుఁడు.

కంచుకః—(పు) యుద్ధభటుని చొక్కా,
పానుకుబుసము, కవచము, ఒకవిధ
మగు అంగీ, చొక్కాయి (అవికయని

తవస్త్రేచ చోలకే, ఔష
ధౌ కంచుకీ చాథ
వంచకః ఖలధూర్తయోః.
గంధః, జంబుకే గృహ
బబ్రౌచ
గృహ్యకశ్చేకనిఘ్నయోః,

బంధకస్స్య ద్వినిమయే పు
శ్చల్యామసి బంధకీ.

గాంధీకో లేఖకే ప్రాహు
స్సుగంధిన్యవహారిణి,
గ్రంధికం పిప్పలిమూలే గ్రం
ధీకో గుగ్గులుద్దుమే,
గంధః, మాద్రేయే చ కరి
రేచ దైవజేచ ప్రకీర్తితః,
బాహ్లికో దేశభద్రేశ్వే బా
హ్లికం ధీరహింగునోః,
గంధః, అనయోరసి
బాహ్లికో

యాజ్ఞీకో యాజకే, శుకే,
వార్షికం త్రాయమాణే స్వా
ద్యరాకాలభవేన్యతః.
ఖడ్గీకో మాహిషీక్షీరఘన
నైనికయోరసి.

ఆహ్నికం దిననిర్వర్త్యే భో
జనే నిత్యకర్తృణి. ౧౧౩.

గుండకో మలినే ధూళౌకలో
క్తిస్తేహపాత్రయోః,
విశ్యోకో—3

కొందఱుందురు.) కంచుకీ—(స్త్రీ) ఓకా
నొక యోషధి,

వంచకః—(పు) దుష్టుఁడు, గడుసరివాఁడు,
నక్క, ఊరముంగిస.

గృహ్యకః—(పు) పెంపుడుచేసిన సగు
వులు పక్షులు మున్నగునవి, పరాధీ
నుఁడు.

బంధకః—(పు) ఒకటిచ్చి ఇంకొకటి గైకొ
నుట, (తాకట్టు) బంధకీ—(స్త్రీ) అంకు
టాలు.

గాంధీకః—(పు) వ్రాయువాఁడు, సుగంధ
వస్తువులను విక్రయించువాఁడు.

గ్రంధికం—(న) పిప్పలిదుంప. గ్రంధికః—
(పు) గుగ్గులుచెట్టు, సహదేవుఁడు,
వెదురుగుంపు, జ్యోతిశ్శాస్త్ర పండి
తుఁడు.

బాహ్లికః—(రూ) బాహ్లికః—(పు) దేశ
విశేషము, బాహ్లికదేశపుగుఱ్ఱము,
బాహ్లికం—(రూ) బాహ్లికం—(న)
కుంకుమ, ఇంగువ.

యాజ్ఞీకః—(పు) ఋత్విజుఁడు, చిలుక.
వార్షికం—(న) కలుకానుగు, వర్షా
కాలమునందుఁ బుట్టినది.

ఖడ్గీకః—(పు) గోదెపాలపైఁ గలనురుగు,
నైనికుఁడు.

ఆహ్నికం—(న) ప్రతిదినము చేయఁదగు
పనులు, భోజనము, నిత్యకర్తము.

గుండకః—(పు) మలినము, పరాగము,
మధురభాషణము, నూనెపాత్రము.

గండకః ఖడ్గిని ఖ్యాత స్సం
ఖ్యావిద్యాప్రభేదయోః.
౧౧౮. అవచ్ఛేదేంతరా
యేచ గండకీ సరిదంతరే,

తండకః ఖంజనే ఘేనే సమాస
ప్రాయవాచిని. ౧౧౯. గృ
హదారౌతరు స్సంధమా
యాబహుళయోరపి.

కంటకః త్షుద్రశత్రౌచ కర్తస్యా
నకదోషయోః. ౧౧౯
వేణౌ ద్రుమాంగే రో
మాంచే కంటకో మకరే
పి చ,

తక్షకః ఘణిభేదే చ వర్ధకీ ద్రు
మభేదయోః. ౧౨౦.

పక్షకః పార్శ్వమాత్రేచ పక్ష
ద్వారే చ పక్షకః,

శంఖకం వలయే కంబౌ శిరో
రోగే చ శంఖకః. ౧౨౧.

నందకో హరిఖడ్గే చ హర్షకే
కులపాలకే,

శీతక శీతకాలే చ సుస్థితే దీ
ర్ఘ సూత్రణి. ౧౨౨.

ఉష్ణకస్తు నిదాఘే స్యాదాతు
రే త్తీప్రకారిణి,

దుచ్ఛకో గంధకుట్యం స్యా
ద్విహారాభ్యవకాశ
యోః. ౧౨౩.

గండకః—(పు) ఖడ్గమృగము, సంఖ్యా
విశేషము, విద్యావిశేషము, విచ్ఛే
దము, విఘ్నము, గండకీ—(స్త్రీ) గండకీ
యనునది.

తండకః—(పు) కాటుకపిట్ట, నురుగు,
సమాసముతోఁ గూడిన వాక్యము,
ఇంటిదూలము, చెట్టుమొదలు, మా
యలమారి.

కంటకః—(పు) అల్పశత్రువు, కార్య
స్థానము, దోషవిశేషము, వెదురు,
ముల్లు, గగుర్పాటు, మొసలి.

తక్షకః—(పు) తక్షకుడను సర్పరాజు,
వడ్డంగి, ఒకానొక వృక్షవిశేషము.

పక్షకః—(పు) పార్శ్వసామాన్యము,
దొడ్డివాకిలి.

శంఖకం—(పు) కడియము, శంఖము,
శిరమునఁ బుట్టిన రోగవిశేషము.

నందకః—(పు) విష్ణుని ఖడ్గము, సంతో
షము కలుగఁ జేయువాఁడు, కులము
కాపాడువాఁడు.

శీతకః—(పు) శీతకాలము, సుఖముగా
నున్న వాఁడు, బెంపధము.

ఉష్ణకః—(పు) గ్రీష్మకాలము, రోగపీడి
తుఁడు, తొందరగాఁ బనిచేయు
వాఁడు.

దుచ్ఛకః—(పు) మురయనునోపధి, విహ
రించుట, వ్యవధానము.

దూండుకశ్శోణకే క్రూరే

తుల్లకః స్వల్పనీచయోః,

పిప్లకో నేత్రరోగేచ ధాన్యా
దిచమనేఽపి చ. ౧౨౧.

భస్మకం రోగభేదే స్యాద్వి
డంగ కలధాతయోః,

చుంబక స్యాద్భృహగురు
ధూర్తాయస్కాంత కా
ముకే. ౧౨౨.

జంబుకః ఘోరవే నీచే ప్రతీచీ
దిక్పతావపి,

కార్దుకం వంశధనుషోః కర్మ
శక్తే తు వాచ్యతే.

నిర్మోకో మోక్షకే వ్యోమ్ని
సన్నాహే సర్వకంచుకే,

హుడుక్కో వాద్యభేదే చ
దాత్యూహే మదమత్త
కే. ౧౨౪.

తురుష్కుః సిల్పకే మ్లేచ్ఛజా
తా శ్రీవాసకే క్వచిత్,

ఇత్వోకుః కటుతుంభ్యాం చ
సూర్యవంశనృపేఽపి చ.

కుశాకుశ్చ దురాధర్షే దుశ్శీ
లే చ విలేశయే,

కుహ కుర్మర్కశుభానా
ఽరోత్తాపిని పావకే.

పృదాకు ర్వృత్తికే వ్యామే
చిత్రకే చ సరిస్పతే,

దూండుకః—(పు) దుండిగపురజెట్టు, కుటి
లుడు.

తుల్లకః—(పు) స్వల్పము, నీచుడు.

పిప్లకః—(పు) నేత్రరోగము, ధాన్య
ముల పిండితోఁజేయు భక్ష్యములు.

భస్మకం—(న) రోగవిశేషము, వాయు
విడంగములు, వెండి.

చుంబకః—(పు) అనేక గురువులు గల
వాడు, వంచకుడు, సూచంటు
తాయి, విటుడు.

జంబుకః—(పు) నక్క, నీచుడు, వరుణ
దేవుడు.

కార్దుకం—(న) వెదురు, ధనువు, (వి)
కర్మయందు సామర్థ్యము గలవాడు.

నిర్మోకం—(న) మోక్షము, ఆకాశము,
కవచము, పాముకుబుసము.

హుడుక్కః—(పు) డక్క, కూకురుగుడ్డం
గిపిట్ట, గంజాయిచెట్టు.

తురుష్కుః—(పు) అందుగుబంకధూప
ము, తురక, దేవదారుబంకతోఁజేసిన
ధూపము.

ఇత్వోకుః—(పు) చేతి ఆనవకాయ, ఇత్వో
కురుహారాజు.

కుతాకుః—(పు) పొందశక్యముగానిది,
దురాచారుడు, సర్పము.

కుభాకుః—(పు)కోతి, సూర్యుడు, పరు
లనుబాధపెట్టువాడు, అగ్నిహోత్రము.

పృదాకుః—(పు) తేలు, పెద్దపులి, చిలుత
పులి, పాము.

పృథాకు రనిలే వస్త్రే దావా
 గ్నా ప్రతిసూర్యకే.
 గోరంకుః పక్షిజాతౌ స్యాద్భృ
 వేన్నగ్నకవందినోః,
 త్రిశంకుః శలభే రాజవిశేషే
 పృషదంశకే. ౧౨౨.
 పల్యంకో మంచపర్యంక బృ
 షీపర్యస్తికాసు చ,
 కరంకో మస్తకాస్త్వి స్యా
 న్నారికేఫలాస్థిని. ౧౨౩.
 కలంకో ౨౦కే ౨పవాదే చ
 కాలాయసమలే ౨పి చ,
 భాలాంకః కరపత్రేస్యా చ్చా
 కభేదేచ రోహితే. ౧౩౦.
 మహాలక్షణసంపన్న పురు
 షే కచ్చపే హరా,
 వృషాంక శృంకరే సాధౌ
 భల్లాతకమహల్లయోః.
 మృగాంకో మారుతే చంద్రే
 స్తబకః శుభ్రగుచ్చయోః,
 ఆతంకో రోగసంతాపశంకా
 సు మురజధ్వనో. ౧౩౧.
 పాలంకః శల్లకిశాకభేదయోః
 ప్రాజిపక్షిణి,
 అలర్కౌ ధవళార్కే స్యా
 ద్రోగోన్మాదితమర్కరే.
 ఉదర్కౌ ఏష్యత్కాలీయ
 ఫలే మదనకంటకే,
 సంపర్కౌ స్ఫురతే పృక్తౌ
 వితర్కస్సంశయోహయోః

పృథాకుః—(పు) వాయువు, కన్యాయుధ
 ము, దావానలము, సూర్యపరివేషము.
 గోరంకుః—(పు) గోరవంశపక్షి, నగ్నక
 పక్షి, స్తోత్రపాఠకుడు.
 త్రిశంకుః—(పు) మిడుత, త్రిశంకుమహా
 రాజు, పిల్లి.
 పల్యంకః—(పు) మంచము, పరుపు, తివా
 చి, యోగపట్ట.
 కరంకః—(పు) తలపుట్టె, టెంకాయబుట్ట.
 కలంకః—(పు) గుటుకు, అపవాదము,
 ఇనుపచిట్టెము.
 భాలాంకః—(పు) అంపము, శాకవిశేష
 ము (తోటకూర) ఎలుపుంగు, సా
 ముద్రికలక్షణసంపన్నుడు, తాచెలు,
 విష్ణువు.
 వృషాంకః—(పు) శలకరుడు, సజ్జనుడు,
 జీడిచెట్టు, అంతఃపురరక్షకుడు.
 మృగాంకః—(పు) వాయువు, చంద్రుడు.
 స్తబకః—(పు) నిర్మలమైనది, గుత్తి.
 ఆతంకః—(పు) రోగవిశేషము, పరితాప
 ము, సందేహము, మద్దెలమ్రోత.
 పాలంకః—(పు) అండుగుచెట్టు, శాక
 విశేషము, పాలంకిపిట్ట.
 అలర్కః—(పు) తెల్లజిల్లేడు, రోగము
 చేత బిచ్చియై త్రిసమకృ.
 ఉదర్కః—(పు) ఉత్తరకాలఫలము, వృక్ష
 విశేషము.
 సంపర్కః—(పు) రతి, తాకుట
 వితర్కః—(పు) సందేహము, ఊహ,

అంబికా పార్వతీ పాండుజన్
నోరపి మాతరి.

అంధికా కైతవే మిత్రే స్వ
ప్యామపి కీర్త్యతే. ౧౩౫.

అంబకో జనకే బాణనేత్ర
మండేషు చాంబకం,

సిండే రత్నే మహారత్నే
ఘృటికా బద్ధపాదే.

అమ్లికా తింత్రీణీకామ్లాద్ధార
కాంగేరికాసుచ,

యాధికా-మ్లానకే పుష్ప
విశేషాంబష్మయోరపి.

రాజికాపిచ కేదారే రాజస్వ
పరేఖయోః,

రసికాపి రసాలాయాం కాంచీ
రసనయోరపి. ౧౩౬.

రుండికా ద్వారవీథ్యాం చ
దూతికాయాం రణక్షితౌ,

భూమికా రచనాయాం స్యా
స్తూర్త్యంతరపరిగ్రహే.

కర్ణికా కరిహస్తాగ్రే కరమ
ధ్యాంగుళావపి, క్రము

కాదిచ్ఛటాంశే చ కర్ణికా
కర్ణభూషణే. ౧౪౦. బీజ

కోశే సరోజస్య కుట్టన్యా
మపి కుత్రచిత్,

కణికా కథ్యకేత్యంత సూ
క్ష్మనస్త్రాగ్నిమంథయోః.

౧౪౧. గోధూమ చూర్ణే
సూఖ్యాం చ తూలికా

అంబికా—(స్త్రీ) పార్వతి, పాండురాజు
తల్లి. తల్లి.

అంధికా—(స్త్రీ) జూదము, కలియుట,
కాటుకపిట్ట.

అంబకః—(పు) తండ్రి అంబకం—(న)
బాణము, నేత్రము, మీఁగడ.

ఘృటికా—(స్త్రీ) మాత్ర, రత్నము, నాయ
కమణి, రసగుళిక.

అమ్లికా—(స్త్రీ) చింతచెట్టు, పులుసు, పులి
చింతచెట్టు.

యాధికా—(స్త్రీ) తెల్ల వెద్దగోరంట, పుష్ప
విశేషము, అడవిమొల్ల చెట్టు.

రాజికా—(స్త్రీ) వరిమడి, నల్లవాలు, రేఖ.

రసికా—(స్త్రీ) తీయమామిడిచెట్టు, మొల
నూలు, నాలుక.

రుండికా—(స్త్రీ) ద్వారపంక్తి, దూతిక,
యుద్ధరంగము.

భూమికా—(స్త్రీ) చేయుట, వేషమును
ధరించుట.

కర్ణికా—(స్త్రీ) ఏనుఁగుతోండపుఁగొన,
చేరిపడిమిచేలు, పోకచెట్టు మొదలగు

వానిగెల, కర్ణభూషణము, తామర
పూవులోని గద్దె, కుంఠనకత్తె.

కణికా—(స్త్రీ) సన్ననివస్త్రము, నెల్లికూర,
గోధుమరవ్వ, సూది, చిత్తరువులు

మున్నగునవి వ్రాయుకుంచె.

యాంచ కీర్తితా,
 గణికా యూథికా వేశ్యా
 తర్కారీ కరిణీషు చ.
 గణికోఽపి చ దైవజ్ఞే
 కారికా సటయోషితి, కృతౌ
 వివరణశ్లోకే యాతనా
 యాంచ కారికా. ౧౮౩.
 నాపితాదికశిల్పేఽపి
 జాలికా జాలినీఫలే, భటా
 నామత్తరచితాంగరక్షి
 క్యాంచ జాలికా. ౧౮౪.
 గిరిసారే ఒలూకాయాంచ
 నాదేయాం విధవాస్త్రీ
 యాంచ, జాలికః పునరుద్ధి
 ష్టో గ్రామకూటేచ ధీరరే.
 నీలికా నీలినీతుర్దరోగశేఫా
 లికాసుచ, మక్షికాయాంచ
 కాలికాతు స్వర్ణదోష పరిస్థ
 తోః, కాలికా యోగినీ
 భేదే కార్ణ్య గౌర్యాంచ
 ఘనావళౌ, క్రమదేయే
 వస్తుమూల్యే భూసరీ నవ
 మేఘయోః. ౧౮౭. పటో
 లశాఖా రోమాళీ మాంచ
 నీ కాకిషు కథ్యతే, తథా
 వృశ్చికపత్రేఽపి
 మాలికా సరిదంతరే. గ్రైవే
 యే పుష్పమాలాయాంచ
 పక్షిమల్లేఽపి మాలికా,
 బాలికా పాలుకా బాలా

గణికా—(నీ) అడవిమొల్ల చెట్టు, వేశ్య,
 తర్కెల్ల చెట్టు, ఆడేయగు.
 గణికః—(పు) బోయితిప్పుడు.
 కారికా—(నీ) నాట్యస్త్రీ, వాగ్రూప
 కార్యము, సూత్రార్థము గలశ్లోకము,
 తీవ్రమగువేదన, మంగలి మొదలగు
 వాండ్రపనితనము.
 జాలికా—(నీ) పొట్లకాయ, తాతితోఁ
 జేసినడాలు, ఇనుము, జలగ, నేల
 నేరేడుచెట్టు, వితంతువు. జాలికః—
 (పు) గ్రామసమూహము, చెంబడివాడు.
 నీలికా—(నీ) నీలిచెట్టు, తుర్దరోగవిశే
 షము, నల్లపూలవావిలిచెట్టు, ఈగ.
 కాలికా—(నీ) బంగారములోని దోషము,
 కల్లు, యోగినీవిశేషము, నలుపు,
 పార్వతి, మేఘపంక్తి, ప్రతినెలక్రమ
 ముగ నిచ్చునట్టి, కిన్నరస్త్రీ, నల్లని
 మబ్బు, పొట్లతీగ, రోమరాజి, జటా
 మాంసి, కాకి, నాగదంతిచెట్టు.
 మాలికా—(నీ) నదీవిశేషము, కంఠ
 హారము, పూలదండ, పక్షివిశేషము.
 బాలికా—(యా) వాలికా—(నీ) ఇసుక.

పిచ్చోలా కర్ణభూషణే.
 తూలికా కథితా లేఖ్యే కూ
 ర్పికా తూలశయ్యయోః,
 చూళికా నాటకస్యాం గే
 కర్ణమూలే చ దంతినాం
 మల్లికాత్మణసూన్యేఽపి మీ
 నమృత్వాత్ర భేదయోః,
 మల్లికో హంసభేదేఽథ
 ఝిల్లికా ఝిల్లి కే త్యు భే.
 ౧౧౧. విలేపనే మలే ఝి
 ల్యామాతపస్య రుచి
 స్తృతా,
 వాలుకా నీకతాసుస్యా ద్వా
 లుకం త్వైలవాలుకే.
 నగ్నికా తుకుమార్యాం స్వా
 దధ త్షపణవందినోః, నగ్న
 ణో
 ధేనుకా ధేనౌ స్త్రీకరేణ్యోః
 ప్రసూతయోః. ౧౧౩.
 రేణుకాపి హరేణౌస్వా జ్జమ
 దగ్నిస్త్రీయామపి,
 జతుకాజినపత్తాయాం జతు
 కం హింగులాక్షయోః.
 కూర్చికా సూచికాయాం చ
 తూలికాయాం చ కుట్టలే,
 కవాటకీలకే క్షీరవికృతా
 వపి కూర్చికా. ౧౧౪.
 మాతృకా ధాత్రికా మా
 త్రోర్ధాతృకం కరణేస్వరే,
 పతాకా వై జయంత్యాం చ

కన్యమీనవల్లంకిపిట్ట, కర్ణభూషణము.
 తూలికా—(స్త్రీ) కలము, చిత్తరువులు
 వ్రాయుకుంచె, దూదికరువు.
 చూళికా—(స్త్రీ) నాటకభాగము, ఏనుగు
 చెవిమొదలు,
 మల్లికా—(స్త్రీ) మల్లెచెట్టు, మత్స్యవిశే
 షము, మూకుడు మల్లికః—(పు)
 హంసవిశేషము.
 ఝిల్లికా—(స్త్రీ) నలుగుదెట్టిపింకి, చిమట,
 ఎండకాంతి.
 వాలుకా—(స్త్రీ) ఇసుక వాలుకం—(న)
 కూతురుబుడమచెట్టు.
 నగ్నికా—(స్త్రీ) పదింపత్తరము లోపుగల
 పెండ్లిగాని స్త్రీ నగ్నకః—(పు) త్షపణ
 మతిసుండు, స్తుతిపాతకుండు.
 ధేనుకా—(స్త్రీ) గోవు, ప్రసవించిన స్త్రీ,
 ప్రసవించిన యేనుగు.
 రేణుకా—(స్త్రీ) రేణుకమను గ్రంథ్య
 ద్రవ్యము, పరశురాముని తల్లి.
 జతుకా—(స్త్రీ) చీమరువాయిపురుగు జతు
 కం—(న) ఇంగువ, లక్క.
 కూర్చికా—(స్త్రీ) సూది, చిత్రములు
 వ్రాయుకుంచె, మొగ్గ, కుంచెకోల
 మొదలగునవి, జున్ను.
 మాతృకా—(స్త్రీ) పెంపుడుతల్లి, తల్లి. మా
 తృకం—(న) నాట్యవిశేషము, స్వరము.
 పతాకా—(స్త్రీ) పెక్కిము, సిందూరము,

సాఖ్యాగ్యాంకధ్వజేపి

చ. ౧౫౬.

స్యాత్పుత్రికా పుత్రలికా
దుహిత్రో ర్ధ్యావతూలకే,

పుత్రక శ్వలభే ధూర్తే శైల
వృక్షప్రభేదయోః. ౧౫౭

ఉష్ణికా మృత్రికాభాండ భే
దేపి కరభస్త్రియాం,

డింబికా జలబింబే స్వాతోన్మి
నాకే కాముకస్త్రియాం.

స్యమికా నీలికాయాంచ స్య
మిశోనాకువృక్షయోః,

దూషికా తూలికాయాంచ
దూషికా నేత్రయోర్న

లే. ౧౫౮.

ఊర్షికా త్వంగుళీయే స్వా
ద్వస్త్రభంగ తరంగయోః,

తథోత్కంఠో దృఢా
లక భృంగస్వానేషు చో

ర్షికా. ౧౬౦.

సూచ్యాం శలాకా మదన
శాలికా శల్యయోశ్వలే,

ఛత్రపంజరకాష్ట్యాంచ
శల్లకీ పశువృక్షయోః. ౧౬౧

నర్తకీ లాసికాయాం చ కరి
ణ్యామపి నర్తకీ, నర్తకః

కేలకే పోటగళచారణ
యోర్న లే. ౧౬౨.

చుల్లకీ శింశుమారే చ కుండీ
భేదే కులాంతరే,

గురుతుజెండా.

పుత్రికా—(స్త్రీ) వస్త్రదంతాదలతోః జేయు
బొమ్మ, కూగేసురు, లక్కదూది.

పుత్రకః—(పు) మిడుత, మోసగాడు,
పవ్వలవిశేషము, వృక్షవిశేషము.

ఉష్ణికా—(స్త్రీ) మంటికుండ, ఆడుబంటె.

డింబికా—(స్త్రీ) నీటిదొండ చెట్టు, దుండి
గపు చెట్టు, అుగటూలు.

స్యమికా—(స్త్రీ) నీలిచెట్టు, స్యమికః—
(పు) పుట్ట, వృక్షవిశేషము.

దూషికా—(స్త్రీ) రంగులు వేయుకుంచె,
కంటిపుసి,

ఊర్షికా—(స్త్రీ) వ్రేలియుంగరము, బట్ట
కుచ్చెళ్లు, తరంగము, వేడుక, సంగీత
ధ్వనివిశేషము, తుమ్మెదయుంకారము.

శలాకా—(స్త్రీ) సూది, మ్రంగచెట్టు, గసిగ,
ఏడుపందిముల్లు, గొడుగు మున్నగువాని
కట్ట.

శల్లకీ—(స్త్రీ) ఏడుపంది, అందుగుచెట్టు.

నర్తకీ—(స్త్రీ) నాట్యస్త్రీ, ఆ ఛేనుగు,
నర్తకః—(పు) కత్తివాయిపైన నృత్య

ముచేయువాడు, కిక్కిసగడ్డి, నృత్యము
చేయువాడు, దుండిగుచెట్టు.

చుల్లకీ—(స్త్రీ) పిడక మొసలి, పాత్రవిశే
షము, కులవిశేషము.

చతుష్క్రి మశకహార్యాం చ
తుష్క్రియష్టికాంతరే.
జాహకో ఘోఃఘమాద్జాల
ఖట్వాకా రుండికాసుచ,

చతుష్క్రి—(నీ) కప్పుకొను వస్త్రము,
నాలుగుపేటల ముత్యములదిండ.
జాహకః—(పు) ఒక జంతువు, పిల్లి, మంచ
ము, నీటికోడి.

అథ కాంత శ్చతుర్వర్ణః
అభిషకః పికే థకే మధూశే
పద్ధకేసరే. ౧౬౪.
భవే దభిషకో భృంగే కోకిలే
రతహిండకే,
స్త్రుతః కురవక శ్శోణాన్లున
రింఠి ప్రభేదయోః.
భవే న్నరువకః పుష్పవిశేష
మదనదుమే,
బలాహకో గిరా మేఘే దై
త్యనాగవిశేషయోః.

౧౬౬

భ్రమరకో జలే భృంగే గిరికే
చూర్ణకుంతలే,
వరాటకః స్థూలశజై పద్మబీజే
కపర్దకే. ౧౬౭.
శృంగాటకో భవే ద్వారికం
టకే చ చతుష్పథే,
గోకంటకో గోమృతకే స్థపు
టే చ గవాంఘరే. ౧౬౮

ఆకల్పక స్తమోమోహగ్రం
ధీమాత్కులికామదోః,
ఆక్షేపకో నిలవ్యాధౌ
వ్యాధే నిందాకరేపిచ.

కాంత చతుర్వర్ణము.

అభిషకః—(పు) కోకిల, కప్ప. ఇప్పచెట్టు,
పద్ధకింజల్కము.
అభిషకః—(పు) తుమ్మెద, కోకిల, పిట్టుడు.

కురవకః—(పు) ఎఱ్ఱపెద్దగోరంటచెట్టు,
ములుగోరంటచెట్టు.

మరువకః—(పు) పుష్పవిశేషము, మంగ
చెట్టు.

బలాహకః—(పు) బలాహకపర్వతము,
బలాహక మనుమేఘము, రాక్షసుడు,
ఒక సర్పవిశేషము.

భ్రమరకః—(పు) జలము, తుమ్మెద, చిట్టె
లుక, ముంగురులు.

వరాటకః—(పు) మోకుత్రాడు, తామర
పూస, గవ్వ.

శృంగాటకః—(పు) జలచర విశేషము,
నాలుగు త్రోవలు కలియుచోటు.

గోకంటకః—(పు) ఏనుగు పల్లెయచెట్టు,
నిమ్మొన్నతమైన ప్రదేశము, గోవుల
డెక్క.

ఆకల్పకః—(పు) చీకటి, మోహము, ముడి,
వేడుక, సంకోచము.

ఆక్షేపకః—(పు) వాతరోగ విశేషము,
బోయవాడు, నిందజేయువాడు,

ప్రచలాక శృరాఘాతే దంద
శూకే భుజంగమే,
బృందారక స్సురే శ్రేష్ఠే మ
నోజ్ఞే పునరన్యతే. ౧౭౦
నియామః కర్ణధారే పోత
వాహే నియంతరి,

వినాయకస్తు హేమంబే తా
ర్యే విఘ్నే జినే గురౌ
నిశ్చారకః పురిషస్య త్తయే
స్వైరే సమీరజే,
భట్టారక స్సురే రాజ్ఞి కథి
తశ్చ తపోధనే. ౧౭౧.
దాసేరక స్వాత్మరథే దాసీ
పుత్రే చ ధీవరే,
అంగారకః కుజే విద్యా దుల్లు
కాంశే కురుంటకే,
అంగారి కేతు కాం డే న్యా
త్కరకే శింశుకస్య చ,
దలాధకస్తు కుందేస్వాత్మరి
కర్ణశిరిషయోః. ౧౭౨.
స్వయంజాతలి లే ఫేనే
ఖాతకే నాగకేసరే, వా
త్యాయాం పృశ్ని కా
యాం చ గైరికే చ మహా
త్తరే. ౧౭౩.

పూర్ణానకం వస్తుపూర్ణపాత్రే
పటహపాత్రయోః,

ప్రక్షీరకం గ్రంథభేదే చామ

ప్రచలాకః—(పు) బాణముచే గల్గిన గా
యము, దందశూ కాసురుడు, సర్పము.
బృందారకః—(పు) దేవత, (త్రి) శ్రేష్ఠ
మైనది, మనోహరమైనది.
నియామకః—(పు) పడవ నడుపువాడు,
పడవమీదనుండి త్రోవజూపువాడు,
నియంత.

వినాయకః—(పు) పిల్లారి, గరుత్మంతుడు,
విఘ్నము, బుద్ధదేవుడు, గురువు.

నిశ్చారకః—(పు) మలబద్ధకము, యథే
ష్ఠను, వాయువు

భట్టారకః—(పు) దేవుడు, రాజు, మునీ
శ్వరుడు.

దాసీకః—(పు) ఒంటె, లంజెకొడుకు,
వల్లెవాడు.

అంగారకః—(పు) అంగారకుడు, నిష్ప
బొగ్గు, పచ్చపూవులగోరంటచెట్టు.

అంగారికా—(సి) చెటుకుకట్ట, మోదుగు
మొగ్గ.

దలాధకః—(పు) మొల్లమొగ్గ, వచుగు
చెవి, విరిసినచెట్టు, తనంత మొలచిన
నూపుచెట్టు, నురుగు, అగడ్త, నాగ
కేసరపుచెట్టు, సుడిగాలి, తూటికూర,
భాతువిశేషము, మిగుల గొప్పవస్తువు.

పూర్ణానకం—(న) వస్తువులచే నిండిన
పాత్రము, ధక్కా వాద్యము,
పాత్రము.

ప్రక్షీరకం—(న) గ్రంథవిశేషము, సురటి.

రే విస్తరే హయే. ౧౭౬
 స్మృతః పుష్కలకో గంధ
 మృగేక్షుపణకీలయోః,
 కోశాతకః కచే జ్యోతిస్స
 పటాలీ ఘోషికాసు చ.
 ౧౭౭ కోశాతకీ
 వాణిజకో బడబాగ్నో వణి
 జ్యపి,
 నిర్గంధకస్సాస్త్వత్తపణే నిష్ప
 లేఽప్యసలచ్చదే. ౧౭౮
 స్యాదశ్శంతక ముద్ధానే మల్లి
 కాచ్చదనేపి చ,
 కటిల్లకస్తు పర్ణాశే వర్ణాభూ
 కారవేల్లయోః. ౧౭౯
 కపర్దకో వరాటే స్యా జ్జటా
 జూటే చ ధూజ్జటేః,
 గోమేధికం పీతమణో కాకో
 లే పత్రకేఽపిచ. ౧౮౦
 మండోదకశ్చిత్రరాగే భవే
 చాతర్పణేఽపి చ,
 శతానీకో మునేర్భేదే వృద్ధే
 చాథ
 ఖరాళికః. ౧౮౧. గ్రామణీ
 భం డినా రాచోపధానే
 ఘప్రయుజ్యతే,
 లేఖనికో లేఖహరే యస్స్య
 హస్తం విలేఖయేత్.
 ౧౮౨. లేఖఘ పరహ
 స్తేన తత్రాప్యేష ప్రద
 ర్శితః,

విస్తారము, గుట్టము.
 పుష్కలకః—(పు) కస్తూరిమృగము, కుపణ
 మతస్థుడు, మేకు.
 కోశాతకః—(పు) కేశపాశము. కోశాతకీ-
 (సీ) పొట్లచెట్టు, చేదుపొట్ల, చేదుబీట
 చెట్టు.
 వాణిజకః—(పు) బడబాసలము, వర్తకుడు.
 నిర్గంధకః—(పు) కుపణమతస్థుడు, ని
 మ్మలమైనది, పరివారము లేకపోవుట.
 అశ్శంతకం—(న) ప్రాయ్యి, దీపపుప్రమిద
 యొక్క అవగణము (లాంతరు)
 కటిల్లకః—(పు) నల్లగగ్గర చెట్టు, గలిజేరు
 చెట్టు, కాకరచెట్టు.
 కపర్దకః—(పు) గవ్వ, శివునిజటాజూటము.
 గోమేధికం—(న) గోమేధికమణి, విషము,
 ఆకుపత్రి.
 మండోదకః—(పు) విచిత్రవర్ణము, మంగ
 శార్థమగు చందనాదులపూత.
 శతానీకః... (పు) మునివిశేషము, ముదు
 సలివాడు.
 ఖరాళికః—(పు) గ్రామనాయకుడు, వృక్ష
 విశేషము, (మంజిష్ఠ) బాణము తల
 గడ.
 లేఖనికః—(పు) జాబులు తెచ్చువాడు,
 తాను వ్రాసినట్లు పరులచే జాబు
 వ్రాయించువాడు.

భవేన్మండలకం బింబే కుష్ట
భేదే చ దర్పణే ౧౮౩.

విప్పలకం స్తవప్రతే మతం
సీససూత్రకే,

పిండితకస్సృత్య తగరే మద
నే చ ఫణిజ్జకే. ౧౮౪.

త్రివర్ణకం గోక్షుకే త్రిస
లాయాం కటుత్రికే,

సాలానృక స్పృగాలేఽపి
సారమేయే వలీముఖే.

కాలేయక స్సారమేయే మహా
కాముక శక్రయోః, కా

లేయకః కులశ్రేష్ఠే వా
చ్యలింగః ప్రకీర్తితః.

సుప్రతీక శ్శోభనాంగే భవే
దీశానదిగ్దశే,

జైవాత్మకః కృశే చంద్రే
బైషజ్యాయుష్మతోరపి.

౧౮౭.

రతర్ధికస్సృద్ధినే సుఖస్సా
నేఽష్టమంగళే,

వైనాసికస్సృత్ తుణికే పర
తంత్రోర్ణనాభయోః

౧౮౮.

వైదేహకో వాణిజకేశూద్రా
దైవ్యాసుతే నృపే,

మండలకం—(న) సూర్యాగ్ని చింబములు,
గుండ్రముగానుండు కుష్టు, అద్దము.

విప్పలకం—(స) కుచాగ్రము, కుట్టు
దారము.

పిండితకః—(పు) గ్రంధితగఽము, మ్రంగ
చెట్టు, మరువము.

త్రివర్ణకం—(న) ఏనుగు పల్లెరు, కరక
తాడి ఉసిరికలు, శుంఠివిప్పలి మిర్చ
ములు.

సాలానృకః—(పు) నక్క, కుక్క, కోతి.

కాలేయకః—(పు) కుక్క, అతికాము
కుడు, ఇంద్రుడు, (త్రి) మంచికుల
మునందు జనించినది.

సుప్రతీకః—(పు) సుందరావయవములు
గలవాడు, ఈశాన్య దిక్కుననుండు
దిగ్దశము,

జైవాత్మకః—(పు) కృశించినది, చంద్రు
డు, బౌషధపరీషము, దీర్ఘాయుష్షం
తుడు.

రతర్ధికః—(పు) దినము, సుఖమైన స్నాన
ము, తెల్లనిముఖము, నక్షత్రము. కేశ
ములు డెక్కలు తోగగలగుట్టము.

వైనాసికః—(పు) బుద్ధవిశేషుడు, (తుణిక
విజ్ఞానవాది) పరాధీనుడు, సాలె
పురుగు.

వైదేహకః—(పు) వర్తకుడు, శూద్రు
నివలన వైశ్యస్త్రీకి జనించినవాడు,
విదేహరాజు.

వితున్నకంతు ధాన్యాకే (త
థా ధూటామలౌపథౌ.
గోకుణిక: కేకరే స్యా త్పంక
నేగవృష్టిపేక్షకే,

భార్యాటికో భవేద్భార్యా
నిర్జితే హరిణాంతరే.
కాపటికోఽన్యమర్జజ్జేఛాత్ర
శా కాదశాసినీ,

కౌక్కుటికో దాంభికే స్యాద
దూరప్రేరితేక్షణే. ౧౯౦.
లాలాటిక: ప్రభోర్భావదర్శి
న్యాక్షేపణాంతరే, కా
ర్యాక్షమేఽప్యాకథిత:

శిలాటక శ్శిలాట్యయో: ౧౯౧.
కర్కోటక: సన్యాస్తాల్వార
కాద్రవేయప్రభేదయో:
వరండకస్తుమాతంగవేద్యాం
యశావన కంటకే. ౧౯౩.
సంవర్తతే
ప్యాఖనికశ్చోరే కోదేచ
మూషకే,

వైతాళికో బోధకరే ఖేటి
తాశేఽపృథివీరితః,
తిక్తశాకస్తు ఖదిరే వరుణే
పత్రసుందరే,
మయూరకోఽప్యపామార్గే
తుత్తకేఽపి మయూరకం.

వితున్నకం—(న) కొత్తిమేరు, నేల ఉసి
రికచెట్టు, మైలుతుత్తము.
గోకుణిక:—(పు) మెల్లకంటివాడు, బురద
యందున్న గోవుచుదీయ నువేక్షించిన
వాడు.

భార్యాటిక:—(పు) భార్యచే జయింపఁ
బడినవాడు, ఒకవిధముగు లేడి.
కాపటిక:—(పు) అన్యుల మర్తము నెఱిం
గినవాడు, శిష్యుడు, కూడిన సులం
దనుటను విధించువాడు.

కౌక్కుటిక:—(పు) దంభముగలవాడు, అ
డుగుపెట్టుచోటుజూచు భిక్షుశనుడు.
లాలాటిక:—(పు) అభిప్రాయము నెఱుంగ
రాజుగారిముఖము జూచువాడు,
అలింగనవిశేషము, పనులయం దసమ
ర్థుడు. [మీఁది గృహము.

శిలాటక:—(పు) తొయి, ప్రాకారము
కర్కోటక:—(పు) మారేడుచెట్టు, కర్కో
టకమును సర్పశేషము.
వరండక:—(పు) ఏనుగును గట్టివేయు
అరుగు, యశావనమునఁబుట్టు మొటి
మెలు, గుండ్రనిది.
ఆఖనిక:—(పు) కన్నపుదొంగ, పంది, ఎలుక.

వైతాళిక:—(పు) మేలుకొలుపువాడు,
స్తోత్ర పాఠకుడు.
తిక్తశాక:—(పు) చండ్రచెట్టు, ఉలిమిడి
చెట్టు, వృక్షవిశేషము.
మయూరక:—(పు) ఉత్తరేణుచెట్టు, మ
యూర:—(న) మైలుతుత్తము.

విశేషకస్యాస్త్రిలకే విశేషా
వాహకేఽపి చ,

విదూషక శ్చాటువటౌ పర
నిందాకరేఽపి చ. ౧౯౬.

భవేత్తైక తి కం మా తృ
యాత్రా మంగళసూత్ర
యోః, తథా సన్యస్త సం
దేహ జీవతేఽపణకేష్వపి.

ఏడమూక స్మృత్యో ధీరై
శ్శతే వాక్చుతివరితే,
వర్తయాకో నదీభేదే కాకనీడే
జలావటే. ౧౯౮.

కాకరూక ఉలూకేస్యాన్ని
స్వే స్త్రీజితదంభయోః,
దిగంబరే భీరుకే చ

దందశూకోఽపిరక్షసాః,
మృష్టేరుకో వదాన్యేఽపి
మృష్టాశిన్యతిధిద్విషి,
కృకవాక్కుర్మయూరేఽపి సరటే
చరణాయుధే. ౨౦౦.

రాధరంకుస్తు నాసీరే శీకరే
చ ఘనోపలే,
కలవింక స్తన్మృత్యో గ్రామచట
కే చ కలింగకే. ౨౦౧.

సౌగంధికం తు కల్తారే పద్మ
రాగే చ కత్తృణే, గంధో
పలే గాంధికే తు సౌగం
ధిక ఇతి ధన్వినీ. ౨౦౨.

విశేషకః—(పు) బొట్టు, అతిశయము
పొందినవాడు.

విదూషకః—(పు) వాక్చాతుర్యముచే
తను, ఆకారముచేతను నవ్వుపుట్టించు
వాడు, పరనిందకుడు.

సైకతికం—(న) తల్లితో ప్రయాణము
జేయుట, మంగళసూత్రము, సన్న్యాసి,
సందేహింపఁబడిన జీవనము గలవాడు,
తపణమతస్థుడు.

ఏడమూకః—(పు) మోసగాఁడు, చెవుడు,
మూగతనము గలవాడు.

వర్తయాకః—(పు) నదీవిశేషము, కాకి
గూడు, నీళ్ల బావి.

కాకరూకః—(పు) గ్రుడ్లగూబ, దరిద్రుడు,
ఆడుదానిచే జయింపఁబడినవాడు,
కపటము, వస్త్రవిహీనుడు, పిటికి
వాడు.

దందశూకః—(పు) పాము, రాక్షసుడు.

మృష్టేరుకః—(పు) దాత, తిండిపోతు,
అతిధిదేవ్విషి.

కృకవాక్కుః—(పు) నెమిలి, తొండ, కోడి.

రాధరంకుః—(పు) సేనాముఖము, జల
బిందువు, వడగండ్లు.

కలవింకః—(పు) ఊరపిచ్చుక, కూకటి
మూగపిట్ట.

సౌగంధికం—(న) ఎఱ్ఱకలువ, పద్మరాగ
ము, కామంచిగడ్డి. సౌగంధికః—(పు)
గంధకము సుగంధద్రవ్యము లమ్ము
వాడు.

పోమవల్క్మస్తు ధవళఖదిరే
ఖట్టలేఽపి చ,
భయానకస్మృత్యో వ్యాఘ్రే
నైంహి కేయేఽపి
భీషణే. ౨౦౩.

పుండరీకం సితాంభోజే సిత
చ్ఛత్రే చ భీషణే, కోశ
కారాంతరే వ్యాఘ్రే
పుండరీకోఽగ్నిద్విజ్జ ౨౦౪.
జ్వరీకం బహుచ్ఛద్రే జ్వరీకో
జరాతురే,
చర్చరీకో మహాకాళే కేశవి
న్యాసశాకయోః. ౨౦౫.
తర్దరీకం వహిత్రే స్యాత్తర్ద
రీకశ్చ పారగే,

ఘర్షరీక శ్చపేటే స్యాత్పర్ష
రీకం తు మార్దవే. ౨౦౬.
భవే దుత్కలికోత్కం తా
హేలా సలిలవీఘ్ర,
సృగాలికా శివాయాం స్యా
త్త్రాసాదపి పలాయనే.
చండాలికా కిన్నరాయా ము
మాయా మోషధీభిది,
పాంచాలికాభవేద్వస్త్రపుత్రి
కాగీతభేదయోః. ౨౦౭.
కనీనికా తారకేఽక్ష్యస్యా
త్కనిష్ఠాంగుళావసి,
భవే ద్దూణినికా సృత్యే శూ
న్యాంకే పాతనిశ్చితౌ

సోమవల్క్మః—(పు) తెల్ల చండ్ర చెట్టు. తేకు
మ్రూచు.

భయానకః—(పు) పెద్దపులి, రాహువు,
(త్రి) భయంకరమైరది.

పుండరీకం—(న) తెల్లతామరపూవు, తెల్ల
గొడుగు, ఓషధీవిశేషము, పట్టుకాయ
లోని పట్టుపురుగు, పుండరీకః—(పు) తెల్ల
చెఱుకు, పెద్దపులి, ఆగ్నేయద్విజము.

జ్వరీకం—(వ) జల్లేడ. జ్వరీకః—(పు)
ముదిమిచేతఁ దొట్టు పడువాడు.

చర్చరీకః—(పు) ముసిడిచెట్టు, కేశపాశ
ము, శాకవిశేషము.

తర్దరీకం—(న) ఒకవిధమగునోడ, (తేపు)
తర్దరీకః—(పు) పారము నొందిన
వాడు.

ఘర్షరీకః—(పు) చెంపకాయ, పర్షరీకం -
(న) మృదుత్వము.

ఉత్కలికా—(సీ) వేడుక, విలాసము,
తరంగము.

సృగాలికా—(సీ) ఆడునక్క, భయము
వలనఁ బరుగెత్తుట.

చండాలిక—(సీ) వీణ, పార్వతి, ఓషధీవిశే
షము.

పాంచాలికా—(సీ) వస్త్రాదులలోఁ జేయు
బొప్పు, పాంచాలీగీతిభేదము.

కనీనికా—(సీ) కంటిలోని నల్లగుడ్డు,
చిటికెనవ్రేలు.

దూణినికా—(సీ) నాట్యము, శూన్యపు
గుర్తు, పాతమును ధృవపటుపఁజెప్పి

సంతానికాపి క్షీరాదిసారే
మర్శ్యటజాలకే,
సందంశికాతు సుచుటీ లోహ
యంత్రవిశేషయోః
సంఘాటికాతు యుగ్మే న్యాయే
త్కుట్టనీమ్రాణయోరపి,
జీవంతికాతు జీవాఖ్య ఇక
వందీ గుదూచిషు. ౨౧౧
విద్యాద్భృహంతికా భిఖ్యా
మూరు వస్త్రప్రభేద
యోః,
బకేరుకో బలాకాభి ద్వాత
వేల్లితశాఖయోః. ౨౧౨.
స్మృతా ఘర్షరికా తుద్ర
ఘంటికా శ్రష్టధాన్య
యోః, వాద్యప్రభేద వా
దిత్రే దండయో రాప
గాంతరే. ౨౧౩.

అథ కాంతః పంచవర్ణః.

స్వాదాచ్ఛరితకంహాస నఖా
ఘాతవిశేషయోః,
ప్రతిసూర్యక మిచ్ఛంతి కృక
లాసోపసూర్యయోః.
౨౧౪.

అనేడమూక మిచ్ఛంతి వా
కృశ్మినివివరితే,
రాజపట్టర్య కాచన్య గుడకే
కాచన్యర్తికః. ౨౧౫.

నది తిరిగి చెప్పుట.

సంతానికా—(నీ) పాలుపెరుగు వైనిగల
మీఁగడ, సాలెపుగు, మగ్గము.
సందంశికా—(నీ) పటకారు, పట్టుపట్టెడి
యంత్ర విశేషము.
సంఘాటికా—(నీ) జంట, కుంటెనకత్తె,
ముక్కు.
జీవంతికా—(నీ) నీటిచిట్టిచెట్టు, బదనిక,
తిప్పతీగ.
భృహంతికా—(నీ) తొడ, ఉత్తరీయము.

బకేరుకః—(పు) బెగ్గురుపక్షి, గాలికి వం
గిన కొమ్మలు గలచెట్టు.
ఘర్షరికా—(నీ) చిఱుగంటలు, పేలాలు,
వాద్యవిశేషము, వాయించుకట్ట, నదీ
విశేషము.

కాంత పంచవర్ణము.

ఆచ్ఛరితకం—(న) ఎత్తిపొడుపుతోఁ
గూడిన నవ్వు, నఖక్షతవిశేషము.
ప్రతిసూర్యకం—(న) తొండ, సూర్యుని
సమీపముననుండు ప్రతిమండలము
(పరివేషము).

అనేడమూకః—(త్రి) చెవుడు, మూగత
నముగలవాఁడు.
కాచన్యర్తికః—(పు) కృత్రిమమణి విశే
షము, గాజుకాయ.

గోజాకరిక మిత్యామల ర్నం
గలే కంటకారకే,

స్వాత్మమికంటకం చిత్ర
విడంగోదుంబరేషు చ.

సువసంతక ఇత్తేషు వాసం
త్యాం మదనోత్పవే,

కత్తావేక్షక మిచ్చుతి శుద్ధాం
తోద్వానపాలయోః.

౨౧౭. ద్వారపాలే కవే
పింగే రంగాజీవిన్యపి క్వ

చిత్,

నాగవారిక ఉద్దిష్టో వాస్తీపే
రాజకుంజరే. ౨౧౮. గణ

స్థరాజే గరుడే చిత్ర మేఖ
లకే క్వచిత్,

స్వా ద్వీహిరాజకః కామలి
కాయాం చీనధాన్యకే.

౨౧౯.

శీతచంపకశబ్దోఽయం స్వా
దాతర్పణ దీపయోః,

అంధా జలకరంకః స్వాన్నారి
కేళఫలేఽంబుదే. ౨౨౦

శంఖే జలలతాయాం చ
కథ్యతే

జలవాపికాః, కాకచీ రాదిశ
ఫరమత్స్యయోః

కటఖాదకః. ౨౨౧. ఖాదకే
కాచ కలశే బలిపుష్టే చ

జంబుకే,
స్వా చ్చిలనీలికాకంఠీ ఖేదే

గోజాకరికం—(న) శుభము, గోచారికః—
(పు) వామదు చెట్టు.

కృమికంటకం—(న) ఎలిక చెవి చెట్టు,
వాయువిడంగము, మేడిచెట్టు,

సువసంతకః—(పు) బండిగురివెంద, వసంత
కాలమునఁ జేయుమదనోత్సవము.

కత్తావేక్షకః—(పు) అంతఃపురరక్షకుఁడు,
ఉద్వానవనపాలకుఁడు, ద్వారపాల

కుఁడు, కవి, విటుఁడు, నాట్యము
చేయువాఁడు.

నాగచారికః—(పు) మావటివాఁడు,
రాజులెక్కెడియేనుఁగు, వినాయకుఁడు,

గరుత్మంతుఁడు, నెమలి.

వ్రీహిరాజకః—(న) రోగవిశేషము, (కా
మెలరోగము) కొట్టిలలో ఖేదము.

శీతచంపకః—(పు) చందనాదులమైపుత్ర,
దీపము.

జలకరంకః—(పు) లెంకాయ, మేఘము,
శంఖము, తరంగము.

జలవాపికః—(పు) కాణోచియనుచేస,
ఇల్లీసకమును మత్స్యవిశేషము.

కటఖాదకః—(పు) భక్షించువాఁడు, గాజు
పాత్ర, కాకి, నక్క.

చిలనీలికా—(నీ) కంఠెనానువంటి కంఠ
విశ్వకో—4

ఖద్యోతవిద్యుతోః.

౨౨౨.

స్వాన్నవఫలికా నవ్యే నవ
జాతరజస్త్రియాం,
స్వాచ్యుతపర్వికా దూర్వా
వచయో

రుపకారికా. ౨౨౩. విప్లవేదే
గృహే రాజా ముపక
ర్యా మసీష్యతే,
స్వాద్యవ్యవహారికా లోక
యాత్రా సంమార్జనీం
గుడే. ౨౨౪.

స్వాద్దేమపుష్పికా యూ
ధ్యాం చంపకే హేమ
పుష్పకః.

అథ కాంత షడ్వర్ణః.

లూతామర్కటకః పుత్రాన్
నవమాలాన్ ప్లవంగమే.
సిందూరతిలకో నాగేసిందూ
రతిలకా స్త్రియాం,
వర్ణవిలోడక శ్లోకేచ్ఛాయా
హారిణి కుంభిలే. ౨౨౬.
మాతులపుత్రకో ధూర
ఫలే స్వాన్మాతులాత్తజే,
గ్రామమద్ధరికా శృంగాన్
గ్రామయుద్ధేచకీర్త్యతే,
స్వాన్మదసశలాకాతు సా
ర్యంకామోదయోషధా.

భూవణము, మిణుగురుపురుగు,
మెఱపు.

నవఫలికా—(సీ) నూతనవస్తువు, కొత్తగా
సమర్పాడిన వడుచు,
శతపర్వికా—(సీ) గజకిగడ్డి, వస.

ఉపకారికా—(సీ) నీటితో తడిపిన పిండి,
రాజగృహమున నుపకరించునది.

వ్యవహారికా—(సీ) లౌకికవ్యవహారము,
చీపురుకట్ట, గారచెట్టు.

హేమపుష్పికా—(సీ) పచ్చపూవులఅడవి,
మొల్లచెట్టు. హేమపుష్పకః—(పు)
సంవెంగచెట్టు.

కాంత షడ్వర్ణము.

లూతామర్కటకః—(పు) వృక్షవిశేషము,
విరజాజిచెట్టు, కోతి.
సిందూరతిలకః—(పు) వసుగు, సిందూ
రతిలకా—(సీ) ముతైదువు.
వర్ణవిలోడకః—(పు) శ్లోకభావములను
దొంగలించు దుష్కవి, కన్నపుదొంగ.
మాతులపుత్రకః—(పు) ఉష్ణైతకాయ,
మేనమామకుమారుడు.
గ్రామమద్ధరికా—(సీ) బొమ్మదాయియను
నాడుచేప, గ్రామయుద్ధము.
మదసశలాకా—(సీ) గోరువంక. మన్మథో
ద్దీపనమగు నొషధము.

అథ భాంత ఏకవర్ణః.

ఖ మింద్రియసుఖే స్వర్గే
శూన్యేభిందా విహాయసి,
పురే సంవేదనే తేత్రే
కురాహలఫలే క్వచిత్. ౧

అథ భాంతో ద్వివర్ణః.

నఖః కరరుహే పండే గంధ
ద్రవ్యే నఖం, నఖి,
ముఖం నిస్సరణే వక్త్రే ప్రారం
భోపాయయోరపి. ౨.
సుఖం కర్తణి నాకే చ సుఖా
పుర్యాం ప్రచేతనః,
శంఖో నిధ్యంతరే కంబులలా
టాస్థి నఖిమ చ. ౩.

రేఖా స్యాదల్పకే ఛద్విన్యాం
భోగోల్లేఖయో రపి.
లేఖో లేఖ్యే సురే లేఖాలిపి
రాజికయోర్తతా. ౪.

న్యంఖ స్సమ్యజ్జనోజ్ఞేపి
సామ్నః పట్ప్రణవేషుచ,

శిఖా శిఫాయాం చూడా
యాం జ్వాలాయామగ్ర
మాత్రకే. ౫. లాంగ
ల్యాశ్చాపి శాఖాయాం
చూతాయాం చ శిఖం
డినః.

భాంత ఏకవర్ణము.

ఖం—(న) నేత్రాదీంద్రియములు, సా
ఖ్యము, స్వర్గము, లేకపోవుట, అను
స్వారము, ఆకాశము, పట్టణము, తెలివి,
వరిమడి, అలంబుపవృత్తఫలము.

భాంత ద్వివర్ణము.

నఖః—(పు) గోటిచిప్ప, నపుంసకుడు.
(స్న) శంఖమును గంధద్రవ్యము.

ముఖం—(న) ఇంటిముందుండు తావు,
ముఖము, ఆరంభము, ఉపాయము.

సుఖం—(న) సుఖము, స్వర్గము, సుఖా-
(నీ) వరుణదేవుని పట్టణము.

శంఖః—(పు) కుబేరునినిధి, శంఖము,
ఫాలస్థలమునందలి యెముక, శంఖమును
సుగంధవస్తువు.

రేఖా—(నీ) తీటకనిందచెట్టు, నెపము,
రచనాదులపూర్తి, గీత.

లేఖః—(త్రి) వ్రాయబడినది, లేఖః—
(పు) దేవత, లేఖా—(నీ) వ్రాత,
పంక్తి.

న్యంఖః—(పు) బాగుగనున్నది, మనో
హరమైనది, సామవేదనియతమగు
ప్రణవపట్కము.

శిఖా—(నీ) ఊడ, కేశపాశము, అగ్ని
జ్వాల, కొన, తరిగొట్టుచెట్టు, కొమ్మ,
నెమలిజుట్టు. (నెమలితలపయినుండు
ఈశలు).

సఖా మిత్రే సహాయే చ

శాఖా పక్షాంతరే భుజే. ౬.

శాఖా వేదవిభాగే చ
పాదపాంగేఽంతికేఽపి చ,

ప్రేంఖా పర్యటనే నృత్యే భ
వేదశ్వగతావపి. ౭.

ఖంఖా గతవిశేషేఽపి శూక
శింఖ్యాం చ నర్తనే,

అథ ఖాంతః స్త్రీవర్ణః.

త్రిశిఖం శేఖరే విద్యా త్రి
శూలే రాక్షసాంతరే. ౮.

సుముఖం తార్కత్యతనయే ఫణి
భేదే చ పండితే,

దుర్దుఖో నాగరాజేఽపి ము
ఖరే వానరాశ్వయోః. ౯.

గోముఖం కుటిలాగారే వా
ద్యభాండే చలేపకే,

ప్రముఖః ప్రథమే శ్రేష్ఠే

విశిఖ స్తోమరే శరే. రథ్యాం
ఖనిత్ర్యం విశిఖా నా

ళికాయామపి క్వచిత్.

మయాఖ స్త్విట్కరజ్వాలే

వై శాఖో రాధ మంథయోః.

సఖా—(ఇ-పు) చెలిమికాఁడు, సహాయము
చేయువాఁడు.

శాఖా—(స్త్రీ) ఒక పక్షము, భుజము, వేద
విభాగము, కొమ్మ, సమీపము.

ప్రేంఖా (స్త్రీ) తిరుగులాడట, నాట్యము,
గుఱ్ఱపునడక.

ఖంఖా—(స్త్రీ) ఆశ్వగవనవిశేషము, దూల
గొండిచెట్టు, నాట్యము.

ఖాంత స్త్రీవర్ణము.

త్రిశిఖం—(న) కిరీటము, త్రిశూలాయు
ధము. త్రిశిఖః—(పు) త్రిశిఖుఁడను
రావణపుత్రుఁడు.

సుముఖః—(పు) గరుడునిపుత్రుఁడు, సర్ప
విశేషము, పండితుఁడు.

దుర్దుఖః—(పు) సర్పవిశేషము, దుర్భాష
లాడువాఁడు, కోతి, ఆశ్వము.

గోముఖః—(న) వంకరగానుండు ఇల్లు,
వాయించుకుండ, మైపురాత.

ప్రముఖః—(పు) ముఖ్యమైనది. శ్రేష్ఠ
మైనది.

విశిఖః—(పు) నేజా యను నాయుధము,
బాణము. విశిఖా—(స్త్రీ) రాజవీధి,

త్రవ్వగోల, బాణపునులికి.

మయాఖః—(పు) కాంతి, కిరణము, అగ్ని
జ్వాల.

వై శాఖః—(పు) ఒకనెల, కవ్వము.

అథ ఖాంత శ్చతుర్వర్ణః.

అగ్నిముఖో ద్విజే దేవే భ
ల్లాతే చిత్రకే క్వచిత్,
పంచభా గజే కూర్తే
శీలీముఖోఽలిబాణయోః.
భ వే ద్వాస్య ఘృనఖః కంద
గంధద్ర వ్యవిశేషయోః,
మహాశంఖో నరాస్థిన్యా
న్నిధిసంఖ్యాప్రభేదయోః.
ఇందులేఖాఽమృతా సోమ
లతా శశికళాసు చ,
శశిరేఖా కళాభాగే వాసుచీ
వృత్తభేదయోః. ౧౪.
లాంగలి క్యామగ్ని శిఖా కుంకు
మేఽగ్ని శిఖం మతం,
స్యాజ్జటాయాం బద్ధశిఖా
బాలే బద్ధశిఖో మతః. ౧౫

ఖాంత చతుర్వర్ణము.

అగ్నిముఖః—(పు) బ్రాహ్మణుడు, దేవత,
జీపిచెట్టు, చిత్రమూలము.
పంచనఖః—(పు) ఏనుగు, తాఁబేలు.
శీలీముఖః—(పు) తుమ్మెర, బాణము.
వాస్యఘృనఖః—(పు) ఒకానొకదుంప, పులి
గోరుచెట్టు.
మహాశంఖః—(పు) మనుష్యునియొముక,
కుజేసునినిధి, పదిభర్వములపరిమితి.
ఇందులేఖా—(సీ) తిప్పతీగ, సోమలత,
చంద్రరేఖ.
శశిరేఖా—(సీ) చంద్రకళ, తిప్పతీగె,
ఈపేరుగల యొకపద్యము.
అగ్నిశిఖా—(సీ) తరిగొట్టుచెట్టు. అగ్ని
శిఖం—(న) కుంకుమపూవు.
బద్ధశిఖా—(సీ) జడ. బద్ధశిఖః—(పు)
బాలుడు.

అథ ఖాంతః పంచవర్ణః.

స్వాన్తలినముఖః ప్రేతే గో
లాంగూలేఽనలేఖలే,
అథ శీతమయూఖోఽపి శశాంక
ఘనసారయోః. ౧౬.
సర్వతోముఖ మాఖ్యాత్
మంతరితే చ పాథసి, విధి
తే త్రజ్జ గుదేషు కథిత
సర్వతోముఖః. ౧౭.

ఖాంత పంచవర్ణము.

మలినముఖః—(పు) పీనుగు, కొండ
ముచ్చు, అగ్నిహోత్రము, నీచుడు.
శీతమయూఖః—(పు) చంద్రుడు, పచ్చ
కర్పూరము.
సర్వతోముఖం—(న) ఆకాశము, జలము.
సర్వతోముఖః—(పు) బ్రహ్మ, జీవుడు,
శంకరుడు.

అథ గాంధీ వీరవర్ణనః.

గాః స్వర్ణే వృషభే రత్నైః
వజ్రే చంద్రమసి స్త్రుతః,
అద్భుతీ నేత్రదిగ్భాణ భూ
వాగ్భారిమౌ గౌర్వతా. ౧.

అథ గాంధీ ద్వివర్ణనః.

అగఃశైలేంద్ర మేభానా నగవ
త్పవనాశినే,
ఖగ సూర్యే గ్రహే దేవే
మార్గణేప విహంగమే. ౨
భగ మైశ్వర్య మాహ త్యక్తి
జ్ఞానవైరాగ్య యోనిషు,
యశో వీర్య ప్రయత్నే
చ్ఛా శ్రీధర్మ రవిము
క్తిషు. ౩. యుగం కృ
తాదౌ యుగళే వృద్ధినా
మాషధేఽపి చ, యుగం
హస్తచతుష్కేఽపి రథ
సీరాంగయో ర్యుగః. ౪.
మృగః పశౌ కురంగే చ కరి
నక్షత్రభేదయోః, యా
చ్ఛాయాం మృగయా
యాంచ మృగీ స్యాద్వని
తాంతరే. ౫.

భృగు శ్శుక్లే ప్రపాతే చ
జమదగ్నో పినాకిని,
భాగో దూపార్థకే ప్రాక్తో
భాగధ్యైకదేశయోః. ౬
నాగంతుస్సీపకే రంగే స్త్రీబంధే

గాంధీ వీరవర్ణనము.

గాః—(పు) స్వర్ణము, వృషభము, కిర
ణము, వజ్రాయుధము చంద్రుడు—
(సీ) గోవు, నేత్రము, దిక్కు, బాణము,
భూమి, వాక్కు, జలము.

గాంధీ ద్వివర్ణనము.

అగః—(యా) నగః—(పు) పర్వతము,
వృక్షము, సూర్యుడు, సర్పము.
ఖగః—(పు) సూర్యుడు, శుక్రాదిగ్రహ
ము, దేవత, బాణము, పక్షి.
భగం—(న) ఐశ్వర్యము, ప్రభావము,
జ్ఞానము, విరక్తి, యోని, కీర్తి, పరా
క్రమము, ప్రయత్నము; కోరిక, సం
పద, ధర్మము, సూర్యుడు, ముక్తి.
యుగం—(న) నాలుగు యుగములు,
జంట, ఒకానొకయోషధి, నాలుగు
చేతుల ప్రమాణము, యుగః—(పు)
రథము నాగలి మున్నగువాని కాడి.

మృగః—(పు) పశువు, లేడి, గజవిశేష
ము, మృగశీరానక్షత్రము, యాచన,
వేట. మృగీ—(సీ) పులహాడను మునీ
శ్వరునిభార్య.

భృగుః—(పు) శుక్రుడు, కొండచరియ,
జమదగ్నిముని, ఈశ్వరుడు.

భాగః—(పు) నాటకాదుల భాగము,
భాగ్యము, ఏకదేశము.

నాగం—(న) సీసము, తగరము, రతిబంధ

కరణాంతరే, నాగః
పన్నగమాతంగ క్రూరా
చారిషు తోయదే. 2.
నాగకేసరపున్నాగ నాగ
దంతక ముస్తకే, దేహా
నిలప్రభేదేచశ్రేష్ఠే స్వా
దుత్తరస్థితః. ౮.

రాగోఽనురక్తా మాతస్య ర్యే
క్షణాదా రోహితాదిషు,
గాంధారాదౌ నృపే
రాగ

స్వాగోవర్జనదానయోః.
భోగస్సుఖేధనే చాహేశ్వరీర
ఫణయోస్తస్మృతః, పాల
నేఽభ్యవహారేచ నిర్వేశే
పణ్యయోపితాం. ౧౦.

యోగోఽపూర్వార్థసంప్రా
ప్తౌ సంగతి ధ్యానయుక్తి
షు, వపుస్తైర్యేప్రయో
గే చ విష్కంభాదిషు భే
షజే. ౧౧. విప్రభ్రూతీని
ద్రవ్యోపాయసన్నహనే
ష్వపి, కార్తణేఽపి చ
యోగస్సాస్తి

ద్రోగః కుష్టౌషధే గదే.
వేగో జవే ప్రవాహే చ
మహాకాలఫలేఽపి చ,
పూగస్తు క్రమకే బృందే

విశేషము, నాగకరణము, నాగః—
(పు) సర్పము, ఏనుగు, క్రూరాచా
రుడు, మబ్బు, నాగకేసరవృక్షము,
పొన్న చెట్టు, గజదంతము, తుంగముస్తే,
దేహమునందలి వాయు విశేషము,
సమాసోత్తరపదమున శ్రేష్ఠవాచకము.

- గః—(పు) అనురాగము, పరాభివృద్ధి
సహింపకపోవుట, క్షణాదులు, ఎటుపు,
సిందూరము, బాలింతబోలు మున్నగు
ధాతువులు, గాంధారము మున్నగు
రాగరాజములు.

త్యాగః—(పు) విడుచుట, ఈవి.

భోగః—(పు) సుఖము, ధనము, సర్పము
యొక్క శరీరము, పడగ, పరిపాలిం
చుట, భుజించుట, జీతమిచ్చి వేశ్య
సుంచుకొనుట.

యోగః—(పు) పూర్వములేని ద్రవ్యా
దులు లభించుట, కూటమి, ధ్యానము,
కూర్పుట, శరీరస్థైర్యము, ప్రయోగము,
విష్కంభాదిపంచాంగయోగములు,
బౌద్ధయోగము, విశ్వాసపూతూకు
నకు, ధనము, ఉపాయము, కవచాది
సన్నాహము. మూలికతో స్తంభనా
దులు చేయుట. [ము, రోగము.

రోగః—(పు) కుష్ఠరోగనివారణౌషధ

వేగః—(పు) వేగము, నదీప్రవాహము,
ముసీడికండు,

పూగః—(పు) పోకచెట్టు, సమూహము.

చంగ శ్శోభనదత్తయోః. ౧౩.

అంగం గాత్రాంతికోపాయ
ప్రతీకేష్వప్రథానకే,

అంగా దేశవిశేషే స్యురంగ
సంబోధనేనవ్యయం. ౧౪.

ఇంగస్సాన్య దద్భుతే జ్ఞానే
జంగమేంగితయోరపి,

టంగః కృపాణభేదేస్యాజ్ఞం
భూయాం చ ఖనిత్రకే.

తుంగః పున్నాగనగయో
సుంగస్యాదున్నతేనవ్యవ
త్, బర్బరా నిశయో
స్తుంగీ

వంగం నీస కరంగయోః.

౧౬. వంగః కార్పాసవా

రాక దేశభేదేషు కీర్తితః,

లంగ స్సంగే చ పిద్యే చ

వ్యంగోహీనాంగభేదయోః.

భంగ స్తరంగే రుక్మేదే భేదే

జయ విపర్యయే, భంగా

శణాఖ్యునస్యేపి

భృంగోధూమ్యాట పిద్య

యోః. ౧౮.

మధుప్రతేపి, భృంగంతు

కేశరాజగుడత్వచోః,

రంగోరణస్థలే రాగే నాప్యే

రంగం త్రపుణ్యపి. ౧౯.

లింగంచీహ్నేననుమానేపి

చంగః—(పు) శుభము, సమర్థుడు.

అంగం—(న) శరీరము, సమీపము, ఉపా
యము, అవయవము, అప్రథాన
మైనది.

అంగా—(పు) నిత్యబహువచనము. అంగ
దేశము, (అవ్య) సంబోధనము.

ఇంగః—(పు) ఆశ్చర్యము, జ్ఞానము, ఇం
గం—(న) మనుష్యవశుపత్యౌదలు,
మనోభావము.

టంగః—(పు) ఖడ్గవిశేషము, పిక్క, త్రవ్వ
గోల.

తుంగః—(పు) పొన్నచెట్టు, పర్వతము—
(వి) ఉన్నతమైనది. తుంగీ—(స్త్రీ)
వామంటిచెట్టు, పసుపు.

వంగం—(న) నీసము, తగరము, వంగః—

(పు) ప్రతిచెట్టు, వంగచెట్టు, వంగ
దేశము.

లంగః—(పు) కలిసికొనుట, విటుడు.

వ్యంగః—(పు) అంగహీనుడు, కప్ప.

భంగః—(పు) తరంగము, వాతరోగము,
భేదము, పరాజయము, భంగా—(స్త్రీ)
జనుము.

భృంగః—(పు) కూకటి మూకపిట్ట, విటు
డు, తుమ్మెద, భృంగం—(స్త్రీ) గుంట
కలగరచెట్టు, లవంగపుచెట్టు.

రంగః—(పు) యుద్ధస్థలము, రక్తిమ, నా
ట్యము, రంగం—(న) తగరము.

లింగం—(న) గుడ్డు, అనుమానమంద

సాంఖ్యోక్తప్రకృతావపి,
శివమూర్తి విశేషే చ మే
హనేచ ప్రచక్షతే. ౨౦.

శృంగం ప్రభుత్వే శిఖరే
చిహ్నే క్రిడాంబుయం
త్రకే, విషాణోత్కర్ష
యోస్సానౌ శృంగస్సాన్య
త్కూర్చశీర్షకే. ౨౧. శృంగీ
విషాయామృషభే స్వర్ణ
మీనవిశేషయోః,

గాంగస్తు గంగాసంభూతే
భీష్మే శక్తిధరేఽపిచ. ౨౨.

పింగః పిశంగే పింగీతు
శమ్యాం పింగంతు బాల
కే, రామతే నాలికా
యాంచ పింగా గోరోచ
నోమయోః. ౨౩.

ఖడ్గో గండక శృంగాసి బుద్ధ
భేదేషు గండకే,

దుర్గస్సాన్య దుర్గమే దుర్గా
గౌరి నీలికయోరపి. ౨౪.

సర్గస్సాన్య నిశ్చయార్థాయ
మోహోత్సాహాత్త సృష్టి
షు,

మార్గో మృగమదే మాసప్ర
భేదేఽన్వేషణాధ్వనోః.
౨౫. (వాచ్యసన్తృగసం
బంధే మార్గోఽపి మృగ
శీర్షభే)

సాధ్యసాధకహేతువు, సాంఖ్యశాస్త్రోక్త
ప్రకృతి, శివలింగము, శిశ్నము.

శృంగం—(న) ప్రభుత్వము, పర్వతశిఖ
రము, గుర్తు, చిహ్ననక్రోవి, కొమ్మ,
ఉత్కర్ష, కొండచరియ. శృంగః—(పు)
జీవికమను గంధద్రవ్యము. శృంగీ—
(నీ) ఆలివస, ఋషభమనుగ్రంధ్యము,
బంగారము, మద్దురియను నాడుచేప.

గాంగః—(త్రి) గంగయందుఁబుట్టినది.
గాంగః—(పు) భీష్ముడు, కుమార
స్వామి.

పింగః—(పు) పింగళవర్ణము. పింగీ—
(నీ) జమ్మిచెట్టు. పింగం—(న) బాలుఁ
డు. పింగా—(నీ) ఇంగున, గొట్టము,
గోరోచనము, పార్శ్వతీదేవి.

ఖడ్గః—(పు) ఖడ్గమృగముకొమ్ము, ఖడ్గ
ము, బుద్ధవిశేషుడు, ఖడ్గమృగము.

దుర్గః—(త్రి) చేరరానిది(కోట)దుర్గా—
(నీ) పార్శ్వతీదేవి, నీలిచెట్టు.

సర్గః—(పు) నిశ్చయము, పురాణాదుల
లోనుండు ఆధ్యాయము, మోహ
ము, ఉత్సాహము, సృష్టి.

మార్గః—(పు) కస్తూరి, మార్గశీర్ష మాస
ము, వెడకుట, త్రోవ—(త్రి) మృగ
సంబంధమైనది.—(పు) మృగశీర్షనక్ష
త్రము] ఇది అధికపాఠము.

శార్దూలం కాంధీకమాత్రేఽపి విష్ణోః శార్దూలం—(న) విల్లు, విష్ణుధనువు.

రిపి శరాసనే,

వల్లు శార్దూలే మనోజ్ఞేతు వల్లు
భాషితమన్యవత్. ౨౬.

ఫల్లుః ప్రాక్తాఽమలస్వాంచ
నిస్సారేఫల్లువాచ్యవత్,
శృంగీ వటాన్మూతకయోః
పర్కట్యామపి విశ్రుతా.

వల్లుః—(పు) మేఠకపోతు—(త్రి) మనో
హరమైనది.

ఫల్లు—(సీ) కుక్కమేషిచ్చెట్టు. (త్రి) సార
ములేనిది.

శృంగీ—(సీ) మట్టిచ్చెట్టు, అంబాశపుఁ
జెట్టు, జువ్విచ్చెట్టు.

అథ గాంధీ స్త్రీవర్ణః.

గాంధీ స్త్రీవర్ణము.

పన్నగం పద్మకాపేసాస్య త్పన్న
గోఽపి భుజంగమే,

ప్లవగో వాసరో భేకే సారథా
చోష్ణదిధితేః. ౨౮.

జిహ్వగో మందగో సర్పే
విహగ శార్దూలే ఖగే,

సర్వగం సలిలేఖ్యాతం సర్వగ
శృంకరే విభా. ౨౯,

ఆభోగో వరుఖచ్చత్రే పూ
ర్ణతా యత్ప్రయోరపి,

ఆయోగో వ్యాపృతౌ రోద
గంధమాల్యోపహార

యోః. ౩౦.

అయోగో విధురే కూపే
విశ్లేషే కఠినోద్యమే,

ఆశుగో మారుతే బాణేఽ
ప్యద్యేగం క్రముణీఫలై. ౩౧.

ఉద్యేగ స్థిమితే క్షేత్రే

పన్నగం—(న) తామరకాడ, పాము.

ప్లవగః—(పు) కోతి, కప్ప, అనూరుడు.
[పాము.

జిహ్వగః—(పు) మెల్లంగఁ బోవువాఁడు,
విహగః—(పు) బాణము, పక్షి.

సర్వగం—(న) జలము, సర్వగః—(పు)
శివుఁడు, ప్రభువు.

ఆభోగః—(పు) వరుణదేవుని గొడుగు,
పరిపూర్ణిత్వము, ప్రయత్నము.

అయోగః—(పు) వ్యాపారము, తీరప్రదే
శము, గంధమాల్యాదుల కానుక.

అయోగః—(పు) భార్యావియోగమైన
వాఁడు, కపటము, వియోగము, కఠిన
ప్రయత్నము.

ఆశుగః—(పు) వాయువు, బాణము.
ఉద్యేగం—(న) పోకకాయ, ఉద్యేగః—

(పు) నిశ్చలత్వము, దుఃఖము, భయ

భయే మంధర గామిని,
ఉద్వేగో పుష్కరాహుల
కోద్వేజ నాకోద్గమేపి చ.
సంభోగ స్మరతే భోగేస్యా
త్తుండేజినశాసనే,

పరాగః పుష్పరజసి ధూళి
స్నానీయయోరపి, 33.
గిరిప్రభే దే విఖ్యాతా
పుపరాగే చ చందనే,
ప్రయాగ స్త్రీభేదేస్యా ద్య
జ్జేశితమఖ్యాశ్వయోః. 34.
ప్రయోగః కార్తజే పోక్తః
ప్రయక్తౌ చ నిదర్శనే,

వాతిగః కథితో భంట్యాం
ధాతువాసిని వాచ్యవత్.
35.

తడాగస్తు జలాధార విశేషే
కటకేఽపిచ,

పున్నాగః పురుషశ్రేష్ఠే పాం
డునాగేనీతోత్పలే, 36.
జాతీఫలేఽపి పున్నాగం

నిసర్గ శీలసర్గయోః,
విసర్గ స్త్రాగవద్దానే విసర్గో
మలనిర్గమే. 37. విసర్జసి
యేఽప్యయన ప్రభేదేఽపి
విభావసోః,

ఉత్సర్గో వర్జనే త్యాగే సా
మాన్యన్యాయదానయోః.

ము, నెమ్మదిగాఁ బోవువాఁడు, ఉన్నత
భుజుఁడు, ఊర్ధ్వభాగమును గదిలించుట, ఆకాశమున కెగిరిపోవుట,
సంభోగః—(పు) రతి, చందనతాంబూ
లాదు లనుభవించుట, గజతుండము,
బుద్ధుని ఆజ్ఞ.

పరాగః—(పు) పుష్పాడి, ధూళి, నలుగు
పిండి మున్నగు స్నానార్థవస్తువులు,
పర్వతవిశేషము, విఖ్యాతి, సూర్యాది
గ్రహణము, గంధము.

ప్రయాగః—(పు) ప్రయాగ తే త్రము,
యజ్ఞము, ఇంద్రుఁడు, గుఱ్ఱము.

ప్రయోగః—(పు) మూలికలతోఁ జేయు
స్తంభనోచ్ఛాటనాది కర్మ, ప్రయోజ
నము, దృష్టాంతము.

వాతిగః—(పు) నేలములగచెట్టు, ధాతువు
వాదము నెఱింగినవాఁడు.

తడాగః—(పు) చెలువు, బంగారు కడి
యము.

పున్నాగః—(పు) పురుషశ్రేష్ఠుఁడు, తెల్ల
త్రాచుపాము, తెల్లగలువ. పున్నా
గం—(స) జాజికాయ.

నిసర్గః—(పు) నడవడి, సృష్టి.

విసర్గః—(పు) త్యాగశబ్దమువంటిది, దాన
ము, మలము విసర్జించుట, విసర్జింపఁదగి
నది, సూర్యుని ఆయనవిశేషము.

ఉత్సర్గః—(పు) హింస, విడుచుట, సామా
న్యవిధి, దానము.

త్రివర్గో ధర్మకామార్థే త్రిఫ
లాయాం కటుత్రికే,
వృద్ధిస్థానక్షయే సత్త్వరజ
స్తమసీ చేవ్యతే. ౩౯.

తాతగుః క్షుద్రతాతేస్యా
జ్వసయిత్రిహితేపిచ,

అనంగో మదనేనంగమా
కాశమనసోస్తృతం. ౪౦.

మృదంగః పటహాఘోషే
భుజంగక్షింగసర్పయోః,

పతంగశ్చలభేశాలిప్రభేదే
విహగేరవౌ. ౪౧. పతం

గం పాదేక్వాపి
నరంగంతువరండకే, శేఫే

నరంగమప్యహం
ర్షిషంగస్సంగతూణయోః

విడంగం కృమిఘ్నేఖ్యాతం
విడంగోనాగరేనన్యతే,

కళింగః పూతికరజే ధూమ్యా
తే నీవృదంతరే. ౪౩.

కళింగంకౌటజఫలే కళిం
గాయోషితిస్తృతా,

కాళింగో భూమికర్కారౌ
దంతావళభుజంగయోః,

కాళింగీరాజకర్కట్యం
ధారాంగః ఖడ్గతీర్థయోః,

అపాంగమంగహినేస్యాన్నే
త్రాంతేతిలకేపిచ. ౪౪.

వరాంగంయోనిమాతంగ
మస్తకేషుగుడత్పచి,

త్రివర్ణః—(పు) ధర్మాగ్రకామములు, కరక
తాడి ఉసిరకలు, శుఠి, పిప్పలి, మిరి
యాలు, వృద్ధి, స్థానక్షయము, సత్త్వ
రజస్తమోగుణములు.

తాతగుః—(పు) వినతండ్రి, తల్లికి హితుఁ
డు.

అనంగః—(పు) మన్తఘ్నఁడు. అనంగం—
(న) ఆకాశము, మనస్సు.

మృదంగః—(పు) మద్దెల, ధ్వని.
భుజంగః—(పు) విలుఁడు, పాము.

పతంగః—(పు) విడుత, సస్యవిశేషము,
పక్షి, సూర్యుఁడు, పతంగం—(న)

పాదరసము.
నరంగం—(న) మొటిమెలు, శిశ్నము.

నిషంగః—(పు) కలయిక, ఆమ్లలపొది.
విడంగః—(న) వాయువిడంగము—(త్రి)

నేర్పరి.
కళింగః—(పు) నెమిలియడుగుచెట్టు, కూ

కటిమూగపక్షి, కళింగదేశము, కళిం
గం—(న) కొడిశపండు కళింగా—

(స్త్రీ) కళింగదేశస్త్రీ.
కాళింగః—(పు) నేలగుమ్మడిచెట్టు, ఏనుఁ

గు, సర్పము. కాళింగీ—(స్త్రీ) నక్క
దోసతీఁగె. [నది.

ధారాంగః—(పు) కత్తి, తీర్థస్థలము పుణ్య
అపాంగం—(న) అవయవములు లేనిది. అ

పాంగః—(పు) నేత్రాంతము, తిలకము.
వరాంగం—(న) యోని, ఏనుఁగు, తల,

లవంగపుచెట్టు.

పత్రాంగం పద్మకే భూరే
పత్రాంగం రక్తచందనే.

రథాంగశ్చక్రవాకేఽపి ర
థాంగం చక్రభ్రమ్యతే,

రక్తాంగం విద్రుమే భామే
విద్యాత్కంపల్లధీరయోః.
ర2. రక్తాంగశ్చాపి జీవం
త్యాం

మాతంగ శ్వపచే గజే,
హేమాంజోద్రహితేతాత్మే

నారంగం పిప్పలీరసే. ర౪.
నారంగే విటే జంతౌ
యమజేఽపి ప్రకీర్తితం,
సారంగ శ్చాతకే భృంగే కు
రంగే చ మతంగజే. ర౯.
పక్షిభేదే చ సారంగ స్సా
రంగశ్శబలేశ్వరత్,

ప్రియంగుః ఫలినీ కంఠ
పిప్పలీ రాజికానుచ. గ౦.

నీలాంగుః కృమి భేదే స్వా
ద్భృమరాళిమ సారయోః,
తురంగీ చాశ్వగంధాయాం
తురంగ శ్చిత్తవాజినోః.

చక్రాంగీ కటురోహిత్యాం
చక్రాంగో మానసాకసి.

పత్రాంగం—(న) ఏనుగు శరీరముమీడి
మచ్చలు, భుజపత్రిచెట్టు, ఎఱ్ఱసంద
నము.

రథాంగః—(పు) చక్రవాకపక్షి, రథాం
గం—(న) బండి మున్నగువాని
చక్రము.

రక్తాంగం—(న) ఎరడము, రక్తాంగః—
(పు) అంగారకుడు—(న) కాంపిల్య
మనునోషధి, కుంకుమ, పాలకూర
చెట్టు. [నుగు.

మాతంగః—(పు) మాదిగవాడు, ఏ
హేమాంగః—(పు) బ్రహ్మ, గరుత్మం
తుడు.

నారంగం—(న) పిప్పలిరసము, నారంగః
(పు) నారింజచెట్టు, విటుడు, ప్రాణి,
శవలపిల్లలు.

సారంగః—(పు) వానకోయిల, తుమ్మెద,
లేడి, ఏనుగు, పక్షివిశేషము, (కోకిల)
(త్రి) శబలవర్ణము.

ప్రియంగుః—(పు) ప్రేంకణపుర జెట్టు,
కొఱ్ఱలు, పిప్పలిచెట్టు, నల్లవాలు.

నీలాంగుః—(పు) కీటకభేదము, తుమ్మెదల
గుంపు, ఇంద్రనీలమణి.

తురంగీ—(స్త్రీ) పెన్నేరుగడ్డ, తురంగః—
(పు) మనస్సు, గుఱ్ఱము.

చక్రాంగీ—(స్త్రీ) కటుకరోహిణి, చక్రాంగః
—(పు) హంస.

అథ గాంధ శ్చతుర్వర్ణః.

ఈహామృగౌ వృక్షే జంతౌ
ప్రథేదేదూపకస్యచ. ౫౨.
మల్లనాగోఽభమాతంగే వా
త్సాయనమునావపి,
ఉపరాగః పరీవాదే రాహు
గ్రస్తార్కచంద్రయోః.
౫౩. దుర్నయే గ్రహ
కల్లోలేఽ

పవర్గస్యా గ మోక్షయోః,
క్రియావసాన సాఫల్యేఽ
ప్రపవర్గః ప్రయుజ్యతే.
ఉపవర్గః స్తృతో రోగభేదో
పప్లవయోరపి,
సమాయోగస్తు సంయోగే
సమవాయే ప్రయోజనే.
సంప్రయోగం రతే విద్యా
దన్వితౌ కార్తణేఽపి చ,

దీర్ఘాధ్వగః శృంఖలకే లేఖ
హారేతు భేద్యవత్. ౫౬.
అభివంగస్తు శచభే స్యా దా
క్రోశే పరాభవే,
చత్రభంగోఽపివైధవ్యే స్వా
తంత్ర్యనృపనాశయోః.

కటభంగస్తు సస్యానాం హస్త
చ్ఛేదే నృపత్యయే,

గాంధ చతుర్వర్ణము.

ఈహామృగః—(పు) తోడేలు, జంతువు,
నాటకవిశేషము.
మల్లనాగః—(పు) విరావతము, వాత్సా
యనముని.
ఉపరాగః—(పు) నిందించుట, చంద్ర
సూర్యుల రాహుగ్రహణము, అవినీతి,
గ్రహకల్లోలము.

అపవర్గః—(పు) విడిచిపెట్టుట, ముక్తి,
పనిచేసినపిదప బొందుఫలము.

ఉపవర్గః—(పు) రోగవిశేషము, ఉప
ద్రవము.

సమాయోగః—(పు) కలిసికొనుట, సమా
హము, ప్రయోజనము.

సంప్రయోగః—(పు) సంభోగము, సంబం
ధము, మూలికలతోఁ జేయు స్తంభ
నము, మోహనాదులు.

దీర్ఘాధ్వగః—(పు) ఒంటె—(త్రి)జాబులు
తెచ్చువాఁడు.

అభివంగః—(పు) ప్రతిజ్ఞ చేయుట, తిట్టుట,
తిరస్కారముచేయుట.

చత్రభంగః—(పు) భర్తగతింప ముండ
మోయుట, స్వాతంత్ర్యము, ప్రభు
నాశనము.

కటభంగః—(పు) హస్తప్రమాణముగాఁ
బైరులు కోయుట, ప్రభునాశనము.

అథ గాంత పంచవర్ణః

కథాప్రసంగో వాతూలే విష
వైద్యే చ వాచ్యవత్,
నాడీతరంగః కాశోలే హిం
డకే రతహిండకే.

అథ ఘాంత ఏకవర్ణః

ఘోఃఘుర్ రేచ ఘంటాయాం
కాంచికా ఘాతయోరపి,

అథ ఘాంతో ద్వివర్ణః

అఘంతు వ్యసనే ప్రోక్తమఘం
పాతకదుగ్ధియోః, ౧.

అర్ఘ్యః పూజావిధౌ మూల్యే
వ్యంఘ్రిః పాదద్రుమూలయోః
ఓఘో బృందే పయోవేగే
ద్రుతస్పృత్యోపదేశయోః.

౨. ఓఘః పరంపరాయాంచ

మేఘ స్సాన్యన్తుస్తకే ఘనే,
లఘు ర్మనోజ్ఞనిస్సారా గురు
ఘప్రథితో లఘు. ౩. కృ
ష్ణాగురుణి శీమే చ స్ఫృ
క్కాయాం చ స్పృతాల
ముః,

ఉష్ణస్సాన్య తాపకేహస్తపు
టకే దేహజానిలే. ౪.

మోఘాఽపి పాటలాయాం
స్యాన్తోఘో నిష్ఫలహీన
యోః,

గాంత పంచవర్ణము.

కథాప్రసంగః—(పు) వాయుసమూహ
ము, విషవైద్యుడు.

నాడీతరంగః—(పు) సంచరించు చుండు
వాడు, నల్ల కాకి, నిటుడు.

ఘాంత ఏకవర్ణము.

ఘః—(పు) గ్రుడ్లసూబ, గంట, ఘా—
(నీ) మొలనూలు, దెబ్బ.

ఘాంత ద్వివర్ణము.

అఘం—(న) దౌత్యాదులవలని శ్రమ,
పాము, దుగ్ధము.

అర్ఘ్యః—(పు) పూజావిధి, వెల.

అంఘ్రిః—(పు) పాదము, చెట్టువేరు.

ఓఘః—(పు) బృందము, నీటిప్రవా
హము, తొందరగా నాట్యము గావిం
చుట, మంత్రాదులు చెప్పట, వరుసగా
నుండుట.

మేఘః—(పు) తుంగము నై, మబ్బు.

లఘుః—(త్రి) మనోహరమైనది, నిస్సార
మైనది, నీచమైనది, లఘు—(న) కృష్ణా
గురు, శీఘ్రము, లఘూ—(నీ) స్ఫుర్కా
యనెడు గ్రంథ్యనికేషము.

ఉష్ణః—(పు) అగ్ని, అఱచేయి, దేహము
నందలి వాయువు.

మోఘా—(పు) పాటలవృక్షము, (త్రి)
నిష్ఫలమైనది, దైన్యముగలది.

మఘామఘీచ నక్షత్రే ఖమజ్జే
చ యథాక్రమం. ౫.

శ్లాఘా మతాప్రశంసాయాం
పరిచర్యాభిలాషయోః,

అథ ఘాంత స్త్రీవర్ణః.

అనఘో నిర్మలాపాప మనో
జ్ఞేష్టభేదయత్. ౬.

ఫలిఘః కాచకలశేఘటప్రాకార
గోపురే,

పరిఘోయోగభేదే స్యాన్తు
ద్గరేర్దర్శనమాతయోః. ౭.

ప్రతిఘః ప్రతిఘాతే చ రో
షేచ ప్రతిఘోమతః,

కాచిఘః కాంచనేప్రాక్రోఽన్న
మండే మూషకేఽపిచ. ౮.

మహార్ఘ్ను మహామూలేఽ
తథా లావకపక్షిణి,

నిదాఘో గ్రీష్మకాలే స్యా
దుష్టస్వేదాంబునోరపి. ౯.

ఉల్లాఘస్తు శుచౌ హృష్టే ద
క్ష సీరోగయోరపి,

సర్వాఘో గురువేగార్థసర్వ
సన్నహనార్థయోః. ౧౦.

అమోఘ స్సఫలేఽమోఘా
విడంగా భయయో స్తృ
తా,

మఘా—(స్త్రీ) మఘానక్షత్రము, మఘీ—
(స్త్రీ) ఓషధీవిశేషము.

శ్లాఘా—(స్త్రీ) స్తుతి, పరిచారకము, కో
రిక,

ఘాంత స్త్రీవర్ణము

అనఘః—(స్త్రీ) స్వచ్ఛమైనది, నిర్దుష్టమై
నది, మనోహరమైనది, పాపరహితుఁడు.

ఫలిఘః—(పు) గాజుపాత్రము, మంటి
కుండ, ప్రాకారము, వెలివాకిలి.

పరిఘః—(పు) పంచాంగయోగములలోఁ
బందొచ్చిదవది ఆయుధము, అడ్డుకట్ట,
హింస.

ప్రతిఘః—(పు) మారణము, క్రోధము.

కాచిఘః—(పు) బంగారము, తండ్రిలేని
వాఁడు, ఎలుక.

మహార్ఘ్ని—(పు) గొప్పవిల్లు, లావకపిట్ట.

నిదాఘః—(పు) గ్రీష్మర్తువు, వేడిమి,
చెమట.

ఉల్లాఘః—(స్త్రీ) శుచియైనది, సంతోషించి
నది, సమర్థమైనది, రోగము లేనిది.

సర్వాఘః—(పు) మిగులవేగము, నైనన్య
మంతయు యుద్ధముజేయుట కాయిత
మగుట.

అమోఘః—(స్త్రీ) సఫలమైనది, అమో
ఘా—(స్త్రీ) వాయువిడంగము, కరక
చెట్టు.

అథ చాంతో ద్వివర్ణః.

కచః కేశే గురోః పుత్రే బంధే
శుష్కప్రణే కచః, కచా
కరిణ్యాం

కాచస్తు మణౌ శిశ్నే మృ
దంతరే. ౧. నేత్రరోగో
౭పి

నీచస్తు వామనే పామర
స్మృతః,
మోచ శ్శృభాంజనే ప్రోక్తో
మోచా శాల్మలి రంభ
యోః. ౨.

పిచుస్తూలే చ కరే చ కుష్ఠ
రోగేఽసురాంతరే, భైర
వస్య ప్రభేదే చ పిచుః
క్వాపి ప్రకీర్తితః. ౩.

కూర్చో వికత్తనే మధ్యే భు
వోశ్శశ్రుణి కైతవే,

క్రౌంచః ఖగనగద్విపప్రభేదేషు
ప్రయుజ్యతే. ౪.

చంచో నలాది నిర్దాణే చం
చాతు తృణపూరుషే,

చంచుః పంచాంగుళే త్రో
ట్యాం గో నాడి కే ౭ పి
ఽత్యతే. ౫.

శుచి శ్శుద్ధేఽనుపహతేశ్శంగా
రా మాథయో స్నితే,
గ్రీష్మే హుతవహే ౭
పిస్వా దుపథా శుద్ధమం
విశ్వకో—5

చాంత ద్వివర్ణము.

కచః—(పు) జుట్టు, బృహస్పతికుమా
రుఁడు బంధము, ఎండినకురుపు, కచా
—(నీ) ఆడయేనుఁగు.

కాచః—(పు) గాజురాయి, ఉట్టి, ఒకవిధ
మగుమట్టి, నేత్రరోగవిశేషము.

నీచః—(పు) పొట్టివాఁడు, తుచ్చుఁడు.

మోచః (పు) మునగ చెట్టు, మోచా—
(నీ) అరటి చెట్టు, బూరుగు చెట్టు.

పిచుః—(పు) దూది, తాండ్ర చెట్టు, కుష్ఠ
రోగము, పిచుఁడను రాక్షసుఁడు, భైర
వుఁడు.

కూర్చః—(పు) కపటము, కనుబొమ్మల
మధ్యభాగము, మీసము, గడ్డము,
నెపము.

క్రౌంచః—(పు) క్రౌంచపక్షి, క్రౌంచపర్వ
తము, క్రౌంచద్విపము.

చంచః—(పు) అగ్ని కుండమునకుఁ దొలు
చుట, చంచా—(నీ) వెఱబొమ్మ.

చంచుః—(పు) ఆముదపుఁజెట్టు, పక్షి
ముక్కు, శాకవిశేషము.

శుచిః—(త్రి) పరిశుద్ధమైనది, కొట్టఁబడ
నిది—(పు) శృంగారరసము, ఆషాఢ
మాసము, తెల్లఁగు, గ్రీష్మర్తువు,
అగ్నిహోత్రము, యుక్తాయుక్త

త్రీణి. ౬.

రుచి ర్మయూభే శోభాయా
మభిష్యంగాభిలాషయోః,
వీచి స్వల్పే తరంగేన్యో దవ
కాశే సుఖేఽపి చ. ౭.

సూచిః కరాద్యభినయే నారీ
ణాం కరణాంతరే, (కేతకీ
మునుభాగ్రేఽపి సూచిః
క్వాపి ప్రదర్శితః.) సూచీ
తు నీవనద్రవ్యే

శచీంద్రాణ్యం శతావరా. ౮.
కాంచీన్యో నైఖలా దామ్ని
గుంజాయాంసీవృదంతరే,
వచాన్యో దుగ్రగంధాయాం
సారి కాయాం శుకేవచః

అర్చా పూజా ప్రతిమయో
శ్చర్చా స్థానకచింతయోః,
చర్చికాయాం చ
రుక్చభా కిరణేచ్ఛాసు చే
వ్యతే. ౧౦.

త్వక్చర్మ వల్కుయో స్త్వాచే
న్యజ్జీచేనిమ్న కార్ణ్యయోః,

వాగ్వచనే సరస్వత్యాం భా
షాగీర్భారతీయథా. ౧౧.

అథ చాంత స్త్రీవర్ణః.

కవచో గర్దభాండేన్యో త్స
న్నాహే పటహేఽపిచ,
వికచః శుభణే కేతుగ్రహేచ

మెటింగిన యోగ్యుడగుమంత్రి.

రుచిః—(స్త్రీ) కిరణము, కాంతి, అత్యా
సక్తి, కోరిక.

వీచిః—(పు) స్వల్పము, తరంగము, అవ
కాశము, సౌఖ్యము.

సూచిః—(స్త్రీ) ఆభినయమునందలి హస్త
విశేషము, స్త్రీలుచేయు అవయవ
విశేషము [మొగలిమొగ్గకొనమీది
ముల్లు ఇది పాఠాంతరము.] సూచి.

శచీ—(స్త్రీ) ఇంద్రుని భార్య, పిల్లిపీచర.

కాంచీ—(స్త్రీ) మొలనూలు, గురిగింజ
తీగ, కాంచీగరము.

వచా—(స్త్రీ) నల్లవస, గోరువంకపక్షి, వచ
—(పు) చిరుక.

అర్చా—(స్త్రీ) పూజ, విగ్రహము.

చర్చా—(స్త్రీ) చందనాదులఁ బూసికొనుట,
విచారణము, పార్వతీదేవి.

రుక్—(స్త్రీ) కాంతి, కిరణము, కోరిక.

[చెట్టు.

త్వక్—(స్త్రీ) చర్మము, నారపట్టు, లవంగపు

న్యజ్—(త్రి) నీచమైనది, పల్లమైనది,
గుబిలి.

వాక్—(స్త్రీ) భాష, గీః, భారతీ శబ్ద
ములవలెమాట, సరస్వతి.

చాంత స్త్రీవర్ణము.

కవచః—(పు) కలుజువ్విచెట్టు, కవచము,
నగారా.

వికచః—(పు) శుభణమతస్థుడు, కేతువను

స్ఫుటితేనన్యవత్. ౧౨.

క్రకచః కరపత్రే న్యాయ్యింధి
లాఖ్యదు మేఽపిచ,
సంకోచమపి కాశ్చీరే సంకో
చో మినబంధయోః.

నారాచో లోహబాణే న్యాయ్య
న్నారాచో జలహస్తీని,
నారాచ్యేషణి కాయాంచ
సమ్యక్ క్షమ్యతహృద్యయోః.

ప్రపంచ స్సంచయేప్రాక్తో వి
స్తారే చ ప్రతారణే,
మరీచిః కృపణే దీప్తా ఋషిభే
ద మయాఖయోః. ౧౩.

మారీచో రక్షసోభేదే కఙ్కో
లే యాజకద్విజే,

మారీచీ దేవతాభేదే
నముచిస్సరదైత్యయోః.
కనీచిః పుష్పితలతా గుంజ
యో శ్చకటేఽపిచ,
అవీచి ర్నరకానూర్త్యో
ర్విపంచీ కేళీవీణయోః. ౧౪.

చాంత శ్చతుర్వర్ణః.

మలిన్లు చోఽనిలే చోరే
జలసూచి ర్జలకసి, శృంగాటే
శింశుమారేచ కంకశేటి
యపేఽపి చ. ౧౫.

గ్రహము, (త్రి) వికసించినది.

క్రకచః—(పు) అంపము, వెలుతురుచెట్టు.

సంకోచం—(స) కుంకుమ, సంకోచః—
(పు) చేప, బంధించుట.

నారాచః—(పు) లోహముతోఁ జేసిన
బాణము, నీటియేనుఁగు, నారాచీ—
(నీ) శాణము.

సమ్యక్—(త్రి) కూడుకొన్నది, మనో
హరమైనది.

ప్రపంచః—(పు) సమూహము, విస్తారము,
వంచనము.

మరీచిః—(పు) లోభి, ప్రకాశము, మరీచి
ముని, (కశ్యపమహర్షి తండ్రి)—(ప్ర)
కిరణము.

మారీచః—(పు) మారీచాసురుఁడు, మి
ర్యాలు, యజ్ఞముచేయించు బ్రాహ్మ
ణుఁడు.

మారీచీ—(నీ) వజ్రకాళి యనుశక్తి,
నముచిః—(పు) మన్తధుఁడు, రాక్షసుఁడు,
కనీచిః—(పు) పూలుపూసినతీగ, గురు
వెదతీగ, బండి. [లేని నీరు.

అవీచిః—(పు) నరకవిశేషము, తరంగము
విపంచీ—(నీ) క్రీడ, వీణ.

చాంత శ్చతుర్వర్ణము.

మలిన్లుచః—(పు) వాయువు, దొంగ.

జలసూచిః—(నీ) జలగ—(పు) నాలుగు
వీధులు కలియుచోటు, పిడక మొసలి,
కంకశేటియను మత్స్యవిశేషము.

అథ ఛాంతః పంచవర్ణః.

రతనారీచ ఇత్యేష కథితో
రతివల్లభే, కుక్కురే రతి
నారీచ స్సీతాకరే వర
యోషితాం. ౧౯

ఛాంత పంచవర్ణము.

రతనారీచ—(పు) మన్నథుఁడు, కుక్కు,
ఉత్తమకాంతల సీతాకరము.

అథ ఛాంతో ద్వివర్ణః.

అచ్చ స్ఫటిక భల్లూక నిర్మ
ల్యేష్యచ్చమవ్యయం, అభి
ముఖ్యేనథ

కచ్చస్సాన్య దనూపే తున్నక
ద్రుమే. ౧. నాకాంతే పరి
ధానస్య పశ్చా దంచలప
ల్లవే, కచ్చాతు చీరికా
యాంచవారా హ్యంచ
నిగద్యతే. ౨.

స్వాద్దుచ్చస్తవకే స్తంభహార
భేదకలాపయోః,

పుచ్చః పాశ్చాత్యభాగే స్వా
ల్లాంగూలే పుచ్చమిష్య
తే. 3.

మైచ్చః పాపరతే జాతిభేదే
స్వా దపభాషిణి.

పిచ్చాతు శాల్మలీ వేష్టే మం
డే చాశ్వపదామయే. ౪.
ముక్తా పూగచ్చటాకోశ
మోచావిజయి నేషు చ,
పిచ్చః పుచ్చే

ఛాంత ద్వివర్ణము.

అచ్చః—(పు) స్ఫటికమణి, వెలుగుగొడ్డు,
నిర్మలము, (అన్య) అభిముఖమగుట.

కచ్చః—(పు) జలస్రాయమగుతావు, నంది
చెట్టు, చుక్కాని, కట్టుకొను పంచె
గోచి చెఱుగు కచ్చా—(సీ) మిడుత,
బ్రాహ్మ మున్నగు సప్రమాత్మకలలో
నొకతే.

గుచ్చః—(పు) పూలగుత్తి, గడ్డిద బుబ్బి,
ముప్పదిరెండు సరముల ముత్యాలహా
రము, పించము.

పుచ్చః—(పు) వెనుకభాగము, పుచ్చం—
(స) వెనుకభాగము, తోక.

మైచ్చః—(పు) పాపాత్ముఁడు, శబరపులిం
దాదిజాతి, దుర్భషణము.

పిచ్చా—(సీ) బూరుగుబంక, గంజిపరక,
అశ్వపాదమునఁ బుట్టురోగము, పరుస,
పోక చెట్టు, సమూహము, మొగ్గ,
అఁటిచెట్టు, జిడ్డుగలవస్తువు, పిచ్చ—
(పు) తోక.

మహాకచ్చ స్సముద్రే చ ప్రచే
తసి. ౫.

అథ జాంత ఏకవర్ణః

జా రాకాశే సరస్వత్యాం
విశాచ్యాం జరణేఽపి చ,
జో జన్యాం జాతమాత్రే చ
మృత్యుంజయే జన్మానే,

అథ జాంతో ద్వివర్ణః.

కంజః కేశే విరించౌ చ కంజం
పీయూషపద్మయోః,
అజో హరా వారే కామే వి
ధౌ ఛాగే రఘోస్సుతే.
వ్రజో గోషాధ్వబృందేషు

నిజ మాత్మీయనిత్యయోః,

ధ్వజం చిహ్నౌ పతాకా
యాం ధ్వజ శ్శౌంషికశేష
సోః. 3. ఖట్వాంగే చ
స్వజం రక్తే స్వజః ప్రస్వేద
పుత్రయోః,
ద్విజోవిప్రేఽండజే దంతేభార్గ
రేణుకయోర్ద్విజా. ౪.

బీజం రేతనిత త్వే చ హేతా
వంకురకారణే, ఆథానేఽ
పి చ.

సజ్జస్యా త్సంనధే సంభృతే

మహాకచ్చః—(పు) సముద్రము, వరుణ
దేవుడు.

జాంత ఏకవర్ణము.

జాః—(సీ) ఆకాశము, సరస్వతి, విశాచ
స్త్రీ, వేగము.

జః—(పు) జనించుట, పుట్టినది, శంకరుడు,
విష్ణుమూర్తి.

జాంత ద్వివర్ణము.

కంజః—(పు) వెండ్రుకలు, బ్రహ్మ, కంజం.
(స) అమృతము, పద్మము.

అజః—(పు) విష్ణువు, శంకరుడు, మన్మ
థుడు, బ్రహ్మ, మేక, ఆజమహారాజు.

వ్రజః—(పు) గోళాల, మార్గము, సమూ
హము.

నిజః—(త్రి) తనకు సంబంధించినది, నిత్య
మైనది

ధ్వజం—(స) గుర్తు, జెండా. ధ్వజః—
(పు) కల్లమ్ముకొని జీవించువాడు,
శిశ్నము, ఆయుధవిశేషము.

స్వజం—(స) రక్తము. స్వజః—(పు)
చెమట, కుమారుడు.

ద్విజః—(పు) బ్రాహ్మణుడు, పక్షిపర్వా
దులు, దంతము. ద్విజా—(సీ) గంటు
భారంకి. రేణుకమనుగ్రంధ్యము.

బీజం—(స) శుక్లము, యథార్థము, కార
ణము, విత్తనము, గర్భాధానము.

సజ్జః—(త్రి) సిద్ధమైనది, సంపాదించబడినది.

పిచ. ౫.

వాజం ఘృతేఽపు యజ్ఞేఽ
న్నే వాజో నిస్వనపక్ష
యోః, వాజో జవేమునా
వాజో

వ్యాజ శ్శాత్యాపదేశయోః.
భుజః పాణౌ చ బాహూ చ
కుజస్సృన్మరకారయోః,
అజ్ఞో ధన్వంతరా చంద్రే
నిచుశే శంఖపద్మయోః.

2. ఆబ్జం స్యా దథ

కుబ్జోఽపి న్యుజ్జేస్యా త్పాద
పాంతరే,

న్యుబ్జంతు కర్తరంగేస్యా న్ను
బ్జః, ప్రోక్తః కుశస్రచి.ర.
అథోముఖే చ కుబ్జే చ
న్యుబ్జో వాచ్యపదిష్యతే,

ఆజి స్సమావనౌ యుద్ధే
రాజిస్సృన్మ త్పంక్తిరేఖయోః.

లాజాః స్యుర్భ్రష్టధాన్యేషు
లాజస్సృన్మ దార్ద్రతండు
లే, ఉశీరలాజముద్దిష్టం

ప్రజా సంతానలోకయోః.

గంజాపి పటహే ప్రోక్తా
కాచింఛ్యాం కలధ్వనౌ,

గంజా ఖనౌ సురాగేహే
స్యా ద్భాం డా గార రీధ

యోః. ౧౧. గంజః

కుంభో నికుంజేఽపి హనౌ
దంతే చ దంతినాం,

వాజం—(న) నేయి. జలము, యజ్ఞము,
అన్నము. వాజః—(పు) ధన్వి, టెక్క,
వేగము, ఒకముని.

వ్యాజః—(పు) కపటము, నెపము,

భుజః—(పు) హస్తము, బాహువు.

కుజః—(పు) నరకాసురుడు, అంగారకుడు.

అజ్జః—(పు) ధన్వంతరి, చంద్రుడు, నీటి
ప్రబ్బచెట్టు. అజ్జం—(న) శంఖము,
పద్మము.

కుబ్జః—(త్రి) గూనివాడు, పుష్పవృక్ష
విశేషము.

న్యుబ్జం—(న) కర్తరంగఫలము. న్యుబ్జః—
(పు) కుశవికార మగు స్రుక్కు (త్రి)
తలవంచినది, గూనుది.

ఆజిః—(స్తీ) సమానమగుభూమి, యుద్ధము.

రాజిః—(స్తీ) వరుస, గీత.

లాజాః—(పు) నిత్యబహువచనము, పేలా

లు. లాజః—(పు) తడిబియ్యము.

లాజం—(న) వట్టిపేరు. [జనము.

ప్రజా—(స్తీ) స్త్రీ, పుంసావసంతానము,

గంజా—(స్తీ) తప్పెట, పూసలగురివెండు
లత, అవ్యక్తమధురధ్వని.

గంజా—(స్తీ) గని, కల్లు అమైడిగృహము.

గంజః—(పు) బొక్కసపుటిల్లు, నివ
సించుట.

కుంజః—(పు) పొదరిల్లు, దవుడ, వనుగు
దంతము.

సంజః ప్రజాపతౌ రుద్రే
లంజస్యా త్పదకచ్చయోః.
ఊర్జో బలే మహాత్సాహే

ఖజా మంథ ప్రహస్తయోః.
పింజా తూలే హరిద్రాయాం
పింజస్తు వ్యాకులేన్యత్.
పింజో బలే చయే పింజం

రజ్జు ర్వేణ్యాం గుణైఃపిచ,
ఖర్జూః కండ్వాం చ కీటే చ
ఖర్జూరీ సాదవేఽపి చ.
మర్జూ స్సాన్యద్రజకే శుద్ధా
సర్జూ ర్వణిజి విద్యుతి,

అథ జాంత ప్రివర్ణః.

కరజస్తు కరంజే స్యా న్నఖే
వ్యాఘ్రనఖేఽపి చ. ౧౧.
కుటజో వృక్షఖేదే స్యా దగ
స్త్య ద్రోణయోఽపి,
సహజస్తు నిసర్గే స్యా త్సహా
త్థే ఘనరన్యత్. ౧౨.
నీరజం కమలే కుష్మే
జలజం శంఖపద్మయోః,
వలజం గోపురే క్షేత్రే సస్య
సంగరయోరపి. ౧౩. వల
జా నరయోపాయాం వసు
మత్యామపి స్త్రుతా,
కారుజ శ్శిల్పినాం చిత్రే కలఖే
నాగకేసరే. ౧౪. స్వయం

సంజః—(పు) బ్రహ్మ, శంకరుడు.

లంజః—(పు) పాదము, గోచి, చెఱుగు.

ఊర్జః—(పు) బలము, అధికమగు
నుత్సాహము. [ము,

ఖజా—(నీ) కవ్వము, చాచబడిన హస్త

పింజా—(నీ) దూది. పలుపు—(త్రి)

వ్యాకులమైనది.

పింజః—(పు) బలము, పింజ—(న) సమూ
హము.

రజ్జుః—(నీ) జడ, తాడు.

ఖర్జూః—(నీ) దురద, పురుగు, కర్జూరపు
చెట్టు.

మర్జూః—(పు) చాళివాడు (నీ) శుద్ధి.

సర్జూః—(పు) వర్తకుడు. (నీ) మెఱుపు.

జాంత ప్రివర్ణము.

కరజః—(పు) కాసుగుచెట్టు, గోభ్ర, వ్యాఘ్ర
సఖమును గంధద్రవ్యము.

కుటజ—(పు) గిరిమల్లి కావృక్షము, అవిసె
చెట్టు, తుమ్మిచెట్టు.

సహజః—(పు) స్వభావము (త్రి) తోడ
బుట్టినది.

నీరజం—(న) పద్మము, కుష్మరోగము.

జలజం—(న) శంఖము, తామరపూవు.

వలజం—(న) పురద్వారము, వరిమడి, సస్య
ము, యుద్ధము. వలజా—(నీ) ఉత్తమ
కాంత, భూమి.

కారుజః—(పు) వడ్డంగి మున్నగువారి
పనితనము, ఒంటెపిల్ల, నాగకేసర

జాతతిలే ఘనే ప్లీకే
 గైరికేఽపి చ,
 బాహుజః క్షత్రియే కిరే
 స్వయం జాతతిలేఽపి చ,
 వనజో ముస్తకే పద్మే వనజం
 వనజో గజే, వనజా ముద్గ
 పర్ణ్యాం చ
 వణి గావణిజ్యజీవిని. ౨౦.
 వణిక్కరణభేదే చ వాణి
 జ్యాయా మసీష్యతే,
 సామజస్యగజేప్రోక్తస్సామో
 త్థే పునరన్యత్. ౨౧.
 భూమిజో నరకేఽంగారే సీ
 తాయామపి భూమిజా,
 గిరిజం చాభ్రకేఖ్యాతం శిలా
 జితం సుగంధయోః.
 ౨౨. లోహేఽపి గిరిజా
 గౌరీ మాతులుంగ్యోరు
 దీరితా,
 కంభోజో హస్తిభేదే స్యా
 చ్చంఖదేశవిశేషయోః.
 అంగజం రుధిరేనంగే రోష్ణి
 పుత్రే మతోఽంగజః,
 కాంభోజ స్తురగే సోమ
 వల్మీ పున్నాగపదపే.
 కాంభోజీ మాషపర్ణ్యాం చ
 హింగుపర్ణ్యామపిక్వచిత్,
 అండజః కృకలానే స్యాత్థగే
 మిషా భుజంగయోః. ౨౩.
 కస్తూర్యామండజాప్రోక్తా

వృక్షము, కారుసువృష్ట, నురుగు, పుట్టు,
 ధాతువిశేషము.
 బాహుజః—(పు) క్షత్రియుఁడు, చిలుక,
 కారుసువృష్ట.
 వనజః—(పు) తుంగముస్త. వనజం—(న)
 పద్మము, (పు) వనఁగు. వనజా—(స్త్రీ)
 పిల్లి పెసర.
 వణిక్—(పు) వర్తకముచే జీవనము
 చేయువాఁడు, పంచాంగకరణము,
 వర్తకముచేయుట.
 సామజః—(పు) వనఁగు (త్రి) సామము
 వలనఁ బుట్టినది.
 భూమిజః—(పు) నరకాసురుఁడు, అంగర
 కుఁడు. భూమిజా—(స్త్రీ) నీత.
 గిరిజం—(న) అభ్రకము, శిలాజిత్తు, తాతి
 పువ్వు, లోహము. గిరిజా—(స్త్రీ)
 పార్వతి, మాదీఫలపువ్వుము.
 కంభోజః—(పు) కాంభోజదేశపు వనఁగు,
 శంఖము, దేశవిశేషము.
 అంగజం—(న) నెత్తురు. అంగజః—(పు)
 మన్మథుఁడు, రోమములు, కుమారుఁడు.
 కాంభోజః—(పు) కాంభోజదేశపు గుట్ట
 ము, చంద్ర చెట్టు, పొన్న చెట్టు.
 కాంభోజీ—(స్త్రీ) కారుమినుము, వృక్ష
 విశేషము.
 అండజః—(పు) తొండ, పక్షి, చేప,
 సర్పము, అండజా—(స్త్రీ) కస్తూరి.

పరంజ సైలయంత్రకే, ఘనే
చ కరవాలే చ పరంజం
తురికాఫలే. ౨౬.

హిమజాపి నదీ గౌర్యై రై
నాకే హిమజః స్మృతః,

అథ జాంత శ్చతుర్వర్ణః.

జఘన్యజోఽనుజే శూద్రే
భారద్వాజః స్మృతో మునో.

౨౭. ద్రోణేచ వనకారా
స్యాం భారద్వాజీతి కథ్య
తే, భారద్వాజో గురోః
పుత్రే వ్యాఘ్రా టాఖ్య
విహంగమే. ౨౮.

కాశీరజా ఖ్యాతివిషా కుష్ఠ
కుంకుమపౌష్కరే,

క్షీరాబ్ధిజం తు సాముద్రలవ
ణే మా క్షీ కే మృతే,
౨౯. క్షీరాబ్ధిజాశ్చియాం
ప్రాకా చంద్రక్షీరాబ్ధిజో
భవేత్,

ద్విజరాజ శ్చశధరే సుపణ్ణే
నంతభోగిని. ౩౦.

ధర్మరాజో యమే బుద్ధే ధ
ర్మరాజో యుధిష్ఠిరే,

రాజరాజః కుబేరేఽపి సార్వ
భౌమే సుధాకరే. ౩౧.

భృంగరాజస్తు మధువే మా
ర్కవే విహంగాంతరే,

పరంజః—(పు) నూనెగానుగ, నురుగు,
పెద్దకత్తి. పరంజం—(స) బజ్జింకిపండు.

హిమజా—(నీ) గంగ, పార్వతి హిమజః
—(పు) మైనాకపర్వతము.

జాంత చతుర్వర్ణము.

జఘన్యజః—(పు) తమ్ముడు, శూద్రుడు.

భారద్వాజః—(పు) భారద్వాజముని,
ద్రోణాచార్యుడు భారద్వాజీ—
(ఈ.నీ) అడవిప్రతిచెట్టు (పు) బృహ
స్పతికుమారుడు, ఏట్రంజిపక్షి.

కాశీరజా—(నీ) అతివస. కాశీరజం—
(స) కుమ్మరొగము, కుంకుమపువ్వు
పుష్కరపూల మనుగంధ్యము.

క్షీరాబ్ధిజం—(స) సముద్రలవణము, ము
త్యము, అమృతము. క్షీరాబ్ధిజా—(నీ).
లక్ష్మీ. క్షీరాబ్ధిజః—(పు) చంద్రుడు

ద్విజరాజః—(పు) చంద్రుడు, గరుత్మాంత
డు, శేషువు.

ధర్మరాజః—(పు) యముడు, బుద్ధదేవు
డు, ధర్మరాజు (పాండవేయుడు).

రాజరాజః—(పు) కుబేరుడు, సమస్త
భూమిని బాలించువాడు, చంద్రుడు

భృంగరాజః—(పు) తుమ్మెద, గుంటగల
గరచెట్టు, కూకటిమూంగపిట్ట.

గ్రహరాజో రవౌ చంద్రే
వృహిభు క్షేణితార్క్షయోః.
యకరాట్ త్ర్యంబకసఖే
మల్లానాం రంగచత్వరే,

అథ జ్ఞాంతః పంచవర్ణః.

మునిభేషమాగస్త్యే హరి
తక్వాం చ లంఘనే. 33,
వృషభధ్వజశబ్దోఽసౌ శంకరే
చ్ఛ్వాదంతరే,

అథ ఝాంతవర్ణః.

ఝంఝాధ్వనివిశేషేఽపి ఝం
ఝాల్ప జలవరణే, (ఝం
ఝాఛాఘోసంరా వవృ
ష్టి సంయుక్త మారుతే).
ఝంఝావాతే తారవా
యానష్టేఽపి పరిక్షిర్తితా.

అథ జ్ఞాంతవర్ణః.

జ్ఞో విరించే బుధే సౌమ్యే
చాజస్తు జడమూర్ఖయోః,
ప్రజ్ఞా బుద్ధౌ పండితేఽపి
ప్రజ్ఞోవాచవ్యవదివ్యతే. ౧
సంజ్ఞా నామని గాయత్ర్యాం
చేతనాయాం రవిస్త్రీ
యాం, అర్థసూచని కా
యాం చ హస్తాద్యైరపి.
కథ్యతే. ౨.

గ్రహరాజః—(పు) సూర్యుడు, చంద్రుడు
అహిభుక్—(పు) నెమిలి, గరుత్మంతుడు,
యక్షరాట్—(పు) కుబేరుడు, గరిడి
చేయునట్టి ప్రదేశము.

జ్ఞాంత పంచవర్ణము.

మునిభేషజం—(న) అవినెనూనె, కర
క్వా-యచ్చెట్టు, దాటుట.
వృషభధ్వజః—(పు) శివుడు, బుద్ధవిశే
షుడు.

ఝాంతవర్ణము.

ఝంఝా—(స్త్రీ) ధ్వనివిశేషము, తుమార
వర్షము, వాయువు, (మిగుల గొప్ప
గాఁత), గొప్పధ్వని, నష్టము, (కుండలీ
కరణములోనివి అధికపాతము.)

జ్ఞాంతవర్ణము.

జ్ఞః—(పు) బ్రహ్మ, పండితుడు, బుధ
గ్రహము

అజ్ఞః—(పు) మందమతి, బుద్ధిహీనుడు.
ప్రజ్ఞా—(స్త్రీ) బుద్ధి (త్రీ) పండితుడు.

సంజ్ఞా—(స్త్రీ) వేరు, గాయత్రీ, జ్ఞానము,
సూర్యనిభార్య, హస్తాదివిన్యాసముల
చేత మనోగతభావము తెలుపుట.

ప్రాజ్ఞావిదుష్యాం యవత్యాం
ప్రాజ్ఞే ప్రజ్ఞాయతస్త్రి
యాం,

సర్వజ్ఞ శృంకరే బుద్ధే
కృతజ్ఞః కుర్కురేఽపి చ. 3.

దైవజ్ఞో గణకేఽపి స్యా తే
త్రజ్ఞ శ్చేకఆత్మని.

ప్రాజ్ఞా—(నీ) విద్వాంసురాలు. ప్రాజ్ఞే—
(నీ) ప్రజ్ఞావంతురాలగు కాంతి.

సర్వజ్ఞః—(పు) శంకరుడు, బుద్ధదేవుడు.
కృతజ్ఞః—(పు) కుక్క, మేలుమలువని
వాడు.

దైవజ్ఞః—(పు) జ్యోతిష్కుడు, జ్ఞాని
త్రజ్ఞః—(పు) వెంపుడు మృగపక్ష్యాద్య
దులు, ఆత్మ.

అథ టాంతో ద్వివర్ణః.

కటః శ్రోతౌక్రియాకారేకిలిం
జేఽతిశయేశవే, సమయే
గజగండే చ విప్పల్యాంచ
కటీ మతా. ౧.

ఖటోంధకూపకఫయోః ప్రహా
రాంతరటంకయోః,

భటః పామరభేదే చజీరే చ
ప్రగుణే భటః. ౨.

ఘటస్సమాధిభేదేభి శిరఃకూ
టకుటేషు చ ఘటాఘటన
గోష్ఠీభ ఘటనాసుచ దృ
శ్యతే. 3.

కుట. కోటే ఘటే గేహే
శిలాకుట్టకపూరుషే,

స్యాత్కుటీ కుంభదాస్యాంచ
మురాయాం చిత్రగు
చ్ఛకే. ౪.

టాంత ద్వివర్ణము.

కటః—(పు) పిరుదులు, పనిచేయువాడు,
చేప, అతిశయము, శవము, సమయ
ము, ఏనుగుగండస్థలము కటీ—(నీ)
పిప్పళ్లు.

ఖటః—(పు) మిగుల లోఁ తుగల బావి,
శ్లేష్మము, ఆయుధవిశేషము, రాళ్లమలి
చెడుడిలి.

భటః—(పు) తుచ్చుడు, యుద్ధభటుడు,
యోగ్యుడు.

ఘటః—(పు) కుంభకమనుసమాధి, ఏనుగు
సిరోగ్రము, కడవ, ఘటా—(నీ)
కూర్పుట, సభ, సంగ్రామమున నేనుగు
గుంపులఁ బ్రోగుఁజేయుట.

కుటః—(పు) కోట, కడవ, గృహము,
రాళ్లములచువాడు.

కుటీ—(నీ) నీళ్లుమోయు స్త్రీ, మురయను
గంధద్రవ్యము, వివిధవర్ణముల పూల
గుత్తి.

పటః ప్రియాలవృత్తే చ సు చే
లే చ పుష్కతౌ,

లటః ప్రమాదవచన దోష
యో రప్యదాహృతః ౧.

వటోగోళే గుళే భక్ష్యే వట
సామ్యవరాటయోః, వ
టః కవర్దే న్యగ్రోధే శుల్బ
రక్షిగయోగ్యతే ౨.

విటోఽద్రాలవణే పి ద్దేమూ
షకే ఖదిరేఽపి చ,

స్ఫుటోవ్యక్తే పపుల్లే చ వ్యా
ప్తే చ కలితేఽవ్యవత్. ౩.

నిర్భిన్నకర్మతే సన్యే సాదసాఫ
తే స్ఫుటిరతా,

కూటం యంత్రేఽన్య తే రా
శౌ నిశ్చలే లోహముద్గరే

౪. మాయాద్రి శృంగ
యోసుచ్చే సీరావయవ
దంభయోః పురద్వారే చ
శంసంతి

రాటో దేశాంతరే శుకే. ౫

రూటో నికుంజే కాంతారే
వ్రణసంమూర్జనేఽపి చ,

వాటో వృత్తౌ చ మార్గే చ
వాటితు గృహనిష్కృతే.

చటు శ్చటాపిచండే చ వ్రతి
నామాసనాంతరే,

కటు స్సుగంధే తీక్ష్ణే స్యాద
కార్యే మత్సరేఽప్రియే.

౧౧. కటుః ప్రియంగు

పటః—(పు) మొరళీ చెట్టు, మంచివలువ
ముందుగానుంచుట.

లటః—(పు) పొరపాటుమాట, దోషము

చటః—(పు) ఉండ, బెల్లము, భక్ష్యవిశే
షము, సామ్యము, గవ్వ, శివునిజటా
జూటము, మట్టిచెట్టు, వటి—(సీ)
దారము, గురుగింజపూస

విటః—(పు) పర్వతము, ఉప్పు, విటుడు,
ఎలుక, చంద్ర చెట్టు.

స్ఫుట—(త్రీ) స్పష్టమైనది, వికసించినది,
విస్తరించినది, కూడుకున్నది.

స్ఫుటిః—(సీ) కోయబడిన దోసపైరు,
కాలిబొబ్బరొగము.

కూటం—(న) యంత్ర విశేషము, అసత్య
ము, ధాన్యాదులరాశి, కదలకుండుట,
ఇనుపగుదియ, మాయ, పర్వతశృం
గము, నీచమైనది, నాగంటికట్టు,
దంభము, పట్టణద్వారము.

లాటః—(పు) లాటదేశము, చిలుక.

రూటః—(పు) పొడరిల్లు, అడవి, గాయ
ము తుడుచుకుంచె.

వాటః—(పు) కంచెకోట, మార్గము.
వాటి—(సీ) గృహోద్వాసము.

చటుః—(పు) ప్రియవాక్యము, ఉదరము,
యోగుల ఆసనవిశేషము.

కటుః—(త్రీ) మంచివాసనగలది, తీవ్రమై
నది, దుష్కార్యము, దీర్ఘక్రోధము,
అసిష్టము కటుః—(సీ) ప్రేంకణపు

కటుకా రాజికా స్వక
దూషణే, కటుప్రోక్తం
కటుస్త్రీత్వే నిరోగే నతురే
న్యవత్. ౧౨. కటుఃకటో
ల పత్రేఽపి చత్రాలవణ
యోః పటుః,

భేటః కఫే గ్రామభేదే నిందితే
చ సునందకే. ౧౩.

అట్టం భక్తేచ శుష్కేచ ట్
మేత్యుర్థే గృహంతరే,

పట్టః వేషణ పాషాణే వ్ర
ణాదీనాంచ బంధనే. ౧౪.
చతుష్పథేచ రాణాది శా
సనాంతర పీఠయోః,

పట్టిలలాట భూషాయాం పట్టి
భాటా ప్రసాదకే. ౧౫.

క్రుష్టం చ రోదనోరావే
కష్టం గహనకృచ్ఛయోః,
ఇష్టమాశంసితే పూజ్య
తమే ప్రియతమేన్యవత్.
ఇష్టంసంసార యోగేచ
యోగేచ క్రతుకర్తృణి,

రిష్టం క్షేమా శుభాభావకృ
పాణేషు ప్రయుజ్యతే.

స్లిష్టమన్యక్రవాచిన్యోత్ స్లి
ష్టం మూసే న్యవన్తతం.
దిష్టందైవేచ కాలేన్యో ద్విష్ట

కటుకరోహిణి, నల్లావాలు, కటు—
(న) దూషించుట.

పటు—(త్రి) వాడియైవది, రోగములేని
వాడు. నేర్పరి—(పు) చేడ పొట్లు
చెట్టు, సదాపచెట్టు, లవణము.

భేటః—(పు) శ్లేష్మము, పల్లెగ్రామము—
(త్రి) తుచుచున్నది, బలరాముని గదా
యధము.

అట్టం—(న) అన్నము—(త్రి) ఎండివది.
అట్టః—(పు) పట్టుబట్టు, ఆతిశయము,
కోటమీఁది సావిడి.

పట్టః—(పు) సన్నెకల్లు, గాయములకు
వేయుపట్టి, నాలుగు త్రోవలు కలియు
చోటు, దానపత్రము మొదలగు రాజ
శాసనములు, పీఠము.

పట్టి—(నీ) ఫాలాలంకారవిశేషము.

పట్టిః—(పు) ఎఱ్ఱలాడ్డుగుచెట్టు.

క్రుష్టం—(న) ఏడ్చుట, ధ్వని.

కష్టం—(న) అడవి, కష్టము.

ఇష్టం—(త్రి) చెప్పబడివది, పూజించదగి
నది. ఇష్టమైనది—(న) యజ్ఞమునందు
సంస్కరించుట, యజ్ఞము, హోమాది
కర్త.

రిష్టం—(న) క్షేమము, అమంగళము
లేకపోవుట, పెద్దఖడ్గము.

స్లిష్టం—(న) స్పృష్టముకానివాక్యము—
(త్రి) వాడిపోయినది.

దిష్టం—దైవము. విష్టః—(పు) కాలము,

సృష్టంతు నిర్మితే.౧౯.యు
క్షనిశ్చిత్రయోః ప్రాజ్ఞే
హృష్టోహృషి తవన్వతః, రో
మాంచితే ప్రహసితే
జాతహర్షేచ విస్మితే. ౧౯.

వృష్టం దినే ప్రభాతేచ ఫలే
పర్యుషితేఽపి చ,
త్వష్టా శిల్పిని దేవానాంతథా
వర్ధకి సూర్యయోః.

విష్టిః కర్తకలేభద్రే వేషణే
వేతనేఽపి చ,

ఇష్టిస్యా దభిలాషేఽపి సు
గ్రహశ్లోకయాగయోః.

దిష్టిః పరిమాణముదోః

దృష్టిరీ దర్శనాదిషు,

రిష్టిః ఖడ్గే సమృద్ధౌ చ

కృష్టిస్సాన్య త్సర్వణే బుధే

సృష్టి స్వభావే నిర్మాణే

పుష్టిర్వృద్ధౌ చ పోషణే,

యష్టిర్వారలతా శస్త్రభేద
యోర్ధ్వజండకే. ౨౩.

భార్యాంచమధుయష్ట్యాం
చ మష్టిర్బద్ధకరే పలే,

వృష్టిరుక్తా సమృద్ధౌ స్యా
న్నియమాది ఫలేఽపి చ.

భృష్టిస్సాన్యధ్వజే శూన్య
వాటికాయాంచ కథ్యతే,

సృష్టం—(త్రి) సృజింపఃబడినది, కూడుకొ
న్నది, నిశ్చయింపఃబడినది, విస్తారమైనది.

హృష్టః—(త్రి) హృషితశబ్దమువలె సం
తోషమొందినవాడు, గగుర్పాటొందిన
వాడు, నవ్విసనవాడు, సంతోషమొం
దినవాడు, ఆశ్చర్యమొందినవాడు.

వృష్టం—(న) దివము, ప్రాతఃకాలము,
ఫలము, తొలిరోజు చేసిన పదార్థము.

త్వష్టా—(ఋ-పు) దేవశిల్పి, వక్ష్రంగి,
సూర్యుడు.

విష్టిః—(త్రి) పని చేయువాడు—(నీ)
భద్రవాకరణము, పంపుట, కూలి.

ఇష్టిః—(నీ) ఇచ్చు, సంక్షేపముగాఁ జేయఁ
బడినశ్లోకము, యజ్ఞము.

దిష్టిః—(నీ) కొలఁత, సంతోషము.

దృష్టిః—(నీ) బుద్ధి, చూపునేత్రము.

రిష్టిః—(పు) కత్తి, సంపద.

కృష్టిః—(నీ)దున్నుట—(పు)పండితుడు,

సృష్టిః—(నీ) స్వభావము, నిర్మాణము
చేయుట,

పుష్టిః—(నీ) వృద్ధి నొందుట, పోషించుట.

యష్టిః—(నీ) హారపుసరము, ఆయుధవిశే
షము, (లాటికట్ట) జెండాకట్ట, గంటు
భారంకి, యష్టివధుకము.

మష్టిః—(నీ) పిడికిలి, నాలుగుతులముల
పరిమాణము.

వృష్టిః—(నీ) సమృద్ధి, తపస్సువ్రతములు
మున్నగువాని ఫలము.

భృష్టిః—(నీ) వేయించుట, శూన్యప్రదే
శము.

గృప్తిస్సకృ త్వీ సూ తా గో
వరాహక్రాంతయో రపి.

ఘృప్తిస్సన్య ధ్వజే విష్ణు
క్రాంతాస్సద్ధాకి రివ్వపి,
జటాలగ్నకచేమూలే ప్లక్ష
మాంసిః యో ర్జటి. ౨౬.

సటాజటాకే సర యోః
స్ఫటాతు ఫణదంభ యోః,
ఘోంటా స్యాద్భదరేపూగే
ధటిఖండే చ వాససః. ౨౭.

పరిత్యార్థతులాయాం చ
ధటస్సూరిభి రివ్యతే,
పటిః పటవిశేషే స్యా ద్వాగు
జౌకుంభికాద్రుమే. ౨౮.
స్యాత్కోటిర శ్రౌ చా పా
గ్రే సంఖ్యాభేద ప్రకర్ష
యోః,

స్యాత్తుటి స్సంశయే లేశేసూ
త్తైలాకాలమాసయోః.
త్రోచ్చే టి సన్య త్క ట్ఫ లే
చంచాన్యం ఖగమీన విశే
షయోః.

ఖాటిః కిణే శర్పరథే ఖాటి
రేక గ్రహేఽపిచ. ౩౦.

నటి మాట్టవిలాసిన్యాం శో
ణకే నర్తకే నటః.

గృప్తిః—(నీ) తొలిచూలు ఈనిఁగోవు,
వృక్షవిశేషము.

ఘృప్తిః—(నీ) ఒగయుట, విష్ణుక్రాంత
వృక్షము, వైరము, వరాహము.

జటా—(నీ) జడకట్టినవెండ్రుకలు, వేరు.
జటి—(నీ) జువ్విచెట్టు, జటామాంసి.

సటా—(నీ) జడ, సింహముమీఁది వెండ్రు
స్ఫటా—(నీ) పడగ, డాంబికము. క్రలు.

ఘోంటా—(నీ) రేఁగుచెట్టు, పోకచెట్టు.
ధటి—(నీ) వస్త్రఖండము.

ధటః—(పు) త్రాసు.

పటిః—(నీ) దుప్పటి, క్రాలుగచ్చచెట్టు,
శేకుచెట్టు.

కోటిః—(నీ) ఆయుధధార, వింటికొన,
కోటిసంఖ్య, ఉత్కర్ష.

తుటిః—(నీ) సందేహము, స్వల్పపరిమా
ణము, సన్నయేలకులు, త్తుటికాలము.

త్రోచ్చే టి—(నీ) శేకుచెట్టు, పక్షిముట్టె,
పక్షివిశేషము, మత్స్యవిశేషము.

ఖాటిః—(నీ) గాయముపడి కాయగావి
నది, శవములకుఁ గట్టురథము, బాలు
రకు సోకుగ్రహము.

నటి—(నీ) నఖమును గంధద్రవ్యము.

నఖః—(పు) దుండిగపుఁజెట్టు, నాట్య
కాఁడు.

అథ టాంత స్త్రీవర్ణః

అవటస్సాస్య త్థిలే గరే కూపే
కుహళజీవినీ. 30.

వికట స్పందరే ప్రోక్తో విశాల
వికరాళయోః,

కరటో గజగండే స్వాత్ము
సుంభే నింద్యజీవినీ. 31.
ఏకాదశాహ శ్రాద్ధే చ దు
ద్దురూటే చ వాయనే,
కరటో వాద్యభదేపి

నిర్దటో నిర్దయే స్మృతః. 32.
పరాపవాదసంరక్తే నిర్దటే
చ్చయోజనే,

చిపిటిః ఖాద్యభదేపి చి
పిటో విస్మృతేన్యవత్.

జకుటో యమశే ఖ్యాతో
వార్తాక కుసుమేశుని,

సిష్కుటస్తు గృహోద్యానే
కేదారకకవాటయోః

హర్షటః కచ్చపే సూర్యే

పుష్కట స్తీవ్రమత్తయోః,

చర్పట స్ఫావిపుల చపేటే
వర్పటేపిచ. 33.

పర్పటః పిష్టవికృతో పర్ప
టో భేషజాంతరే,

పిచ్చటో నేత్రరోగేన్యా త్థి
చ్చటం త్రపునీయోః.

త్ర్యంకటం శిశ్యభదేపి దా
తాంజన్యామపి స్మృతం.

టాంత స్త్రీవర్ణము

అవటః—(పు) దున్నినభూమి, గోయి,
నూయి, మోసముచేసి బ్రదుకువాడు.

వికటః—(త్రి) సుందరమైనది, విస్తార
మైనది, మిగుల భయంకరమైనది.

కరటః—(పు) ఏనుగు గండస్థలము, కు
సుంభవృక్షము, నింద్యజీవనము గల
వాడు, పదునొకండవనాటి శ్రాద్ధము,
నాస్తికుడు, కాకి, వాద్యవిశేషము.

నిర్దటః—(త్రి) దయలేనివాడు, పరుల
యపవాదము విన నాసక్తిగలవాడు,
ప్రయోజనములేనిది.

చిపిటిః—(పు) అటుకులు (త్రి) విస్తరింపఁ
జేయఁబడినది.

జకుటః—(పు) కవలపిల్లలు, వంగపూవు,
కుక్కు.

సిష్కుటః—(పు) గృహసమీపమునగల
పూదోట, పంటభూమి, తలుపు.

హర్షటః—(పు) తాఁబేలు, సూర్యుడు.

ఉత్కటః—(త్రి) వాడియైనది, ముదించి
నది.

చర్పటః—(త్రి) చాచినవ్రేళ్లు గలహస్త
ము, అప్పడము.

పర్పటః—(పు) అప్పడము, పర్పాటకమును,
నొక యోషధివిశేషము.

పిచ్చటః—(పు) నేత్రరోగవిశేషము, పిచ్చ
టం—(న) తగరము, సీసము.

త్ర్యంకటం—(న) ఉట్టి, వృక్షవిశేషము.

కర్మటః కరహాటే స్యా త్పంక
పంకారయో రపి. ౩౮.

కృషీట ముదరే నీరే
కార్పటో జతుకార్మిణోః,

కుక్కుట స్తామ్రచూడే స్యా
త్కుక్కుభేఽగ్నిక ణేఽ
పిచ. ౩౯. నిషాదహూద్ర
యోః పుత్రే తాళమధ్యే
తుకుక్కుటం, కుక్కుట్య
సృతచర్యాయా

ముచ్చటా దంభచర్యయోః,
కేట శ్శోణకేవిష్ణా
వర్గటో ఒంతర్గతే గతే,
కర్మటః కరణే స్త్రీణాం రాశి
భేదకుశీరయోః. ౪౦.
కాల్పలీ ఫలవాలుకోః
కర్మటీ కర్మటః ఖగే.

కీట స్తురగే నిస్సేవ దేశ
భేదే మితంపచే. ౪౧.

మోచాటఃకృష్ణజీరే స్యాద్రం
భాస్త్వి పలయోచ్ఛవే,
చక్రాటో విషవై ద్యేఽపి ధూ
ర్తదీనారయో రపి. ౪౩.

వర్ణాటో గాయనే చిత్ర కారే
స్త్రీకృతజీవిని,

భావాటో భావకే సాధునివే
విశ్వకో—6

కర్మటః—(పు) తామరదుర్లభ, ఖరద, పాళి
తీగ.

కృషీటం—(న) బొట్టు, జలము.

కార్పటః—(పు) లక్క, పనికిఁబూనిన
వాడు.

కుక్కుటః—(పు) కోడి, బెడగువ్వ, అగ్ని
గణము, కిరాతపుత్రుఁడు, శూద్ర
పుత్రుఁడు. కుక్కుటం—(న) వాద్య
తాళపు మధ్యకాలము. కుక్కుటీ—
(స్త్రీ) అబద్ధపుచర్య.

ముచ్చటా—(స్త్రీ) కపటము, చేష్ట.

కేటః—(పు) దుండుగుచెట్టు, విష్ణువు.

వర్గటః—(పు) కంఠభాగము, కంఠము.

కర్మటః—(పు) స్త్రీరతిబంధవిశేషము,
కర్మటరాశి, ఎండ్రకాయ, బూరుగు
కాయ. కర్మటీ—(స్త్రీ) నక్కదోస
చెట్టు. కర్మటం—(న) రామబందు
పక్షి.

కీటః—(పు) గుఱ్ఱము, దరిద్రుఁడు, కీకట
దేశము, లోభి.

మోచాటః—(పు) నల్లజీలకఱ్ఱ, అరటి
తూట, మంచిగంధము.

చక్రాటః—(పు) సాములవాడు, పంచ
కుడు, ముప్పదిరెండు గురిగింజల
యొత్తు బంగారునాణెము.

వర్ణాటః—(పు) గానముచేయువాడు,
చిత్తరువులు వ్రాయువాడు, ఆడు
దానిచే బ్రదుకువాడు.

భావాటః—(పు) అభిప్రాయము, సాధు

శే కాముకేఁ ౭పిచ. ౪౪.
 శైలాటో దేవలేసింహే శుక్ల
 కాచకిరాతయోః,
 ద్రోహటః రథితో గాథా
 ప్రభేదేమృగలుబ్ధకే. ౪౫.
 బైడాల వృత్తికేచాఽపి
 ధారాట శ్చాతకాశ్వయోః,
 మోరటస్తు భవేదితు మూ
 లాంకోట ప్రభేదయోః.
 ౪౬. సప్తరాత్రాత్పరే
 ఊరే మూర్వికాయాం
 శు మోరటా,

వేకటస్సృజైవకటికే తథా
 సంజాతయావనే. ౪౭.

వేరటో మిశ్రితే నీచే వేరటం
 బదరిఫలే,

త్రికూటం సింధులవణే త్రికూ
 టశ్చ సువేలకే. ౪౮.

భాకూటః కథ్యతే మినభేదే
 శైలాంతరేఽపిచ,

అరిష్టః ఘేనిలే నింబే లశునే
 కాకకంకయోః. ౪౯. అరి

ష్టం సూతికాగారే తక్రే
 చిహ్నే శుభేఽశుభే,

సంస్కృష్టం సంగతే విద్యా
 ద్విశుద్ధే వసనాదినా. ౫౦.

అఽటుః కథితో ఘాటాకూప
 గర్రేషు సూరిభిః,

పరిష్టిః పరిచర్యాయాం ప్రాకా
 మ్యేఽపి గవేషణే.

శ్రులయిల్లు, విటుడు.

శైలాట, —(పు) పూజారి, సింహము,
 తెల్లగాజు, బోయవాడు.

ద్రోహటః—(పు) కథావిశేషము, మృగ
 మునసు వేటవాడువాడు, కపట
 ముగాఁ దపముఁ జేయువాడు.

ధారాటః—(పు) చాతకపక్షి, అశ్వము.

మోరటః—(పు) చెఱకువేరు, ఊడుగు
 చెట్టు. మోరటా—(స్త్రీ) ఈనినపిదప
 ఏడవనాడు పిలికిన ఆవుపాలు, చాగ
 చెట్టు.

వేకటః—(పు) రత్నములను సానబట్టు
 వాడు, యావనవంతుడు.

వేరటః—(త్రి) కలుపఁబడినది, తుచ్చ
 మైనది. వేరటం—(న) రేగుబండు.

త్రికూటం—(న) సముద్రపులవణము.

త్రికూటః—(పు) సువేలపర్వతము.

భాకూటః—(పు) మత్స్యవిశేషము, పర్వత
 విశేషము.

అరిష్టః—(పు) కుంకుడుచెట్టు, వేపచెట్టు,
 వెల్లియుల్లి, కాకి, రామబందుపక్షి. అరి

ష్టం—(న) పురికియిల్లు, వజ్జిక,
 మరణచిహ్నము, శుభము, అశుభము.

సంస్కృష్టం—(త్రి) కూడుకొనినది, వస్త్రా
 దులచేతఁ బరిశుద్ధమైనది.

అఽటుః—(ప్ర) ముచ్చిలగుంట, నూయి,
 గోయి.

పరిష్టిః—(స్త్రీ) పరిచారకము, శంకరుని యమై
 శ్వర్యములలో నొకటి, వెదకుట.

పరటా హంసయోమాయాం

గంధోఽశ్వాం పరటాపిచ,

త్రిపుటా మల్లికాయాం చ
సూక్ష్మేలా త్రివృతోరపి.

గీ.౨. సతీనకేచ తీరేచ

త్రిపుటః సముదాహృత,

పర్వటీ నీహిభేదేస్యా ద్వ

ర్వటీ పణ్యయోషితి. గీ.౩.

పర్కటీ నూతనఫలే పూగా

దేః ప్లక్షపాదపే.

మర్కటీ వానరీశూకశింఖో

స్యా త్కరజాంతరే. గీ.౪.

మర్కట స్తూర్ణనాభేఽపి

కపా స్త్రీకరణేఽపి చ,

కురంటీ దాదుపుత్ర్యాం చ

కురంటో ఝిటికాంతరే.

చిరంటీతు సువాసిన్యాం స్యా

ద్వివీతీయవయస్త్రినయాం.

అథ టాంతశ్చతుర్వర్ణః.

శ్రుతీకటః ప్రాంచలోహే ప్రా

యశ్చి త్రభుజంగయోః.

ఉచ్చింగటో మి న భే దే

తథా కోపనపూరుషే,

కుటు నటస్తు శిశోణాకే చైవ

రీ ముస్తకేఽపి చ. గీ.౨.

ఖడ్గారీటస్తు ఫలకాసి ధారా

వ్రతచారిణోః,

కుండకీటస్తు చార్వాక వచ

పరటా—(నీ) ఆడుహంస, కందిరీగ.

త్రిపుటా—(నీ) వర్షాకాలపు మల్లెచెట్టు,
సన్నయేలకులు, తేల్ల తెగడ. త్రిపుటః

—(పు) లంకలనుభాన్యము, ఓడ్డు.

పర్వటీ—(నీ) భాన్యవిశేషము, వెల
యాలు.

పర్కటీ—(నీ) పోకచెట్టు మున్నగువాని
పుచ్చె, జువ్వె చెట్టు.

మర్కటీ—(నీ) ఆడుకోతి, దూలగొండి
చెట్టుతీరేగె, కానుగుచెట్టు. మర్కటం

—(పు) సాలెపురుగు, కోతి, రతిబంధ
విశేషము.

కురంటీ—(నీ) కొయ్యబొమ్మ. కురంటిః—

(పు) పచ్చపూవుల ములుగోరంట.

చిరంటీ—(నీ) ముత్తైదువు, యావనవతి.

టాంత చతుర్వర్ణము.

శ్రుతీకటః—(పు) ప్రాతలోహము, పాప
నివృత్తికొఱకుచేయు ప్రాయశ్చిత్తము,
సర్పము.

ఉచ్చింగటః—(పు) తృణగండ మను
మత్స్యము. కోపస్వభావుడు.

కుటుంసటః—(పు) దుండుగపూజెట్టు, తుంగ
ముస్తై.

ఖడ్గారీటః—(పు) డాలు, అశిఖారావ్రత
ము గావించువాడు.

కుండకీటః—(పు) చార్వాక వాక్యము

నాభిజ్ఞపూరుషే. ౫౮.
జారజబ్రాహ్మణీ పుత్రదాసీ
కాముకయోరపి,
నారకీటో శ్చకీటే స్యాత్స్వద
త్రాశావిహంతరి. ౫౯.
కార్యకూటస్తు కృష్ణో న్న
త్రానర్థకరేష్వపి,

కామకూటస్తు వేశ్యాయాః
ప్రియవిభ్రమయోర్నతః.
చక్రవాటః క్రియారోహే
పర్యంతే చ శిఖితరౌ,
వర్కరాటః కటాక్షే స్యాత్త
రుణాదిత్యరోచిషి. ౬౦.
స్త్రీణాం వత్సపయోత్సం
గ కాంతదత్తనభేదపిచ,
కరహాటోబ్జకందే స్యాత్పుష్ప
వృక్షప్రభేదయోః. ౬౧.
పరపుష్టః పరభృతే పరపుష్టా
౨౨పణస్త్రీయాం,
ప్రతికృష్టం మతంగుహ్యే
ద్విరావృత్యాచ కర్షితే,
ప్రతికృష్టః ప్రేషితే స్యాత్పు
ఖ్యాస్యాతేచ వాచ్యతే,
శిషివిష్టస్తు ఖలతా శివే దుశ్చ
ర్మణి స్తుతః. ౬౨.
చతుష్పత్తిర్బహ్వౌచే చతు
ష్పత్తికలాస్త్వపి,
స్యాద్దాధముష్టిః కృపణే కృ
పాణాదిషు చేష్వతే. ౬౩.

లెటింగినవాడు, జారిణియగు బ్రాహ్మ
ణికి జనించినవాడు, కాసితో వ్యభిచ
రించువాడు.

నారకీటః—(పు) కృమివిశేషము, ఆశపెట్టి
విఫలముఁ జేయువాడు.

కార్యకూటః—(పు) లోభి, పిచ్చివాడు,
భూతుకుడు.

కామకూటః—(పు) వేశ్యారతుఁడు, వేశ్య
యొక్క విలాసచర్య.

చక్రవాటః—(పు) పనిబూనినవాడు,
సమీపము, దీపపుఁగుంది.

వర్కరాటః—(పు) క్రేఁగుంటఁ జూచుట,
లేతయెండ, కుచాగ్రమున విటుఁడు
జేయు నఖతుము.

కరహాటః—(పు) తామరదుంప, పుష్పవిశే
షము, మంగచెట్టు.

పరపుష్టః—(పు) కోకిల, వెలయాలు.

ప్రతికృష్టం—(పు) మర్తాంగము, రెండు
మారులు దున్నినభూమి.

ప్రతికృష్టః—(త్రి) పంపబడినది, నిరసించఁ
బడినది.

శిషివిష్టః—(పు) బట్టతలగలవాడు, శివుఁడు,
కుమ్మరోగి.

చతుష్పత్తిః—(సీ) ఋగ్వేదము, అరువది
నాలుగువిద్యలు.

గాఢముష్టిః—(పు) లోభి, గండ్రగొడ్డలి,
ఖడ్గము మొదలగు నాయుధవిశేషము.

అథ స్యాద్దశనోచ్ఛిష్టో నిశ్వా
సాధరచుంబయోః,

దశనోచ్ఛిష్టః—(పు) నిట్టూరుపుగాలి,
అధర-చుంబనము,

అథ తాంతో ద్విపర్ణః

కతస్వర రుచాంభేదే స్యా
త్తాధ్యేత్మ వేదినోః,
మునావపి

తాంత ద్విపర్ణము

కతః—(పు) స్వరవిశేషము, కతఋక్కులు,
కతఋక్కుల నేర్పినవాడు, కతశాఖి
యుడు, కతముని.

హతో వారిపర్ణ్యాం స్యాత్ప్ర
సభేఽపి చ. ౧.

హతః—(పు) తూటికూర, బలాత్కా
రము.

శతో మధ్యస్థపురుషే శతో
దుత్తూర్ధూర్తయోః, శతో
ఽలనే చ మూరే చ

శతః—(పు) వివాహోదులలో మధ్య
వర్తి, ఉమ్మైత్త చెట్టు, మందమతి,
మూర్ఖుడు.

కుంతో కర్కణ్యమూర్ఖయోః
పాతస్స్యాత్పతనే విధపర్ణ్యాం
పాతాపి పత్యతే,

కుంతః—(పు) సోమని, మూర్ఖుడు.
పాతః—(పు) చదువుట, పాతా—(నీ)
పాటుచెట్టు.

కంతో గళేసన్నిధానే ధ్వనో
మదనపాదపే 3.

కంతః—(పు) మెడ, సమీపము, ధ్వని,
ఉమ్మైత్త చెట్టు,

వంతస్స్యాదకృతో ద్వాపే
ఖర్వే కుంతాయుధేఽపి చ,

వంతః—(పు) పెండ్లి కానివాడు, పాట్టి
వాడు, బల్లెము.

పృష్ఠం చరమమాత్రే స్యాద్దే
హస్యావయవాంతరే, ౪

పృష్ఠం—(న) వెనుకవైపు, దేహమునం
దలి వెనుకవైపు.

కోష్ఠః కుసూలే చాత్మియే
కుక్షే రంతర్గ్రహస్య చ,

కోష్ఠః—(పు) గాదె—(త్రి) తనకు సంబం
ధించినది—(పు) ఉదరమధ్యము,
గృహమధ్యము. [చెట్టు.

కుష్ఠో రోగే సుగంధే చ
గోష్ఠం గోష్ఠానకేఽపి చ. ౫.

కుష్ఠః—(పు) కుష్ఠరోగము, సుగంధిపాల

గోష్ఠీ సభాయాం సంలాపే

గోష్ఠం—(న) పశువులదొడ్డి,
గోష్ఠీ—(నీ) సభ ప్రీతితో సలుపు పర

దుష్ఠస్స్యా దుర్బలేఽథమే,

దుష్ఠః—(పు) బలములేనివాడు, దుర్వి
నీతుడు.

ప్రప్తః శ్రేష్ఠాగ్రయోరుక్తః ప్ర
ష్ఠా చండాలికాపథా. ౯.

జ్యేష్ఠ శ్రేష్ఠేతివృద్ధే చ

జ్యేష్ఠా మాసాంతరేఽపి చ,

గృహగోధర్మయోజ్యేష్ఠా

శ్రేష్ఠా వైశ్రవణేవరే. ౭.

కాష్ఠా దారుహరిద్రాయాం

కాలమాన ప్రకర్షయోః,

స్యాద్దిశి స్థానమాత్రే చ

కాష్ఠ మాభ్యాత మింధనే.

౮.

నిష్ఠా నిష్పత్తినాశాంత యా

చ్ఛా నిర్వహణేషు చ,

షష్ఠీ షణ్ణాం చ పూరణ్యాం

కాత్యాయ న్యామషీష్య

తే. ౯.

ప్రప్తః—(త్రి) శ్రేష్ఠమైనది, ముందుగా
జరిగినది, ఒకయోషధి.

జ్యేష్ఠ—(త్రి) శ్రేష్ఠమైనది, మిగులకాలము
గడిచినది—(పు) జ్యేష్ఠమాసము.

జ్యేష్ఠా—(స్త్రీ) బల్లి, జ్యేష్ఠానక్షత్రము.

శ్రేష్ఠః—(పు) కుబేరుడు—(త్రి) శ్రేష్ఠ

కాష్ఠా—(స్త్రీ) మ్రాచుకసుపు, పదునెని

మిదినిమిషములకాలము, దిశ, చోటు.

కాష్ఠం—(న) ఇంధనములు.

నిష్ఠా—(స్త్రీ) కార్యము నెరవేరుట, నశిం

చుట, అంత్యము, యాచించుట, నిర్వ

హించుట.

షష్ఠీ—(త్రి) ఆఠవది, పారశ్వీదేవి

అథ తాంత స్త్రీవర్ణః

కమతః కచ్చపే భాండభేదేచ

కమతం మతం,

జరతః కర్కశే పాండౌ జరతః

కఠినేనన్యవత్. ౧౦.

నర్తత శూచుచకేషిద్ధే

వైకుంఠః కృష్ణశక్రయోః,

శ్రీకంఠః ఖండవరశౌ శ్రీకంఠః

కురుజాంగలే. ౧౧.

వరిష్ఠస్సాదురుతరే ప్రవరే

తిత్తరావపి, వరిష్ఠం మరి

తాంత స్త్రీవర్ణము

కమతః—(పు) తాండేలు, కమతం—(న)

సన్యాసులభిక్షాపాత్రము.

జరతః—(త్రి) కఠినయైనది, తెల్లనిది, కఠిన

మైనది.

నర్తతః—(పు) చూచుకము, విటుడు.

వైకుంఠః—(పు) కృష్ణుడు, ఇంద్రుడు.

శ్రీకంఠః—(పు) శంకరుడు, కురుదేశము

నందలి మరుదేశము.

వరిష్ఠః—(పు) మిగుల విస్తారమైనది,

మిగుల శ్రేష్ఠమైనది, వరిష్ఠం—(న)

చే తామే
సాధిష్ఠః—తి దృఢార్యయోః.
అంబష్ఠః దేశభేదేసి విస్తా
ద్వైత్వా సు తేసి చ
అంబష్ఠా చాన్లులోక్యాం
స్యా త్పాతా యూధిక
యోసి. ౧౩.

కనిష్ఠః—లేనుజే యూని
కనిష్ఠా దుర్బలాంగులౌ,

లఘిష్ఠః—త్యల్పకే భేలే

ప్యవష్ఠః కాలవామయోః.

ప్రకోష్ఠః విస్తృతః భూప
కక్షాంతరేసి చ, కూర్పు
రా దధరేచాపి

ప్రతిష్ఠా సానమాత్రకే. ౧౪.
గౌరవే యాగనిష్పత్తి
చతురక్షరపద్యయోః,

మకుష్ఠః వ్రీహిభేదే స్యాన్త
కుష్ఠః మంధ రేన్యవత్.

అథ తాంతశ్చతుర్వర్ణః.

దంతశతస్సాన్త జ్ఞుబీరే కపిత్థే
కర్తరంగకే, నాగరంగే
సి చాంగేర్యాం స్తృతా
దంతశతా బుధైః. ౧౫.

సూత్రకంతో ద్విజే ప్రోక్తః
ఖంజరీటకపోతయోః,

మిర్యాలు, రాగి. [జ్యోడు.

సాధిష్ఠః—(పు) మిగుల దృఢమైనది, పూ
అంబష్ఠః—(పు) దేశవిశేషము, బ్రాహ్మణు
నకు వైశ్యస్త్రీకి జనించినవాడు,
అంబష్ఠా—(సీ) పులిచింత, పాటచెట్టు,
అడవిమొల్ల చెట్టు.

కనిష్ఠః—(త్రి) స్వల్పమైనది, వెనుక జనిం
చినది, పిన్నచయస్సుది, కనిష్ఠా—(సీ)
చిటికెనచేలు.

లఘిష్ఠః—(త్రి) మిగుల చుక్కనయైనది
—(పు) తెప్ప.

ప్యవష్ఠః—(పు) కాలము—(త్రి) ఎడమ
వైపు ఉన్నది.

ప్రకోష్ఠః—(పు) చాచినహస్తము, రాజ
గృహమునందలి కక్ష్య, మణిబంధము
నకు ఈవలిభాగము.

ప్రతిష్ఠా—(సీ) ప్రదేశము, గౌరవము,
యాగము నెఱేర్చుట, నాలుగువర్ణ
ముల ఛందస్సుగల పద్యవిశేషము.

మకుష్ఠః—(పు) అడవిపెసలు—(త్రి)
మొల్లగా నడుచువాడు.

తాంత చతుర్వర్ణము.

దంతశతః—(పు) నిమ్మచెట్టు, వెలగచెట్టు,
ములువెలగచెట్టు, నారింజ చెట్టు,
దంతశతా—(సీ) పులిచింతచెట్టు.

సూత్రకంతః—(పు) బ్రాహ్మణుడు, కాటుక
పిట్ట, పావురము.

హరికంఠః పరభృతే హారాన్వితగళేషిచ. ౧౮.

కాలకంఠ స్తు దాత్యూహే కలవింక స్తు ఖంజనే, సితా పాంగే హరే పీతసారకే నీలకంఠవత్. ౧౯.

కలకంఠః కలధ్వనే హంసే పారావతే పికే, దేవకాష్ఠంతు సరళదేవదారు మహీరుహాః. ౨౦.

కాలపృష్ఠం భవేత్కర్ణచాపే కోదండమాత్రకే, కాల పృష్ఠస్థు సారంగ విశేషే కంకపక్షిణి. ౨౧.

అథ డాంతో ద్విపద్యః.

గుడస్సన్న్య ద్దోళకే హస్తీ సన్నాహేతువికారయోః, గుడా స్నుహీగుళికయో గ్దోమీనాంతరాయయోః, జడో మూర్ఛే హిమగ్రస్తే శూకబింబ్యాం జడా మతా,

గడుః పృష్ఠగుడే కుబ్జే షడః పేయాంతరే భిది. ౨. వ్యాడో హింసప్రకౌ సర్పే తాడ స్తాడనఘోషయోః, ముష్టిమేయతృణాదా చ తాడితాళఫలద్రుమే. ౩. నీడం స్థానే కులాయే చ సకా

హరికంఠః—(పు) కోకిల, హారాలంకృత మగు కంఠప్రదేశము.

కాలకంఠః, (నీలకంఠః)—(పు) కూకురు గిడ్డంగిపిట్ట, ఊరపిచ్చుక, కాటుకపిట్ట, నెమిలి, శంకరుడు, పీతచందనము.

కలకంఠః—(పు) ఆవృక్తమధురధ్వని, హంస, పావురము, కోకిల.

దేవకాష్ఠం—(స) సరళదేవదారువృక్షము, దేవదారువృక్షము.

కాలపృష్ఠం—(న) కర్ణనిధనువు, సామాన్య మగు ధనువు, కాలపృష్ఠః—(పు) ఒక విధమగుజింక, రాంబందుపక్షి.

డాంతద్విపద్యము.

గుడః—(పు) వర్తులాకారము, ఏనుగు నకువేయు కవచాదులు, బెల్లము, గుడా—(స్తీ) జెముడుచెట్టు, ఉండ.

గడః—(పు) మత్స్యవిశేషము, పిఘ్నుము.

జడః—(పు) మూర్ఛ, చలిచే మొద్దు బారినవాడు, జడా—(స్తీ) దూల గొండిచెట్టు.

గడుః—(పు) వీపుపైకణితి, గూనువాడు.

షడః—(పు) పానీయవిశేషము, ఖేదము.

వ్యాడః—(పు) క్రూరజంతువు, పాము.

తాడః—(పు) కొట్టుట, శబ్దము, పిడికిటిలో నిముడదగిన గడ్డి ఘున్నగునవి, తాడి (స్తీ) తాడిచెట్టు.

నీడం—(పు) ప్రదేశము, పక్షిగూడు,

రః పూర్వకోఽంతికే,
క్రోడస్సూక ర పాతంగోఽః
క్రోడం క్రోడాచవక్షసి.ర.
చోడః కూర్పాసకే దేశీభేదే
ప్రావరణాంతరే,
క్షేపః కర్ణామయే ధ్యానే
గృఖే కుటిలేఽపి చ. ౫.
లోహితార్కఫలే క్షే
డం ఘోషపుష్పే దురా
సదే, యోథానాం సిం
హనాదే తుక్షేడా స్వా
ద్యంశశల్యకే. ౬
అండం ఖగాదికోశే స్వాస్తు
ష్కే వీర్యేఽపి చ క్వచి
త్.

స్వాత్థండశ్చ క లే చేతువి
కౌమణిదోషయోః ౭.
గండః కపోలే పిటకే యోగ
భేదేచ గండకే, గండః ప్ర
వీరేచిష్ణే స్వా దశ్వభూషణ
బుద్ధుదే. ౮.
చండో దైత్యాంతరే తీవ్రే
చండోదానే యమస్యచ,
ధనహారి శంఖపుష్పాస్య
శ్చుండా చండోఽతికోప
నే. ౯.
చండీ కాత్యాయనీ హింస్రా
కోపనస్త్రీషు సమృతా,
షండం పద్మాదిసంఘాతే షం
డ స్వాస్థ్యోపతావపి.

సనీడః—సమీపము.
క్రోడః—(పు) చంది, శనిగ్రహము, క్రోడా.
—(స్వ) బాహుమధ్యప్రదేశము.
చోడః—(పు) అవిక, చోడదేశము, ఉత్త
రీయము.
క్షేపః—(పు) కర్ణరోగము, ధ్వని, కాల
కూటవిషము—(త్రి) వక్రమైనది క్షే
డం(న) ఎఱ్ఱజిల్లేడుకాయ, ఆపడపుష్ప
ము—(త్రి) పొంద శక్యముగానిది,
క్షేపడా—(నీ) సింహనాదము, వెదురు
మొలక.
అండం—(న) పత్యౌదల గుడ్డు, వృష
ణము, రేతస్సు.
ఖండః—(పు) తునుక, కలకండ, రత్న
దోషము.
గండః—(పు) గండస్థము, కురుపు, గండ
మనుయోగము, ఖడ్గమృగము, వీరుడు,
గుర్తు, అశ్వాభరణవిశేషము, నీటి
బుడగ.
చండః—(పు) చండాసురుడు—(త్రి)
తీవ్రమైనది—(పు) చండుడను యమ
దూత, చండా—(నీ) నల్లకచ్చారము,
శంఖమాలినీవృక్షము—(త్రి) మిగుల
గోపముగలది.
చండీ—(నీ) పార్వతి, హింసించు స్వభా
వముగలది, కోపముగలస్త్రీ.
షండం—(న) కమలసమూహము, షండః
—(పు) ఆటోతు, నపుంసకుడు, అంతః

ముండో దైత్యాంతరే రా
హు మూర్ధముండితయో
రసి. ౧౭.

కౌండో మత్రేఽపి విఖ్యాతః
కౌండి పిప్పలిచవ్యయోః,

కాండం నాశే తరుస్కుంధే
బాణేఽవసరసీరయోః.

౧౮. కుత్సితే రహసి
స్తంభే కాండం గర్వేఽ
శ్వవర్గయోః,

భాండం భూషణమూత్రేఽపి
భాండం మూలవణిగ్దనే
౧౯. వదీపాత్రే తురం
గాణాం భూషణే భాజ
నేఽపి చ,

ఇడా వాచి గవిక్షోణ్యా మి
దాచ బుధయోషితి. ౨౦.

క్రీడా కేళిప్రకారే స్వా
త్థేలావజ్ఞానయోగపి,

చూడా శిఖాయాం వలభా
చూడా బాహువిభూష
ణే. ౨౧.

పీతా కృపా శిరోమాలాపమ
ర్దసరళద్రుమ,

నాడీ నాశే శిరాగండదూర్వ
యోస్సాస్త్వి ద్వ్యణాంత
రే. ౨౨ నాడీ పట్ ట్టణ
కాలేఽపి చ ర్థాయాం
కుహకస్య చ,

ముండః—(పు) ముండాసురుడు, రా
హువు, శిరస్సు—(త్రి) బోడితలగల
వాడు.

కౌండః—(త్రి) కల్లుమత్తుచే మదించిన
వాడు, కౌండి—(సీ) పిప్పలిచెట్టు,
చవ్య మను గంధద్రవ్యము.

కాండం—(ఁ) కాడ, చెట్టుమ్రాసు, బాణ
ము, సమయము, జలము, కొటిల్యము,
రహస్యము, స్తంభము, గర్వము,
గుఱ్ఱము, సమూహము.

భాండం—(న) అలంకారసామాన్యము,
వర్తకమునందలి పెట్టుబడిసొమ్ము, నది
గట్టుల మధ్యభాగము, ఉత్సభూష
ణము, కుండ.

ఇడా—(సీ) మాట, గోవు, భూమి,
బుధునిభార్య.

క్రీడా—(సీ) స్త్రీపురుషుల, విహారము,
కందుకాదిఖేలనము, పరిహాసము.

చూడా—(సీ) పురుషుని శిరోమధ్యస్థ కేశ
ములు, ముంజూరు, దండకడియము,

పీడా—(సీ) దయ, తలనున్న పూలదండ,
పీడకలిగించుట, దేవదారువృక్షము.

నాడీ—(సీ) గొట్టము, బోలుగనుండు
నరము, ఒకవిధమగు గరిక, గాయము,
ఆటు ట్టణముల కాలము, కుత్సితుని
చేష్టలు.

రండా మూషకపక్ష్యాంచ రం
డా విధవయోషితి, ౨౩.

వండాపి పాంసులాయాం
స్యాద్వండ్తోహస్తాదివర్జితే,

శుండాపి జలహస్తీన్యాం
మదిరా కరిహస్తయోః.
౨౪. సలిన్యాం వారయో
షాయాం శుండస్తు మద
నిర్ఘరే.

అథ డాంత స్త్రీవర్ణః.

గారుడం స్వాన్తరకతే విష
శాస్త్రేఽపి గారుడం ౨౫.
ద్రావిడసాన్న్యజ్ఞపదే వేదము
ఖ్యక శంఖయోః,

ప్రచండో దుర్వహే శ్వేత
కరవీరే ప్రతాపిని, ౨౬
పిచండ ముదరే విద్యా త్ప
శోరవయవేఽపి చ,

తరండో బడిశీసూత్ర బద్ధవ
స్తుని ఫలకే, ౨౭.
వరండోఽప్యంతరావే ద్యాం
సందోహముఖరోగయోః,

పూత్యండో గంధకీటేఽపి త
థాగంధమృగేఽపి చ, ౨౮.

మార్తండ స్తపనే క్రోడే

శిఖండో బర్హచూడయోః,

రండా—(స్త్రీ) ఎలుక చెవి చెట్టు, వితంతువు.

వండా—(స్త్రీ) అంకుటాలు, వండః—(పు)
చేతులు మున్నగు నవయవములు లేని
వాడు.

శుండా—(స్త్రీ) నీటియేనుఁగు, కల్లు, ఏనుఁ
గుతుండము, తామరతీగ, వేశ్య,
శుండః—(పు) మదప్రవాహము.

డాంత స్త్రీవర్ణము.

గారుడ—(న) గరుడపచ్చ, విషము
హరింపఁజేయు మంత్ర శాస్త్రము.
ద్రావిడః—(పు) ద్రావిడదేశము, కచ్చా
రము, శంఖము.

ప్రచండః—(త్రి) అసాధ్యమైనది—(పు)
తెల్లగన్నేరు, (త్రి) ప్రతాపముగలది.
పిచండ—(న) కడుపు, పశువుల యవయ
వము.

తరండః—(పు) గాలము త్రాటికీ గట్టిన
బెండు, కట్టమొదలగునవి, తేప్ప.

వరండః—(పు) వేదిక మధ్యభాగము, సమా
హము, ముఖరోగవిశేషము (మొటి
మెలు)

పూత్యండః—(పు) పక్షివిశేషము, జవ్వాది
పిల్లి.

మార్తండః—(పు) సూర్యుడు, వరా
హము.

శిఖండ—(పు) నెమలిపురి, తలపెండుకలు.

ప్రకాండో విటపేశస్తే మూ
లస్కంధాంతరే తరోః.

కోదండో భూలతాయాం
స్యా ద్వేశభేదేన కార్ముకే,
సరండ స్సరతే ధూర్తే సరం
డో భూషణాంతరే 30

మారుండో భుజంగానాం
మార్గగోమయమండలే,
కరండో మధుకోశసికారం
దేవు దలాడకే. 30.

కూష్మాండో గణభేదే స్యా
ద్భూతే కర్కారుకేపి
చ,

భేరుండా దేవతాభేదే పక్షి
భేదే చ భేషణే. 31.

వారుండస్సేకపాత్రే స్యాన్తలే
దృక్కర్ణయోరపి, ఫణిస్థ
రాజే వారుండే ద్వార
పిండ్యాముదీరితా. 33.

తిత్తిడో భూరుహే కాల
దానే దైత్యాంతరేపి
చ,

తింతిడ స్తితిడితు స్యా చ్చిం
చాప్యత్యోష్ణయోరపి 34
వరండా శారికావర్తి ఖడ్గ
ధేనుషు వర్తతే,

వితండావాదభేదే స్యా త్క
చ్చీశాకే శిలాహ్వయే
35. వితండా కరవీ

ప్రకాండః—(పు) కొమ్మ (త్రి) శ్రేష్ఠమై
వది, చెట్టుకొమ్మలక్రిందిభాగము.

కోదండః—(పు) కనుబొమ్మ, కోదండ
దేశము, కోదండం—(న) ధనువు.

సరండః—(పు) తొండ, దుడుకువాడు,
భూషణవిశేషము.

మారుండః—(పు) పాముగుడ్డు, త్రోవ,
గోమయముతో నలికినతావు.

కరండః—(పు) తేనెతుట్టె, ఖడ్గము, కన్నె
లేపియనుపక్షి, నువ్వుచెట్టు.

కూష్మాండః—(పు) దేవతాగణము, గర్భ
ము, గుమ్మడిచెట్టు.

భేరుండా — (స్త్రీ) దేవతావిశేషము —
(కాళి)—(పు) భేరుండపక్షి— (త్రి)
భయంకరమైనది.

వారుండః—(పు) ఓడలోనిజలముతీయు
పాత్రము, కంటిపుసి, చెవిలోనిగుబిలి,
శేషుడు, వారుండి—(స్త్రీ) గడః.

తిత్తిడః—(పు) చింతచెట్టు, యమదూత,
రాక్షసవిశేషము.

తింతిడః—(పు) తింతిడి—(స్త్రీ) చింతచెట్టు,
చింతపండు.

వరండా—(స్త్రీ) గోరువంక, దీపపువ్వు,
కత్తి, ఆవు.

వితండా—(స్త్రీ) తనపక్షము సమర్థింపక పర
పక్షము దూషించువాదము, శాపవిశే
షము, శిలాజిత్తు, గన్నేరుచెట్టు,

ర్యాంచ

నిర్గుండీ సింధువాకే, నీలశే
ఫాలికాయాం చ కరహః
ఘృపి కుత్రచిత్. 31.

అథ ధాంతః శ్చతుర్వర్ణః.

భవే ద్వాతధుడో వా త్యా
వామయో ర్వాతశోఽశితే,
పిచ్చిలసోఽటికాయాంచ
దేవతాడస్తు ఘోషకే. 32
సైంహికేయగ్రహే చాపి
దేవతోడోవచతాశనే,
చక్రవాడోఽద్రిభేదేస్యాచ్చ
క్రవాడంతమండలే. 33

జలరుండో జలావర్తే పయో
రేణౌ భుజంగమే,
అపోగండస్తు శిశుకే విక
లాంగేఽతిభీరుకే. 34.

అథ ధాంతో ద్వివర్ణః.

దృఢస్థూలే భృశే శక్తే ప్ర
గాఢేఽపి దృఢో మతః,
బాఢం దృఢే ప్రతిజ్ఞాయాం
మాఢం స్తంద్రితబాలయోః.
గూఢం రహసి గుహ్యే చ
సంప్రతే పునరవ్యవతే,
ప్ర్యాఢంసంపాతవిన్యస్తపృథు
లేషు చ భేద్యతే. 35.
షంఢో వర్షవరే క్షీణే గోప

నిర్గుండీ—(నీ) వావిలిచెట్టు, నల్లపూవుల
వావిలిచెట్టు, తామరదుంప,

ధాంత చతుర్వర్ణము.

వాతధుడః—(పు) వాయుసమూహము,
కాంత, ఒకవ్యాధివిశేషము, జిడ్డువస్తు
పులపైఁ దేలుబుడగ.

దేవతాడః—(పు) ఆపడచెట్టు, రాహువు,
అగ్నిహోత్రుడు.

చక్రవాడః—(పు) లోకాలోకపర్వతము,
చక్రవాడం—(న) వర్తులా కారము
గలది.

జలరుండః—(పు) నీటిసుడి, నీటితుంపు
రులు, నాము.

అపోగండః—(త్రి) బాలుడు, వికలాం
గముగలది, భయంకరమైనది.

ధాంత ద్వివర్ణము.

దృఢః—(పు) లావైనది, విస్తారమైనది,
బలమైనది, విస్తారము.

బాఢం—(న) ఎక్కువ, అంగీకారము.

మాఢః—(పు) అవిచేకి, బాలుడు.

గూఢం—(న) రహస్యము, మర్తాంగము,
—(త్రి) దాగియున్నది.

ప్ర్యాఢః—(పు) ప్ర్యాపబద్ధమగు పైనయి
ము, విస్తారమైనది.

షంఢః—(పు) కొజ్జా, నపుంసకుడు, ఆ

తా వంధ్యపూరుషే,
వోధా స్యాద్భారితే నూతే
సోధా మర్ణశక్తయోః. 3.
రాధా సూక్ష్మచశోభాయాం
దాధా దంష్ట్రాభిలాషయోః.
మాధిః పత్రాదిభం గేస్యాన్తా
ధీరైన్యప్రకాశనే. ౪.

అథ ధాంతః స్త్రీవర్ణః.
ఆపాధో వ్రతినాం దండే
మాసే మలయపర్వతే,

వారూధశ్శబలే ౭పి స్యాద్వ
స్రాంచలకవాటయోః. ౫.
పంజరే నావకే చాథ
ప్రరూధో జతరే స్త్రుతః,
బద్ధమూలే
విరూధస్తు సంజాతే ౭ం కురి
తే ౭న్యత్. ౬.

సమూధః పుంజితే భుగ్నే
సద్వోజాతే ౭న్యత్,
ఉదూధ ఉధేస్థూలే స్యా

దుపాధో నికటాథయోః.

నిగూధో గర్హితే గుప్తే
ప్రమీధో మూత్రితే ఘనే,

సంరూధో ౭ంకురితే ప్రాధే
ప్రగాధో దృఢకృచ్ఛయోః.

జోతు, వ్యర్థేంద్రియాః. [సారథి.
వోధాః (ఋపు) భారము మోయువాఁడు
సోడా (ఋత్రి) ఓరిమిగలది, సమర్థమైనది.
రాధా—(సీ) సూక్ష్మము, కాంతి.
దాధా—(సీ) కోఱ, కోరిక.
మాధిః—(సీ) మకరికాపత్రాదులు, దైన్య
మును బ్రకటించుట.

ధాంత స్త్రీవర్ణము.
ఆపాధః—(పు) బ్రహ్మచారుల పలాశ
దండము, ఆపాధమాసము, మలయ
పర్వతము.

వారూధః—(పు) దారిబత్తెము, వైట
చెఱుగు, తలుపు, చిలుక మొదలగు
వాని పంజరము, అగ్ని.

ప్రరూధః—(పు) ఉదరము—(త్రి) దృఢ
ముగా నాటుకొన్నది.

విరూధః—(త్రి) పుట్టినది, అపుడంకురించి
నది.

సమూధః—(త్రి) రాశిచేయఁబడినది, విడిగి
నది, అపుడు పుట్టినది, ఉపరవములేనది.

ఉదూధః—(త్రి) వివాహమైనది, లావై
నది.

ఉపాధః—(త్రి) సమీపమైనది, వివాహ
మైనది. నది.]

నిగూధః—(త్రి) నింద్యమైనది, దాచబడి

ప్రమీధః—(త్రి) అతిమూత్రరోగి, అధి
కమైనది. [మైనది.

సంరూధః—(త్రి) అంకురించినది, గంభీర

ప్రగాధః—(త్రి) దృఢమైనది, కష్టమైనది.

అధ్యాధా కృతసాపత్న్యం
నార్యా మధ్యాధా ఈశ్వరే,
అధ్యాధాధం సమూహాధే
ఽత్యధికే చాపిభేద్యవత్.

అథ జాంతో ద్వివర్ణః.

కణోఽతిసూక్ష్మే ధాన్యాంశే
కృష్ణాజీరకయోః కణా,
పణో వరాటమానే న్యాన్తూ
లేకై కార్షణే గ్గహే,
౧. క్రయ్యశాకాదికే
ద్యూతేవ్యవహారభృతా
ధనే.

గణ స్సమూహే ప్రమధే సం
ఖ్యానై న్యప్రభేదయోః.
ప్రాణంఘ్రాతే చ నాసాయాం

కాణః కాకైకచతుషోః,
బాణస్యైక్మేవలే కాండే
కాండావయవదైత్య
యోః. 3. బాణాఝిం
ట్యాం మతాధీరై
శ్శణో మాషచతుష్టయే, కష
ణేకరపత్రే చ శాణీ
ప్రావరణాంతరే, ౪.

త్రాణాతుత్రాయమాణా
యాంరక్షితేరక్షణేఽపిచ,
పాణో హృన్తారులే బోలే
కావ్యజీవేఽనిలే బలే గి.
వాచ్యవత్పురితే ప్రాణం

అధ్యాధా—(సీ) పెద్దభార్య, అధ్యాధాః
—(పు) ప్రభువు.
అధ్యాధాధం—(త్రి) అధిష్ఠించినది,
మిగుల విస్తారమైనది.

జాంత ద్వివర్ణము.

కణః—(పు) మిగులసూక్ష్మమైనది, నూక,
కణా—(సీ) పిప్పళ్లు, జీలకఱ్ఱ.
పణః—(పు) గవ్వప్రమాణము, వెల,
ముప్పదిరెండు గురిగింజలయెత్తు రాగి
నాణెము, పంచెము, కొనఁదగినకూర,
జూదము, వ్యవహారము, జీతము,
ధనము.

గణః—(పు) సమూహము, ప్రమథగణము,
సంఖ్యావిశేషము, నై న్యవిశేషము.
ప్రాణం—(త్రి) వాసనచూడఁబడినది—
(స) ముక్కు.

కాణః—(పు) కాకి, ఒంటికంటివాఁడు.
బాణః—(పు) ఒక్కటి, బాణము, అలుగు,
బాణాసురుఁడు, బాణా—(సీ) నల్ల
పూవుల పెద్దగోఁటుచెట్టు.

శణః—(పు) నాలుగుమాషముల బరువు,
ఒకపుడుతాయి, అంపము, శాణీ—
(సీ) వస్త్రవిశేషము.

త్రాణా—(సీ) కలుకాసుగుచెట్టు—(త్రి)
రక్షింపఁబడినది, త్రాణం—(స) రక్షించుట.

ప్రాణః—(పు) ప్రాణవాయువు, బాలింత
బోలు, కావ్యప్రాణము, వాయువు,
జలము—(త్రి) నిండింపఁబడినది, (బహు

ప్రాణాశ్వాసుషు క్షీర్తితాః,
ద్రుణం చాపేచ ఖడ్గేచ ద్రుణో
వృశ్చికభృంగయోః. ౬.
ద్రుణీకచృపికాయాంచ జ
లద్రోణ్యా ముదాహృతః,
ద్రోణః కృషీపతౌ కృష్ణకాకే
వృశ్చిక ఆఢకే. ౭. ఆఢ
కానాం చతుష్కే ౭ పి
ద్రోణీ స్వాన్నీవృదంతరే,
ద్రోణీ కాష్ఠాంబువాహి
న్యాం గవాం ఘాసభువి
స్త్పతా. ౮.

మోణ శృష్కఫలే నక్రమ
క్షీకాహికరండయోః,
శోణో వాద్యప్రభేదే స్వా
త్కొణోఽస్త్రే లగుడే
ర్కజే. ౯. వీణాదివాద
నోపాయేఽప్యేకదేశే గృ
హస్య చ,
శోణ స్స్య నాకనదయో
శ్శోణః కోకనదచ్ఛవా.
౧౦. లోహితాశ్వే కృ
శానౌ చ

భూణః స్త్రీగర్భడింభయోః,
తీక్ష్ణ సాముద్రలవణే విష
లోహాగ్నిముష్కకే. ౧౧.
తీక్ష్ణతారేచ తిగ్నాత్తత్యా
గిశో ర్వాచ్యవద్భవేత్,
కర్ణః పృథాజ్యేషసుతే సువ
ర్ణాశౌ శ్రుతావపి. ౧౨.

విశ్వకో—7

వచనమున) పంచప్రాణములు.

ద్రుణం—(న) ధనువు, కత్తి, ద్రుణః—(పు)
తేలు, తుమ్మెద, ద్రుణీ—(నీ) తుద్ర
రోగవిశేషము, బావినిరు పారించు
గాడి.

ద్రోణః—(పు) ద్రోణాచార్యులు, బొంత
కాకి, తేలు, తూమెడుపరిమాణము,
నాలుగుతూముల పరిమాణము, ద్రోణీ
—(నీ) దేశవిశేషము, దోనె, గోవులు
మేయుప్ర దేశము.

మోణః—(పు) ఎండినకాయ, నీటిదోమ,
పాములను బెట్టుబుట్ట.

శోణః—(పు) వాద్యవిశేషము, ఆయుధ
ధార, కట్ట, శనిగ్రహము, వీణాదులను
వాయింతుకుడుపము, ఇంటిమూల.

శోణః—(పు) దుంకిగపుచెట్టు, శోణమను
నదము, ఎట్టకలువవంటిరంగు, ఎట్టని
గుట్టము, అగ్ని.

భూణః—(పు) స్త్రీలగర్భము, బాలుడు.
తీక్ష్ణం—(న) సముద్రలవణము, విషము,
ఇనుము, తీక్ష్ణః —(పు) అగ్ని, మొక్కపు
చెట్టు, గువాయరము — (త్రి) తీవ్ర
మైనది, జీవమును విడుచువాడు.

కర్ణః—(పు) కర్ణుడు, సువర్ణాళి వృక్షము,
చెవి.

జన్మ శృంగే చ వృక్షే చ
వర్ణః కాంచనయజ్జయోః,
వర్ణో ద్విజాదా శుక్లాదా
స్తుతౌ చూఢయశోత్తరే.
౧౩. విలేపనే కుఢాయాం
చ వర్ణస్సాస్త్రి ద్దుణభేద
యోః,

పర్ణం స్సాస్త్రింశుకే పత్రే
శీర్ణం తనువిశీర్ణయోః. ౧౪.
పూర్ణశృక్తే సమగ్రే చ పూరి
తేచాఽపి వాచ్యవత్,
చూర్ణః క్షోదే త్వారభేదే
చూర్ణాని వాసయుక్తిషు

శీర్ణం ఛన్నే పరిక్షిప్తే హింసి
తేచాఽపి వాచ్యవత్,
జీర్ణం పక్వే పురాణే చ
దీర్ణం దారితభీతయోః. ౧౬.

ఉష్ణ స్సాస్త్రిదాతపే గ్రీష్మే
దక్షే

కృష్ణస్తు కేశవే, వ్యాసేఽర్జునే
కోకిలేచ కృష్ణం మరిచలో
హయోః. ౧౭. కృష్ణాతు
ద్రాపదీ నీలీ హారహా
రాసు కథ్యతే, వాచ్యవ
నేచకే కృష్ణం

జిష్ణుశృక్తే ధనంజయే. ౧౮.
జిత్వరే చాథ
విష్ణుస్సాస్త్రి త్కృష్ణేఽర్జునసు

జన్మః—(పు) చంద్రుడు, వృక్షము.

వర్ణః—(పు) బంగారము, యజ్ఞము, బ్రా
హ్మణాదివర్ణములు, తెలుపు మొదలగు
రంగులు, స్తుతి, ఆశాసము, కీర్తి—
(పు) హల్లులగు వర్ణములు, పూత—
(పు) ఏనుగు కయివేయు చిత్రకంబళ
ము, గుణము, భేదము. [ఆకు.

పర్ణః—(పు) మొదగుచెట్టు, పర్ణం—(న)
శీర్ణం—(త్రి) సూక్ష్మమైనది, శిథిలమైనది.
పూర్ణః—(త్రి) సమగ్రమైనది, అంతయు,
జలాదులు నిండినకలశము.

చూర్ణః—(పు) పొడుము, సున్నము,
చూర్ణం—(న) గంధపుపొడి మున్నగు
నవి.

శీర్ణం—(త్రి) కప్పబడినది, చిమ్మబడినది,
హింసింపబడినది.

జీర్ణం—(త్రి) పండినది, పురాతనమైనది.
దీర్ణం—(త్రి) ఛేదించబడినది, భయమొం
దినది.

ఉష్ణః—(పు) ఎండ, గ్రీష్మర్తువు—(త్రి)
నేర్పరి.

కృష్ణః—(పు) కృష్ణుడు, వ్యాసమహా
ముని, ఆర్జునుడు, కోకిల, కృష్ణం—
(న) మిర్యాలు, ఇనుము.

కృష్ణా—(నీ) ద్రాపది, నీలిచెట్టు, ద్రాక్ష
లత—(త్రి) నల్లనిది.

జిష్ణుః—(పు) ఇంద్రుడు, ఆర్జునుడు—
(త్రి) జయశీలుడు.

విష్ణుః—(పు) విష్ణుమూర్తి, ద్వాదశా

దైవతే,

గేష్ఠు ర్న శే గాయనే చ

దేష్ఠు ర్దాతరి దుర్దమే. ౧౯.

వృష్టిస్తు యాదవేమేషే వృష్టిః
పాపండచండయోః,

పారిః పాశ్చాత్యభాగే స్యాన్తి

త్వాదమూలో న్నదస్త్రీ

యోః. ౨౦. సేనాపృష్ఠే

చ కుంత్యాం చ

తృష్ణా లిప్సా పిపాసయోః,

ఉర్ధ్వా మేహదిలోమ్నీ స్యాన్తి

దంతరావర్తకే భ్రువోః,

మణిర్లోళే మేహనాగ్రే రత్నే

చాజాగళస్తనే,

అణి రాణిపదతాగ్రకిలే స్యాన్తి

దసినీమయోః. ౨౧.

కుణి స్తున్నకపృక్షే చ కుణి

స్యాత్కుకరేఽన్యవత్,

ర్ఘూణిః క్రముకభేదేపి దుష్ట

దైవశ్రుతావపి. ౨౩.

శ్రేణిః పంక్తా నేకపాత్రే శ్రేణి

స్యాత్కారసంహతా,

వాణిఃస్యాద్వ్యూతిభారతో

ర్వాణిర్మూల్యే వలాహకే.

వేణీ కచస్యబంధే స్యాన్న

దిత్యులలో నొకడు, ధనిష్ఠానక్ష

త్రము.

గేష్ఠః—(పు) నాట్యముచేయువాడు,

పాటపాడువాడు. [శక్యముగానిది.

దేష్ఠః—(పు) దాత—(త్రి) పొంద

వృష్టిః—(పు) యాదవుడు, పాటలు—

(త్రి) పాపండమతస్థుడు, తీవ్రమైనది.

పారిః—(పు) వెనుకభాగము, చీలరుండ

లకు క్రిందిభాగము—(సీ) పిచ్చిపట్టిన

స్త్రీ, సైన్యమునకు వెనుకభాగము,

కుంతీదేవి.

తృష్ణా—(సీ) ఆశ, దప్పిక.

ఉర్ధ్వా—(సీ) మేకరోముములు, కను

బొమ్మల మధ్యనుండునుడి.

మణిః—(పు) ఉండ, శిశ్నాగ్రభాగము,

రత్నజాతి, మేకమెడక్రింది చన్ను.

అణిః—(రూ) ఆణిః—(పు) బండి

చక్రము కొననుండునీల, ఖడ్గధార,

పాలిమేర.

కుణిః—(పు) నందివృక్షము—(త్రి) వీల

చేతులవాడు.

ర్ఘూణిః—(సీ) పోకచెట్టు, కఠినుడు.

శ్రేణిః—(సీ) వృక్షాదులవరుస, ఓడలోని

జలముతీయు పాత్రము, వడ్డంగి

చాకలి మున్నగు పనివాండ్ర సమూ

హము.

వాణిః—(సీ) నేత, సరస్వతి, వాణిః—

(పు) వెల, షేఖము.

వేణీ—(సీ) సర్పాకారముగా నల్లనజడ,

దీనాం
మేళకేఽపిచ, దేవతాజే చ
తూణీతు నీల్యాం తూణీని
మంగకే. ౨౧.

ఘృణా జగుహ్స కృపయోః
ఫాణి ర్గడకరంభయోః,

శ్రాణా యవాగ్వ్యం పక్షేతు
శ్రాణం

స్థూణాయసఃస్త్పతా. ౨౬. ప్ర
తిమాయాంగృహ స్తంభే

వీణా వల్లకివిద్యతోః,
వేణు ర్భూపాంతరే వంశే
స్థాణుః కీలే స్థిరే హరే. ౨౭.

రేణుః పృథకే ధూళ్యా మ
థాణు వ్రీహిసూక్ష్మయోః,

అథ జాంతస్త్రివర్ణః.

అరుణోఽవ్యక్త రాగేఽర్కే
సంధ్యా రాగేఽర్క సా
రథౌ. ౨౮. నిశ్శబ్దే
కపిలేకుష్ఠే ద్రవ్యేవాచ్య
వదిష్యతే, అరుణాతివిషా
శ్యామా మంజిష్ఠా త్రివృ
తాసు చ. ౨౯.

కరుణస్తు రనే వృక్షే కృపా
యాం కరుణా మతా,
వరుణ స్సమ్మతో నీరే స్వర్లో

నదీ ప్రవాహముల సప్తేశనము, దేవ
తాడిచెట్టు.

తూణీ—(పు) నీలిచెట్టు—(స్తీ) అమ్ముల
పొది.

ఘృణా—(స్తీ) నింద, దయ.

ఫాణిః—(స్తీ) బెల్లము, వెరుగుకలిపిన
పేలపిండి.

శ్రాణా—(స్తీ) గంజి—(త్రి) పచన మొనర్పఁ
బడినది.

స్థూణా—(స్త్రీ) లోహవిగ్రహము, ఇంటి
లోని స్తంభము.

వీణా—(స్తీ) వీణ, మెఱుపుతీగ.

వేణుః—(పు) ఒకరజు, వెదురు.

స్థాణుః—(ప్ష) మొండు—(త్రి) స్థిర
మైనది—(పు) శివుడు. గ్రమ్.

రేణుః—(పు) పరాపటకము—(ప్ష) పరా

అణుః—(పు) సన్ననిధాన్యము—(త్రి)
సూక్ష్మమైనది.

జాంత త్రివర్ణము.

అరుణః—(పు) కొంచె మెఱుపురంగు,
సూర్యుడు, సంధ్యారాగము, అనూ
రుడు, ధన్వనిలేకుండుట, కపిలవర్ణము,
కుష్మరోగము—(త్రి) ఎఱ్ఱనివస్తువు.
అరుణీ—(స్తీ) అతివస, నల్ల తెగడ,
మంజిష్ఠలత, తెల్ల తెగడ.

కరుణః—(పు) కరుణాసము, వృక్షవిశే
షము, కరుణా—(స్తీ) దయ.

వరుణః—(పు) జలము, స్వర్గలోకము,

కేవలమేష్ఠిని. 30. వరుణ
స్తరుభేదేపి ప్రతీచీపతి
సూర్యయోః,

వరుణ స్త్రీక్షణికేపి ప్రాకా
రే వరుణం వృత్తే. 30.

తరుణస్యాన్న వే యూని కు
బ్జపు షోరుబూకయోః,

చరణంబహ్వచ్చాదౌచ మూ
లేగోత్రే పదేపిచ. 31.
చరణం భ్రమణేతైత్రా చ

రవణం రావభధ్వనా, రవణః
కరభే భంగే

రావణో రాక్షసాధిపే. 33.
ప్రధానకుంజరే ఘోరే
రావణో నాద కేనన్య
వత్,

లవణో రసరక్షోఽబ్ధి భేదేషు
లవణాన్వితే. 34.

కరణం సాధనతైత్ర కాయ
కాయస్థకర్తసు, గీతాంగ
హార సంవేశ క్రియాభే
దేంద్రియేషు చ. 35. బా
లవాదౌ చ కరణః స్మృత
శ్శూద్రావిశో స్సుతే,

జరణం జీరకా జాజిహంగు
సౌవర్చలేష్వపి. 36.

బ్రహ్మ, ఉలిమిరి చెట్టు, వరుణదేవుడు,
సూర్యుడు.

వరుణః—(పు) ఉలిమిరి చెట్టు, కోట, వర
ణం—(న) ఊరిచుట్టునుండు కంచె
కోట.

తరుణః—(త్రి) నూతనమైనది, పిన్నవయ
స్సుగలవాడు, తరుణం—(న) కుబ్జ
కపుష్పము—(పు) ఆముదపు చెట్టు.

చరణం—(ప్ర) ఋగ్వజ్ఞాశ్శాఖాదులు,
శేలు, కులము, పాదము—(న) తిరు
గుట, తినుట.

రవణం—(న) గాడిదెకూత — (పు)
బంటు, తుమ్మెద.

రావణః—(పు) రావణాసురుడు, గుంపు
లో ముందేగు వచుఁగు—(త్రి) భయం
కరుడు, ధ్వనిచేయువాడు.

లవణః—(పు) ఉప్పు, లవణాసురుడు, లవణ
సముద్రము—(త్రి) ఉప్పనివస్తువు.

కరణం—(న) సాధనము, పంటభూమి, శరీ
రము, గ్రామముయొక్క ఆయువ్యయ
ములు వ్రాయుకరణము, కర్త, గాన
విశేషము, శరీరము విదలించుట, ఆస
నము, కార్యము, కన్ను మొదలగు
ఇంద్రియము, పంచాంగకరణము, కర
ణః(పు) శూద్రస్త్రియందు వైశ్యునకుఁ
బుట్టినవాడు.

జరణం—(న) జీలకఱ్ఱ, తెల్లజీలకఱ్ఱ, ఇంగువ,
జరణః—(పు) సౌవర్చలవణము.

ధరణం మానభేదేపి ధారణే ధరణీ భువి,
రమణంస్యా త్పటోలస్య మూలేపి రమణః ప్రియే.
శరణం వధరక్షితో శ్వరణం రక్షణే గృహే,
కత్తణం తృణభేదేపి వారిషణ్యంచ కత్తణం. ౩౮.
యంత్రణం స్యాన్నియమనే బంధనే రక్షణేపిచ,
ప్రఘణస్తామకుంభేస్యా దళిందే లోహముదరే. ౩౯.
ద్రుఘణో ముద్గరేపి స్యాద్ద్రుఘణా చ పశ్యథే,
ప్రవణః క్రమనిమ్నో ర్వాప్తిమాయతే చ చతుష్పథే.
రం. ప్రగుణే చ క్షణేపి స్యాదీరిణం శూన్యఉపరే,
గ్రహణం తూపలభాస్యాదాదరే గ్రహణం కరే. ౪౦.
గ్రహాపరాగన్వీకారవందిషుగ్రహణం మతం,
ఈక్షణం దర్శనే దృష్టే ప్రోక్షణం సేచనే వధే. ౪౧.
లక్షణం నాన్ని చిహ్నే చ సామిత్రే చాపి లక్షణః,
లక్షణం లాంఛనే నాన్ని రామభౌతిరి లక్షణః. ౪౩.
లక్షణోపధిసారస్యో స్స

ధరణం—(న) ఇరువదినాల్గు గురుగింజల బరువు, ధరించుట, ధరణీ—(స్త్రీ)భూమి.
రమణం—(స) పొట్ల వేటు, రమణః—(పు) భర్త.
శరణం—(న) చంపుట, రక్షించుట, గృహము.
కత్తణం—(న) కామంచిగడ్డి, తూటి కూర.
యంత్రణం—(న) నియమించుట, కట్టుట, రక్షించుట.
ప్రఘణః—(పు) రాగిబిందె, ఇంటిముం దటి వాకిలి, ఇరుపగుదియ.
ద్రుఘణః—(పు) ఇన పగుదియ, గండ్ర గొడ్డలివంటి యస్త్రము.
ప్రవణః—(త్రి) క్రమముగఁ బల్లమైన భూమి, విస్తారమైనది—(పు) నాలుగు త్రోవలుకలెసినతావు—(త్రి) తిన్ననిది, తీణము.
ఈరిణం—(త్రి) శూన్యము, చొటినేల.
గ్రహణం—(స) పొందఁబడుట, ఆదరము, హస్తము, సూర్యాదిగ్రహణము, తీసికొనుట, ఖైదు.
ఈక్షణం—(స) చూచుట, నేత్రము.
ప్రోక్షణం—(స) తడిపుట, చంపుట.
లక్షణం—(స) పేరు, గురుతు, లక్షణః—(పు) లక్షణస్వామి.
లక్షణం—(స) గురుతు, పేరు, లక్షణః—(పు) లక్షణస్వామి, లక్షణా—(స్త్రీ) ఓషధి విశేషము (నాగపత్రి చెట్టు)

స్త్రీకే చాభిధేయవత్,
దక్షిణస్సరళాఽవా ము పర
చ్ఛందానుచ ర్తిషు. రర.
వాచస్పతి దక్షిణాఽవాచీ
యజ్ఞదాన ప్రతిష్ఠయోః,
ద్రవిణం కాంచనే విత్తే ద్రవి
ణం చ పరాక్రమే. రగి.
మస్మణోఽక ర్మ శేస్త్రి గ్ధే
తుమాయాం మస్మణా
మతా,

ఉపాసనం మురిచే ఖ్యాతం కణా
యా మామణా మతా
ధిపణ స్త్రీదశాచార్యే ధిప
ణా ధియి సమృతా,
ధర్మణం స్యాత్పరిభవే రతే
సత్త్వాం తు ధర్మణి. రర.
భీషణో దారుణే గాఢే భీష
ణో శల్లకీరనే,

హరణం యాతక ద్రవ్యే భు
జేఽసి హరణం హృతౌ.
హరిణస్సాన్యత్కరం గేఽపి
హరిణః పాండురేఽన్య
వత్,

హరిణీ హరితాయాం చ చా
రుస్త్రీ సృత్తభేదయోః,
సువర్ణప్రతిమాయాంచ
హరణోఽక్షిరుగంతరే, హ
ర్షకే యోగభేదేచ శ్రాద్ధ
దేవేఽపిచ క్వచిత్. గిం.

సారసపక్షి—(త్రి) సంపదగలది.
దక్షిణః—(త్రి) యోగ్యమైనది, కుడిప్ర
క్కది, పరుచిత్తమెరింగ మెలంగుట,
దక్షిణా—(స్త్రీ) దక్షిణదిశ, యాగ
సంభావనము, ఖ్యాతి.
ద్రవిణం—(న) బంగారము, ధనము, పో
టుతనము.
మస్మణః—(త్రి) మెత్తనిది, నున్ననది,
మస్మణా—(స్త్రీ) నల్లవినెచెట్టు.

ఉపాసనం—(న) మిర్యాలు, ఉపాసనా—(స్త్రీ)
విష్వర్ణ.

ధిపణః—(పు) బృహస్పతి—(స్త్రీ) బుద్ధి.

ధర్మణం—(న) తిరస్కరించుట, సంభోగ
ము, ధర్మణి—(స్త్రీ) అంకులాడి.

భీషణః—(త్రి) భయంకరమైనది, గాఢ
మైనది—(పు) అందుగుచెట్టు, భయానక
రసము.

హరణం—(న) వివాహకాలమందలి శు
ల్కము, భుజము, హరించుట.

హరిణః—(పు) జుక—(త్రి) తెల్లనిది.

హరిణీ—(స్త్రీ) పచ్చనివన్నెగలది, చక్కని
స్త్రీ, హరిణీసృత్తము, బంగారుబొమ్మ.

హర్షణః—(పు) నేత్రరంగవిశేషము—
(త్రి) సంతోషము కలిగించునది, పదు
నాలుగవ పంచాంగ యోగము,

శ్రవణం స్యాద్వృక్ష భేదే
శ్రవణం శ్రుతికర్ణయోః,
శ్రావణో మాసి పాపంఢే
దధ్యాభ్యాం శ్రావణా
మతా, ౧౧

శ్రవణో యతిభేదేఽపి శ్రమ
ణోనిద్యజీవిని, సుదర్శనా
ముండితకా మాంసీషు
శ్రవణాం విదుః, ౧౨.

కళ్యాణమక్షయే స్వర్ణైకళ్యా
ణం మంగళేఽపి చ,

కృపాణోఽసౌ కృపాణీ తు
ఛురికాయాం చ కర్తరా,
సింహాణం కాచపాత్రేచలో
హనాసికయోర్వలే,

పురాణం వాచ్యవత్ప్రీత్యే
పురాణం పంచలక్షణే, ౧౪

ప్రమాణం నిత్యమర్యాదా
సత్యవాది ప్రమాత్పృషు, ఏ
కతాయామి యత్తాయాం
హేతౌ శాస్త్రేషు చ స్త్రు
తం, ౧౫.

నిర్వాణం వారణాపాంగదేశే
మోక్షే చ నిర్గమే,

నిర్వాణం నిర్మితౌ సారే నిర్వా
ణం చ సమంజసే, ౧౬.

నిర్వాణ మస్తంగమనే నిర్వృ
తౌ గజమజ్జనే, ఆపవర్గే చ

యముండు.

శ్రవణః—(ష్ట) శ్రవణానక్షత్రము,

శ్రవణం—(న) ఆలకించుట, కర్ణము,

శ్రావణః—(పు) శ్రావణమాసము, పాపం
డుండు, శ్రావణా—(నీ) వృక్షవిశే
షము.

శ్రవణః—(పు) బుద్ధసన్న్యాసి—(త్రి)
నిద్యజీవనుండు. శ్రమణా—(నీ)
ఓషధీవిశేషము, అలంబుచవృక్షము,
జటామాంసి.

కళ్యాణం—(న) నాశనములేమి, బంగా
రము, వివాహాదిశుభము,

కృపాణః—(పు) పెద్దకత్తి, కృపాణీ—(నీ)
చూరకత్తి, కత్తె.

సింహాణం—(న) గాజుపాత్రము, ఇనుప
చిట్టెము, చీమిడి.

పురాణం—(త్రి) పురాతనమైనది, మ
త్స్యేదిపురాణములు.

ప్రమాణం—(న) నిత్యమైనది, హద్దు,
సత్యమువలకువాడు, కొలుచువాడు,
ఏకత్వము, ఇంతమాత్ర మనుషరిమితి,
కారణము, శాస్త్రములు.

నిర్వాణం—(స) ఏనుగు క్రేగంటితావు,
మోక్షము, బయలుదేరుట.

నిర్వాణం—(న) నిర్మించుట, బలము, సరి
యగుట.

నిర్వాణం—(న) నాశనము, సుఖము,
ఏనుగునీటిలో మునుగులాడుట,
మోక్షము.

కుర్వాణో భృత్యకారకమో
రపి. ౧౭.

దౌర్వాణం మృష్టపణ్ణే స్యాద్దూర్వా
యాం స్వరసేఽపి చ,

వారణం ప్రతిషేధేస్యాద్వార
ణశ్చ మతంగజే. ౧౮.

కారణం కరణే హేతు వధ
యోరపి కారణం, కార

ణా యాతనాయాం చ

కృషణః కుత్సితే కృమా. ౧౯.

కార్తణం పంత్ర తంత్రాది
యోజనే కర్త కారకే,

మార్గణం యాచనేఽన్వేష్యే
మార్గణో యాచకే శరే.

మత్కుణో నిర్విపాణేభే
నిశ్శుశ్రుపురుషేఽపి చ,
ఉద్దంశే నారికేళేచ

ధర్మణోఽహిద్రుభేదయోః,
కోంకణో దేశభదే స్యాద్

చచ్చస్త్రభేదే తు కోంకణం,

కంకణం శేఖరే హస్త సూత్ర
మండనయోరపి. ౨౦.

పూరణః పూరకే పిష్టభేదే
పూరణమిష్యతే, పటా
రంభకసూత్రేచ శాల్మలౌ
పూరణీ మతా, ౨౩.

కుర్వాణః—(త్రి) నేవించువాడు, చేయు
చువాడు.

దౌర్వాణం—(న) మిరియపుచెట్టు, గటిక
దూర్వారసము

వారణం—(న) నివారణము, వారణః—
(పు) ఏనుగు.

కారణం—(న) ప్రధానసాధనము,
హేతువు, చంపుట, కారణా—(స్తీ)
తీవ్రవేదన. [పురుగు.

కృషణః—(త్రి) కుటిలమైనది—(పు)

కార్తణం—(న) మంత్రములతోఁజేయు
స్తంభనమోహనాదులు—(త్రి) కర్త
చేయుచువాడు.

మార్గణం—(న) యాచించుట, వెదకుట,
మార్గణః—(పు) యాచకుడు,
బాణము.

మత్కుణః—(పు) దంతములు లేని
యేనుగు, పేడిమూతివాడు, నల్లి,
కొబ్బరిచెట్టు. [షము.

ధర్మణః—(పు) సర్వవిశేషము, వృక్షవిశే

కోంకణః—(పు) కోంకణదేశము, కోంక
ణం—(న) శస్త్రవిశేషము.

కంకణం—(న) శిరోభూషణము, దీక్షా
దులతోఁగట్టు హస్తసూత్రము, కడి
యము.

పూరణః—(త్రి) పూరించువాడు, పూ

రణం—(న) పిండివంటలలో భేదము,
బట్టయొక్కపుంజము, బూరుగుచెట్టు.

సుషేణః కరమధైఽపి విష్ణు
సుగ్రీవవైద్యయోః,
రోషణః పారదే హేమఘృ
ణోపలయోస్తథా. ౬౪.

రోషణేఽపి విషాణాతు క్రోడ
ద్విరదదంతయోః, పశో
శ్శృంగే విషాణీతు మేష
శృంగ్యాం ప్రకీర్తితా.

కరేణుగజహస్తీనోయోః కర్ణి
కారేఽపి చ క్వచిత్,
హరేణస్తు పతీతే స్వాదేణు
కాకులయోపితోః. ౬౬.

సువర్ణంస్వర్ణమాత్రేస్వాత్మ
వర్ణం కర్తవిత్రయోః, సువ
ర్ణశ్చ సువర్ణాలు కృష్ణా
గురుషుఖాంతరే. ౬౭.

సుపర్ణస్సర్పచూడే స్వాదగ్ధ
రుడే కృతమాలకే, సుర్ణాప
కమలిన్యాం చ సుపర్ణీ
తాగ్ధ్యమాతరి. ౬౮.

శ్రీసర్ప మగ్నిమంథేఽజ్ఞే శ్రీ
పర్ణీ శాలతా హతే,
దుర్వర్ణం చకువర్ణే స్వాద్వా
స్తుకేరజతేఽపి చ. ౬౯.

పత్రోర్ణం ధాతకాశేయే
పత్రోర్ణ శ్శోణానేఽపి చ,
సంకీర్ణం నిచితేప్రోక్త మశుద్ధే
చాపి భేద్యవత్. ౭౦.

గోకర్ణోఽశ్వతరే సర్పే సారం
గే ప్రమథాంతరే, అంగు

సుషేణః—(పు) కలవిచెట్టు, విష్ణుమూర్తి,
సుగ్రీవుని వైద్యుడగు సుషేణుడు.

రోషణః—(పు) పాదరసము, బంగారు,
ఒరిపుడుతాయి.

విషాణం—(న) పందికోరి, గజదంతము,
పశువులకొమ్ము. విషాణీ—(నీ) కర్మా
టకశృంగి.

కరేణుః—(పు) వరుగు—(నీ) అడే
నుగు,—(పు) కొండగోగుచెట్టు.

హరేణుః—(పు) లంకలను ధాన్యము—(నీ)
రేణుకమనుగంధద్రవ్యము, కులకాంత.

సువర్ణం—(న) బంగారము, కర్షమెత్తు
బంగారునాణెము, ధనము, సువర్ణః—
(పు) వృక్షవిశేషము, నల్ల అగురు,
యజ్ఞవిశేషము.

సుపర్ణః—(పు) పాలపిట్ట, గరుడుడు, రేల
చెట్టు, సుపర్ణి—(నీ) పద్మతల, గరు
డునితల్లి.

శ్రీసర్పం—(న) కూరనెల్లిచెట్టు, పద్మము,
శ్రీపర్ణి—(నీ) బూరుగుచెట్టు, తొటకూర.

దుర్వర్ణం—(త్రి) దుష్టవర్ణముగలది—
(న) చక్రవర్తికూర, వెండి.

పత్రోర్ణం—(న) తొల్లపట్టు, పత్రోర్ణః—(పు)
దుండిగపుచెట్టు.

సంకీర్ణం—(న) నిరసకాశము, మలిన
మైనది.

గోకర్ణః—(పు) కంచరగాడిద, పాము,
ఒకవిధమగు జింక, గోకర్ణుడను ప్రమ

ష్ఠానామికోన్మానే గోకర్ణి
మూర్వికాపథా. 20
అరణి ర్వహ్నిమంథేసిస్త్రు
తో నిర్మంథ్యదాదణి,
తరణి స్తరణే భానా కుమా
రోవధినోకయోః. 21.
విపణిః పణ్యవీథ్యాం చ భవే
దాపణపణ్యయోః,
ప్రవేణి ర్వేణికుభయో
స్సరణిః పంక్తిరరణోః. 22.
నిశ్చేణి స్త్యధిరోహిణ్యాం
ఖర్జూరిపాదపేషిచ,
భరణి శోణకే ఋక్షే భరణం
వేతనే భృతా. 23.
భ్రమణి కారుండికాయాం
క్రీడాద్యాయామధీశితుః,
గ్రామణి ర్భోగికే పత్యోప్ర
థానే నాపితేషిచ. 24.
గ్రామణి నీలికాయాం చ
గ్రామేయీ పణ్యయోషి
తోః,
ధారణి నాడికాయాం చ బు
ద్ధోక్తమంత్రభిద్యపి. 25.
ఇంద్రాణి కరణే స్త్రీణాం పౌ
లోమీసింధువారయోః,
ఏషణి ప్రణమార్గానుసారి
ణ్యాం చ తులాభిది. 26.
క్షేపణి జాలభేదేషి నౌకా
దండేషి కథ్యతే,

ధదేపత, లూడితెడు పరిమాణము,
గోకర్ణి—(స్త్రీ) చాగచెట్టు.
అరణిః—(పు) కూరనెల్లిచెట్టు, అగ్నిమథించు
కట్ట.
తరణి—(పు) తెప్పకొయ్యి, సూర్యుడు,
(స్త్రీ) ఘృతకుమారీలత, నావ.
విపణి—(ప్ర) బజారు, అంగడి, ఆమ్మ
దగిన పస్తువు. [చిత్రకంబరీ.
ప్రవేణిః—(స్త్రీ) జడ, ఏరుగువై బటచు
సరణిః—(స్త్రీ) వరుస, మార్గము.
నిశ్చేణిః—(స్త్రీ) నిచ్చెన, ఖర్జూరపుచెట్టు.
భరణి—(పు) దుండిగపుచెట్టు—(స్త్రీ) భరణి
నక్షత్రము. భరణం—(న) జీతము,
కూలి.
భ్రమణి—(స్త్రీ) జలగ, రాజులక్రీడ.
గ్రామణిః—(పు) గుట్టములు కాచువాడు,
ప్రభువు, ముఖ్యుడు, మంగలివాడు.
—(స్త్రీ) నీలిచెట్టు, గ్రామమునందలి
కాంత, వెలయాలు.
ధారణి—(స్త్రీ) సరము, బుద్ధుడు పదేశించి
చిన మంత్రము.
ఇంద్రాణి—(స్త్రీ) స్త్రీలవిలాసచేష్ట, శచీదేవి,
వావిలిచెట్టు.
ఏషణి—(స్త్రీ) పుండులోనుండు నొకవిధ
పగుపురుగు, త్రాసు,
క్షేపణి—(స్త్రీ) ఒకవిధమగుచల, పడవనడుపు
గడ, కట్టి.

వారుణీ గండదూర్వాయాం
ప్రతీచీసురయోరపి. ౭౮.

సారణీ స్వల్పసరితి ప్రసార
శ్యాంచ సారణీ,

సారణస్సృ దతీసారే సచివే
రావణస్యచ. ౭౯.

కాకిణీ సణతుర్భ్యాంశే మాన
దండేఽపి కాకిణీ, కృష్ణలై
కవరాటకోశ్య స్వాదూన్యా
నాంశకేఽపి చ. ౮౦.

బ్రాహ్మణీ ఘ-జికా స్ఫుక్కా
ద్విజపత్నీషు విశ్రుతా,
విస్తేతు బ్రాహ్మణో వేదే
బ్రాహ్మణం ద్విజసంహతౌ.

పక్షిణీ పూర్ణిమాయాం స్వా
త్పక్షిణీ శాకినీభిది, ఆగామి
వర్తమానాహ ర్యుక్తా
యాం నిశిపక్షిణీ. ౮౨.

రోహిణీకటురోహిణ్యాం రో
హిణీ లోహితాగవోః,
కంతరోగాంతరేభేచ సోమ
వల్గేచ రోహిణీ. ౮౩.

అథ కాంతశ్చతుర్వర్ణః.

ఆతర్వణంచ సౌహిత్యే విద్యా
దాలేపనేఽపి చ,

అధర్వణోఽప్యధర్వజ్ఞ బ్రాహ్మ
ణే చ పురోధనీ. ౮౪.

ఆరోహణం స్వాత్సోసానే

వారుణీ—(నీ) ఒకవిధమగు గజీక, పశ్చిమ
దిశ, మద్యము.

సారణీ—(నీ) నెలయేరు, గొంతెమగొమరు
చెట్టు.

సారణః—(పు) అతిసారవ్యాధి, రావణా
సురుని యమాత్ముడు.

కాకిణీ—(నీ) ఇరువదిగవ్వలవెల, కొలత
కట్టి, గురిగింజ, గవ్వ, నలుతుము
ధాన్యములలో నొకభాగము.

బ్రాహ్మణీ—(నీ) గంటుభారంకి, స్ఫుక్క-
యను గంధద్రవ్యము, బ్రాహ్మణుని
భాష, బ్రాహ్మణః—(పు) బ్రాహ్మ
ణుడు, వేదము, బ్రాహ్మణం—(న)
బ్రాహ్మణసమూహము.

పక్షిణీ—(నీ) పూర్ణిమ, శాకములుగల
ప్రదేశము, రాహోపునని జరుగునని
యగు పగళ్లుగల రాత్రి.

రోహిణీ—(నీ) కటుకరోహిణి, ఎట్టుని
రంగు, గోవు, కంతమందుగల రోగవిశే
షము, రోహిణీనక్షత్రము, తెల్ల
చంద్రచెట్టు.

కాంతశ్చతుర్వర్ణము

ఆతర్వణం—(న) తృప్తిహందుట, మంగ
ళార్థమగు మైపురత.

అధర్వణః—(పు) అధర్వణవేదము జది
విన బ్రాహ్మణుడు, పురోహితుడు.

ఆరోహణః—(న) చిన్నమెట్లు, ఉన్నత

సమాదోహే ప్రరోహణే,
రక్తరేణుస్తు సింధూరే పలా శకలికోద్ధమే. ౮౫
ఉత్తేపణం తు వ్యజనే ధాన్య మర్ధనఃస్తుని,
ఉద్ధరణం సుముద్ధారవాంతా నోన్మూలనేష్విపి. ౮౬
నిగరణంభోజనేపి గళే నిగ రణో మతః,
నిస్సరణం స్యాన్తరణోపాయ నిర్మాణముక్తిః. ౮౭
సంసరణం రణారంభే పురనిగ్ధ మగోపురే, ఘంటాపథే చ సంసారేఽప్యసం బాధ చ మూగతౌ. ౮౮.
నిస్తరణం స్యాదుపాయే ని స్తారే నిర్గమేఽపి చ,
విదారణం రణే భేదే విడంబే చ విదారణం. ౮౯,
నిరూపణం స్యాదాలో కే వి చారేఽపి నిదర్శనే,
నారాయణోఽచ్యుతేఽభీరు గౌర్యోర్నారాయణం విదుః. ౯౦
పరాయణమభీష్టే స్యా త్తత్ప రాశ్రయయోగపి,
పారాయణం సమాసంగే కార్తేన్న్యపారగతావపి
కారావణః కార్తికే స్యాత్పణ షోడశకేఽపి చ,

స్థలమునకెక్కుట, మొలచుట.
రక్తరేణుః—(పు) సింధూరము, మోదు గు మొగ్గ.
ఉత్తేపణం—(న) విసనకట్టి, రోకలి.
ఉద్ధరణం—(న) ఎత్తుట, క్రక్కినయన్న ము, పెల్లగించుట.
నిగరణం—(న) భుజించుట, నిగరణః— (పు) కంతము.
నిస్సరణం—(న) మరణము, ఉపాయము, బయలుదేరుట, మోక్షము.
సంసరణం—(న) యుద్ధారంభము, బహి ర్ద్యారము, పదిధనువుల పెడల్పు గల రాజవీధి, సంసారము, సమృద్ధములేకుండ పై న్యము నడుచుట.
నిస్తరణం—(న) ఉపాయము, దాటుట, బయలుదేరుట.
విదారణం—(న) యుద్ధము, భేదించుట, మోసము.
నిరూపణం—(న) చూచుట, విచారిం చుట, దృష్టాంతము.
నారాయణః—(పు) విష్ణువు, నారాయణీ —(నీ) పిల్లిపీచర, పార్వతి.
పరాయణం—(త్రి) ఇష్టమైనది, ఆసక్తిగల ది, ఆధారమైనది.
పారాయణం—(న) కలసికొనుట, సమ స్తము, తుదముట్టుట.
కారావణః—(పు) కర్ష మెత్తుగల వెండినా ణేము, పదియాలుకర్షముల రాగిముద్ద.

కామగుణ స్త్వంత్రో రాగే విషయాభోగయో రపి. పరిరణస్వాత్మమతే దం డే స్యా త్పట్టకాటకే, సమీరణస్వా త్వననే పథి కేచ ఫణిజ్ఞ కే. ౯౩ పర్వరీణస్తు ప్లస్థశిరాయాం ద్యూతకంబళే, పల్లవృంత రనేఽపిస్యా త్పర్వరీణంతు పర్వరీ, ౯౪ తందురీణః కీటమాత్రే పర్వరే తండులోదకే, మినామ్రాణో దర్ధరామే మినామ్రాణశ్చ ఖంజనే. ప్రవారణంనిషేధే స్యాత్కామ్యదానే ప్రవారణం, జువలు రాజోఽనలేఽధ్వ ర్శా త్తేరిహాణోహారేఽంబరే. ౯౫ దేవమణిశ్శివేఽశ్వస్య కంఠా వరే చ కాస్తుభే, చూడామణిశ్శిరోరత్నే కాక చించాఫలేఽపిచ. ౯౬ పరవాణిః స్త్వంత్రోధర్తాధ్యక్ష వత్సరయో రపి, శరవాణి శ్శృంగముఖే సాయకే శరణివి. ౯౭ లంబకర్ణస్త్వంత్రోఽంశో ల

కామగుణః—(పు) అనురాగము, భోగ సాధనపదార్థము, పరిపూర్ణత్వము. పరిరణః—(పు) తాజేలు, దండము, పట్టు శాటిక. సమీరణః—(పు) వాయువు, మార్గస్థుఁ డు, మరుచపుఁజ్జేట్టు. పర్వరీణ —(పు) ఆకులయందలి యీ నె, జూచమాడుటకు పఱచినకంబడి, ఆకు తొడిమిలరసము, కణుపు. తందురీణః—(పు) పురుగు—(త్రి) తుచ్చ మైనది. బియ్యపుఁగడుగు. మినామ్రాణః—(పు) వ్యంజనవిశేషము, కాటుకపిట్ట. ప్రవారణం—(న) నివారించుట, కోరిన వస్తువులను దానముచేయుట. జువలురాణః—(పు) అగ్ని, ఆధ్వర్యుఁడు. తేరిహాణః—(పు) శివుఁడు, ఆకసము. దేవమణిః—(పు) శివుఁడు, గుఱ్ఱముమొడ క్రిందనుండు సుడి, కాస్తుభ మాణి క్యము. చూడామణిః—(పు) శిరమున ధరించు రత్నము, గురిగింజవిత్తనము. పరవాణిః—(పు) ధర్తకార్యములయందు నియోగింపఁబడిన అధికారి, సంవత్సరము. శరవాణిః—(పు) బాణముములికి, బాణ ము, పదాతి [ప్రాంత లంబకర్ణః—(పు) ఊడగుఁజ్జేట్టు, మేఁక

పాదపే ఛగలే ౭పిచ,
రాగచూర్ణ స్మరే దంతథా
వనే రక్తవాలుకే. ౯౯.
హస్తీర్ణోరుబూకే స్యా త్ప
లాశగణభేదయోః,
చీరపర్ణస్తు నింబేస్యా త్పరూరీ
భూరుహే ౭పి చ. ౧౦౦
తైలపర్ణి మలయజే శ్రీవానే
సిల్పకే ౭పి చ,

వీలపర్ణి తు బింబాయాం మూ
ర్వాయా మోషధీభిది.
దాక్షాయణీ త్వపర్ణాయాం
రోహిణ్యాం తారకాసు
చ,
పుష్కరిణీసరోజిన్యాం హస్తీ
న్యాంచ జలాశయే. ౧౦౧
శిఖరిణీ స్వాద్రోమా శ్వాం
రసాలావృత్తభేదయోః,
స్త్రీరత్నే మల్లికాయాంచ
ప్రోక్తాశిఖరిణీ బుధైః.
అంగారిణీ హసంత్యాం చ
భాస్కరత్యక్తదిశ్యసి,
భవేద్వైతరిణీనద్యాం ప్రేతా
నాం యాతుమాతరి.

రాగచూర్ణః—(పు) మన్తభుండు, చంద్ర
చెట్టు, సిందూరము.

హస్తీర్ణః—(పు) ఆముదపుచెట్టు, మో
దుగు చెట్టు, దేవతాగణవిశేషము.

చీరపర్ణః—(పు) వేచచెట్టు, ఖర్జూర
వృక్షము.

తైలపర్ణి—(పు) మంచిగంధము, తురు
ష్కదేశపు దేవదారుబంకతోఁ జేయు
ధూపము. అందుగు బంకతోఁజేయు
ధూపము.

వీలపర్ణి—(పు) దొండచెట్టు, చాగచెట్టు,
చేకోణాదిచెట్టు.

దాక్షాయణీ—(సీ) పార్వతీదేవి, రోహిణీ
నక్షత్రము, ఇరువదియేడు నక్షత్రములు.

పుష్కరిణీ—(సీ) పద్మలత, ఆడేనుగు,
తటాకము.

శిఖరిణీ—(సీ) రోమరాజి, పెరుగుతోఁ
జేయుపానీయవిశేషము, శిఖరిణీచృత్త
ము, ఉత్తమస్త్రీ, మల్లెతీగ.

అంగారిణీ—(సీ) కుంపటి, సూర్యుడువిడి
చినదిశ.

వైతరణీ—(సీ) నరకమునందలి నది, రాక్ష
సుల తల్లి.

అథ కాంతః పశ్చివర్ణః.

అవగ్రహణ మి త్యా హుః
ప్రతిరోధేవ్యనాదరే,

కాంత పంచవర్ణము.

అవగ్రహణం—(న) అభ్యంతరము, తిర
స్కారము.

ప్రవిదారణమాఖ్యాతం సంగ
రే చ విదారణే. ౧౦౫.

అవతారణం భూతాదిగ్రహే
వస్త్రాంచలేర్చనే,
రోమహర్షణమి త్యే త ద్రో
మాంచే-పి విభీతకే.

పరిభాషణ మాలాపే నియ
మే పరిభాషణం, నిందో
పాలంభవచనే పరిభాష
ణ మిష్యతే. ౧౦౭.

మత్తవారణమిచ్ఛంతి దానక్లి
న్న కటద్విపే, మహాప్రాసా
దవీధీనాం వరండే చాప్య
పాశ్రయే. ౧౦౮.

వాతరాయణఉన్నతే నిష్ప్ర
యోజనపూరుషే, కాండే
చ కరపత్రే చ కూశే చ
శరసంక్రమే. ౧౦౯.

మండూకపర్ణో-ర్భు కే శ్లో
నాకే చ కపీతనే, మండూ
కపర్ణీ మంజిష్ఠాబ్రాహ్మీ గో
జిహ్వీకాసు చ. ౧౧౦.

అథ కాంత షడ్వర్ణః.

దోహదలక్షణం గర్భే వయ
స్సంధౌ చ దృశ్యతే,
యోహవలక్షణాభిఖ్యా లావ
ణ్యేచపయోధరే. ౧౧౧.

ప్రవిదారణం—(న) యుద్ధము, ఛేదిం
చుట.

అవతారణం—(న) భూతపిశాచాది గ్రహ
ము. వస్త్రపురగొంగు, పూజ.

రోమహర్షణం—(న) గగుర్పాటు, రోమ
హర్షణః—(పు) తాండ్ర చెట్టు.

పరిభాషణం—(న) సంభాషణము, నియ
మము, నిందాగర్భిత హేళనము.

మత్తవారణః—(పు) మదముచే దడిసిన
గండస్థలములుగలయేనుగు, మత్తవా
రణం—(న) మేడపై కటకటాలు కట్టిన
వసారా, ఇంటిముందటి యావరణము.

వాతరాయణః—(పు) పిచ్చివాడు, పసికి
మాలినవాడు, బాణము, అంశము,
సానపట్టు యంత్రవిశేషము, బాణ
ప్రయోగము.

మండూకపర్ణః—(పు) పెద్దమూను చెట్టు,
దుండిగపురజెట్టు, దిరిశెన చెట్టు, మండూక
పర్ణి—(నీ) మంజిష్ఠ, మండూక బ్రహ్మ
వృక్షము, ఎద్దునాలుక చెట్టు.

కాంత షడ్వర్ణము.

దోహదలక్షణం—(న) స్త్రీ ల గర్భము,
బాల్యయోహవనాదినయస్సంధి.

యోహవలక్షణం—(న) స్త్రీలమేనిగనిగ,
స్తనము.

అథ తాంత ద్వివర్ణః.

తాంత ద్వివర్ణము.

తతం వితతవద్వాప్తిస్తే విస్తృతం
తే వాచ్యచనతం,
తతం వీణాదివాద్యే స్యాత్స
వమానే తతఃపునః. ౧
ఇతం గతేచ విజ్ఞాతే
రతం సురతగుహ్యాయోః,
ఋతముంఛశిలే తో యే దీప్తే
సత్యేభిపూజితే.

తతం—(త్రి) వితతబద్ధమువలె, వ్యాప్తము,
విస్తారము.

తతం—(స) వీణాదివాద్యము, తతః—
(పు) వాయువు.

ఇతం—(త్రి) గడచినది, తెలియఁబడినది.

రతం—(స) సంభోగము, మర్త్యావయవము.

ఋతం—(స) ఉంఛశిలావృత్తి, జలము—

(త్రి) ప్రకాశించఁజేయఁబడినది—(స)

సత్యము—(త్రి) పూజ్యము.

కృతం—(స) కృతయుగము, సమృద్ధి—

(త్రి) చేయఁబడినది, హింసింపఁబడినది

—(స) ఫలము.

ఘృతం—(స) నేయి—(త్రి) ప్రకాశించఁ

బడినది—(స) ఉదకము.

మృతం—(స) యాచనావృత్తి, మరణము

—(త్రి) మఁడించినవాడు.

[నది.

గతం—(స) నడచుట—(త్రి) పొందఁబడి

మతం—(త్రి) పూజింపఁబడినది, ఇష్టమై

నది. [నది.

ధృతం—(త్రి) విడువఁబడినది, కదల్పఁబడి

ధూతం—(త్రి) కదల్పఁబడినది, బెరరింపఁ

బడినది.

పూతం—(త్రి) పవిత్రమైనది, చెప్పఁబడి

నది—(స) తూర్పైత్తినధాన్యము.

శ్రుతం—(స) శాస్త్రము—(త్రి) వినఁబడినది.

స్మృతం—(త్రి) కుట్టఁబడినది(పు) పల్లికతట్ట

నతం—(త్రి) వంగినది, నతః—(పు) గ్రం

థితగరపుచెట్టు

స్మృతం యుగేఽపి పర్యాప్తే
విహితే హింసితే ఫలే,

ఘృత మాజ్యే ప్రదీప్తేచ సలి
లే చ ఘృతం మతం. 3.

మృతం స్యాద్వాచితే మృ
త్యా మృత్యుమత్యభిధే
యవత్,

గతం తు యాత్రాదిగతే
మతం పూజితసమ్యతే. ౪

ధృతం త్యక్తే విధూతే చ
ధూతం కంపిత భర్త్సితే,

పూతం పవిత్రే రటితే పూతం
న బహుభీకృతే. ౫

శ్రుతం శాస్త్రాపధృతయోః
స్మృతమూతప్రసేవయోః,

నతం స్యాద్వాచ్యవన్నమై
నతస్తగరపాదజే. ౬

విశ్వకో—8

ద్రుతం శీఘ్రేవిలీనచ విద్రావే
చాభిధేయవత్,
యుతం హస్తపతుషే-స్యా
ద్యుతం యుక్తే ఒపృథ
గ్యుతం.

స్థితం భవేద్గతాభావే సుప్ర
తిజ్ఞే సునిశ్చితే,
సిత స్సమాప్తే ధపశే నిబద్ధ
జ్ఞాతయోరపి. ౮.
శితం శాతంచ నిశితే కృతే
శాతంచ శర్మణి,
హితం ధృతే గతే చభ్యే

సుతః పార్థివపుత్రయోః. ౯.
ప్లుతం తురంగమగతౌ ప్లుత
మాహు స్త్రిమాత్రకే,
ప్రాతస్తు గుంభితే వస్త్రే

ప్రేతో భూతాంతరే మృతే.
సూతస్తు సారథౌ తక్ష్మీ ప్ర
సూతే ప్రేరితేఽపిచ, త్మ
త్రియా ద్భ్యాహ్వాణీజేఽపి
సూతః పారదవందినోః.

శ్వేతం రూప్యేఽన్యవ చ్ఛుక్తే
శ్వేతోద్వీపాద్రి ఖేదయోః,
శ్వేతా వరాటికా కాష్ఠ
పాటలీ శంఖనీఘవ. ౧౦.

సత్పశస్తే విద్యమానే స
త్యాభ్యర్చితసాధుషు,

ద్రుతం—(త్రి) శీఘ్రము, కదగిసబంగారు
మున్నగులోహములు, పరుగెత్తుట.

యుతం—(న) నాలుగుచేతుల పరిమాణ
ము—(త్రి) కలసియున్నది, వేటుగానిది,

స్థితం—(న) గమనరహితమైనది, ప్రతిజ్ఞ
చేయఁబడినది, నిశ్చయింపఁబడినది.

సితః—(త్రి) సమాప్తినొందినది, తెల్లనిది,
కట్టఁబడినది, తెలియఁబడినది.

శితం శాతం—(త్రి) తీవ్రమైనది, సన్నమై
నది—(న) సుఖము.

హితం—(త్రి)ధరింపఁబడినది, పొందఁబడి
నది, హితమైనది.

సుతః—(పు) రాజు, కుమారుఁడు.

ప్లుతం—(న) అశ్వగతివిశేషము, ప్లుతః—
(పు) త్రిమాత్ర కాలము.

ప్రాతః—(త్రి) గుచ్చఁబడినది, ప్రాతం—
(న) వస్త్రము. [చచ్చిసవాడు.

ప్రేతః—(పు) విశాచవిశేషము—(త్రి)

సూతః—(పు) సారథి, వడ్డంగి—(త్రి)
ప్రసవించినది, ప్రేరేపింప బడినది, త్మ
యునివలన బ్రాహ్మణస్త్రీకి జనించిన
వాఁడు, పాదరసము, స్తోత్ర పాఠకుఁడు.

శ్వేతం—(న) వెండి—(త్రి) తెల్లనిది, శ్వేతః
—(పు) శ్వేతదీప్యము, శ్వేతవర్ణ
తము, శ్వేతా—(స్త్రీ) గవ్వ, తెల్లకలి
గొట్టుచెట్టు, కల్లచెట్టు.

సత్—(త్రి) శ్రేష్ఠమైనది, కలిగియున్నది,
యథార్థమైనది, పూజింపఁబడినది, సజ్జ
నుఁడు.

సతీ పతి వ్రతా గౌర్యో
చేతః కర్మర ఆగతే. ౧౩.

తాంతో ౨నుకంప్యే జనకే
జాతం జాత్యోఘజన్తసు,
పాతస్సాస్య తృతనే త్రాతే
ఘాతః కాండ ప్రహారయోః.
పాతశ్శిశౌ హిత్రేచ గృ
హస్థానే చ వాససి,
గీతం తు శబ్దితే గాన,

ప్రీతం హృషితసర్వణో. ౧౪.
వీతం చాసారహస్త్యశ్వేవీత
మంకుశకర్తణి,
భీతం భయే భయయుతే వా
చ్యవత్పరికీర్తితః. ౧౫.
భూతు ధృదౌ పిశాచాదౌ
న్యాయ్యే సత్యసమాన
యోః, భూతో దేవలకే
ప్రాప్తస్పృత యోరభిధే
యవత్. ౧౬.

కేతు ర్ద్వితౌ పతాకాయాం
గ్రహోపాహితలక్ష్యసు,

నేతు రాశౌచ వరుణే
క్రతు ర్యజ్ఞే మునేర్భిసి. ౧౭.
ధాతుస్సాస్య దశ్శవికృతో విష
యే ప్రింద్రియేషుచ, భూ
వాదిరసరక్తాదిశ్చేష్టాది
ఋసుధాదివిషు ౧౮. వర్తతే

సతీ—(సీ) పతి వ్రత, పార్వతీదేవి.

వీతః—(త్రి) కర్మరవర్ణముగలది, వచ్చిన
వాడు. [తండ్రి.

తాతః—(పు) కరుణింపఁదగిన వాడు

జాతం—(న) జాతి, సమూహము, జన్తము.

పాతః—(పు) పడుట. (త్రి) రక్షింపఁబడినది.

ఘాతః—(పు) బాణము, గాయము.

పాతః—(ప్ర) పిల్లవాడు, కలమను నోడ,
గృహప్రదేశము, వస్త్రము.

గీతం—(త్రి) భవించేయఁబడినది—(న)
గానము. [క్రీడ.

ప్రీతం—(త్రి) సంతోషవెట్టఁబడినవాడు,

వీతం—(న) యుద్ధమం దసమర్థములైన
గజాశ్వములు, అంకుశవ్యాపారము.

భీతం—(న) భయము—(త్రి) భయము
కలవాడు.

భూతం—(౪) పృథివ్యాది పంచభూతములు,
భూతప్రేతపిశాచాదులు, న్యాయము,
సత్యము, సామ్యము, (పు)—పూజారి
—(త్రి) పొందఁబడినది, వర్తించు
నది.

కేతుః—(పు) కాంతి, జెండా, గ్రహవిశే
షము, ఉపద్రవము సూచించునవి,
చిహ్నము. [ఉలిమిడిచెట్టు.

నేతుః—(పు) పొలముచుట్టు వేయుకట్ట,
క్రతుః—(పు) యజ్ఞము, క్రతుమహాముని.

ధాతుః—(పు) కైరికము, మణిశిలమొద
లగు గ్రంథ్యములు, శబ్దపూర్వాదివిషయ
ములు, త్వగాది ఇంద్రియములు,
భూవాదిధాతువులు, రసాదిశరీరధా

ధాతుశబ్దోఽయం వి శే మా
 దస్మిన్ గైరికే,
 ఋతుః స్త్రీ కుసుమే భాసివసం
 తాదిషు కీర్త్యతే. ౨౦
 గాతుః పుంస్కాకిలే భృం గే
 గంధర్వే రోషణేఽపిచ,
 వంతుస్సాన్యదప రా ధేఽపి
 మనుష్యేఽపి ప్రజాపతౌ,
 ధూర్తస్సాన్యత్థండలవణే ఖల
 ధు త్పూరయోరపి,
 పూర్తం తు పూరి తేఽనై
 పూర్తం ఖాతాదికర్తణి.
 మూర్తం మూర్తిమతి ఖ్యా
 తం మూర్చలేకతి నేఽ
 న్యవత్,
 గర్తస్త్రిగర్తదేశే స్యాదప
 టీచ కుకుందరే. ౨౩
 ఆప్తస్సత్యే హితే లభే

ప్రాప్తం విత్తే సమంజసే,
 వ్యాప్తం ఖ్యాతే సమాక్రాం
 తే
 గుప్తం రక్షితగూఢయోః.
 లిప్తం విపాక్తే భుక్తేచ వా
 చ్యవత్సాన్య ద్విలేపితే,
 దీప్తం నిర్భాసితే దగ్ధే వదంతి
 జ్వలితేఽపి చ. ౨౪.
 అస్తం షీప్తే గతే ప్రాక్త
 మస్తః పశ్చిమభూధరే,

తువులు, స్త్రీవృతాతపి త్తములు, పృథివ్యా
 దిశంచభూతములు, ఎఱుక, గైరికము.
 ఋతుః—(పు) స్త్రీల జన్మ, కాంతి, వసంత
 గ్రీష్మదిఋతువులు.
 గాతుః—(పు) మగకోకిల, తుమ్మెద, గంధ
 ర్వండు (త్రి) కోపస్వభావుండు,
 మఁతుః—(పు) అపరాధము, మనుష్యుండు,
 బ్రహ్మదేవుండు.
 ధూర్తః—(పు) సముద్రలవణము, వంచ
 నము ఉమ్మెత్తచెట్టు.
 పూర్తం—(త్రి) పూరింపఁబడినది, కప్పఁ
 బడినది, తటాకాదులను ద్రవ్వించుట.
 మూర్తం—(త్రి) ఆకృతిగలది, మూర్ఛ
 పొందినది, కఠినమైనది.
 గర్తః—(పు) త్రిగర్తదేశము, గోయి,
 స్త్రీలపిరుండుల మీఁదిచిహ్నగుంటలు
 ఆప్తః—(త్రి) సత్యమైనది, ఇష్టమైనది,
 పొందఁబడినది.
 ప్రాప్తం—(న) ధనము—(త్రి)యుక్తమైనది.
 వ్యాప్తం—(త్రి) ప్రసిద్ధమైనది, వ్యాపింపఁ
 బడినది. [బడినది.
 గుప్తం—(త్రి) రక్షింపఁబడినది, దాచఁ
 లిప్తం—(త్రి) వివముపూసినది, భక్షింపఁ
 బడినది, పూయఁబడినది.
 దీప్తం—(త్రి) ప్రకాశించుట, తగులఁ
 బెట్టబడినది, ప్రజ్వలించఁ జేయఁబడినది.
 అస్తం—(త్రి) చిహ్నబడినది, అవసాన
 మొందినది, అస్తః—(పు) అస్తపర్వ
 తము.

గ్రస్తం గ్రాసీకృతేఽపి స్యా
ల్లుప్తవర్ణపదోదితే. ౨౬.
పుస్తం తు పుస్తకే ల్యోకర్త
విజ్ఞానయోరపి,

శస్తం తేమే ప్రశస్తే చ
వ్యస్తం వ్యాప్తే చ సంకులే.

హస్తా నక్షత్రభేదే స్యాత్క
రేభ కరయోరపి, కచా
త్పరః కలాపారే సప్రకో
ష్ఠే తతాంగుళే. ౨౮.

విత్తం ఖ్యాతే ధనే లభ్యే
విత్తం జ్ఞాతే విచారితే,

కృత్తం తు చేష్టితే భిన్నే

దత్తం విశ్రాణితేఽర్చితే. ౨౯.
వృత్తోఽతీతే దృఢే ఖ్యాతౌ
వర్తలేఽపి వృతేమృతే,
వాద్య వద్వర్తతేవృత్తం
చరిత్రచ్ఛంద సోఽపి.

అంతః ప్రాంతేఽంతికే నాశే
స్వరూపేఽతి మనోహరే,

వృంతం ప్రసవబంధే స్యాద్ధ
టధారాకుచాగ్రయోః.
దంతో నికుంజే దశనే దంత
స్సానుని కథ్యతే,
దంతీ స్యా దోషాభిభేదే

గ్రస్తం—(త్రి) భక్షింపఃబహినది, లోపిం
చినవర్ణములు పదములుగల వాక్యము.
పుస్తం—(న) పుస్తకము, బొమ్మలుమున్న
గునవిచేయుట, శిల్పశాస్త్రములందుఁ
జేరుబుద్ధి. [మైనది.

శస్తం—(న) తేమము, (త్రి) ప్రశస్త
వ్యస్తం—(త్రి) వ్యాప్తమైనది, వ్యాకుల
మైనది.

హస్తః—(పు) హస్తానక్షత్రము, చేయి,
గజతుండము, కచపరాయముల
కంటె బరమగుహస్తబద్ధము శ్రేష్ఠవాచ
కము, మూర.

విత్తం—(త్రి) ప్రసిద్ధమైనది. (న) ధనము.
త్రి) పొందఁబడినది, తెలయఁబడినది,
విచారింపఁబడినది.

కృత్తం—(త్రి) ఆవయవ వ్యాపారము,
నలుకఁబడినది. [డినది.

దత్తం—(త్రి) ఇన్వఃబడినది, పూజింపఁబ
వృత్తః—(త్రి) ఆతిక్రమించినది, దృఢమై
నది, గుండ్రునిది, ఆవరణ మేప్పులుపఁ
బడినది, మఱచించినది. వృత్తం—(న)
చరిత్రము, పద్యవృత్తము.

అంతః—(పు) అగ్రము, సమీపము, నాశ
ము, ఆకారము (త్రి) మిగుల మనో
హరమైనది.

వృంతం—(న) పూలపండ్లతోడిమ, జల
ధార, కుచాగ్రము (చనుమొన).

దంతః—(పు) పొదరిల్లు, కోట, కొండ
చరియ.

దంతీ—(నీ). దంతిశ్చెట్టు.

స్వాంతం చేతసి గహ్వరే.
కుంతః ప్రానే చండభావే తు
ద్రజంతౌ గవేధుకే, కుంతీ
పాండుప్రియా యాం చ
శల్లక్యాంగుగ్ధులుద్రమే.
కాంతోఽశ్వని గృహే చా
రా కాంతా తు ఫలిని
స్త్రియోః,
శాంతో రసవిశేషే స్యాదభి
యుక్తకదాంతయోః.

ఉక్త మేకాక్షరచ్ఛంద స్మృ
క్తంస్వాద్భాషితేఽపి చ,
శుక్తోఽన్తే పరుషే పూతే
వ్యక్తం స్ఫుటమగీషణోః.
తిక్తో రనే సుగంధే చ తిక్తం
పర్వటకే స్పృతం, తిక్తాతు
కటురోహణ్యాం

రిక్తం కాననశూన్యయోః,
రక్తం స్యాత్కుంకుమేతా
మ్రేప్రాచీనామలకేఽపి చ,
అనురాగిణి నీలాద్విదిరంజి
తే లోహితేఽన్యవత్.

యంతా హస్తీపకే సూతే
వస్తా వితరి పావకే,
త్రేతాయుగేఽగ్ని త్రితయే

భర్తా స్వామిని ధారకే. 3౮.
శాస్తా చ శాసకే బుద్ధే

స్వాంతం—(న) మనస్సు, గుహ.
కుంతః—(పు) బల్లము, కోపస్వభావము,
నల్లి, అడవిగోధుములు. కుంతీ—(నీ)
పాండురాజభార్య, అందు గు చెట్టు,
గుగ్గిలపుచెట్టు.

కాంతః—(పు) సూదంటుతాయి, ఇల్లు,
—(త్రి) నుందరమైనది. కాంతా—(నీ)
ప్రేంభిణపుచెట్టు, స్త్రీ.

శాంతః—(పు) శాంతరసము, పరులచే
నిష్పాధింపబడినవాడు, ఓర్పుగల
వాడు.

ఉక్తం—(న) పద్యవృత్తవిశేషము, వా
క్యము. [త్రమైనది.

శుక్తః—(త్రి) పుల్లనిది, కఠినమైనది, పవి

వ్యక్తం—(త్రి) స్పష్టమైనది, ప్రాజ్ఞుడు.

తిక్తః—(పు) వగరు, పృణవిశేషము,

తిక్తం—(న) పర్వాటకము. తిక్తా—
(నీ) కటుకరోహిణి.

రిక్తం—(న) అడవి, శూన్యమైనది.

రక్తం—(న) కుంకుమ, రాగి, ఒకతెగ
ఉసిరికచెట్టు. (త్రి) అనురాగవంతుడు,
రంగువేయబడినది, ఎఱుపురంగుగలది.

[సారథి.

యంతా—(ఋ - పు) మావటివాడు,

వస్తా—(ఋ-పు) తండ్రి, అగ్నిదేవుడు.

త్రేతా—(నీ) త్రేతాయుగము, అగ్ని
త్రయము.

భర్తా—(ఋ-పు) ప్రభువు, మగఁడు.

శాస్తా—(ఋ-పు) శిక్షించువాడు, బుద్ధ
దేవుడు.

వక్తా వాగ్నిని పండితే,

ముక్తా తు మాక్తికే ముక్తః
ప్రాప్తముక్తేవ మోచితే
క్షత్తా శూద్రాత్ క్షత్రియాజే
ప్రతిహరేచ సారథౌ,
భుజిష్యాతవయే క్షత్తా
నియుక్తేచ ప్రజాసృజి.

థాతా హిరణ్యగర్భే స్వా
త్పాలకే త్వభిధేయవత్,
మాతా కాళీ ప్రసూగోఘ
బ్రహ్మణ్యాద్యాస్తు మా
తరః. ౪౧.

లతా బ్యోతిష్వతీ స్ఫుక్కా
శాఖావల్లి ప్రియంగుఘ.
లతా కస్తూరికాయాం చ
మాధవీ దూర్వయోఽపి.

లూతా సిపీలికాయాం స్వా
దూర్ణనాభే గదాంతరే,

పీతా స్పృతా హరిద్రాయాం
పీతస్వాన్యధౌరపీతయోః.

నీతా రామకళత్రే స్వాత్త
థా లాంగలపద్ధతౌ, నభో
నద్యాం చ

శీతస్తు వానీర బహు వార
యోః. ౪౪. శీతం హిమ
గుణే ప్రోక్తం వాచ్యవ
చ్ఛీత లేలనే,

చితా ఛన్నే చుల్లికాయాం
చితాసంహతిచిత్తయోః.

వక్తా — (ఋ - పు) మాటకారి, పండి
తుడు.

ముక్తా—(నీ) ముత్యము. (త్రి) మోక్షము
నొందినవాడు, విడువబడినవాడు.

క్షత్తా—(ఋ-పు) శూద్రునివలన క్షత్రియ
స్త్రీకి బుట్టినవాడు, ద్వారపాలకుడు
సాధి, దాసీపుత్రుడు, నియోగింపఁ
బడినవాడు, బ్రహ్మదేవుడు.

థాతా—(ఋ-పు) బ్రహ్మ (త్రి) పరిపాల
కుడు.

మాతా—(ఋ-నీ) పార్వతి, తల్లి, గోవు,
బ్రాహ్మి మొదలగు సప్తమాతృకలు.

లతా—(నీ) వెక్కుడుతీగ, స్ఫుక్కయను
గంధద్రవ్యము, కొమ్మ, తీగ, పేంఱ
ణపు చెట్టు, పరిమళలతావిశేషము, బండి
గురుగింజే, గజిక.

లూతా—(నీ) చీమ, సాలెపురుగు, భగం
ధరమనువ్యాధి.

పీతా—(నీ) కసుపు, (త్రి) పచ్చనివర్ణము
గలది, త్రాంగబడినది.

నీతా—(నీ) రామునిభార్య, నాగలిచాలు,
ఆకాశగంగ.

శీతః—(పు) నీటిప్రబృచెట్టు, విరిగిచెట్టు,
(న) చల్లఁదనము, (త్రి) చల్లనిది, మంద
మతి.

చితా—(త్రి) కప్పఁబడినది, ప్రాయ్వి,
సమూహము, కాష్ఠము.

వార్తా వాటింగణే వృత్తా
వార్తా కృష్యాద్యుదంత
యోః, వృత్తమన్నీరు
జోర్వార్తా వార్త మా
రోగ్యఫలనోః. ౪౬.

గతిర్తార్తే దశాయాంచ జ్ఞానే
యాత్రా భృషాయ
యోః, నాడీవ్రణ సర

ణ్యాంచ

మతిర్దిచ్చాస్తృతిష్వపి. ౪౭.
చితిస్సమూహే చిత్యాయాం
దితిస్సాస్త్రి త్తండనే దితో,
పతిః ప్రభో గతౌ మూలే
దృతి శ్చర్మపుటే రుషే. ౪౮.
యతి ర్నికారే యతిని పాత
చ్చేదక్రమే యతిః,
శితిః కృష్ణే శితిరూఢ్యే

భృతిర్భరణమూల్యయోః.
క్షీతిర్నివానే మేదిన్యాం
స్థానమాత్రేఽపి చ క్షీతిః,
ఘృతి ర్యోగాంతరే ధైర్యే
ధారణాధ్వరతుష్టేషు.

శ్రుతి శ్శోత్రే తథామ్నాయే
వార్తాయాం శ్శోత్రకర్షణి
స్తృతి రిచ్ఛాధియోధ్వర సం
హితాయామపిస్తృతిః.
రతి స్తనర ప్రియాయాం చ
రాగేఽపి సురతే ముది,

వార్తా—(సీ) వంగచెట్టు, వర్తించుట,
కృషి మున్నగు బ్రతుకు తెరువులు,
వృత్తాంతము (త్రి) వ్యాపారవంతుఁడు,
ఆరోగ్యవంతుఁడు, (న) ఆరోగ్యము,
నిస్సాగము.

గతిః—(సీ) త్రోవ, అవస్థ, జ్ఞానము, నడు
చుట, ఉపాయము, ఎల్లపుడు రక్తము
కారుచున్న వ్రణమార్గము.

మతిః—(సీ) బుద్ధి, అభిలాష, స్మరణము.

చితిః—(సీ) సమూహము, కాష్టము.

దితిః—(సీ) ఖండించుట, రాక్షసమాత.

పతిః—(పు) ప్రభువు, గమనము, మొదలు.

దృతిః—(పు) తోలుతిత్తి, చే.ప.

యతిః—(పు) ప్రతిక్రియ, సన్యాసి. (సీ)
పద్యమందలి విశ్రమస్థానము.

శితిః—(త్రి) నల్లనివర్ణముగలది (పు)
భూజ్జపత్రవృక్షము.

భృతిః—(సీ) జీతము, వెల.

క్షీతిః—(సీ) నివాసము, భూమి, ప్రదే
శము.

ఘృతిః—(సీ) పంచాంగయోగము, ధై
ర్యము, ధరించుట, యజ్ఞము, సంతో
షము.

శ్రుతిః—(సీ) చెవి, వేదము, వార్త, వినుట.

స్తృతిః—(సీ) కోరిక, బుద్ధి, వనుస్తృతి
మున్నగు ధర్మశాస్త్రములు.

రతిః—(సీ) రతీదేవి, అనురాగము, సంభో
గము, సంతోషము.

ఋతిర్గతౌ జగుస్సాయాం
స్ఫుర్ధా మంగళయో రపి.
వృతిస్సౌద్యద్వరణే వాతే
సృతి ర్గమనమార్గయోః,
మితిర్ధానేఽప్యవచ్ఛేదే
కృతిః కరణహింసయోః, గిరి
ఈతిః ప్రవాసే డింబే స్థా
దతివృష్ట్యాదిపట్ను చ,

వీతి ర్గతౌ చ దీప్తా చ ధావనే
ప్రజ నేఽశనే. గిరి.

గీతి శ్చందసి గానే చ
నీతిస్తు ప్రాపణే నయే,
రీతిః ప్రచారే స్వందే చ లో
హాకిట్టారకూటయోః.
పీతిః పానే తురంగే చ
భీతిస్సాధ్యసకంపయోః,
ప్రీతిర్మోగంతరే ప్రేష్ణి స్తర
పత్నీ ప్రమోదయోః.

భూతి ర్దాతంగశృంగారేజా
తౌ భస్మ ని సంపది,
సూయతి స్సీవనసంతత్యో
రూతి స్సూయితౌ చ రక్షణే.
హేతిస్సౌద్య దాయుధే జ్వ
లే హేతి స్త్రాణి తేజసి,
వృత్తి ర్విపరణే జీవ్యే కైశి

ఋతిః—(సీ) గమనము, నింద, జగడము,
శుభము. [శము.

వృతిః—(సీ) ఆవరణము, మండపప్రదే
సృతిః—(సీ) నడచుట, త్రోవ.

మితిః—(సీ) ప్రమాణము, ఒకభాగము.

కృతిః—(సీ) కర్త, హింస.

ఈతిః—(సీ) పరదేశవాసము, దేశోప
ద్రవము, ఆటవిధములగు ఈతిబాధలు
(ఆతివృష్టి, అనావృష్టి, ఎలుకలు, శలభ
ములు, చిలుకలు, సమీపరాజులు అను
వానివలని బాధ.)

వీతిః—(సీ) గమనము, ప్రకాశము, పరు
గెత్తుట, పశువులు చూలగుట, భుజిం
చుట.

గీతిః—(సీ) పద్యవిశేషము, గానము.

నీతిః—(సీ) పొందించుట, న్యాయము.

రీతిః—(సీ) వ్యవహారము, జారుట, ఇనుప
చిట్టము, ఇత్తడి.

పీతిః—(సీ) త్రాగుట (పు) ఆశ్వము.

భీతిః—(సీ) భయము, చంచలించుట.

ప్రీతిః—(సీ) ప్రీతి యను పంచాంగయో
గము, ప్రేమ, మన్మథునిభార్య, సంతో
షము.

భూతిః—(సీ) గజాలంకారము, పుట్టుక,
బూడిద, సుపద.

సూయతిః—(సీ) కుట్టుట, సమూహము.

రూతిః—(సీ) కుట్టుట, రక్షించుట.

హేతిః—(సీ) ఆయుధము, అగ్నిజ్వాల,
సూర్యునిప్రకాశము.

వృత్తిః—(సీ) వ్యాఖ్య, జీవనోపాధి,

క్యాదిషు చేవ్యతే. ౧౮.
కృత్తి శ్చర్మత్వచే భూజే
కృత్తికాయాంచకీర్తితా,

పత్తిః పదాతౌ గమనే వీర
నైన్యప్రభేదయోః. ౧౯.
విత్తి ర్విచారే జ్ఞానేచ లాభ
సంభవయోరపి,
భిత్తిః కుడ్డే ప్రదేశేచ సంవి
భాగావకాశయోః. ౨౦.

ఆప్తిస్సంవరణప్రాప్త్యైః
ప్రాప్తి ర్లాభే షహోదయే,
గుప్తిః కారాగృహే ప్రోక్తా
భూగర్తే రక్షణే యమే.
సుప్తి స్పృశ్యజ్ఞతాయాంచ
స్వాపే విస్రంభఘాతినీ,
శాంతిశ్చమేఽపి కళ్యాణే
కాంతిశ్చోభాభిలాషయోః.
జాతిశ్చందసి సామాన్యే
మాలత్యాం గోత్ర జన్త
నోః, జాతి ర్జాతీఫలే
భాత్ర్యాం చుల్లీ కంపిల్ల
యోరపి. ౨౩.

జ్ఞాతి స్సగోత్రే పితరి
వ్యాప్తిర్యావస్థానలంభయోః,
సాతిర్దానేనసానేచ
ప్రాప్తిః పూర్తిప్రదేశయోః.
వర్తి ర్దీపదశాయాంచ దీపగా
త్రానులేపయోః, వర్తి
ర్యేషజనిర్దాణే నయనాం

కైశికి మున్నగు కావ్యపృథ్వులు.
కృత్తిః—(సీ) ఇట్టి మున్నగువానితోలు,
తగ్గిందియము, భుజపత్రి చెట్టు,
కృత్తికానక్షత్రము.

పత్తిః—(పు) కాల్యంబు నడచుట,
వీరుడు, (సీ) నేనావిశేషము.
విత్తి—(సీ) విచారము, జ్ఞానము,
లాభము, పుట్టుక.
భిత్తిః—(సీ) గోడ, ప్రదేశము, విభజి
చుట, ఎడముగానుండుట.

ఆప్తిః—(సీ) ఆవరించుట, పొందుట.
ప్రాప్తిః—(త్రి) లాభము, గొప్పయభివృద్ధి.
గుప్తిః—(సీ) చెఱువ, గోయి, రక్షణము,
శరీరసాధనమగు నిత్యోన్మత్తము.
సుప్తిః—(సీ) స్వప్ననెఱుంగకుండుట, నిద్ర,
విశ్వాసఘాతుకుడు.

శాంతిః—(సీ) ఓర్పు, మంగళము.
కాంతిః—(సీ) ప్రకాశము, కోరిక.
జాతిః—(సీ) పర్యవితేషము, గోత్ర
సామాన్యము, మాలతీలత, గోత్రము,
పుట్టుక, జాజికాయ, ఉసిరికచెట్టు,
ప్రాప్తి, కంపిల్లమను గంధద్రవ్యము.

జ్ఞాతిః—(పు) దాయాది, తండ్రి.
వ్యాప్తిః—(సీ) వ్యాపించుట, లాభము.
సాతిః—(సీ) దానము, అంతము.
ప్రాప్తిః—(సీ) పూర్తి ప్రదేశము.
వర్తిః—(సీ) దీపపువ్వు, దీపము, దేహ
మువైః బూసికొను గంధపుబిళ్ల, బేష
ధము చేయుట, కాటుక, జాబు.

జనలేఖయోః. ౬౫.

ఆర్తిః వీడాధనుష్కూట్యా

ర్హర్తిః కాతిన్యకాయయోః,

కీర్తిః ప్రసాదయశసోర్విస్తా
రే కర్దమేఽపి చ. ౬౬.

భాగ్రింతిర్భామతాభ్యాతా
భ్రమణే చానవస్థితా,

నృతిః క్రిమా నర్తనే చ

నృతి స్స రితి వర్తని. ౬౭.

భక్తి ర్విభాగే నేవాయాం

పక్తి ర్గౌరవపాకయోః.

ముక్తిస్సన్యోచనే మోక్షే

యుక్తి ర్న్యాయే చ యో
జనే. ౬౮.

పంక్తిర్భాక్షరచ్చం దో ద శ
సంఖ్యావలీ వ్యపి,

శక్తిర్బలే ప్రభావాదా
శక్తిః ప్రహరణాంతరే

శుక్తిః కపాలశకలే నఖ్య
శ్వావర్తయో రపి, ముక్తా
సోఽపి చ దుర్నామా
శఃఖశంఖనభేషు చ. ౭౦.

అథ తాంత స్త్రీవర్ణః.

అమృతం యజ్ఞ శేషే స్వాత్మీ
యాషే సలిలే ఘృతే,

అయాచితే చ మోక్షే

న్నే ధన్వంతరి సుప

ర్వణోః. ౭౧. స్వాదమృ

ఆర్తిః—(స్త్రీ) బాధ, వింటికొన.

మూర్తిః—(స్త్రీ) కాతిన్యము, దేహము.

కీర్తిః—(స్త్రీ) దయ, యశస్సు, విస్తారము,
బురద.

భాగ్రింతిః—(స్త్రీ) అనత్యమున సత్యబుద్ధి, తిరు
గుట, చాంచల్యము.

నృతిః—(స్త్రీ) పురుగు, నృత్యము.

నృతిః—(స్త్రీ) నది, మార్గము.

భక్తిః—(స్త్రీ) విభాగము, (వేఱగుట,) నేవించుట.

పక్తిః—(స్త్రీ) గౌరవము, ఫలించుట.

ముక్తిః—(స్త్రీ) విడచుట, మోక్షము.

యుక్తిః—(స్త్రీ) న్యాయము, కూర్పుట,

పంక్తిః—(స్త్రీ) పదియక్షరముల ఛందస్సు,
పది, వరుస.

శక్తిః—(స్త్రీ) బలము, ప్రభుమంత్రోత్సాహ
శక్తులు, ఆయుధవిశేషము.

శుక్తిః—(స్త్రీ) ఖండితమైన తలపుట్టె, నఖ
మనుసుగంధవస్తువు, గుట్ట పుసుడి,
ముత్తెపువిప్ప, ఏనుగుజలగ, శంఖము,
నత్తగుల్ల.

తాంత స్త్రీవర్ణము.

అమృతం—(న) యజ్ఞ శేష ద్రవ్యము,
అమృతము, జలము, నేయి, యాచింప

కుండ లభించినవస్తువు, మోక్షము,

అన్నము. అమృతః—(పు) ధన్వంతరి,

దేవత. అమృతా—(స్త్రీ) కరకచెట్టు,

తోఽమృతా పథ్యా గు
 డూచ్యా మలకీషు చ,
 కృషా వసత్వేఽప్యవృత
 మజితః కరుణాసతో. ౭౨. ఆ
 నిర్జితే చాఽ | ధ్వజే,
 చ్యుత స్తు స్థిరే స్యా ద్గరుడ
 ఆర్దితం యాచితే జ్ఞేయం వా
 తవ్యాధౌ చ హింసితే.

ఆక్షతం చాపిలాజేషు తృతీ
 యప్రకృతావపి, ఆహింసి
 తేఽపి

చాపాతస్తదాత్వే పతనేఽపి
 చ. ౭౪.

ఆఘ్రతం శింఘితే క్రాంతే
 ప్యాఖ్యాతం భాషితే లిజి,

ఆధ్వాతః పవనవ్యాధౌ దగ్ధ
 శబ్దితయోరపి. ౭౫.

ఆప్లత స్సాత్తకే స్సాతేఽ

ప్యాదృతస్సాదరేఽర్చితే,

ఆచితశ్శకటోన్మేయే పూగా
 మయుతద్వయే. ౭౬. ఛ
 న్నేఽపి సంగృహితేస్యా

దాహతం తు మృష్ణాకే, ఆ
 హతం గుణితేఽపి స్యాత్తా
 డితే చానకేఽపి చ. ౭౭.
 స్యా త్పురాతన వస్త్రేచ

తీప్సతీగ్, ఉసిరిక చెట్టు.

అన్యతం—(న) వ్యవసాయము, అసత్యము.
 ఆజితః—(పు) విష్ణుమూర్తి, (త్రి) జయింపఁ
 బడనివాఁడు.

అచ్యుతః—(త్రి) స్థిరమైనది—(పు) విష్ణువు
 ఆర్దితం—(త్రి) యాచింప బడినది—(న)
 వాతరోగవిశేషము—(త్రి) హింసింపఁ
 బడినది.

ఆక్షతం—(న) వేలాలు, నపుంసకత్వము
 (త్రి) హింసింపఁబడినది.

ఆపాతః—(పు) తత్కాలము, పడుట.
 [ఆక్రమించినది.

ఆఘ్రతం—(త్రి) వాసనచూడఁబడినది.
 ఆఖ్యాతం—(త్రి) పలుకఁబడినది. తిజ్ఞ
 త్యయము.

ఆధ్వాతః—(పు) వాతరోగము — (త్రి)
 కాల్పఁబడినది, ధ్వనిచేయఁబడినది.

ఆప్లతః—(పు) స్నాతకవ్రతము—(త్రి)
 స్నానముచేసినవాఁడు.

ఆదృతః—(త్రి) ఆరరముగల వాఁడు,
 పూజింపఁబడవారాఁడు.

ఆచితః—(పు) బండెడు బరువు, రెండువేల
 పలముల బరువు (త్రి) కప్పఁబడినది.
 సంగ్రహింపఁబడినది.

ఆహతం—(న) అసత్యవాక్యము (త్రి)
 గుఱింపఁబడినది, వాయుంఁ బడినది.

ఆహతః—(పు) తప్పేట (న) ప్రాతగుడ్డ,
 నూతనవస్త్రము.

నూత్నవస్త్రేఽపి చాహ

తం,

ఆనర్తో దేశభేదేస్యా స్పృత్య
స్థానే జనే రణే. ౭౮.

ఆనర్త ఆనర్తనేస్యాచ్చింతనే
చాంభసాం భ్రమే.

సంవర్తః ప్రళయే ప్రోక్తో
విభీతకతరా ఘనే. ౭౯.

త్రిగర్తస్యాజ్జనపదే త్రిగర్తో
గణితాంతరే, భవేదుదురి
కాయాం తు త్రిగర్తా
కాముకస్త్రీయాం. ౮౦.

వివర్తస్సముదాయే స్యాదప
వర్తనవృత్తయోః,

ఉత్తప్తం శుష్కమాంశేఽపి
సంతప్తే చ పరిపుటే. ౮౧.

ఉచితం ప్రోక్తమభ్యస్తే మితే
జ్ఞాతే సముజనే,

ఉద్భృతం స్వాదుత్తులితే పరి
భుక్తోఽస్తి తేఽపి చ. ౮౨.

ఉత్థితం స్పృద్ధియుక్తే స్యా
తోఽప్రిద్యతోత్పన్నయో
రపి,

ఉపితం వ్యుపితే దగ్ధే
ముపితం ఖండితే హృతే.

ఉద్ధృతః కథ్యతే పాదస్థలనే
సముసక్రమే, పవనాభ్యా
సయోగస్య కుంభకాది

ఆనర్తః—(పు) దేశభేదము, (ద్వారక)
నాట్యస్థలము, ఆనర్త దేశవాసి,
యద్ధము.

ఆనర్తః—(పు) త్రిష్పట, చింతనచేయుట,
నీటిసుడి.

సంవర్తః—(పు) ప్రళయము, తాండ్ర
చెట్టు, సంవర్తమను మేఘము.

త్రిగర్తః—(పు) దేశవిశేషము, గణిత
విశేషము, (స్త్రీ) జలజంతువిశేషము,
అంకుటాలు.

వివర్తః—(పు) సమూహము, ప్రతికూ
లము, నాట్యము.

ఉత్తప్తం—(న) ఎండినమాంసము, (త్రి)
తపింపఁజేయఁబడినది, తేడపఁబడినది.

ఉచితం—(త్రి) అభ్యసింపఁబడినది, మిత
మైనది, తెలియఁబడినది, యుక్తమైనది.

ఉద్భృతం—(త్రి) ఎత్తఁబడినది, అనుభ
వించి విడిచిపెట్టినది.

ఉత్థితం—(త్రి) వృద్ధిగలది, ఉద్యమించి
నది, పుట్టినది.

ఉపితం—(త్రి) ఉన్నది, కాల్పఁబడినది.

ముపితం—(త్రి) ఖండింపఁబడినది, హరింపఁ
బడినది.

ఉద్ధృతః—(పు) కాలుజారుట, ఆరంభిం
చుట, యోగాభ్యసనమునందలి కుం
భక, రేచక, పూరకములు, (త్రి) ఉ

త్రయేఽపి చ. ౮౪. ఉ

త్తుంగే ముద్ధరేఽపి స్యా
దదితం ప్రోక్త ఉద్ధతే.

స్వాదుచ్ఛ్రితం తు సంజాతే
సమున్నద్ధప్రవృద్ధయోః

రజతం విశదే దంతిదంత

యోస్తారహరయోః,

సురతం స్యాన్నిధువనే దేవ

త్వే సురతా మతా. ౮౬.

ప్రహతం విజితే తుణ్ణే

సంహతం సంహతే దృఢే,

రసితం తు సువర్ణాదిఖచితే

స్తనితే రుతే. ౮౭.

పలితం శైలజే తాపే పాండు

కేశే చ కర్దమే,

లలితం హరభద్రే స్యాదీప్సితే

లలిఽపి చ. ౮౮.

సలితం చలితే భ్రంశే

కలితం విదితాస్తయోః,

జ్వలితం భాస్వరే దగ్ధే

త్వరితం ప్రజవే ద్రుతే. ౮౯.

స్తీమితోఽచంచలే క్షిన్నే

హర్షితం క్షిప్తగయోః,

సుహిరోఽతిహితే తృప్తే

మూర్ఛితంసోచ్ఛ్రియే దృఢే.

న్నతమైనది, ఇనుపగుదియ.

ఉదితం—(త్రి) బయలు దేరినది.

ఉచ్ఛ్రితం—(త్రి) పుట్టినది, పొడవైనది,
వృద్ధి నొందినది.

రజతం—(న) తెల్లనిరంగు, గజదంతములు,

వెండి, ముత్యాలహారము.

సురతం—(న) సంభోగము, (స్తీ) దేవ

త్వము. [గంగోట్టబడినది.

ప్రహతం—(త్రి) జయింపబడినది, నలు

సంహతం—(త్రి) కొట్టబడినది, దృఢ

మైనది.

రసితం—(త్రి) బంగారు మున్నగువానిలోఁ

గూర్చబడినది, ఉటుము, ధ్వని.

పలిత—(న) తాతిపూవు, పరితాపము,

వెండ్రుకలునరయుట, బురద.

లలితం—(న) హారవిశేషము—(త్రి) ఇష్ట

మైనది, సుందరమైనది. [ప్రడినది.

సలితం—(త్రి) చెరిపివేయబడినది, తొట్టు

కలితం—(త్రి) తెలియబడినది, పొందఁ

బడినది. [కాల్పబడినది.

జ్వలితం—(త్రి) ప్రకాశింపఁజేయబడినది,

త్వరితం—(న) వేగము, శీఘ్రము.

స్తీమితః—(త్రి) నిశ్చలమైనది, తడుపఁ

బడినది. [బడినది.

హర్షితం—(త్రి) చిహ్నబడినది, కాల్ప

సుహితం—(త్రి) మిగులనిష్టమైనది, తృప్తి

బొందించబడినది.

మూర్ఛితం—(త్రి) బెన్నత్యము, దృఢ

మైనది.

హృషితం విస్తీర్ణే ప్రీతే ప్రణ
తే హృష్టరోముణి,

గర్జితో మత్తమాతంకే గర్జ
తం జలదధ్యనౌ. ౯౦.

వర్ధతం ప్రసృతే చిన్నే పూరి
తే చాపి వర్ధితం,
స్థాపితం నిశ్చితే న్యస్తే

చేంగితం గతిచేష్టయోః. ౯౨.

వేష్టితం లాసకే రుద్ధే స్త్రీ
ణాం చ కరణాంతరే,

భావితం వానితే ప్రాప్తే

విదితం విదితార్థయోః. ౯౩.

వేల్లితం కుటిలే ప్రోక్తం వా
చ్యవద్విధృతే ప్లతే,

గ్రధితం గుంఫితాక్రాంతహింసి
తేషు సమీరితం. ౯౪.

మధితం నిర్జలోదశ్విత్యాలో
డితపిఘృప్తయోః,

ప్రార్ధితం యాచితే శత్రుసం
రుద్ధేభిహితేఽపి చ.

జృంభితం కరణే స్త్రీణామీ
హస్సుటితయోరపి,

క్రందితం భ్రాతృమాహ్వనే
క్రందితం రుదితేఽపి చ. ౯౬.

ప్రక్షీతం నిహతే నిక్షే

హృషితం—(త్రి) ఆశ్చర్య మొందింపఁ
బడినది, సంతోషపెట్టఁబడినది, నమ
స్కరింపఁబడినది, గగ్గుర్వాటు.

గర్జితః—(పు) మదపుటేనుఁగు, (న)
ఉటుము.

వర్ధితం—(త్రి) విస్తరింపఁబడినది, నలుకఁ
బడినది, నిండింపఁబడినది.

స్థాపితం—(త్రి) నిశ్చయింపఁబడినది, ఉంచఁ
బడినది.

చేంగితం—(న) గమనము, భావానురూప
మైన కర్తృత్రియవ్యాపారము.

వేష్టితం—(త్రి) నృత్యమొనర్చునది, అడ్డ
గింపఁబడినది, రతిబంధవిశేషము.

భావితం—(త్రి) పరిమళింపఁబడినది, పొం
దఁబడినది. [నము.

విదితం—(త్రి) తెలియఁబడినది, (న) ప్రాప్త

వేల్లితం—(త్రి) వక్త్రమైనది, ధరింపఁబడి
నది, తడుపఁబడినది.

గ్రధితం—(త్రి) కూర్పఁబడినది, ఆక్ర
మింపఁబడినది, హింసింపఁబడినది.

మధితం—(న) నీరుగలియనిమజ్జగ, (త్రి)
కలియఁచెట్టఁబడినది, బిఱవఁబడినది.

ప్రార్ధితం—(త్రి) యాచింపఁబడినది, శత్రు
పుచే నిర్బంధితుఁడు, పలుకఁ బడిన
వాఁడు.

జృంభితం—(న) రతిబంధవిశేషము, కోరిక,
(త్రి) వికసించినది.

క్రందితం—(న) పిలుచుట, విలపించుట.
[బడినది.

ప్రక్షీతం—(త్రి) చంపఁబడినది, తడుపఁ

వాపితం ముండితే మతం,
బీజాకృతే

దంశితస్తు దప్తనర్తితయోరపి,

తూరితస్సావితే తూరే చాభి
శస్త్రే చ శంసితః,

సుకృతం చ శుభే పుణ్యే
సువిధానేచ వాచ్యవత్.

నికృతం విప్రలభ్యే న్యాస్తీచే
విప్రకృతేఽపి చ,

వికృతోఽసంస్కృతేఽపి న్యా
ద్వీభత్యే రోగితేఽపి చ.

FF.

సంస్కృతః కృత్రిమే శస్త్రే
భూషితే భేద్యవన్యతః,
సంస్కృతం లక్షణోపేతే

ప్రభూతం ప్రాజ్య ఉద్ధతే.

ప్రస్ఫుతస్సంప్రసారే న్యాద్వి
నీతే విగతేఽపి చ, అర్థాం
జరా చ ప్రస్ఫుతం జంఘా
యాం ప్రస్ఫుతా మతా.

సూన్యతం మంగళే సత్య
ప్రియవాచి చ సూన్యతం,
ప్రసూతం వాచ్యవజ్ఞాతే
ప్రసూతం కుసుమేఽపి చ.

విశ్రుతం జ్ఞాతసంహృష్ట ప్రతీ
తేష్వభిధేయవత్.

నిర్దుక్త స్త్యక్తసంగేన్యాన్దుక్త

వాపితం—(త్రి) గోటుగఁబడినది, విత్తన
ములు చల్లి దున్నినభూమి.

దంశితః—(త్రి) కొటుకఁబడినది, కవచము
వేయఁబడినది.

తూరితః—(త్రి) స్రవింపఁజేయఁబడినది,
లహణము, దూషింపఁబడినది.

సుకృతం—(న) శుభము, పుణ్యము,
(త్రి) లెస్సగా నొసరింపఁబడినది.

నికృతం—(త్రి) వంచింపఁబడినది, నీచఁడు,
తిరస్కరింపఁబడినవాఁడు.

వికృతః—(త్రి) సంస్కరింపఁబడినది, వికల
మైనది, రోగముగలవాఁడు.

సంస్కృతః—(పు) కల్పింపఁబడినది, (కుండ
మున్నగునవి) స్తులింపఁబడినది, అలంక
రింపఁబడినది, (న) వ్యాకరణాదులచే
సంస్కరింపఁబడిన సుశబ్దము.

ప్రభూతం—(త్రి) విస్తారము, బయలు
దేరినది.

ప్రస్ఫుతః—(త్రి) వృద్ధినిొందునందునది,
అడఁకునగలది, పోయినది, (న)
చేరెడు పరిమితి, (స్త్రీ) పిక్క.

సూన్యతం—(న) మంగళము, సత్యము
ప్రియమునగు వాక్యము.

ప్రసూతం—(త్రి) పుట్టినది, (న)
పుష్పము.

విశ్రుతం—(త్రి) తెలియఁబడినది, సంతో
షింపఁజేయఁబడినది, ప్రసిద్ధమైనది.

నిర్దుక్తః—(త్రి) విడువఁబడిన సంబంధ

కంకుకభోగిని, ౧౦౩.

ము గలవాఁడు, కుటుసము విడిచిప
పాము.

అవ్యక్తశృంగరే విష్ణావవ్యక్తం
మహదాదికే, ఆత్మన్యసి
స్యాదవ్యక్తమస్సుతే
చాభిధేయవత్.

అవ్యక్తః—(పు) శివుఁడు, విష్ణుమూర్తి,
(న) ప్రకృతివికారములైన మహా
దహంకారాది తత్త్వములు, పర
మాత్మ, (త్రి) వ్యక్తముకానిది.

వివిక్తంస్యాదసంపృక్తే వివేకా
న్వితపూతయోః, వాచ్య
వద్దర్శితో ధీరైర్వివిక్తం
రహసి స్త్యుతం.

వివిక్తం—(త్రి) సంబంధములేనిది, వివేక
వంతమైనది, పావనమైనది, (న) రహస్య
స్థలము.

రోహితం రుధిరే ధీర ఋజు
శక్రశరాసనే, రోహితో
మీనమృగయో ర్భేదే
రోహితకద్రుమే. ౧౦౬.

రోహితం—(న) రక్తము, కుంకుమము,
వంకరలేని ఇంద్రధనువు, (పు) మత్స్య
విశేషము, వృక్షవిశేషము.

లోహితం కుంకుమే రక్తే
గోశీరే చ కుచందనే, లో
హితస్సాన్యన్నదే భామే
వర్ణభేదే తు వాచ్యవత్.

లోహితం—(న) కుంకుమ, రక్తము,
మిగుల సువాసనగల చందనవిశేషము,
రక్తచందనము, (పు) నదవిశేషము,
అంగారకగ్రహము, (త్రి) రక్తవర్ణము
గలది.

పుటితం స్యాద్ధస్తప్లుతే పాటిత
సూతయోఽపి,

పుటితం—(న) హస్తప్రదేశము, పెల్ల
గింపఁబడినది, కుట్టఁబడినది.

పీడితం బాధితే స్త్రీణాం
కరణే చాపి యంత్రితే.
౧౦౮.

పీడితం—(త్రి) బాధింపఁబడినది, (న)
రతిబంధవిశేషము, (త్రి) కట్టఁబడి
నది. [మొనది.

పిండితం గణితే సాంద్రే
పండితస్త్వికే కవా,

పిండితం—(త్రి) ఎంచఁబడినది, దట్ట
పండితః—(పు) తురుష్కదేశ ముండు
బుట్టిన యందుగుబంకతోఁజేసిన ధూప
ద్రవ్యము, విద్వాంసుఁడు.

హారితః షక్షిభేదే స్యాన్ముని
భేదేఽపి కైతవే. ౧౦౯.

హారితః—(పు) పసుపుపిట్ట, హారితమహర్షి,
నెపము.

జయంతీ పాదపే గౌర్యా
మింద్రపుత్రీ ప్రతాపయోః,
గోదంతో హరితాశే స్యా
ద్దంశితే హరితేఽపి చ,

భాసంతస్సుందరాకారే భా
సంతో భాసపక్షిణి. ౧౩౭.

మహాద్రాక్ష్యే వికాలే చ
మహతీ వల్లకీభిది,
మరుద్దేవే సమీరే స్యా
ద్వర్షా పూజ్యే జినేఽపి చ.
జగదాఖ్యాస్తృతా వాయూ
విష్టవే జంగమేఽపి
చ,

జగతీ భువనేత్కాయాం ఛందో
భేదే జినేఽపి చ.

పితృన్విపతిషన్నేతౌ పతనే
చుచిహంగయోః,
హరిత్కకుభి వర్ణే చ త్రై
వాజివిశేషయోః. ౧౪౦,

హరితోఽపి చ దూర్వా
యాం హరిద్వర్ణయుతే
ఽన్యవత్,

విద్యుత్సాదామినసంధ్యో ర్ని
ప్యభే త్వభిధేయవత్.

గర్భత్సవర్ణలతయో
రోహిత్సర్వలతాభిదోః,

భూభృన్నరేంద్రే శైలే చ

జయంతీ—(స్త్రీ) తక్కిడుచెట్టు, పార్వతీ
దేవి, ఇంద్రునికొమార్తె, శెండా.
గోదంతః—(పు) హరిదశము, (త్రి) కవ
చము వేయఁబడినది, (పు) పసుపు
రంగు.

భాసంతః—(త్రి) సౌందర్యవంతమైనది,
(పు) భాసపక్షి.

మహత్—(పు) రాజ్యము, వికాలము.

మహతీ—(స్త్రీ) నాడుని వీణె.

మరుత్—(పు) దేవుఁడు, వాయువు.

అర్షా—(పు) పూజ్యుఁడు, బుద్ధుఁడు.

జగత్—(పు) వాయువు, (న) భువనము,
(త్రి) గమనముగల జీవలోకము.

జగతీ—(స్త్రీ) లోకము, భూమి, వ్యాదకా
క్షరచ్ఛందస్సు, జనము.

పితృన్ } —(త్రి) పడనిష్టపడినది, (పు)
విపతిషన్ } పక్షి.

హరిత్—(స్త్రీ) దిక్కు, (పు) పాలాశ
వర్ణము, గజికి, పాలాశవర్ణముగల
యశ్యము.

హరితః—(పు) గజికి, (త్రి) పాలాశ
వర్ణముగలది.

విద్యుత్—(స్త్రీ) మెఱుపు, సంధ్యాకాలము,
(త్రి) కాంతిలేనిది.

గర్భత్—(స్త్రీ) బంగారు, తీగ.

రోహిత్—(పు) సూర్యుఁడు, (స్త్రీ) లతా
విశేషము.

భూభృత్—(పు) రాజు, పర్వతము.

పతక పాతుకపక్షికోశము.

కుర్వక కర్తకరే భస్మతే
స్వాదర్వక కుత్సితేనవ్యవత్.

అర్వతీ కుంభదాస్యాం చ
వామ్యాం చ పరిక్షిర్తితా.

శ్రీమాం స్త్రీలకవృక్షే స్వాన్త
నోజ్ఞేధనికేపి చ,
ధీమాన్ వాచస్పతా ధీరే.

భాస్వాన్ భాస్వర సూర్య
యోః, గరర.

సుప్రతా సుఖసందోహ్యసుర
భ్యాం శోభనప్రతే, వా
చ్యవ

ద్వివృతా తుద్రరోగే స్వా
ద్వివృతం స్ఫుటే, గరగ.

వనితా జనితాత్యర్థరాగ
యోషితి యోషితి, వని
తం యాచితేపి స్వాదర్వ
నితం సేవితేపి చ, గరర.

జామాతా వల్లభే సూర్యా
వర్తేపి దుహితృః పతా,

వినేతా దేశికే రాజ్ఞ
విధాతా వేదసి స్తరే. గరర.

వినతా విడకాభేదే వినతా
తాన్యమాతరి, వినతః
ప్రణతేభుగ్నే శిక్షితేప్య
భిధేయవత్. గరర.

పంచతా పంచభావే స్వా

పతక—(త్రి) పదునట్టిపి, (పు) పక్షి.

కుర్వక—(త్రి) పనిచేయువాడు, బంటు.

అర్వక—(త్రి) కుత్సితుడు.

అర్వతీ—(స్త్రీ) తా రుపుడుక తై, ఆడు
గుఱ్ఱము.

శ్రీమాన్—(పు) తిలకవృక్షము, (త్రి)
మనోహరమైనది, భాగ్యవంతుడు.

ధీమాన్—(పు) బృహస్పతి, విద్యాం
సుడు.

భాస్వాన్—(త్రి) ప్రకాశించునది, (పు)
సూర్యుడు.

సుప్రతా—(స్త్రీ) సుఖముగాఁ బాలుపితుక
నిచ్చుగోవు, (త్రి) యోగ్యమగు
వ్రతముగలవాడు.

ద్వివృతా—(స్త్రీ) రోగవిశేషము, (త్రి)
స్ఫుటమైనది.

వనితా—(స్త్రీ) అనురాగవతి, సామాన్య
స్త్రీ, (త్రి) యాచింపఁబడినది, సేవింపఁ
బడినది.

జామాతా—(పు) భర్త, శాకవిశేషము,
అల్లుడు.

వినేతా—(పు) గురువు, రాజు.

విధాతా—(పు) బ్రహ్మ, మన్తధుడు.

వినతా—(స్త్రీ) ఒకవిధమైన కురువు. గరు
త్తంతునితల్లి, (త్రి) నమస్కరింపఁబడి
నది, వంగినది, శిక్షింపఁబడినది.

పంచతా—(స్త్రీ) ఐదగులు, మరణము.

పర్వతశ్చైవ దేవర్షోః

ప్రపాతో నిర్ఘరే భృగౌ.
పర్యాప్తం తు యథేష్టే స్యాత్
త్రృప్తా శక్తే నివారణే,
జీమూతస్సాన్యదృశ్యైకరే శక్తే
ఽద్రాఘోషకే ఘనే.

జీవాత్మరీచితే భక్తే జీవాత్మ
రీచనౌషధే,
ఏదతుః పురుషే వహ్నా
వాహతుః షధికే వృషే.
విహస్తో విహ్వలే పండే

పర్యస్తః పతితే వాతే,
ఆయస్తః స్థవితే ఊష్ణే క్షేశితే
కుపితే వాతే. ౧౨౬.

నిరస్తః ప్రేషితేషా స్వాన్ని
ప్రహ్యతే త్వరితోదితే, సం
త్యక్తే చ సత్తిహతే
విశ్వస్తో నిభృతే స్పృతః.
విశ్వాసయోగే విశ్వస్తో
విశ్వస్తా విధవా స్త్రీ
యాం,

నివాతో దృఢసన్నాహే ని
ర్యాతే చాశ్రయేఽపి చ.
అనంతశ్చేష విష్ణోస్సాన్యదనం
తం సురవర్జని, అనంత
స్సాన్యపృణవధౌ వాచ్య

పర్వతః—(పు) పర్వతము, పర్వతుడను
దేవర్షి.

ప్రపాతః—(పు) సెలయేలు, చరియ.
పర్యాప్తం—(న) స్వేచ్ఛ, తృప్తి, (త్రి)
సమర్థుడు, (న) నివారించుట.

జీమూతః—(పు) కూలిచేయువాడు, దేవేం
దుడు, పర్వతము, చేదబీటచెట్టు,
మేఘము.

జీవాత్మః—(పు) జీవనము, అన్నము, జీవ
నాధారమగు నౌషధము.

ఏదతుః—(పు) పురుషుడు, అగ్ని.

వాహతుః—(పు) బాటసారి, ఎద్దు.

విహస్తః—(త్రి) వికలమైనది, (పు) నపుం
సకుడు.

పర్యస్తః—(త్రి) పడినది, చంపబడినది.

ఆయస్తః—(త్రి) నిశ్చలమైనది, ఉంపబడి
నది, శ్రమపెట్టబడినది, కోపగించినది,
కొట్టబడినది

నిరస్తః—(పు) విడిచినబాణము, చిమ్మబడి
నది, శీఘ్రముగా నుచ్చరింపబడిన
మాట, విడువబడినది, కొట్టబడినది.

విశ్వస్తః—(త్రి) దృఢమైనది, విశ్వాసము
గలది, (స్త్రీ) వితంతువు.

నివాతః—(పు) అభేద్యమగు కవచము,
గాలిలేకపోవుట, ఉనికికట్టు.

అనంతః—(పు) శేషుడు, విష్ణువు, (న)

ఆకాశము—(త్రి) అంతము లేనిది
(స్త్రీ) సుగంధిపాలచెట్టు, గజిక, వెన్న

వత్సముదాహృతః. ౧౨౯.
అనంతా శారిబాదూర్వా
విశల్యాంగలీఘ చ,
అనంతా మైమవత్యాం
చ గుడూచ్యాం చావనా
వపి. ౧౩౦.

వెదురుచెట్టు, తరిగొట్టుచెట్టు, పార్వతీ
దేవి, తిప్పతీగ, భూమి.

శకుంతః పక్షిభేదే న్యాద్యాస
పక్షి విహంగయోః,
దృష్టాంతశ్శాస్త్ర ఉభయో
దాహరణే ప్రకీర్తితః.
కృతాంతో యదసిద్ధాంత
దైవావశలకర్తృసు,
నిశాంతః కథితశ్శాంతే నిశాం
తం భవనోపసౌః. ౧౩౧
వృత్తాంతో ఒససరే భావ
కార్తృవార్తా విశేష
యోః, వృత్తాంతః ప్రక్రి
యాయాం చ క్వచిదే
కాంతవాచి చ ౧౩౩.

శకుంతః—(పు) ఒకవిధమగుపక్షి, భాస
పక్షి, సామాన్యమగుపక్షి.
దృష్టాంతః—(పు) శాస్త్రము, పరస్పరో
దాహరణము.

కృతాంతః—(పు) యముడు, సిద్ధాంతము,
అదృష్టము, పాకకర్తము.
నిశాంతః—(త్రి) ఓర్పుగలవాడు, (న)
అంతఃపురము, ప్రాంతఃకాలము.

వృత్తాంతః—(పు) సమయము, భావము,
సమగ్రమగువార్త, ప్రకరణము,
రహస్యవాక్యము.

ఉద్వాంతో నిర్వదగజే సము
ద్గీరే చ వాచ్యవత్,
శుద్ధాంతో ఒంతఃపురే రాజ్ఞాం
రహఃకక్షాంతరేఒపి చ,
౧౩౪.

ఉద్వాంతః—(పు) మదముడిగినయేరుగు,
వెళ్లగక్క—బడినది.

శుద్ధాంతః—(పు) రాజుల గుంతఃపురము,
రాజులువిహరించు రహస్యస్థలము.

అస్వంతమశుభే ఛుల్యాం మ
రణేఒనవధావపి, క్షేత్రే
ఒపి కథ్యతేఒస్వంత
ముదంతస్సాధువార్తయోః.
జయంతశ్శంకరేఒపి స్వాజ్ఞ
యంతః పాకశానో,

అస్వంతం—(న) అనుంగళము, ప్రాయ్యి,
చావు, అవధిలేకపోవుట, వరిమడి.

ఉదంతః—(పు) సజ్జనుడు, వృత్తాంతము.
జయంతః—(పు) శివుడు, దేవేంద్రుని
కుమారుడు.

ప్రణీతస్సంస్కృతే వహన్మా
విహితే చ ప్రవేశితే,
నిక్షిప్తే చోపసంపన్నే ప్ర
ణీతోభేద్యవన్తతః. ౧౧౦.
ప్రతీతస్సాదరే జ్ఞాతే

ప్రఖ్యాతః ఖ్యాతప్రాప్త
యోః,

వాచ్యవత్ప్రత్యక్షమీతం
తు ప్రాక్షికేఽపి మృతే
ఽపి చ. ౧౧౧.

విసీతముపవీతే స్యాదపనీతే
జితేంద్రియే, వాణిజేసువ
హేఽశ్వే చ నిభృతే
చాభిధేయత్. ౧౧౨.

పుషతో వారిణే బిందా
పుషతశ్చాశ్వరో హితే,
భవేత్పుషదివ శ్వేతే
బిందుయక్తేతు వాచ్య
వత్. ౧౧౩.

భరతో నాట్యశాస్త్రేఽపి దా
వ్యన్తాశ్చబరేనటే, రామా
నుజేఽపి భరత స్సంతువా
యేఽపిచ క్వచిత్. ౧౧౪.

భారతం గ్రంథభేదే స్యా
జ్ఞంబూద్వీపేఽపి భారతం,
భారతీ తు సరస్వత్యాం పక్షీ
పుత్రిప్రభేదయోః. ౧౧౫

దుర్జాతం వ్యసనే ప్రోక్త మస
మృగాజ్ఞాతవస్తుని,

ప్రణీతః—(పు) మంత్రములచే సంస్క
రింపబడిన అగ్ని, (త్రి) చేయబడి
నది, ప్రవేశింపజేయబడినది, ఉంచ
బడినది, కూడుకొనియున్నది.

ప్రతీతః—(త్రి) ఆదరముతోఁగూడినది,
తెలియబడినది.

ప్రఖ్యాతః—(త్రి) ప్రసిద్ధము, సంతో
షించినది.

ప్రమీతం—(త్రి) ప్రోక్షింపబడినది,
మరణించినది.

విసీతం—(త్రి) పొందింపబడినది, తొలం
గింపబడినది, ఇంద్రియనిగ్రహము
గలవాఁడు, (పు) వర్తకుఁడు, శిక్షింప
బడినగుఱ్ఱము, (త్రి) దృఢమైనది.

పుషతః } —(పు) ఇజ్జి, బిందువు, తెల్ల
పుషత్ } మచ్చల జంతువు, తెలుపు,
(త్రి) బిందువులగలది.

భరతః—(పు) నాట్యశాస్త్రము, దుష్యం
తుని కొమారుఁడు, బోయవాఁడు,
నాట్యముచేయువాఁడు, దశరథ
పుత్రుఁడు, సాలెవాఁడు.

భారతం—(న) భారతము, జంబూద్వీ
పము.

భారతీ—(నీ) సరస్వతి, పక్షివిశేషము,
భారతీవృత్తి.

దుర్జాతం—(న) దుఃఖము, (త్రి) దుష్ట
మైనది.

పరేతో భూతభేదే స్వాత్మ
రేతో వాచ్యవన్మతే.

కపోతః పారావతే స్వాస్మ
పోతాఖ్యవిహంగమే,
కాపోతమంజనేఽపి స్వాత్మ
పోతానాం చ సంహతౌ.

వ్యాయతం వ్యాయతే దీర్ఘ
దృఢే చాతిశయేఽన్య
ఽత్,

వ్యాఘాతో యోగభేదేస్వా
దంతరాయప్రహారయోః.
సంఘాతస్సంహతౌ ఘాతే సం
ఘాతో నరకాంతరే,

రైవతస్తు సువర్ణాశౌ శైల
భేదేఽపి శూలిని. ౧౧౯.

స్కాత్కిరాతస్తు భూనింబే
మేచ్ఛే చాల్పతనావపి,
మందాకిన్యాం కిరాతీ స్వా
త్కుట్టవ్యామపి దృశ్యతే.

ఆసోఢతశ్చార్కపర్ణే స్వాదా
సోఢతః కోవిదారకే,
ఆసోఢతా గిరికర్ణాంతం చ
వనమాల్యాం చవిశ్రుతా.

ఉదాత్తస్త్విరభేదే స్వా
త్కావ్యాలంకారహృద్య
యోః, ఉదాత్తో దాతృ
మహతో

ర్నిమిత్తం హేతులక్షణోః
ఉన్మత్త ఉన్మాదవతి భుత్తూ
ముచుకుందయోః,

పరేతః—(పు) పికాచభేదము, (త్రి) మర
ణించినది.

కపోతః—(పు) పావురము, అరణ్యపక్షి,
విశేషము.

కాపోతం—(న) సావీరాంజనము, పావుర
ములగుంపు,

వ్యాయతం—(త్రి) వ్యాపించినది, పొడ
వైనది, దృఢమైనది, అధికమైనది.

వ్యాఘాతః—(పు) పంచాంగయోగము
లలో నొకటి, విఘ్నము, దెబ్బ.

సంఘాతః—(పు) సమూహము, చంపుట,
నరకవిశేషము.

రైవతః—(పు) వృత్తవిశేషము, రైవత
కాద్రి, ఈశ్వరుడు.

కిరాతః—(పు) నేలవేము, మ్లేచ్ఛుడు,
పొట్టివాడు.

కిరాతీ—(స్త్రీ) ఆకాశగంగ, కుంభేనకత్తె.

ఆసోఢతః—(పు) జిల్లేడుచెట్టు, ఎఱ్ఱకాం
చనపుచెట్టు, (స్త్రీ) విష్ణుక్రాంతలత,
అడవిమల్లె.

ఉదాత్తః—(పు) ఉదాత్తస్వరము, ఉదా
త్తాలంకారము, (త్రి) మనోహరమైనది,
దాత, అధికమైనది.

నిమిత్తం—(న) కారణము, గుర్తు.

ఉన్మత్తః—(త్రి) పిచ్చిపట్టినవాడు, (పు)
ఉమ్మెత్తచెట్టు, పుష్పవృక్షవిశేషము.

త్వంచతా మరణేఽపి చ,
విజాతాఖ్యా ప్రసూతా
యాం జనితే వికృతేఽపి
చ, ౧౮౯.

సికతా వాలుకాయాం స్యు
స్సికతా ప్యామయాంతరే,
సికతాన్వితదేశే చ శర్క
రాయాం చ కీర్తితా.
౧౯౦.

వాసితా కణినార్యోర్వాసితం
సురభీకృతే, జ్ఞానమాత్రే
ఖగారావే వాసితం వస్త్ర
వేష్టితే. ౧౯౧.

పిశితా మాంసికాయాం స్యా
దామిషే పిశితం మతం,
తృణతాపితృణత్వే స్యాత్తృ
ణతా శార్దూకేఽపి చ.

ద్విజాతిరండజే విస్తే
శ్రీపతిః త్వాపతౌ హరా,
గోపతిః శృంగరే పండే పార్థివే
ఽపి వికర్తనే. ౧౯౩.

స్థపతిశ్చిల్పిభేదేఽపి స్థపతిః కం
చుకివ్యపి, జీవేష్టియాజకే
సూతేఽ

పృథుతిః కాలచంద్రయోః,
అంకతిస్సాద్భగ్నిహోత్రీజ్వల
నాంబుజయోనిషు,
రథతిర్నాయకే స్వర్గేఽ

పృథంహతిస్సాద్భగరోగయోః

విజాతా—(స్త్రీ) ప్రసవించినస్త్రీ. పుట్టినప
బడినది, ఒకానొకరూపము గలది.

సికతాః—(స్త్రీ. ని. బ.) ఇసుక, (వ) రోగ
విశేషము, ఇసుక నేల, పంచదార.

వాసితా—(స్త్రీ) ఆడేసుగు, స్త్రీ, (త్రి)
కర్పూరాదులచే బరిమళించునది, (న)
జ్ఞానము, పఠించేయుధ్వని, (త్రి) వస్త్ర
ముచే జుట్టబడినది.

పిశితా—(స్త్రీ) జటామాంసి (న) మాం
సము.

తృణతా—(స్త్రీ) తృణమగుట, ధనువు.

[బుడ.

ద్విజాతః—(పు) పత్యౌదులు, బ్రాహ్మ
శ్రీపతిః—(పు) రాజు, విష్ణువు.

గోపతిః—(పు) శివుడు, ఆంబోతు, రాజు,
సూర్యుడు.

స్థపతిః—(పు) వద్దంగి, అంతఃపుర రక్ష
కుడు, బృహస్పతి యజ్ఞముచేసిన
వాడు, సూతుడు.

అమతిః—(పు) యముడు, చంద్రుడు.

అంకతిః—(పు) నిత్యాగ్నిహోత్రము గల
వాడు, అగ్ని, బ్రహ్మ.

రథతిః—(పు) నాయకుడు, స్వర్గలో
కము.

అంహతిః—(స్త్రీ) విడుచుట, రోగము.

నిఋతిస్సృదలక్ష్యాం చ ది
కృతే నిరుపద్రవే,
అగస్త్యిర్యంగసేనే స్వాదగస్త్యిః
కుంభసంభవే. ౧౧౬.

గభస్త్యిః కిరణే సూర్యే స్వా
హాయాం చ విలోక్యతే,

సంగతిస్సంగమే జ్ఞానే
సన్నతిః ప్రణతౌ ధ్వనా.

ఆయతిస్సంగమే ద్వైతే ప్ర
భావాగామికాలయో,

ఆయతిస్సృద్భలే స్నేహే
వశిత్వే వాసరేఽపి చ.

మర్యాదాయాం తథా
యతి

ర్విపత్తిర్యాతనాపదోః,

నియతిర్నియమే దైవే

పద్ధతిః పంక్తివర్ణోః. ౧౧౭

సంతతిః పంక్తివిస్తారగోత్రేషు
కవిభిస్సృతా, పరంపరా

భవేఽపి స్యాత్సంతతిః

పుత్రకన్యయోః. ౧౧౮.

సమృతిస్సృరనుజ్ఞానేఽప్యభి
లాషేఽపి సమృతిః,

సమితిస్సంగరే సామ్యే సభా
యాం సంగమే చయే

అదితిర్యసుధాయాం స్వాద
దితిరేవమాతరి,

వసతిస్సృద్వసస్థానే యామి
న్యాం చ నికేతనే. ౧౧౯

పక్షతిః పక్షమూలే స్వాత్మ

నిఋతిః—(స్త్రీ) జ్యేష్ఠాదేవి, (పు) నైఋతి,
(త్రి) ఉపద్రవములేవిది.

అగస్త్యిః—(పు) బక పుచ్చపుచ్చెట్టు, అగ
స్త్యముని.

గభస్త్యిః—(పు) కిరణము, సూర్యుడు,
(స్త్రీ) స్వాహాదేవి.

సంగతిః—(స్త్రీ) కలయిక, జ్ఞానము.

సన్నతిః—(స్త్రీ) నమస్కారము, ధ్వని.

ఆయతిః—(స్త్రీ) కూడుకొనుట, విస్తారము,
సామ్యము, రాబోవుకాలము.

ఆయత్తి—(స్త్రీ) బలము, స్నేహము.
అధీనమగుట, దినము, హద్దు.

విపత్తిః—(స్త్రీ) బాధ, ఆపద.

నియతిః—(స్త్రీ) నియమము, అదృష్టము.

పద్ధతిః—(స్త్రీ) పనుస, మార్గము.

సంతతిః—(స్త్రీ) పనుస, విస్తారము, వంశవరం
పర, (త్రి) పరంపరయందు జనించినది,
పుత్రుడు, కన్యక.

సమృతిః—(స్త్రీ) అంగీకారము, కోరిక.

సమితిః—(స్త్రీ) యుద్ధము, పోలిక, సభ,
కూడుకొనుట, సమూహము.

అదితిః—(స్త్రీ) భూమి, దేవతల తల్లి.

వసతిః—(స్త్రీ) ఉండుట, రాత్రి, గృహము.

పక్షతిః—(స్త్రీ) టెక్కలమొదలు, పాద్యము.

రంగలి కుచాఽహిమః,
విరావతం మహేంద్రస్య
ఋజుదీనశరాసనే. ౧౯౦.
విరావతీ స్యాత్తటితి సరి
ద్వేదేపి లక్ష్మితే,
కలధాతం రౌప్య హేమోః
కలధాతం కలధ్వనా.
దివాభీతః కుంభిలే స్యాదు
లూకే కుముదాకరే,
పాశుపతో బకపుష్పే పశు
పత్యధిదైవతే. ౧౯౧.
నిష్కాసితో నిర్గమితేఽస్యా
హితేఽధిక్రమే చ,

వ్యతీపాతో మహాత్మాతే
యోగభేదాపయానయోః.

సమాఘాతో వధే యుద్ధే
పరిఘాతోఽస్త్రఘాతయోః,
వినిపాతోఽవపాతే స్యాద్దై
వాదివ్యసనేఽపి చ. ౧౯౨.

సమాహితః ప్రతిజ్ఞాతే సమా
ధిస్తే యతాత్మని, వాచ్య
వన్నిహితే సిద్ధే సమా
ధానే సమాహితం. ౧౯౩

సంద్యావర్తః స్త్రుతో వేశ్య
ప్రభేదే తగరుద్రుమే,
పరివర్తో వినిమయే కూర్మ

జము, నారింజచెట్టు, గజనిమ్మచెట్టు,
సర్పవిశేషము. (న) వంకిరలేని పొడ
వైన యింద్రధనుస్సు, (నీ) మేఘపు,
పాంచాలదేశమునందలి నది.

కలధాతం—(న) వెండి, బంగారు, అవ్యక్త
షధురధ్వని.

దివాభీతః—(పు) దొంగ, గ్రుడ్లగూబ,
కలువలున్న కొలను.

పాశుపతః (పు) శివమల్లెచెట్టు, శివుడధి
దేవతగానున్న మంత్రము.

నిష్కాసితః—(త్రి) వెళ్లగొట్టబడినది,
స్థాపింపబడినది, అధికారమొసంగబడి
నది.

వ్యతీపాతః—(పు) దేశోపద్రవము, పం
చాంగయోగములలో నొకటి, పరు
గెత్తుట.

సమాఘాతః—(పు) చంపుట, యుద్ధము.

పరిఘాతః—(పు) అస్త్రము, దెబ్బ.

వినిపాతః—(పు) పడుట, దైవవశమున
గలుగు దుఃఖము.

సమాహితః—(త్రి) ప్రతిజ్ఞ చేయబడి
నది, సమాధియందున్నవాడు, విష
యాంతరసంచారములేని యాత్మగల
వాడు, ఉంచబడినది, సిద్ధమయినది.
(న) అంగీకారము.

సంద్యావర్తః—(పు) రాజగృహవిశేషము,
నందివర్ధనపుచెట్టు.

పరివర్తః—(పు) హేచ్చుతగ్గులు మార్పు

రాజే పలాయనే. ౧౯౬

అభియుక్తః పరైరుద్ధే తథా
స్వాదతితత్పరే,

అతిముక్తస్థు వాసంత్యాం
తనిశే నిష్కళేపి చ.

ఉపరక్తస్థైస్సహికోయే తద్గ్ర
హే వ్యసనాతురే,

సూర్యభక్తో బంధుజీవే తథా
భాస్కరపూజకే.

నదీకాంతసముద్రే స్వాత్సింధు
వారేఽపి హిజ్జలే, నదీ
కాంతా స్త్రుతా జంబూ
కాకజంఘాలతాసు చ

నాగదంతో ద్విపదేగృహం
తద్గతదారుణి, నాగదంతీ
తుకుంభాయాం శ్రీహస్తి
న్యామపీష్యతే. ౨౦౦.

పుష్పదంతస్తు దిజ్నాగే నాగ
విద్యాధరాంతరే,

చంద్రకాంతోఽశ్చ భేదే స్వా
చ్ఛంద్రకాంతంచక్రేరవే.

వైజయంతో గృహే శక్ర
ప్రాసాదభవజయోరపి. వై
జయంతీ పతాకాయాం
జయంతీ వహ్నిమంథ
యోః. ౨౦౪.

ర్భుకొనుట, ఆది కూర్తము, పరు
గెత్తుట.

అభియుక్తః—(త్రి) శత్రువులచే ముట్ట
డింపఁబడినది, అధికమగు నాసక్తి
గలది.

అతిముక్తః—(పు) బండిగురువెందతీగ,
నెమ్మిచెట్టు, (త్రి) వీర్యములేనివాఁడు.

ఉపరక్తః—(పు) రాహుగ్రహము, సూర్య
చంద్రులగ్రహణము, (త్రి) కష్టము
లచే బాధనొందువాఁడు.

సూర్యభక్తః—(పు) మంకెనచెట్టు, సూ
ర్యోపాసకుఁడు.

నదీకాంతః—(పు) సముద్రుఁడు, వాఁలి
చెట్టు, నీటిగన్నేరుచెట్టు, (నీ) నేరేడు
చెట్టు, కాకిదొండచెట్టు, ప్రేంకణపు
చెట్టు.

నాగదంతః—(పు) గజదంతము, ఇంటి
దూలము, (నీ) నాగదంతి చెట్టు,
గురుగుచెట్టు.

పుష్పదంతః—(పు) వాయవ్యదిగ్గజము,
సగ్పవిశేషము, పుష్పదంతుఁడనువిద్యా
ధరుఁడు.

చంద్రకాంతః—(పు) చంద్రకాంతమణి,
(స) కలువ.

వైజయంతః—(పు) గృహము, ఇంద్రుని
మేడ, ఇంద్రధ్వజము, (నీ) జేండా,
తక్కిడుచెట్టు, నెల్లికూరచెట్టు.

మల్లి కాశాకినీభిదోః,
వాసంతీ మాధవీయూధోః
పాటలాయాం క్రమే
లకే. ౧౭౭. వాచస్పతింగ
స్త్వృతుభవే వాసంతః
కోకిలే విశే,

పెరుగు తోటకూర.
వాసంతీ—(నీ) బండిగురువెందలీగ, అడవి
మొల్ల, పాటలీలత, బొంబ, (త్రి)
వసంతకాలమునఁబుట్టివది, (పు) కోకిల,
విటుడు.

అథ తాంతశ్చతుర్వర్ణః
భవేదవసితం జ్ఞాతే గతావృ
ద్ధావసానయోః. ౧౭౮.

అవదాతం సితే పీతే విశుద్ధే
ప్రవరేఽపి చ,
అవగీతంతు నిర్వాదే మహు
ర్దృష్టే విగర్హితే.

అంతర్గతం స్పృతే స్వాన్న
ధ్యప్రాప్తే చ వాచ్యతే,
అంగారితం పలాశీయకలికో
ద్గమదగ్ధయోః. ౧౮౦.
అత్యాహితం మహాభీతో జ
వానపేక్షకర్తృణి,

ఉపాహితోఽనలోత్పాత ఆ
హితే చాప్యూపాహితః.
ఉపాకృతోఽధ్వారహతపశూ
పద్రుతయోర్తతః,

ఉదాస్థితః ప్రతీహారేఽధ్యక్షే
ఽపి ప్రణీథావపి. ౧౮౨.

తాంత చతుర్వర్ణము
అవసితం—(త్రి) తెలియఁబడినది, (న)
గమనము, (త్రి) నురిచినథాన్యము,
అంత మొందినది.

అవదాతం—(త్రి) కెల్లనిది, పచ్చనిది,
ఘనశుద్ధమైనది, శ్రేష్ఠమైనది.

అవగీతం—(న) అవనింద, (త్రి) పలు
మాటు చూడఁబడినది. నిందింపఁదగి
నది.

అంతర్గతం—(త్రి) మఱువఁబడినది, సగ
మును బొందినది.

అంగారితం—(న) మోడపగుచెట్టు మొగ్గ
వేయుట, (త్రి) తగులఁచెట్టఁబడినది.

అత్యాహితం—(న) గొప్పభయము,
ప్రాణమునం దాశవదలిన సాహస
కార్యము.

ఉపాహితః—(పు) అగ్నివలనఁ గలుగు
సపాయము, కూడఁబొన్నది.

ఉపాకృతః—(పు) యజ్ఞమునందుఁ జంపఁ
బడినపశువు, (త్రి) ఉపద్రవము చేయఁ
బడినది.

ఉదాస్థితః—(పు) ద్వారముగాచువాడు,
నాయకుడు, చారుడు.

అభినీతో భవేన్నాన్యాయే
సంస్కృతామరిణోఽపి,
అభిజాతస్సస్మితోన్యాద్యే
కులీనప్రాక్షరూపయోః.

పారిజాతస్సరతరామందారే
పారిభద్రకే,
భవేత్పరిగతం లాభే ప్రయా
తే వేష్టితేఽపి చ. ౧౦౪
ఖ్యాతం ప్రణిహితం లభ్యే
విన్యస్తేఽపి సమాహితే,
భవేత్ప్రతిహతో ద్విష్టే ప్రతి
సలితరుద్ధయోః. ౧౦౬.
ఉల్లిఖితం సముత్క్లిర్యే వాచ్య
వచ్చ తమాకృతే,
విద్యాదుపచితం దిగ్ధే సమృద్ధే
చ సమాహితే. ౧౦౭
సముద్ధతస్సముద్గీర్యేఽప్యవినీతే
సముద్ధతః,
కుహరితం పికాలా పేటితేర
తనిస్వనే. ౧౦౮.
భవేత్సల్లసతం లాతూరకే
సప్రసవే తతే,
ఉజ్జృంభితం తు చేష్టాయాం
ప్రఫుల్లే చాభిధేయతే.
ఉద్గ్రాహితముపన్యస్తే బద్ధ
గ్రాహితయోరపి,
నిస్తుషితం నిస్త్యచి స్యాద్వ
ర్జితే చ లభయాకృతే.
విరావతోఽభ్రమాతంగనా

అభినీతః—(పు) న్యాయము, (త్రి) సంస్క
రింపబడినది, కోపముగలది

అభిజాతః—(పు) న్యాయము, (త్రి)
సత్కులమునందు జనించినది, సౌంద
ర్యముగలది.

పారిజాతః—(పు) దేవతావృక్షము, పారి
జాతవృక్షము, దేవదారుచెట్టు.

పరిగతం—(న) లాభము, (త్రి) గతించి
నది, చుట్టుకొనియున్నది.

ప్రణిహితం—(త్రి) పొందబడినది, ఉం
చబడినది, అంగీకరింపబడినది.

ప్రతిహతః—(త్రి) ద్వేషింపబడినది,
జారినది, ఆడగింపబడినది.

ఉల్లిఖితం—(న) చిమ్మబడినది, సూక్ష్మ
ముగాఁజేయబడినది.

ఉపచితం—(త్రి) పూయబడినది, సమృద్ధ
మైనది, పొందబడినది.

సముద్ధతం—(త్రి) వెల్లగ్రక్కబడినది,
గం్వించినవాడు.

కుహరితం—(న) కోకిలధ్వని, చెప్పబడి
నది, రతియందలికంఠధ్వని.

సల్లవితం—(న) లత్తుకయెలుపు, (త్రి)
పూవులుగలచెట్టు, విస్తారమైనది.

ఉజ్జృంభితం—(న) స్త్రీపురుషులు చేయు
శృంగారచేష్ట, (త్రి) వికసించినది.

ఉద్గ్రాహితం—(త్రి) చెప్పబడినది, కట్ట
బడినది, స్వీకరింపబడినది.

నిస్తుషితం—(త్రి) పొట్టులేనిది, విడువ
బడినది, సానపెట్టబడినది.

విరావతః—(పు) తూర్పుననుండుదిగ్గ

క్షతిః ప్రతిపత్తిశా,
ఉన్నతిస్తార్థ్యదారేషు సమృ
ద్ధావృదయేఽపి చ. ౧౬౩.

ప్రసూతి స్థనయోత్పత్త్యస్త
థా దుహితరి స్తుతా,

వ్రతతిర్విస్తృతే వల్యాం
వహతిస్సచివే గవి. ౧౬౪.

దుర్గతిర్నరకే నిస్సే
వికృతిర్ద్వింబరోగయోః, వికృ
తిశ్చ వికారే స్యా

న్వికృతిశ్చ పరాభవే. ౧౬౫.
న్వికృతిర్భర్తృనేక్షేవేవ
దంతి శతశాత్యయోః,

ఆకృతిః కథితా రూపసామా
న్యవపుషోఽపి. ౧౬౬.

ప్రకృతిః కథితా యోనా
జంత్యమాత్యాదిమాత్మ
షు, ప్రధానే కారణే
ఛంధఃప్రభేదే భూతపం
చకే. ౧౬౭. ప్రకృతి
స్సహజే ప్రోక్తా ప్రకృతిః
పరమాత్మసి,

నిర్వృతిస్సన్వృత్యాం స్యా
దస్సంగమనసౌఖ్యయోః.

సునీతిశ్శోభననయే సునీతి
ర్ధృవమాతరి,

ప్రవృత్తిః కథితా వృత్తా
ప్రవాహోదంతయోఽపి.

విచ్ఛిత్తిరంగరాగే స్యాద్ధావ
విచ్ఛేదయోఽపి,

ఉన్నతిః—(సీ) గరుడునిభార్య, పరిపూర్ణ
త్వము, అభివృద్ధి.

ప్రసూతిః—(సీ) పుత్రుడు, పుట్టుక,
కుమార్తె.

వ్రతతిః—విస్తారము, తీరగె.

వహతిః—(సీ) మంత్రి, గోవు.

దుర్గతిః—(సీ) నరకము, దారిద్ర్యము.

వికృతిః—(సీ) ఉపద్రవము, రోగము,
వికారస్వరూపము.

నికృతిః—(సీ) తిరస్కారము, భయపెట్టుట,
చిమ్ముట, (పు) ధూర్తుడు, (సీ) కుత్సి
తము.

ఆకృతిః—(సీ) సామాన్యకారము, శరీ
రము.

ప్రకృతిః—(సీ) భగము, ప్రాణి, స్వామ్య
మాత్మ్యలు మున్నగువారు, తల్లి,
ప్రధానము, కారణము అని వ
ఛంద
స్సు, పంచభూతములు, స్వభావము,
పరమాత్మ.

నిర్వృతిః—(సీ) సుఖముగా నుండుట,
నశించుట, సుఖము.

సునీతిః—(సీ) యోగ్యమగునీతి, ధృఢి
తల్లి.

ప్రవృత్తిః—(సీ) వ్యాపారము, ప్రవా
హము, వార్త.

విచ్ఛిత్తిః—(సీ) మైపూత, స్త్రీల విలాస
విశేషము, భేదము.

సంవిత్తిః ప్రతిపత్తా స్వాదని
వాదే జనస్య చ. ౧౭౦.

ఆపత్తిః ప్రవణే దోషే
చాసత్తిస్సంగలాభయోః,
పర్యాప్తిస్సాస్య త్ప్రకామేఽపి
తృప్తా చ పరిరక్షణే.

సమాప్తిశ్చ ససానే స్వాత్స
మాప్తిశ్చ సమర్థనే,

బృహతీ త్సుద్రవార్తాక్యాం
కంటకార్యాం చ వాచి
చ. ౧౭౧. వారిధాన్యాం
మహత్యాం చ ఛందో
వసనభేదయోః,

మాలతీ జాతియువతిజ్యో
త్స్నాస్సు సరిదంతరే,

౧౭౩. కాకమాచ్యాం
విశలాగ్రయాంవిభావర్యా
మపీవ్యతే,

భవతీ బాణభేదే స్వాద్భవ
ద్యుష్టత్సతో స్త్రీషు.

రేవతీ హరిపత్న్యాం స్వా
త్తారాభేదేఽపి మాతృషు,

పార్వతీ శల్లకీ దుర్గాద్రాఽపి
జీవనీషు చ. ౧౭౪.

స్రవంతీ చ ద్రవంతీ చ సరి
దోషభేదయోపి,

జీవంతీ జీవనీశమ్యో గ్గుడూ
చీవందయోరపి. ౧౭౬.

హసంత్యం గారథాన్యాం చ

సంవిత్తిః—(స్త్రీ) జ్ఞానము, వివాదము లేక
పోవుట.

ఆపత్తిః—(స్త్రీ) పొందించుట, దోషము.

ఆసత్తిః—(స్త్రీ) కూడుకొనుట, లాభము.

పర్యాప్తిః—(స్త్రీ) అతిశయము, తృప్తి,
రక్షణము.

సమాప్తిః—(స్త్రీ) అంతము, సమర్థించుట.

బృహతీ—(స్త్రీ) నేలములగచెట్టు, వాకుడు
చెట్టు, మాట, జలసాత్రము, నార
దుని వీణే, నవాక్షరఛందస్సు ఉత్త
రీయము.

మాలతీ—(స్త్రీ) బాజిచెట్టు, యశావన్తస్త్రీ,
వెన్నెల, మూలతీనది, కాచిచెట్టు,
వెన్న వెదురుచెట్టు, రాత్రి,

భవతీ—(స్త్రీ) విషముపొదిగినబాణము,
(త్రి) యుష్మదర్థకము (నీవు) సదర్థము,
(ఉన్నది)

రేవతీ—(స్త్రీ) బలరామునిభార్య, రేవతి
నక్షత్రము, సప్తమాతృకలు.

పార్వతీ—(స్త్రీ) అందుగుచెట్టు, పార్వతీ
దేవి, ద్రావది, పాలకూర.

స్రవంతీ } —(స్త్రీ) నది, ఎలుక చెవిచెట్టు.
ద్రవంతీ }

జీవంతీ—(స్త్రీ) పాలకూర, జమ్మిచెట్టు,
తిప్పతీగ, బదనిక,

హసంతీ—(స్త్రీ) కుంపటి, మల్లెచెట్టు,

పురస్కృతం స్వీకృతాభిశస్త
యోరభిధేయవత్, అగ్రే
కృతాభ్యర్థితయోస్సిక్తే
చాపి పురస్కృతం. ౨౦౩
అవధ్వస్తం పరిత్యక్తే నింది
తేఽప్యవమార్జితే,

ధూమకేతుః స్వతః వహన్
పుతృతగ్రహభేదయోః.
చిత్రగుప్తః కృతాంతే స్యా
ల్లభకే చాస్య సమృతః,
పంచగుప్తస్తు చార్వాక దర్శ
నే కమలేఽపి చ. ౨౦౪
అధిక్షిప్తః ప్రణిహితే తథా
నిర్భర్తీఽతేఽపి చ,
ప్రతిక్షిప్తం ప్రతిహతే ప్రేషి
తే చ నిరాకృతే. ౨౦౬.
మరుత్వాన్యాయతౌ శక్తే

సరిత్వాసంబుధౌ నదే,
ఆయుష్ఠాన్యోగభేదే స్యాదా
యుష్ఠా చిరజీవిని.
వివస్వాన్ విబుధే భానౌ

భగవాన్ బుద్ధపూజ్యయోః,
ద్వీపవాన్ సింధునదయో
ద్వీపవత్సాపగాభవోః.
గరుత్మాన్విహగే తాత్త్వే
సంఖ్యావాన్పండితేమతే,

పురస్కృతం—(త్రి) స్వీకరింపఁబడినది,
నిందింపఁ బడినవాఁడు, ముందుగాఁ
జేయఁబడినది, పూజింపఁబడినది, తడు
పఁబడినది.

అవధ్వస్తం—(త్రి) విడువఁబడినది, నిం
దింపఁబడినది, చూర్ణముగాఁ జేయఁబడి
నది.

ధూమకేతుః—(పు) అగ్ని, తోఁకచుక్క,
గ్రహవిశేషము.

చిత్రగుప్తః—(పు) యముఁడు, చిత్రగు
ప్తుఁడు.

పంచగుప్తః—(పు) చార్వాకమత శాస్త్ర
ము, తాఁబేలు.

అధిక్షిప్తః—(త్రి) పంపింపఁబడినది, కూట
సామ్యోదులచే నిందితుఁడు.

ప్రతిక్షిప్తం—(త్రి) కొట్టఁబడినది, పంపఁ
బడినది, తిరస్కరింపఁబడినది.

మరుత్వాన్—(పు) వా ను మంతుఁడు,
ఇంద్రుఁడు,

సరిత్వాన్—(పు) సముద్రుఁడు, నదము.

ఆయుష్ఠాన్—(పు) పంచాంగయోగభేద
ము, దీర్ఘాయువు గలవాఁడు.

వివస్వాన్—(పు) పం డి తుఁడు, శూ
రుఁడు. [జ్యోతిః.

భగవాన్—(పు) బుద్ధుఁడే పుఁడు, పూ

ద్వీపవాన్—(పు) సముద్రము, నదము.

ద్వీపవతీ—(స్తీ) నది, భూమి.

గరుత్మాన్—(పు) పక్షి, గరుత్మంతుఁడు.

సంఖ్యావాన్—(పు) పం డి తుఁడు, (త్రి)
సంఖ్యగలది.

అంశుమాళ భాస్కరే శాలి
 పక్ష్యామంశుమతీ మతా,
 అర్థపతిః కుశేరే స్యాదీశ్వ
 రేఽర్థపతి స్తథా,
 గృహపతిర్గృహస్థే స్యా ద
 త్యాధానే చ సత్రిణి
 సేనాపతిః కార్తికేయేఽప్యసీ
 కాధిక్యతేఽపి చ,
 లక్ష్మీపతిర్వాసుదేవే లవంగ
 ద్రుమపూగయోః, ౨౦౧,
 ప్రజాపతిర్విధౌ భూపే
 హిమారాతిః ఖగేఽనిలే,
 వనస్పతిర్వృక్షమాత్రే వినా
 పుష్పం ఫలద్రుమే, ౨౦౨,
 సదాగతిస్స్యాత్పవనే నిర్వాణే
 చ నదీశ్వరే,
 దివాకీర్తిస్తు చందాలే నాపి
 తోలూక యోరపి, ౨౦౩.
 శతధృతిర్ధాతరింద్రే
 సుధాసూతిర్నఖే విధౌ,
 భవేదపచితిః పూజాక్షయహా
 నిఘ నిష్కృతో, ౨౦౪,
 అనుమతిస్సాన్యదూనేం దు
 పూర్ణిమానుజ్ఞయోరపి,
 ప్రతికృతిః ప్రతీకారే ప్రతి
 మాయాం చ పూజనే.
 నిరాకృతిః ప్రతీక్షేపేఽన్య
 స్వాధ్యాయేఽన్యనాకృతో,
 ప్రతిపత్తిః పదప్రాప్తౌ ప్రవృ
 త్తికో—10

అంశుమాళ—(పు) సూర్యుడు, (సీ)
 ముమ్మాకుల పొన్న చెట్టు,
 అర్థపతిః—(పు) కుశేరుడు, రాజు,
 గృహపతిః—(పు) గృహస్థుడు, నిత్యాగ్ని
 హోత్రి, యజ్ఞము చేయువాడు.
 సేనాపతిః—(పు) కుమారస్వామి, సేనా
 నాయకుడు,
 లక్ష్మీపతిః—(పు) విష్ణువు, లవంగపుచెట్టు,
 పోక చెట్టు.
 ప్రజాపతిః—(పు) బ్రహ్మ, రాజు.
 హిమారాతిః—(పు) సూర్యుడు, అగ్ని,
 వనస్పతిః—(పు) వృక్షము, పూలు లేక
 ఫలించెడి చెట్టు.
 సదాగతిః—(పు) వాయువు, సుఖము,
 సముద్రము.
 దివాకీర్తిః—(పు) మాదగవాడు, మంగలి
 వాడు, గ్రుడ్లకూబ.
 శతధృతిః—(పు) బ్రహ్మ, ఇంద్రుడు.
 సుధాసూతిః—(పు) యజ్ఞము, చంద్రుడు.
 అపచితిః—(సీ) పూజ, నాశము, హాని,
 ప్రతీకారము.
 అనుమతిః—(సీ) ఒకకళ తక్కువయైన
 చంద్రుడుగల పూర్ణిమ, ఆజ్ఞ.
 ప్రతికృతిః—(సీ) ప్రతిక్రియ, విష్ణువినాయ
 కాదిప్రతిమ, పూజ.
 నిరాకృతిః—(సీ) తిరస్కారము, వేదము
 చదువనివాడు—(త్రి) ఆకారము
 లేనిది.
 ప్రతిపత్తిః—(సీ) స్థానమునుబొందుట,

తా గౌరవేఽపిచ, ౨౧౬,
ప్రాగల్భ్యే చ ప్రబోధే చ
ప్రతిపత్తిః ప్రయుజ్యతే,
ఉపసత్తిస్సంగమే స్యాత్తేవా
యాం ప్రతిపాదనే.

అభిశస్తిస్సప్రతా లోకాప
వాదే ప్రార్థనేఽపి చ,
పారావతః కలరవే శైలే
మర్కటతందుకే, ౨౧౮.

భోగవతీ భుజంగానాం నగరి
సరితోరపి,

గంధవతీ సురాభూమ్యాః
పురీయోజనగంధయోః.

హైమవత్యభయాస్వర్ణ తీ
ర్యోశ్వేతవచోమయోః,
చర్మణ్యతీ నదీభేదే కదలీపాద
వేఽపి చ, ౨౨౦.

కుముద్వతీ కుముదిన్యాం కుశ
పత్న్యాం కుముద్వతీ,
శుభదంతీ సుదంత్యాం స్యా
త్పుష్పదంతేభయోపితి.

సరస్వతీ నదీభేదే గోవాద్దేవ
తయోర్గిరి, స్త్రీరత్నే చా
పగాయాం చ

సఃస్వా నసికేఽంబుధా.
రంగమాతాపికుట్టన్యాం స్త్రీ
తా భూమిరుహామయే,

ప్రధూమితా క్లేశితాయాం
సూర్యగంతవ్యదిశ్యపి.

వ్యాపారము, గౌరవము, ప్రతిభ,
జ్ఞానము.

ఉపసత్తిః—(స్త్రీ) కలయిక, నేవించుట,
సమర్థించుట.

అభిశస్తిః—(స్త్రీ) జననింద, యాచనము.

పారావతః—(పు) పావురము, పర్వతము,
కోతితుముకిచ్చెట్టు.

భోగవతీ—(స్త్రీ) పాతాళమందలి పట్టణము,
పాతాళనది.

గంధవతీ—(స్త్రీ) కల్లు, భూమి, వాయు
దేవునిపట్టణము, వ్యాసునితల్లి.

హైమవతీ—(స్త్రీ) కరకచ్చెట్టు, కంకువృపు
చ్చెట్టు, తెల్లవన, పార్వతి.

చర్మణ్యతీ—(స్త్రీ) నదీవిశేషము, అరటి
చ్చెట్టు.

కుముద్వతీ—(స్త్రీ) కలువలుగల సరస్సు,
కుశునిభార్య.

శుభదంతీ—(స్త్రీ) యోగ్యమగు దంత
ములు గలది, వాయవ్యదిక్కునందలి
యాదేనుగు.

సరస్వతీ—(స్త్రీ) నదీ విశేషము, గోవు,
సరస్వతీదేవి, మాట, స్త్రీరత్నము,
నదీసామాన్యము.

సఃస్వా—(పు) రసికుడు, సముద్రము.
రంగమాతా—(స్త్రీ) తార్పుకత్తె, వృక్ష
రోగవిశేషము.

ప్రధూమితా—(స్త్రీ) క్లేశపెట్టుబడినది,
సూర్యుడు పొందఁదగినదిక్కు.

ప్రవాజితా త ప స్వీ న్యాం
ముండిన్యాం మాంసికా
పథా.

ఋష్యప్రోక్తా శతావర్యాం
శూకశింబ్యాం బలాభిది.

కృష్ణవృంతా పాటలాయాం
మాషపర్ణ్యాంచభావితా,
సముద్రాంతా తు కార్పాసీ
స్ఫృక్కా దురాలభాసు
చ, ౨౨గి.

అథ తాంత పఞ్చవర్ణః.

స్యాదవలోకితో బుద్ధే వే
క్షితే త్వవలోకితం,
ఉపధూపిత ఆసన్నమరణే పరి
ధూపితే. ౨౨౬.

స్యాదవరాజితో విష్ణౌ శ్రీ
కంఠే చావరాజితే,

శ్వేతాజయంతీ దుర్గాస్వనిర్జితే
త్వభిధేయవత్. ౨౨౭.

గణాధిపతిరిత్యాఖ్యా శంక
రేఽపి గణాననే,

యాదసాంపతిరంభోధా ప్ర
తీచీదిక్పతావపి. ౨౨౮.

స్యాస్పృధివీపతిర్భూవే ఋష
భాఖ్యావధేఽపి చ,

మూర్ధాభిషిక్తో భూపాలే ప్ర
ధానే క్షత్రియేఽపి చ.

వసంతదూతశ్చూతే స్యాత్విక
పంచమరాగయోః,

ప్రవాజితా—(సీ) యోగిని, తలవెండు
కలులేని స్త్రీ, జటామాంసి.

ఋష్యప్రోక్తా—(సీ) షిల్పిపిచ్చర, దూల
గొండి, చిట్టముదపుచెట్టు.

కృష్ణవృంతా—(సీ) కలిగొట్టుచెట్టు, కారు
మినుముచెట్టు.

సముద్రాంతా—(సీ) ప్రత్తిచెట్టు, స్ఫృక్క-
యను గంధద్రవ్యము, పిన్న రేగటి
దూలగొండిచెట్టు.

తాంత పంచవర్ణము.

అవలోకితః—(పు) బుద్ధదేవుడు. (త్రి)
చూడఁబడినది.

ఉపధూపితః—(త్రి) ఆసన్నమరణముగల
వాడు, పీడింపఁబడినవాడు.

అవరాజితః—(పు) విష్ణువు, శివుడు, (త్రి)
జయింపసాధ్యముగానిది.

శ్వేతాజయంతీ—(త్రి) జయింపశక్యము
గానికోట.

గణాధిపతిః—(పు) శివుడు, గణపతి.

యాదసాంపతిః—(పు) సముద్రము, వరుణ
దేవుడు.

స్పృధివీపతిః—(పు) మనురాజు, ఋషభ
గంధద్రవ్యము.

మూర్ధాభిషిక్తః—(పు) రాజు, ముఖ్యుడు,
క్షత్రియుడు.

వసంతదూతః—(పు) మామిడిచెట్టు, కోకిల
పంచమస్వరము.

వసంతదూతీ పాటశ్యాం గణి
తార్యతిముక్తయోః.

అథ తాంత షడ్వర్ణః.

అర్థపారా వ త శ్చ త్ర కం తే
తి త్తిరిపక్షిణి,

అథ తాంత సప్తవర్ణః.

సముద్రనవనీతాఖ్యాపీయూ
షామృతరోచిషాః. ౨౩౧

అథ ఘాంతవర్ణః.

రథస్యాత్స్యందనే కాయే
చరణే వేతనేఽపి చ,

కుథః ప్రవేణీకుథయోః

నీహోఽర్కే పీథమంభసి. ౧.

కోథస్తు శతితే నేత్రరుగ్భేధే
మంథనేఽపి చ,

ప్రోథోఽధ్యగేఽశ్వఘోణా
యాంఽటిస్త్రీగర్భయారపి.

క్వాథస్యాద్ధ్రవనిషా కే
దుఃఖవ్యసనయారపి,

నీక్థం నీల్యా మధూచిప్తే
నీక్థః క్షీదనసంబవే. ౩.

పృథుర్నృపే కృష్ణజీరే వా
ప్యాం పృథురుహత్యపి,

దుఃస్థస్యాద్ధ్రవే మూఢే
ప్రస్థశ్చిఖరమానయోః. ౪.

ప్రస్థస్యానౌ ప్రయాణేతు
ప్రస్థాపి పరిఃథ్యతే,

తుత్థోగ్నావంజనే తుత్థా
తుత్థోగ్నావంజనే తుత్థా

వసంతదూతీ—(నీ) పాటలీలత, పుష్ప
వృక్షవిశేషము, బండిగురువెందచెట్టు.

తాంత షడ్వర్ణము.

అర్థపారావతః—(పు) పావురములలో
భేదము, తీతువుఁజెట్టు.

తాంత సప్తవర్ణము.

సముద్రనవనీతః—(పు) అమృతము,
చంద్రుడు.

ఘాంతవర్ణము.

౧థః—(పు) ౧థము, శరీరము, పాదము,
ప్రబృలిచెట్టు. [దర్శ.

కుథః—(నీ) ఏరుగుపైఁ బటచు వస్త్రము,
పీథః—(పు) సూర్యుడు, (న) జలము.

కోథః—(పు) దుష్టత్వము, నేత్రరోగవిశే
షము, మధించుట.

ప్రోథః—(పు) బాటసారి, గుఱ్ఱపుముట్టె,
కటిప్రదేశము, స్త్రీలగర్భము.

క్వాథః—(పు) ద్రవపదార్థము కాచుట
దుఃఖము, ఆపద.

నీక్థం—(న) నీలిమందా, మైనము, (పు)
అన్నకణము.

పృథుః—(పు) పృథుచక్రవర్తి, నల్లజీలకఱ్ఱ,
దిగుడుబావి, (త్రి) విస్తారమైనది.

దుఃస్థః—(పు) దరిద్రుడు, మూఢుడు.

ప్రస్థః—(పు) పర్వతశిఖరము, కుంచెడు పరి
మాణము, (ష్ట) కొండచరియ. (నీ)
ప్రయాణము.

తుత్థః—(పు) అగ్ని, తుత్తము, (న) మైల

నీలీసూక్ష్మలయోరపి. ౫.
మంథస్సాక్ష్యమమంథాననేత్రా
మయదివాకరే,

గ్రంథోధనే స్యాత్సంధ్యే
ద్వాత్రింశద్వర్ణనిర్మితే. ౬.
గ్రంథిః పంచణి కౌటిల్యే
గ్రంథిపర్ణే గదాంతరే,

అర్థః ప్రకారే విషయే విత్త
కారణవస్తుషు. ౭. అభి
ధేయే చ శబ్దానాం నిష్ప
త్తా చ ప్రయోజనే,

తీర్థం శాస్త్రార్థ్యక్షేత్రోపా
యోపాధ్యాయ మంత్రి
షు. ౮. అవతారవిజృంభాం
భిః స్త్రీరజస్సుచ విశ్రుతం,
సార్థో వణిక్సమూహే స్యా
దపిసంఘాతమాత్రకే. ౯.

పార్థస్య కకుభే జిహ్వే
గాథా వాగ్భేదవృత్తయోః,

కంథా మృణ్మయభిత్రే చ కం
థా స్రావరణాంతరే. ౧౦.

అస్థాచాలంబనాస్థానయత్నా
పేక్షాసు కథ్యతే,

సంస్థాస్థిరాచరేనాశేవ్యక్తి
సాదృశ్యయోరపి. ౧౧.

వీధీ గృహాంగే పంక్తౌ చ
నాట్యరూపకవర్ణనోః,

(నీ) నీలిచెట్టు, సన్నయేలకులు.
మంథః—(పు) సక్తుపిండితోజేయు పానీ
యము, కవ్వము, నేత్రరోగవిశేషము,
సూర్యుడు.

గ్రంథః—(పు) ధనము, ప్రబంధరచనము,
అనుష్టుపుశ్లోకము.

గ్రంథిః—(పు) చెఱకు మున్నగువాని
కణుపు, కుటిలత్వము, స్థానేయమను
గంధద్రవ్యము, కణితి.

అర్థః—(పు) విధము, విషయము, ధనము,
కారణము, మృత్పాపాశాదివస్తువు.
శబ్దముయొక్క వాచ్యార్థము, మర
లుట, ప్రయోజనము.

తీర్థం—(న) వాస్త్రము, యజ్ఞము, పుణ్య
క్షేత్రము, ఉపాయము, గురువు,
మంత్రి, నీళ్లరేవు, ఋషులు స్నానము
చేయు సరస్సు, రజోరక్తము.

సార్థః—(పు) వర్తక సమూహము,
సంఘము.

పార్థః—(పు) వీణకరివె, అర్జునుడు.

గాథా—(నీ) ప్రాకృతాదిభాషలు,
శ్లోకము.

కంథా—(నీ) మట్టిగోడ, కంచ.

అస్థా—(నీ) అధారము, కొలుపుకూటము,
ప్రయత్నము, కోరిక.

సంస్థా—(నీ) ఉండుట, (పు) దూత, (నీ)
నాశనము, ఆకారము, సామ్యము.

వీధీ—(నీ) గృహములవరుస, వరుస,
నాటకభేదము, మార్గము.

యూథీ పుష్పప్రభేదే స్వా
న్యగధ్యాం చ కురంటకే.
యూథం తిర్యక్సమూహే
స్వా ద్భృందమాత్రే చ
భాషితం,

అథ థాంతస్త్రీవర్ణః.

మన్తథః కామచింతాయాం
కపిత్థే కుసుమాయుధే.
ఉన్తాథః కూటయంత్రే స్వా
న్యరణే ఘాతుకేఽపి చ,
ప్రమథోఽపి గణే ప్రోక్తః
పథాయాం ప్రమథా
మతా. ౧౪.

నిశీథోఽవృద్ధరాత్రే స్వాన్ని
శీథో రాత్రిమాత్రకే,
విదథో యోగిత్పతినో
రుద్రథశ్శుని కుక్కుటే. ౧౫.
సనాథస్సదృశే యుక్తే నాథ
వత్యపి దృశ్యతే,
శమథస్సచివే శాంతా
దమథో దమదండయోః. ౧౬.

వరూథో రథగుప్తా స్వా
ద్వరూథం చర్మవేశ్మనోః,
అతిథిః కుశపుత్రేఽపి కోపే
ప్రాహుణికేఽపి చ. ౧౭.
వమథుర్వమనేఽపి స్వా ద్దజ
స్మకరశీకరే,

యూథీ—(స్త్రీ) పుష్పవిశేషము, అడివి
మొల్ల చెట్టు, పచ్చపూవులగోరింట.
యూథం—(న) పశ్వాదుల సమూహము,
సంఘము.

థాంత స్త్రీవర్ణము.

మన్తథః—(పు) కామోద్రేకము, వెలగ
చెట్టు, మన్తధుండు.
ఉన్తాథః—(పు) పులి మున్నగువానిఁ బట్టు
బోను, చంపుట, ఘాతుకుడు.
ప్రమథః—(పు) ప్రమథగణము, (స్త్రీ) కర
క చెట్టు.

నిశీథః—(పు) అథరాత్రి, రాత్రి.

విదథః—(పు) యోగి, పుణ్యాత్ముడు.
ఉద్రథః—(పు) కుక్క, కోడి.
సనాథః—(త్రి) సమానమైనది, కూడు
కొన్నది, నాథుండుగలది.
శమథః—(పు) మంత్రి, ఓరిమి.
దమథః—(పు) ఇంద్రియనిగ్రహము, దండ
నము.

వరూథః—(పు) రథమునకుఁ గప్పిన వ్యా
ఘ్రాదిచర్మము, సామాన్య చర్మము,
గృహము.

అతిథిః—(పు) కుశుని కుమారుడు,
కోపము, ఆగంతుకుడు.

వమథుః—(పు) వాంతి, ఏనుఁగుతుండము
కొననుండివచ్చు తుంపురులు.

క్షవధుస్సృజ్మతే కానే హి
 క్కాయామపి కథ్యతే.
 సమద్ధోఽపి హితే శక్తే సంబం
 థార్థేఽపి సప్పతః,
 సిద్ధార్థశ్యాక్యసింహే స్వా
 త్సిద్ధార్థస్సితసరవే. ౧౯.
 కాయసోఽపి నృహితే స్వా
 త్ప్రభేదే పరమాత్మని,
 కాయస్థా తు హరితక్యా
 మామలక్యాం చ దర్శి
 తా. ౨౦.

వయస్థో వా చ్యవద్యూని
 వయస్థా శాల్తలీద్రుమే,
 బ్రాహ్మిగుహాచీ కాకోలి
 సూక్తైలామలకీషు చ,
 ఆశ్వత్థో గర్భభాండే స్వా త్తి
 ప్పులే పూర్ణిమాతిథౌ,
 ఉపస్థో మేడ్ర ఉత్సంగే భగే
 పాయా చ కథ్యతే. ౨౧.
 నిర్గంధో నగ్న కేఽపి స్వా
 న్నిస్వబాలిశయోరపి,
 గోగ్రంధిస్తుకరిషే స్వాద్ధోష్ఠే
 గోజిహ్వాకావధే. ౨౩.
 అవ్యథా తు హరితక్యాం
 పన్నగే నిర్వృధేఽపి చ,
 పద్మగంధాపి వచాసింహ్యో
 మండగంధోఽపి ప్రకీర్త్య
 తే. ౨౪.

క్షవధుః—(పు) తుమ్ము, దగ్గు, ఎక్కెళ్లు.
 సమర్థః—(పు) ఇష్టుడు, సామర్థ్యము
 గలవాడు, సంబంధార్థము.
 సిద్ధార్థః—(పు) బుద్ధుడు, తెల్లవాలు.
 కాయస్థః—(పు) బ్రాహ్మణస్త్రీయందు క్ష
 త్రియునకు జనించినవాడు, పరమాత్మ,
 (స్త్రీ) కరకకాయ, ఉసిరికకాయ.

వయస్థః—(త్రి) పిన్నవయస్సుగలది, (స్త్రీ)
 బూరుగుచెట్టు, పొన్నగంటికూర, తిప్ప
 తీగ, కాకోలియనునోవధి, సన్నయేల
 కులు, ఉసిరికకాయ.
 ఆశ్వత్థః—(పు) కలజువ్విచెట్టు, రావిచెట్టు,
 పూర్ణిమాతిథి.
 ఉపస్థః—(పు) శిశ్నము, ఉపరిభాగము,
 యోని, గుదస్థానము.
 నిర్గంధః—(పు) సిగంబరుడు, దరిద్రుడు,
 వివేకములేనివాడు.
 గోగ్రంధిః—(పు) ఎరువు, ఆవులమంద,
 ఎద్దునాలుకచెట్టు.
 అవ్యథా—(స్త్రీ) కరకచెట్టు, పాము,
 బాధలేమి.
 పద్మగంధః—(స్స) వస, ఆరుకణపులకానుగు
 చెట్టు.

అథ థాంత శ్చతుర్వర్ణః.

చిత్రరణస్సోద్ధగంధ రవో
విద్యాధరాంతరే,
చతుష్పథశ్చతుర్వార్గ సంగమే
ఽపి ద్విజేఽపి చ. ౨౧.
వానప్రస్థో మధూకే స్వా
త్కింశుకే చాశ్రమాంత
రే.

దశమీస్థో నష్టవీజే స్థవిరే చ
ప్రచషతే. ౨౨.

అనీకస్థో రణఖలే గజశిఖా
విచక్షణే, రాజరక్షే చ
చిహ్నే చ వీరమర్దభక్తేఽపి
చ. ౨౩.

భవేదికథా నష్టధర్మేపార్థ
వచస్యపి, అశ్రద్ధేయేఽ
ప్యదరథి సముద్రే చ వియ
న్మణౌ. ౨౪.

అథ దాంతో ద్వివర్ణః.

గదో భ్రాతరి విష్ణోస్సాస్త్రిదా
మయేఽప్యాయుధేగదా,
నదస్సముద్రే నివదే నదీ తు
సరితి స్త్రుతా. ౧.

మదో రేతసి కస్తూర్యాం గ
ర్వే హ్వరే భదానయోః,
మద్యేఽపి మద ఆఖ్యా
తో మదీ చషకవస్తుని,

పదం శబ్దే చ వాక్యే చ వ్య
వసాయాపదేశయోః, పా

థాంత చతుర్వర్ణము.

చిత్రరథః—(పు) చిత్రరథుడును గంధ
ర్వుడు, సూర్యుడు, విద్యాధరుడు.

చతుష్పథః—(పు) నాలుగు త్రోవలు కలి
యుచోటు, బ్రాహ్మణుడు.

వానప్రస్థః—(పు) ఇష్టచెట్టు, మోదుగు
చెట్టు, వానప్రస్థాశ్రమము.

దశమీస్థః—(పు) వీర్యఁటుత్వము లేని
వాడు, ముదుసలివాడు.

అనీకస్థః—(పు) యుద్ధభటుడు, ఏనుగుల
కాట నేర్పువాడు, రాజుయొక్క అంగ
రక్షకుడు, చిహ్నము, యుద్ధమున
వాయింపు వాద్యము.

ఇతికథా—(సీ) అధర్తమైనది, అపార్థము
నిచ్చువాక్యము, నష్టదగనిమాట.

ఉదరథిః—(పు) సముద్రుడు, సూర్యుడు.

దాంత ద్వివర్ణము.

గదః—(పు) గదుడును కృష్ణునియన్న,
రోగము, (సీ) గదాయుధము.

నదః—(పు) సముద్రము, ధ్వని, (సీ) నది.

మదః—(పు) రేతస్సు, కస్తూరి, గర్వము,
సంతోషము, గజమదము, కల్లు, (సీ)
సురాపాత్రము.

పదం—(న) శబ్దము, వాక్యము, ప్రయ
త్నము, మిష, పాదము, పాద

దప చ్చిహ్నయోః స్థాన
త్రాణయోరంకవస్తునోః.
ఛదః పలాశే గరుతి గ్రంథి
పర్ణతమాలయోః,

రదో విలేఖనే దంతే
భద్రం కల్యాణశర్తణోః. ౪.
భేదో ద్వైధే విశేషే స్యా
దుపజాతే విదారణే,

స్వేదస్తు స్వేదనే ఘర్తే
శాదః కర్దమశమ్పయోః. ౫.
పాదో బుధ్నే తురీయాంశే
శైలప్రత్యంతపర్వతే, చ

రణే చ మయూఖే చ
క్షోదో రజసి పేషణే. ౬
సూదస్తు సూపవత్సూపకారే
చ వ్యంజనాంతరే,

స్వాదుర్చనోజ్ఞే మృష్టే చ
మృదుస్సాన్యతో మలేఽఖరే

అబ్ధస్సంవత్సరే మేఘే గిరి
భేదే చ ముస్తకే,
బిందుర్దంతక్షతేఽపి స్వాత్త
థా వేదిత్యవిపురోః. ౮.

కుండశక్రభ్రమా మాఘే
నిధిభేదే మురద్విషి,
కందస్సాన్యత్సూరణే సస్య
మూలే జలధరేఽపి చ.

చిహ్నము, ప్రదేశము, రక్షణము,
చిహ్నము, వస్తు.

ఛదః—(పు) ఆకు, తెక్క, స్థాణేయ
మను గంధద్రవ్యము, తాపింఛ
వృక్షము.

రదః—(పు) వ్రాయుట, దంతము.

భద్రం—(స) మంగళము, సుఖము.

భేదః—(పు) వేరగుట, విశేషము, భేదో
పాయము, ఖండించుట.

స్వేదః—(పు) మంచులువండుబట్టి, ఉక్క.

శాదః—(పు) బురద, లేతగడ్డి.

పాదః—(పు) చెట్టు వేరు, నాలభాగము,
పర్వత ప్రాంతమునందలి చిన్నమెట్ట,
పాదము. కిరణము.

క్షోదః—(పు) పిండి, నూరుట.

సూదః—(పు) (సూప శబ్దమునకువలె)
వంటలవాడు, ముద్దపప్పు.

స్వాదుః—(త్రి) వనోపారమైది, రుచి
గలది.

మృదుః—(త్రి) లేతగానుండునది, మెత్త
నిది.

అబ్ధః—(పు) సంవత్సరము, మేఘము,
పర్వతవిశేషము, తుంగమున్తె.

బిందుః—(పు) దంతక్షతవిశేషము, లౌకిక
వైదికజ్ఞానముగలవాడు. జలబిందువు.

కుండః—(పు) కత్తులకుఁ బట్టుసాన, మొల్ల
చెట్టు, కుబేరుని నిధివిశేషము,
విష్ణువు.

కందః—(పు) కంధదుంప, పైరుదుబ్బు,
మబ్బు.

మందః ఖలే మదరతే మూరే
స్వైరేఽల్పరోగిణోః, ఆ
భాగ్యేఽపి చ పాతంగి
గజజాతి ప్రభేదయోః. ౧౦
ఛందో వశ్యేఽప్యభిప్రాయే
హృదాఖ్యా చిత్తబుక్కు
యోః,

పేషరంగుళిముద్రాయాం బుధే
ఽలంకృతభూతలే. ౧౧

అందుస్సృష్ట్య గృంథనద్రవ్యే
ప్రభేదే భూషణస్య చ,
నందిరానందనే ద్యూతే ప్రతి
హారే హరస్య చ. ౧౨.

విదా జ్ఞానే చ బుద్ధౌచ
ధీదా కన్యామసీషయోః,
నిందాపవాదే కుత్సాయాం
నందా మణికసంపదోః. ౧౩.

అథ దాంత స్త్రీవర్ణః.

ధనదో దాతరి శ్రీదే
జలదో ముస్తకేఽంబుదే
నలదం స్వాత్మపురసేమాం
సిగోశీరయోరపి. ౧౪.

ప్రమదస్సన్తుదే మత్తే కామ
న్యాం ప్రమదా మతా,
విశదః పాండురే వ్యక్తే
జీవదో వైద్యవిద్యుపోః. ౧౫.
అంగదః కపిభేదే స్వాత్మే
యూరేఽంగద మిష్యతే,

మందః—(త్రి) దుర్భాగ్యుడు, బద్ధకుడు,
మూర్ఖుడు, స్వేచ్ఛగలవాడు, నీచు
డు, రోగి, నిర్భాగ్యుడు, (పు) శని
గ్రహము, మందజాతి యేనుగు.

ఛందః—(పు) అధీపము, అభిప్రాయము.
హృత్—(పు) చిత్తము, గుండెలోని
మాంసము.

వేదిః—(సీ) సుముఖాదీముద్రలు, (పు)
విద్వాంసుఁడు, యజ్ఞమందు పశుబంధ
నము కొఱచు బాగుగ చేసిన నేల.

అందుః—(పు) గొలుసు, స్త్రీలుపాదమున
ధరించు అందె.

నందిః—(ప్ర) ఆనందము, జూదము, (పు)
నందికేశ్వరుడు.

విదా—(సీ) జ్ఞానము, బుద్ధి.

ధీదా—(సీ) పడుచు, బుద్ధి.

నిందా—(సీ) అపవాదము, దూషణము.

నందా—(సీ) బాస, సంపద.

దాంత స్త్రీవర్ణము.

ధనదః—(పు) దాత, కుబేరుడు.

జలదః—(పు) తుంగమునై, మేఘము.

నలదం—(న) మకరందము, జటామాంసీ,
వట్టివేరు.

ప్రమదః—(పు) సంతోషము, (త్రి) మదించి
నది, (స్త్రీ) ఆడుది.

విశదః—(త్రి) తెల్లనిది, స్పష్టమైనది.

జీవదః—(పు) వైద్యుడు, శత్రువు.

అంగదః—(పు) వాలికుమారుడు, (న)
బాహుపురి, (సీ) వాయున మనుదిగ్గ

అంగదా యామ్యుదిగ్దంతి
హస్తినాం సముదాహృ
తా. ౧౬.

వరదోఽపి ప్రసన్నే స్యా ద్వ
రదశ్శాంతచేతసి, వర
దాపి చ కన్యాయా

మామోదోగంధహర్షయోః.

నర్మదః కేళిసచివే నర్మదా సరి
దంతరే,

క్షణదో గణకే రాత్రే
క్షణదా క్షణదం జలే. ౧౮.

కపర్దః ఖండపరశోర్జటాజ్ఞాపే
వరాటకే,

ఆస్పదం తు పదే కృత్యే
నిషాదశ్శృపచే స్వరే. ౧౯.

ప్రసాదోఽనుగ్రహే కావ్య
గుణస్వాస్థ్యప్రసక్తిః,
ప్రసాదః కథ్యతే దేవనరదేవ
నివాసయోః. ౨౦.

శారదః పీతముద్గే స్యా చ్చా
లీనేఽప్రతిభే నవే, వర్షేఽ
థ జలసింహుల్యాం సప్త
పర్ణే చ శారదీ. ౨౧.

దారదో విషభేదే స్యాద్ధిగు
లే పారదేపి చ,

తోయదం తు ఘృతే ప్రోక్తం
తోయదో ముస్తకాబ్ధి

యోః. ౨౨.

జము భార్య.

నరదః—(పు) అనుగ్రహించివాడు,
ఓర్పుగలవాడు, (స్త్రీ) కన్యక.

ఆమోదః—(పు) పరిమళము, సంతో
షము,

నర్మదః—(పు) క్రిడాసచివుడు, (స్త్రీ)
నర్మదానది.

క్షణదః—(పు) జ్యోతిష్కుడు, (స్త్రీ)
రాత్రి, (న) జలము.

కపర్దః—(పు) శివుని జటాజ్ఞాటము, గవ్వ.

ఆస్పదం—(న) స్థానము, కర్మము.

నిషాదః—(పు) కిరాతుడు, నిషాద
స్వరము.

ప్రసాదః—(పు) దయ, ప్రసాదమును
కావ్యగుణము, స్వస్థత, ప్రయోజనము.

ప్రాసాదః—(పు) దేవాలయము, రాజాంతః
పురము.

శారదః—(పు) పచ్చపెసలు, (త్రి) పిటికి
వాడు, తెలివితేనివాడు, నూతన
మైనది, (పు) సంవత్సరము, (స్త్రీ) నీటి
పిప్పలి, ఏడాకులరటి.

దారదః—(పు) దరదదేశమునందుఁ బుట్టిన
విషము, ఇంగువ, పాదరసము.

తోయదం—(న) నెయ్యి, (పు) తుంగ
ముస్తై, మేఘము.

నిర్వాదస్సాస్య త్పరీవాదపరి
నిష్ఠితవాదయోః,
అర్బుదో మాంసకీలే స్వాద్ధ
శకోటిషు చార్బుదం. ౨౩.
క్షైలేర్బుదోఽ

థ సంభేదస్సుఫుటనే సింధు
సంగమే,
కునీదం జీవనే వృద్ధ్యా కుశీ
దశ్చ కునీదికే ౨౪.

ప్రణాదస్తాశబ్దే స్వాత్పృణా
దశ్చృణానుయే,
ప్రహ్లాదః ప్రమదే దైత్యే

దాయాదో జ్ఞాతిపుత్రయోః
మేనాదః కేకేమార్జాలచ్చాగ
లేషు సమీరితః,

గోవిందో వాసుదేవే స్వాద్ధ
వాధ్యతే బృహస్పతౌ
ఆక్రందో దారుణరణే మిత్రే
త్రాతరి రోదనే,

మాకందస్సహకారే స్వాద్ధ
కంద్యామలకీఫలే. ౨౩.

అర్ధేందుశ్చంద్రశకలే గళహ
స్తనఖాంకయోః, అర్ధేం
దుస్సాద్ధతతిప్రాధస్త్రీ గు
హ్యోంగుళియోజనే. ౨౪.

కర్ణేందురుత్తిప్రికాయాం కర్ణ
సాశ్యామసీరితా,

నిర్వాదః—(పు) అపవాదము, నిశ్చయ
మగు నింద.

అర్బుదః—(పు) మాంసపుకండ, (న) షడి
కోట్లు, (పు) పర్వతము.

సంభేదః—(పు) భేదించుట, నదీసాగరసంగ
మము.

కునీదం—(న) వడ్డివ్యాపారము, (త్రి)వడ్డి
చేత జీవనముచేయువాడు.

ప్రణాదః—(పు) బిగ్గటగా నటచుట, కర్ణ
రోగవిశేషము.

ప్రహ్లాదః—(పు) సంతోషము, ప్రహ్లా
దుడు.

దాయాదః—జ్ఞాతి, పుత్రుడు.

మేనాదః—(పు) నేమిలి, పిల్లి, మేక.

గోవిందః—(పు) విష్ణువు, గోవులగాచు
వాడు, బృహస్పతి.

ఆక్రందః—(పు) భయంకరమగు యుద్ధ
ము, స్నేహితుడు, రక్షకుడు,
వడ్చుట.

మాకందః—(పు) తియ్యమామిడి, (నీ)
ఉసిరికకాయ.

అర్ధేందుః—(పు) అర్ధచంద్రుడు, చాచ
బడిన తర్జనవ్యంగుష్ఠములుగల హస్తము,
నఖచిహ్నము, సంభోగకాలమున
ప్రాధస్త్రీలభగమున నంగుష్ఠమును
జూనుపుట.

కర్ణేందుః—(పు) కర్ణభూషణము, కర్ణ
ప్రదేశము.

స్వాత్మముదః కార్తికీకే
చంద్రికాయాంచకా
ముదీ. ౨౯

కుముదం దైరవే రక్తపంకజే
కుముదః కపా, దైత్యాం
తరే చ దిక్షాగ నాగ
యోరపి కీర్తితః. ౩౦
కుముదా కుంభ గంభా
రోశ్చి.

స్వాత్మముత్కృష్టపణే
౭నృవత్, కుముదే ౭ పి
కుముతోన్మీక్షం
క్రవ్యాన్తాసాశ్చిక్షుసోః. ౩౧

కకుద్వత్కకుదం శ్రేష్ఠే వృ
షాంకే రాజలక్ష్మణి,

ముకుందః పుండరీకాక్షే రత్న
భేదే చ పారదే. ౩౨

దరత్పాపతాద్రిభయే
శరత్సంవత్సరే ఋతౌ
దృవత్పేషణపట్టే స్వాద్వృష
త్పాపాణమాత్రకే. ౩౩.

సంపద్భూతౌ గుణోత్కృష్టే
హుభేదే చ దృశ్యతే,
భసత్పృథాస్వరే మాంసే
తరత్కారండవే ప్లవే. ౩౪.

సంవిత్ జ్ఞానే ప్రతిజ్ఞాయాం
సంకేతాచారనామసు,

కాముదః—(పు) కార్తికమాసము, (సీ)
వెన్నెల,

కుముదం—(న) తెల్లకలువ, ఎఱ్ఱనామర,
(పు) కుముదుడను వానరుడు,
కుముదాసురుడు, దిగ్గజము, సర్ప
విశేషము, (సీ) తేనుచెట్టు, గుమ్మడి
చెట్టు,

కుముత్—(త్రి) లోభి, సంతోషము లేని
వాడు.

క్రవ్యాత్—(త్రి) మాంసభోజి, రాక్ష
సుడు.

కకుత్ } —(న) శ్రేష్ఠము, ఎద్దుమాపు
కుదం } రము, ఛత్రచామరరాది రాజ
చిహ్నము.

ముకుందః—(పు) విష్ణువు, రత్న విశేషము,
పాదరసము, [భయము.

దత్—(సీ) కొండచరియ, పర్వతము,

శరత్—(సీ) సంవత్సరము, శరదృతువు.

దృవత్—(సీ) సన్నెకల్లు, శిల.

సంపత్—(సీ) సంపద, గుణాతిశయము,
పుష్పమాలికావిశేషము. [ము

భసత్—(త్రి) ప్రకాశించునది, మాంస

తరత్—(పు) కన్నె లేడిపిట్ట, తెప్పకొ
య్య.

సంవిత్—(సీ) జ్ఞానము, ప్రతిజ్ఞ, సంకే
తము, ఆచారము, నామధేయము,

సంభాషణే తోషణేఽపి
క్రియాకారే చ సంగరే.
కామదా ధేనుకాయాంస్యా
ద్వాచ్యవత్కామదోగ్ధరి,
సునందా రోచనానార్యోః
మర్యాదా నీచుని స్థితౌ. 31

సంభాషణము, సంతోషము, క్రియా
నిశ్చయము, యుద్ధము.
కామదా—(నీ) కామధేనువు, (త్రి) కోరి
కల నిచ్చువాడు.
సునందా—(నీ) గోరోచనము, స్త్రీ,
మర్యాదా—(నీ) వాద్దు, ఆచారము
తప్పకుండుట.

అథ దాంత శ్చతుర్వర్ణః.
ఏకపదం స్యాత్తత్కాలే పద
వ్యా మేకపద్యపి,
చతుష్పదస్యాత్కర్ణకేగ
వాక్యాదిపశుష్యపి. 32.
భవేద్విష్ణుపదాభిఖ్యా ష్టిరా
భౌగగనేఽంబుజే, ప్రోక్తా
విష్ణుపదీ గంగాసంక్రాంతి
ద్వారకాసు చ. 33.

దాంత చతుర్వర్ణము.
ఏకపదం—(న) అప్పుడు, (నీ) మార్గము,
చతుష్పదః—(పు) క ర ణ వి శేష ము,
పశువు.
విష్ణుపదం—(న) పాలసముద్రము, ఆకా
శము, పద్మము, (నీ) గంగ, సంక్రమణ
విశేషము, ద్వారకాపట్టణము.

భవేజ్జనపదో దేశే
జనే జానపదోఽపి చ,
ప్రియంవదః భేచరేస్యాత్ప్రి
యవాచి చ వాచ్యతే.
అపవాదస్తు నిందా యా మా
జ్ఞావిస్రంభయోరపి,
పరివాదః కలంకే స్యాద్విణా
వాదనవస్తుని. 34.
సమర్యాదస్సమీపే స్యాన్త
ర్యాదాసహితేఽపి చ,
పుటభేదో నదీవక్త్రే ప త్త నా
తోద్యయోరపి. 35.
అష్టాపదం స్యాత్కలంకే శారీ

జనపదః—(పు) దేశము.
జానపదః—(పు) మనుష్యుడు.
ప్రియంవదః—(పు) ఒకగంధర్వుడు,
(త్రి) ప్రియవాక్యములు చెప్పువాడు.
అపవాదః—(పు) నింద, ఆజ్ఞ, విశ్వాసము.
పరివాదః—(పు) నింద, వీణ వాయిించు
కొడుపు.
సమర్యాదః—(పు) స మీ ప ము, (త్రి)
మర్యాదతోఁగూడినది.
పుటభేదః—(పు) నదులకు నీరు వచ్చు
మార్గము, పట్టణము, వాద్యవిశేషము.
అష్టాపదం—(న) బం గారము, పాచిక

కాం ఫలకేఽపి చ, అష్టా
పదశ్చ శరభే చంద్రమ
ల్యాం చ మర్కటే. ౮౨.
మేఘనాదస్తు వరుణే స్తని తే
రావణాత్తజే,
మహానాదః కుంజరే స్యాద్వ
ర్షకాజే శయానకే. ౮౩.
భవేత్కోకనదం రక్తకైరవే
రక్తపంకజే,
విశారదో బుధే ధృష్టే

భిమర్దో రణమంథయోః. ౮౪.
వీరమర్దోఽతిధృష్టే స్యాన్నా
ట్యోక్తా నాయకప్రియే,
ముచుకుందో ద్రుభేదే స్యా
న్ననిదైత్యవిశేషయోః.

కురువిందస్తు ముస్తాయాం
కుల్వాషప్రీహి భేదయోః,
హింగుశేషద్వరాగే స్యా
న్నుకురే చ సమీరితః.
అభిష్యందోఽతివృద్ధౌ స్యా
దాస్త్రావేషిగదేఽపి చ,
కటుకందం విమశ్శిక్రా శృంగి
జేరసోనయోః. ౮౬.
తమోనుదగ్నింద్వర్కేషు
ప్రతిప్రతిధిసంవిదోః,
శతహ్రదా భవేద్వజ్రే సౌదా
మిన్యాం చ క్షిరితా. ౮౭.

లాడుబల్ల, (పు) శరభమృగము, వృక్ష
విశేషము, కోటి.

మేఘనాదః—(పు) వరుణదేవుడు, మేఘ
ధ్వని, ఇంద్రజిత్తు.
మహానాదః—(పు) ఏనుగు, వర్షించు
మేఘము, సర్పము,
కోకనదం—(న) ఎఱ్ఱకలువ, ఎఱ్ఱతామర
విశారదః—(పు) విద్వాంసుడు, నేర్పరి.

అభిమర్దః—(పు) యుద్ధము, కవ్వము.
వీరమర్దః—(పు) మిగుల దిట్టతనముగల
వాడు, శృంగారనాయక సచివులలో
నొకడు.

ముచుకుందః—(పు) పుష్పవృక్షవిశేషము,
ముచుకుందమహాముని, దైత్యులలో
నొకడు,

కురువిందః—(పు) కోలతుంగమునై, అల
చందలు, ధాన్యవిశేషము, ఇంగువ,
పద్మరాగమణి, అద్దము.

అభిష్యందః—(పు) మిగుల వృద్ధి నొందుట,
కారుట, నేత్రరోగము.

కటుకందం—(న) మునగచెట్టు, అల్లము,
వెల్లుల్లి. [సూర్యుడు.

తమోనుత్—(పు) అగ్ని, చంద్రుడు,
ప్రతిపత్—(సీ) పాద్యమి, జ్ఞానము.

శతహ్రదా—(సీ) వజ్రాయుధము, మెఱ
పు.

చక్రసాచ్చక్రపాదశ్చ స్యం
దవే కుంజరేఽపి చ,

చక్రపాత్ }—(పు) రథము, ఏనుగు
చక్రపాదః }

అథ ధాంత పంచవర్ణః.

సహస్రపాదః కారండే మా
రౌండే యజ్ఞపూనుషే,
భవేదుపనిషద్ధర్మే వేదాంతే
ఽపి రహస్యపి,

ధాంత పంచవర్ణము.

సహస్రపాదః—(పు) కన్నె లేడుపిట్ట,
సూర్యుడు, యజ్ఞపురుషుడు.
ఉపనిషత్—(పు) ధర్మము, వేదాంతశా
స్త్రము, రహస్యప్రదేశము.

అథ ధాంతో ద్విపదః.

రాధో వైశాఖమాసే స్వా
ద్రాధా గోపాత్యం చ వి
ద్యుతి, విష్ణుక్రాంతామల
కోశీశ్చ చిత్రభేదేఽపి ధ
న్విసాం. ౧.

ధాంత ద్విపదము.

రాధః—(పు) వైశాఖమాసము, (నీ)
గోపాంగన, మెఱపు, విష్ణుక్రాంతలత,
ఉసిరికచెట్టు, విలుకాండ్ర నైపుణ్య
విశేషము.

గాధఃస్థానే చ లిప్సాయాం
వ్యాధో మృగయుదుష్ట
యోః,

గాధః—(పు) ప్రదేశము, కోరిక.
వ్యాధః—(పు) కీరాతుడు, దుష్టుడు.

మేధః క్రతాధియాం మేధా
మేధస్సాక్షిలదారుణి. ౨

మేధః—(పు) యజ్ఞము, (నీ) ధారణగల
బుద్ధి, (పు) కల్గేమునందలి పశువుల
కట్టుటకు పాలినకొయ్య.

బుధః కవాసురే సౌమ్యే

బుధః—(పు) విద్వాంసుడు, దేవత,
బుధగ్రహము.

మిథమాలస్యనిద్రయోః,
మిథం చిత్తాభిసంక్షేపే
నద్ధముద్వృత్తబద్ధయోః. 3.

మిథః—(ని) ఆలస్యము, నిద్ర, మైమఱ
చుట.

నద్ధం—(త్రి) మర్యాద నతిక్రమించినది,
కట్టబడినది.

సిద్ధో వ్యాసాదిషు ఖ్యాతః
సిద్ధాస్యురేయోనిషు, నిత్యే
ప్రసిద్ధో నిష్పన్నే ౨

సిద్ధః—(పు) వ్యాసాదులు (నీ) సిద్ధులను
దేవయోని విశేషము. (త్రి) నిత్య
మైనది, ప్రసిద్ధమైనది, సిద్ధమైనది.

పీఠ మాత ప్రవీ ప్తయోః. ౪.

ఋద్ధం త్వత్సమృద్ధేస్యాత్సం
పన్నార్థేఽపి వాచ్యమాత్,
వృద్ధం తు శైలజే సూరిజ్ఞ
రూఢేషు భేద్యమాత్. ౫

విద్ధం స్యాద్వేధితే క్షిప్తే
సాదృశ్యే చ నిగద్యతే,
బుద్ధో జనే చ ధీరే చ సామ్యే
చ బుద్ధితే త్రిషు. ౬.
అర్ధః ఖండే సమాంశేఽర్ధం
లుబ్ధో మృగయుకాంతీణోః,
అంధం స్యాత్తిమిరే దృష్టి
హీనేఽంధస్సముదా హృ
తః. ౭.

గంధో గంధక ఆమోదే లేశే
సంబంధగర్వయోః,
స్కంధః ప్రకాండే సైన్యాంశే
బాహుమూలసమూహ
యోః. ౮. సమీక నృప
యోశ్చాపి

బంధస్త్వాధౌ చ బంధనే,
దగ్ధం ప్లవేఽన్యవద్ధగృహీతా
గృహితి దర్శితా. ౯.
దిగ్ధం విషాక్తబాణే స్యాద్దిగ్ధం
లిప్తాంశేఽన్యమాత్,
దుగ్ధం ప్రపూరణే క్షీరే
మగ్ధస్సందరమూఢయోః,
మధు కౌద్రే జలే క్షీరే మ

ఇద్ధం—(పు) తపింపఃజేయఃబడినది, వెలి
గింపఃబడినది.

ఋద్ధం—(న) సమృద్ధమైనది, సాధింపః
బడినది.

వృద్ధం—(న) తాతిపువ్వు, (త్రి) విద్వాం
సుఁడు, ముసలివాఁడు, వృద్ధి నొంది
నది.

విద్ధం—(త్రి) తొలుపఁబడినది. త్రోయఁ
బడినది, సామ్యమైనది.

బుద్ధః—(పు) బుద్ధదేవుఁడు, విద్వాంసుఁడు,
శాంతుఁడు, (త్రి) తెలియఁబడినది.

అర్ధః—(పు) తురుక, సగభాగము (న).

లుబ్ధః—(పు) కిరాతుఁడు, లోభి.

అంధం—(న) అంధకారము, (త్రి) గ్రుడ్డి
వాఁడు.

గంధః—(పు) గంధకము, పరిమళము, స్వ
ల్పము, సంబంధము, గర్వము.

స్కంధః—(పు) చెట్టు మొదలు, సైన్య
భాగము, భుజము, సమూహము,
ద్వంద్వయుద్ధము, స్కంధుఁడనురాజు.

బంధః—(పు) వ్యాధి, కట్టుట.

దగ్ధం—(త్రి) తగులఁబెట్టఁబడినది, (నీ)
సూర్యుఁడున్నదిక్కు.

దిగ్ధం—(న) విషముపూసిన బాణము,
(త్రి) పూయఁబడినది.

దుగ్ధం—(న) పూరించుట, పాలు.

ముగ్ధః—(త్రి) సుందరమైనది, అవివేకి.

మధు—(న) తేనె, ఉదకము, పాలు,

ద్యౌః పుష్పరసే మధుః,
జైత్రే చైత్రే వసంతే చ
జీవశాకే మధుర్దుమే. ౧౧.

విధుశ్శుశాంకే కర్పూరే హృషీ
కేశేఽపి రాక్షసే,

పాదుర్వాధుషీకే చారౌ సజ్జ
నే చాభిధేయవత్. ౧౨.

సింధుస్సముద్రే నద్యాం చ
నదే దేశేభదానయోః,

బంధుస్సంధూకపుష్పే స్వా
ద్యంధు ర్భృతరిబాంధవే.

ఆధిర్వానసపీడాయాం ప్రత్యా
శాయాం చ బంధకే,

వ్యసనే చావ్యధిష్ఠానే
వ్యాధిరామయవాక్యయోః.

బోధిస్సమాధిభేదే న్యా వ్యో
ధిఃపిప్పలపాదపే,

సంధిర్భేదే సురంగాయాం
భగేసంఘటనేఽపిచ. ౧౩.

అభిస్సముద్రే సరసి
సిద్ధిర్నిష్పత్తియోగయోః,

వృద్ధిరానందనే ఋద్ధౌ వర్ధ
నేఽపి కలాంతరే. ౧౪.

దోగ్ధా గోపాలకే వత్సే కవా
వర్ధోపజీవిని,

విధా గజాన్నే ఋద్ధౌ చ
ప్రకారే వేతనే విధౌ.

గోధా తలే నిహకాయాం

కల్లు, మకందము, (పు) రాక్షసవిశే
షము, చైత్రమాసము, వసంతర్తువు,
పాలకూర, ఇప్ప చెట్టు.

విధుః—(పు) చంద్రుడు, కర్పూరము,
విష్ణువు, రాక్షసుడు.

సాధుః—(త్రి) వడ్డిచే జీవించువాడు,
సుందరమైనది, సజ్జనుడు.

సింధుః—(పు) సముద్రము, (సీ) నది,
(పు) నందము, సింధుదేశము, ఏనుగు
మదము.

బంధుః—(పు) మంకెన చెట్టు, అన్న,
చుట్టము.

ఆధిః—(సీ) మనస్సునందలి చింత, ఆశ,
తాకట్టు, దుఃఖము, ఆశ్రయము.

వ్యాధిః—(సీ) రోగము, వాక్యము.

బోధిః—(పు) సమాధివిశేషము, రావి
చెట్టు.

సంధిః—(పు) భేదము, రంధ్రము, యోని,
కూర్చుట.

అభిః—(పు) సముద్రము, తటాకము.

సిద్ధిః—(సీ) సిద్ధమగుట, సిద్ధియోగము.

వృద్ధిః—(సీ) సంతోషము, వృద్ధియగు,
నోపధి, వృద్ధినిొందుట, వృద్ధికళ.

దోగ్ధా—(పు) గొల్లవాడు, దూడ, విద్వాం
సుడు, యాచనవలన బ్రతుకువాడు.

విధా—(సీ) ఏనుగునకుఁబెట్టు అన్నము.
సమృద్ధి. ప్రకారము, కూలి, చేయుట.

గోధా—(సీ) నారిచెట్టు తగులకుండుటకై
చేతికిఁదొడిగికొను తోలు కవచము,

బాధా దుఃఖనిషేధయోః,
సుధాఽమృతే స్సుహీ మా
ర్యా లేప గాంగేష్టికాసు
చ. ౧౨.

సంధా స్థితౌ ప్రతిజ్ఞాయాం
శ్రద్ధా శ్రద్ధత్వకాంతయోః,
స్పృధా సంఘర్షణే సామ్యే స్పృ
ధా క్రమసమున్నతౌ. ౧౩.
వధూస్సూమానవో ధా స్త్రీ
భార్యాస్పృశ్యాంగ నా
సు చ, శాట్యం చ శారి
బాయాం చ
సృధూర్బుధౌ గుదేఽపి చ.

అథ ధాంతస్త్రీవర్ణః.

వివధో వీవధశ్చాపి పర్యాహ
రేఽద్యభారయోః,
విబుధః పండితే దేవే
సంబాధస్సంకటే భగే. ౧౪.
నిషధః కఠినే దేశే తద్రాజే చ
గాంతరే,
సంతోధో రోధనే క్షేపే

నిరోధో రోధనాశయోః.
ఉత్సేధశ్చౌచ్చయే కాయే
దుర్విధో దుర్గతే ఖలే,
విస్త్రభోఽనుద్యుతే ఽత్యధే
శాంతవిస్త్రుతయోః. ౧౫.

నీరుడుము.

బాధా—(స్త్రీ) దుఃఖము, నిషేధించుట.
సుధా—(స్త్రీ) అమృతము, శేముడుకాడ,
చాగచెట్టు, గాః సున్నము, లతావిశే
షము.

సంధా—(స్త్రీ) ఉనికి, ప్రతిజ్ఞ.
శ్రద్ధా—(స్త్రీ) ఆదరము, కోరిక.
స్పృధా—(స్త్రీ) బరయుట, సామ్యము,
క్రమముగా వృద్ధిచొందుట.
వధూః—(స్త్రీ) కోడలు, క్రొత్తగాఁ బెండ్లి
యైనస్త్రీ, భార్య, స్పృశ్య-యనుగంధ
ద్రవ్యము, సామాన్యస్త్రీ, నల్లయతి
వస, సుగంధిపాలచెట్టు.
సృధూః—(స్త్రీ) బుద్ధి, గుదప్రదేశము,

ధాంత స్త్రీవర్ణము.

వివధః } —(పు) కావడి, మార్గము,
వీవధః } బరువు.
విబుధః—(పు) విద్వాంసుఁడు, దేవుఁడు.
సంబాధః—(పు) సమ్మర్దము, యోని.
నిషధః—(పు) కఠినము, నిషధదేశము,
నిషధరాజు, నిషధపర్వము.
సంతోధః—(పు) అడ్డగించుట, తిరస్కరించుట.

నిరోధః—(పు) అడ్డగించుట, నాశనము.
ఉత్సేధః—(పు) ఔన్నత్యము, శరీరము.
దుర్విధః—(పు) దరిద్రుఁడు, దుర్మారుఁడు.
విస్త్రభ—(త్రి) అధికముకానిది, అధికము,
శాంతమైనది, విస్తరింపఁబడినది.

స్వగ్రోధో వ్యామవటయో
స్వగ్రోధశ్చ కమితకా
స్వగ్రోధీ వృషపర్ణ్యాం
చ మోహవాఖ్యాపథా
వపి. ౨౪.

అగాధో విపరే సానే
ప్రసిద్ధోఽలంకృతేఽపి చ,
విఖ్యాతేఽపి చ
సన్నద్ధో వర్తిత వ్యూఢయో
రపి. ౨౫.

ఆనద్ధం బద్ధమాత్రే స్యాదా
నద్ధం మురజాదికే,
ఆవిద్ధో వాచ్యవత్ జ్ఞేయః
కుటిలే చ పరాహతే.

కబంధస్తూదరే రక్షో విశేషే
ఽపి యంతుదే,
ఆబంధో దృఢబంధే స్యా
త్రేమాంకార యోర
పి. ౨౬.

సుగంధిస్సాన్యదిప్తగంధే సుగం
ధహరివాలుకే,
ఉపాధిర్ధర్మచింతాయాం కైత
వేఽపి విశేషణే. ౨౭.
కుటుంబ వ్యాప్యతేఽపి
స్యా

దుపధిర్వాన్యజచక్రయోః,
పరిధి ర్మజ్జియతరో శ్శాఖా
యాముపసూర్యకే. ౨౮.
అపధి స్సవథానేస్యా త్తీమ్ని
కాలే బలేఽపి చ,

స్వగ్రోధః—(పు) బారెడు, మణ్ణిచెట్టు,
జమ్మిచెట్టు, (నీ) అడ్డ స ర పు చెట్టు,
మోహనమను వోపధి.

[తావు.
అగాధః—(పు) గంధము, లోతుగల
ప్రసిద్ధః—(త్రి) అలంకరింపఁబడినది, ప్రసిద్ధ
మైనది.

సన్నద్ధః—(త్రి) కవచము గ ల వాఁడు,
వ్యూహమైననైన.

ఆనద్ధం—(త్రి) కట్టఁబడినది, మద్దెల మొద
లగునవి.

ఆవిద్ధః—(త్రి) వక్తమైనది, కొట్టఁబడి
నది.

కబంధః—(పు) పొట్ట, కబంధుడను రాక్ష
సుఁడు, రాహుగ్రహము.

ఆబంధః—(పు) దృఢముగాఁ గట్టుట,
ప్రేమ, అభరణము.

సుగంధిః—(పు) పరిమళము, (న) నూఁగు
దోసచెట్టు.

ఉపాధిః—(పు) ధర్మమైన విచారణ,
నెపము, విశేషణము, కుటుంబమునకై
బేరముచేయువాఁడు.

ఉపధిః—(పు) మిశ్ర, రథచక్రము.

పరిధిః—(పు) యజ్ఞపశువును బంధించు
స్తంభము, సూర్యాది పరివేషము.

అపధిః—(పు) విషయావ గా హ న ము,
హద్దు, కాలము, బిలము.

సమాధిర్నియమే ధ్యానే నీ
వాకే చ సమర్థనే. 3౦.

సన్నిధిస్సన్నిధానే స్యాన్నవే
దింద్రియగోచరే,
సంసిద్ధిస్సహజే సిద్ధా మదో
గ్రాయామపి స్తృతా.
ప్రణిధిశ్చరే యాచ్ఛాయాం
వీరుద్విటపశాఖయోః,
మాగధీ పిప్పలీయూఢోవృత్తా
గఢో మగఢోచ్ఛవే. 3౧.
వైశ్యజక్షత్రియా పుత్రే
శుక్రజీరకవందిరోః,

సయాధిః—(పు) నియమము, ధ్యానిం
చుట, మాటలాడకుండుట, సిద్ధాంతి
కరించుట.

సన్నిధిః—(సీ) సమీపము, ఇంద్రియము
లకు గోచరమగుట.

సంధిః—(సీ) స్వభావము, సిద్ధించుట,
మదించినస్త్రీ.

ప్రణిధిః—(పు) చారుడు, యాచన.

వీరత్—(పు) బోదలేనిచెట్టు.

మాగధీ—(సీ) పిప్పలితీగ, అడవిమొల్ల,
(త్రి) మగధ దేశమునందుఁ బుట్టినది, (పు)
వైశ్యునివలన క్షత్రియ స్త్రీయందు
జన్మించినవాడు, తెల్లజిలకట్ట, స్తోత్ర
పాఠకుడు.

అథ ధాంత శ్చతుర్వర్ణః.

అవరోధ స్తిరోధానే శుద్ధాం
తే రాజవేశ్మని. 3౩.
మహాశాపధం శృంగిజేరే విషా
యాం లశునేఽపి చ,
పరివ్యాధో వేతనే స్యాత్పూ
వ్యాధో ద్రుమోత్పలే
అవష్టభమదూరే స్యాదా
క్రాంతే చావలంబితే,
సమున్నద్ధసమున్నాతే పండి
తమృగ్యధృష్టయోః. 3౪.
అనిరుద్ధ ఉపానాథే చరేచా
నర్గశేఽన్యవత్,
అనుబంధః ప్రకృత్యా దౌ

ధాంత చతుర్వర్ణము.

అవరోధః—(పు) కప్పట, రాజివాసము,
రాజగృహము.

మహాశాపధః—(పు) శౌంతి, అతివస,
వెల్లులి.

పరివ్యాధః—(పు) నీరు ప్రబృలి చెట్టు,
కొండగోగు చెట్టు.

అవష్టభం—(త్రి) సమీపము, ఆవరింపఁ
బడినది, ఆశ్రయింపఁబడినది.

సమున్నద్ధం—(త్రి) పుట్టినది, తాను బండి
తుండచుకొనువాడు, దుర్మార్గుడు.

అనిరుద్ధః—(పు) అనిరుద్ధుడు, చారుడు
(త్రి) అడ్డములేనిది.

అనుబంధః—(పు) ప్రకృతి ప్రత్యయాగ

దోషోత్పాదే వినశ్వరే.
 31. ముఖ్యానుయానుః
 శిశౌ ప్రకృతస్యాన
 వర్తనే, అనుబంధీ చ హి
 క్కాయాం తృప్తాయా
 మపి కథ్యతే. 32.

కాలస్కంధస్తమాలే స్వా
 త్తిందుకే జీవకద్రుమే,
 ఆశాబంధస్సమాశ్వానే తథా
 మర్కటజాలకే. 33.
 బ్రహ్మబంధుః ధిక్షేపే నిర్దేశే
 చ ద్విజన్తనాం,
 ఉగ్రగంధాజ మోదాయాం
 వచాయాం చిక్కికౌష
 ధా. 34.

తీక్ష్ణగంధా వచాయాం చ
 శిగురాజికయోరపి,
 ఇత్తుగంధా కోకిలాక్షేక్రో
 స్థ్యాం కాశే చ గో
 తురే. 35.

తృణగోధా చిత్రకోలే కృ
 కలానే చ లక్ష్మ్యతే,
 ఉపలబ్ధిరతౌ ప్రాప్తౌ జ్ఞానే
 చాపిప్రయుజ్యతే. 36.

అథ ధాంత పంచవర్ణః.

యోజనగంధా కస్తూర్యాం
 సీతాయాం వ్యాసమాం
 తరి,

మాదేశము, దోషము కలుగజేయుట,
 ఇశ్శంజ్ఞకవర్ణము, ముఖ్యులననువర్తించు
 శిశువు, ప్రకృతముననుసరించుట, (సీ)
 ఎక్కిళ్లు, ఆశ.

కాలస్కంధః—(పు) చీకటిమ్రాను, నల్ల
 తుమికి చెట్టు, వేగిసమ్రాను.

ఆశాబంధః—(పు) ఊరిడింపు, సాలె
 పురుగుమగ్గము.

బ్రహ్మబంధుః—(పు) నిందింపబడువాడు,
 బ్రాహ్మణుని నిర్దేశించుట.

ఉగ్రగంధా—(సీ) ఓమములో భేదము,
 వస, చిక్కికమును నోవధి.

తీక్ష్ణగంధా—(సీ) వస, మునుగచెట్టు,
 నల్లవాలు.

ఇత్తుగంధా—(సీ) గొలిమిడిచెట్టు, నేల
 గుమ్మడు. రెల్లు, ఏనుగుపల్లెరు,

తృణగోధా—(సీ) జంతువిశేషము,
 తొండ.

ఉపలబ్ధిః—(సీ) బుద్ధి, పొందుట, జ్ఞాప
 కము.

ధాంత పంచవర్ణము

యోజనగంధా—(సీ) కస్తూరి, సీతాదేవి,
 సత్యవతి.

అథ నాంతవర్ణః.

ఇనస్సూర్యే నృపే షతౌ
ధనం గోధనవి త్తయోః,
జనస్సాద్యదతిష్ఠధే చ బుద్ధే
చార్ తి జిహ్వరే. ౧.
జనో లోకే మహర్గోకా త్వర
లోకే చ పామరే, జనీ
నీరుంతినీ వధోరుత్పత్తై
చ జనిర్తతా. ౨.

ఘనం స్యాత్కాంస్యతాశాది
వాద్య మధ్య మనృత్య
యోః, ఘనం సాంద్రే దృ
ఢే ధార్థ్యే విస్తారే లో
హముద్గరే. 3. మేఘ
ము స్తకయోశ్చాపి

వనం కానననీరయోః, ప్రవా
సే నిలయేచాపి వనం
ప్రవ్రవణేఽపి చ. ౪.

వానం శుక్కుఘలే శుష్కే
కటే నీచనకర్షణి, జలం
స్తవవాతోర్తి సురంగా
గతిసౌరభే. ౫.

దానం గజమదే త్యాగే పా
లనచ్ఛేదశుద్ధిషు.
మానం ప్రమాణే ప్రస్థాదౌ
మానశ్చిత్తోన్నతౌ గ్ర
హే. ౬.

యానం గతౌ వాహనేఽపి

పానం పీతౌ చ రక్షణే,

నాంతవర్ణము.

ఇనః—(పు) సూర్యుడు, రాజు, భక్త.

ధన—(న) పశుసంపద, ద్రవ్యము.

జనః—(పు) మిక్కిలిమునులివాడు, బుద్ధుడు, (త్రి) పూజ్యుడు, జయశీలుడు.

జనః—(పు) జనము, జనుర్గోకము, మూర్ఖుడు, (సీ) స్త్రీ, భార్య, పుట్టుక.

ఘనం—(న) కంచుతాళముల వాద్యము, ఒకవిధమగు నాట్యము, (త్రి) దట్టమైనది, దృఢమైనది, (పు) బలముగలది, విశాలమైనది, ఇనుపగుడియ, మేఘము, తుంగమునై.

వనం—(న) అడవి, జలము, పరదేశవాసము, గృహము, కొండకాలువ.

వానం—(త్రి) ఎండినకాయ, ఎండిన వస్తువు, గండస్థలము, కుట్టుట, నీటి పట్టునుండి వీచుగాలి, సొరంగము, గమనము, సుగంధము.

దానం—(న) ఏనుగుమదము, ఇచ్చుట, పరిపాలించుట, ఛేదించుట, పరిశుద్ధి.

మానం—(న) పరిమితి, మానిక, (పు) గర్వము, గ్రహము.

యానం—(న) గమనము, గజాందోభి కాదులు.

పానం—(న) త్రాగుట, రక్షించుట.

స్త్యానం స్నిగ్ధే ప్రతిధాన్వనే
ఘనత్వాలస్య యోరపి. 2.

స్థానం స్థితో చ సాదృశ్యే
సన్నివేశావకాశయోః,
యక్తార్థే కరణార్థే చ స్థానే
స్థాన ద వ్యయం పునః.

సూనం వాచ్యవదూనేషు
సూనం ప్రసవపుష్పయోః,
సూనా పుత్ర్యాం వధస్థాన
గళశుండికయోరపి. ౯.

ఊనం హీనే రణోద్యోగే

సూన్యనః కిరణసూర్యయోః,
మీనో రాశ్యంతరే మత్స్యే
శీనోఽజగరమూరయోః గం
చీనో మృగాంతరే తతు
ప్రీహిదేశాంశుకాంతరే,

హీనంగర్హ్యోనయోర్హ్యున
మనయోరపి కీర్తితం.

కృత్స్నం కుక్షౌ సమస్తే చ
రస్నస్తక్షకచండయోః,

వస్నం స్థాద్వేతనే మూల్యే
వసనద్రవ్యయోరపి. ౧౨.

స్వప్నస్సుప్తస్య విజ్ఞానే స్వప్న
స్వాపే చ దర్శనే,

బుధ్విశ్చిసాయాం రుద్రే చ
రత్నం శ్రేష్ఠే మణావపి. ౧౩.

స్త్యానం—(స) మన్నని, ప్రతిధ్వని, గొప్ప
తనము, అలస్యము.

స్థానం—(న) ఉనికి, సామ్యము, నివాస
స్థానము, అవకాశము.

స్థానే—(అవ్యయం) యుక్తము, హే
తువు.

సూనం—(త్రి.) స్వల్పమైనది, (న) కాన్పు,
పూపు, (సీ) కుమార్తె, మృగాదుల
జంపు ప్రదేశము, కొండనాలుక.

ఊనం—(న) తక్కువ, యుద్ధప్రయ
త్నము.

సూన్యనః—(పు) కిరణము, సూర్యుడు.
మీనః—(పు) మీనరాశి, చేప.

శీనః—(పు) కొండనిలువ, మూర్ఖుడు.
చీనః—(పు) మృగవిశేషము, ధారము,

చీవమనుభావ్యము, చీనా దేశము,
చీనాంబరము.

హీనం } —(త్రి) నిందింపఁ దగినది,
న్యూనం } తక్కువయైనది.

కృత్స్నం—(న) ఉదగము, సమస్తము.
రస్నః—(పు) విడ్డవాడు, కోపముగల
వాడు.

వస్నం—(స) కూలి, వెల, వస్త్రము,
ధనము.

స్వప్నః—(పు) కల, నిద్ర, చూచుట.

బుధ్విః—(పు) చెట్టువేరు, శివుడు.
రత్నం—(న) సజాతీయములో శ్రేష్ఠము,
మణి.

నగ్నోఽపి చ క్షుణ్ణకే వివ
స్త్రే చాభిధేయన్,
లగ్నం రాశ్యుదయే లగ్నం
సక్తలజ్జితయోఽపి. ౧౪.

ఛన్నం రహశ్చాదితయోః
స్యాదన్నం భుక్తభక్తయోః,
భిన్నమన్యార్థవచనే సంగతే
దారితే స్ఫుటే. ౧౫.

విన్నం జ్ఞాతే స్థితే లభే

ఛిన్నం భిన్నేతు వాచ్యన్,
ఛిన్నామృతాయాం పుం

శ్చల్యా

మున్నః స్థిన్నే చ సూరతే,
చిహ్నం ధ్వజేపతాకాయాం
ద్యుమ్నం విత్తే పరాక్రమే,
ధనుస్సంజ్ఞా ప్రియాభుద్యా
రాశిభేదే శరాసనే. ౧౬.

తనుః కాయే శృశే చాలే
విరళేఽపి చ వాచ్యన్,
హనుః ప్రహరణే మృత్యుక
పోలావయవే గడే. ౧౭.

హనుర్హృట్టవిలాసిన్యాం
సూనుః పుత్రేఽనుజే రహా,
సానుశ్శృంగే బుధే మార్గే
వాత్యాయాం పల్లవే
వనే. ౧౮.

దాసుర్దాతరి విజ్ఞాతే
భానుః కిరణసూర్యయోః,

నగ్నః—(పు) క్షుణ్ణమతస్తుఃడు, (త్రి) సస్త్ర
హీనుఃడు.

లగ్నః—(స) మేషాదిరాసుల యుదయము,
(త్రి) కలిసినది, సిగ్గునొందినవాడు.

[బడినది.

ఛన్నం—(స) రహస్యము, (త్రి) కప్ప
అన్నం—(త్రి) భక్షింపబడినది, అన్నము.

భిన్నం—(త్రి) వేతైనది, కూడుకొన్నది,
భేదింపబడినది, వికసించినది.

విన్నం—(త్రి) తెలియబడినది, ఉన్నది,
పొందబడినది.

ఛిన్నం—(త్రి) భేదింపబడినది, (స్త్రీ) తిప్ప
తీగె, అంకుటాలు.

ఉన్నః—(త్రి) తడిసినది, దయగలవాడు.

చిహ్నం—(స) గురుతు, జెండా.

ద్యుమ్నం—(స) ధనము, పోటరితనము

ధనుః—(స) మోటచెట్టు, ధనూరాశి,
విల్లు.

తనుః—(స్త్రీ) శరీరము, (త్రి) కృశించినది,
ఆల్పమైనది, విరళమైనది.

హనుః—(స్త్రీ) దెబ్బ, మృత్యువు, దవడ,
రోగము, బెత్తము.

[సూర్యుడు.

సూనుః—(పు) కుమారుడు, తమ్ముడు,

సానుః—(పు) శిఖము, విద్వాంసుడు,
త్రోవ, వాయుసంఘము, చిగురు,
వనము.

దానుః—(త్రి) చాత, తెలియబడినది.

భానుః—(పు) కిరణము, సూర్యుడు.

ధేనస్సముద్రే నద్యాతు ధేనీ
శ్యేస్సితే భగే. ౨౦.

మునిశ్యమిం గుదీబుద్ధప్రి
యాభాగస్తీకింశుకే,

జ్యోస్త్వానౌ స్రవంత్యాంచ
యోనిస్సన్యదాకరే భగే.

జ్యోతీస్స చటాలికాయాం
స్యాజ్జ్యోతస్సన్యక్తవి
భావరౌ,

జ్యోతస్స సచంద్రనక్షత్రే
రాత్రే చంద్రాతపేపిచ.

రాస్సా స్తృతా భుజంగా
త్యమేలాపర్ణాన్యం చ క
థ్యతే,

మృతస్స తు పరికాయాం
స్యాస్తృతస్సాయామపి
దృశ్యతే. ౨౩.

దీనా మూషికయోషాయాం
దుర్గతే కాతరేనన్యత్.

థానా భృష్యవే ప్రోక్తా
థాన్యాకేభినవోద్భిది.

అథ నాంత స్త్రీవర్ణః.

అవనం రక్షణే స్త్రీతౌ

భవనం భావవేశ్యనోః

భవనం విప్రవే మహ్యం సలి
లేపి వియత్యపి, ౨౪.

సవనం యజనే స్నానే సోమ

ధేనః—(పు) సముద్రము, (సీ) నది.

శ్యేనః—(త్రి) తైల్లనిసి, డేంగ.

మునః—(పు) మునీశ్వరుడు, గారచెట్టు,
బుద్ధుడు, మొగటచెట్టు, అవిసెచెట్టు,
మోదుగుచెట్టు.

జ్యోనిః—(సీ) హాని, నది.

యోనిః—(పు) స్థానము, భగము.

జ్యోతీస్స—(సీ) పొట్లచెట్టు, వెన్నెల
రాత్రి.

జ్యోతస్స—(సీ) చంద్రునితోఁగూడిన
రాత్రి, వెన్నెల.

రాస్సా—(సీ) సర్పాక్షిచెట్టు, సన్నరా
త్రిము.

మృతస్స—(సీ) తొవరిమన్ను, శ్రేష్ఠమగు
మన్ను.

దీనా—(సీ) అడెలుక, (త్రి) దరిద్రుడు,
భయపడువాడు.

థానా—(సీ) వేపుడుబియ్యము, ధనియ
ము, క్రొత్తవిత్తనము.

నాంత స్త్రీవర్ణము.

అవనం—(త్రి) రక్షించుట, తృప్తినిం
చుట.

భవనం—(స) అభిప్రాయము, గృహము,

భవనం—(స) లోకము, భూమి, జలము,
ఆకాశము. [పాపనము

సవనం—(స) యజ్ఞము, స్నానము, సోమ

నిర్దళనేఽపి చ,
అయనం పథి భానోస్సాస్మదు
దగ్ధక్షిణతో గతా. ౨౬.
జయనం స్యాత్తురంగా ది స
న్నాహే విజయేఽపి చ,
శయనం సురతే నిద్రాశయ్య
యోరపిభాషితం. ౨౭.
శమనం శాంతివధయోశ్శరున
శ్చాద్ధదైవతే,
దశనః క్షవచే దంతే దశనశ్శిఖ
రేఽపి చ, ౨౮.
జఘనం కామినీశ్రోణిపురో
భాగే కటీరకే,
తపనస్త్రాణౌ తాపే భల్లాతే
నరకాంతరే, ౨౯.
రసనం స్వాదనే భాసనేరసనా
కాంచిజిహ్వాయాః, రస
నా చాపి రాస్నాయాం
వసనం ఛాదనేఽంశుకే. ౩౦.
హసనం చ స్తితే హసేఽంగా
రాధాన్యాం హసన్యపి,
శ్వసనో మూరుతే శ్వాసే
శ్వసనో మదన ద్రుమే.
కదనం మర్దనే పాపే,
సదనం మందిరే జలే,
మదనః స్తరధత్తుర వసంత
ద్రుమసింహకే. ౩౧.
దహనశ్చైత్రకే, వహ్నా భల్లా
తే దుష్టచేష్టితే,

అయనం—(న) మార్గము, దక్షిణోత్త
రాయణములు.
జయనం—(న) అశ్వాదుల కవచము,
జయము.
శయనం—(న) సంభోగము, నిద్ర, సా
నువు.
శమనం—(న) ఓరిమి, చంపుట. (పు)
యముడు.
దశనః—(పు) కవచము, దంతము,
అగ్రము.
జఘనం—(న) స్త్రీలకంటిముందుభాగము,
మొల.
తపనః—(పు) సూర్యుడు, వేడిమి, జీడి
చెట్టు, నరకవిశేషము.
రసనం—(న) రుచించుట, ధ్వని, (స్త్రీ)
మొలనూలు, నాలుక, సన్నరాష్ట్రము,
వసనం—(న) కప్పుట, వస్త్రము.
హసనం—(న) చిలునగవు, నవ్వు, (స్త్రీ)
కుంపటి.
శ్వసనః—(పు) వాయువు, నిట్టూర్పు,
మ్రంగచెట్టు.
కదనం—(న) మర్దించుట, పాపము.
సదనం—(న) గృహము, జలము.
మదనః—(పు) మత్తధుడు, ఉమైత్త
చెట్టు, వసంత ద్రువు, మ్రంగచెట్టు, మైనము.
దహనః—(పు) చిత్తమూలపుచెట్టు, అగ్ని,
జీడిచెట్టు, (స్త్రీ) దుష్టవ్యాపారముగల
వాడు.

గహనం గహ్యరే దుఃఖే విశినే
కలిలేఽపి చ. 33.

స్తవనం ధ్వనిమాత్రే స్వా
త్కుంతనే మేఘగర్జితే,

నిధనం స్వాత్కులే నాశే
ప్రధనం దారణే రణే. 34.

పచనాఖ్యా కులాలస్య పాక
స్థానేఽపి మారుతే నిష్పావే
చాథ వచనం బిభాధానేఽపి
ముండనే. 35.

దమనః కుసుమే వీరే
వమనశ్చంద్రనేఽర్ధనే, స్వాదా
వృత్తౌ చ

యమనం దుఃఖే గోపరతే
యమే. 36.

కమనః కాముకే కామేఽభి
రూపేఽశోకపాదపే,

ధమనోఽప్యనలే భస్మాత్కా
క్రూరయోఽపి. 37. ధమ
నీ తు హరిద్రాయాం కం
ధరాశిరయోఽపి,

మలనః పటవానే స్వాస్త్యర్ధనే
మలనం మతం. 38.

చలనం కంపనం కంపే కంప్రే
చలనకంపనౌ,

చలనీ వస్త్రఘ్నర్యాం వారి
భేదేఽపి చక్రచితే. 39.

నేచనం రక్షణే నేకే నాకా
నేచనభాజనే,

నేవనం నీచనో వాస్త్రో

గహనం—(న) గుహ, దుఃఖము, అర
ణ్యము, (త్రి) ప్రవేశింపరానిది.

స్తవనం—(న) ధ్వని, మొక్కుపోవుట,
మేఘధ్వని.

నిధనం—(న) కులము, నాశనము.

ప్రధనం—(న) చేదించుట, యుద్ధము.

పచనః—(పు) ఆరము, వాయువు, తూ
ర్పాగబట్టుట.

వచనం—(న) విశ్లేషములుచెల్లుట, తొ
రము.

దమనః—(పు) దమనము, వీరుడు.

వమనః—(పు) క్రమ్ముట, పీడించుట,
సంగ్రహించుట.

యమనం—(న) దుఃఖము, విరమించుట,
ఇంద్రియనిగ్రహము.

కమనః—(పు) కామముగలవాడు, మన్ద
భుడు, అశోకపు చెట్టు.

ధమనః—(పు) అగ్ని, తిత్తి డోదువాడు,
క్రూరుడు, (నీ) పసుపు, కంఠము,
బోలునరము.

మలనః—దేరా, (న) మర్దించుట.

చలనం } —(న) చలించుట, చలించు
కంపనం } నది.

చలనీ—(నీ) లంగా, గజబంధనవిశేషము.

నేచనం—(న) కాపాడుట, తడుపుట,
ఓడలోని నీరుతోడు పాత్రము.

నేవనం—(న) కుట్టుట, నేవించుట.

స్సంవ్యాసం ఛాదనే ౭౦ శు
కే. ౪౦.

సమానం సత్సమైక్యేషురమా
నో నాభిమారుతే,

శోభనో గ్రహయోగే స్వా
చ్చోభనో సుందరేఽన్య
వత్. ౪౧

శాసనం రాజదత్తో ర్వాప్తం
లేఖాజ్ఞాశాస్త్రశాస్త్రిషు,
వాసనం వసనే వీరాసనే జ్ఞానే
చ ధూపనే. ౪౨.

ఆసనం ద్వీరదస్కం ధేపీతే
యాత్రానివర్తనే, ఆసనీ
పణ్యవీథ్యాం స్వాదా
సనోజీవకద్రుమే. ౪౩.

స్పర్శనో మారుతే స్పర్శా
దానయోస్పర్శనంమతం,
దర్శనం నయనస్వప్నబుద్ధిధర్మో
పలభిషు. ౪౪. శాస్త్ర
దర్పణయోవాప్తి.

దంశనం దంతవర్ణణోః,
పిశునం కుంకుమేక్రాంతే
సూచకే చాభిధేయవత్.

శకునం చ శుభాశంసానిమిత్రే
శకునః ఖగే,

మిథునో రాశిభేదే స్వాన్విధు
నం దంపతీయుగే, ౪౬.

తలునః పవనే యూనిస్త్రి
యాం చ తలునీ విదుః,

సంవ్యాసం—(న) కప్పుట, ఉత్తరీయ
వస్త్రము.

సమానం—(త్రి) యోగ్యమైనది, సమాన
మైనది, ఒక్కటైనది, (పు) సమాన
మను వాయువు.

శోభనః—(పు) శోభనయోగము, (త్రి)
సుందరము.

శాసనం—(న) రాజుచే నొసంగబడిన
భూమి, జాబు, ఆజ్ఞ, శాస్త్రము, శిక్ష.

వాసనం—(న) వస్త్రము, వీరాసనము,
జ్ఞానము, వాసనపట్టుట.

ఆసనం—(న) వీనుగుమూపు, పీఠము,
దేశకాలముల ననుసరించి యుద్ధ
యాత్రమానుట, (స్తీ) అంగడివీధి,
(పు) వేగించెట్టు.

స్పర్శనః—(పు) వాయువు, (న) స్పృశిం
చుట, ఈవి.

దర్శనం—(న) నేత్రము, స్వప్నము, బుద్ధి,
ధర్మము, జ్ఞానము, శాస్త్రము, ఆధ్యము.

దంశనం—(న) కొఱకుట, కవచము.

పిశునం—(న) కుంకుమ, (త్రి) క్రూరమై
నది, కొండెగాడు.

శకునం—(న) శుభమును సూచించు నిమి
త్రము, (పు) పక్షి.

మిథునః—(పు) మిథునరాశి, (న) భార్యా
భర్తలు.

తలునః—(పు) వాయువు, పిన్నవయస్సు
వాడు, (స్తీ) యశావనవతి,

తలిసం విరళే స్తోకే స్వచ్ఛేఽపి
తలిసం మతం. ౪౭.

మలిసం దూషితే కృష్ణేఽముతు
మత్యాం మలిన్యపి,

కఠినం నిఘ్నరే స్థాల్యాంశర్క
రా యాం గుడస్య చ.

కఠినా కాటికాయాం చ
కఠినీతి ప్రయుజ్యతే,

పీతనం హరితాశేన్యాత్కుం
కుమే పీతదారుణి. ౪౯.

ఆమ్రాతకే పీతనశ్చ హరి
ద్రాయాం చ పీతనా, పీత

నం త్రిషుస్త్రీ తేఽపి
మైథునం సంగతే రతే. ౫౦.

కేతనం లాంఛనే కా ర్యే గే
హే చోపనిమం త్రజే,

ఛర్దనోఽలంబుషే నింబే ఛర్ద
నం వమనేఽపి చ. ౫౧.

ఛేదనం కర్తవ్యే ఛేదే
ఛదనం పక్షపత్రయోః,

తోదనం వ్యధనే తోత్రే
రోదనం క్రందనేఽశ్నయే. ౫౨

అపానం తు గుడే ప్రోక్తమ
పానస్తస్య మారుతే.

సంతానస్సంతతా గోత్రేన్యా
దపత్యే సురద్రుమే ౫౩.

వితానో యజ్ఞ విస్తారోల్లో
చేషు క్రతుకర్షణి, వృత్త

భేదావసరయో ర్వితానం
తుచ్ఛమందయోః. ౫౪.

తలిసం—(త్రి) విరళమైవది, సల్పమైనది,
నిర్మలమైనది.

మలిసం—(త్రి) దూషింపబడినది, నల్ల
నిది, మలినీ, (స్త్రీ) ముట్టుచి.

కఠినం—(త్రి) కఠినమైనది (స్వ) పాత్ర
ము, (స్త్రీ) పంచదార, కఠినీ, (స్త్రీ) వారి

దళము మణికిల మున్నగుధాతువులు.

పీతనం—(న) హరితశము, కుంకుమ, (పు)
దేవదారు చెట్టు, అం బాళవృక్షము,

(స్త్రీ) పసుపు, (త్రి) పచ్చని పదార్థము.

[గము.

మైథునం—(న) సంబంధము, సంభో
కేతనం—(న) చిహ్నము, చేయదగినపని,

గృహము, పిలుచుట.

ఛర్దనః—(పు) చిట్టికూర, వేచుచెట్టు, (న)
వమనము.

ఛేదనం—(న) నఱకుట, భేదించుట.

ఛదనం—(న) తెక్క, ఆకు.

తోదనం—(న) బాధ, కొరడా.

రోదనం—(న) ఏడ్చుట, కన్నీరు.

అపానం—(న) గురము, (పు) అపాన
వాయువు.

సంతానః—(పు) పుత్రపౌత్ర పారంపర్య
ము, కులము, బిడ్డ, కల్పవృక్షము.

వితానః—(ప్ర) యజ్ఞము, విస్తారము,
చాందిని, యజ్ఞకర్షము, (న) వృత్త
విశేషము, సమయము, (త్రి) నీచమై
నది, మందమైనది.

ఉత్తానం స్యాదగంభీరే తథా
సుప్తాన్త్యుభేద్యవత్,
ఆదానం గ్రహణే విద్యాద
లంకారేపి వాజినాం.
నిదానం కారణే రోగనిర్ణయే
వత్సదామసి,
ఉద్యానం వనభేదే స్యాన్ని
స్ఫుటీపి ప్రయోజనే.
ఆహ్లాసో యింటికాభేదే వా
చ్యవ నిర్మలే స్త్యుతః,
వృత్తానం నైవరకంజే విరో
ధాచరణేపి చ. ౫౭.

ఉత్తాన ముద్యమేతంత్రే పా
రుషే పుస్తకే రణే, అంగ
ణోద్ధమహారేషు మలవే
గేపి కీర్తితం. ౫౮.
సంస్థాన మాకృతౌ మృతౌ
సన్నివేశే చతుష్పదే,

ధావనం ప్రగమే శుద్ధాపృష్ఠి
పర్ణాన్తం తు ధావనీ
పావనం తు జలేకృచ్ఛే పావ
కాథానయోరపి, పావన
స్నిల్వకే వహ్నాప్రాయ
శ్చిత్తే చ పావనం. ౬౦.
వాచ్యవత్పావయితరిహరి
తక్యాం తు పావనీ,
వామనోఽంకోటవై కుంత
ఖర్వదక్షిణదిగ్గజే. ౬౧.

ఉత్తానం—(త్రి) లో తు లేనిది, ఉద్భవ
ముఖముగా శయనించునది.

ఆదానం—(స) గ్రహించుట, అశ్వము
సలంకరించుట.

నిదానం—(స) కారణము, రోగనిర్ణ
యము, దూడనుకట్టు కన్నెత్తాడు.

ఉద్యానం—(స) శృంగారవనము, వెడ
లుట, ప్రయోజనము.

ఆహ్లాసః—(పు) పెద్దగోరంట, (త్రి) నిర్మల
మైనది.

వృత్తానం—(స) స్వతంత్రకార్యము,
విరుద్ధముగాఁ జేయుట.

ఉత్తానం—(స) ప్రయత్నము, రాజ్యతం
త్రవిచారణ, పురుషకారము, పుస్త
కము, యుద్ధము, ముంగిలి, బయలు
దేరుట, సంతోషము, మలవిసర్జనము.

సంస్థానం—(స) ఆకారము, మరణము,
నగరముచుట్టునుండు ప్రదేశము,
నాలుగు త్రోవలుగలియుచోటు.

ధావనం—(స) పరుగెత్తుట, పరిశుద్ధి, (స్త్రీ)
కోలపొన్నచెట్టు.

పావనం—(స) జలము, కృత్తవ్రతము,
పరిశుద్ధి, వాతరోగము, (పు) అందుకు
బంకతోఁ జేసినధూపద్రవ్యము, అగ్ని,
ప్రాయశ్చిత్తము, (త్రి) పవిత్రముగా
వించునది, పావనీ, (స్త్రీ) కరకచెట్టు.

వామనః—(పు) ఊడుగుచెట్టు, విష్ణువు,
పొట్టివాడు, దక్షిణదిగ్గజము.

స్థాపనం స్వాత్మసంపదనే సమా
ధా రోపణేఽపి చ,
యాపనం వర్తనే కాలక్షేపే
నిసనేఽపి చ. ౬౨.
యుంజానస్సారథా విప్రే
బుధానః పండితే గురౌ,

దృశానం జ్యోతిషి ప్రోక్షం
దృశానశ్చ విరోచనే. ౬౩.
జనో దేశభద్రే స్వాద్వేగవే
గాధి కాశ్వయోః, జవ
న్యోపభిభద్రే స్వాద్వా
చ్యవద్వేగిని స్తృతం.
జీవనం వర్తనే నీరే పుత్రజీవే
తు జీవనః,
జీవనీ జీవనా చేతి జీవంతీ మే
దయోః క్రమాత్. ౬౪.

దేవనం వ్యవహారే స్వాజ్ఞగీ
హక్రీడయోగవి, ఆక్షేప
దేవనః ప్రోక్షో
మేహనం మూత్రశ్చయోః.
తేమనం వ్యంజనే క్షేదే తేమ
నీఘల్లికాంతరే,
సానో యజ్ఞకర్తాంతే యజ
మాన ప్రచేతసోః. ౬౫.
విజ్ఞానం కార్తవేజ్ఞానే

ప్రజ్ఞానం లాంఛనే ధియి,
హాయనోఽర్చిషి వర్తేచ వ్రీ

స్థాపనం—(న) పుంసవనకర్తము, సమాధి,
ఆరోపించుట.

యాపనం—(న) వ్యాపారము, కాలము
జరుపుట, తిరస్కారము.

యుంజానః—(పు) సారథి, బ్రాహ్మణుడు.
బుధానః—(పు) విద్వాంసుడు, బృహ
స్పతి.

దృశానం—(న) కాంతి, (పు) సూర్యుడు.

జననః—(పు) యవనదేశము, వేగము,
వేగవంతమగుగుఱ్ఱము, జ వ నీ, (స్త్రీ)
ఓపధివిశేషము, (త్రి) వేగముగలది.

జీవనం—(న) వృత్తి, నీరు, (పు) పుత్ర
జీవించెట్టు.

జీవనీ } —(స్త్రీ) (క్రమముగా) పాల
జీవనా } కూర, మేధయనుగంధ
ద్రవ్యము.

దేవనం—(న) వ్యవహారము, జయించు
కోర్కె, ఆట, (పు) పాచికలు.

మేహనం—(న) మూత్రము, శిశ్నము.

తేమనం—(న) పులుసు, తడుపుట, తేమనీ
(స్త్రీ) ప్రాయ్యి.

సాననః—(పు) యాగాంతము, యజ్ఞము
చేసినవాడు, వరుణదేవుడు.

విజ్ఞానం—(న) స్తంభన మోహనాది
క్రియలు, శిల్పాదిజ్ఞానము.

ప్రజ్ఞానం—(న) చిహ్నము, బుద్ధి.

హాయనః—(పు) అగ్నిజ్వాల, సంవత్సర

హిభేదే చ హయవః.

పాల్గునస్తు తపస్యేఽపి పూర్ణి
మామూం తు పాల్గునీ,

ఫల్గునః కథితః పార్థే నదీజే
కకుభేఽపి చ. ౬౯,

వేష్టనం కర్ణశక్కుల్యాముష్ణీ
షే పరివారణే,

గోస్తనో హరభేదేఽపి ద్రా
తూయామపి గోస్తనీ. ౭౦

కల్పనం కర్తనే క్షప్తా సజ్జనా
యాం తు కల్పనా.

కర్తనం ఛేదనే ప్రాహుర్నా
రీణాం తూలనేవనే. ౭౧.

లంఘనం తూపవానే స్వా
త్కమణే ప్లవనేఽపి చ,

మండనం స్వాదలంకారే
లంకరిణ్ణేతు వాచ్యవత్.

భండనం కవచే యుద్ధే ఖలీ
కారేఽపి వర్తతే,

ముండనం వపనే త్రాణే
హిండనం లేఖనే రితే. ౭౩.

అంగం ప్రాంగణే యానే
కామిన్యామంగనామతా,
శుభేరదిక్కురిణ్యా మప్యం
గనా పరికీర్తితా.

గంధనం సూచనోత్సాహహిం
సనేషు ప్రకాశనే.

నందనం వాసవోద్యానే నం
విశ్వకోశము—12

ము, ధాన్యవిశేషము.

పాల్గునః—(పు) పాల్గునమాసము, పాల్గునీ,
(నీ) పాల్గునమాసపూర్ణిమ.

ఫల్గునః—(పు) అర్జునుడు, బ్రహ్మమేడి
చెట్టు, మద్దిచెట్టు.

వేష్టనం—(న) చెవివెలుపలిభాగము, తల
పాగ, చుట్టుకొనుట.

గోస్తనః—(పు) నలువదిపూసల సరము,
గోస్తనీ, (నీ) ద్రాక్షతీగ.

కల్పనం—(న) ఛేదించుట, రచించుట, (నీ)
ఆయత్తముచేయుటకై యేనుగునకు
గట్టు నిడుత్రాడు.

కర్తనం—(న) కత్తిరించుట, స్త్రీలు
రాట్నము వడకుట.

లంఘనం—(న) లంకణము, నడుచుట,
ఎగిరి దాటుట.

మండనం—(న) అలంకారము, (త్రి) అలం
కరించునది.

భండనం—(న) కవచము, యుద్ధము, అప
కారము.

ముండనం—(న) తొరము, రక్షణము,
హిండనం—(న) వ్రాయుట, సంభోగము.

అంగం—(న) ముంగిలి నడచుట, (నీ) స్త్రీ,
ఉత్తరదిగ్గజము భార్య.

గంధనం—(స) తేలుపుట, ఉత్సాహము,
బాధించుట, ప్రకాశించుట.

నందనం—(న) నందనవనము, (పు) సంతో

దనో హరకే సుతే. ౭౫.
 స్యందనం తు స్తుతా సీరే
 స్యందన స్తినీశే రథే,
 క్రందనం రోదనే హ్వనే
 చందనం మలయోద్భవే. ౭౬.
 చందనః కపిధేదే స్నాన్మ
 దీధేదే తు చందనీ,
 వర్ధనం ఛేదనే వృద్ధా వారి
 థాన్యాం చ వర్ధనీ. ౭౭.
 వ్యంజనం తేమనే చిహ్నే
 శ్చ శ్రుణ్యవయవేఽపి చ,
 రంజనో రాగజనకే రంజనం
 రక్తచందనే. ౭౮. గం
 ద్రారోచనికానీలీ మంజి
 ష్టాసు చ రంజనీ,
 అంజనం కజ్జలే చాక్తా సౌవీరే
 చ రసాంజనే. ౭౯. అం
 జనో దిగ్గజే జ్యేష్ఠ్యా
 మంజనాప్యనిలస్త్రియాం,
 అంజనీ లేపనాయాం చ
 గృంజనస్తు రసోనకే. ౮౦.
 విషదిగ్ధపశోర్ధానే గృం
 జనం చ ప్రకీర్తితం,
 లేఖనం ఛర్ధనే భూర్జే లిపి
 న్యానే చ లేఖనం. ౮౧
 యోజనం చ చతుష్కో
 శ్యాంయోగే చ పరమా
 త్తనీ,
 గర్జనం నిస్వనే కోపే

తోపము, పుత్రుడు.
 స్యందనం—(న) స్తవించుట, జలము, (పు)
 నెమ్మిచెట్టు, రథము.
 కందనం—(న) ఏడ్చుట, పిలుచుట.
 చందనం—(న) మంచిగందము, (పు) చంద
 నుడును వానరుడు, చందనీ, (స్తీ) నదీ
 విశేషము.
 వర్ధనం—(న) నలుకుడు, వృద్ధినిొందుట,
 వర్ధనీ, (స్తీ) జలపాత్రము (కూజా)
 వ్యంజనం—(న) పులుసు మొదలగునవి,
 చిహ్నము, గడ్డము మీసములు, అవ
 యవములు.
 రంజనః—(పు) అనురాగము కలిగించు
 వాడు, (న) రక్తచందనము, రంజనీ,
 (స్తీ) ప్రేంకణపు చెట్టు, గోరోచనము, నీలి
 చెట్టు, మంజిష్ఠ.
 అంజనం—(న) కాటుక, కలుపుట, సౌవీ
 రాంజనము, రసాంజనము, (పు) పశ్చిమ
 దిగ్గజము, ఒల్లి, (స్తీ) అంజనాదేవి,
 అంజనీ, (స్తీ) పూతపూయుట.
 గృంజనః—(పు) వెల్లుల్లి, (న) విషము,
 పొదిగిన పశుమాంసము.
 లేఖనం—(న) వమనము, భుజపత్రి చెట్టు,
 వ్రాత.
 యోజనం—(న) అమడ, కూడిక, పర
 మాత్మ.
 గర్జనం—(న) భ్వని, కోపము.

వర్జనం త్యాగహింసయోః.
మూర్జనం కథితం మార్జా
మూర్జనో లోధ్రశాఖిని,
సజ్జనో వాచ్యనత్సాధౌ సజ్జ
నం ఘట్టగుల్మకే. ౮౩. సజ్జ
నా కల్పనాయాం తు

భాజనం యోగ్యపాత్రయోః,
అర్జనః కకుభే పార్థే కార్తవీ
ర్యేమయూరయోః. ౮౪.
మాతురేకసుతేఽపి స్యా
దర్జనో ధవళేఽన్యవత్,
అర్జనం తు తృణే నేత్ర
గదే స్యాదర్జనీగవి. ౮౫.
ఉపాయాం కరతోయా
యాం కుట్టన్యమపి చ
క్వచిత్,

వృజినం కల్పమే క్లేశే వృజినః
కుటిలేఽన్యవత్. ౮౬.
లాంఛనం లక్ష్మణే నామ్ని
బంధనం వధబంధయోః,
జగన్నరగ్నౌ జంతౌ చ
వచక్సుర్వాగ్నివిప్రయోః.

ప్రసూనం వాచ్యవత్సూనే
ప్రసూనం ఫలపుష్పయోః,
కానీనః కన్యకాజాతతనయే
వ్యాసకర్ణయోః. ౮౮.
కాననం విహినే గేహే పర

వర్జనం—(న) విడుచుట, చంపుట,
మూర్జనం—(న) తుడుచుట, (పు) లొడ్డుగు
చెట్టు.

సజ్జనః—(త్రి) సత్కులమునఁబుట్టినవాఁడు,
(న) శిబిరమునకు చుట్టువేయుకంచె,
(స్త్రీ) నాయకుఁ డధిరోపించుటకై
యేనుఁగును సిద్ధముచేయుట.

భాజనం—(న) యోగ్యము, పాత్రము.

అర్జనః—(పు) మద్దిచెట్టు, అర్జనుఁడు,
కార్తవీర్యార్జునుఁడు, నెమలి, ఒకఁడల్లి
కొక్కకొడుకు, (త్రి) తెల్లనిది, (న)
తృణవిశేషము, నేత్రరోగము, అర్జునీ,
(స్త్రీ) గోవు, ఉపాదేవి, బాహుదయను
నది, తార్పుడుకత్తె.

వృజినం—(న) పాపము, (పు) కష్టము,
(త్రి) కుటిలుఁడు. [యము.

లాంఛనం—(న) చిహ్నము, నామధే
బంధనం—(న) చంపుట, కట్టుట.

జగన్నుః—(పు) అగ్ని, జంతువు.

వచక్సుః—(త్రి) మాటకారి, బ్రాహ్మ
ణుఁడు.

ప్రసూనం—(త్రి) పుట్టినది, (న) ఫలము,
పుష్ప.

కానీనః—(పు) కన్యయందు జనించిన
వాఁడు, వ్యాసమహర్షి, కర్ణుఁడు.

కాననం—(న) అడవి, గృహము, బ్రహ్మ

మేష్ఠిముఖేఽపి చ,
కాంచనః కాంచనారే న్యాయ
చృంపకేనాగకేసరే. ౮౯.
ఉదంబరే చ ధత్తూరే
హరిద్రాయాం చ కాంచ
నీ, కాంచనం హేమ్ని
కింజల్కే

కుహనం కాంచభాజనే. ౯౦.
గోలకే

చాథ శకునిస్సాబలే కరణే
ఖగే,

రోచనా రక్షకల్పారే రోచనః
కూటశాల్మలౌ. ౯౧.

మంగళ్యేఽపి చ గోపిత్రే
రోచనా రుచిరస్త్రియాం,

వ్యసనం త్వశుభే సక్తా పాన
స్త్రీమృగయాదిభు. ౯౨

దైవానిష్ఠఫలే పాపే వి
పక్తా నిష్ఫలౌద్యమే,

ఉదానోఽపుష్పదరావర్తే మరు
త్సగ్నవిశేషయోః. ౯౩.

ఉద్ధానముద్గతే ఘల్మాం
విలగ్నో లగ్నః కథ్యయోః,

సంధానం స్యాదభిషవే తథా
సంఘటనేఽపి చ. ౯౪.

రాధనం రాధనే ప్రాప్తా రాధ
నం తోషణేఽపి చ,

సాధనం నిర్వృతౌమేధే) నై
నేత్యసిద్ధాగతౌ పథే. ౯౫.

ఉపాయే మృతసంస్కారే

మ ఖము.

కాంచనః—(పు) కాంచనపు చెట్టు, సంవెంగ
చెట్టు, నాగకేసరపు చెట్టు, మేడిచెట్టు,
ఉమ్మెత్తచెట్టు, కాంచనీ, (స్త్రీ) పసుపు,
(న) బంగారము, పద్మకింజల్కము.

కుహనం—(న) గాజుపాత్రము, ఉండ.

శకునిః—(పు) దుర్యోధనుమామ, శకుని
కరణము, పక్షి.

రోచనా—(స్త్రీ) ఎఱ్ఱకలువ, (పు) కొండ
బూరుగుచెట్టు, నల్లఅగలు చెట్టు,
(స్త్రీ) గోరోచనము, సుందరమగు స్త్రీ.

వ్యసనం—(న) దుఃఖము, ఆసక్తి, సప్త
వ్యసనములు, దైవమువలన గలుగు
కష్టము, పాపము, ఆపద, నిష్ఫలమైన
యత్నము.

ఉదానః—(పు) నాభి, ఉదానవాయువు,
సర్పవిశేషము.

ఉద్ధానం—(న) బయలు వెడలినది, ప్రాయ్యి.
విలగ్నః—(త్రి) తగులకొన్నది, నడచు.

సంధానం—(న) కల్లుతేట, కూర్చుట.

రాధనం—(న) పూజించుట, పొందుట,
సంతోషించుట.

సాధనం—(న) నాశనము, శిశ్నము, సేన,
నెంపేరుట, నడచుట, చంపుట, ఉపా
యము, శవమునకుఁజేయు దహనాది

దాపనేనుగమే ధనే,

ప్రధానస్తు మహామాత్రే ప్ర
కృతౌ పరమాత్మని, ౯౬.
ప్రజ్ఞాయాం చ ప్రధానం
స్యాదేకత్వే ననుసదోత్త
మే,

గ్రామీణో గ్రామసంభూతే
గ్రామీణశ్శుని వాయసే.
పాతీరో మిసభేదే స్యా
త్పాతకే గుగులుదుమే,
కాలీనం స్యాత్కూలీన త్వే
గుప్యే జన్యే కుకర్తణి.
౯౭. కౌశేయకే విహం
గాది పశూనాం సంగరే
ఽపి చ,

కౌపీనం స్యాదకార్యే స్యా
ద్ధువ్యాచీరప్రదేశయోః,
విక్లిన్నో జనయా జీర్ణే శీర్ణే
చార్ద్రేచ వాచ్యవత్,
ఆపన్నస్సవిపత్నౌ స్యాత్ప్రాప్తే
వాచ్యవదీరితః. ౧౦౦.
విపన్నః కథితో నష్టే విపన్న
శ్చ భుజంగమే,
విచ్ఛిన్నం చ సమాలంభే విప
న్నే కుటిలేనన్యవత్.
౧౦౧,

సంపన్నం సాధితే ప్రోక్తం
సంపత్తిసహితేనన్యవత్,
తమోఘ్నసూర్యవహ్నిందు

క్రియలు, ఋణమునిచ్చుట, వెంటఁ
బోవుట, ధనము.

ప్రధానః—(పు) ముఖ్యుఁడు, (న)
మాయారూపమగు నీశ్వరశక్తి, పర
మాత్మ, బుద్ధి, ముఖ్యము, (పు) కార్య
సహాయుఁడు.

గ్రామీణః—(త్రి) గ్రామమునందుఁ బుట్టి
నది, కుక్క, కాకి.

పాతీనః—(పు) మత్స్యవిశేషము, ఉపా
ధ్యాయుఁడు, గుగ్గిలపుచెట్టు.

కాలీనం—(న) మంచులమునఁ బుట్టుట,
రవాస్యాచయవము, యుద్ధము, చెడు
కార్యము, పట్టుబట్టు, పశుపక్ష్యాదుల
పోరు.

కౌపీనం—(న) పాపపుకార్యము, పురుషుని
మర్త్యాంగము, గోచిపాత.

విక్లిన్నః—(న) ముసలితనము, చినిగిపోయి
నది, తడిసినది.

ఆపన్నః—(త్రి) ఆపదతోఁ గూడినది,
పొందఁబడినది.

విపన్న,—(త్రి) నష్టమైనది, (పు) పాము.

విచ్ఛిన్నం—(త్రి) మైవూత, ఆపదనొంది
నది, కుటిలమైనది.

సంపన్నం—(త్రి) సాధింపఁబడినది, సంప
దతోఁ గూడినది.

తమోఘ్నః—(పు) సూర్యుఁడు, అగ్ని,

బుద్ధశంకరః ప్లుషు. ౧౦౨.

విషమ్నూఖ్యా శిరీషే సాన్తి
వృతామృతయోరపి,

శిఖీ వహన్నా బలీనధే శరే
కేతుగ్రహేద్రుమే. ౧౦౩.

కేకీకుక్కుటయోశ్చైథ
శిఖీ చూడాన్వితేనన్య
వత్,

శాఖీ స్యాత్పాదపే వేదే తు
రుష్కాఖ్యజనేపి చ
౧౦౪.

ఖడ్గీ ఖడ్గాయుధే ఖడ్గే
శృంగీ నాగద్రుమాద్రిషు,
సాదీ తురంగమాతంగరథా
రోహిణి కథ్యతే.

పత్రీ శ్యేనేరథే కాండే ఖగ
ద్రురథికాద్రిషు,
వజ్రదశబలే శక్తే
వాజీ బాణాశ్వపక్షిషు.

౧౦౬.

చక్రీ కులాలవైకుంఠకోకా
హిగ్రామజాలిషు,

ధన్వీ ధనుర్ధరే పార్థే విదధే
కకుభద్రుమే. ౧౦౭.

కృతీ స్యాత్పండితే యోగ్యే
పాశీ పాశధరైపుత్రా,

నంది హరపతీహరే గర్భభాం
దే వటద్రుమే. ౧౦౮.

చంద్రుడు, బుద్ధదేవుడు, శివుడు,
ప్లుషు.

విషమ్నూః—(పు) దిరిశెనపుచెట్టు, తెల్ల
తెగడ, తిప్పతీగ.

శిఖీ—(పు) అగ్ని, వృషభము, బాణము,
కేతుగ్రహము, వృక్షము, నెమిలి, కోడి,
(తి) జొట్టుకలసి.

శాఖీ—(పు) వృక్షము, వేదము, మహమ్మ
దీయుడు.

ఖడ్గీ—(పు) ఖడ్గము, ఖడ్గమృగము,

శృంగీ—(పు) వీరుగు, చెట్టు, పర్వతము.

సాదీ—(పు) గుట్టపురొతు, చూపటివాడు,
సారథి.

పత్రీ—(పు) డేగ, రథము, బాణము, పక్షి,
వృక్షము, రథికుడు, పర్వతము.

వజ్రీ—(పు) బుద్ధదేవుడు, దేవేంద్రుడు.

వాజీ—(పు) బాణము, గుట్టము, పక్షి.

చక్రీ—(పు) కుమ్మరి, విష్ణువు, చక్రవా
కము, సర్పము, గ్రామములకథికారి,

ధన్వీ—(పు) విలుకాడు, ఆర్జునుడు,
నేపరి, మద్దిచెట్టు.

కృతీ—(పు) విద్వాంసుడు, సజ్జనుడు,

పాశీ—(పు) పాశము ధరించినవాడు,
వరుణుడు.

నంది—(పు) నందికేశ్వరుడు, కలజావ్వి
చెట్టు, మజ్జిచెట్టు.

నందినీ తు ననందాయాం
ధేన్వాం సురసరిత్యపి,
రోహి రోహితకేశ్వర్యపట
పాదపయోరపి. ౧౦౯.
హలీ బలే కృషీకే స్వా

దలీ వృశ్చికభృంగయోః,
వర్ణి స్వాల్లభికే చిత్రకరే స్వా
ద్భ్రష్టాచారిణి. ౧౧౦.
శిల్పీ తు వాచ్యవత్కారా
నగ్నికాయాం చ శిల్పినీ,
కామీ స్వాత్కముకే చక్ర
వాకే పారావతేఽపి చ.
గోమీ చోపాసకే ఘేరా
వాగ్నీ వాచస్పతౌ ఘటా,
చర్మి పలకపాణౌ స్వాద్భూరే
భృంగరిటాఽపి ౧౧౧.

ఆర్థి స్వాద్యాచకేఽపి స్వా
త్సేనకే చ వివాసిని,
స్వామీ ప్రభౌ విశాఖే చ
రాగి రక్తే చ కాముకే.

ధ్వజీ శైలే రథే విప్రే భుజం
గమతురంగయోః,
భోగీ భుజంగమే రాజ్ఞి గ్రా
మిణ్యాం నాపితేఽపి చ.
౧౧౨. విహాయ మహి
షీం చాన్యరాజయోషితి
భోగినీ,

నందినీ—(స్త్రీ) మగనితోఁబుట్టువు, నందినీ
ధేనువు, ఆకాశగంగ.

రోహి—(పు) ములుమోదుగు, రావి
చెట్టు, మట్టిచెట్టు.
హరీ—(పు) బలరాముఁడు, వ్యవసాయ
ముచేయువాఁడు.

దలీ—(పు) తేలు, తుమ్మెద.
వర్ణి—(పు) వ్రాయువాఁడు, చిత్రకా
రుఁడు, బ్రహ్మచారి.

శిల్పి—(పు) వడ్రంగి, (స్త్రీ) సమర్థుడని
స్త్రీ, లేక దిసమొలయాడుది.
కామీ—(పు) కామముగలవాఁడు, చక్ర
వాకపక్షి, పావురము.

గోమీ—(పు) ఉపాసకుఁడు, నక్క.
వాగ్నీ—(పు) బృహస్పతి, సమర్థుఁడు.
చర్మి—(పు) డాలుపట్టినవాఁడు, భుజ
పత్రిచెట్టు, భృంగిరిటియను శివద్వార
పాలకుఁడు.

ఆర్థి—(పు) యాచకుఁడు, నేమించు
వాఁడు, వివాదములాడువాఁడు.

స్వామీ—(పు) ప్రభువు, కుమారస్వామి
రాగి—(పు) అనురాగముగల వాఁడు,
విటుఁడు.

ధ్వజీ—(పు) పర్వతము, రథము, బ్రాహ్మ
ణుఁడు, సర్పము, గుఱ్ఱము,

భోగీ—(పు) స్వము, రాజు, నీలిచెట్టు,
మంగలివాఁడు, (స్త్రీ) పట్టాభిషిక్తురాలు
గాని రాజభార్య.

ద్యువా త్వభినవే భానౌ

ప్రేత్వా మరుతి వాసవే.

రాజా ప్రభౌ సృషే చంద్రే
యక్షే క్షత్రియశక్త
యోః,

అథ్వా వర్తని సంస్థానే న్యాయ
దవస్కందకాలయోః.

ధన్వా జాంగలదేశే న్యాయ
చాపే స్థలేఽపి చ,

ఆత్మా దేహమనో బ్రహ్మస్వభా
వధృతిబుద్ధిః. ౧౧౭. ప్ర
యత్నే చాప్య

ధగ్రావా ప్రస్తరే జలదే
గిరౌ,

బ్రహ్మ విరించిద్విజయోః ఋ
త్వి క్షుంద్రార్క యోగ
యోః. ౧౧౮.

బ్రహ్మ ప్రోక్తం తపోఽధ్యాత్మ
వేదజ్ఞానేషు సూరిభిః,

ఆర్వా చ కుత్సితే వాహే
వృషా కర్ణమహేంద్రయోః.

యువా న్యాయత్రయణౌ శ్రేష్ఠే
నిసర్గబలశాలిని,

పర్వ న్యాయుత్సవే గ్రంథౌ
ప్రస్తావే లక్షణాంతరే.

౧౨౦. దర్శ ప్రతిపదో
స్సంధౌ విషువత్ప్రభృతి

ప్రసి,

భర్త స్వర్ణే భృతౌ భారే

ద్యువా—(పు) క్రొత్తపి, సూర్యుడు.

ప్రేత్వా—(పు) వాయువు, ఇంద్రుడు.

రాజా—(పు) ప్రభువు, రాజు, చంద్రు
డు, యక్షుడు, క్షత్రియుడు, ఇం
దుడు.

అథ్వా—(పు) త్రోవ, చతుష్పథము,
ప్రమత్తతావస్థలయందు శత్రువులు
వైబడుట, కాలము.

ధన్వా—(పు) మైదానము, (న) ధనువు,
ప్రదేశము.

ఆత్మా—(పు) శరీరము, మనస్సు, పరబ్ర
హ్మము, స్వభావము, ధైర్యము, బుద్ధి,
ప్రయత్నము.

గ్రావా—(పు) తాయి, మట్టు, ప్వ
తము.

బ్రహ్మ—(పు) బ్రహ్మ, బ్రాహ్మణుడు, యజ్ఞ
ము చేయించువాడు, గ్రహయోగ
విశేషము.

బ్రహ్మ—(న) తపస్సు, పరమాత్మ, వేదము,
బ్రహ్మజ్ఞానము.

ఆర్వా—(త్రి) కుత్సితుడు, (పు) ఆశ్వము.

వృషా—(పు) కర్ణుడు, ఇంద్రుడు.

యువా—(త్రి) యశావనుడు, శ్రేష్ఠుడు,
సహజబలముగలవాడు.

పర్వ—(న) ఉత్సవము, కళాపు, సమయము,
లక్షణవిశేషము, అమావాస్య పాడ్య
ముల సంధికాలము, సంక్రమణవిషువ
దాది పుణ్యకాలము.

భర్త—(న) బంగారము, కూలి, బరువు.

చర్మ స్వాద్వల్కలత్వచోః.
౧౨౦.

కర్మ వ్యాప్త్య క్రియాయాం
చ

వర్మ నేత్రచ్ఛదాధ్వనోః,
వర్మ దేహే ప్రమాణాతిసుం
ద్వి
దరాకారయోరపి. ౧౨౧.

సద్మ స్వాన్మందిరే నీరే
ఛద్మ శాత్వాపదేశయోః,
ధామ దేహే గృహే రశ్మ
స్థానే జన్మప్రభావయోః.
౧౨౩.

ప్రేమ వర్తణి చ స్నేహే
వ్యోమ వారివిహాయసోః,
పక్ష్య సూత్రాదిసూక్త్యాంశే కిం
జల్మే నేత్రలోమని.

లక్ష్య చిహ్నే ప్రథానే స్వా
దళనిః పవివిద్యుతోః,
అరత్నిః కఫణౌ వాస్తే సప్ర
కోష్ఠతతాంగుళౌ. ౧౨౪.

సేనానీః కార్తికేయే స్వా
త్తథా సేనాపతావపి,
హృదినీ వజ్రతటితోః
కామినీ భీరుపందయోః.
౧౨౬.

వాహినీ స్వాత్తరంగిణ్యాం
సేనానై న్యప్రభేదయోః,
వర్తనీ తర్కుపిండే స్వాద్వ
ర్తనీ మలినే పథి. ౧౨౭.

చర్మ—(న) నారచీర, త్వగింద్రియము.

కర్మ—(న) సాధనము, క్రియ.

వర్మ—(న) కనుతెప్ప, మార్గము.

వర్మ—(న) శరీరము, పరిమితి, సుందరా
కారము.

సద్మ—(న) గృహము, జలము.

ఛద్మ—(న) కుటిలత్వము, మిమ.

ధామ—(న) శరీరము, గృహము, కిర
ణము, స్థానము, పుట్టుక, ప్రభావము.

ప్రేమ—(న) పరిహాసము, స్నేహము.

వ్యోమ—(న) జలము, ఆకాశము.

పక్ష్య—(న) ధారములోని స్వల్పభాగము,
పుష్పకేశరము, తెప్పవెండుక.

లక్ష్య—(న) గురుతు, ముఖ్యము.

అశనిః—(పు) వజ్రాయుధము, మెఱపు.

అరత్నిః—(పు) మోచేయి, మూర, చాచిన
చిటికివవ్రేలుగల మూర.

సేనానీః—(పు) కుమారస్వామి, సైన్యాధి
పతి.

హృదినీ—(స్త్రీ) వజ్రాయుధము, మెఱపు.

కామినీ—(స్త్రీ) స్త్రీ, బదనిక.

వాహినీ—(స్త్రీ) నది, సైన్యము, సైన్య
విశేషము.

వర్తనీ—(స్త్రీ) కదురుబిళ్ల, మలినము,
మార్గము.

బోధనీ బోధవిప్రుల్యోర్బోధ
నం గంధబోధనే,

వాణినీ సర్తకీమత్తవిదగ్ధవని
తాసు చ. ౧౨౨.

రజనీ నీలికాలాక్షాహరిద్రా
యామినీషు చ,

సళినీ పద్మినీపద్మవ్యోమసింధు
సరోవరే. ౧౨౩. సళికా

యాం చ సళినీ

సళినం కమలే జలే,

మాలినీ వృత్తభేదే స్యాన్తా
లా కార స్త్రీ యా మపి.

చంపానగర్యాంగర్యాం

చ మందాకిన్యాం చ

మాలినీ,

శంఖినీ శ్వేతపున్నాగే చౌర
పుష్పాన్యంపథూభిని. ౧౩౧

పద్మినీ స్త్రీనిశేషే స్యాత్స
స్యామంబుజేపి చ,

హస్తిని గజయోపాయాం
నారీభేదే చ హస్తిని.

సంధినీ తు వృషాక్రాంతాకా
లదుగ్ధగవోః స్తృతా,

భట్టినీ ద్విజభాన్యాం నా
ట్యోక్తా రాజయోషితి.

రేచనీ త్రివృతాదంతీగుడ
రోచనీకాసు చ,

అర్కోష్ఠీ తాళమూల్యాం
స్యాదర్కోష్ఠుస్సూరజే

పి చ. ౧౩౪.

బోధనీ—(స్త్రీ) తెలియుట, బోధనం, (న)
పరిమళింపఁ జేయుట.

వాణినీ—(స్త్రీ) నాట్యస్త్రీ, మదించినస్త్రీ,
పార్థస్త్రీ.

రజనీ—(స్త్రీ) నీలిచెట్టు, లక్క, పసుపు,
రాత్రి.

సళినీ—(స్త్రీ) పద్మసమూహము, పద్మము,
ఆకాశగంగ, పద్మసరస్సు, పద్మలత.

సళినం—(న) పద్మము, జలము.

మాలినీ—(స్త్రీ) మాలినీవృత్తము, పూలు
గుచ్చెడి స్త్రీ, చంపాపట్టణము, పార్వతి,

ఆకాశగంగ.

శంఖినీ—(స్త్రీ) వెలిపాన్ను చెట్టు, కడిలచెట్టు,
శంఖినీజాతిస్త్రీ.

పద్మినీ—(స్త్రీ) పద్మినీజాతిస్త్రీ, సరోవరము,
పద్మము.

హస్తిని—(స్త్రీ) ఆడేనుగు, హస్తినిజాతి
స్త్రీ.

సంధినీ—(స్త్రీ) వెడఁపు, ఆకాలమునఁ బిడుక
నిచ్చెడి యాపు.

భట్టినీ—(స్త్రీ) బ్రాహ్మణునిభార్య, (నాట్య
పరిభాషయందు) రాజభార్య.

రేచనీ—(స్త్రీ) కెల్ల తెగడ, దంతిచెట్టు,
కంపిల్లమునుగంధద్రవ్యము.

అర్కోష్ఠీ—(స్త్రీ) తేగ, (పు) కందదంప.

శతఘ్నీ శస్త్రభేదే స్యాద్వృత్తి
శ్చికాల్పాంతం కరంజకే,
అసిక్ష్మీ స్యాదవృద్ధాంతః పుర
స్త్రేష్వస్త్రియాం ధునా.

సూచనా వ్యధనే దృష్టా గం
ధనేభివయేఽపి చ,

భావనా లేపనే భావనే
వేదనా జ్ఞానదుఃఖయోః.

కుహనా దంభచర్యాయా
మిర్వాల్మౌ కు వా నః
పునః,

పూతనా రాక్షసీభేదే హరిత
కాయం చ పూతనా.

చేతనా సంవిది ప్రోక్తా వా
చ్యవత్పాణిని స్మృతా,

ప్రసన్నా మదిరాయాం స్యా
త్ప్రసాదసహితేనైవ్య

వత్. ౧౩౦.

లలనా నాడికాభేదే జిహ్వ
యాం పరయోషితి,

శ్చేష్టఘ్నీ కథితా మల్యాం
కంపిల్లక ఫణిజ్ఞయోః.

అథ నాంత శ్చతుర్వర్ణః.

మహాధనం మహామూల్యే సు
వస్త్రే సిల్పా కేఽపి చ,

తపోధనస్తాపనే స్యాన్తుం
ర్యాం చ తపోధనా.

ఆరాధనంతోషణే స్యాత్ప్రా
ప్తా చ పచనేఽపి చ,

శతఘ్నీ—(సీ) ఫింగి. తేలుమణిచెట్టు,
కాసుగుచెట్టు

అసిక్ష్మీ—(సీ) ముదుసలికాని యంతఃపుర
పరిచారిక, నది.

సూచనా—(సీ) బాధించుట, చూచుట,
కొండెములుచెప్పుట, అభిషయించుట.

భావనా—(సీ) మైపుత, ధ్యానించుట.
వేదనా—(సీ) జ్ఞానము, దుఃఖము.

కుహనా—(సీ) దంభాచారము, (పు) కోప
స్వభావుడు.

పూతనా—(సీ) పూతనయను రాక్షసి,
కరకచెట్టు.

చేతనా—(సీ) బుద్ధి (త్రి) ప్రాణముగలది.

ప్రసన్నా—(సీ) కల్లు. (త్రి) నిర్మలమైనది.

లలనా—(సీ) నరములలో భేదము,
నాలుక, ఉత్తమస్త్రీ.

శ్చేష్టఘ్నీ—(సీ) మల్లెచెట్టు, కంపిల్లమను
గంధద్రవ్యము, మరువము.

నాంత చతుర్వర్ణము.

మహాధనం—(త్రి) గొప్ప విలువగలది,
(న) విలువగల వస్త్రము, చిల్లమడ్డి.

తపోధనః—(పు) ఋషీశ్వరుడు, (సీ)
చిట్టికూర.

ఆరాధనం—(న) సంతోషించుట, పొం
దుట, వండుట.

ఉపధానం విషేషి స్యాద్ధే
డుకే ప్రణయేషి చ.

ప్రణిధానం ప్రయత్నే స్యా
త్ప్రవేశేష సమాహితౌ,
ఆయోధనం వధే యుద్ధే
ఽవలగ్నో మధ్యలగ్నయోః.

అభిజనః కులే ఖ్యాతౌ జన్త
భూమ్యాం కులధ్వజే,
భవేత్పుణ్యజనో యతే రా
క్షసే సజ్జనేషి చ. ౧౪౩.

విసర్జనం పరిత్యాగే దానే
సంప్రేషణేషి చ,

పృథగ్జనః స్మృతో నీచే మూర్ఖ
చాథ ప్రయోజనం. ౧౪౪.

కార్య హేత్వో
ర్నిధువనం సురతే కంపనేషి
చ,

అనూచానో విసితే స్యా
త్సంగ వేదవిచక్షణే.

అవాచీనమవాగర్థే విపర్యస్తే
చ వాచ్యవత్,

ప్రవచనం స్మృతం వేదే ప్ర
కృష్టవచనేషి చ. ౧౪౬.

వైరోచనస్తు సుగతే బలిదై
త్యార్కపుత్రయోః,

విరోచనోఽర్కే దహనే
చంద్రే ప్రహ్లాదనందనే.

ఆతంచనం ప్రతివాపజవనా
ప్రాయసేషు చ,

ఉపధానం—(న) విషము, తలగడ,
న్నేహము.

ప్రణిధానం—(న) ప్రయత్నము, ప్రవే
శము, కూడుకొనుట.

ఆయోధనం—(న) చంపుట, యుద్ధము,
అవలగ్నః—(ప్ర) నడుము, (త్రి) తేగులు
కొన్నది.

అభిజనః—(పు) వంశము, ఖ్యాతి, పుట్టివదే
శము, వంశఃపరంపరగా వచ్చుచిహ్నము.

పుణ్యజనః—(పు) రక్షుడు, రాక్షసుడు,
పుణ్యాత్ముడు.

విసర్జనం—(న) విడుచుట, ఇచ్చుట, పంపి
చుట.

పృథగ్జనః—(పు) నీచుడు, మూఢుడు.
ప్రయోజనం—(న) కార్యము, కార
ణము.

నిధువనం—(న) సంభోగము, కదలుట.

అనూచానః—(పు) విషయశాలి, సాంగ
ముగా వేదముఁజదివినవాడు.

అవాచీనం—(త్రి) తలవంచుకొన్నది,
వ్యత్యస్తమైనది.

ప్రవచనం—(న) వేదము, గొప్ప
వాక్యము.

వైరోచనః—(పు) బుద్ధదేవుడు, బలి
చక్రవర్తి, సూర్యునికుమారుడు.

విరోచనః—(పు) సూర్యుడు, అగ్ని,
చంద్రుడు, ప్రహ్లాదునికుమారుడు.

ఆతంచనం—(న) చేమిల్లిపెట్టుట, వేగము,
త్పప్తినొందుట.

అభిషన్నోపపరాధైభి ద్రుతే
గ్రస్తే విపద్ధతే. ౧౮౮.

అతిపన్నఃస్మృతో ధీరై ర్విజ్ఞా
తేఽపి క్షేపితేఽపి చ,

సమాపన్నం సమాప్తే స్థా
త్పాప్తే క్షిప్తే వ ధేఽపి
చ. ౧౮౯.

భవేత్ప్రజననం యోనా
జన్తని ప్రగమేఽపి చ,

ఆకలనం నిబంధే స్థాదాకాం
తౌపరిసంఖ్యయోః.

సమ్మూర్ఘనమభి వ్యాప్తా
సమ్మూర్ఘమోహయోఽపి,
నిర్మాతనం వైరశుద్ధౌ దానే
న్యాసార్పణే మతౌ.

కపీతనం గర్భభాం డశిరీషా
మూతకేఽపిచ, అశ్వత్థే చ
సముత్థానము ద్యమే రోగ
నిర్ణయే. ౧౯౦.

ఆచ్ఛాదనం సంవిధానే స్మృ
తం వస్త్రే ప్రవారణే,

రాజాదనం క్షీరికాయాంప్రి
యాశౌ కింశుకేఽపి చ.

క్రౌంచాదనస్తు పిప్పల్యాం చిం
చోటకమృణాళయోః,

ఉత్సాదనం సముల్లేఖోద్వా
హనోద్వక్తనేషు చ.

వృక్షాదన శ్చులదశే మధుచ్ఛ

అభిషన్నః—(త్రి) అపరాధి, తరుమఃబడిన
వాడు, శత్రువులలోఁ జిక్కుఁబడిన
వాడు, ఆపదనొందినవాడు.

అతిపన్నః—(త్రి) తెలియఁబడినది, అంగీక
రింపఁబడినది.

సమాపన్నం—(త్రి) సమాప్తి నొందినది,
పొందఁబడినది, కష్టపెట్టఁబడినది, వధ.

ప్రజననం—(న) భగము, పుట్టుక, శీఘ్ర
గమనము.

ఆకలనం—(న) కట్టుట, ప్రశ్నము, లెక్క
వేయుట.

సమ్మూర్ఘనం—(న) వ్యాపించుట, మూర్ఛి
ల్లుట, మోహమునొందుట.

నిర్మాతనం—(న) పగఁ దీర్చుకొనుట,
ఇచ్చుట, దాచిన ధనమును మరల
నిచ్చుట, బుద్ధి.

కపీతనం—(న) కలజావ్వెచ్చెట్టు, దిరిసెనపు
చెట్టు, అంబాళవృక్షము, రావిచెట్టు.

సముత్థానం—(న) లేచుట, రోగనిర్ణ
యము.

ఆచ్ఛాదనం—(న) కప్పుట, వస్త్రము,
నిషేధించుట.

రాజాదనం—(న) పాలచెట్టు, మోరటి
చెట్టు, మోదుగుచెట్టు.

క్రౌంచాదనః—(పు) పిప్పలి తీగ, తృణ
విశేషము, తామరతూడు.

ఉత్సాదనం—(న) ఎత్తిపొడుపుమాట,
వివాహము, ఎగురుట.

వృక్షాదనః—(పు) రావిచెట్టు, తేనెతు

త్రకుతారయోః, వృక్షా
దనీస్తృతావందా విదారీ
గంధయోరపి.

సదాదానోఽభ్రమాతంగే
హేరంబే గంధమాస్త్రిని,
అవదానం చేతివృత్తకృఖండ
నయోరపి. ౧౧౬.

కుచందనం చ పత్రాంగే
దుభేదే రక్తచందనే,
ఆస్కందనం తిరస్కారే రణే
సంశోషణేఽపి చ. ౧౧౭.

సంవననం సమాలోచే విశీ
కారే ప్రకీర్తితం,
విహేడనం చ హింసాయాం
మర్దనే చ విడంబనే.

జలాటనోలోహపృష్ఠే జలూ
కాయాం జలాటనీ,
ప్రస్ఫోటనం భవేత్సూర్యేతా
డనే చ ప్రకాశనే.

ఉత్పతనం సముత్పత్తౌ తథో
ద్వ్యగమనేఽపి చ,
ఉద్వర్తనం చోత్పతనేఽప్య
పావృత్తౌ విలేపనే. ౧౧౮

సమాదానం సమీచినగ్రహ
ణే నిత్యకర్తృణి,
సంయమనీ వ్రతే పుర్యాం
సంయమనీ యమస్య చ.

నిశమనం శ్రుతౌ దృష్టౌ
దృష్ట్యాలోచే నిశామనం,

టై, గండ్రగొడ్డలి, వృక్షా దనీ, (నీ)
బదనిక, మూడాకులపాన్నచెట్టు.

సదాదానః—(పు) విరావతము, వినాయ
కుడు. మదపుటేనుగు.

అవదానం—(న) గడచినపని, ఖండించుట.

కుచందనం—(న) పద్మకాష్ఠపుజెట్టు. భుజ
పత్రవృక్షము, రక్తచందనము.

ఆస్కందనం—(న) తిరస్కరించుట, యుద్ధ
ము, ఎండించుట.

సంవననం—(న) ఆలోచించుట, లోఁబఱ
చుకొనుట.

విహేడనం—(న) హింసించుట, కొట్టుట.
పరిహసించుట.

జలాటనః—(పు) రామబందుపక్షి, (నీ)
జెలగ.

ప్రస్ఫోటనం—(న) చేటు, కొట్టుట, ప్రకా
శించుట.

ఉత్పతనం—(న) పుట్టుక, ఎగురుట.

ఉద్వర్తనం—(న) ఎగురుట, దొరలుట,
నలుగుఁబెట్టుట.

సమాదానం—(న) చక్కగా గ్రహిం
చుట, నిత్యకర్తము.

సంయమనీ—(నీ) వ్రతము, యమునిపట్ట
ణము.

నిశమనం—(న) వినుట, చూచుట.

నిశామనం—(న) చూచుట, ఆలోచిం
చుట.

ప్రతిమానం ప్రతిచ్ఛాయా
గజదంతాంతరాశయోః,
అభిమానఃస్పృతోజ్ఞానేగర్వే
ప్రణయహింసయోః,
అధిష్ఠానంపురేచక్రే, ప్రభా
వేఽధ్యాసనేఽపిచ,
వర్ధమానః ప్రశ్నభేదే శరా
వైరంఢవిష్ణుషు,

మాలుధానశ్చిత్రసర్వే మా
లఽధానీ లతాంతరే.

ప్రతియత్నస్తు సంస్కారలి
ప్సానగ్రహణేషుచ,
భవేదుదయనో వత్సరాజేఽ
గస్త్యమునావపి. ౧౬౫

విహానసం విఘాతే స్యాత్పిం
జనే తూలధూననే,

సంవాహనం వాహనేఽపి
భారాదే రంగమర్దనే.

ఉద్వాహనం ద్విసిత్యే స్యాద్ర
జ్వాము ద్వాహనీషు
తా,

మహానేనో విశాఖే స్యాన్మహా
నైన్యపతావపి. ౧౬౬.

రసాయనం విడంగే స్యాజ్జ
వ్యాధిజిదోషధే, రసా
యనః పక్షిరాజే విషేఽపి
చ రసాయనం. ౧౬౮.

కాత్యాయనో వరరుచౌ గౌ
ర్యాం కాత్యాయనీ మ

ప్రతిమానం—(న) ప్రతిలింబము, వసుగు
దంతముల మధ్య భాగము.

అభిమానః—(పు) జ్ఞానము, గర్వము,
ప్రేమ, హింస.

అధిష్ఠానం—(న) పట్టణము, బండ్లగాలు,
ప్రభావము, ఆక్రమించుట.

వర్ధమానః—(పు) అభినయమందలి ప్రశ్న
విశేషము, మూకుడు, ఆముదపుఁ
జెట్టు, విష్ణుమూర్తి

మాలుధానః—(పు) ముట్టుఁబాము, (నీ)
లతావిశేషము.

ప్రతియత్నః—(పు) చక్కఁజేయుట, అభి
లాష, చెఱఁబట్టుట.

ఉదయనః—(పు) వత్సరాజు, అగస్త్య
ముని.

విహాననం—(న) విఘ్నము, దూదేకువిల్లు,
దూదేకుట.

సంవాహనం—(న) బరువు మోయుట,
ఒడలుపిసుకుట.

ఉద్వాహనం—(న) రెండు మారులు
దున్నిననేల, (నీ) త్రాడు.

మహానేనః—(పు) కుమారస్వామి, గొప్ప
నేనానాయకుడు.

రసాయనం—(న) వాయువిడంగము,
క్షయరోగమును బోగొట్టుమందు (పు)
గరుత్తంతుడు, (న) గర్భము.

కాత్యాయనః—(పు) మునిత్రయములో
నొకఁడగువరరుచి, (నీ) పార్వతీ, సగ

తా, కామాయ వస్త్రవిధ
వాగ్ధజరత్యామసీష్యతే.
సుదర్శనో హారేశ్చక్రేమరా
వత్స్యాం సుదర్శనా, ఆజ్ఞా
యామోషధీభేదే మేరు
జంబ్యాం సుదర్శనా.

నిర్భర్తనం ఖలీకారేలక్త
కేచ

సమాపనం, పరిచ్ఛేదే సమా
ప్తాచ సమాధానే ప్రమా
పణే. ౧౭౧.

అన్వాసనం స్నేహాస్తాప్తా
స్తావనుశోచనే,

ఉపాసనం శరాభ్యానే శుశ్రూ
షాయాంచ హిం
సనే. ౧౭౨.

నిరసనం నిరానేన్యాద్వధే
నిష్ఠీననేపిచ,

నిర్వాసనం హింసనేచనగ
రాదేర్భహిష్కృతా.

ఆవేశనం శిల్పగృహే భూతా
వేశప్రవేశయోః,

సారసనం మేఖలాయా ముర
స్త్రేచ తనుత్రిణాం.

ప్రహసనం భవేద్భంగే ప్రహ
సాక్షేపయోరపి,

వరాసనం వాస్పదనేపిదగ్గ
ద్వారపాలయోః. ౧౭౫.

ఘనాఘనో ఘాతుకమత్తదం

ముకాలముతీరి కామాయ వస్త్రధారిణి
యగు విధవ.

సుదర్శనః—(పు) సుదర్శనచక్రము, (నీ)
స్వర్గము, ఆజ్ఞ, టపధవిశేషము, మేరు
పర్వతమండలి నేరేడుచెట్టు.

నిర్భర్తనం—(న) అపకారము, లత్తుక.

సమాపనం—(న) గ్రంథవిచ్ఛేదము, ముగి
యుట, అంగీకారము, చంపుట.

అన్వాసనం—(న) చమురువత్తి, నేవీం
చుట, దుఃఖించుట.

ఉపాసనం—(న) ధనుర్విద్యాభ్యాసము,
శుశ్రూష, హింసించుట.

నిరసనం—(న) తిరస్కరించుట, చంపుట,
ఉమియుట.

నిర్వాసనం—(న) చంపుట, వెడలు
గొట్టుట.

ఆవేశనం—(న) శిల్పులు పనిచేయుగృహ
ము, గృహము సోకుట, ప్రవేశిం
చుట.

సారసనం—(న) స్త్రీలమొలనూలు, భటుల
నడికట్టు.

ప్రహసనం—(న) భంగము, పెద్దనవ్వు,
ఆక్షేపించుట.

వరాసనం—(న) జలాధారప్రదేశము,
(పు) విటుడు, ద్వారపాలకుడు.

ఘనాఘనః—(పు) దుర్మార్గుడు, మదపు

తిన్దోర్నిరంతరే వాసుచక్షుః
 కాబ్ధయోః,
 సనాతనశ్శాశ్వతకం సవైరిణో
 శ్చివే పితౄణామతిథౌ
 సునిశ్చలే. ౧౭౬.
 శరాసనం తు కోదండే జల
 స్థానే నిమగ్నయోః,
 సుయామునో వత్సరాజే ప్ర
 సాదేభాంతరేచ్యుతే.
 విస్తాపనాఖ్యా కుహకే గంధ
 ర్వనగరేచ్యుతే,
 సుకర్తా గ్రహయోగే స్వా
 త్సుకర్తా దేవశిల్పిని
 దుర్నామాఖ్యాపి గుదజ
 దీర్ఘకోశికయోరపి,
 ద్విజన్తాదశనేవిస్తే
 భూతాత్తా పున్దలే విధౌ.
 అర్యమా సూర్యభక్తాయాం
 సూర్యే చ పితౄదైవతే,
 సుదామా భూధరే మేఘే
 విశ్వస్సానలచంద్రయోః
 సుధన్వా ప్రాథధాను మే
 సుధన్వా విశ్వకర్తణి,
 వనశ్వా గంధమార్జాలే వంచ
 కవ్యాప్రయోగి. ౧౮౧.
 పరిశ్వా క్రతుకర్తజ్ఞే యాజ్ఞికే
 పరిచారకే,
 అథర్వా బ్రాహ్మణే వేదే త్వ
 ధర్మ పరికీర్తితం. ౧౮౨.
 విశ్వకో—13

తేనుఁగు, దట్టము, ఇంద్రుఁడు, వర్షిండు
 మేఘము.
 సనాతనః—(త్రి) నిత్యమైనది, (పు) విష్ణువు,
 శంకరుఁడు, పితౄదేవతలయతిథి, (త్రి)
 నిశ్చలమైనది.
 శరాసనం—(న) ధనువు, జలప్రదేశము,
 ఆమ్ముల పొది.
 సుయామునః—(పు) వత్సరాజు, ప్రసా
 దము, మేఘవిశేషము, విష్ణువు.
 విస్తాపనః—(పు) కృత్రిముఁడు, గంధర్వుల
 నగరము, విష్ణుమూర్తి.
 సుకర్తా—(పు) సుకర్తయోగము, దేవ
 శిల్పి.
 దుర్నామా—(పు) మూలశంక, ఏనుఁగు,
 జలగ.
 ద్విజన్తా—(పు) దంతము, బ్రాహ్మణుఁడు.
 భూతాత్తా—(పు) శరీరము, బ్రహ్మ.
 అర్యమా—(పు) మంకెనచెట్టు, సూర్యుఁ
 డు, పితౄదేవతావిశేషము.
 సుదామా—(పు) పర్వతము, మేఘము.
 విశ్వస్సా—(పు) అగ్ని, చంద్రుఁడు.
 సుధన్వా—(పు) మంచివిలుకాఁడు, దేవ
 శిల్పి.
 వనశ్వా—(పు) జవ్వాదిల్లి, నక్క, పెద్ద
 పులి.
 పరిశ్వా—(పు) యజ్ఞకర్త నెఱింగినవాఁ
 డు, యాజ్ఞికుఁడు, ఉపచారముచేయు
 వాఁడు.
 అథర్వా—(పు) బ్రాహ్మణుఁడు, (న) అథ
 ర్వవేదము.

సుపర్వా త్రిదశే వంశే శరే
ధూమేఽపి పర్వణి,

లలామ చ లలామం చ లాం
ఛనద్యజవాజిషు. ౧౮౩.

శృంగే ప్రథానే భూ
షాయాం రమ్యే వాలధి
పుండ్రయోః, ప్రథావే చ
కలాపీ తు ప్లక్ష్యబర్హణయో
రపి. ౧౮౪.

ప్రత్యర్థీకథితశ్చ త్ ప్రత్యర్థీ
ప్రతివాదినీ,

కేసరీ తురగే సింహే పున్నా
గే నాగకేసరే. ౧౮౫.

శిఖరీ పాదపేక్షైలే తథాపా
మార్గకోట్టయోః,

శృంగారీ తు సువేషే స్వా
త్కముకే చ మతంగజే

విలాసీ భోగిని వ్యాశే
పలాశీ వృక్షరక్షసోః,

శిఖండి తు మయూరే స్వా
ద్బాణక్షత్రియభేదయోః

౧౮౬. కలాపే చా
ధగంజాయాం యూధికా

యాం శిఖండినీ,
విషయి త్వింద్రియే ఖ్యాతం

వాచ్యవద్యిషయాన్వితే.
వ్యవాయీ కాముకే ద్రవ్య

విశేషే చ సమీరితః,
తపస్వీ తాపనే చానుకంపనే

చ

సుపర్వా—(పు) దేవత, పెదరు, తెల్లు,
పొగ, పర్వదినము.

లలామ } —(న) చిహ్నము, టెక్సెము,
లలామం } అశ్వము, కొమ్ము, ముఖ్య
మైనది, అలంకారము, సుందరమైనది,
చెంద్రకలుగలతోడ, తిలకము, నామ
ర్థము.

కలాపీ—(పు) జువ్విచెట్టు, నెమిలి.

ప్రత్యర్థీ—(పు) శత్రువు, ఎదురువాదించు
వాడు.

కేసరీ—(పు) గుట్టము, సింహము, పొన్న
చెట్టు, నాగకేసరపుచెట్టు.

శిఖరీ—(పు) వృక్షము, పర్వతము, ఉత్త
రేణిచెట్టు, దుర్గపురము.

శృంగారీ—(పు) మంచివేషముగలవాడు,
పోక చెట్టు, ఏనుగు.

విలాసీ—(పు) భోగవంతుడు, స్వము,
పలాశీ—(పు) వృక్షము, రాక్షసుడు.

శిఖండి—(పు) నెమిలి, బాణము, శిఖండి
యనువాడు, నెమిలిపించుము.

శిఖండినీ—(నీ) పూసగురువింద, అడవి
మొల్ల.

విషయి—(న) నేత్రాదీంద్రియము, (త్రి)
విషయములతోడ గూడినది.

వ్యవాయీ—(పు) కాముకుడు, ద్రవ్య
భేదము.

తపస్వీ—(పు) మునీశ్వరుడు, దయగల
వాడు.

తపస్వినీ, ౧౮౯. మాంసికా కటురోహిణ్యో స్తరస్వీ వేగిశూరయోః,	తపస్వినీ—(స్త్రీ) జటామాంసి, కటుక రోహిణి. తరస్వీ—(పు) వేగ ముగల వాఁడు, శూరుఁడు.
లాంగలీ బలభద్రే స్యాన్నా రికేళే చ లాంగలీ, ౧౯౦. కుండలీ వరుణే కేకిభోగినోశ్చ సకుండలే.	లాంగలీ—(పు) బలరాముఁడు, కొబ్బరి చెట్టు. కుండలీ—(పు) వరుణదేవుఁడు, నెమిలి, సర్పము, కుండలముల ధరించినవాఁడు.
చోళకీ తు కరిరే స్యాన్నా రంగే కిష్కపర్వణి. ఫలకీ స్యాదల్లి సాఖ్య మత్సేన్య ఫలకపాణిని,	చోళకీ—(పు) వెదురు మొలక, నారింజ చెట్టు, మోచేతికణుపు. ఫలకీ—(పు) మత్స్యవిశేషము (అల్లిసము) డాలు పట్టుకొనినవాఁడు.
కంచుకీ భుజగే పిదగే మల్లేజాం గలికద్రుమే. ౧౯౧. సామయోనిస్తు సాయోత్తేసా మయోనిర్గజే విధౌ,	కంచుకీ—(పు) సర్పము, విటుఁడు, భటుఁడు, అగరు మ్రాసు. సామయోనిః—(త్రి) సామమువలన బుట్టినది, ఏనుఁగు, బ్రహ్మ.
కుంభయోనిరగస్త్యే స్యాదద్దు నస్య గురావపి. ౧౯౩. ఆత్తయోనిర్విధౌ కామే చిత్రభానుః ఖగేనలే	కుంభయోనిః—(పు) అగస్త్యముని, ద్రోణాచార్యుఁడు. ఆత్తయోనిః—(పు) బ్రహ్మ, మన్మథుఁడు. చిత్రభానుః—(పు) సూర్యుఁడు, అగ్ని
మహామునిరగస్త్యే స్యాద్ధన్యా కాగస్త్యయోరపి. ౧౯౪. కలధ్వనిః కోకిలే స్యాత్పారా వతమయూరయోః,	మహామునిః—(పు) అగస్త్యుఁడు, ధని యాలు, అగినె చెట్టు. కలధ్వనిః—(పు) కోకిల, పావురము, నెమిలి.
గదయిత్నుః స్త్రుతః కామే జల్పాకే కాముకేపి చ. మదయిత్నుర్భవేత్సేధౌ మద్యే స్యాన్తదయిత్ను చ,	గదయిత్నుః—(పు) మన్మథుఁడు, (త్రి) వాచాలుఁడు, విటుఁడు. మదయిత్నుః—(పు) చెఱకుసారాయము, (న) కల్లు.
హర్షయిత్నుస్సుతే హేమ్ని	హర్షయిత్నుః—(పు) కొమారుఁడు. బం గారు,

ఘోషయిత్తుర్ద్విజే పికే.

స్తనయిత్తుః పయోవాహే
తద్ధ్వనా మృత్యురోగ
యోః.

విష్వక్సేనా ఫలిన్యాం స్యా
ద్విష్వక్సేనో జనార్దనే.
దేవసేనంద్రకన్యాయాం నే
నాయాం చ దివోకసాం,
నాగాంజనా నాగయష్టికరి
ముగ్ధరికాఖ్యయోః.

శ్లేష్మఘనా మల్లికాయాం కేత
క్యామపి కథ్యతే,
ప్రసాధనీ కంకతాసిద్ధో
ర్వేషే ప్రసాధనం. ౧౯౯.
సామిధేనీ ఋచి ప్రోక్తా సా
మిధేనీ సమిధ్యపి,
సరోజినీ స్యాత్కాసా రే
వద్దినీపద్మయోపి. ౨౦౦.
విలేపనీ స్యాత్తరళా సువే
హంగనయోరపి,
మాతులానీ కలాయే స్యా
ద్భంగాయాం మాతుల
స్త్రియాం. ౨౦౧.
పయస్వినీ తు గోధేన్వాం
విభావర్యాం సరిశ్యపి,
గవాదనీంద్రవారుణ్యాం గ
వాం ఘాసాదనాశ్రయే.
౨౦౨.

ఘోషయిత్తుః—(పు) బ్రాహ్మణుడు,
కోకిల.

స్తనయిత్తుః—(పు) మేఘము, ఉటుము,
మృత్యువు, రోగము.

విష్వక్సేనా—(స్తీ) ప్రేంకణపుచ్చెట్టు, (పు)
విష్ణుమూర్తి,
దేవసేనా—(స్తీ) ఇంద్రునిపుత్రిక, దేవతల
సేన.

నాగాంజనా—(స్తీ) తటాక ముల మధ్య
నాటిన స్తంభము, ఏనుగునుశిక్షించు
ఇనుపగుదియ.

శ్లేష్మఘనా—(స్తీ) మల్లెచెట్టు, మొగలి
చెట్టు.

ప్రసాధనీ—(స్తీ) దువ్వెన, సిద్ధి, (న)
వేషము.

సామిధేనీ—(స్తీ) అగ్నిప్రజ్వలచార్థమైన
ఋక్కు, సమిధ.

సరోజినీ—(స్తీ) సరస్సు, పద్మలత, పద్మము.

విలేపనీ—(స్తీ) కాపుదుగంజి, మంచి
వేషముగలస్త్రీ.

మాతులానీ—(స్తీ) లంకలనుగడ్డప, జనప
విత్తులు, మేనమామభార్య.

పయస్వినీ—(స్తీ) క్రొత్తగ నీనినయావు,
రాత్రి, నది.

గవాదనీ—(స్తీ) పెద్దపాపరచెట్టు, గోవులు
మేయుతావు.

సాదామిన్యస్సరోభేదే తటి
త్తద్భేదయోరపి,

సాదామిని—(సీ) సాదామినియను నప్ప
రస, మెఱపు, మెఱపులో భేదము.

అథ నాంతః పంచవర్ణః

నాంత పంచవర్ణము.

పీతచందన మిత్యేతత్కారే
యఃపారిద్రయోః. ౧౦౩.

పీతచందనం—(న) పచ్చగందము, పసుపు.

వరచందనమామ్నాతం కా
లేయే దేవదారుణి,

వరచందనం—(న) కృష్ణచందనము, దేవ
దారుచెట్టు.

హరిచందనమామ్నాతం గో
శీరే సురపాదపే, జ్యో
త్స్నియాం కుంకుమే,

హరిచందనం—(న) పసుపునన్నెగల చంద
నము, కల్పచృక్షము, వెన్నెల, కుంకుము.

చాతిసర్జనం వధదానయోః,
మధుసూదనసంజ్ఞా చ భ్రమ
రే వనమాలిని. ౧౦౪.

అతిసర్జనం—(న) చంపుట, దానము.

మధుసూదనః—(పు) తుమ్మెద, విష్ణువు.

స్యాన్మృత్యుచంచన శృంగభౌ
శ్రీఫలద్రోణకాకయోః,

మృత్యుచంచనః—(పు) శివుడు, మారేడు
చెట్టు, మాలకాకి.

స్యాదపవర్జనం మోక్షే పరి
త్యాగే విహాయితే.

అపవర్జనం—(న) మోక్షము, విడుచుట,
దానము.

అతిసర్జనమామ్నాతం పరివ
ర్జనదానయోః,

అతిసర్జనం—(న) విడుచుట, విస్తారముగ
దానము.

మహారజనముద్దిప్తం శాతకుం
భకుసుంభయోః. ౧౦౫.

మహారజనం—(న) బంగారు, కుసుంభ
పువ్వు.

స్యాత్ప్రతిపాదనం దానే ప్రతి
పత్తా చ జోధనే,

ప్రతిపాదనం—(న) ఇచ్చుట, తెలుపుట,
బోధించుట.

గంధమాదనమి త్యాహుర్ధం
ధకే వానరాంతరే. ౧౦౬.

గంధమాదనం—(పు) గంధకము, వానర
విశేషము, గందమాదన పర్వతము,

అద్రిబేధే చ భృంగే చ
సురాయాంగంధమాదనీ,

తుమ్మెద. (సీ) కల్లు.

స్యాదనువాసనం న్నేహకర్త
ధూపనయోరపి. ౧౦౭.

అనువాసనం—(న) తైలముచే మర్దించుట,
పరిమళింపజేయుట.

శ్వేతవాహన ఇత్యాఖ్యా
సుధాధామ్ని ధనంజయే,

హరివాహన ఇత్యుక్తశ్చచీష
తివివస్వతోః. ౨౧౦.

అభినిష్ఠానశబ్దోఽపి విసర్జనీ
యేఽక్షరే మతః,

ధూమకేతనమిచ్చంతి హుతా
శగ్రహభేదయోః. ౨౧౧.

స్వాదుపస్పర్శనం స్పర్శే స్నా
నాచరునయోరపి.

శివకీర్తననామాపి భృంగరిటే
మురదిష్టి. ౨౧౨.

శాలంకాయనశబ్దస్య దృషి
భేదే చ నందిని,

పద్మలాంఛనశబ్దోఽయం విధౌ
లో కేశ్వరార్కయోః.

ధనదే చ సరస్వత్యాంతా
రాలక్ష్యోరపి స్మృతం,

స్వాత్ పక్షిహాయనో ధాన్య
విశేషేషి మతంగజే.

జానీయాదుపసంపన్నం నిహితే
చ సుసంస్కృతే,

విశ్వకర్తా దేవశిల్పి మునిభే
దోష్ణరశ్మిఘ. ౨౧౩.

కృష్ణవర్ణా హుతాశే స్వాదు
రాచారే విధుతుదే,

అగ్రజన్తా ద్విజే జ్యేష్ఠభ్రాతరి
బ్రహ్మణి స్మృతః.

శ్వేతధామా కళానాభే ఘన
సారాబ్ధిఫేనయోః,

శ్వేతవాహనః—(పు) చంద్రుడు, అర్జు
నుడు.

హరివాహనః—(పు) ఇంద్రుడు, సూ
ర్యుడు.

అభినిష్ఠానః—(పు) విసర్గము, అక్షరము.

ధూమకేతనః—(పు) అగ్ని, తోకచుక్క.

ఉపస్పర్శనం—(న) స్పృశించుట, స్నానము,
ఆచమనము.

శివకీర్తనః—(పు) భృంగరిటి, విష్ణువు.

శాలంకాయనః—(పు) శాలంకాయనముని,
నందికేశ్వరుడు.

పద్మలాంఛనః—(పు) బ్రహ్మ, చక్రవర్తి,
సూర్యుడు, కుబేరుడు, (సీ) సరస్వతి,

తార, లక్ష్మి.

పక్షిహాయనః—(పు) ధాన్యవిశేషము,
వీనుగు.

ఉపసంపన్నం—(త్రి) ఉంచబడినది, వండ
బడినది.

విశ్వకర్తా—(పు) దేవశిల్పి, ప్రభాసుడు
మునికుమారుడు, సూర్యుడు.

కృష్ణవర్ణా—(పు) అగ్ని, దురాచారవం
తుడు, రాహువు.

అగ్రజన్తా—(పు) బ్రాహ్మణుడు, పెద్దన్న,
బ్రహ్మ.

శ్వేతధామా—(పు) చంద్రుడు, కర్పూ
రము, సముద్రపునురుగు.

తిక్తపర్వా తు యష్టిహ్యహ్య
గుడూచీహిలమోచిషు,
కిష్కుపర్వా భవేదితౌ వేణౌ
పోటగళేఽపి చ,
వృషపర్వా హరే దైత్యే
భృంగారుణి కశేరుణి.

వ్యోమచారి ఖగే దేవే

చిరజీవీ ద్వికాజయోః,
కారంధమీ కాంస్యకారే
ధాతువాదరతేఽపి చ,
వనమాలీ తు గోవిందే వారా
హ్యం వనమాలినీ,

ప్రచలాకీ భుజంగే స్యాచ్చి
త్రమేఖలకేఽపి చ,
సంప్రయోగీ కలాకేశౌ కా
ముకే సంప్రయోజకే,
అంతేవాసీ భవేచ్చిష్యే చం
డాలే ప్రాంతగేఽపి చ.
విఘ్నకారి స్తృతో ఘోర
దర్శనేఽపి విఘాతినీ,
కామచారి తు కమనే స్వచ్ఛం
దకలవింకయోః. ౨౨౨.

పృష్ఠశృంగీ భవేద్దంశభీరా
మండే వృకోదరే,
శకులాదన్యభిఖ్యా తు మాం
సీకించులికాభ్యయోః.

తిక్తపర్వా—(పు) యష్టిమధుకము, తిప్ప
తీగ, చక్రవర్తికూర.

కిష్కుపర్వా—(పు) చెఱకు, వెదురు,
కిక్కిసగడ్డి.

వృషపర్వా—(పు) శంకరుడు, వృషపర్వుఁ
డను రాక్షసుడు, వృక్షవిశేషము,
తుంగమునై.

వ్యోమచారి—(పు) ఆకాశమున సంచరించు
నవి, దేవుడు.

చిరజీవి—(పు) కాకి, బ్రహ్మ.

కారంధమీ—(పు) కంచుపనివాడు,
ధాతువాదమందాసక్తిగలవాడు.

వనమాలీ—(పు) శ్రీకృష్ణుడు, (సీ) బ్రాహ్మీ
మొదలగు సప్తమాతృకలలో
నొకతై.

ప్రచలాకీ—(పు) పాము, నెమిలి, విలు
కాడు.

సంప్రయోగీ—(పు) మన్తఘ్నుడు, విటుడు,
సంభోగించువాడు.

అంతేవాసీ—(పు) శిష్యుడు, మాదిగ
వాడు, సమీపమునందున్నవాడు.

విఘ్నకారి—(పు) భయంకరాకారుడు,
ఘాతుకుడు.

కామచారి—(పు) కామము కలవాడు,
ఇష్టమువచ్చినట్లు విహరించువాడు,
ఊరబిచ్చుక.

పృష్ఠశృంగీ—(పు) మహిషము, నపుస
కుడు, భీముడు.

శకులాదనీ—(సీ) జటామాంసి, ఎఱ్ఱ,
(వానపాము) కటుకరోహిణి, నీరు

౨౨౩. కటుకా జలపిప్ప
 లోఢ్యః కథ్యతే శకులాదనీ,
 స్యాద్వర్షర్ణినీ లాతావారి
 ద్రారోచనాసుచ. ౨౨౪.
 స్త్రీరత్నే చ ఫలిన్యాం
 చ దృశ్యతే వరవర్ణినీ,

పిప్పలి.

వర్ణినీ—(1) లక్క, పసుపు, గోరోచ
 నము, శ్రేష్ఠురాలు, ప్రేంకణపు చెట్టు.

అథ నాంత షడ్వర్ణః.

అంతానసాయీ శ్వపచేముని
 భేదేఽపి నాపితే. ౨౨౫.
 జాయానుజీవీ తు నతే దుర్గ
 తేఽపి ప్రకీర్తితః,
 సహస్రవేధీ స్యాదామ్లవేతనే
 రామతేఽపి చ. ౨౨౬.
 కలానునాదీ రోలంబే కల
 వింకే కసింజలే,

నాంత షడ్వర్ణము.

అంతానసాయీ—(పు) మాదిగవాడు,
 ఒకానొకముని, మంగలివాడు.
 జాయానుజీవీ—(పు) నాట్యముచేయు
 నాడు, దరిద్రుడు.
 సహస్రవేధీ—(పు) పుల్లప్రబ్బలి చెట్టు,
 ఇంగువ.
 కలానునాదీ—(పు) తుమ్మెద, పిచ్చుక,
 కముజుపిట్ట.

అథ పాంతవర్ణః.

రూపం స్వభావే సౌందర్యే
 నాణకే పశు శబ్దయోః,
 గ్రంథావృత్తౌ నాటకా
 దావాకారశ్లోకయోఽపి.

పాంతవర్ణము.

రూపం—(న) స్వభావము, సౌందర్యము,
 వెండి బంగారు నాణెములు, చతుష్పా
 జ్జంతువు, సంస్కృతాదిశబ్దము, పలు
 మారు గ్రంథపఠనముచేయుట, నాట
 కము, ఆకారము, శ్లోకము.

రేపస్యాన్నిందితే కూరే
 రోషో రోషణబాణయోః,
 సూషో వ్యంజనభేదే చ
 సూపకారే చ కీర్తితః. ౨.
 ఛుపః తుపస్సగ్ధనయోశ్చ
 షః షవనయుద్ధయోః,

రేషః—(త్రి) నిందింపబడినది, కూరుడు.
 రోషః—(పు) ఆరోపించుట, బాణము.
 సూషః—(పు) పప్పు, వంటవాడు.

ఛుపః—(పు) గుజ్జుమ్రాను, తాగుట,
 వాయువు, యుద్ధము.

కూపః కూపకగర్హంధుమృన్మా
నగుణవృక్షకే. 3.

తాపోపతాపే దుష్కథా తాపీ
తు సరిదంతరే,

శాపశ్శుభ్ర ఆక్రోశే
త్రపు సీపకరంగయోః. ౪.

స్వాపస్పృశ్యాజ్ఞతా నిద్రా
శయనాజ్ఞాతమాత్రకే,
నీహ ధూళికదంబే స్వాస్మీ
లాశోకే చ ధన్వినీ. ౫.

గోపా గ్రామాభు గోష్ఠాధి
కృతయోర్వల్లవే నృపే
గోపీ గోపాలమహిళాశారి
బారక్తికాసు చ, ౬.

క్షేపా విలంబే నిందాయాం
హేలాప్రేరణ లంఘనే,
గర్వేఽపి

లేపస్తుసుధాజేమనాలేపనేషు
చ. ౭.

తల్పం తు శయనీయే స్వా
త్తల్పమట్టకళత్రయోః,
కల్పస్సాన్యత్ప్రళయే న్యాయే
శాస్త్రే బ్రాహ్మదినే విదౌ. ౮.

దర్శోఽహంకారకస్తూరోశ్చ
ర్భాషో నేత్రజలౌష్ణణోః.
పుష్పం వికాసే కుసుమే స్త్రీ
ణాం చ రజసి స్త్వతం.

శష్పం స్వాత్ప్రతిభాహనౌ

కూపః—(పు) విరుండులమీడి చిలు
గుంట, గోయి, నూయి, మట్టిని కొలుచు
కొలిమిగోయి, ఓడ స్తంభము.

తాపః—(పు) సంతాపము, జ్వరము, (స్త్రీ)
నదీవిశేషము.

శాపః—(పు) ఒట్టు, తిట్టుట.

త్రపు—(స) సీపము, తగరము.

స్వాపః—(పు) స్వప్నజ్ఞానము లేకపోవుట,
నిద్రుర, పండుకొనుట, అజ్ఞానము.

నీహ—(పు) కడిమిచెట్టు, నల్లయశోకవృ
క్షము, ఏలుపద్దిచెట్టు.

గోపః—(పు) అనేక గ్రామాధికారి, గోవుల
గాచువాడు, గొల్లవాడు, రాజు,
(స్త్రీ) గొల్లది, గూడపాలతీగ, గురి
గింజతీగ.

క్షేపః—(పు) ఆలస్యము, నింద, విలాసము,
ప్రేరేపణము, దాటుట, గర్వము.

లేపః—(పు) సున్నము, తినుట, పూత.

తల్పం—(స) పాస్సు, కోట కొత్తశము
వైనిగట్టిన్మహము, భార్య.

కల్పః—(పు) ప్రళయము, న్యాయము,
కల్పమునుసంగము, శ్వేతవరాహాది
కల్పము, వేదాదివిధి.

దర్శః—(పు) గర్వము, కస్తూరి.

భాషః—(పు) కన్నీరు, ఆవిరి.

పుష్పక—(స) వికసించుట, పూవు, స్త్రీల
రజస్సు.

శష్పం—(స) ప్రతిజ్ఞాభంగము, లేత

శిష్టంబాలతృణేపి చ,
శిల్పం సువే క్రియా యోగ్యే

ఖిష్టం కో ధేబలాత్కృతా.
కృపా దయా యాం వ్యాప
రా కృపా భారతపూరు
షే,

త్రపా లజ్జాకులటయో
ర్వపా వివరమేదసోః. ౧౧.

అథ పాంతస్త్రివర్ణః.

కుతపస్సాస్య త్కుశే వాద్యే
తపనే ఛాగకంబశే, కుత
పో భాగినేయే స్యాదప్త
మాంశే దివస్య చ. ౧౨.
కుటపో మానభేదే స్యా
త్కుటపో ని ఘ్నా తే
మునో,

విటపః పల్లవే పిద్యే విస్తారే
స్తంబశాఖయోః. ౧౩.

ఉలపస్త్రణభేదే స్యాద్ధల్లి
న్యాములపం స్త్రుతం,
కాశ్యపస్సాస్యన్మనో మీన
భేదేభూమాతు కాశ్యపి.

ఉడుపస్తు ప్లవే చంద్రే
ప్రతాపః భేదతేజసోః,
రక్తపో రక్షసి ప్రాక్షో జలూ
కాయాం తు రక్తపా.

గడ్డి.

శిల్పం—(న) అందుగుచెట్టు, లేక ఛాగ
చెట్టు, చతుష్పాదబాహ్యక్రియలు చతు
ష్పాద అభ్యంతరక్రియలును.

ఖిష్టం—(న) కోపము, బలాత్కారము,
కృపా—(నీ) దయ, (పు) వ్యాపకముగా, ని,
కృపాచార్యులు.

త్రపా—(నీ) సిగ్గు, అంకుటాలు.

వపా—(నీ) రంధ్రము, బొడ్డుచెంతనుండు
ఉల్లిపొరవంటి క్రొవ్వు.

పాంత స్త్రివర్ణము.

కుతపః—(పు) దళ, వాద్యవిశేషము,
సూర్యుడు, మేకబొచ్చుగొంగడి,
మేనల్లుడు, పగటియం దెనిమిదవ
ముహూర్తము.

కుటపః—(పు) మానెడు, గృహోద్యా
నము, ఒకానొకముని.

విటపః—(పు) చిగురు, విటోత్తముడు
చిగిరినకొమ్మ, కాడ, కొమ్మ.

ఉలపః—(పు) తృణవిశేషము, (న)
బాగుగానల్లినతీగ.

కాశ్యపః—(పు) కాశ్యపముని, మత్స్య
విశేషము, (నీ) భూమి.

ఉడుపః—(పు) తెప్ప, (పు) చంద్రుడు.

ప్రతాపః—(పు) దుఃఖము, ప్రతాపము.

రక్తపః—(పు) రాక్షసుడు, (నీ) జలగ.

జిహ్వపశ్చుని మూర్ధారే వ్యాఘ్రే
ఘృచిత్రకయోఽపి,
పాదపః పాదపీఠే ద్రాపాదు
కాయాం తు పాదపా.

అనూపా మహిషే విద్యా
జ్వలప్రాయే తు వాచ్య
వత్.

అవాపా భాండవపనే పరితే
పాలవాలయోః. ౧౭.

అక్షేపా భర్తృనాకృష్టికా
వ్యాలంకృతిషు స్తృతః,
ఏకోక్త్యా కశిపుర్భక్తాచ్చాదనే
చ ద్వయోః పృథక్.

అకల్పః కల్పనే వేషే

వికల్పో భ్రాంతిపక్షయోః,
కచ్చసీ వల్లకిభేదే ధుల్యాం
తు ద్రగదాంతరే. ౧౯.
మల్ల బంధవిశేషేఽపి క
చ్చపః

కుణసీ పునః, విటూరికాయాం
కుణపః పూతిగంధే శవే
ఽపి చ. ౨౦.

కలాపా భూషణే బర్హే తూ
ణీరే సంహతావపి,

అథ పాంత శ్చతుర్వర్ణః.

ప్రాప్తరూపా బుధే రమ్యే
ఽప్యభిరూపసురూపవత్.

జిహ్వపః—(పు) కుక్క, పిల్లి, పెద్దపులి,
చిలుతపులి.

పాదపః—(పు) పాదపీఠము, పృథ్విము,
(సీ) పావకోట్లు.

అనూపః—(పు) ఎనుబోతు, (త్రి) జవుకు
గలనేల.

అవాపః—(పు) తొరము, వ్యథపెట్టుట,
చెట్లపాదు.

అక్షేపః—(పు) భయపెట్టుట, ఆకర్షిం
చుట, ఆక్షేపాలంకారము.

కశిపుః—(పు) (ఏకోక్తిచే) అన్నవస్త్రము
లు, అన్నము, వస్త్రము.

అకల్పః—(పు) కల్పించుట, అలంకరిం
చుట.

వికల్పః—(పు) భ్రమ, వికల్పము.

కచ్చసీ—(సీ) సరస్వతీదేవి వీణ, ఆను
తాణలు, మొటిమ, (పు) జెట్టిల
కుస్తీకట్టు.

కుణసీ—(సీ) పెంటగోరువంక, (పు) దుర్గం
ధము, శవము.

కలాపః—(పు) అలంకారము, నెమిలిపిం
చుము, అమ్మలపొది, సమూహము.

పాంత చతుర్వర్ణము.

ప్రాప్తరూపః—(త్రి) (అభిరూప సురూప
శబ్దములవలె) పండితుడు, మనోజ్ఞ
మైనది.

బహురూపశ్చివే విష్ణో ధూ
న కే సురైః స్తురే,
వృక్షధూపస్తు సరళద్రవశ్చ
త్రివధూపయోః. ౨౨

పరివాపస్తు పర్యుష్టా జల
స్థానే పరిచ్ఛదే,
ఉపతాపస్త్విరాయాం స్యా
దుత్తాపగదయోపి. ౨౩.

అవలేపస్తు గర్భే స్యాల్లేపనే
దూషణేఽపి చ,

విప్రలాపా విరోధోక్తావ
పార్థవచనేఽపి చ. ౨౪.

వృషాకశిష్యవే విష్ణౌ జ్వలనే
చ వృషాకశిః,

పరికంపా భయే కంపే
పలాపః ప్రేక్ష్యుపహ్నావే.

బీజపుష్పం మరుచకే తథా
దమనకేఽపి చ,

హేమపుష్పం జపాపుష్పే
చంపకాశోకయోగి.

నాగపుష్పస్తు పున్నాగనాగ
కేరంచంపకే,

పిండపుష్పమశోకే చ జపా
యాం చ కుశేయే.

మేఘపుష్పం తు పిండాబ్రే
నాదేయజలయోరపి,

జలకూపీ కూపగర్తే పుష్క
రిణ్యాం చ కథ్యతే,

బహురూపః—(పు) శివుడు, విష్ణువు,
సజ్జనము, ఊరపెల్లి, వన్తధుడు.

వృక్షధూపః—(పు) దేవదారుబంకతో,
జేసిన పూజాద్రవ్యము, కృత్రిమ
ధూపము.

పరివాపః—(పు) విత్తపములు నల్లుట,
పాడు, గుడారము.

ఉపతాపః—(పు) తొందరపాటు, పరితా
పము, రోగము.

అవలేపః—(పు) గర్వము, పూయుట,
నింపించుట.

విప్రలాపః—(పు) విరోధవచనము, అపార్థ
నిరమగుమాట.

వృషాకశిః—(పు) శివుడు, విష్ణువు, అగ్ని.

పరికంపః—(పు) భయము, చలించుట.

అపలాపః—(పు) ప్రేమ, కప్పిపుచ్చుట.

బీజపుష్పం—(న) మరుచము, దవనము.

హేమపుష్పం—(న) దాసాని పూవు,
అశోకఫలపూవు.

నాగపుష్పః—(పు) పొన్న చెట్టు, నాగకే
రపు చెట్టు, సుంపంగి చెట్టు.

పిండపుష్పం—(న) అశోక పుష్పము,
దాసానిపూవు, పద్మము.

మేఘపుష్పం—(న) వడగండ్లు, నదీజలము,
జలము.

జలకూపీ—(నీ) నూయి, చెలువు.

అథ పాంత పంచవర్ణః.

భవేచ్ఛామరపుష్పస్తుచూతే
కేతకకాశయోః.

పాంత పంచవర్ణము.

చామరపుష్పః—(పు) మామిడి చెట్టు,
మొగలిచెట్టు, తెల్లు.

అథ షాంతవర్ణః.

రేఫో రవణే కథితః కుత్సితే
వాచ్యవన్తః,
శఫం మూలే తరూణాం స్యా
ద్గవాదీనాం ఖరేఽపి చ.
గుంఘస్యాద్గుంఘనే బాహ్వోర
లంకారేఽపి కీర్తితః,
శిఫా జటాయాం సరితి మాం
సీకాయాం చ మాతరి.

షాంతవర్ణము.

రేఫః—(పు) రేఫము, (త్రి) కుటిలుడు.

శఫం—(న) చెట్టువేలు, పశువులగిట్టు.

గుంఘః—(పు) కూర్పుట, బాహుభూషణము.

శిఫా—(స్తీ) డోడ, శిఫానది, జటామాంసి, తల్లి.

అథ బాంతవర్ణః.

పూర్వాఖ్యాపూర్వ జేషుస్యా
దగ్రేస్థాచిచ వాచ్యవత్,
బింబం ఫలే బింబికాయాః
ప్రతిబింబే చ మండలే.
డింబస్యాద్విష్టనస్తిహ్నో రే
రండే పుష్పసంచయే,

బాంతవర్ణము

పూర్వః—(త్రి) పూర్వము పుట్టినది,
ముందు, తూర్పుదిక్కు.

బింబం—(న) దొండపండు, ప్రతిబింబము,
(ప్ర) సూర్యాదిమండలము.

డింబః—(పు) దేశోపద్రవము, రొమ్ము
ఎడమప్రక్కనుండుచూంసము, ఆము
దపుఁజెట్టు, పూలగుత్తి.

స్తంబః—(పు) గడ్డిదుబ్బు, మ్రానుగాని
చెట్టు.

శంబః—(పు) రోకటిపొన్ను, వజ్ర
యుధము, (త్రి) భాగ్యవంతుడు.

స్తంబో గుచ్ఛే తృణాదీనామ
ప్రకాండద్రుమేఽపి చ.
శంబస్యాన్ములగ్రస్థలోహ
మండలకే పవా, శుభా
స్యితే చ
ఖర్వస్తు హస్తే సంఖ్యాంత
రేఽపి చ. 3.

ఖర్వః—పొట్టివాడు, సంఖ్యాభేదము.

కంబుశ్శబ్దాకగజయో ర్గీ
వావలయశంఖయోః,

జంబూస్సుమేరుసరితి ద్వీప
దుమువిశేషయోః. ౪.

కంబీరంశే చ వంశస్య ఖజా
కాయామపీష్యతే.

దర్వీభవేత్తజాకాయాం ఫణా
యామురగస్య చ. ౫.

దార్వీ దారుహరిద్రాయాం
దేవదారుహరిద్రయోః,

చార్వీ తు శోభనాబుద్ధోన్మ
ర్లంబా శ్రీతిక్తతుంబయోః.

అథ బాంక స్త్రీవర్ణః.

కదంబమాహున్సిద్ధార్థే నీపే
౭పి నికురుంబకే,

కాదంబః కలహంనేహ్యోర్
ద్విజిహ్వో భుజగే ఖలే. ౭.

గజాహ్వ కరిపిప్పల్యాం గజా
హ్వ హస్తినాపురే,

నితంబో రోధసి స్కంధే
శిఖరే చ కటిరకే ౮.

హేరంబో విఘ్న రాజే స్యా
న్తహిషే శౌర్యగర్జితే,

కలంబస్నాయకే నీపే నాలి
శాకే కలంబ్యపి. ౯.

ప్రలంబో దైత్యభేదే చ తా
లాంకురక శాఖయోః,

ప్రలంబో హరభేదే స్యా
త్రపుషే ౭పి పయోధరే,

కంబుః—(పు) నత్తకుల్ల, ఏనుగు, కంఠ
ము, శంఖము.

జంబూః—(నీ) జంబూనది, జంబూద్వీప
ము, నేరేడుచెట్టు.

కంబిః—(నీ) వెదులోనిభాగము, గరిలు.

దర్వీ—(నీ) గరిలు, పాముపడగ.

దార్వీ—(నీ) మ్రానిపసుపు, దేవదారు
చెట్టు, పసుపు.

చార్వీ—(నీ) పసుపు, బుద్ధి.

లంబా—(నీ) లక్ష్మీదేవి, చేదుసొరచెట్టు.

బాంక స్త్రీవర్ణము.

కదంబః—(పు) తెల్లవాలు, కడిమిచెట్టు,
సమూహము.

కాదంబః—(పు) రాజహంస, బాణము.

ద్విజిహ్వః—(పు) పాము, దుర్మార్గుడు.

గజాహ్వ—(నీ) ఏనుగుపిప్పలిచెట్టు, హస్తీ
నాపురము.

నితంబః—(పు) ఒడ్డు, చెట్టుమొకలు, పర్వత
శిఖరము, మొల.

హేరంబః—(పు) వినాయకుడు, ఎను
బోతు, శౌర్యముచే గర్జించుట.

కలంబః—(పు) బాణము, కడిమిచెట్టు,
కలంబీ, (నీ) తూటికూర.

ప్రలంబః—(పు) ప్రలంబాసురుడు, తేగ
(తాటిమొలక) కొమ్మ, ముక్తాహారము,
నీసము, స్తనము.

గంధర్వో మృగభేదే స్వా
త్పంస్కీల తు రంగ
యోః, అంతశాభవస్త్యే
చ గాయనే భేదరేఽపి
చ. ౧౧.

గోతుంబశ్చీర్ణవృంతే స్వాద్ధ
వాదన్యః ఫలేఽపి చ,
భూజంబూరపి గోధూమే
వికంకతఫలేఽపి చ. ౧౨.

అథ శాంతశ్చతుర్వర్ణః.

చలజిహ్వో మతో హింసే
క్రమేళకశునోరపి,
శతపర్వా చ దూర్వాయాం
భాగవవస్య స్త్రియామపి.
రాజజంబూస్తు జంబూభిత్విం
డఖర్జూరయోరపి,

అథ శాంతః పంచవర్ణః.

ధూళీకదంబో నీపే స్వాత్తి
నికే వరుణద్రుమే. ౧౩.
గోరక్షజంబూర్గోధూమే త
థా గోరక్షతండులే,
సృగాలజంబూర్గోతుంబే
క్వాపి ఘోంటాఫలేఽపి
చ. ౧౪.

అథ శాంతవర్ణః.

భస్మస్యచ్చక్రే మయూభే
భాభంసక్షత్రే ప్రకీర్తితం,

గంధర్వః—(పు) గంధర్వమృగము, మగ
కోకిల, అశ్వము, అంతరపిశాచము,
గాయకుడు, గంధర్వఁడను దేవ
యోని విశేషము.

గోతుంబః—(పు) బుడమచెట్టు, పిన్న
పాఠరకాయ.

భూజంబూః—(పు) గోధుమలు, పుల్ల
వెలగపండు.

శాంత చతుర్వర్ణము.

చలజిహ్వః—(త్రి) ఘాతుకుడు, (పు)
బంటె, శునకము.

శతపర్వా—(నీ) గటికలోభేదము, శుక్రా
చార్యునిభార్య.

రాజజంబూః—(నీ) అల్లనేరేడుచెట్టు,
ముద్దఖర్జూరము.

శాంత పంచవర్ణము.

ధూళీకదంబః—(పు) కడిమిచెట్టు, నెమ్మి
చెట్టు, ఉలిమిరిచెట్టు.

గోరక్షజంబూః—(నీ) గోధుమలు, జిబి
లిక(బీర)చెట్టు.

సృగాలజంబూః—(నీ) నక్కదోసచెట్టు,
రేగుచెట్టు.

శాంత వర్ణము.

భః—(పు) శుక్రాచార్యుడు, (నీ) కిర
ణము, (న) నక్షత్రము.

భూఃపుథివ్యాం స్థానమాత్రే

భూః—(సీ) భూమి, ప్రదేశము.

అథ భాంఠో ద్విపద్యముః
స్వభూర్వేదసి శార్థిణి. ౧.

భాంఠ ద్విపద్యము.

స్వభూః—(పు) బ్రహ్మ, విష్ణువు.

శుభో యోగే శుభం క్షేమే

శుభః—(పు) శుభయోగము, (న) మంగళము.

నిభో వ్యాజసదృక్షయోః,
విభుశ్చే ప్రభానిత్యే

నిభః—(పు) మిష, (త్రి) సమానము.

విభుః—(పు) శివుడు, ప్రభువు, నిత్యుడు.

శంభుశ్చక్రిహస్తతోన్హితే. ౨.
దంభస్తు కైతవే కల్పే

శంభుః—(పు) బ్రహ్మ, బుద్ధుడు, శివుడు.

దంభః—(పు) మిష, దాంబికవేషము.

డింభో బాలిశహితయోః,

డింభః—(పు) మూర్ఖుడు, బాలుడు.

జంభో దైత్యాంతరే దంభే
జంబీరే భక్షణేఽపి చ.

జంభః—(పు) జంభాసురుడు, కపటము, నిమ్మచెట్టు, తినుట.

కుంభస్యాత్కుంభకర్ణస్యను
తే వేద్యాపతౌ ఘటే, రా
శిభేదే ద్విపాంగే చ కుం
భం త్రిపుచతి గుగ్గులా. ౪.

కుంభః—(పు) కుంభాసురుడు, విటుడు, కడన, కుంభరాశి, ఏనుగు, కంభస్థలము, (న) తెల్ల తెగడ, గుగ్గులముచెట్టు. కుంభీ (సీ) కలిగొట్టుచెట్టు, నాచు, పిడత, పింగుముడుచెట్టు.

కుంభీ తు ఘటలావారి

పర్ణిశితరకట్ఫలే,

గర్భో భూజేఽర్భుకే కుక్షౌ
సంధాపనసకంటకే. ౫

గర్భః—(పు) గర్భస్థపిండము, బాలుడు, కడుపు, గర్భసంధియను నాటకాంగము, పనసపండుతోక్క, అన్నము, అగ్ని.

అన్నే పహ్ని

వభో జృంభో ముఖభేదాం
గభంగయోః, జృంభో

జృంభః—(పు) ఆవలింత, ఒడలువిలుపు, వికసించుట.

మతో వికాసే చ,

స్తంభః సూజడత్వయోః.
రంభా కదళ్యస్సరసో రంభో
వైణవదండకే,

స్తంభః—(పు) స్తంభము, నిశ్చేష్టత్వము.
రంభా—(సీ) అరటిచెట్టు, ఆపసరస్త్రీ, (పు) వెదురుకట్ట.

సభా సామాజికే ద్యూతే
గోష్ఠీమందిరయోరపి. ౭.

శోభా కాంతిశ్చయోరుక్తా

దృశ్యాః పన్నగవజ్రయోః,

నాభిః ప్రాణ్యంగకే ఊత్రే చ

క్రాంతశ్చక్రవర్తినోః. ౮.

నాభిః ప్రధానే కస్తూరి

మదే చ క్వచిదీరితః,

అథ భాంత స్త్రివర్ణః.

కరభో మణిబంధాదికనిష్ఠాం

తే క్రమేశకే. ౯.

శరభశృలభచాష్టాపదే ప్రోక్తో

మృగాంతరే,

ఋషభస్వరభేదే స్యా దష్ట

వర్గాపదే వృషే. ౧౦.

శ్రేష్ఠార్థే చ వరాహస్య

పుచ్చేరంభేచకర్ణయోః,

ఋషభీ శూకశిబ్యాంస్యా

న్నరాకారస్త్రియామపి.

విధవాయాం శిరాలా

యాం

వృషభః పుంగవే వృషే,

వల్లభో దయితేఽధ్యక్షే కు

లీనాశ్చేఽపి వల్లభః. ౧౧.

దుర్లభః కచ్చురే జ్ఞేయో

దృష్టిపే వల్లభేఽపి చ,

నికుంభః కథితో దంత్యాం

కుంభకర్ణసుతేఽపి చ.

విశ్వకో—14

సభా—(స్త్రీ) సభ్యుడు, జూదము, సభ,
చావడి.

శోభా—(స్త్రీ) కాంతి, గోరిక.

దృశ్యాః—(స్త్రీ) సర్పము, వజ్రయుధము.

నాభిః—(పు) బొడ్డు, ఊత్రియుడు,

చక్రము నడిమిరంధ్రము, చక్రవర్తి,

ప్రధానుడు, కస్తూరి.

భాంత స్త్రివర్ణము.

కరభః—(పు) మణికట్టుమొదలు చిటికెన

వ్రేలివరకుండు వెలిభాగము, బంటె,

శరభః—(పు) విడుత, శరభమృగము,

బంటెపిల్ల.

ఋషభః—(పు) సప్తస్వరములలో నొకటి,

ఋషభమను నోవధి, ఎద్దు, శ్రేష్ఠ

వాచకము, పండితోఁక, చెవిబొక్క,

ఋషభీ (స్త్రీ) దూలగొండిచెట్టు, మాచ

కవ్వు, విధవ, వృక్షవిశేషము.

వృషభః—(పు) శ్రేష్ఠుడు, ఎద్దు.

వల్లభః—(పు) భర్త, అధిపతి, మంచి

జాతిగుఱ్ఱము.

దుర్లభః—(పు) కచ్చూరము, (స్త్రీ) పొంద

రానిది, ప్రియమైనది.

నికుంభః—(పు) నాగదంతిచెట్టు, నికుంభా

సురుడు.

కుసుంభో హేమని మహార
జనే చ కమండలౌ,

విష్టంభః ప్రతిబంధేఽపి రోగ
భేదేఽపి కీర్తితః. ౧౪.

విస్తంభః కేళికలహే విశ్వా
నే ప్రణయేఽపి చ,

విష్కంభో యోగభేదే
స్యాద్విస్తారప్రతిబంధ

యోః. ౧౫. యాపకాంగ
ప్రభేదే చ బంధభేదే చ

యోగినాం,

కకుభో రాగభేదేఽపి వీణాం
గేఽర్జునపాదపే. ౧౬.

ఆరంభస్తు త్వరాయాం స్వా
దుద్యమే వధదర్పయోః,

సురభిశ్చంపకే స్వర్ణే జాతీఫల
వసంతయోః. ౧౭. గంధో

త్పలే సౌరభేయ్యాం సల్ల
కీమాతృభేదయోః, సు

గంధే చ మనోజ్ఞే చ
వాచ్యవత్సురభిః స్మృతః.

సనాభిస్సద్భవే జ్ఞాతా

వాత్సభూర్వేధసి స్మరే,
వర్షాభూః పున్నరవాయాం

ప్లవే కించుళేఽపి చ.
దుందుభిర్దితిశ్చే భేర్యామక్ష

బిందుత్రికద్వయే,

కుసుంభః—(పు) బంగారము, కుసుమ
పూవు, కమండలము.

విష్టంభః—(పు) ప్రతిబంధము, రోగవిశే
షము.

విస్తంభః—(పు) ప్రణయకలహము,
విశ్వాసము, ప్రేమ.

విష్కంభః—(పు) విష్కంభయోగము,
విస్తారము, విఘ్నము, నాటకాంగము,

యోగబంధ విశేషము.

కకుభః—(పు) కకుభరాగము, వీణెకరివె,
మద్దిచెట్టు.

ఆరంభః—(పు) వేగిరపాటు, ప్రయత్నము,
చంపుట, గర్వము.

సురభిః—(పు) సుపంగిచెట్టు, బంగారు,
జాజికాయ, వసంతర్తువు, వాసనకలువ,

(సీ) కామధేనువు, అంగుదుచెట్టు.
మాతృవిశేషము, (త్రీ) పరిమళించు

నది, మనోహరమైనది.

సనాభిః—(త్రీ) సమానమైనది, (పు)
దాయాది.

వాత్సభూః—(పు) బ్రహ్మ, మన్మథుడు.
వర్షాభూః—(పు) గలిజేరుచెట్టు, కప్ప,

వానపాము,

దుందుభిః—(పు) దుందుభియను రాక్ష
సుడు, భేరి, పాచికలయాటయందలి

యిత్రిగ.

వైదర్భం వాక్యవక్తృత్వే వైదర్భం—(న) వాక్యచమత్కారము,

వైదర్భశ్చ నృపాంతరే.
గర్దభో గంధభేదే స్యాద్గర్దభం
తైరపేఖరే, గర్దభో గర్దభీ
తుద్రోగజంతు విశే
షయాః. ౨౧.

కకుష్ఠాభాదిశో శ్వాస్త్రే ప్రవే
ణ్యాం చంపకస్రజి,

(పు) విదర్భదేశపురాజు.

గర్దభః—(పు) పరిమళవిశేషము, (న) తెల్ల
కలువ, (పు) గాడిద, (సీ) రోగ విశే
షము, జంతువిశేషము.

కకుష్ఠ—(సీ) శోభ, దిక్కు, శాస్త్రము,
ఏనుగుపై బ్రతిచు చి త్ర కంబళము,
సంపంగిదండ.

అథ భాంతశ్చతుర్వర్ణః
అవష్టంభస్సునర్ణే చ స్తంభ
ప్రారంభయోగసి. ౨౨.
శాతకుంభం సువర్ణే స్యాచ్ఛా
తకుంభో ౭ శ్వమార
కే,

భాంత చతుర్వర్ణము.
అవష్టంభః—(పు) బంగారు, నిశ్చేష్టత్వము,
ప్రారంభము.

శాతకుంభం—(న) బంగారము, ఉమ్మెత్త,
లేక గన్నేరుచెట్టు.

అథ మాంతవర్ణః.
మశ్మివే మార మాయాం
స్యాన్మానిషేధే ౭ వ్యయం
మతం,

మాంతవర్ణము.
మః—(పు) శివుడు, (సీ) లక్ష్మీదేవి, మా,
(అవ్యయం) నిషేధము.

అథ మాంతో ద్విపర్ణః.
కిం వితర్కే పరిప్రశ్నే తేచే
నిందాప్రకారయాః. ౧.
దమస్తు దమధే దండే కర్దమే
దమనేఽపి చ,

మాంత ద్విపర్ణము.
కిం—(త్రి) ఊహ, అడుగుట, ఆక్షేపిం
చుట, నింద, విధము.

దమః—(పు) తపఃక్షేళాదుల సహించుట,
దండోపాయము, బురద, బాహ్యం
ద్రియ నిగ్రహము.

గమో ద్యూతప్రభేదే స్యా
దపర్యాలోచనే ౭ ధ్వని.

గమః—(పు) ద్యూతప్రభేదము, అనాలో
చనము, మార్గము.

కుసుంభో కౌముని మహార
జనే చ కమండలా,

విష్టంభః ప్రతిబంధేఽపి రోగ
భేదేఽపి కీర్తితః. ౧౮.

విస్తంభః కేళికలహే విశ్వా
నే ప్రణయేఽపి చ,

విష్కంభో యోగ భేదే
స్యాద్విస్తార ప్రతిబంధ

యోః. ౧౯. దూపకాంగ
ప్రభేదే చ బంధభేదే చ

యోగినాం,

కకుభో రాగభేదేఽపి వీణాం
గేఽర్జునపాదపే. ౧౬.

ఆరంభస్తు త్వరాయాం స్యా
దుద్యమే వధదర్పయోః,

సుభిశ్చంపకే స్వల్లే జాతీఫల
వసంతయోః. ౧౭. గంధో

త్పలే సౌరభేయ్యాం సల్ల
కీమాత్మభేదయోః, సు

గంధే చ మనోజ్ఞే చ
వాచ్యవత్సురభిః స్మృతః.

సనాభిస్సదృశే జ్ఞాతా
వాత్సభూర్వేధసి స్తరే,

వర్షాభూః పునర్నవాయాం
ప్లవే కించుళేఽపి చ.

దుందుభిర్దితిజే భేర్యామక్ష
బిందుత్రికద్వయే,

వైదర్భం వాక్యవక్తృత్వే వైదర్భం—(న) వాక్యచమత్కారము,

కుసుంభః—(పు) బంగారము, కుసుమ
పూవు, కమండలము.

విష్టంభః—(పు) ప్రతిబంధము, రోగవిశే
షము.

విస్తంభః—(పు) ప్రణయకలహము,
విశ్వాసము, ప్రేమ.

విష్కంభః—(పు) విష్కంభయోగము,
విస్తారము, విఘ్నము, నాటకాంగము,

యోగబంధ విశేషము.

కకుభః—(పు) కకుభరాగము, వీణెకరివె,
మద్దిచెట్టు.

ఆరంభః—(పు) వేగిరపాటు, ప్రయత్నము,
చంపుట, గర్వము.

సురభిః—(పు) సుపంగిచెట్టు, బంగారు,
జాజికాయ, వసంతర్తువు, వాసనకలువ,

(నీ) కామధేనువు, అంగుదుచెట్టు.
మాత్మవిశేషము, (త్రి) పరిమళించు

నది, మనోహరమైనది.

సనాభిః—(త్రి) సమానమైనది, (పు)
దాయాది.

ఆత్సభూః—(పు) బ్రహ్మ, మన్తధుఁడు.
వర్షాభూః—(పు) గలిజేరుచెట్టు, కప్ప,

వాసపాము.

దుందుభిః—(పు) దుందుభియను రాక్ష
సుఁడు, భేరి, పాచికలయోటయందలి

యిత్రిగ.

వైదర్భం వాక్యవక్తృత్వే వైదర్భం—(న) వాక్యచమత్కారము,

వైదర్భశ్చ నృపాంతరే.
గర్దభో గంధభేదే స్యాద్గర్దభం
తైరపేఖరే, గర్దభోగర్దభీ
తుద్రరోగజంతు విశే
షయాః. ౨౧.

కకుష్ఠాభాదిశో శ్శాస్త్రే ప్రవే
ణ్యాం చంపక స్రజి,

(పు) విదర్భదేశపురాజు.

గర్దభః—(పు) పరిమళవిశేషము, (న) తెల్ల
కలువ, (పు) గాడిద, (నీ) రోగ విశే
షము, జంతువిశేషము.

కకుష్ఠ—(నీ) శోభ, దిక్కు, శాస్త్రము,
ఏనుగుపై బ్రతచు చి త్ర కం బ శము,
సంపంగిదండ.

అథ భాంతశ్చతుర్వర్ణః
అవష్టంభస్సునర్ణే చ స్తంభ
ప్రాసంభయోగపి. ౨౨.
శాతకుంభం సువర్ణే స్యాద్బా
తకుంభో ౭ శ్వ మా ర
కే,

భాంత చతుర్వర్ణము.

అవష్టంభః—(పు) బంగారు, నిశ్చేష్టత్వము,
ప్రాసంభము.

శాతకుంభం—(న) బంగారము, ఉ మ్మెత్త,
లేక గన్నేరుచెట్టు.

అథ మాంతవర్ణః.
మృశ్మివే మా ర మా యాం
స్యాన్మానిషేధే ౭ వ్యయం
మతం,

మాంతవర్ణము.

మః—(పు) శివుడు, (నీ) లక్ష్మీదేవి, మా,
(అవ్యయం) నిషేధము.

అథ మాంతో ద్వివర్ణః.
కిం వితర్కే పరిప్రశ్నే త్జేపే
నిందాప్రకారయోః. ౧.
దమస్తు దమధే దండే కర్దమే
దమనే ౭పి చ,

మాంత ద్వివర్ణము.

కిం—(త్రి) ఊహ, అడుగుట, ఆ త్జేపిం
చుట, నింద, విధము.

దమః—(పు) తపఃక్లేశాదుల సహించుట,
దండోపాయము, బురద, బాహ్యం
ద్రియ నిగ్రహము.

గమో ద్యూతప్రభేదే స్యా
దపర్యాలోచనే ౭ధ్యని.

గమః—(పు) ద్యూతప్రభేదము, అనాలో
చనము, మార్గము.

ద్రుమస్తరా పారిజాతే ద్రు
మః కింపురుషేశ్వరే,
శ్రమోఽంబునిగ్గమే భ్రాంతౌ
కుందాభ్యే శిల్పి యంత్ర
కే, 3, మూర్ఛాయాం చ
జలావరే శ్రమణే చ
శ్రమో విదుః.

హిమం శీతే తుషారే చ చం
దనే చ హిమం విదుః. ౪.

రమా లక్ష్మ్యం రమః కాంతే
రక్తాశోకద్రుమీ స్తరే,
యమో దండధరే ధ్యాంతే
సంయమే యమశేఽపి చ.
౫. శరీరసాధనాపేక్షనిత్య
కర్తృణి చోచ్యతే,

క్రమశ్చక్తా ఋషిపాత్యం క్ర
మశ్చరణకంపయోః. ౬.

క్షౌమమస్తే దుకూలే స్వాద
తసీవసనేఽపి చ,

క్షేమం స్వాస్త్యంగశే లబ్ధరక్ష
ణేచోరకేఽపి చ. ౭. క్షే
మా ధనపారిగార్యోః

క్షమః ఖ్యాతః క్షమాన్వితే,
క్షీతిక్షాంత్యోః క్షమా
ఖ్యాతా హితే శక్తే చ
వాచ్యవత్. ౮.

ఆమో రోగే తద్విశేషేఽపాప్య
మోఽపక్వేతు వాచ్యవత్.

ద్రుమః—(పు) వృక్షము, పారిజాతఫల
శెట్టు, కింపురుషులరాజు.

శ్రమః—(పు) నీరువచ్చెడుతూము, భ్రాంతి,
కుందమనెడి సానపట్టు చక్రము,
మూర్ఛావిశేషము, నీటినుడి, తిరు
గుట.

హిమం—(న) చల్లదనము, మంచు, మంచి
గండము.

రమా—(స్తీ) లక్ష్మి, (పు) పెనిమిటి, రక్తా
శోకవృక్షము, మన్నధుండు.

యమః—(పు) యముండు, జెముడు కాకి,
నియమము, (త్రి) కవలపిల్లలు, (పు)
దేహసాధనముగోరు నిత్యకర్తము.

క్రమః—(పు) సామర్థ్యము, పరిపాటి,
పాదము, చలించుట.

క్షౌమం—(న) గోటబురుజుమీఁది గృహ
ము, తెల్లనిపట్టువస్త్రము, అవిసెనార
బట్ట.

క్షేమం—(న) శుభము, సంరక్షణముగల
వాడు, చోరకమును గంధద్రవ్యము,
(స్తీ)చండమును గంధద్రవ్యము, పావ్వితి.

క్షమః—(పు) ఓర్పుగలవాడు, (స్తీ) భూమి,
ఓరిమి, (త్రి) ఇష్టమొంది, సమగ్రమైనది.

ఆమః—(పు) రోగము, రోగవిశేషము,
(త్రి) పచనముగానిది.

కామస్త్వరేభిలాషే చ కా
మో రేతోని కామయోః
F. అన్యాయం త్యభ్యస
జ్ఞాయాం

యామస్తు ప్రహరే వ్రతే,

శ్యామస్త్వనైచకే వృద్ధదా
రకేహరితేఘనే. ౧౦. పట
దుమే ప్రయాగస్య శ్యా
మశ్యామా తు వాగు
జౌ, అప్రసూతాంగరా
యాం చ తథా సోమల
తౌషథా. ౧౧. త్రిన్మ
తాశారిబా గుద్రానిశా
కృష్ణాప్రియంగుషు, శ్యా
మా నీల్యాంపికేశ్యామం
మరీచే లవణాంతరే. ౧౨.
శ్యామో దమనకే గంధ
తృణేశ్యామేభి ధేయచ
త్,

గుల్మస్తంబే స్తీహ్ని ఘట్టనై
స్యయానైస్యరతణే.
౧౩. గుల్మీ స్యాదామల
కేయలాపర్ణికావస్త్రపేశ్వసు,

జాల్మస్త్వితామరే క్రూరే
జాల్మోఽసమీక్ష్యకారిణి.

క్రామస్త్వరే సంపదే బృం
దే శబ్దాదిపూర్వకః,

కామః—(పు) మన్తభుండు, కోరిక, రేత
స్సు, విస్తారము, (అన్యాయం) అంగీ
కారము.

యామః—(పు) జాముకాలము, నియ
మము.

శ్యామః—(పు) నలుపురంగు, బొద్దికూర,
ఆకుపచ్చరంగు, మబ్బు, ప్రయాగ
యందలి మట్టిచెట్టు, (స్తీ) కారుగచ్చ,
సంతానముకలుగనిస్త్రీ, సోమలత,
తెల్లతెగడ, నల్లసుగంధిపాల, నాగ
ముస్తై, పసుపు, పిచ్చలిచెట్టు, ప్రేంకణపు
జెట్టు, నీలిచెట్టు, (పు) కోకిల, (న)
మిరియము, సైంధవలవణము, (పు)
దమనము, సుగంధిపాలచెట్టు, (త్రి)
నల్లనిది.

గుల్మః—(పు) దుబ్బు, పక్షమునకు నెడమ
భాగమునందుండు మాంసము, నీళ్ల
రేవు, నైన్యవిశేషము, నేనకువేయు
ఆపరణము, గుల్మీ (స్తీ) ఉసిరికచెట్టు,
ఏలకిచెట్టు, గుడారము.

జాల్మః—(త్రి) నీచుడు, (క్రూరుడు,
ఆలోచింపక పనిచేయువాడు.

క్రామః—(పు) సంగీతస్వరము, పల్లెటూరు,
(శబ్దాదిపూర్వకమయినపుడు) సమా
హము.

భీమాఽన్లువేతనే శంభాఘో
రేచాఽస్వివ్రోదరే. ౧౫.

యుద్ధస్సంగ్రామధనుషో
రిష్టః కామవసంతయోః,
తోక్తం కర్ణమలే తోక్తో హ
రితే చ హరిద్యవే. ౧౬.

రుక్తం చ కాంచనే లోహే
ఖర్తం తౌమే చ పౌరుషే,
ధర్మః పుణ్యే యమే న్యాయే
స్వభావాచారయోః క్ర
తౌ. ౧౭. ఉపమాయా
మహింసాయాం చాపే
చోపనిగద్యతే,

ఘర్షస్సాన్యదాతవే గ్రీష్ఠేఽ
పుష్కస్సేదాంభసోరపి.

జిహ్వాస్తు కుటిలే మందే జిహ్వా
స్తగరుపాదపే,

సూక్ష్మస్సాన్యత్కృత కేఽథ్యా
త్తేఽప్యథౌ సూక్ష్మోఽల్ప
కేఽన్యవత్. ౧౮.

భీష్మస్తు భీషణే రుద్రే గాం
గేయే చ నిశాచరే,

శుష్కం తేజోఽర్కయోరు
క్తం

సూమం తీరే నభస్యపి. ౨౦.
దస్తస్తు యజమానే స్యాదపి
చౌరే హంతాశనే,

రామః పశువిశేషే స్యాజ్జామ
దగ్ధ్యేహాలాయథే. ౨౧.

రాఘవే చాసితశ్వేత

భీమః—(పు) పుల్లప్రబ్బలిచెట్టు, శివుడు,
భయానకరసము, భీమసేనుడు.

యుద్ధః—(పు) యుద్ధము, ధనువు.

రిష్టః—(పు) వన్తఘుడు, వసంతుడు.

తోక్తం—(స) గుబిలి, (పు) పచ్చనిరంగు,
పచ్చనియవలు.

రుక్తం—(స) బంగారు, లోహము.

ఖర్తం—(స) పట్టుబట్టు, పౌరుషము.

ధర్మః—(స్వ) అదృష్టము, (పు) యముడు,
న్యాయము, స్వభావము, ఆచారము, యజ్ఞము, ఉపమానము, అహింస,
(పు) ధనువు.

ఘర్షః—(పు) ఎండ, గ్రీష్మర్తువు, వేడిమి,
చెమట.

జిహ్వాః—(త్రి) కుత్సితుడు, అలసుడు,
తగఁపుఁజెట్టు.

సూక్ష్మః—(పు) ఇండుపుఁజెట్టు, బ్రహ్మ
పదార్థము, నెరసు (త్రి) అల్పమైనది.

భీష్మ—(పు) భయానకరము, శంకరుడు,
భీష్ముడు, రాక్షసుడు.

శుష్కం—(స) ప్రకాశము, (పు) సూ
ర్యుడు,

సూమం—(స) తీరము, ఆకాశము.

దస్తః—(పు) యజ్ఞము చేయువాడు,
దొంగ, అగ్ని.

రామః—(పు) వెద్దదుప్పి, పరశురాముడు,
బలరాముడు, శ్రీరాముడు, (త్రి)
నల్లనిది, తెల్లనిది, మనోహర

మనోజ్ఞేషుచవాచ్యవత్,
రామాంగనా హింగుళ
యోరామం వాస్తుకకుష్ఠ
యోః, ౨౨.

వామం సవ్యే ప్రతిపే చ ద్ర
విణేచాతసుందరే, పయో
ధరే వారే కామే విద్యా
ద్వామాపి చ స్త్రియాం,
వామీస్యగాలీకర భీరాస
భీబాడబీషు చ. ౨౩.

పద్మస్యాత్మన్నగే పూష్పే
నిధౌ సంఖ్యాంతరేఽం
బుజే, పద్మకే చిందుజాతే
ఽపి పద్మా భాంగీశ్రియో
రపి. ౨౪.

సోమః కుబేరే పితృదేవతా
యాంవసుప్రభేదే చ సు
ధాకరే చ, దివ్యాఫధి
సోమలతాసమీర కర్పూ
రనీరేషు చ వానరే చ.

భూమిః ఊతా స్థానమాత్రే
వమిర్వాంతౌ హుతాశనే,
రశ్మిరంశౌ ప్రగ్రహే చ
జామిస్సృష్టుకులస్త్రియోః,
నేమిస్త్రికాయాం కూపస్య
చక్రాంతే తినిశ్చద్రుమే,

నేమః కాలేఽవధౌ గర్తే
ప్రాకారే కైతవేఽపి చ.

మైనది, (నీ) స్త్రీ, ఇంగిలీకము, (న)
చక్రవర్తికూర, కుష్ఠవ్యాధి.

వామం—(న) ఎడమభాగము, ప్రతికూ
లము, ధనము, మిగులఁ జక్కఁదనము,
(పు) మేఘము, శివుఁడు, మన్మథుఁడు,
(నీ) చక్కనియాడుది, వామీ (నీ)
ఆడుజాతిలోని నక్క, ఆడుబంటు
ఆడుగాడిద, ఆడుగుట్టము.

పద్మః—(పు) సర్పవిశేషము, (పు) పద్మ
పూజాము, కుబేరునిపద్మనిధి, సంఖ్యా
విశేషము, తామరపూవు, (న) పద్మ
కాష్ఠ మనునోషధి, ఏనుఁగుపయినుండు
తెల్లమచ్చలు, (నీ) భారంగిచెట్టు, లక్ష్మీ
దేవి.

సోమః—(పు) కుబేరుఁడు, సోముఁడను
పితృదేవత, అష్టాసువులలో నొకఁడు,
చంద్రుఁడు, దేవలోకమందలి యొషధి,
సోమలత, వాయువు, కర్పూరము,
జలము, వానరవిశేషము.

భూమిః—(నీ) భూమి, ప్రదేశము.

వమిః—(నీ) వమనము, అగ్ని.

రశ్మిః—(నీ) కిరణము, కల్లెము.

జామిః—(నీ) తోఁబుట్టువు, కులస్త్రి.

నేమిః—(నీ) బావిపైగట్టిన అడ్డగోడ,
చక్రముయొక్క అంచు, (పు) నెమ్మి
చెట్టు.

నేమః—(పు) కాలము, అంతము, గొయ్యి,
ప్రాకారము, మిష.

క్రిమిస్సాత్కృమి వత్కిలే
లాక్ష్యాం కృమిలే
ఖరే,

కామిస్సాత్కృమి రత్కాం
హోమిస్సర్పిషి పావకే. ౨౮.
ఊర్తిస్తం గే పీడాయాం పే
గేభంగ ప్ర కాశయోః,
ఉత్కంఠా వస్త్రసంకోచ
లేఖయోరపి కీర్తితా,
లక్ష్మీశ్శీరివ సంపత్తిశోభా
పద్మాప్రియంగుషు,
కిర్తిపలాశే శాలాయాం లో
హపుత్యాముదీరితా.

శమీ సక్తుఫలాయాంచ శిం
బాయామపి వాగుజౌ,
బ్రాహ్మీ తు భారతీసోమవల్లరీ
బ్రహ్మశక్తిషు. ౩౦. ఘం
జికాపంకగడకాక్షతభేదే
షు చ స్మృతా,
సమా వస్తే సమం తుల్యే సా
ధా చ సదృశేనన్యతే.

సీమాఽఘాటే స్థితౌ తేత్రే
మర్యాదావేలయోరపి,
తుమాఽతనీనీకయో
ర్నమా నామ్ని వరద్యుతౌ
ఉమాతనీహైమవతీ హరిద్రా
కీర్తికాంతిషు,
రుమా సుగ్రీవదారేషు విశిష్ట
లవణాకరే. ౩౪.

క్రిమిః—(కృమిశబ్దమువలె) (పు) పుకగు,
లక్క, (త్రి) పుకగులుపట్టినది (పు)
గాంధభము.

కామిః—(పు) విటుడు. (సీ) రతీదేవి.
హోమిః—(పు) నేయి, అగ్నిహోత్రము.
ఊర్తిః—(సీ) అల, బాధ, వేగము, భం
గము, ప్రకాశము, తహతహపాటు,
బట్టకుచ్చెళ్లగుంపు.

లక్ష్మీః—(శ్రీఃశబ్దమువలె) (సీ) సమృద్ధి,
కాంతి, లక్ష్మీ, ప్రేంకణపుంజెట్టు.
కిర్తి—(సీ) మాంసము, గృహవిశేషము,
లోహపుబొమ్మ.

శమీ—(సీ) జమ్మిచెట్టు, కాయథాన్య
ములపొట్టు, కారుగచ్చు.

బ్రాహ్మీ—(సీ) సరస్వతి, సోమేదకూర,
సప్తమాతృకలలోనొకతె, గంటుబా
రంకి, మత్స్యవిశేషము, పొన్నగంటి
కూర.

సమాః—(పు) (ని.బ) సంవత్సరము, (త్రి)
ఉపమావాచకము, యోగ్యమైనది,
సమానమైనది.

సీమా—(సీ) పాలిమేర, ఉనికి, వరిమడి,
హద్దు, బద్ధు.

తుమా—(సీ) అవినెచెట్టు, నీలిచెట్టు.

నుమా—(సీ) పేరు, శ్రేష్ఠమగుకాంతి,

ఉమా—(సీ) అవినెచెట్టు, పార్వతి, యముపు,
కీర్తి, ప్రకాశము.

రుమా—(సీ) సుగ్రీవునిభార్య, ఉప్పగని.

అథ మాంత స్త్రీవర్ణః

ఉత్తమా దుగ్ధికాయాం స్యా
దుత్పన్నే చోత్తమే
న్యసత్,

మధ్యమసాన్యత్స్వరే మధ్యే
మధ్యదేశే చ విధ్యజే.
31. వాచ్యన్నధ్యమా
తూక్తారాకా దృష్ట్యాజస్త్రి
యోః, కర్ణికాత్ర్యక్షర
చ్చం దః కరమధ్యాంగు
లీమ చ. 32.

అథమః కుత్సితే న్యూనే

ప్రకమోఽనరే క్రమే,
వికమః క్రాంతిమాలే స్యా
ద్వికమశ్చక్తిసంపది. 32.

సంక్రమః క్రమణే సమ్యక్వా
రిసంచారయంత్రకే,

నిష్క్రమో బుద్ధిసంపత్తౌ
నిర్లమే దుష్కులైఽపి చ.

ఆగమశ్శాస్త్ర ఆయాతే
విభ్రమోభ్రాంతిహవయోః,
సంభ్రమస్తు భయేఽసి స్యా
త్సంపేగాదరయోఽపి.

విద్రుమో రత్నవృక్షే స్యా
త్ప్రేవాళే పల్లవేఽపి చ,

ఆశ్రమో బ్రహ్మచర్యాది చ
తుష్కేఽపి మలేఽపి చ,

సత్తమశ్చాన్యసత్సాన్యజ్యే శ్రే
ష్ఠసాధీయసోఽపి,

మాంత స్త్రీవర్ణము

ఉత్తమా—(స్త్రీ) చిటుపాలచెట్టు, (త్రి)
శ్రేష్ఠమైనది, యోగ్యమైనది.

మధ్యమః—(పు) మధ్యమస్వరము (ష్ట)
నడుము, (పు) భారతవర్ష నడిమిదేశము,
(త్రి) నడిమిది, (స్త్రీ) పూర్ణిమ, క్రొత్త
గా రజస్వలయైనది, తామరదుద్దు,
మాడక్షరముల ఛందస్సు, నడిమి
వేలు.

అథమః—(పు) కుటిలమైనది, తక్కువ
యైనది.

ప్రకమః—(పు) సమయము, వరుస.
వికమః—(పు) ఆక్రమించుట శౌర్యా
తిశయము.

సంక్రమః—(పు) ఆక్రమించుట, నీటి
కట్టలోనగునది.

నిష్క్రమః—(పు) బుద్ధిబలము, బయలు
దేరుట, చెడుకులము.

ఆగమః—(పు) శాస్త్రము, వచ్చుట.

విభ్రమః—(పు) భ్రమ, విలాసము.

సంభ్రమః—(పు) భయము, తొందర,
ఆదరము.

విద్రుమః—(పు) పగడపుఁజెట్టు, పగడము,
చిగురాకు.

ఆశ్రమః—(పు) బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రమ
ము, మతము.

సత్తమః—(త్రి) పూజ్యమైనది, శ్రేష్ఠ
మైనది, యోగ్యమైనది.

నియమోయంత్రణాయాంస్యా
త్ప్రతిజ్ఞాయాంచ సంయమే.

నిగమో వాణిజే పుర్యాం
పథి వేదే వశిష్ఠభే,

నైగమస్సాధు ప నిష ద్వణి
జోర్నాగరేఽపి చ, ౪౨.

కలమో లేఖనీచార శాలిలా
క్షౌరసేషు చ,

తలిమం కుట్టిమే తల్పే చంద్ర
హాసే నితానకే. ౪౩.

పరమం స్యాదసజ్జాతేఽప్య
వ్యయం పరమం పరే, ప
రమంస్యాత్ప్రధానాద్యో
రోంకారేఽపితథోవ్యతే.

కుసుమం పుష్పఫలయోః స్త్రీ
రజోనేత్రరోగయోః,

కృత్రిమం రచితే ప్రోక్తం సి
ల్లకే లవణాంతరే, ౪౪.

సుషమం చారుసమయోః సు
షమా ప. మద్యుతౌ,

సుషీమశ్శిశిరే చారౌ సుషీమః
పన్నగాంతరే, ౪౬.

పంచమో రాగభేదే స్వా
త్పంచానామపి పూరణే,

పంచమశ్చతురే హృద్యే
పంచమీ పాండవస్త్రీ

యాం. ౪౭.

గౌతమ శ్చాక్య సింహే చ
మునిభేదేఽథ గౌతమీ,

నియమః—(పు) నియమించుట, ప్రతిజ్ఞ,
వ్రతనిష్ఠ.

నిగమః—(పు) వర్తకుఁడు, పట్టణము,
మార్గము, వేదము, బజారు.

నైగమః—(పు) ఉపనిషత్తులు, వర్తకుఁడు,
నాగరికుఁడు.

కలమిః—(పు) కలము, దొంగ, వరిపైరు,
లాక్షౌరసము.

తలిమం—(న) తాతితోఁ గట్టఁబడిన
భూమి, శయ్య, పెద్దకత్తి, చాందిని.

పరమం—(అవ్యయ), అంగీకృతమైనది.
(త్రి) శ్రేష్ఠమైనది, ముఖ్యమైనది, మొద

టిది, ఓంకారము.

కుసుమం—(న) పుష్పము, ఫలము, రజో
రక్తము, నేత్రరోగము.

కృత్రిమం—(త్రి) చేయఁబడినది, అందుగు
బంకతోఁజేసిన ధూపద్రవ్యము, (చిల్ల

మడ్డి) లవణవిశేషము.

సుషమం—(త్రి) సుందరమైనది, సమ
మైనది, (స్త్రీ) గొప్పప్రకాశము.

సుషీమః—(త్రి) చల్లనిది, సుందరమైనది,
(పు) సగ్పవిశేషము.

పంచమః—(పు) రాగవిశేషము, విదవది,
(త్రి) నేఁపరి, వనోహరమైనది, పంచ

మీ (స్త్రీ) ద్రౌపది.

గౌతమః—(పు) బుద్ధదేవుఁడు, గౌతమ
ముని, గౌతమీ (స్త్రీ) గోరోచనము,

రోచన్యామంబికా యాం
చ.

దాడిమః కరకైలయోః, రర,
గోధుమో నాగరంగే స్యా
ద్భేషజప్రీహిభేదయోః,
వ్యాయామో దుర్గసంచారే
వ్యాయామః పౌరుషేఽ
పి చ. ౮౯.

విలోమస్తు ప్రతీపే స్యాద్భృ
జంగే వరుణే శుని, ఆమ
లక్యాం విలోమీ చ
విలోమం చారఘట్టకే,
గోలోమీ శ్వేతదూర్వా
యాం, షడ్గ్రంథావార
యోషిలోః,
ప్రతిమా దంతబంధే స్యాద్గ
జస్యానుకృతావపి. ౧౧౦.

అథ మాంతశ్చతుర్వర్ణః.

ప్లవంగమః కపా భేకే
నుపమ సుస్పందరే ఽన్యవత్,
సుప్రతీకస్య యోషా
యాం భవేదనుపమా
మతా. ౧౧౧.

అభ్యాగమోఽంతికే ఘాతే
విరోధాభ్యుద్గమూజిమ,
యాతయామస్తు జీర్ణే స్యా
త్పరిభ్రుక్తోఽయి తేఽపి చ.
దండయా మస్తుకినాశే దిననే
కుంభసంభవే,

పార్వతి.

దాడిమః—(పు) దానివ్వుచెట్టు, ఏలకిచెట్టు.
గోధూమః—(పు) నాగింజచెట్టు, ఓషధీ
విశేషము, గోధుమధాన్యము.
వ్యాయామః—(పు) వం తెనకట్టు, పౌరు
షము.

విలోమః—(త్రి) ప్రతికూలమైనది, సర్ప
ము, వరుణదేవుడు, కుక్క, విలోమీ
(సీ) ఉసిరికచెట్టు, (న) వెద్దబావి.

గోలోమీ—(సీ) తెల్లగఱిక, వస, వేశ్య.

ప్రతిమా—(సీ) గజదంతమునందలికట్టు,
విగ్రహము.

మాంతశ్చతుర్వర్ణము.

ప్లవంగమః—(పు) కోతి, కప్ప.
అనుపమః—(త్రి) సుందరమైనది, (సీ)
ఈశాన్యదిగ్గజముభార్య.

అభ్యాగమః—(పు) సమీపము, చావు,
వైరము, ఎదుర్కొను, సంగరము.
యాతయామః—(త్రి) శిథిలమైనది, అను
భవించి విడువబడినది.
దండయామః—(పు) యముడు, దినము,
అగస్త్యముని.

సార్వభౌమస్తు దిజ్ఞాగే సర్వ
పృథ్వీపతావపి. ౫౪.

పరాక్రమో విక్రమే స్యా
త్సమర్థో దోగయో
రపి,

ఉపక్రమ స్వాదుషధా చికి
త్సారంభవిక్రమే. ౫౫.

జలగుల్తో జలవర్తే కచ్చపే
జలచత్వరే,

మహాపద్మః స్మృతో నాగనిధి
సంఖ్యాంతరేఽపి చ

అథ మాంతః పంచపర్ణః

ఆభ్యుపగమస్త్వికారే సమీ
పాగమనేఽపి చ,

నక్షత్రనేమిశ్చీతాంశౌ రేవ
త్యాంచ ధృవే క్వచి
త్. ౫౬.

అథ యాంతపర్ణః

యస్సర్వనామానిలయో
ర్జ్వారీర్విమాతృభూమిషు,
ద్యురగ్నో దివనేఽపి స్యా
ద్ద్యౌస్సర్వసురవర్తనోః. ౧.

అథ యాంతో ద్విపర్ణః

జయో జయంతే విజయే
జయా దుర్గాఽగ్నిమంథ
యోః,

సార్వభౌమః—(పు) ఉత్తపద్మజము, చక్ర
వర్తి.

పరాక్రమః—(పు) పరాక్రమము, దేహ
బలము, ప్రయత్నము.

ఉపక్రమః—(పు) ముత్రి మున్నగువారిని
బరీక్షించుట, రోగచికిత్స, ప్రారంభము,
పరాక్రమము.

జలగుల్తః—(పు) నీటిసుడి, తాచేలు,
నాలుగుకాలువలు కలియుచోటు.

మహాపద్మః—(పు) స్వవిశేషము, కుబే
రుని నిధి, సంఖ్యాభేదము.

మాంత పంచపర్ణము

ఆభ్యుపగమః—(పు) స్వీకరించుట, సమీ
క్షించుట.

నక్షత్రనేమిః—(పు) చంద్రుడు, (నీ)
రేవతీనక్షత్రము (పు) ధృవుడు.

యాంతపర్ణము

యః—(త్రి) సర్వనామము, వాయువు.

జ్యౌ—(నీ) వింటినారి, తల్లి, భూమి.

ద్యౌః—(పు) అగ్ని, (న) దినము.

ద్వౌః—(నీ) స్వర్గము, ఆకాశము.

యాంతద్విపర్ణము

జయః—(పు) ఇంద్రుని కుమారుడు,
జయించుట (నీ) పార్వతి, నెల్లి చెట్టు,
తక్కిలిచెట్టు, తిథివిశేషము, పార్వతి

జయంతీతి ధి భే దో మా స ఖి

వభ్యాసు చ స్పృతా. ౨.

చ య స్స మూ హే ప్రాకార

మూలబంధేసమాహృతౌ,

నయో నీతో ద్యూతభేదే

శయశ్శయ్యాహిపాణిషు.

భయం ప్ర తి భ యే ఘోరే

ప్రసూనే కుబ్జకస్య చ,

మయశ్శిల్పిని దై త్యానాం

కరభేద్యతరేఽపి చ,

లయో వినాశే సంశ్లేషే సా

మ్యే తౌర్యత్రికస్య చ,

స్తయో గర్వేఽద్యుతే

గేయో గాతవ్యే గాయనే

ఽపి చ. ౫.

క్షయో రోగాంతరే వేశ్మ

కల్పాంతాఽచయేవ్యపి,

ప్రియో ధవే చ హృద్యే

చ వృద్ధినామాషధేఽపి,

చ. ౬.

కాయః క దై వ తే మూర్తౌ

సంఘేలక్ష్యస్వభావయోః,

కాయం మనవ్యతీర్థేఽపి

సాయః కాండాపడాహ్లాదయోః

దాయో దానే యాతకాది

ధనే సోల్లుంత భాషణే.

విభక్తవ్యపితృద్రవ్యే దా

యమాహ్వరసిషిణః. ౮.

ప్రాయశ్చానశనే మృత్యౌతు

చారిక తై, కరకచెట్టు.

చయః—(పు) సమూహము, కోటకొరడు,

సంగ్రహము.

నయః—(పు) నీలి, ద్యూతభేదము.

శయః—(పు) పానుపు, సర్పము, హస్తము.

భయం—(న) పరులవలనియనిష్టము (త్రి)

భయంకరమైనది, (న) కుబ్జకపుష్పము.

మయః—(పు) రాక్షసులశిల్ప, ఒంఠె,

కంచరగాడిద.

లయః—(పు) నాశనము, కలసికొనుట,

నృత్తగీతవాద్యములసమత్వము.

స్తయః—(పు) గర్వము, ఆశ్చర్యము.

గేయః (త్రి) పాట, గానము చేయువాడు.

క్షయః—(పు) క్షయరోగము, గృహము,

ప్రళయము, తక్కువ.

ప్రియః—(పు) భర్త, (త్రి) మనోహర

మైనది, వృద్ధియనునోపధి.

కాయః—(పు) బ్రహ్మతీర్థము, శరీరము,

సమూహము, గుఱి, స్వభావము, (న)

మనవ్యతీర్థము.

సాయః—(పు) బాణము, సాయంకాలము.

దాయః—(పు) దానము, ఆరణ్యము, ఎత్తి

పొడవుమాట (న) పంచుకొనఁదగిన

పితృధనము.

ప్రాయః—(న) మరణము, కోరికేయు నిరా

ల్యబాహుళ్యయోరపి,	హార ప్రతము, మరణము, తుల్య ర్థము, బాహుళ్యము.
పేయం పానీయపయసోః పే యాశ్రాణాచ్చమండయోః.	పేయం—(త్రి) పానముచేయఁ దగినది, (న) ఉదకము, (సీ) గంజి, మంచిమీఁ గడ.
స్థేయో వివాదస్య పదనిర్ణే తరి పురోహితే,	స్థేయః—(పు) న్యాయాధికారి, పురో హితుఁడు.
పీయః కాశే రవా ఘూకే	పీయః—(పు) కాలము, సూర్యుఁడు, గ్రుడ్లగూఁబ.
యయుః క్రతుహయేహయే.	యయుః—(పు) యాగాశ్వము, అశ్వము.
మయుస్తురంగపదనే మృగే	మయుః—(పు) కిన్నరుఁడు, ఒకవిధమగు జింక.
ఽపి మయురుచ్యతే,	మనుయః—(పు) కోపము, యజ్ఞము, దీన త్వము.
మనుయః క్రోధే క్రతౌ దైన్యే	మృత్యుః—(పు) మరణము, దైవము.
మృత్యుర్నరణదైవయోః.	దమ్యుః—(పు) చోరుఁడు, విరోధి.
దమ్యుః స్తేనే చ శత్రౌ చ	జమ్యుః—(పు) జంతువు, అగ్ని, బ్రహ్మ.
జమ్యుః ప్రాణ్యగ్నిభాతృషా,	వనయం—(త్రి) వనమునందుఁ బుట్టినది, (సీ) వనసమూహము, జలసమూ హము.
వనయం వనభవే వన్యా వన వారిసమూహయోః.	జన్యం—(న) అంగడి, నిండ, యుద్ధము, (పు) తండ్రి (త్రి) పుట్టించువాఁడు, (సీ) తల్లి చెలికత్తె, సంతోషము, (త్రి) తోడిపెండ్లికొడుకు, తోడిపెండ్లికూఁ తురు, భర్తబంటు, భర్తమిత్రుఁడు,
జన్యం హస్తే పరివాదే సం యుగే జనకే పునః, జన్య స్సాన్యజ్జనసీయే చ జన్యా మాతృసఖిముదోః. ౧౩.	శూన్యః—(త్రి) జనరహితమైనది, (సీ) గువ్వగుత్తి గడ్డి.
జనోన్యో వరపథూజ్ఞాతి ప్రియభృత్యహితేషు చ,	అన్యః—(త్రి) వేరైనది, సమమైనది.
శూన్యాఖ్యా నిర్జనే నన్యా	పాయం—(న) జలము (త్రి) నిందింపఁ
మనోన్యో భిన్నసమానయోః.	
పాయం పానీయకే నింద్యే	

దగినది.

పూజ్యశ్శ్చశురవంద్యయోః,

పూజ్యః—(పు) మామ, పూజింపఁదగిన వాఁడు.

హార్యో విభీతకతరా హర్త
వ్యే హార్యమన్యవత్.

హార్యః—(పు) తాం ద్రచెట్టు (త్రి)
హరింపఁదగినది.

వీర్యం శుక్లే ప్రభావే చ తే
జస్సానుర్ధ్యయోరపి,
ఆర్యస్సాధాసా విదల్లేఽప్యా
ర్యోమూప్సత్తభేదయోః.

వీర్యం—(పు) రేతస్సు, పరాక్రమము,
ప్రకాశము, బలము.
ఆర్యః—(పు) సజ్జనుఁడు, అంతఃపురపుఁ
గావలివాఁడు, (సీ) పార్వతి, ఆర్యా
వృత్తము.

ఆర్యస్సాస్మిని వైశ్యే చ
కార్యం హేతా ప్రయోజనే,
సూర్యస్సూరే తత్ప్రియా
యాం సూర్యా స్యాదో
షధాఽపి. ౧౭.

ఆర్యః—(పు) ప్రభువు, కోమటి.
కార్యం—(న) హేతువు, పని.
సూర్యః—(పు) సూర్యుఁడు, (సీ) సూ
ర్యునిభార్య, పిన్నపాపరచెట్టు.

కౌర్యం చారభటిశక్తో
ర్వర్యస్సృరవర్యేయోః,
గుహ్యం రహస్యపక్తే చగు
హ్యః కమతదంభయోః,
సహ్యత్వైలాంతరా రోగ్య
సాధవ్యేషు ప్రచక్షతే,
గృహ్యం పురీషమార్తేఽపి
భవేదన్వైరపక్షయోః,
౧౯. గృహ్య చ శాఖా
నగరే గృహ్యశ్చేకేఽపు
దీరితః,

కౌర్యం—(న) దర్పము, సామర్థ్యము.
వర్యః—(పు) మన్నఁడు, శ్రేష్ఠుఁడు.
గుహ్యం—(త్రి) రహస్యము (న) మర్తాం
గము, (పు) తాఁజేలు, దంభము.
సహ్యః—(పు) సహ్య పర్వతము, (న)
ఆరోగ్యము, (త్రి) సహింపఁదగినది.
గృహ్యం—(న) గుఱదస్తానము, (త్రి)
స్వతంత్రముకానిది, పక్షము, (సీ) వేట,
(పు) పెంచినమృగపక్ష్యాదులు.

యోగ్యః ప్రవీణయోగాహ్వా
పాయితక్తేషు వాచ్య
వత్. ౨౦. యోగ్యమృ
ద్వాళిఖ్యైషైష జ్యేయో

యోగ్యః—(త్రి) నేర్పరి, యోగము
నకుఁదగినవాఁడు, ఉపాయశాలి, సమ
ర్థుఁడు, (న) వృద్ధియనునోషధి, (సీ)
అభ్యాసము, సూర్యునిభార్య.

గ్రామ్యాసార్థమోషి
తో,

భాగ్యం శుభాత్మకవిధాన్యా
చ్యుభాశుభకర్తణి. ౨౦.

పాత్యం విదాలాఖ్యలవణే
యవతాచేపి దృశ్యతే,

పథ్యం హితే హరితకాంతం
పథ్యా

రథ్యో రథ్యోద్యోహే. ౨౧.

రథ్యా రథ్యాఘే విశిఖా
వర్తనీనత్యరేషు చ.

అర్థ్యం శిలాజతుస్యర్థ్యోబుధే
గ్రామ్యే తు వాచ్యతే.

గ్రామ్యా జనేస్యనద్ధా
మ్యమశీలరతబంధయోః,

సౌమ్యా బుధే మనోజ్ఞేస్యా
దనుగ్రే సోమదైవతే.

ఇల్వలాసు చ సౌమ్యా
స్సృష్టి ర్మీచే బోధ్యే చ

వాచ్యతే,

రమ్యం మనోరమే రమ్యా
రాత్రౌ రమ్యశ్చ చంపకే.

సంఖ్యం సమితి సంఖ్యాస్యా
దేశద్వాన్యదివిచారయోః,

మధ్యం న్యాయేనకాశేన
లగ్నకే లగ్నకేదమే.

మేధ్యం శుచౌ మేదురే చ
వాచ్యనన్దేధ్యమాశ్రమే,

మేధ్యాపి శిఖ్యపుష్పం

భాగ్యం—(న) శుభమగు నదృష్టము,
పురాకృతశుభాశుభకర్త.

పాత్యం—(న) విదాలలవణము, యవ
తారము.

పథ్యం—(న) ఇష్టమైనది, (నీ) కరకచెట్టు.

రథ్యః—(పు) రథము మోయుగుఱుము,
(నీ) రథసమూహము, రాజనీధి, మా

ర్థ్యం—(న) శిలాజిత్తు (త్రి) విద్వాం
సుఁడు, న్యాయముతోఁ గూడినది.

గ్రామ్యః—(పు) మనుష్యుఁడు, (త్రి)
పామరునిమాట, రతబంధవిశేషము.

సౌమ్యః—(పు) బుధగ్రహము, (త్రి)
మనోహరమైనది, శాంతమైనది, చంద్రుఁ

డధిదేవతగాఁ గలది, (పు) ఇల్వలా
సశత్రుము, (త్రి) స్వల్పమైనది, బో

ధింపఁదగినది.

రమ్యం—(త్రి) మనోహరమైనది, (నీ)
రాత్రి, (పు) సంపంగిచెట్టు.

సంఖ్యం—(న) యుద్ధము, (నీ) లెక్క,
ప్రమాణముచేఁ జేయు అర్థనిర్ణయము.

మధ్యం—(త్రి) న్యాయమైనది, నడిమిది,
(పు) నడుము, జామీనుండువాఁడు,

నీచుఁడు.

మేధ్యం—(త్రి) పవిత్రమైనది, తఱచైనది,
నడుము, జామీనుండువాఁడు,

వృక్షము, వస.

సాధ్యద్యాయామపి త్రి
తా. ౨౭.

సాధ్యాభిఖ్యా సాధనీయే గణ
దైవతయోగయోః,
పంథ్యోఽఫలద్రుమే పంథ్యా
త్వప్రజాతస్త్రియామపి.
హృద్యం ధవళశరే చ హృ
త్ప్రియే హృస్ఫుజేఽపిచ,
వశకృద్వేదమంత్రే చ హృ
ద్యా వృధ్యాఖ్యభేషజే.
చోద్యం సాధ్యదద్భుతే ప్రశ్నే
చోదనార్హే తు వాచ్య
వత్,

పద్యం శ్లోకే స్తుతౌ పద్యా
పద్యశ్శూద్రపదార్హయోః,
పుణ్యం మనోజ్ఞేఽభిహితం
తథా సుకృతధర్మయోః,
ధిష్ణ్యం సద్దని నక్షత్రే స్థానే
శక్తా చ పావకే. ౩౦.

ధాన్యం ప్రీహిషు ధాన్యాకే
ధన్యః పుణ్యవతి స్మృతః, ధ
న్యా దాన్యా (త్యా) మల
కోశ్యశ్చ

కుడ్యం భిత్తవిలేపనే ౩౧.
కావ్యం గ్రంథే గ్రహే కా
వ్యః కావ్యా స్యాత్పుత
నాధియోః,

చవ్యం తు చవికే చవ్యాశత
పర్వోగ్రగంధయోః.

సాధ్యః—(త్రి) సాధిపదగినది, సాధ్య
లను గణదేవతలు, సాధ్యయోగము.

పంథ్యః—(పు) ఫలింపని చెట్టు, (సీ) గొడ్డు
రాలు.

హృద్యం—(న) తెల్లజీలకఱ్ఱ (త్రి) మనో
హరమైనది, హృదయమందు బుట్టినది,
(పు) వశీకరణము చేయు వేదమంత్రము,
(సీ) వృద్ధియను నోషధి.

చోద్యం—(న) అచ్చెరువు, అడుగుట.
(త్రి) ప్రేరేపింపదగినది.

పద్యం—(న) శ్లోకము, (సీ) స్తుతి, (పు)
శూద్రుడు, (త్రి) పదమునకు దగినది.
పుణ్యం—(త్రి) మనోహరమైనది, (న)
పుణ్యము, ధన్యము.

ధిష్ణ్యం—(న) గృహము, నక్షత్రము, తావు,
సామర్థ్యము, అగ్నిహోత్రము.

ధాన్యం—(న) ధాన్యము, ధనియాలు.

ధన్యః—(త్రి) పుణ్యాత్ముడు, (సీ) ధని
యాలు, (దావి) ఉసిరిక చెట్టు.

కుడ్యం—(న) గోడ, మైపూత.

కావ్యం—(న) గ్రంథము, (పు) శుక్ర
గ్రహము, (సీ) పూతన, బుద్ధి.

చవ్యం—(న) చవ్యమను గంధ ద్రవ్యము,
(సీ) ఒకదినుసు చెఱుకు లేక వెదురు,
వస,

గవ్యం తు గోహితే గవ్యం
తథా ఊరాదికే గవాం,
కాగద్రవ్యే చ గవ్యాతు
గోకులే కథితా బుధైః.

ద్రవ్యం స్యాద్ద్రవిణే భవ్యే
పృథివ్యాదా చ పితృణే,
భేషజే వినయే చాపి జతు
ద్రుమవికారయోః. 3౫.

భవ్యం సత్యే శుభే చాభ
భేద్యవద్యోగ్యభావినోః,
కర్తరంగతరౌ భవ్యో
భవ్యా కరికణోమయోః.

దివ్యం లవంగకే దివ్యం వర్ణే
దివిభవేనన్యవత్, ఆమల
కాయం స్త్రుతా దివ్యా
సవ్యం వామప్రతీపయోః.

నేవ్యం ప్రోక్తముశీరేచ నేవా
ర్హే పునరన్యవత్,
గోప్యో దాసీసుతే గోప్యో
రక్షణీయేభిధేయవత్.

రూప్యం స్యాదాహతస్వర్ణ
రజతే రజతేపి చ, రూ
ప్యం ప్రశస్తరూపే తు
వాచ్యవత్సముదాహృతః

ఇభ్య ఆభ్యే కరేణ్యాం తు
భవేదిభ్యా తు సల్లకా,
లభ్యం యుక్తే చ లభ్యవ్యే

చార్ఘ్య మర్ఘా ర్హ యోగ్య

గవ్యం—(త్రి) గోవులకు హితమైనది,
గోవుపాలు మున్నగునవి, (న) రంజక
ద్రవ్యము, (సీ) గోసమూహము.

ద్రవ్యం—(న) ధనము, మంగళము, పృథి
వ్యాది నవద్రవ్యములు, ఇత్తడి, ఔష
ధము, వినయము, లక్క, వృక్ష
వికారము.

భవ్యం—(న) నిజము, శుభము, (త్రి)
యోగ్యమైనది, కాగలది, (పు) కా
మూవృక్షము, (సీ) గజపిప్పలి,
పార్వతి.

దివ్యం—(న) లవంగము, (త్రి) సుందర
మైనది, స్వర్ణమందుఁ బుట్టినది, (సీ)
ఉసిరిక చెట్టు.

సవ్యం—(న) ఎడమవైపుది, (త్రి) ప్రతి
కూలమైనది.

నేవ్యం—(న) వట్టివేరు, (త్రి) నేవింప
దగినది.

గోప్యః—(పు) దాసీపుత్రుఁడు, (త్రి) దాచి
యుంచదగినది.

రూప్యం—(న) బంగారు వెండినాణెములు,
వెండి, (త్రి) సుందరమైనది.

ఇభ్యః—(పు) ధనవంతుఁడు, (సీ) ఆ
డేనుఁగు, అందుఁగుచెట్టు.

లభ్యం—(న) న్యాయమైనది, పొంద
దగినది.

చార్ఘ్యం—(న) పూజార్హమైనది, యోగ్య

యోః. ౪౦.

చిత్వం మృతకచైత్యే స్యా
చ్చిత్వా మృతచితావపి,

చైత్యమాయతనే బుద్ధగేహీ
చోద్దేశపాదపే.

దైత్యోఽసురే సుయాం
తు దైత్యా చండోషథా
వపి, [త్యా

భృత్యో దానే భృతే భృ
దంత్యో దంతభవేఽథమే.

సత్యం కృతే చ శపథే తథ్యే
తద్వతి వాచ్యవత్, తపో
లోకాత్పరే సత్యో

నిత్యం తు సతతే ధృవే.

మూల్యం తు వేతనే వన్నే

మూల్యం మాలా ప్రసూన

యోః,

బల్యం ప్రధానే ధాతౌ స్యా
ద్బల్యం బలకరేఽపి చ.

కల్యం సజ్జే ప్రభాతే చ కల్యో
నీరోగదక్షయోః, కల్యా
కల్యాణవాచి స్యాత్కా
దంబర్యామపి స్పృతా.

శల్యం శంకౌ శరే వంశకంబి
కాయాం చ తోమరే,
శల్యస్తు కథితశ్శ్వానిస్త
దనద్రుమయోరపి. ౪౬.

కుల్యః కులోద్భవే మాన్యే
కులస్యాతిహితేఽపి చ,

మైనది.

చిత్వం—(న) కాడు, (స్త) శానము (నీ)
శవమును గాల్చుటకుఁ బేర్చెడు కట్టెలు
లోనగునవి.

చైత్యం—(న) దేవాలయము, బౌద్ధుల
గృహము, రచ్చుచెట్టు.

దైత్యః—(పు) రాక్షసుఁడు, (నీ) కల్లు,
చండమును నోషధి.

భృత్యః—(పు) సేవకుఁడు, (నీ) కూలి.

దంత్యః—(పు) దంత్యవర్ణములు, నీచుఁడు.

సత్యం—(న) కృతయుగము, ప్రతిజ్ఞ,
నిశ్చయము, (త్రి) సత్యమైనది, (పు)
సత్యలోకము.

నిత్యం—(న) శాశ్వతము, నిశ్చయము.

మూల్యం—(న) కూలి, వెల.

మూల్యం—(న) పూలదండ, పూవు.

బల్యం—(న) ప్రధానము, రేతస్సు, (త్రి)
బలకరమైనది.

కల్యం—(త్రి) సిద్ధమైనది, (న) ప్రాతః
కాలము, (త్రి) రోగములేనివాఁడు,
సమర్థుఁడు, (నీ) మంగళవాక్యము,
కల్లు.

శల్యం—(న) మేకు, బాణము, వెదురు,
మొలక, (చిల్లకోల) (పు) ఏదుపంది,
మంగచెట్టు.

కుల్యః—(పు) సత్కులసంభవుఁడు, గౌరవ
పాత్రుఁడు, కులమున కిష్టుఁడు, (న)

కుల్యం ప్యాత్మికనేపథ్య
ప్రద్రోణీశూర్పా మిషేషు
చ, రఽ. పయః ప్రణాళీస
రిత్యోః కుల్యా జీవంతికా
షధా.

వేశ్యం వేశ్యాగృహేవేశ్యా
గణికాయాముదీరితా.

ఆస్యం వక్త్రే వక్త్రమధ్యే స్థి
తావాస్యా చ విశ్రుతా,

లాస్యం తౌర్యతి, కే నాప్యే

శస్యం శస్తే ఫలే గుణే. రఽ.

కశ్యం మధ్యే తురంగాశాం
కశ్యం మద్యకశార్పయో,

కాంస్యం తు తైజసద్రవ్యే
వాద్యభిత్తానపాత్రయోః.

మత్స్యో మిహాంతరే మిహే
విరాటాభిఖ్యయాదవే,

తిష్యః పుష్యే కలా ధా
త్యాం తిష్యపుష్పావది

ష్యతే. గం.

దూష్యం తు దూషణీయే
స్యాద్దూష్యం వక్త్రే చ

తద్వృహే,

వీక్ష్యం తు విస్తయే దృశ్యే
వీక్ష్యో లాసకవాజిశోః.

తార్క్ష్యాస్యదశ్యకణ్డాఖ్యపృ
క్షై రథ తురంగయోః,

తార్క్ష్యం రసాంజనే తా

ఎముక, ఎనిమిదిద్రోణముల పరిమితి,
చేట, మాంసము, (సీ) కాటువ, నది,
తిప్పతీగ,

వేశ్యం—(న) బోగముదానియిల్లు, (సీ)
వెలయాలు.

ఆస్యం—(న) ముఖము, నోరు, (సీ)
ఉనికి.

లాస్యం—(న) నృత్తగీత వాద్యములు,
నృత్యము.

శస్యం—(న) ప్ర శస్త్రము, ఫలము,
గుణము.

కశ్యం—(న) గుఱ్ఱము నడుము, కల్లు,
(త్రి) కొరడాదెబ్బ తినఁదగినది.

కాంస్యం—(న) కంచు, కంచుతాళము,
కంచుపాత్రము.

మత్స్యః—(పు) చేపలలో నొకతెగ,
మత్స్యము, విరాటరాజు.

తిష్యః—(పు) పుష్యమిహత్రము, కలి
యుగము, (సీ) ఉసిరికచెట్టు, (తిష్య

పుష్పా శబ్దమువలె.)

దూష్యం—(త్రి) దూషింపఁదగినది, (న)
వస్త్రము, డేరా.

వీక్ష్యం—(న) ఆశ్చర్యము (త్రి) చూడఁ
దగినది, (పు) వర్తకుడు, గుఱ్ఱము.

తార్క్ష్యః—(పు) నల్లమద్దిచెట్టు, రథము,
గుఱ్ఱము, (న) రసాంజనము (పు)

గరుడుడు, అనూరుడు.

ర్యోగరుడే గరుడాగ్రజే.
లక్ష్యం శరవేన్య సంఖ్యా
యాం లక్ష్యం ఛద్దని స
మృతం,
యామ్యా వాచ్యాం భర
ణ్యాం చ యామ్యా
గస్త్యే చ చందనే. ౫౪.
ఇజ్యా దానేఽధ్వరేఽర్చా
యాం సంగే చేజ్యో
గురౌ మతః,

వ్రజ్యా పర్వటనే ప్రోక్తా
వర్గప్రస్తానయోరపి. ౫౫.
శయ్యా తల్పే శబ్దగుంభే
స్యాన్తాయా శాంబరీధియోః,
మాయా దంభే కృపా
యాం చ మాయః పీతాం
బరేఽసురే. ౫౬.

కన్యా కుమారి కానార్యోరో
షధీరాశిభేదయోః,

కత్యో బృహతికాయాం
స్యాత్కాంచ్యాం మధ్యే
భబంధనే. ౫౭. హర్ష్యా
దీనాం ప్రకోష్ఠే చ

కృత్యం విద్విప్రకార్యయోః,
కృత్యాపి దేవతాభేదే
కృత్యా స్తనవ్యాదిషు
స్తృతాః. ౫౮.

వింధ్యా భవేల్లవల్యాం చ
వింధ్యోరుక్మైల భేద
యోః,

లక్ష్యం—(న) గుటి, లెక్క, నెపము.

యామ్యా—(సీ) దక్షిణదిక్కు, భరణీ
నక్షత్రము, (పు) ఆగస్త్యముని, గం
దపురజేట్టు.

ఇజ్యా—(సీ) ఈవి, యజ్ఞము, పూజ,
కలయిక, (పు) బృహస్పతి.

వ్రజ్యా—(సీ) తిరుగుట, సజాతీయ సమూ
హము, ప్రయాణము.

శయ్యా—(సీ) పాన్పు, శబ్దములకూర్పు.

మాయా—(సీ) ఇంద్రజాలము, బుద్ధి, కప
టము, దయ, (పు) విష్ణువు, రాక్ష
సుడు.

కన్యా—(సీ) పెండ్లిగానిబాలిక, స్త్రీ, ఘృత
కుమారియనునోషధి, కన్యారాశి.

కత్యో—(సీ) ఉత్తరీయము, మొలనూలు,
ఏనుగునడుమునగట్టెడుమోకు, తొట్టి
కట్టు.

కృత్యం—(త్రి) శత్రువు, (న) కార్యము,
(సీ) దేవతావిశేషము, (త్రి) కృత్య
ప్రత్యయము.

వింధ్యా—(సీ) వెన్నెలతీరగ, (పు) రోగ
విశేషము, వింధ్యపర్వతము.

సంధ్యా నదీకాలభిదోశ్చింతా
మర్యాదయోరపి, ౫౯.
ప్రతిజ్ఞాయాం చ సంధా
నే సంధ్యా చ కుసుమాం
తరే,

ఛాయా స్యాదాతపాభావే
ప్రతిబింబార్కయోషి
తోః. ౬౦. పాలనోత్కో
చయోః కాంతిసచ్ఛోభా
పంక్తిషు స్పృతా,

క్రియా కర్తృణి చేష్టాయాం
కరణే సంప్రధారణే. ౬౧.
ఆగంభోపాయ శిక్షార్ప
చికిత్సానిష్కృతివ్యపి,
త్రయ్యాత్రివేద్యాం త్రితయే
పురంధ్ర్యాం సుమతా
వపి.

అథ యాంత శ్రీవర్ణః.

విజయస్తు జయే పార్థే గౌ
ర్యాం తు విజయాతిథా,
వినయః ప్రణతౌ ప్రాహుశ్చ
త్రాయాం వినయా మ
తా. ౬౩.

విషయస్య దిం ద్రి యార్థే
దేశే జనపదేశి చ, గోచ
రే చ ప్రబంధాద్యేవ్య
జ్ఞాతశ్చ తత్ర చ.
అనయో వ్యసనే దైవే చా

సంధ్యా—(సీ) సంధ్యానది, సంధ్యాకా
లము, విచారము, మేర, ప్రతిజ్ఞ,
కూర్చుట, పుష్పవిశేషము.

ఛాయా—(సీ) నీడ, ప్రతిబింబము,
ఛాయాదేవి, పరిపాలించుట, లంచము,
కాంతి, యోగ్యమగుశోభ, వరుస.

క్రియా—(సీ) పని, అవయవవ్యాపారము,
సాధనము, యుక్తాయుక్తనిర్ణయము,
ప్రారంభము, ఉపాయము, శిక్ష, పూజ,
రోగచికిత్స, ప్రతిక్రియ.

త్రయ్యా—(సీ) ఋగ్యజుస్సామవేదములు,
మూడు, కుటుంబముగలస్త్రీ, మంచి
మనస్సుగల స్త్రీ.

యాంత శ్రీవర్ణము

విజయః—(పు) జయము, అర్జునుడు, (సీ)
పార్వతీదేవి, విజయదశమి.

వినయః—(పు) అడఁకువ, (సీ) దండనము.

విషయః—(పు) శబ్దస్పర్శ రూపరసగంధ
ములు, దేశము, పట్టణము, ప్రత్యేక.
వస్తువు, ప్రబంధాదులచేఁ దెలియఁ
బడువ్యక్తి.

అనయః—(పు) దుఃఖము, దైవము, అమం

శుభే చాపది స్త్రుతః,
సన్య యస్సమవాదేఽపి పృ
ష్ఠస్థాయి బలేఽపి చ.
ప్రణయః ప్రేమ్ని విస్రంభే
యాచ్ఛా ప్రసరయోరపి,
వలయః కంఠరోగే స్వాద్వ
లయం కంఠణేఽపి చ.
మలయో దేశ ఆ రా మే
శైలాంశే పర్వతాంతరే,
మలయా త్రివృతాయాం
స్థా,
ద్విస్తయోఽద్భుతగర్వయోః
ప్రళయో మృత్యుకల్పాంత
మూర్ఖార్థేషు ప్రయు
జ్యతే,
అభయం స్వాదుశీరే చ
పథ్యా యా మ భ యా
భయం. ౬౮. నిర్భయే వా
చ్యవతోఽక్రీక్తం
హృదయం మానసాఃసోః,
బుక్కాయా
ముదయః పూర్వపర్వతే చో
న్నతావపి. ౬౯.
ప్రత్యయశ్చపథే రంధ్రే వి
శ్వా సాచార హేతుషు,
ప్రథితత్వేనసాదా చాప్య
ధీనే జ్ఞానశబ్దయోః. ౭౦.
అత్యయోఽతిక్రమే దండే
వినాశేదోషకృచ్ఛయోః,
ఆశయస్సాద్భిప్రాయే మా

గళము, ఆపద.
సన్మయః—(పు) సమూహము, వెనుక
నున్న దండు.
ప్రణయః—(పు) ప్రేమ, విశ్వాసము,
యాచన, వ్యాపకము.
వలయః—(పు) గండమాల యను రోగ
ము, (న) కడియము.
మలయః—(పు) మలయదేశము, ఉద్యాన
వనము, పర్వతమునందలి భాగము,
మలయపర్వతము, (సీ) తెల్ల తెగడ.
విస్తయః—(పు) అచ్చెరువు, గర్వము.
ప్రళయః—(పు) మృత్యువు, ప్రళయ
కాలము, మూర్ఖ.
అభయం—(న) వట్టివేరు, (సీ) కరకచెట్టు,
(త్రి) భయములేనిది.
హృదయం—(న) మనస్సు, వక్షఃస్థలము,
గుండె.
ఉదయః—(పు) ఉదయపర్వతము, అభి
వృద్ధి.
ప్రత్యయః—(పు) ఒట్టు, కన్నము, విశ్వా
సము, ఆచారము, కారణము, ప్రసీ
ద్ధము, సనాది, ప్రత్యయము, వశము,
జ్ఞానము, శబ్దము.
అత్యయః—(పు) మీరుట, శిక్ష, మర
ణము, పాపము, కష్టము.
ఆశయః—(పు) అభిప్రాయము, మనస్సు.

నసాధారయోగపి. ౭౧,
 నికాయో నిలయే లక్ష్యే
 సంహతానాం సముచ్చ
 యే, ఏకార్థభాజి నివహే
 పరమాత్మని చేవ్యతే.
 త్తేత్రియం త్తే త్రజత్వజే
 పరదారరతేపి చ, ఆన్య
 దేహాచిక్తిస్సారే సాధ్య
 రోగేపి కథ్యతే. ౭౩.
 కషాయో రసభేదే స్వాదంగ
 రాగే విలేపనే, నిర్వాసే
 చ కషాయస్తు సురభా
 లోహితేనవ్యతే. ౭౪.
 కులాయః పక్షినిలయస్థాన
 యోర్నిడవన్యతః,
 ఉపాయస్సామభేదా దావుపా
 యస్సాదుపాగతౌ. ౭౫.
 పర్యాయస్తు ప్రకారే స్వా
 నిర్వ్యాణేనవసరే క్రమే,
 సంస్థాయస్సన్నివేశే చ సం
 స్థానే విస్తృతావపి. ౭౬.
 వ్యవాయస్సర తేనంతర్వా
 వ్యవాయంతేజసిస్త్వతం,
 సమయశ్చపథే కాలే సిద్ధాంతే
 వృత్తసంవిదోః. ౭౭.
 శాలేయం శతపుష్పయా
 మావల శ్శాల్మ్యదృవో
 చితే,
 శైలేయం సింధులవణే తాళ
 పర్ణ్యం చ శైలజే. ౭౮.

ఆశ్రయము.
 నికాయః—(పు) గృహము, గుటి, ప్రాస, తెగ, పరబ్రహ్మము.
 త్తేత్రియం—(న) పంటభూమి యందలి గడ్డి, (పు) పరస్త్రీలోలుడు, వత్సాక జన్మమున చికిత్సించదగినది, ఆసాధ్య వగురోగము.
 కషాయః—(ప్ర) బేషధరసము, చంద నాదులు, వానిపూత, చెట్లబంక, (త్రి) సుగంధముగలది, ఎఱ్ఱఃది.
 కులాయః—(పు) (నీడశబ్దమువలె) గూడు, స్థానము.
 ఉపాయః—(పు) చతురుపాయములు, సమీపించుట.
 పర్యాయః—(పు) భేదము, నిర్తాణము, సమయము, వరుస.
 సంస్థాయః—(పు) పట్టణము వెలుపలిభాగము, (ప్ర) గృహము, విస్తారము.
 వ్యవాయః—(పు) సంభోగము, అదృశ్య మగుట, (న) ప్రకాశము.
 సమయః—(పు) ప్రతిన, కాలము, నిర్ణయము, వ్యాపారము, జ్ఞానము.
 శాలేయం—(న) సదాపచెట్టు, (పు) వడ్లు పండుభూమి.
 శైలేయం—(న) సైంధవలవణము, మురయనునోషధి, తొలిపువ్వు, (పు)

చంచరికే తు వై లేయో
గాంగేయో జాహ్నువీసుతే,
కశేకుస్వర్ణముస్తాసు గాం
గేయమితి కథ్యతే. ౭౯.

చాంపేయశ్చంపకే స్వర్ణే కిం
జల్మే నాగకేసరే,
కాలేయో దైత్యభేదే స్వా
త్కాలేయం కాలఖండకే.
౮౦. కాలేయం కుంకుమే
కృష్ణా గురౌ స్వాత్పిత
చందనే,

బాలేయోఽంగారవల్లర్యాం
ఖరే బాలహితే మృదౌ.

ఆత్రేయో మునిభేదే స్వా
దాత్రేయా సరిదంతరే,
పుష్పవత్త్యాం చ
పానీయం పేయవారిణోః

విణేయమేణీచర్మాదౌ రతి
బంధాంతరే స్త్రీయాం,
ఆశ్వీయమశ్వసంఘాతేఽశ్వీ
యమశ్వహితేఽన్యవత్.
ఇంద్రియం తు హృషీకే స్వా
దింద్రియంరేతసి స్తృతం,
జఘన్యం చరమే శిశ్నే జఘ
న్యం గర్భిణేఽన్యవత్.
వదాన్యో దానశౌండే స్వా
ద్వదాన్యశ్చార్ధభాషిణి,

శుష్కేద.

గాంగేయః—(పు) భీష్మఁడు, (న) కమ్మ
రేఁగుచెట్టు, బంగారము, తుంగముడై.

చాంపేయః—(పు) సంపంగిచెట్టు, బంగా
రము, కేసరము, నాగకేసరపుఁజెట్టు.

కాలేయః—(పు) కాలేయాలను రాక్ష
సులు, (న) గర్భము నందలి నల్లని
మాంసము (కారిజము) కుంకుమ, కృష్ణా
గురు, పచ్చనంటి గంధము.

బాలేయః—(పు) నిప్పువన్నెగుత్తుల కా
నుగుచెట్టు, గాడిద, (త్రి) బాలునికి
హితమైనది.

ఆత్రేయః—(పు) ఆత్రేయముని, (స్త్రీ) నది
విశేషము, రజస్వలయైనస్త్రీ.

పానీయం—(త్రి) త్రాగఁదగినది (న)
జలము.

విణేయం—(న) లేడితోలు మున్నగునది,
స్త్రీల రతిబంధ విశేషము.

ఆశ్వీయః—(పు) ఆశ్వసమూహము, (త్రి)
గుఱ్ఱముల కిష్టమయినది.

ఇంద్రియం—(న) దశేంద్రియములు,
శుక్లము.

జఘన్యం—(న) చివరభాగము, శిశ్నము,
(త్రి) నిందింపఁదగినది.

వదాన్యః—(పు) మిగులదానముఁ జేయు
వాఁడు, (పు) బాగుగా మాటలాడు
వాఁడు.

పర్జన్యో మేఘురదై స్వాధ్వన
దంబుదశ క్రయోః, ౮౫

బ్రహ్మణ్యో బ్రహ్మసాధౌ చ
బ్రహ్మణ్యశ్చ శనైశ్చరే,
బ్రాహ్మణ్యం బ్రాహ్మణత్వేస్యా
త్సంహ తౌ చ ద్విజస్త
నాం, ౮౬.

శీర్షణ్య మాహు ర్విశద కేశ
శీర్షకయోరపి,

హిరణ్యమక్షయే ద్రవ్యేవ
రాతే స్వర్ణరేతసోః, ౮౭.

సౌకర్యంస్యాదనాయానే క్రి
యాయాం సూకరస్య చ,

శ్వశుర్యోదేవరే శ్యాలే

ప్యహర్యః స్థిరశైలయోః.
ప్రక్షీర్యః పూతికరజే వికీర్యే

త్వభిధేయవత్,
సౌరభ్యమాహుస్సౌగంధ్యే

చారుత్వే గుణగౌరవే.
నేపథ్యం రంగభూమా స్వా

న్నేపథ్యం చ ప్రసాధనే,
అతిభ్య మాతిభేయే స్వాదా

తిభ్యశ్చాతిధావపి. ౯౦.
సామర్థ్యంయోగ్యతాశక్తో

రపత్యంపుత్రయోర్వతం,
కౌక్యత్యమనుతాపే స్వాద

యుక్తకరణేపి చ. ౯౧.
లాహిత్యస్సగరే ప్రీహ

వాదిత్యస్త్రిదశేరవా,

పర్జన్యః—(పు) ఉటుము, గర్జించుమేఘ
ము, ఇందుడు.

బ్రహ్మణ్యః—(త్రి) బ్రాహ్మణునకు హిత
మైనది, (పు) శనిగ్రహము.

బ్రాహ్మణ్యం—(న) బ్రాహ్మణుఁ డగుట,
బ్రాహ్మణసమూహము.

శీర్షణ్యః—(పు) మంచివెండ్రుకలు, తల
పాగ.

హిరణ్యం—(న) నాశములేనిది, ధనము,
గవ్వ, బంగారు, శుక్లము.

సౌకర్యం—(న) ఆయాసములేకుండుట,
పండులుచేయుపని.

శ్వశుర్యః—(పు) భర్తసోదరుడు, భార్య
సోదరుడు.

అహర్యః—(త్రి) స్థిరమైనది, పర్వతము.
ప్రక్షీర్యః—(పు) నెమిలడుగు చెట్టు, (త్రి)

చల్లఁదగినది.
సౌరభ్యం—(న) పరిమళము, సౌందర్యము,

గుణాతిశయము.
నేపథ్యం—(న) నాట్యస్థలము, ఆలంకా

రము.
అతిభ్యం—(న) పూజాద్రవ్యము, (పు)

అతిథి.
సామర్థ్యం—(న) యోగ్యత, శక్తి.

అపత్యం—(న) స్త్రీపురుషసంతానము.
కౌక్యత్యం—(న) పశ్చాత్తాపము, ఆకా

ర్యము చేయుట.
లాహిత్యః—(పు) సముద్రము, ధాన్యము.

ఆదిత్యః—(పు) దేవత, సూర్యుడు.

పాలస్త్యో రావణే శ్రీదే

పాలస్త్యః—(పు) రావణుడు, కుబేరుడు

ప్యోగిత్యం సత్యయోగ్య
యోః. ౯౨.

బౌచిత్యం—(న) నిజము, తగినది.

ప్రసవ్యమనుకూలే స్యాత్ప్రతి
తికూలేఽపి వాచ్యవత్,
అవధ్యమవధార్హే స్యాదవధ
కవచస్యపి, ౯౩.

ప్రసవ్యం—(త్రి) అతికూలమైనది, ప్రతికూలమైనది.

అవధ్యం—(త్రి) చంపదగనిది, (న) అర్థములేనిది.

ప్రణాయోగ్యసమృతే ప్రోక్త
శ్చాభిలాషవివర్జితే,
శాండిల్యో మునిభేదే స్యా
చ్ఛాండిల్యః పావకాంత
రే. ౯౪.

ప్రణాయోగ్యః—(త్రి) సమృతిలేనిది, కోరికలేనిది.

శాండిల్యః—(పు) శాండిల్యమహాముని, అగ్నివిశేషము.

మంగళ్యస్తాయమాణే స్యా
ద్భిల్వేఽశ్వతే మసూరకే,
మంగళ్యం దధ్ని మంగ
ళ్యో మనోజ్ఞే త్వభిధేయ
వత్. ౯౫. మంగళ్యా
రోచనాయాం చ ప్రి
యంగు శతపుష్పయోః,
అథః పుష్పీ శంఖపుష్పీశ
మీశుక్లవచాసుచ. ౯౬.

మంగళ్యః—(పు) కలుకానుగుచెట్టు, మారేడుచెట్టు, రావిచెట్టు, చిలునెనగలు, (న) మీఁగడ పెరుగు, (త్రి) మనోహరమైనది, (స్త్రీ) గోరోజనము, ప్రేంకణపుఁజెట్టు, సదాపచెట్టు, బరివెంకచెట్టు, సంకుప్పిచెట్టు, జమ్మిచెట్టు, తెల్లవన,

అధృష్యస్తు ప్రగల్భే స్యాద
ధృష్యా నిన్ను గాభి.

అధృష్యః—(త్రి) ప్రాధమైనది, (స్త్రీ) అధృష్యానది.

పారుష్యం పరుషత్వే స్యా
ద్వనే శక్రస్య గీష్వతౌ.
౯౭. పారుష్యే

పారుష్యం—(న) కఠినత్వము, పండనవనము, (పు) బృహస్పతి.

ధ భుజిష్యస్యాత్సహాయేహ
స్తసూత్రకే, స్వతంత్రే చ
భుజిష్యా తు దాసీగ

భుజిష్యః—(పు) సహాయుడు, చేతకట్టుకొనెడు తోరము, స్వతంత్రుడు, (స్త్రీ) పరిచారిక, వేశ్య.

ణికయోర్నతా. ౯౮.

చతుష్ట్యః కేతకే పుండరీకవృ
క్షే రసాఃజనకే, కుళితీ
కాసుభగయోశ్చతుష్ట్యః
ఽక్షిహితేఽన్యచత్. ౯౯.

జటాయుర్గర్గులుతరౌ జటా
యుర్విహగాంతరే,
ఊర్ణాయః క్షణభంగే న్యా
నేషకంబళమేషయోః.
దేవయుర్ధార్మికే ఖ్యాతౌ దే
వయుర్లోకయాత్రికే,
మృగయుర్బ్రహ్మణి ప్రాక్
గోమాయుర్వ్యాధయౌ
రపి, ౧౦౦.

భువన్యర్జ్వలనే భానౌ భువ
న్యశ్శశలాంఛనే,
శరణ్యుర్వారిదే వాతే
క్షిపణ్యుస్సరభౌ తనౌ.

తపస్యా వ్రతచర్యాయాం
తపస్యా మాసి ఫాల్గునే,
రహస్యా నిమ్నగాథదే గోప
నీయే తు వాచ్యచత్.
పయస్యా క్షీరకాకోల్కాయాం
పయాహితభవేఽన్యచత్,
పయస్యా దుగ్ధికాయాం
చ స్వర్ణక్షీరాయాం చ
కథ్యతే. ౧౦౪.

అహల్యా చాప్సరోభేదే
గౌతమస్య చ యోషితి,

చతుష్ట్యః—(పు) మొగలిచెట్టు, పుండ
రీకవృక్షము, రసాంజనము, కనుపాల
విత్తులు (త్రి) సుందరమైనది, కంటి
కింపైనది.

జటాయః—(పు) గుగ్గిలపుఁజెట్టు, జటా
యువు.

ఊర్ణాయః—(పు) సాలెపురుగు, మేఁక
బొచ్చుకంబళి, మేఁక.

దేవయః—(పు) ధర్మాత్మఁడు, లోక
సంచారి.

మృగయః—(పు) బ్రహ్మ, నక్క, కిరా
తుఁడు.

భువన్యః—(పు) అగ్ని సూర్యుఁడు,
చంద్రుఁడు.

శరణ్యః—(పు) మేఘము, వాయువు.

క్షిపణ్యః—(త్రి) పరిమళముగలది, (పు)
శరీరము.

తపస్యా—(స్తీ) వ్రతానుష్ఠానము, (పు)
ఫాల్గునమాసము.

రహస్యా—(స్తీ) నదీవిశేషము, (త్రి) దాఁ
చఁదగినది.

పయస్యా—(స్తీ) పిన్నపాలచెట్టు, (త్రి)
పాలకుహితవైనది, (స్తీ) పాలయందుఁ
బుట్టివది, (వెన్న మొదలగునది) రెడ్డివారి
నానఁబ్రాలుచెట్టు.

అహల్యా—(స్తీ) అహల్యయను నచ్చర,
గౌతమునిభార్య.

విశల్యా లాంగలీదంతీ గుడూచీ
త్రిపుటాసు చ.

అభిఖ్యాకీర్తి యశసోభిఖ్యా
నామశోభయోః,

ద్వితీయా తి ధిభిత్సత్సోఽఽఽః
పూరణ్యామపి చ ద్వ
యోః. ౧౦౬.

నాదేయీ నాగరంగే స్వాజ్ఞ
యాయాం జలవేతనే,
భూమిజంబ్వాంజపా
యాం చ వ్యంగుష్ఠే చ
సమీక్ష్యతే. ౧౦౭.

విశల్యా—(సీ) తటిగొట్టచెట్టు, నాగదంతి
చెట్టు, తిప్పతీగ, తెల్లతేగడ.

అభిఖ్యా—(సీ) కీర్తి, యశస్సు, పేరు,
శోభ.

ద్వితీయా—(సీ) విదియతిథి, భార్య, (త్రి)
రెండవది.

నాదేయీ—(సీ) కిత్తలి చెట్టు, తక్కిలి
చెట్టు, నీరు ప్రబలిచెట్టు, నేలనేరేడు
చెట్టు, దాసానిచెట్టు, (త్రి) అంగుష్ఠము
లేనివాడు.

అథ యాంత శ్చతుర్వర్ణః

భవేదనుశయోద్వేషే
పశ్చాత్తాపానుబంధయోః,

స్త్రుతస్సముదయోబృందే
సంయుగే సముపక్రమే.

ప్రతిశ్రయస్సభాయాం స్వా
దాశ్రయేఽపి ప్రతిశ్ర
యః,

సముచ్చయస్సముతేనధే
విరోధేఽపి సముచ్చయః

హిరణ్మయోలోకధాతౌ
స్వాత్మవర్ణమయేఽన్య
వత్,

అవశ్యామోహిమేగర్వే
సముదాయోగణేయుధి.

యాంత చతుర్వర్ణము.

అనుశయః—(పు) వైరము, పశ్చాత్తాపము,
సంబంధము,

సముదయః—(పు) సమూహము, యుద్ధ
ము, ఆరంభము.

ప్రతిశ్రయః—(పు) సభ, ఆధారము,

సముచ్చయః—(పు) బౌద్ధత్వము,
విరోధము.

హిరణ్మయః—(పు) బ్రహ్మ, (త్రి) సువర్ణ
వికారము.

అవశ్యాయః—(పు) మంచు, గర్వము.

సముదాయః—(పు) సమూహము, యుద్ధ
ము.

పరిథాయో జలస్థానే పరిచ్ఛేద
దనితంబయోః,

సంపరాయస్సమీకే స్యా దా
పదు త్తర కాలయోః.

నిరామయోఽన్యవత్కల్పే
స్యాదిడిక్లే నిరామయః,

సమాహ్వయస్సన్యత్సంగ్రా
మే ద్యూతే చ పశుపక్షి

భిః. ౧౧౨.

మహాలయో విహారే స్యాత్తీ
ర్థే చ పరమాత్మని,

రాహిణీయో భవేద్వత్సేరే
వతీరమణే బుధే. ౧౧౩.

పారుషేయో వికారే స్యాత్
త్పురుషస్య పదాంతరే,

పుంసస్సమూహపథయో,
పురుషేణ కృతేఽపి చ

భాగధేయం స్త్రుతం భాగ్యే
భాగప్రత్యాయయోరపి,

బిలేశయో మూషికే స్యా
ద్యుజంగేఽపి బిలేశయః.

జలాశయముశీరే చ జలా
ధారే జలాశయః,

చంద్రోదయో వితానే స్యా
త్తథా చంద్రోదయాప

థా. ౧౧౬.

ఫలోదయస్సన్యత్ప్రిదిలే లాభే
ఽపి చ ఫలోదయః,

మహోదయః కాన్యకుజైః
ప్యాధిపత్యాపవర్గయోః.

పరిథాయః—(పు) నీరు నిలచుతావు,
భాగము, పిరుదు.

సంపరాయః—(పు) యుద్ధము, ఆపద,
రాబోవుకాలము.

నిరామయః—(త్రి) రోగము లేనిది.
గొట్టె.

సమాహ్వయః—(పు) యుద్ధము, ప్రాణి
ద్యూతము.

మహాలయః—(పు) బౌద్ధాలయము, పుణ్య
క్షేత్రము, పరమాత్మ,

రాహిణీయః—(పు) ఆవుదూడ, బల
రాముడు, బుధగ్రహము,

పారుషేయః—(త్రి) పురుషవికారమైనది,
(న) పురుషయత్నము, పురుషసమూ

హము, చంపుట, (త్రి) పురుషునిచేతఁ
జేయఁబడినది.

భాగధేయం—(న) అదృష్టము, (పు)
భాగము, పన్ను.

బిలేశయః—(పు) ఎలుక, పాము.

జలాశయం—(న) వట్టివేరు (పు) మడుగు.

చంద్రోదయః—(పు) మేలుకట్టు, చంద్రో
దయమనునొపధము.

ఫలోదయః—(పు) స్వర్గము, లాభము,

మహోదయః—(పు) కన్యాకుబ్జమనుపట్ట
ణము, ప్రభుత్వము, మోక్షము.

స్థూలోచ్చయ స్త్వ సాకలేష్ట
గండోపల వరండయోః,
గజానాం మధ్యమగతౌ
స్థూలోచ్చయ ఉదాహృ
తః, ౧౧౮,

ధనంజయోఽర్జునే వహన్నా
కకుభే దేహమారుతే, నా
గాంతరే చా

ఽపసవ్యం దక్షిణ ప్రతికూల
యోః, ౧౧౯.

మార్జాలీయః స్మృతశ్శూద్రే
బిడాలే కాయశోధనే,

తండులీయశ్శాకభేదే విడంగ
ద్రుమధాన్యయోః, ౧౨౦

తృణశూన్యం మల్లికాయాం
కేతక్యాశ్చ ఫలేఽపి చ,

మహామూల్యం మహార్హేస్యా
త్పద్మరాగమణావపి, ౧౨౧.

అధశ్శయ్యా మృతౌ భూమి
శయ్యాయాం పితృకాన
నే,

ఉపకార్యా వస్త్రసద్మయప
కారోచితేఽన్యవత్.

స్థూలోచ్చయః—(పు) అసంపూర్ణాశ్వము,
పెద్దతాయి, బొటిమ, ఏనుగుమధ్య
మగమనము.

ధనంజయః—(పు) అర్జునుడు, అగ్ని, మద్ది
చెట్టు, దేహసంబంధమగు వాయువు,
సర్పవిశేషము.

అపసవ్యం—(త్రి) దక్షిణము, ప్రతికూ
లము.

మార్జాలీయః—(పు) శూద్రుడు, పిల్ల,
శరీరశుద్ధి.

తండులీయః—(పు) చిట్టికూర, వాయు
విడంగపుఁజెట్టు, థాన్యము.

తృణశూన్యం—(న) మల్లెతీగ, మొగలి
పండు.

మహామూల్యం—(త్రి) గొప్పవిలువగలది,
(న) పద్మరాగమణి.

అధశ్శయ్యా—(సీ) మరణము, భూమి
యందుఁ బరుండటం, శ్మశానము.

ఉపకార్యా—(సీ) డేరా, (త్రి) ఉపకా
రము నొందఁదగినది.

అథ యాంత: పంచవర్ణ:

దుగ్ధతాలీయమిత్యే త ద్దుగ్ధ
మై దుగ్ధఫేనకే,

భవే త్ప్రవచనీయా ఖ్యా
ప్రవాచ్యే చ ప్రవక్తరి.

యాంత పంచవర్ణము.

దుగ్ధతాలీయం—(న) పాలమామిడిచెట్టు,
పాలమీఁది నురుగు.

ప్రవచనీయః—(త్రి) చెప్పఁదగినది, వాచా
లుడు.

కాలానుసార్యం కాలీయేశై
లేయే శింశుపాద్రుమే,
వృషాకపాయీ శ్రీగౌర్యో
ర్జీసంత్యాం చశతావరా.
ప్రత్యుద్గమనీయముపస్థాయే
స్యాచ్చ ధాతాంశుకద్వ
యే,
విష్యక్సేనప్రియా లక్ష్మ్యం
త్రాయమాణౌపధావపి.

అథ రాంతవర్ణః.

రః పావకే చ తీక్ష్ణే చ
రాఃస్తృతస్సర్వవిత్తయోః,
సుస్సువే నిర్ఘరే చాపి
ద్రాస్వర్ణరే కామరూపిణి.౧.

శ్రీర్వేషరచనాశోభాభారతీ
సరళద్రుమ, లక్ష్మ్యం
త్రివర్గసంపత్తే విషోపకరణే
మతా. ౨.

అథ రాంతో ద్వీవర్ణః.

అరం శీఘ్రే చ చక్రాంగే
శీఘ్రగే పునఃస్వంతే,
కరో వర్షోపలే పాదౌ శుం
దాప్రత్యాయగ్నిభు. ౩.
ఖరస్సర్వద్గధే దేవతాదే
తీక్ష్ణేఽసురేఽపి చ,
గరో వ్యాధాపుపవిశే విషే

కాలానుసార్యరి.-(స) తాతిపువ్యచెట్టు,
ఇరుగుడుచెట్టు.

వృషాకపాయీ-(సీ) లక్ష్మీ, పార్వతి,
తిప్పతీగ, పిల్లిపిచ్చరచెట్టు.

ప్రత్యుద్గమనీయః-(పు) పొందడగినది,
తెల్లని వస్త్రయుగము.

విష్యక్సేనప్రియా-(సీ) లక్ష్మీ, కలుకా
నుగుచెట్టు.

రాంతవర్ణము.

రః-(పు) అగ్ని, తీక్ష్ణము

రాః-(ఐ, పు) బంగారము, ధనము.

సుః-(సీ) సువము, ప్రవాహము.

ద్రూః-(పు) బంగారము, కామరూపము
గలవాడు.

శ్రీః-(సీ) అలంకరణము, కాంతి, సర
స్వతీదేవి, దేవదారువృక్షము, లక్ష్మీ,
ధర్మార్థకామములు, సంపద, విషము,
సాధనము.

రాంత ద్వీవర్ణము.

అరం.-(స) శీఘ్రము, చక్రముయొక్క
అంచు, (త్రి) శీఘ్రగమనముగలది.

కరః-(పు) వడగండ్లు, హస్తము, ఏనుగు
తుండము, పన్ను, కిరణము.

ఖరః-(పు) గాడిద, దేవతాశవృక్షము,
(త్రి) తీవ్రమైనది, (పు) ఖరాసురుడు.

గరః-(పు) వ్యాధి, కృత్రిమవిషము,

చ కరణే గరం. ౪.

విషము, (న) ఒకపంచాంగకరణము.

చరో ద్యూతప్రభేదే స్యా
చ్చారజంగమయోశ్చలే,
నరం తు రామకర్పూరే న
రోఽజేమానవేఽర్జునే. ౫.
పరస్పాద్యదుత్తమానాత్మవైరి
దూరేషు కేవలే, పరమ
వ్యయమిచ్ఛంతి

చరః—(పు) ద్యూతప్రభేదము, గూఢచారి,
(త్రి) చలించునది (పు) చలించుట.
నరం—(న) రామకర్పూరమనుగడ్డి, (పు)
బ్రహ్మ, మనుష్యుడు, అర్జునుడు.
పరః—(త్రి) శ్రేష్ఠమైనది, ఇతరము, (పు)
పరమాత్మ, శత్రువు, (త్రి) దూరమైనది,
(అవ్య) ముఖ్యము.

భరోఽతిశయభారయోః. ౬.
పరోఽభీష్టే దేవతాదేర్వరో
జామాతృపిద్యయోః, శ్రే
ష్ఠేఽన్యవత్పరివృతౌ వరం
కాశ్చీరజే మతం. ౭.
త్రిఫలాయాం వరా ప్రో
క్తా శతావర్యాం పరీ
వరం, అవ్యయం స్యాన్ననా
గిష్టే

భరః—(పు) అతిశయము, బరువు.
వరః—(పు) దేవతాదు లిచ్చువరము,
అల్లుడు, పిల్లుడు, (త్రి) శ్రేష్ఠమైనది,
(పు) ఆవరణము, (న) కుంకుమ, (సీ) కరక
తాడి ఉసిరికలు, వరీ, (సీ) పిల్లిపీచర,
(అవ్య) కొంచెము హితమైనది.

శరో దధ్యగ్రబాణయోః. ౮.
శరంసీరే శరఃప్రోక్తశ్శరస్తే
జనకేఽపి న,

శరః—(పు) మీఁదిపెరుగు, బాణము, (న)
జలము, (పు) తెల్లు, కాకిపెదురు.

స్వరోఽకా రాదిమాత్రాసు
మధ్యమాదిషు చ ధ్వనౌ.
౯. ఉదాత్తాదిష్వపి ప్రో
క్తస్వరో నాసాసమీ
రణే,

స్వరః—(పు) అకారాదిస్వరములు, మఱ్ఱాది
స్వరములు, కంఠధ్వని, ఉదాత్తాదిస్వర
ములు, ముక్కులోని గాలి.

ధరస్తు శైలే కార్వాసత్పాల
కే కమతాధిపే, ౧౦. ధరా
మేదసి భూమ్యాం చ
ప్రీణాం గర్భాశయేఽపి
చ,

ధరః—(పు) పర్వతము, పత్తి, కూర్మరాజు,
(సీ) మెడడు, భూమి, మావి.

క్షరం నీరే క్షరో మేఘే
 దరస్సాధ్వసగర్తయోః. ౧౧.
 కందరే తు దరీమాహు
 రీషదర్థే దరావ్యయం.
 త్సురస్సాన్వచ్ఛేదనద్రవ్యే కోకి
 లాక్షే చ గోతురే. ౧౨
 పురం పాటలిపుత్రే స్యాద్గృ
 హో పరిగృహే పురం,
 పురం పురి శరీరే చ
 గుగ్గులౌ కథితః పురః. ౧౩
 పురావ్యయం పూర్వ
 కాలే

ఖురః కోలదళే శషే,
 సురో దేవే సురా మద్యే చ
 షకేఽపి సురా క్యచిత్.
 కారో వధే నిశ్చయే చ బలా
 యత్నే యతావపి, కార
 స్తుషార శైలే చ కారా
 దూత్యాం ప్రసేవకే. ౧౪.
 బంధనే బంధనా గారే
 హేమకారికయోరపి,
 చారః ప్రియాభువృక్షే చ
 గతో బంధాపసర్పయోః.
 పారం పుత్రతే స్రాంతే పారీ
 పాత్రీపరాగయోః, కర్క
 రీపూరయోః పారీపాద
 రజ్జ్వం చ దంతినః.
 వారస్సూర్యాదిదివసే వా
 రోఽవసరబృందయోః,
 కుబ్జవృక్షే హారే వారం

క్షరం—(న) జలము, (పు) మేఘము.
 దరః—(పు) భయము, గోయి, దరీ (నీ)
 గుహ, (అవ్య) కొంచెము.

త్సురః—(పు)కత్తి, గొలిమిడిచెట్టు, ఏనుగు
 పల్లెరుచెట్టు.

పురం—(న) పాటలీపుత్ర మను నగరము,
 మేడ, పట్టణము, దేహము, (పు) గుగ్గి
 లపుఁజెట్టు, (అవ్య) పూర్వకాలము,

[గౌరిజ.

ఖురః—(పు) సఖిమను గంధద్రవ్యము,
 సురః—(పు) దేవత, (నీ) కల్లు, పాన
 పాత్రము.

కారః—(పు)చంపుట, నిశ్చయము, పన్ను,
 ప్రయత్నము, సన్యాసి, మంచుకొండ,
 (నీ) దూతిక, వీణకరివె, చెఱ, చెఱ
 పాల, బంగారము, ప్రమాణ క్షోకము.

చారః—(పు) మొరటిచెట్టు, గమనము,
 కట్టుట, గూఢచారుడు.

పారం—(న) ఆవలియొడ్డు, సమీపము,
 పారీ (నీ) పాత్ర, మన్ను, ఈడు,
 ముంత, జలప్రవాహము, ఏనుగు
 కాలిగొలుసు.

వారః—(పు) ఆదివారము మున్నగు
 వారములు, సమయము, సమూహము,
 కుబ్జకమను వృక్షము, శివుడు, (న)

ద్వారే మద్యప్య భాజనే.
౧౮.

తారో ముక్తాదిసంశుద్ధౌ తర
ణే శుద్ధమాక్తికే, తారం
చ రజతేఽత్యుచ్చస్వరేఽ
వ్యవ్యవదీరితం. ౧౯.

ఋతౌక్షిమ్యథ యోస్తా
రా సుగ్రీవగురుయోపి
తోః, బుద్ధదేవ్యాం మతా
తారా

శారశ్శబలవాతయోః, ౨౦,
భారస్తు వీవధే స్వర్ణపలానా
మయుతద్వయే.

మారో మృతౌ వృషేఽనంగే
మారీ చండ్యాం జన
తయే. ౨౧.

స్ఫారస్యాద్వికటే స్ఫారః
కనకాదేశ్చ బుద్భుదే,

తూరో రసాంతరే ధూర్తే
లపణే కాచభస్మనోః. ౨౨.

హారా ముక్తావళో యుద్ధే

స్యారః క్షీతిసులేఽర్కజే,
ఆరా తు చర్తభేదన్యాం,

చారస్తర్జకనీరయోః. ౨౩.

నారం జ్ఞానేఽపి నార
స్యాన్నర సంబంధిని

త్రిషు,

సారో బలే మజ్జని చ స్థిరాం
శే న్యాయ్యే చ నీరే చ

ద్వారము, కలుకుండ.

తారః—(పు) ముత్యములు మున్నగునవి
పులుగడుగుట, దాటుట, పులుగడి
గిన ముత్యము, (న) వెండి, (త్రి) గట్టి
మ్రోత, (సీ) నక్షత్రము, కనుగుడ్డు,
సుగ్రీవునిభార్య, బృహస్పతిభార్య,
బుద్ధదేవునిభార్య.

శారః—(పు) శవలవర్ణము, వాయువు.

భారః—(పు) కావడి, బారువ.

మారః—(పు) చావు, ఆఱబోతు, మన్న
భుండు, మారీ(సీ) పార్వతి, జననాశము.

స్ఫారః—(త్రి) వికటమైనది, (పు) బంగారు
మున్నగువాని బుడగ.

తూరః—(పు) కారము, ధూర్తుడు, లవ
ణము, గాజు, బూడిద.

హారః—(పు) ముత్యా ల హారము,
యుద్ధము.

ఆరః—(పు) అంగారకుడు, శని, (సీ)
మాదిగవానిసూది, (ఆరె)

నారః—(పు) అప్పుడుపుట్టిన దూడ, జల
ము, (న) బ్రహ్మజ్ఞానము, (త్రి) మనుష్య
సంబంధమైనది.

సారః—(పు) బలము, ఎముకల మధ్య
నుండు కొప్పు, చేప, (న) న్యాయ్యము,

భవే చ సారం, వరేన్య
వత్సారముదాహరంతి

ద్వారం పునర్విర్ణయనేన్య
పాయే, ౨౫.

పూరో జలప్రవాహే స్వా
ద్వీణ సంశుద్ధిభాద్య
యోః.

చీరం తు గోస్తనే వస్త్రే చూ
డాయాం సింకేపి చ.

క్రూరస్తు కఠినే ఘోరేన్య
కంనేన్యభిధేయతో,
సూరశ్చారభటే సూర్యే
చోరశ్చారసుగంధయోః.

తీరం తటే త్రపా తీరః

నీరస్తిగ్ధకరే హలే,

చీరీ కస్తూరికార్పిణ్యోః

నైవర స్వచ్ఛందమంద
యోః, ౨౮.

జీరః ఖడ్గే వణిగ్రవ్యే

మీరస్తోయధిశైలయోః,

జీరం నీరే చ దుగ్ధే చ

కిరో జనపదే శుకే, ౩౯.

గౌరః పీతేరుణే శ్వేతే వి

శుద్ధే చాభిధేయవతో,

గౌరం తు విశదే పద్మకే

సరే సితసరపే, ౩౦. గౌ

రశ్మశిని గౌరీ తు నగ్నక

నోమయోః స్త్రుతా,

రోచనీరజనీపింగాప్రియం

జలము, భనము, (త్రి) శ్రేష్ఠమైనది.

ద్వారం—(న) ద్వారము, ఉపాయము.

పూరః—(పు) జలప్రవాహము, ప్రణ
శుద్ధి, భక్త్యవిశేషము.

చీరం—(న) నలువది పూసలుగల సరము,
వస్త్రవిశేషము, శిఖి, సీసము.

క్రూరః—(త్రి) కఠినమైనది, భయంకర
మైనది, ఘాతుకుడు.

సూరః—(పు) కాలిబంటు, సూర్యుడు.

చోరః—(పు) దొంగ, చోరకమును గంధ
ద్రవ్యము.

తీరం—(న) ఒడ్డు, (పు) తగరము.

నీరః—(పు) సూర్యుడు, నాగలి.

చీరీ—(నీ) కచ్చారము, చిరుట.

నైవరః—(త్రి) స్వేచ్ఛగా విహరించు
వాడు, మందుడు.

జీరః—(పు) కత్తి, జీలకఱ్ఱ.

మీరః—(పు) సముద్రము, పర్వతము.

జీరం—(న) జలము, పాలు.

కిరః—(పు) కీరదేశము, చిలుక.

గౌరః—(త్రి) పచ్చనిది, ఎఱుపుగలది, తెల్ల
నిది, పరిశుభ్రమైనది, (న) స్వచ్ఛస్వగ్ధము,
పద్మకింజల్కము, (పు) తెల్ల వాలు,
చంద్రుడు, గౌరీ (నీ) సమర్థుడనిష్ఠి,
పార్వతి, గోరోచనము, రాత్రి, పసుపు,
ప్రేంకణపుంజెట్టు, భూమి, గౌరీనది,
వరుణదేవునిభార్య.

గువసుధాసు చ, 30. నదీ
భేదేఽపి గౌరీ స్యాద్వరు
ణస్య చ యోషితి.

పారం తు కత్త్రణే పారః
స్త్రుతః పురథ వేఽన్య
వత్. 31.

వేరం శరీరే కాశ్చీరే వేరం
వాతింగణేఽపి చ,
ఘోరం భీమే వారే ఘోర
ష్టారో లంగతురంగయోః.
హారా లగ్నేఽపి రాశ్యర్థే
కాస్త్రరేఖాభిదోరపి,

హీరా విషీలకాః క్షౌరీర్హీర
శృంకరవజ్రయోః. 32.

గోత్రం నామ్ని కులే క్షేత్రే
కాననే విత్తవర్తనోః,
సంభాసనీయబాధేఽపి
గోత్రః క్షోణిధరే మతః.

గోసమూహభువోర్గోత్రా
గాత్రమంగే కళేబరే, స్తు
వేరమాగ్రజంఘాధివిభా
గే చ సమీరితం. 33.

పత్రం స్యాద్వాహనే పర్ణే
పక్షే చ శంపక్షిణోః,

పాత్రం తు భాజనే యోగ్యే
పాత్రం తీరద్వయాంతరే.
34. పాత్రం స్రువాదా
పర్ణేఽపి రాజమంత్రిణి
చోచ్యతే,

పారం—(న) కామంచిగడ్డి, (త్రి) పట్టణ
మందుఁ బుట్టినది.

వేరం—(న) దేహము, కుంకుమపూవు,
వంగచెట్టు. [శివుఁడు.

ఘోరం—(న) భయానకరసము, (పు)
టారః—(పు) విటుఁడు, అశ్వము.

హారా—(సీ) లగ్నము, రాశిలోసగము,
జ్యోతిశ్శాస్త్రవిశేషము, రేఖావిశే
షము.

హీరా—(సీ) చీమ, లక్ష్మి, (పు) శివుఁడు,
వజ్రమణి.

గోత్రం—(న) పేరు, వంశము, వరిమడి,
అడవి, ధనము, మార్గము, కొనియాడఁ
దగినజ్ఞానము, (పు) పర్వతము, (సీ)
గోవులమంద, భూమి.

గాత్రం—(న) అచయవము, దేహము,
ఏనుఁగుపిక్కకు ముందరిభాగము.

పత్రం—(న) వాహనము, ఆకు, బాణము
నకుఁ గట్టిన ఈడలు, పక్షి, తెక్క.

పాత్రం—(న) పాత్రము, యోగ్యుడు,
రెండుగట్టుల మధ్యభాగము, యజ్ఞ
పాత్రములు, ఆకు, అమాత్యుఁడు.

పోత్రం వస్త్రే ముఖాగ్రే చ
సూకరస్య హలస్య చ.

చిత్రం స్వాదద్భుతా లేఖ్య
తలకేషు విహాయసి, చిత్రా
ఖుపర్ణి గోతుంబాసు భద్రా
దంతికాసు చ. 36.

ఋతః పురో హి భేదేషు
కర్పరే చాభిధేయవత్,

చైత్రం మృతకచిత్రే స్వా
చైత్రమాసాద్విభేద
యోః. ౪౦.

వృత్తా రిపా ఘనే ధ్యాంతే
శైలే శక్తే చ దానవే,

సత్ర మాఛ్ఛాదనే యజ్ఞే
సదాదానే చ కైతవే.

సూత్రం తు సూచనగ్రంథే
సూత్రం తంతువ్యవస్థ
యోః,

మిత్రం సుహృది మిత్రోఽ
ర్థే

శాస్త్రం గ్రంథనిదేశయోః.

మాత్రం చావధృతౌ కా
ర్తేన్నైక్య మాత్రా కర్ణ
విభూషణే, అక్షరావయ
వే విత్తే మానేఽర్థే చ
పరిచ్ఛదే. ౪౩.

శస్త్రం లోహస్త్రయోశ్చస్త్రీ
ఘరికాయాంచ విశ్రుతా,

అస్త్రం ప్రహరణే చాపే

పోత్రం—(న) వస్త్రము, పందిముట్టె,
నాగటిమొన.

చిత్రం—(న) ఆశ్చర్యము, చిత్రపు,
తలకము, ఆకాశము, (నీ) ఎలుకజడి
చెట్టు, పిన్నపాపరచెట్టు, గుమ్మడిచెట్టు,
బుడమచెట్టు, చిత్రానక్షత్రము, అప్పర
స్త్రీవిశేషము, స్పృశిణము, (త్రి)
చిత్రవర్ణము.

చైత్రం—(న) గోరి, (పు) చైత్రమాసము,
చైత్రపర్వతము.

వృత్తః—(పు) శత్రువు, మేఘము, చీకటి,
పర్వతవిశేషము, ఇంద్రుడు, వృత్తా
సురుడు.

సత్రం—(న) వస్త్రము, యజ్ఞము ఎడతెగ
నిదానము, నెపము.

సూత్రం—(న) సూచనగ్రంథము, దారము,
వీర్పాటు.

మిత్రం—(న) స్నేహితుడు, (పు) సూ
ర్యుడు.

శాస్త్రం—(న) నియమనగ్రంథము, ఆజ్ఞ.

మాత్రం—(న) నిశ్చయము, అంతయు,
(నీ) కర్ణభూషణము, వర్ణోచ్ఛారణ
కాలము, ధనము, పరిమాణము,
స్వల్పము, గజాశ్వాది పరివారము.

శస్త్రం—(న) ఇనుము, అస్త్రము, శస్త్రీ(నీ)
చూటకత్తి.

అస్త్రం—(న) ఆయుధము, ధనువు.

వక్త్రం ఛందోంతరే ముఖే.
 నేత్రం మధిగుణే వస్త్రే తరు
 మూలే విలోచనే, రథే
 జటామూం నాడ్యాం చ
 నేత్రోనేతరి వాచ్యవత్.
 క్షేత్రం శరీరే కేదారే సిద్ధ
 స్థానకళత్రయోః,
 రేత్రం రేతసి పీయూషే పట
 వానేఽపి సూతకే. ౪౬.
 మంత్రో వేదప్రభేదే స్వా
 ద్వేవాదీనాం చ సాధనే,
 గుప్తవాదే చ
 తోత్రం తు ప్రాజనే వేణుకే
 ఽపి చ. ౪౭.
 తంత్రం కుటుంబకృత్యే స్వా
 త్కారణే చ పరిచ్ఛదే,
 శాస్త్రే ప్రధానే సిద్ధాంతే
 తంత్రువాదేఽగద్యోత్త
 మే. ౪౮, తత్త్వాది సాధ
 నోపాయే శ్రుతిశాఖాంత
 రేఽపి చ, ఇతి కర్తవ్య
 తాయాం చ తంత్రీ
 వీణాగుణే తనోః. ౪౯.
 శిరాయా మమృతాయాం
 చ
 ఛత్రమాతపవారణే, ఛత్రా
 మధురికయాం చ కుస్తుం
 బురుశిలీంధ్రయోః. ౫౦.
 చక్రో గణే చక్రవాకే చక్రం
 వైస్యరథాంగయోః,

వక్త్రం—(న) వృత్తవిశేషము, ముఖము.
 నేత్రం—(న) కవ్వపుద్రాడు, వస్త్రము,
 వేరు, కన్ను, రథము, జడ, నరము,
 (త్రి) ప్రభువు.
 క్షేత్రం—(న) శరీరము, పొలము, పుణ్య
 భూమి, భార్య.
 రేత్రం—(న) రేతస్సు, ఆమృతము, పరి
 మళవస్తువు, పాదరసము.
 మంత్రః—(పు) అధర్వవేదము, దేవత
 లను లోఁగొనుట, రహస్యము.
 తోత్రం—(న) కొరడా. ఏనుఁగును
 శిక్షించెడుకోల.
 తంత్రం—(న) కుటుంబ వ్యాపారము,
 కారణము, పరివారము, శాస్త్రము,
 ముఖ్యము, సిద్ధాంతము, మగ్గము,
 జౌపథరాజము, జ్ఞానాదిసాధనోపా
 యము, వేదశాఖావిశేషము, కార్య
 విధానము, తంత్రీ (సీ) వీణాతీగ,
 నరము, తిప్పతీగ.
 ఛత్రం—(న) గొడుగు, (సీ) అడవిసదాప
 చెట్టు. ధనియాలు, నేలతాడిచెట్టు.
 చక్రః—(పు) సమూహము, చక్రవాక
 పక్షి, (న) చతురంగసేన, చక్రము,

గ్రామజాలే కులాలస్య
భండేరాస్త్రస్త్రయోఽపి.

గీ. అంభసాపి చావరే

చుక్రశ్చాష్టేఽష్టవేతనే, చుక్రీ
చాంగేరికాయాం చ, వృక్షాష్టే
చుక్రమిష్యతే.

శుక్రః కావ్యేఽనలే జ్యేష్ఠే
శుక్రో రేతోఽక్షిరోగ
యోః, శుక్రం

శక్రో మహేంద్రే న్యాత్సు
టజాద్ధునభూరుహాః. గీ. 3

నక్రః కుంభీరకే నక్రం నాసా
యామగ్రదారుణి,

వక్రస్యాత్కుటిలే హ్రారే
పుటభేదేశనైశ్చరే. గీ. 4

అగ్రమాలంబనే వ్రాతే పరి
మాణే ఫలస్య చ, ప్రాం

తే పురస్తాదధికే ప్రథానే
ప్రథమార్థ్యయో. గీ. 5

ఉగ్రశూద్రాసుతే క్ష. త్రా
చ్చీకంఠే చోత్కటే

న్యవత్, ఉగ్రా వచాచి
క్కికయో

ర్వ్యగ్రో వ్యాసక్త ఆకులే.

భద్రం స్యాన్నంగశే హేమ్ని
ముస్తకే కరణాంతరే, భ

ద్రోరుద్రే వృషే రామ
భద్రే మేరుకదంబయోః.

గీ. 6. హస్తీజాత్యంతరే

గ్రామములసమూహము, కుమ్మరిసారె,
రాజ్యము, సుహృదచక్రము, నీటిసుడి.

చుక్రః—(పు) చింతచెట్టు, పుల్లప్రబలి
చెట్టు, చుక్రీ, (సీ) పులిచింతచెట్టు,
(న) చింతపండు.

శుక్రః—(పు) శుక్రాచార్యుడు, అగ్ని,
జ్యేష్ఠమాసము, (న) రేతస్సు, నేత్ర
రోగవిశేషము.

శక్రః—(పు) ఇంద్రుడు, కొండమల్లె
చెట్టు, మడిచెట్టు.

నక్రః—(పు) కాటుమొసలి, (న) ముక్కు,
అడ్డకష్టి.

వక్రః—(త్రి) వంకరైనది, భయంకరమైనది,
(పు) ఏటివంకర, శనిగ్రహము.

అగ్రం—(న) ఆధారము, సమూహము,
ఫలపరిమాణము, సమీపము, ముందు

భాగము, (త్రి) అధికమైనది, ముఖ్యమైనది,
మొదటిది, మొదటిది.

ఉగ్రః—(పు) క్షత్రియునివలన శూద్ర
స్త్రీయందుఁ బుట్టినవాడు, శివుడు,

(త్రి) తీవ్రమైనది, (సీ) నల్లవన, ఉగ్ర
యనుగంధద్రవ్యము.

వ్యగ్రః—(త్రి) ఆసక్తిగలది, వ్యాకులము
గలది.

భద్రం—(న) శుభము, బంగారము, భద్ర
ముస్తక, భద్రకరణము, (పు) శివుడు,

ఎద్దు, శ్రీరాముడు, మేరుపర్వతము,
కడిమిచెట్టు, భద్రజాతియేనుఁగు,

(త్రి) శ్రేష్ఠమైనది, యోగ్యమైనది,

భద్రో వాచ్యవచ్చేష్ట
సాధునోః, భద్రా వందా
కిసిరాన్నాకృష్టానంతాసు
కట్టలే. ౧౫.

(సీ) ఆకాశగంగ, సన్నరాన్నము.
విష్వలిచెట్టు, సుగంధిపాలచెట్టు, పిన
గుమ్మడు చెట్టు.

తుద్రస్యదధమేకూరే కృ
పణే-లేచ వాచ్యవత్,
తుద్రా వేశ్యానటికంట
కారికానఘాసుచ. ౧౬.
చాంగేరీబృహతీ హిస్తా
మక్షికామాత్రకేషు చ,

తుద్రః—(త్రి) నీచుడు, కూరుడు,
లోభి, అల్పుడు, (సీ) వెలయాలు,
నాట్యస్త్రీ, వాకుడుచెట్టు, తేనెటీగ,
పులిచింత, నేలములగచెట్టు, నల్ల
యప్పి, ఈగ.

క్షౌద్రం మధుని పానీయే
వర్ధం త్రపువరత్రయోః

క్షౌద్రం—(న) తేనె, జలము.

గృధ్రః ఖగాంతరే ప్రోక్తో
వాచ్యవచ్చాక్షలుభకే.

వర్ధం—(న) సీసము, తోలువారు.

రోధశ్శాబరకే రోధ్రమప
రాధే-పి కిల్బిషే. ౧౭.

గృధ్రః—(పు) గద్ద, (త్రి) ధనమునం
దాశగలవాడు.

నీధ్రం నేమా వళికే-ద్రా
రేవతీభే చ కాననే,

రోధ్రః—(పు) తెల్లలాద్దుగుచెట్టు, (న)
తప్పిదము, పాపము.

రాష్ట్రముద్విష్టముత్పాతే త
థా స్యాదుపవర్తనే. ౧౮.

నీధ్రం—(న) చక్రాగ్రము, ఇంటిచూరు,
కొండ, రేవతీనక్షత్రము, అడవి.

కృచ్చముద్విష్టమాభీలే పాప
సాంతపనాదినోః,

రాష్ట్రం—(న) ఉపద్రవము, పట్టణసమూ
హము.

చంద్రస్సుథాంశు కర్పూరకం
పిల్లస్వర్ణ వారిషు. ౧౯.

కృచ్చం—(న) కష్టము, పాపము, సాంత
పనాదివ్రతములు.

ఇంద్రశ్శచీపతాపంత రాత్త
న్యాదిత్యయోగయోః,

చంద్రః—(పు) చంద్రుడు, కర్పూరము,
కంపిల్లమను గంధద్రవ్యము, బంగా
రము, జలము.

ఇంద్రా ఫణిజ్ఞకే
సాంద్రోఘనకానయో ర్మృ

ఇంద్ర—(పు) దేవేంద్రుడు, అంతరాత్త,
ఇంద్రుడను నాశ్చిత్తుడు ఒకగ్రహ
యోగము. (సీ) మరువము.

దౌ.

సాంద్రః—(త్రి) దట్టమైనది, (న) అడవి,
మెత్తనిది.

గుండ్రస్తేజనకే గుండ్రాప్రి
యంగా భద్రముస్తకే,
కైవర్తీముస్తకే చాపి

రాద్రో నాట్యరసాంతరే.
౬౫. రాద్రోఽపి భీషణే
తీవ్రే రాద్రా స్కందస్య
మాతరి,

ఓఢో జనే జపావృక్షే
చోఢో జనపదాంతరే.

పితృకేదారయోర్వప్రోవప్రః
ప్రాకారోధసోః,

పుండ్రో దైత్యవిశేషేతుభేద
యోరతిముక్తకే. ౬౭.

చిత్రే కృమా పుండరీకే
పుండ్రా స్యుర్నీవృదం
తరే,

వజ్రం హీరకదంభోభి వాల
కామలకేషు చ. ౬౮. వజ్రా

గుడూదికాయాం స్యా

తామ్రం శుల్భేఽరుణేఽన్య
వత్,

తీవ్రమత్కుష్ణకటుకని తాంతే
వ్యభిధేయవత్. ౬౯.

తీవ్రాచ కటురోహణ్యా
మాసురీ గండదూర్వా
యోః,

అస్త్రః కోణే శిరసిజ్ఞే చాస్త్ర
మశ్రుణి శోణితే. ౭౦.

దస్త్రః ఖరే చాశ్వినేయే

ఘస్త్రో దివసహింసయోః,

గుండ్రః—(పు) కాకివెదురు, (నీ) వ్రేయ
ణపుణెట్టు, భద్రముస్తే, గుండ్రని
తుంగముస్తే.

రాద్రః—(పు) రాద్రరసము, (త్రి)
భయంకరమైనది, తీవ్రమైనది, (నీ)
పార్వతి.

ఓఢః—(పు) ఓఢదేశమువాడు, దా
సానిచెట్టు, ఓఢదేశము.

వప్రః—(పు) తండ్రి, పంటభూమి, (ష్ట)
కోట, ఏటియొడ్డు.

పుండ్ర—(పు) పుండ్ర కాసురుడు, చెఱకు
లోభేరము, పూలుగురిగింజచెట్టు, తిల
కము, పురుగు, తెల్ల తామర. బపుండ్ర
దేశము

వజ్రం—(న) వజ్రమణి, వజ్రాయుధము,
కురువేరు, ఉసిరికచెట్టు, (నీ) తిప్పతీగ
చెట్టు.

తామ్రం—(న) రాగి, (త్రి) ఎఱ్ఱనిది.

తీవ్రం—(త్రి) మిగుల వేడిగలది, కార
మైనది, విస్తారమైనది, (నీ) కటుకరోహణి,
నల్లవాలు, ఒకవిధమైన గజికి.

అస్త్రః—(పు) మూల, తలవెండ్రుక, (న)
కన్నీరు, నెత్తురు.

దస్త్రః—(పు) గాడిద, అశ్వినీదేవతలు.

ఘస్త్రః—(పు) దివము, (త్రి) హింసించు

వాఁడు

వాస్తోఽపి దివనే వాస్త్రంమం
దిరే చ చతుష్పథే. ౭౧.

శీఘ్రం ద్రుతగతా శీఘ్రం చ
క్రాంగోశీరయారపి,

వ్యాఘ్రో ద్వీపిని విఖ్యా
త్రో రక్తై రం డ కరంజ
యోః. ౭౨. వ్యాఘ్రీని
ద్వికాయాం చ తేష్టే
స్యాదుత్తర సితః,

అభ్రం నభ స్స్వర్గ బలా హ
కేషు

శుభ్రం ప్రదీప్తే ధవళేఽభ్రకే
చ. ౭౩.

బభ్రుర్విశాలే నకులే కృశా
నావాజ్యే మునా శూలి
ని పింగళే చ,

శిగుశ్శోభాంజనే శాకే
శరుః కులిశకోపయోః. ౭౪.

స్వరుర్వక్షేఽధ్వరే బాణే
యాపఖం డేఽపి చ స్వ
రుః,

ఖరుర్దంతే హరే దర్పే హ
యే శ్వేతేతువాచ్యవతో,
చరుర్భాండే తు హవ్యాన్నే

భరుర్భర్తరి కాంచనే. ౭౫.

గురుర్నిషేకాదికరేపిత్రాదా
సురమంత్రిణి, దుర్భరా
లఘునోః ప్రాక్ గురు

వాస్త్రః—(పు) దినము, (న) గృహము,
నాలుగుబాటలు కలియుచోటు.

శీఘ్రం—(త్రి) వేగముగానడచునది, (న)
బండికంటియాకు, వట్టివేరు.

వ్యాఘ్రః—(పు) పెద్దపులి, ఎఱ్ఱాముదపుఁ
జెట్టు, పులిగోరుచెట్టు, వ్యాఘ్రీ (నీ)
వాకుఁడుచెట్టు, డిత్తరపదమైన చో
తేష్టవాచకము.

అభ్రం—(న) ఆకాశము, స్వర్గము, మే
ఘము.

శుభ్రం—(త్రి) ప్రకాశించునది, తెల్లనిది,
అభ్రకము.

బభ్రుః—(పు) విస్తారము, ముంగిస, అగ్ని,
నేయి, ఒకానొకముని, శంకిరుఁడు,
పింగళవర్ణము.

శిగుః—(పు) మునగచెట్టు, శాకము.

శరుః—(పు) వజ్రాయుధము, కోపము.

స్వరుః—(పు) వజ్రాయుధము, యజ్ఞము,
బాణము, యూపస్తంభ భాగము.

ఖరుః—(పు) దంతము, శంకరుఁడు, గర్వ
ము, గుఱ్ఱము, (త్రి) తెల్లనిది.

చరుః—(పు) హవ్యమువంటిది కుండ,
హవ్యము.

భరుః—(పు) మగఁడు, బంగారము.

గురు—(పు) యథాశాస్త్రము పంచదశ
కర్తలు చేసేనవాఁడు, తండ్రి పిన
తండ్రి అన్న మామ తాతమొదలగు

ర్మహతి వాచ్యవత్. 2౬.

రురుర్మగే దైత్యభేదే
కారుః కారకశిల్పినోః, విశ్వ

కర్తణి శిల్పే చ
కురుశ్శ్రీకంఠజాంగలే. ౨౭.

ఓదనే నృపభేదే చ

పురుః ప్రాజ్యపరాగయోః,
పురుస్స్వర్లోకనృపయోః

మరుదూభరధన్వనోః. ౨౮.
ఆరుస్తరువిశేషేషి తథా

కర్కటదంష్ట్రణోః,

కద్రూర్తాతరి నాగానాంకద్రుః
కనకసింగశే. ౨౯.

హరిర్వాతార్కచంద్రేంద్ర
యమోపేంద్రమరీచిషు,

సింహశ్వకపిథేకాహిశుక
లోకాంతరేషు చ. ౩౦.

హరిర్వాచ్యవదాఖ్యా
తో హరిత్కపిలవర్ణ

యోః,

భూరిర్బ్రహ్మచ్యుతేశేషు భూ
రి ప్రాజ్యసువర్ణయోః.

గిరిరీర్ణే గిరియకే క్షీడాకం
దుకశైలయోః, నేత్రామ

యవిశేషే చ పూజ్యేతు
గిరిరన్యవత్. ౩౧.

వారిః స్మృతా సరస్వత్యాన్య
వారిః ప్రాజ్యసీరయోః,

వారు, బృహస్పతి, (త్రి) భరింపశక్య
ముగానది, అధికమైనది, ఉత్తమ
మైనది. సుడు

రురుః—(పు) నల్ల చాటలదుప్పి, ఒకరాక్ష
కారుః—(పు) చేయువాడు, వడ్డంగి

మున్నగుశిల్పులు, విశ్వకర్త, శిల్పము.

మరుః—(పు) కురుదేశమందలిమరుభూమి,
అన్నము, కురురాజు.

పురుః—(పు) విస్తారము, దుష్టు, స్వర్గము,
పురుండనురాజు.

మరుః—(పు) పృథ్వీము, నీరులేనితావు.
ఆరుః—(పు) నృక్షవిశేషము, ఎండకాయ,

పంది.
కద్రూః—(నీ) కద్రువ, (పు) బంగారు,

పంటి చిత్రవర్ణము.
హరిః—(పు) వాయువు, సూర్యుడు,

చంద్రుడు, ఇంద్రుడు, యముడు,
విష్ణువు, కిరణము, సింహము, గుఱ్ఱము,

కోటి, కప్ప, పాము, చిలుక, విష్ణు
లోకము, (త్రి) ఆకుపచ్చనిది, కపిల

వర్ణముగలది.
భూరిః—(పు) బ్రహ్మ, విష్ణువు, ఈశ్వరుడు,

(న) విస్తారము, బంగారము.
గిరిః—(పు) తినుట, కొండనుండి పడిన

తాయి, బంటి, కొండ, నేత్రరోగ
విశేషము, (త్రి) పూజింపదగినవాడు.

వారిః—(నీ) సరస్వతి, (న) కురువేరు,
జలము, (నీ) చిన్నకుండ, ఏనుగులను

హరి ఘటి భబంధనోన్య
రంఘి స్వాస్య త్పాద బుధ్ను
యోః. ౩౩.

కారి త్వత్తోషకరణే తథా
శకునికాంతరే, యుద్ధార్థ
గజపర్యాణే వ్యవహారే
ఽపి చ క్వచిత్. ౩౪.

కారిః క్రియామామూఖ్యా
లో నాపితాపికశిల్పిని,
ఆదిశైలద్రుమార్కేషు
చైంద్రిః కాకజయంతయోః.
౩౫. ఐంద్రిరంభోధరే
జిహ్వా

తంద్రీ నిద్రాప్రమీలయోః,
ధాత్రి జనన్యామలకీవసుమ
తుప్రమాతృషు. ౩౬.

ఉష్ట్రీ గోలకికాయాం స్యా
త్కరభస్య చ యోషితి,
శోష్ట్రీ సృగాలికాక్షీరవిదారి
లాంగలీషు చ. ౩౭.

తరిర్నావి దళాయాం చ
వస్త్రాదీనాం చ పేటకే,
జారి స్వాదోషధీభేదే జూ
స్తూపపతాపవి. ౩౮.

ఇరా వారిసురాభూమిభార
తీషు ప్రయుజ్యతే,

శిరీ భూమా సాలపక్ష్యాం
స్థిరోనిశ్చలమోక్షయోః.

ధారా వైన్యగ్రిమస్కంధ

బట్టుగోయి.

అంఘ్రిః—(పు) పాదము, పేరు.

కారి—(స్తీ) జూదపుసారె, గోరువంక,
యుద్ధముకొఱకు ఏనుగునకుగట్టు
జీను, వ్యవహారము.

కారిః—(స్తీ) కార్యము, (పు) మంగలి
మొదలగు పనివాండ్లు. [సూర్యుడు.

ఆదిః—(పు) శైలము, వృక్షము,

ఐంద్రిః—(పు) బొంతకాకి, జయంతుడు,
మేఘము, అద్దనుడు.

తంద్రీ—(స్తీ) నిద్ర, కునికిపాటు.

ధాత్రి—(స్తీ) తల్లి, ఉసిరికచెట్టు, భూమి,
పెంపుడుతల్లి.

ఉష్ట్రీ—(స్తీ) కడవ, ఆడుబంటె.

శోష్ట్రీ—(స్తీ) ఆడునక్క, నల్ల నేల
గుమ్ముడుచెట్టు, నీటిపిప్పలి.

తరిః—(స్తీ) నావ, అవస్థ, వస్త్రము
మున్నగునవి యుంచువెట్టె.

జారి—(స్తీ) ఓషధీవిశేషము, జారః, (పు)
పిటుడు.

ఇరా—(స్తీ) జలము, కల్లు, భూమి,
వాక్కు.

శిరా—(స్తీ) భూమి, మూఁడాకులపొన్న
చెట్టు, (త్రి) నిశ్చలమైనది, (పు)
మోక్షము.

ధారా—(స్తీ) నేనాగ్రభాగము, పరంపర,

సంతత్యోః పత్తనాంతరే,
ద్రవద్రవ్యప్రపాతేఽపి
తుంగగతిపంచకే. ౯౦
ఖడ్గాదీనాం చ నిశితముఖే

ధారా ప్రక్షీర్తితా, ధారః
క్వచిద్ నా సార వర్షణే
స్యాద్భ్రుణేఽపి చ. ౯౧.

వీరాస్యాత్ షీరకాళోలీ తా
మలక్ష్మీలవాలుషు, పతిపు
త్రవతీరంభాగంభారీ మది
రాసు చ. ౯౨. గోష్ఠాదుం
బరి కాక్షీరవిదారీమగ్ధి కా
సు చ, వీరస్తు సుభతే
శ్రేష్ఠే వీరం శృంగ్యాం
న తేఽపి చ. ౯౩.

ధీరో విదుషి శైలేఽపి సము
ద్రే ధైర్యవత్ప్రసి, ధీరం
తు కుంకుమే

శూర స్సూర్యే వీరే చ కు
క్కుటే. ౯౪.

ఆర్ద్రా నక్షత్రభేదే స్యా దా
ర్ద్రాంక్షిన్నేఽభిధేయవత్,
యాత్రా తు యా ప నో పా
యే గతా దేవార్చనో
త్సవే. ౯౫.

ఉస్రా గవ్యపచిత్రాయాము
ప్రస్తు కిరణే స్పృతః,

హింస్రా కాకాదనీమాంసో
ర్హింసస్సాన్యద్ధా తు కేఽ
న్యవత్. ౯౬.

ధారానగరము, పైనుండిపడు నీరు
మున్నగువాని ధార, గుట్టమునడక,
ఖడ్గము మున్నగువానిపదును, (ప్స)
వర్షధారలు, (పు) ఋణము.

వీరా—(నీ) విన్నపాలచెట్టు, నేలయునీరిక
చెట్టు, నూగుదోసచెట్టు, భర్తకు
మారులు గల కాంత, అరటి చెట్టు,
గుమ్మడు చెట్టు, మద్యము, ఒకవిధమగు
మేడిచెట్టు, నల్ల నేలగుమ్మడుచెట్టు,
చిలుపాల చెట్టు, (త్రి) భటుడు,
శ్రేష్ఠుడు, (న) అతివస, వంగినది,

ధీరః—(పు) విద్వాంసుడు, పర్వతము,
సముద్రము, (త్రి) ధైర్యశాలి, (న)
కుంకుమ.

శూరః—(పు) సూర్యుడు, శూరుడు,
కోడి.

ఆర్ద్రా—(నీ) ఆర్ద్రానక్షత్రము, (త్రి)
తడిసినది.

యాత్రా—(నీ) పంపుట, ఉపాయము,
గమనము, దేవతాసేవ, ఉత్సవము.

ఉస్రా—(నీ) గోవు, ఎలుక, జీడిచెట్టు, (పు)
కిరణము.

హింస్రా—(నీ) గురుగింజతీరె, జటా
మాంసి, (త్రి) కూరమైనది.

అథ రాంత స్త్రీవర్ణః.

అమరస్త్రీదశైఃస్వస్థిహారే చ
వకుళద్రుమే, దూర్వామ
రావతీస్థూణాగుడూచీ
వ్యమరామతా. ౯౭.

అవరం త్వఘరాధే స్వా త్వ
శ్వాద్ధాత్రైఃపిదంతినాం,
అర్వాచీనేఽపరం ప్రా
హుర్జరాయా చాపరా
మతా. ౯౮.

అధరో దంతపసనేఽనూర్వే
హీనేఽపి వాచ్యవత్,
అధ్వరో వసుభేదే స్వాత్సా
వధానే క్రతావపి ౯౯.

అంతరం తు పరీథానే భేదే
రంధ్రావకాశయోః,
ఆత్తాంతరివినాత్తియ బహి
ర్నధ్యావధివ్యపి. ౧౦౦.
తాదర్శ్యైఃపసరే చోక్త
మవరం చరమేఽన్యవత్,
గజాంత్యజంఘాదేశే చ
భవాన్యామవరామతా.

ఉత్తరం ప్రతివాక్యే స్వా
దూర్భోద్ధీచోత్తమేఽన్య
వత్, ఉత్తరస్తువిరాటస్య
తనయే దిశి చోత్తరా.

ఇతరః సామరేఽన్యస్త్రి

న్నక్షరం బ్రహ్మవర్ణయోః,
ఋక్షరం వారిధారాయా

రాంత స్త్రీవర్ణః.

అమరః—(పు) వేల్పు, శివుఁడు, పొగడ
చెట్టు, (స్త్రీ) గజిక, అమరావతి, స్తం
భము, తిప్పలీగ.

అవరం—(న) అల్పార్థము, ఏనుఁగు పృష్ఠ
భాగము, (త్రి) క్రిందిది, (స్త్రీ) మావి.

అధరః—(పు) అధరోష్ఠము, (త్రి) క్రిం
దుగనున్నది, నీచమైనది.

అధ్వరః—(పు) వసువులలో నొకఁడు,
సావధానము, యజ్ఞము.

అంతరం—(న) కట్టుకొనువస్త్రము, భేద
ము, కన్నము, ఎడము, పరమాత్మ,
మఱుఁగు, లేదనుట, తనది, వెలుపల,
నడిమిప్రదేశము, హద్దు, దానికొకకు,
సమయము.

అవరం—(త్రి) వెనుకటిది, ఏనుఁగు,
వెనుకటిపిక్కలో నగుకాలు, (స్త్రీ)
సార్వభౌమి.

ఉత్తరం—(న) ప్రత్యుత్తరము. (త్రి)
మీఁదుగనున్నది, ఉత్తరదిశయందు
న్నది, శ్రేష్ఠమైనది, (పు) ఉత్తరుఁడు,
(స్త్రీ) ఉత్తరదిక్కు.

ఇతరః—(స్త్రీ) మూర్ఖుఁడు, అన్యము.

అక్షరం—(న) పరబ్రహ్మము, అక్షరములు.

ఋక్షరం—(న) జలధార, (పు) యజ్ఞ

మృత్యురోఽప్యర్హిజిస్త్యు
తః. ౧౦౩.

ప్రవరస్సంతతా గోత్రే శ్రేష్ఠే
తు ప్రవరోఽన్యవత్,
శబరో వారిచండాల భేద
యో శృంకరేఽసి చ.

అంబరం వసనే వ్యోమ్ని కా
ర్పానే చ సుగంధకే,
శంబరం సలిలే విత్తబద్ధవ్రత
విశేష యోః. ౧౦౪.
శంబరో దైత్యహరిణ
మత్యైలజి నాంతరే,
బౌషధౌ శంబరీమాహుః

ప్రఖరోఽశ్వతరే శుని. ౧౦౬.
తుంగాణాం చ సన్నా
హే ప్రఖరోఽతిభృ
శంఖరే,

శిఖరం శైలవృక్షగ్రక్షా
పులకకోటిషు ౧౦౭. పక్ష
దాడిమబీజాభ మాణిక్య
శకలేఽసి చ,

ఖంఖరస్తుశివాభేదే ఖట్వాంగే
వారిబాలకే. ౧౦౮.
ఖంఖిరావద్భహుత్వేఽపి

విష్టరశ్చ మహీరుహే, ఆసనే
కుశముష్టే చ
వతరశ్శతవేష్టయోః. ౧౦౯.
ఘటేఽపి చాథ

పితరో ముస్తమంథానదండ

ము చేయించువాడు.

ప్రవరః—(పు) కులము, పేరు, (త్రి) 'శ్రేష్ఠమైనది.

శబరః—(పు) జలము, కిరాతుడు, శంకరుడు.

అంబరం—(న) వస్త్రము, ఆకాశము, ప్రత్తి, పరిమళవస్తువు.

శంబరం—(న) ఉపకము, ధనము, బొద్దుల వ్రతము, శంబరాసురుడు, (పు) ఇట్టి మత్యము, షర్వతవిశేషము, బొద్దవిశేషము, శంబరీ (స్త్రీ) ఓషధివిశేషము.

ప్రఖరః—(పు) కంచరగాడిద, కుక్క, గుట్టపురగవచము, (త్రి) మిగుల దీప్తిమైనది,

శిఖరం—(న) పర్వతాగ్రము, వృక్షాగ్రము, చంక, గగుర్పాటు, అంచు, పక్షమగు దానివ్యవస్థవంటి రత్నము.

ఖంఖః—(పు) ఒక తెగనక్క, ఖట్వాంగ మను శివునియాయుధము, వారిబాలక మనునోషధి (ఖంఖిరాశబ్దమువలె) బహుత్వము.

విష్టరః—(పు) వృక్షము, పీట, దర్భతో నుండు గుప్పిలి.

వతరః—(పు) సమర్థుడు, చెట్టుబంక, కుండ.

పితరః—(పు) తుంగమునై, చల్లకవ్వము,

యోః, పితరస్సౌదుఖా

కుండః.

యాం చ

జతరః కతి నేనన్యవత్. ౧౧౦.

కుటా వృద్ధిః చ జతరం

వంతరప్రాశః ప్లవే, కరీకోశే

పృథరం కవాటే ఛదనే

పిచ. ౧౧౧.

క్రకరః క్రకచే దీనే కరీరే చ
ఖగాంతరే,

కదరశ్వేతఖచిరే తుద్రరో

గేపి భాపితః ౧౧౨.

బదరం కోలకారాస్యోః

ఫలే స్యాద్భవరీతయోః,

ఏలాపన్త్యాం తు బదరా

విష్ణుక్రాంతోషధావపి.

ప్రదరో రోగభేదే స్యాత్ప్ర

దరశ్వరభంగయోః,

మకరో యాదసి జేయో నిధి

రాశిప్రభేదయోః.

నికరో నివహే సారే న్యా

యదేయధనాంతరే,

శీకరశ్వబలే వాతస్రతాంబు

కణయోః స్తృతః. ౧౧౩.

ప్రకరశ్చోషకారశ్చ విక్షీర్ణ

కుసుమాదిషు, సంహతో

చోషకృత్యాయాం యథా

సంఖ్యమవస్థితౌ. ౧౧౪.

జోంగకే ప్రకరం ప్రోక్షం

ప్రకరీ చత్వరావనౌ,

విశ్వకోశ—17

జతరః—(త్రి) కతివమైవది, (న) గర్భము,

వృద్ధివొందినది.

వంతరః—(పు) తాటిమోపు, వెదురు

పొట్ట.

అరరం—(న) తలుపు, కప్పుట.

క్రకరః—(పు) అంపము, దీనుడు, వెదురు
మొలక, కొక్కెర.

కదరః—(పు) వెలిచండ్ర, రోగవిశేషము.

బదరం—(న) రేగుపండు, ప్రత్తికాయ,

బదరీ (స్త్రీ) రేగు చెట్టు, పత్తి చెట్టు, (స్త్రీ)

కారేలకి చెట్టు, విష్ణుక్రాంతచెట్టు.

ప్రదరః—(పు) స్త్రీలకుగలుగు రక్తసావ
ము, బొణము, విజచుట.

మకరః—(పు) మొసలి, కుబేరునినిధి, మకర
రాశి.

నికరః—(పు) సమూహము, చేప, న్యాయ
ముగా నీయదగినాస్తు.

శీకరః—(పు) శబలవర్ణము, గాలిచే జిమ్మ
బడిన జలము, తుంపర.

ప్రకరః } —(పు) (ఈరెండుశబ్దములు
ఉపకారః } క్రమముగా చెదరిన పుష్పా
దులు) సమూహము, ఉపకారము.

ప్రకరం—(న) అగరు (స్త్రీ) ఇంటిముంగిలి.

విస్తరస్తు ప్రపంచే స్వాద్విస్తారే ప్రణయేఽపి చ.

సంస్తరప్రస్తరావేతో సంస్తరాధ్వరయోఽపి, మణిపాషాణయోశ్చాపి యథాక్రమముదీరితౌ. ౧౧౮.

టగరష్టంకణతౌరే హేలావిభ్రమగోచరే, వాచస్పత్యేకరాక్షేతు

ముద్గరం మల్లికాభిది. ౧౧౯. లోష్టాఽదిభేదనేఽపి స్వా

దుదరం జతరే యుధి, ప్రసరః ప్రణయే వేగే సంగరే

చాఖ మత్సరః, ౧౨౦ అసహ్యపరసంపత్తౌ మాత్సర్యే కృపణే కృధి, మత్సరామక్షికాయాం చ

విసరః ప్రసరే వ్రజే. ౧౨౧. కుహరః కోటరే ఛిద్రే నాగరాజవిశేషయోః,

దహరో మూషికాయాం చ స్వల్పే భ్రాతరి బాలకే.

చమరం చామరే స్రాహర్షంజరీ మృగభేదయోః, చమరీ

భ్రమరో భ్రంఘే కాముకే చ మధూద్రవత్, ౧౨౩.

రుధిరోఽంగారకే ప్రోక్తో రుధిరం కుంకుమాస్పృహోః,

విస్తరః—(పు) ప్రపంచము, విస్తారము, ప్రేమ.

సంస్తరః } —(పు) (క్రమముగా) చిగురు
ప్రస్తరః } లచే నేర్పటుపఁబడిన శయ్య,
యజ్ఞమును, మాణిక్యము, తొయియు.

టగరః—(పు) వెలిగారము, విలాసముగాఁ జూచుట, (త్రి) మెల్ల కంటివాడు.

ముద్గరం—(న) మల్లెచెట్టులో భేదము, ఇనుపదియ.

ఉదరం—(న) కడుపు, యుద్ధము.

ప్రసరః—(పు) ప్రేమ, వేగము, యుద్ధము.

మత్సరః—(త్రి) పరులమేలోర్వనివాడు, (పు) ద్వేషము, లోభి, క్రోధము, (నీ) ఈగ.

విసరః—(పు) వ్యాపించుట, సమూహము.

కుహరః—(పు) తోట, రంధ్రము, సర్పజాతి విశేషము, కుమారుఁ డనురాజు.

దహరః—(పు) ఎలుక, అల్పము, సోదరుఁడు, బాలుఁడు.

చమరం—(న) వింజామరము, చమరీ (నీ) పూలగుత్తి, చమరీమృగము.

భ్రమరః—(పు) (మధూద్రవమువలె) తుమ్మెద, విటుఁడు.

రుధిరః—(పు) అంగారకుఁడు, (న) కుంకుమ, రక్తము.

చంద్రికా—నేకమే చంద్రే
ముదిరః కాముకేఽంబుదే.
మిహిరో భాస్కరే వృద్ధే

ముహిరః కామమూర్ఖయోః,
వివరం దూషణే గర్తృకథితం
చిద్రంధ్రవత్. ౧౨౫.

ఖపురః క్రముకే భద్రముస్త
కేఽలసకేఽపి చ,

గోపురం తు పురద్వారేద్వా
రమాత్రే చ ముస్తకే.

చికురశ్చంచలే కేశే గృహ
బభృభుజంగయోః, పక్షి
ద్రుభేదయోశ్చైవలే

చంకురో రథవృక్షయోః.

అంకురో రుధిరే రోష్ణి పానీ
యేఽభిసవోద్భిది,

కుక్కురో వక్రపుచ్ఛే స్వా
ద్గ్రంథివర్ణే తు కుక్కురం.

ముకురో మల్లి కాపుష్పే
దర్పణే చ కలిద్రుమే,
కులాలదండే వకుశే మకు

రోఽప్యేషు విశ్రుతః.

అజిరం ప్రాంగణే వాతే
విషయే దర్శరే తనా

అశిరో రాక్షసే వహ్నివశిర
స్తపనేఽపి చ. ౧౩౦.

శిశిరస్యాదృత్యోర్భేదే తు
పారే శీతలేఽన్యతః,
వశిరం కిణిహిసింధు లవణేభ

చంద్రికః—(పు) వసుఁగు, చంద్రుఁడు.

ముదిరః—(పు) విటుఁడు, మేఘము.

మిహిరః—(పు) సూర్యుఁడు, మసలి
వాఁడు.

ముహిరః—(పు) మన్మథుఁడు, మూర్ఖుఁడు.

వివరం—(న) (చిద్రంధ్రశబ్దములవలె)
దోషము, రంధ్రము.

ఖపురః—(పు) పోకచెట్టు, భద్రమునై,
(త్రి) మందఁడు.

గోపురం—(న) పట్టణద్వారము, ద్వారము,
కైవడిముస్తే.

చికురః—(త్రి) చలించునది, (పు) జొట్టు,
పెంపుడుముంగిర, పాము, చికురపక్షి,
వృక్షభేదము, పర్వతము.

చంకురః—(పు) రథము, వృక్షము.

అంకురః—(పు) నెత్తురు, వెండ్రుక, జలము,
మొలక.

కుక్కురః—(పు) కుక్క, (న) మాచిపత్రి.

ముకురః } (పు) మల్లెపూవు, అడము,
కుకురః } — లాండ్రచెట్టు, కుమ్మరి
కట్ట, పొగడచెట్టు.

అజిరం—(న) ఇంటిముందుభాగము, వా
యువు, విషయము, కప్ప, శరీరము.

అశిరః—(పు) రాక్షసుఁడు, అగ్ని,
సూర్యుఁడు.

శిశిరః—(పు) శిశిరర్తువు, మంచు, (త్రి)
చల్లనది.

వశిరం—(న) ఉత్తరేణుచెట్టు, సముద్ర

కణాసు చ, ౧౩౧.
సుషిరం వివరే వాద్యే సు
రంధ్రే సుషిరోఽన్యవత్,
సుషిరోఽగ్నే చ
తిమిరం థావంతే నేత్రాను
యేఽపి చ. ౧౩౨.

ఛిదిరః పావకే రజ్జా కరవాలే
పరశ్వథే,
దంతురం వాచ్యవద్విద్యా
ద్విషమోన్నతదంతయోః.
విదురో నాగరే ధీరే కార
వాశాం చ మంత్రిణి,
విధురం స్వాత్మ విశ్లేషే
విధురో వికలేఽన్యవత్.
౧౩౪. విధురాపి రసా
లాయాం

మధురస్తు రనే విషే, మధురం
రసవత్స్వాదు స్త్రియేషు
మధురోఽన్యవత్. ౧౩౫.
మధురా శతపుష్పాయాం
మిశ్రేయాన గరిభిదోః,
మధుకర్కటి కామేదామ
ధూలీ యష్టికాసు చ.
౧౩౬.

బంధూరబంధురౌ ర మే
నమ్రే హంసే తు బంధురః,
బంధూకే చ విహంగే చ
బంధురా పణ్యయోషితి.

బర్బరః పామరే కేశవిన్యాసే
నీవృదంతరే, బర్బరా శా

లవణము, గజపిప్పలిచెట్టు.

సుషిరం—(న) రంధ్రము, పిల్లనఁగ్లోవి
మొదలగు వాద్యము, (త్రి) రంధ్రము
గలది, (పు) అగ్నిహోత్రము.

తిమిరం—(న) చీకటి, నేత్రరోగము.

ఛిదిరః—(పు) అగ్ని, త్రాడు, ఖడ్గము,
గండ్రగొడ్డలి.

దంతురం—(త్రి) గొగ్గిపండ్లవాఁడు, మిట్ట
పండ్లవాఁడు.

విదురః—(పు) నేర్పరి, వివాంసుఁడు,
విదురుఁడు.

విధురం—(న) ఎడబాటు, (త్రి) వికల
మైనది, (స్త్రీ) చక్కెరకలిపిన వెరుగు.

మధురః—(పు) మధురరసము, (న) విష
ము, (త్రి) తీయనిది, తియ్యన, ఇంపై
నది, (స్త్రీ) సదాపచెట్టు, అడవి సదాప
చెట్టు, మధురాపురము, ఇప్పచెట్టు,
దోసచెట్టు, మేరయను గంధద్రవ్యము,
పూదేనె, అతిమధురము.

బంధూరః } — (త్రి) మందర మైనది, (పు)
బంధురః } హంస, మంకెనచెట్టు,
పక్షి, (స్త్రీ) వెలయాలు.

బర్బరః—(పు) నీచుఁడు, కేశపాశము,
బర్బరదేశము, (స్త్రీ) భారంగిచెట్టు,

పంజికాయాం తు బర్హరా
శాకపుష్పయోః. ౧౩౮.
కర్బురం సలీలే హేమ్ని
కర్బురః పాపరక్షసోః, కర్బు
రా కృష్ణస్థంతాయాం
కిమ్నిరే కర్బురాస్యవత్.
కర్పర స్సాస్యత్క పాలేచ
శస్త్రభేద కటాహయోః,
కూర్పరో జానుని ప్రోక్షః
కఫోణావపి కూర్పరః.
ఖర్పర స్తర్కరే ధూరైభిత్వా
పాత్రకపాలయోః,
గర్గరో మిసభేదే స్వాన్తంభ
న్యామపి గర్గరీ. ౧౪౧.
ఘర్మరస్తు చలద్యౌరిథ్యానే
ఘూకే నదాంతరే,
నిర్ఘ్నరస్తు సహస్రాంశుతురంగే
తుషపావకే ౧౪౨.
ముర్ధరస్తుమహమ్నా స్వాన్త
స్తభే రవివాజిని,
జర్జరో వాచ్యనజ్జీరే జర్జరం
వాసవధ్వజే. ౧౪౩.
నిర్జరస్తు జరాత్వక్తే వాచ్యన
న్నిర్జరస్సురే, నిర్జరా తు
గుడూఛ్యాం స్వాత్తాల
పత్రామపి క్వచిత్.
ఝర్మరస్సాస్యత్కలియుగే వా
ద్యభాండే నదాంతరే,
దర్ధరస్తు గిరావీషద్యగ్నవస్తు
ని వాచ్యవత్. ౧౪౪.

వాయుంటాకు, పుష్పవిశేషము.
కర్బురం—(న) జలము, బంగారము, (పు)
పాపము, రాక్షసుడు, (స్తీ) కలిగొట్టు
కట్టు, (త్రి) చిత్రవర్ణముగలది.
కర్పరః—(పు) తలపుట్టె, శస్త్రవిశేషము,
కడవ.
కూర్పరః—మోకాలు, మోచేయి.
ఖర్పరః—(పు) చోరుడు, విటుడు, బిచ్చ
మెత్తుకొనుపాత్రము, పుట్టె.
గర్గరః—(పు) మత్స్యవిశేషము, గర్గరీ(స్తీ)
తరికడవ.
ఘర్మరః—(పు) కదలుచున్న నీటిమోత,
గుడ్లకూబ, నదవిశేషము.
నిర్ఘ్నరః—(పు) సూర్యుని యశ్వము,
ఉముక నిప్పు.
ముర్ధరః—(పు) ఉముకనిప్పు, మున్నగుడు,
సూర్యునిగుడ్డుము.
జర్జరః—(త్రి) శిథిలమైనది, (న) ఇంద్ర
ధ్వజము.
నిర్జరః—(త్రి) ముడిమిలేనిది. (పు) దేవత,
(స్తీ) తిప్పతీగె, ముర యనెడు గంధ
ద్రవ్యము.
ఝర్మరః—(పు) కలియుగము, వాద్య
ఘటము, నదవిశేషము.
దర్ధరః—(పు) పర్వతము, (త్రి) కొంచెము
శిథిలమైనది, (పు) మేఘము, కప్పు

దద్దుస్తాయదే భేకే వా ద్యభాండాద్రిభేవయోః, దద్దురా చండీకాయాం చ గ్రామజాలే చ దద్దురం.	వాద్యభాండము, దద్దురపర్వతము, (స్త్రీ) పార్వతీ, (న) గ్రామసమూహము.
వార్దరం దక్షిణావర్తశంభే క్రిమిజనీరయోః, కాక చించ్యాస్తు బీజే చ వాచి వార్దరమిష్యతే.	వార్దరం—(న) దక్షిణా వర్తశంఖము, అగరుచెక్క, ఉదకము, గురుగింజ, వాక్కు.
దుర్ధరం వాచ్యవద్దఃఖభా ర్యే స్యాదృపభాషధే, దుర్ధరం	దుర్ధరం—(త్రి) అతికష్టముచే ధరింపఁదగి నది, (పు) ఋషభమునునోషధి.
నిర్దరం సారే నిర్భయే నిరప త్రపే. ౧౮౮.	నిర్దరం—(న) చేవ, (త్రి) భయములేని వాఁడు, సిగ్గులేనివాఁడు.
కుంజరోఽనేకపే కేశే ధాత క్యామపి కుంజరా, పింజరం కనకే వాజిభేదే పీతే చ పింజరః. ౧౮౯.	కుంజరః—(పు) వీనుఁగు, జుట్టు, (స్త్రీ) ఆరె చెట్టు.
మందరో మంథశైలే స్యా త్స్వర్గమందారయోరపి, మందరో బహుళే మందే	పింజరం—(న) బంగారము, (పు) ఆశ్వ విశేషము, (త్రి) పచ్చనిది.
కందరో వివరేఽంకుశే. ౧౯౦.	మందరః—(పు) మంథరపర్వతము, స్వర్గ ము, కల్పవృక్షము, బహుళము, అలసత.
మందిరం నగరేఽగారే మం దిరో మకరాలయే, వర్కరస్తరుణే మేషే కర్కరో దర్పణే దృఢే.	కందరః—(పు) గుహ, అంకుశము.
కంధరో వారివాహే స్యా ద్ద్రీ వాయామపి కంధ రా,	మందిరం—(న) పట్టణము, గృహము, (పు) సముద్రము.
పల్లరం శాద్యలే ప్రోక్తం ని	వర్కరః—(పు) లేగపశువు, మేక.
	కర్కరః—(పు) అద్దము, (త్రి) దృఢమై నది.
	కంధరః—(పు) మేఘము, (స్త్రీ) కంఠము.
	పల్లరం—(న) పచ్చికపట్టు, నీరులేనితావు

లస్థానకుంజయోః, ౧౫౧
వల్లక్షేత్రే చ మంజర్యాం
వల్లరీతి ప్రక్షీర్ణితా,
మంథరస్సూచకే కోశే మం
థానే చాథ మంథరం.
౧౫౩. కుసుంభ్యాం
మంథరోమందే పృథౌ
వక్త్రే చ వాచ్యతే,
కంకరం కుత్సితే తక్త్రే
చత్వరం స్థండితేంద్రణే.

ఛిత్వరం ఛేదనద్రవ్యే ఛిత్వ
రో ధూర్తవైరిణోః,
ఛిత్వరో దుర్విధే నీచే పథి
క్రూరకర్తవ్యోః, ౧౫౪.
పుష్కరం పంకజే వ్యోమ్ని
పయః కరికరాగ్రయోః,
బౌషధద్వీప విహగతీర్థ
రాజోరగాంతరే. ౧౫౫.
పుష్కరం తూర్వ వక్త్రే
చ కాండే ఖడ్గఫలేపిచ,

డింగరో డంగరే క్షేపే

సంగరోఽంగీకృతౌ యుధి.
౧౫౬. విహపదోః
క్రియాకారే సంగరం తు
శమీఫలే,

గహ్వరం తు గుహదంభ
నికుంజగహనేష్వపి.

పొదటిల్లు, వల్లరీ (నీ) పైరుపెట్టని
భూమి, పూలగుత్తి.

మంథరః—(పు) కొండెగాడు, పూవు
లోనిమిదై, కవ్వము, (న) కుసుంభ
పువ్వు, (త్రి) మందము, అధికము,
వంకర.

కంకరం—(త్రి) కుత్సితడు, (న) మజ్జిగ.
చత్వరం—(న) వ్రతునికి యోగ్యమైన
ప్రదేశము, ముంగిలి.

ఛిత్వరం—(న) ఖడ్గము, (పు) విటుడు,
శత్రువు.

ఛిత్వరం—(పు) బీదవాడు, నీచుడు,
తెరువరి, దుష్టుడు.

పుష్కరం—(న) తామరపూవు, ఆకా
శము, జలము, ఏనుగుతుండముకొన,
కుష్మమను నోపధి, పుష్కరద్వీపము,
(పు) బెగ్గురుపక్షి, పుణ్యక్షేత్ర విశే
షము, పుష్కరరాజు, సర్పవిశేషము,
(న) వాద్యముఖము, బాణము, కత్తి
వాదర.

డింగరః—(పు) కురాసానిపుచ్చచెట్టు,
చిమ్మట.

సంగరః—(పు) అంగీకారము, యుద్ధము,
నిషము, అపత్తు, (న) ప్రతిజ్ఞ, జమ్మి
పండు.

గహ్వరం—(న) గుహ, కపటము, లతా
గృహము, వనము.

కర్వరః కథితో వ్యాఘ్రే
శివాయామపి కర్వరీ,

చతురశ్చాతురశ్చాపి చక్ర
గండో నియంతరి. ౧౫౯.
ఏతా స్వాతాముభౌ నేత్ర
గోచరే చాటుకారిణి,

ఈశ్వరో విభవై రాధ్యే శంభౌ
స్వామిని మన్తథే. ౧౬౦.
పార్వత్యా మిశ్వరా
మాహు

ద్వాపరస్సంశయే యుగే,
ఆకరో నివహన్ త్పత్తిస్థాన
శ్రేష్ఠఖనిష్ఠపి. ౧౬౧.

భాస్కరస్తప నే వహన్
ప్రభాకరసమః స్త్రుతః,
పార్వరో భక్తస్థితే స్వాత్మీ
నాశే రాజయత్తే. ౧౬౨.
జరాటేపి కదంబస్య
కేసరేపి చ భస్మని,

శార్వరం త్వంధతమనే శార్వ
రో ఘూతుకేన్యవత్.

ప్రాంతరం వివినే దూరశూన్య
వరని కోటరే,

శార్కరో దుగ్ధఫేనేపి
శర్కరాన్నితదేశవత్.

శాక్వరో వృషభే ఛందో
విశేషే శాక్వరం మతం,

నాగరం ముస్తకే శుంత్యాం
విదగ్ధే నాగరోన్యవత్.

౧౬౫. శంసంతి నగరో

కర్వరః—(పు) పెద్దపులి, (స్త్రీ) పార్వతి.

చతురః (పు) గుండ్రసిద్దిడు, పాఠభి.
చాతురః (స్త్రీ) కనబడుచున్నది, నేర్పరి.

ఈశ్వరః—(పు) భాగ్యవంతుడు, శంక
రుడు, రాజు, మన్తఘుడు, (స్త్రీ)
పార్వతి.

[యుగము.

ద్వాపరః—(పు) సందేహము, ద్వాపర
ఆకరః—(పు) సమూహము, పుట్టినచోటు,
శ్రేష్ఠము, గని.

భాస్కరః—(పు) సూర్యుడు, అగ్ని,
(ప్రభాకరశబ్దతుల్యము.)

పార్వరః—(పు) అన్నపుమెతుకు, యము
డు, త్తయరోగము, ముడుసలివాడు,
కడిమిపూవులోని కేసరము, బూడిద.

శార్వరం—(న) అంధకారము, (స్త్రీ)
కూరమైనది.

ప్రాంతరం—(న) అరణ్యము, దూరమగు
ఎడారిబాట, చెట్టుతోట.

శార్కరః—(పు) పాలనుగురు, ఇసుక
భూమి.

శాక్వరః—(పు) వృషభము, (న) శాక్వర
ఛందము.

నాగరం—(పు) తుంగముపై, శొంతి, (స్త్రీ)
నేర్పరి, నగరమందు జనించినది, (న)
సురతబంధవిశేషము,

ద్యూతే రతబంధే చ
నాగరం,

వాగరో వారకే శాణే నిర్ణయే బాడపే వృకే. ౧౬౬.
విశారదే ముసుకై చ
గవామంకే చ వాగరం,

భాగ్మరం గ్రానవధుకోః
పామరః ఖలచయోః ౧౬౭
వాసరో దివసే నాగప్రభేదే
చాపి వాసరః,

కాంతారముపసర్గదా వనే
దుర్గమవరని. ౧౬౮. ఇ
క్షుప్రభేదే కాంతారః
పదారః పాదధూళిషు, పాదా
లిందే

థ మందారః పారిభద్రార్క
పల్లయోః, ౧౬౯. సుర
ద్రుమేఽపి
గాంధారస్సింధూరే రాగదే
శయోః,

ఆధారశ్చాధికరణేఽప్యాల
వాలేఽంబుధారణే.

ఆసారస్యాత్ప్రసరణే వేగ
వర్షే సుహృద్భలే,
కేదారః పర్వతేశంభాక్షేత్ర
భేదాలవాలయోః.

ఉదారో దాతృమహతోర్ధ
క్షిణేఽప్యభిధేయవత్,
మదారో ద్వీరదే ధూర్తే
విదారో దారణే రణే.

వాగరః—(పు) నిషేధించుట, ఒరిగిడి
తాయి, నిశ్చయించుట, బడబాన్ని,
తోడేలు, విద్యాంసుడు, మోక్షేచ్ఛ
గలవాడు, (స) పశుగోగవిశేషము.

భాగ్మరం—(స) తాయి, తేనె.
పామరః—(పు) దుష్టుడు, నీచుడు.
వాసరః—(పు) కలు, సర్వవిశేషము.

కాంతారం—(స) దైవికమగు నాపద, అడ
వి, పోషకకృముగాని మార్గము, (పు)
తెలుపుగలిగిన పచ్చచెఱుగు.

పదారః—(పు) కాలిదుమ్ము, ఓడ.

మందారః—(పు) బాడిదచెట్టు, జిల్లేడు
చెట్టు, కల్పవృక్షము.

గాంధారః—(పు) సింధూరము, గాం
ధారరాగము, గాంధారదేశము.

ఆధారః—(పు) ఆధారము, పాదు,
చెఱుపు.

ఆసారః—(పు) అంతట దండుడుచుట,
వడిగలవాన, మిత్రులసైన్యము.

కేదారః—(పు) కేదారపర్వతము, శంక
రుడు, మాగాణి, పాదు.

ఉదారః—(త్రి)దాత, అధికమైనది, తిన్నని
బుద్ధిగలవాడు.

మదారః—(పు) ఏనుగు, విటుడు.

విదారః—(పు) ఛేదించుట, సంగ్రామము,

౧౭౨. విదూరీ సాలప
క్షాంతం చ రోగభేదేషు
గంధయోః,

వికారో వికృతౌ రోగేఽ
ప్యాకారస్సస్థితాంగయోః.

నికారస్సాత్పరిభవే ధాన్య
స్యోత్తేపణేఽపి చ,
ప్రకారస్సదృశే భేదే
టంకారశ్చింజినీధ్వనౌ. ౧౭౩.

విస్తయే చ ప్రసిద్ధౌ చ
దండార శ్చరయంత్రకే, కు
లాలచక్రే నవానే దండా
రోమ త్రివాణే. ౧౭౪.

పిండారః క్షుపణే క్షేపే మ
హిషీరక్షకే ద్రుమే,

తుషారో హిమభేదేఽపి శీక
రే శీతలే హిమే. ౧౭౫
శునారస్తు శునీస్తన్యేరంబం
డ కలవింకయోః,

కుమారో బాలకే స్కంధే
యువరాజేఽశ్వచారకే.
శుకేఽపి వరుణద్రాచ కు
మారం జాత్యకాంచనే,
కుమారీ రామతరుణీ నవ
మాల్యోర్నదీభిది. ౧౭౬.
కన్యాపరాజితాగౌరీ జం
బూద్వీపేషు చ స్తృతా,
అహారో భోజనే హారే భ

విదూరీ (స్త్రీ) ము య్యాకులపాన్న, భగం
ధరరోగము, తెల్ల నేలగుమ్మడుచెట్టు.
[ము.

వికారః—(పు) మాటుపొందుట, రోగ
ఆకారః—(పు) మృతి నొందినవాడు,
శరీరము.

నికారః—(పు) తిరస్కారము, ధాన్యము
కుప్పచేయుట.

ప్రకారః—(పు) సామ్యము, భేదము.

టంకారః—(పు) అల్లెత్రాటిమోత, ఆశ్చ
ర్యము, ప్రఖ్యాతి.

దండారః—(పు) బాణయంత్రము, కుష్టురి
చక్రము, వాహనము, మదపు
తేనుగు.

పిండారః—(పు) క్షుపణక మతస్థుడు,
చిమ్ముట, కేదెలంగాచువాడు, నృక్ష
విశేషము.

తుషారః—(పు) తుంపురుగా బడుమంచు,
తుంపురులు, (త్రి) చల్లనిది, (పు) మంచు.

శునారః—(పు) కుక్కపాలు, పాము
గుడ్డు, ఊరపిచ్చుక.

కుమారః—(పు) బాలుడు, కుమార
స్వామి, యువరాజు, ఆశ్వశిక్ష, చిలుక,
ఉలిమిరిచెట్టు; (న) మేలిమిబంగారు,
కుమారీ (స్త్రీ) సీతాదేవి, విరజాచెట్టు,
కుమారీనది, కలబందచెట్టు, పెండ్లిగాని
బాలిక, పార్వతి, జంబూద్వీపము.

అహారః—(పు) అన్నము, భక్షించుట,

వేదాహరణేఽపి చ,
విహారో విభ్రమే స్కంధే
లీలాయాం సుగతాలయే,
కుటారం మైథునే విద్యా
త్కుటారం కంబళేఽపి
చ. ౧౮౦.

కోట్టారో నాగరే కూపే పు
ష్కరీణ్యాశ్చ పాటకే,
కడారః పింగళే దానే
సంభారస్సంభృతౌ గణే.

కేనారః కుంభినరకే శిరఃకపాల
సంధిషు,
సంకారోఽగ్ని చటాత్కారే
సమూర్జనస్యవమూర్జితే, నవ
దూషితకన్యాయాం సం
కారీ క్వాపి దృశ్యతే,
పంకారశ్చైవలే నేతో సోపా
నే జలకుబ్జకే. ౧౮౩.

సంస్కారః ప్రతియత్నే స్యా
త్సంకల్పేఽనుభవేఽపి చ,
సాలారం స్యాద్ధన్వినభే సో
పానే పక్షిపంజరే. ౧౮౪.

కంజారో జతరే సూర్యే
విరించౌ వారణే మునౌ,
మార్జారః ఓతౌ ఖట్టానే
భృంగారః కనకాలుకే, ౧౮౫.

భృంగారీ ఝిల్లికాయాం
స్యా
దంగారోఽలాతభౌమయోః

హరించుట.

విహారః—(పు) తిరుగుట, భుజనము, విలా
సము, బౌద్ధాయము.

కుటారం—(న) సంభోగము, గొంగడి.

కోట్టారః—(పు) నగరసంబంధమైనది,
(కోట) బావి, కొలనిపడికట్లు.

కడారః—(పు) పింగళవర్ణము, బంటు.

సంభారః—(పు) చక్కఁగా భరించుట,
సమూహము.

కేనారః—(పు) కుంభీపాకనరకము, తల,
పుట్టెప్రదేశము.

సంకారః—(పు) అగ్నియొక్క చటచట
ధ్వని, చీపురుచే జిమ్మబడినది, సంకారీ,
(నీ) క్రొత్తగా నిండపాలైన కన్యక.

పంకారః—(పు) నాచు, కట్ట, పడికట్టు,
నీటినిమ్మచెట్టు.

సంస్కారః—(పు) చక్కఁజేయుట, మనో
వ్యాపారము, ఎఱుక.

సాలారం—(న) చిలుకకొయ్య, మెట్టు,
పక్షులపంజరము.

కంజారః—(పు) జత రాగ్ని, సూర్యుడు,
బ్రహ్మ, ఏనుగు, ముని.

మార్జారః (పు) పిల్లి, జవాబిపిల్లి.

భృంగారః—(పు) బంగారుపాత్రము,
భృంగారీ (నీ) చిమట.

[హము.

అంగారః—(పు) కొఱవి, అంగారకగ్ర

శృంగారస్మరతే నాట్యంనే
ఽపి గజమండనే. ౧౮౬.

శృంగారంచూర్ణసింధూర
లవంగకుసుమేషు చ,

విస్తారో విస్తృతౌ స్తబ
ఉద్ధారశోచ్యతావృణే.

మాతరో ద్విజభేదే స్వా
ద్వ్యాసేఽపరిపాక్ష్య
కే,

శాబరః కథ్యతే లోధేతథా
పాపాపరాధయోః.
౧౮౮. శాబరీ శూక

బింబ్యాం చ

శారీరం దేహజే వృషే,
కరీరః కలశే వృక్షభేదేవంశాం
కురేఽపి చ. ౧౮౯.

కరీరీ చీరీకాయాం చ
దంతమూలేచ దంతినాం,

శణీరం శోణధ్యస్థపులినేద
ద్దురీతతే. ౧౯౦.

జంబీరః ప్రస్థపుష్పాఖ్యశాకే
దంతశతేఽపి చ,

బౌశీరమావశ్యమర దండే
చ శయనాననే.

సౌవీరం బదరే ప్రోతోఽంజనే
దేవే చ కాంజికే,

కిర్తిరః కర్బురే చైత్యరాక్ష
సాంతరయోరపి. ౧౯౨.

కాశ్చీరం కుంకుమే ప్రోక్తం
టంకపుష్కరమూలయోః,

శృంగారః—(పు) సజ్జాగము, శృంగార
కము, గజాలంకారము, (న) గంధ
వాడి, సింధూము, లవంగపుబువ్వు.

విస్తారః—(పు) వికాలనుగుట, గడ్డిదుబ్బు.
ఉద్ధారః—(పు) వైకెత్తుట, ఋణము.

మాతరః—(పు) ఒకానొక విప్రుడు,
వ్యాసమహర్షి, సూర్యునిప్రక్కనుండు
నారలలో నొకడు.

శాబరః—(పు) లొడ్డుగుచెట్టు, పాపము,
నేరము, శాబరీ, (నీ) దురదగొండి
చెట్టు.

[భము.

శారీరం—(త్రి) శరీరసంబంధమైనది, వృష
కరీరః—(పు) కుండ, వెనుతురుచెట్టు,
వెనురు మొలక, కరీరీ, (నీ) చిమట,
ఏనుగుదంతము మొదలు.

శణీరం—(న) శోణదమందలి యిసుక
తిన్నె, దద్దురీనదియొడ్డు.

జంబీరః—(పు) మరువము, నిమ్మచెట్టు.

బౌశీరం—(న) చామరదండము, పానుపు,
పీతము.

సౌవీరం—(న) రేగుపండు, సౌవీరాంజ
నము, (పు) సౌవీరదేశము, పులికడుగు.

కిర్తిరః—(పు) చిత్రవర్ణము, కిర్తిరుడను
రాక్షసుడు, ఒకానురుని తమ్ముడు.

కాశ్చీరం—(న) కుంకుమపువ్వు, ఉలి
మెట్టతామరదుంప,

పాటీరో వాతకే రంగే మూ
లకే తిలకన్యసి. ౧౯౩.
థారాధరేఽపి కేదారే
వేణుసారేఽపి చేవ్యతే,

అండిరః పురుషే శక్తే
హిండిరః పురుషే స్తృతః.

ఫేనే వాతింగణే చాథ
ధూసరః పాడురే ఖరే,
కూబరః కుబ్జకే చారా కూబ
రశ్చ యుగంధరే.

తూబరోఽశ్శశ్చ పురుషే
ప్రాధా శృంగవృషేఽపి
చ,

స్యాన్నీవరో వణిజకే వాస్త
ప్యేఽపి చ నీవరః, ౧౯౬.

వీవరః కచ్చపే స్థూలే
ధీవరో లుబ్ధకే బుధే,

కేసరం హింగుని ప్రోక్తంకేస
రో నాగకేసరే. ౧౯౭
సింహచ్చటాయాం
పున్నాగకింజల్కవకుళే
వృషి,

కిశోరస్తరుణావస్థే హయశా
బకసూర్యయోః. ౧౯౮.

తైలపర్ణ్యాం
కుబేరస్తు నందివృక్షే ధనా
ధిపే,

కణేరుస్వద్వశావేశ్యాకర్ణి
కారే గణేరువత్.

పాటీరః—(పు) సోమిందచెట్టు, రంగు,
ముల్లంగిదుంప, జల్లేడ, మేఘము, వరి
మడి, వెదురుచేప.

అండిరః—(పు) పురుషుడు, సమిథుడు.

హిండిరః—(పు) పురుషుడు, సముద్రపు
నురుగు, వంగచెట్టు.

ధూసరః—(పు) ధూసరవర్ణము, గాడిద.

కూబరః—(పు) నెమ్మిచెట్టు, (త్రి) సుందర
మైనది, (పు) బండినొగ.

తూబరః—(పు) వేడి మొగము వాడు,
కొమ్ములులేనియెద్దు.

నీవరః—(పు) వర్తకుడు, నివసించు
వాడు.

వీవరః—(పు) తాజేలు, (త్రి) బలిసినది.

ధీవరః—(పు) జాలరివాడు, విద్వాం
సుడు.

కేసం—(న) ఇంగువ, (పు) నాగకేసపుం
జెట్టు, సింహపుజాలు, సురపొన్న
చెట్టు, పుష్పకింజల్కము, పొగడ
చెట్టు.

కిశోరః—(పు) బాలుడు, గుఱ్ఱముపిల్ల,
సూర్యుడు, పీతచందనము,

కుబేరః—(పు) నందిచెట్టు, కుబేరుడు.

కణేరుః—(నీ) (గణేరుశబ్దమువలె) ఆడే
నుంగు, వేశ్య, (పు) కొండగోంగుచెట్టు.

కోటిరశ్శక్రగోపే స్యాచ్చక్రే
౭పి నకు లే౭పి చ,

అగురుస్స్యా చ్ఛంకుపాయాం
బోంగ కే౭పి లఘున్యపి.

కింశారుస్సస్య శూ కే౭పి సా
యకే కంకషఃశ్శి,

భార్యారు శ్శైల భేదే స్యా
స్త్రుగభేదే చ తత్ర చ.

౨౦౧. క్రీడయా పరభా

ర్యాయాం పుత్రోయేనో

పపాదితః,

కుతారుః పాదపీ కేశే

కటపూసస్స్యా స్తహాన లే
విద్యాధరే రక్షసిచ కట

పూక్షదేవనే,

దాసేరో దాసికాపుత్రే దాసే
రస్స్యాత్కమేశకే.

మయూరో బర్హిచూడా
యామపామార్గే శిఖం

డిని,

ఖర్జూరం రజతే విద్యాద్వృ
శ్చికద్రుమ భేదయోః.

౨౦౨. ఖర్జూర శ్చా

థ కర్పూరం శటికాంచన
యోరపి,

సిందూరస్త్రుభేదే స్యాత్స్నిం
దూరం రక్తచూర్ణకే.

౨౦౩. సిందూరీ రోచనీ

రక్తచేలికాథాతక్సిం చ,

వల్లూరం స్యాద్వనక్షేత్రే వా

కోటిరః—(పు) ఆర్ధ్రపురుగు, ఇంద్రుడు,
ముంగిస.

అగురుః—(పు) ఇరుగుడుచెట్టు, అగురు
గంధము, చులకనిది.

కింశారుః—(పు) వరిముల్లు, బాణము,
రాబందుపక్షి.

భార్యారుః—(పు) పర్వతవిశేషము, మృగ
విశేషము, పరస్త్రీయందుఁ బుత్రుని
గాంచినవాడు.

కుతారుః—(పు) వృక్షము, కోతి.

కటపూః—(పు) శంకరుడు, విద్యాధ
రుడు, రక్కసుడు, పాచికలాట.

దాసేరః—(పు) దాసీపుత్రుడు, బంటు.

మయూరః—(పు) నెమిలిజుట్టు, ఉత్తరేణు
చెట్టు, నెమిలి.

ఖర్జూరం—(న) వెండి, (పు) తేలు, ఖర్జూర
వృక్షము.

కర్పూరం—(న) గంట్లకచ్చారము చెట్టు,
బంగారము.

సిందూరః—(పు) సిందూరవారపుఁ జెట్టు,
(న) చెందిరము, సిందూరీ, (నీ)
కంపిల్లమనువృక్షము, ఎఱ్ఱనివస్త్రము,
ఆరెచెట్టు.

వల్లూరం—(త్రి) అరణ్యభూమి, వాహ

హనోషరయోరపి. ౨౦౬.
వల్లూర మాహుస్సంశు
క్ష్మమాంససూకర మాం
సయోః,

ఏకాగ్రమేకతానే స్వాదే
కాగ్రం త్రివ్యనాకులే
నరేంద్రో వార్తికే రాజ్ఞివిష
వైద్యేఽపి కథ్యతే,
మహేంద్రః పర్వతేశక్రే

జలేంద్రో వరుణేంబుధా.
౨౦౮. జంభలేఽపి జలేం

ద్రస్యాన్యః.
తాముద్రం దేహలక్షణే,
సాముద్రం చ సముద్రీ
యలవణాదిషు భేద్యతే.
ఖండాభ్రమభ్రలేశే న్యాయే
స్త్రీణాం దంతక్షతాంత
రే,

కటిత్రం రశనాయాం న్యాయే
ర్థాంగే కటివాససి.

శిలీంధ్రం కదళీపుష్పే కషక
త్రిపుటాఖ్యయోః, శిలీం
ధ్రీః కథితో ధీరైస్తగు
మీనప్రభేదయోః. ౨౦౯
గంధూపద్యాం మృది
ప్రోక్తాశిలీంధ్రీనిహగేభిః,

తమిస్త్రం తమిరే కోపే తమి
స్త్రా చ తమస్త్రతా. ౨౧౦.
కృష్ణపక్షనిశాయాం చ.

నము, చవిటిపట్టి, ఎండినమాంసము,
పండిమాంసము.

ఏకాగ్రం—(త్రి) ఒకటమనసు చెల్లిన
వాడు, కలతలజెందనివాడు,

నరేంద్రః—(పు) బాబులుమోయువాడు,
రాజు, విషచికిత్స చేయువాడు.

మహేంద్రః—(పు) మహేంద్ర పర్వతము,
ఇంద్రుడు.

జలేంద్రః—(పు) వరుణదేవుడు, సము
ద్రము, నిమ్మచెట్టు.

సాముద్రం—(న) సముద్రుని శారీరశాస్త్ర
ము, (త్రి) సముద్రమునలుట్టిన లవ
ణాదులు.

ఖండాభ్రం—(న) వేళుశకలము, స్త్రీల
దంతక్షతవిశేషము.

కటిత్రం—(న) మొలనూలు, కాసెకోక,
నడుమునకుగట్టిన వస్త్రము.

శిలీంధ్రం—(న) అరటిపువ్వు, పుట్టగొడుగు,
తెల్లతెగడ, (పు) నేలతాడిచెట్టు,
మత్స్యవిశేషము, శిలీంధ్రీ, (నీ) ఆడు
కప్ప, మన్ను, పక్షివిశేషము.

తమిస్త్రం—(న) చీకటి, కోపము, (నీ)
చీకటిసమూహము, బహుళపక్ష
రాత్రి.

త్వక్పత్రం తు వ రాంగ కే,
త్వక్పత్రీచైవ కావ్యాం

కలత్రం శ్రీణిభార్యయోః.
దుర్గస్థానే నృపాదీనాం

పవిత్రం పరణే కుశే, పవిత్రం
తామ్రపయసార్ధేభే చాపి
తదన్యవత్. ౨౦౪.

సావిత్రశ్శృంగరే ప్రోక్త స్సా
విత్రి దేవతాంతరే,

దైత్యారిస్త్రిదశే విష్ణౌ
తిత్తిరిద్విహగే మునౌ.

శాంకర్విఘ్న పే స్కందే
జసురిః పావకే పవా,

మందురా వాజిశాలాయాం
సమీపార్థే చ వస్తుని.

ఉర్వరా సర్వస స్యా ధ్య భూ
మా స్యా దూభమిమా

త్రకే,

అసురా రజనీరాస్యోరసురో
దానవే రవా. ౨౦౭.

వాసురా వాసితాయాంస్యా
ద్వాసరేయ్యాం మతా

భువి,

మసూరా మ.సు రా వ్రీ హి
ప్రథేదే షణ్మయోపితి.

మసూరవసురా చ ద్వావే
తావప్యేతయోర్నతా,

శర్కరాఖండవికృతా వుపలా
కర్పరాంశయోః. ౨౦౯.

శర్కరాన్నిత దేశే ౭ పి

త్వక్పత్రం—(న)లవంగపుఁజెక్క, త్వక్పత్రీ
(నీ) ఇంగువచెట్టు.

కలత్రం—(న) కటిప్రదేశము, భార్య,
రాజులకోట.

పవిత్రం—(న) వర్షము, దర్భ, రాగి,
జలము, (త్రి) పావనమైనది.

సావిత్రః—(పు) శంకరుఁడు, సావిత్రి (నీ)
దేవతావిశేషము,

దైత్యారిః—(పు) దేవత, విష్ణువు.

తిత్తిరిః—(పు) తీతువుపట్టు, తిత్తిరిముని.

శాంకరిః—(పు) పిల్లారి, కుమారస్వామి.

జసురిః—(పు) అగ్ని, వజ్రయుధము.

మందురా—(నీ) గుట్టుపుసావడి, సమీప
మందున్నపవార్థము.

ఉర్వరా—(నీ) అన్నివైరులుగ లభూమి,
భూమి.

అసురా—(నీ) రాత్రి, మేషాదిరాశి, (పు)
రాక్షసుఁడు, సూర్యుఁడు.

వాసురా—(నీ) ఆడుది, రాత్రి, భూమి.

మసూరా }
వసురా } —(పు), (పు) చిటుసెనగలు,
మసూరః } వేశ్య.

శర్కరా—(నీ) పంచదార, మొరపతా
యి, తలపుట్టె, మొరపనేల, రోగవిశే
షము, తునుక.

దుశ్శేదే శకలేఽపి చ,
కచ్చురా శూకశింఖ్యా చ
శిటీ దుష్పర్శయోఽపి.

కచ్చురం వాచ్యచత్వారి
వయః పామనే పుంశ్చలే
ఽపి చ,

గాయత్రీ కథితా ఛందఃప్ర
థేదే ఖదిరేఽపి చ.

నైరంధీ) పరవేశస్థశిల్పకృ
త్స్వవశస్త్రియాం, వర్ణ
సంకరసంభూతస్త్రీమహ
ల్లకయోరపి. ౨౨౨.

ఖదిరీ శాకథేదేఽపి ఖదిరో
దంతధావనే,

వాచ్యవత్సుందరం రమ్యే
స్త్రీయే పత్యోతు సుంద
రః. ౨౨౩. సుందరీ స్త్రీ
తరుభిదో

శ్వర్వరీ రాత్రి యోషితోః,
హరిద్రాయాం చ,

కబరీ కేశశాకవిశేషయోః.

కబరం లవణేఽష్టే చ తుంబురీ
శతమర్దయోః,

మంజరీ వల్లరీ సూలముక్తాతి
లకశాఖిభు. ౨౨౪.

మర్మరీ పీతదారా స్యాద్వస్త్ర
థేదేఽపి మర్మరః,

టట్టరీ స్యాన్తృప్తావాదే లం
పాపటపాయోరపి. ౨౨౫

శక్వరీ మేఘలానద్యో శ్చం

విశ్వకో—18

కచ్చురా—(స్త్రీ) దురదగొండిచెట్టు, గండ్ల
చోరముచెట్టు, వాకుడుచెట్టు, (త్రి)
గజ్జికలవాడు, జారుడు.

గాయత్రీ—(స్త్రీ) గాయత్రీ ఛందము,
చండ్రచెట్టు.

నైరంధీ—(స్త్రీ) పరులగృహములలో
నలంకారాదులఁజేయుచు స్వతంత్ర
ముగా నుండు నాఁడుది, సంకరజాతి
స్త్రీ, అంతఃపురము కావలికత్తె.

ఖదిరీ—(స్త్రీ) ముడుగుదామర, (పు) చండ్ర
చెట్టు.

సుందరం—(త్రి) మరోహరమైనది, ఇష్ట
మైనది, (పు) భర్త, సుందరీ, (స్త్రీ)
ఆఁడుది, వృక్షవిశేషము.

శ్వర్వరీ—(స్త్రీ) రాత్రి, స్త్రీ, పసుపు.

కబరీ—(స్త్రీ) కొప్పు, వాయింటచెట్టు.

కబరం—(న) లవణము, పులుసు, (పు)
కొత్తిమేరు, ఓషధివిశేషము.

మంజరీ—(స్త్రీ) పూలగుత్తి, పెద్దముత్యము,
బొట్టుగుచెట్టు.

మర్మరీ—(స్త్రీ) మ్రానిపసుపు, (పు) వస్త్ర
ములధ్వని.

టట్టరీ—(స్త్రీ) అసత్యము, లంపావాద్యము,
ధక్కావాద్యము.

శక్వరీ—(స్త్రీ) మొలనూలు, నదీవిశేషము,

దోభదేఽపి శక్వరీ,
 ఝల్లరీ ఝల్లరీ చ ద్వే హు
 డుక్నే కేశచక్రకే. ౨౨౨.
 కావేరీ స్వాత్పరిద్భేదే షణ్య
 వారిహరిద్రయోః,

శక్వరీఘందము.
 ఝల్లరీ } —(సీ) ఉడుక, చక్రాకారముగ
 ఝల్లరీ } నుండు వెండుకలు.
 కావేరీ—(సీ) కావేరీనది, వెలయాలు,
 పసుపు.

అథ రాంత శ్మశ్మర్యుర్ణః.
 భవేత్పరికరో ప్రాతే పర్యంక
 పరివారయోః. ౨౨౩.

రాంత చతుర్వర్ణము.
 పరికరః—(పు) సమూహము, శయ్య,
 పరిజనము, దట్టమగు కౌగిలింత,
 జ్ఞానము, ఆరంభము.

ప్రగాఢగాత్రికాబంధే
 వివేకారంభయోరపి,
 వ్యతికరస్సమాఖ్యాతో వ్య
 సనవ్యతిపంగయోః.

వ్యతికరః—(పు) దుఃఖము, ఒకరొకరు
 కలయుట.

విభాకరోఽగ్నో తపనే
 ౨ వ స్క రో గుహ్య గూఢ
 యోః,

విభాకరః—(పు) అగ్ని, సూర్యుడు.
 అవస్కరః—(పు) మర్తాంతము, దాచడగి
 నది.

కర్తకరస్తు కీనాశే భృత్యే
 వేతనజీవినీ. ౨౩౦. కర్తకరీ
 తు మూర్వాయాం బింబి

కర్తకరః—(పు) యముడు, నేవకుడు,
 జీతగాడు, (సీ) చాగచెట్టు, (ప)
 దొండచెట్టు.

కాయా మపి క్వచిత్,
 అరుష్కరో వ్రణకరే భల్లా
 తే చాప్యరుష్కరం.

అరుష్కరః—(త్రి) పుండు చేయునది,
 (న) జీడిగింజ.

భవేత్సహచరో ఝింట్యాం
 వయస్యే ప్రతిబింబకే,

సహచరః—(పు) నల్లగోరంట చెట్టు,
 న్నేహితుడు, నీడ.

నిశాచరః పేచకాహియాతు
 ధానేషు ఫేరపే. ౨౩౧.
 నిశాచరీ పాంసులాయాం

నిశాచరః—(పు) గ్రుడ్లకూబ, సర్పము,
 రాక్షసుడు, నక్క, (సీ) అంకుటాలు.

భవేత్పక్షచరో విధౌ, యూ
 భభ్రష్టపృథక్పారి వార
 జేఽపి ప్రక్షీర్తితః. ౨౩౩.

పక్షచరః—(పు) చంద్రుడు, గుంపువిడిచి
 యొంటరిగాఁదిరుగు నేనుగు.

చరాచరం స్వాజ్ఞగతి వాచ్య
వజ్రంగమేంగయోః,
విదుర్దశపురం దేశే ముస్తా
యాం పట్టణేఽపి చ.

అభిమరో వధే యుద్ధే తథా
స్వబలసాధ్యనే,
ఆహుః ప్రతిసరం హస్తపూత్రే
మాల్యే చ మండనే.

౨౩౫. ప్రణశుద్ధాచమూ
పృష్ఠే నియోజ్యారక్ష
కంకణే, మంత్రభేదే,

వ్యవసరో వర్షప్రస్తావయో
రపి. ౨౩౬.

స్మృతః పరిసరో మృత్యా
దై వోపాంత ప్రదేశ
యోః,

దిగంబరస్సాన్యత్ క్షుపణేనగ్నే
తమసి శంకరే. ౨౩౭.

పీతాంబరో పద్మనాభే భవే
త్పీతాంబరో నతే,

కాదంబరం తు దధ్యగ్రే మ
ద్యభేదే చ శీధుని. ౨౩౮.

కాదంబరీ పరభృతాభారతీ
శారికాసు చ,

ఉదంబరస్తు దేహశ్యాం పృ
క్షజాతౌ చ పండకే.

౨౩౯. ఉదంబరంస్తృతం
తామ్రే కుష్ఠభేదేఽప్యు

దంబరః,

ఔదంబరశ్చార్ధదేవే రోగ

చరాచరం—(న) ప్రపంచము, (త్రి) తిర్య
గ్జంతువులు, భావము.

దశపురం—(న) మాళవదేశభాగము, తుంగ
ముస్తై, ఒకానొకపట్టణము.

అభిమరః—(పు) చంపుట, యుద్ధము, తన
నేనవలని భయము.

ప్రతిసరం—(న) దీక్షాసూత్రము, పూల
దండ, అలంకారము, ప్రణశోధన, నేన
వెనుకవైపు, (ప్ర)బంటు, ఏనుగుకుంభ
స్థలముక్రిందితావు, కడియము, మంత్ర
విశేషము.

అవసరః—(పు) వాన, పనికిరానికాలము.

పరిసరః—(పు) మృత్యువు, దేవుడు,
గ్రామాదులకుఁ జేరువతావు.

దిగంబరః—(పు) క్షుపణక మతస్థుఁడు, దివ
మొలవాఁడు, చీకటి, శంకరుఁడు.

పీతాంబరః—(పు) విష్ణువు, నటకుఁడు.

కాదంబరం—(న) మీఁగడ, కడిమిపూల
కల్లు, కల్లు.

కాదంబరీ—(స్తీ) ఆడుకొకిల, సరస్వతి,
గోరువంక.

ఉదంబరః—(పు)గడప, మేడిచెట్టు, నపుంస
కుఁడు, (న) రాగి, (పు) ఒకానొక
కుష్ఠరోగము.

[రోగము.

ఔదంబరః—(పు) యముఁడు, కుష్ఠ

భద్రే చ కథ్యతే. ౨౪౦.

నీలాంబరః ప్రలంబఘ్నే కో
జాపే క్రూరలోచనే,

ఆడంబరస్సమారంభే గజగర్జ
తతుర్వయోః. ౨౪౧.

నిషద్వరస్తు జంబూలే నిశా
యాం చ నిషద్వరీ,

ఉపహ్వరం సమీపే స్యాదే
కాంతే చాపుష్పహ్వరం.

౨౪౨.

ఇందీవరం కువలయే వర్షా
మిందీవరీ మతా,

కాలంజరో యోగిచక్రమేళ
కే భైరవే గిరా. ౨౪౩.

విశ్వంభరోఽచ్యుతే శక్రే
తథా విశ్వంభరా భువి,

దురోదరో ద్యూతకారే పణే
ద్యూతే దురోదరం.

లంబోదరస్సన్య దాద్యూనే
గణానామధిపేఽపి చ,

అనుత్తరఃస్త్రుతశ్శ్రేష్ఠే ప్రతి
జల్పవివర్జితే. ౨౪౪.

తులాధరస్తులారాశౌ భవే
ద్వాణిజకేఽపి చ,

భవే త్రోయధరో మేఘే సుని
షణ్ణౌపధావపి. ౨౪౫.

ధురంధరో ధవతరౌ ధూర్వ
పేఽపి ధురంధరః,

చక్రధరో వారౌ సర్పే వా
చ్యవద్ధాగ్నిమణాలిని. ౨౪౬.

నీలాంబరః—(పు) బలరాముడు, రాక్ష
సుడు, శని.

ఆడంబరః—(పు) తొందరపాటు, వీనుగు
ఘింకారధ్వని, చతుర్విధవాద్యధ్వని.

నిషద్వరః—(పు) అడుసు, నిషద్వరీ, (నీ)
రాత్రి.

ఉపహ్వరం—(న) సమీపము, రహ
స్యము.

ఇందీవరం—(న) కలువ, ఇందీవరీ, (నీ)
పిల్లిపీచర.

కాలంజరః—(పు) యోగులగుంపు, శంక
రుడు, పర్యవేశేషము.

విశ్వంభరః—(పు) విష్ణువు, ఇంద్రుడు,
(నీ) భూమి.

దురోదరః—(పు) జూదమాడువాడు,
(న) పందెము, జూదము.

లంబోదరః—(పు) తనపొట్ట నిండించుకొను
వాడు, వినాయకుడు.

అనుత్తరః—(త్రి) శ్రేష్ఠమైనది, బదులు
లేనిమాట.

తులాధరః—(పు) తులారాశి, వర్తకుడు.

త్రోయధరః—(పు) మేఘము, నీరుచెంచలి
కూర.

ధురంధరః—(పు) చంద్రచెట్టు, (త్రి)
బరువుమోయునది.

చక్రధరః—(పు) విష్ణువు, పాము, (త్రి)
గ్రామములేలువాడు.

అశ్వతరో వేసరే చ నాగ
రాజాంతరేఽపి చ,
విమర్శితరశ్మేష్టే శరవీర
ణయోగపి. ౨౪౮.
సభశ్చరో ఘనో వాతే విద్యా
ధరవిహంగయోః,
ఉద్ధంతురస్సామ్యదుత్తుంగే క
రాళోత్కటసంతయోః.
ద్వైమాతూరో జ రాసంధ
వారణాననయోర్నతః,
పరంపరః ప్రపాత్రాదౌ మృగ
భేదే పరంపరః. ౨౪౯.
పరంపరా పరిపాట్యాం
సంతానేఽపి వధే క్వచిత్,

అవతారోఽవతరణే తీర్థే
జన్మని చేష్యతే. ౨౫౦.
ధరాధరః క్షౌభృతి చక్ర
పాణౌ
ధారాధరస్తోయధరే కృ
పాణే,
పయోధరస్సామ్యత్కు చ కోశ
కారకశేరుకాంభోధర
నారికేళే. ౨౫౧.
కలికారః కరంజే స్యాద్ధూ
మ్యాటే పీతమస్తకే,
అలంకారస్తూపమాదౌ హరి
కేయూరకాదిషు. ౨౫౨.
కర్ణికారశ్చ శంపాకే కర్ణికారో
దుమాత్పరే,

అశ్వతరః—(పు) కంచరగాడిద, సర్పవిశే
షము.
వీరతరః—(పు) సమర్థుడు, బాణము, (న)
అవ్రుగడి.
సభశ్చరః—(పు) మేఘము, వాయువు,
విద్యాధరుడు, పక్షి.
ఉద్ధంతురః—(త్రి) పొడవైనది, భయం
కరమైనది, విట్టపండ్లది.
ద్వైమాతూరః—(పు) జరాసంధుడు,
వినాయకుడు.
పరంపరః—(పు) మునిమనుషుడు మొద
లగువారు, మృగవిశేషము, (నీ) వరుస,
సంతానము, వధించుట.

అవతారః—(పు) దాటుట, నీలాటిరేవు,
పుట్టుక.
ధరాధరః—(పు) వర్షతము, విష్ణువు,
ధారాధరః—(పు) మేఘము, ఖడ్గము.
పయోధరః—(పు) స్తనము, కోశకార
మనుచెఱుగు, కొట్టిగడ్డ, మేఘము,
కొబ్బరికాయ.
కలికారః—(పు) కాసుగుచెట్టు, కూకటి
మూగపిట్ట, పచ్చపిట్ట.
అలంకారః—(పు) ఉపమాద్యలంకార
ములు, ఆభరణములు.
కర్ణికారః—(పు) తేలచెట్టు, కొండగోగు
చెట్టు.

రథకారస్తుమాహిష్యాత్మకః
చీజే చ తక్షణి. ౨౫౧౮.

చర్మకారః స్త్రుతః సాదూ
కృతిచర్మకమౌషధా, చర్మ
కారి చ కథితా

ప్రతికారస్సమే భటే. ౨౫౧౯.
ఘనసారస్తుకర్పూరే దక్షిణా
వర్తపారదే,

కృష్ణసారస్సుహివృక్షే శిం
శుపామృగభేదయోః.

గిరిసారో భవేల్లోహే లింగే
మలయపర్వతే,

పీతసారో మలయజే గోమేధిక
మణావపి. ౨౫౨౦.

శాలసారో ద్రుమే హింగౌ
సూత్రధారశ్చచీఃతౌ, నాం

ద్యనంతరసంచారి పాత్ర
శిల్పిప్రభేదయోః. ౨౫౨౧.

దండధరో యమే భూపి
సంప్రహారో రణే గతౌ,

ప్రతీహారప్రతీహార్యా ద్వాః
శ్చే ద్వారేఽప్యనంతరే,

అభిభారోఽభియోగే చ చౌ
ర్యే సన్నహనేఽపి చ,

వ్యవహారో దుభేదే చ వ్యవ
హారః ఓణే స్థితౌ. ౨౫౨౨.

అవహారః స్త్రుతశ్చౌరే ద్యూ
తయుద్ధాదివిశ్రమే, నిమం

త్రణోపనేతవ్యద్రవ్యే
గ్రాహభ్యయాదసి. ౨౫౨౩.

రథకారః—(పు) వడ్డంగి పని చేయు
వాడు, వడ్డంగి.

చర్మకారః } —(పు) మాదిగ వాడు,
చర్మకారి } సంబరేణిచెట్టు.

[భటుడు,

ప్రతికారః—(పు) సమానుడు, యుద్ధ
ఘనసారః—(పు) కర్పూరము, ఒకతెగ

పాదరసము.

కృష్ణసారః—(పు) జెముడుచెట్టు, నల్ల
యిరుగుడుచెట్టు, యిట్టిమృగము.

గిరిసారః—(పు) ఇసుము, శివలింగము,
మలయపర్వతము.

పీతసారః—(పు) మంచి గండపుఁ జెట్టు
ఁనుపురన్నెగల రత్నము.

శాలసారః—(పు) వృక్షము, ఇంగువ.

సూత్రధారః—(పు) ఇంద్రుడు, సూత్ర
ధారుడు, (ఆటాడించు వాడు)

వడ్డంగి.

దండధరః—(పు) యముడు, రాజు.

సంప్రహారః—(పు) యుద్ధము, నడక.

ప్రతీహారః } (పు) ద్వారపాలుడు, ద్వా
ప్రతీహార్యః } రము, వ్యవధిలేమి.

అభిహారః—(పు) శత్రువునెదిరించుట,
దొంగతనము, సిద్ధము.

వ్యవహారః—(పు) వృక్ష విశేషము,
పంచెము, ఉనికి.

అవహారః—(పు) దొంగ, జూదము
మున్నగువానియందలి యూట,

నిమంత్రముచెప్పటకుఁ దీసికొనిపోఁ
దగినవస్తువు, మొసలి.

పరివారః పరిజనే ఖడ్గకోశే
పరిచ్ఛదే,
పారావారస్సముద్రే చ పా
రావారం తటద్వయే
అకూపారస్సముద్రేఽపి కూర్ప
రాజేఽపి కీర్తితః,
శింశుమారోఽంబు సంభూత
జంతౌ తారాత్త కాచ్యు
తే. ౨౬౩.

సుకుమారస్తు పుండ్రేత్తో శో
మలే త్వభిధేయవత్,
ధుంధుమార శ్చక్రగోపే గృ
హధూమే పదాలికే.
కర్ణపూరోఽవతంసే స్యాన్నీ
లోత్పలశిరీషయోః,
కరవీరః కృపాణే చ దైత్య
భేదా శ్వమారయోః.
౨౬౪. శ్రేష్ఠగవ్యాం పుత్ర
వత్యా మదితౌ కర
వీర్యపి,

మహావీరః పవౌ తారేవ
శూరే సింహే చ కోకిలే.
౨౬౬. మఖానలే చ కర్క
చ మహావీరో జరాటకే,

ఆత్మవీరః ప్రాణవతి క్ష్యాల
పుత్రే విదూషకే. ౨౬౭.

బార్భటి రస్త్రపావామ్రాస్థం
కురే గణికాసుతే,

చిత్రాటీరో విధౌ ఫాలమంకి
తం యేన తత్ర చ. ౨౬౮

పరివారః—(పు) పరిజనము, కత్తియొఱ,
కప్పుకొనువస్త్రము.

పారావారః—(పు) సముద్రము, (న)
ఆవలియీవలిగట్టులు.

అకూపారః—(పు) సముద్రము, ఆదికూ
ర్పము.

శింశుమారః—(పు) పిడక మొసలి, శింశు
మారచక్రము.

సుకుమారః—(పు) చెఱకు, (త్రి) మృదు
వైనది.

ధుంధుమారః—(పు) ఆర్ద్రపురుగు, ఇంటి
పొగ, పట్టుపురుగు.

కర్ణపూరః—(పు) కర్ణాలంకారము, (న)
నల్ల కలువ, దిరిసెనపూవు.

కరవీరః—(పు) కత్తి, కరవీరుడను రక్క
సుడు, గన్నేరుచెట్టు, కరవీరీ, (స్త్రీ)
ఉత్తమమైనగోవు, పుత్రవతి, దేవ
మాత.

మహావీరః—(పు) వజ్రయుధము; గరు
త్తంతుడు, శూరుడు, సింహము,
కోకిల, యక్షాన్ని విశేషము, తెల్లగుఱ్ఱము,
సంచానపక్షి.

ఆత్మవీరః—(పు) ప్రాణి, బావమఱచి
కొడుకు, విదూషకుడు.

బార్భటిరః—(పు) తగరము, మామిడి
తంకె, మొలక, వేశ్యకొడుకు.

చిత్రాటీరః—(పు) చంద్రుడు, ఘంటాక
ర్ణునకు బలియాయబడిన మేకనెత్తురు

ఘట్టాకర్ణోపహారాయ హ
తచ్చాగ్రాస్త్రబిందుభిః,
పాత్రటీర్యో బుద్ధైరుక్తో ము
క్తవ్యాపారమంత్రణి.
లోహకాంస్యేరజతాస్త్రే
సింహణే పావకేఽపి చ,
ధారాంకురస్తు నాసీరే శీకరే
చ ఘనోపలే. ౨౭౦,
సముద్రారుస్త్రుతో గ్రాహే
నేతుబంధే తిమింగిలే,
విశ్వకద్రుః ఖలే థ్యానే స్వా
దాభేటికకుర్కురే.
అసీపత్రో భవేత్కోశకారే
చ నరకాంతరే,
శతపత్రో రాజకీరే దార్యా
ఘటమయూరయోః.
రాజీవే శతపత్రం తు
వాతపుత్రో హనుమతి,
మహాధూర్తే చ భీమే చ
లక్ష్మీపుత్రః స్వరే హయే.
పూర్ణపాత్రం వస్తుపూర్ణ
పాత్రే వర్ధాపకేఽపి చ,
మహామాత్ర స్సమృద్ధేఽస్య
మాత్యే హస్తిపకాధిపే.
బిందుతంత్రం విదుస్సానిఫలకే
చతురంగకే,
రాగసూత్రం తులాసూత్రే
పట్టసూత్రేఽపి దృశ్యతే
తాళపత్రం తు తాటంకే రం
దాయాం తాళపత్ర్యపి,

గల నొలుగులవాడు.
పాత్రటీర్యః—(పు) ఉద్యోగము చాలిం
చినమంత్రి, లోహపాత్రము, వెండి
గిన్నె, గాజుగిన్నె, అగ్ని.
ధారాంకురః (పు) నేనామఖము, జల
కణము, వడగల్లు.
సముద్రారుః—(పు) మొసలి, కట్ట, తిమిం
గిలము.
విశ్వకద్రుః—(పు) దుష్టుడు, ధ్వని, వేట
కుక్క.
అసీపత్రః—(పు) ఒకతెగ చెఱకు, నరక
విశేషము.
శతపత్రః—(పు) ఒకతెగచిలుక, వడ్రంగి
పిట్ట, నెమిలి, (న) తామరపూవు.
వాతపుత్రః—(పు) హనుమంతుడు,
మిగుల వంచకుడు, భీముడు.
లక్ష్మీపుత్రః—(పు) మన్మథుడు, అశ్వము.
పూర్ణపాత్రం—(న) వస్తువులచే నింపఁ
బడినపాత్రము, నాడీవిభాగకుడు.
మహామాత్రః—(పు) సంపూర్ణుడు,
మంత్రి, మావటివాడు.
బిందుతంత్రం—(న) నెత్తపలక, (పు)
చదురంగము.
రాగసూత్రం—(న) త్రాసు త్రాడు,
పట్టపుదారము.
తాళపత్రం—(న) చెవ్వాకు, (నీ) ఎలుక
చెవిచెట్టు.

అగ్నిహోత్రోఽగ్నిహవిహో

రీతిహోత్రోఽనలాఽగ్నియో
వీరభద్రోఽశ్వమేధాశ్వే వీర
శ్రేష్ఠే చ వీరణే.

పారిభద్రస్తు మందారనింబ
పాదపయోర్వతః ౨౭౭.

బలభద్రో రాహిణేయే త్రా
యమాణౌషధావపి, బల

భద్రాకుమారాశ్చం స్యా
దధచంద్రస్తు చంద్రకే. ౨౭౮.

గళహస్తే బాణభేదేఽశ్వ
ధచంద్రా త్రిపుద్బిది,

ధాత్తరాష్ట్రోఽసితాస్యాంస్త్రి
హంసకౌరవభోగిషు.

ధృతరాష్ట్రస్సస్మరాజ్ఞీ స్యాత్పు
క్షీక్షీత్రయభేదయోః,
ధృతరాష్ట్రీ హంసప
త్నాశ్చం

సీరదాష్ట్రో భుజంగమే. ౨౮౦.
వరాహాకృతివిష్ణో చ

వక్రవక్రశ్శృకే ఖితే
కటంభరా ప్రసారిణ్యాం రో

హిణ్యాం గజయోషితి.
౨౮౧. కలంబికాయాంగో

లాయాం వర్షాభూమూ
ర్వయోరపి,

మణిచ్ఛిద్రా తు మేదాయా
మృషభాశ్శృషభేఽపి చ.

అగ్నిహోత్రః—(పు) అగ్ని, హోమాధ
వగు నన్నము.

వీతిహోత్రః—(పు) అగ్ని, సూర్యుడు.

వీరభద్రః—(పు) అశ్వమేధమున వదిలిన
గుఱ్ఱము, మహావీరుడు, ఆపురుగడ్డి.

పారిభద్రః—(పు) పారిజాతవృక్షము,
బాడివపురజెట్టు.

బలభద్రః—(పు) బలరాముడు, (నీ) కలు
కాంతచెట్టు, కలబంద.

అధచంద్రః—(పు) నెమిలికన్ను, మెడ
బట్టినెట్టుట, అధచంద్రబాణము, (నీ)
నల్ల తేగడ.

ధాత్తరాష్ట్రః—(పు) నల్లనిముక్కు—కాళ్లు
గల హంస, ధృతరాష్ట్రుని కుమారుడు,
హము.

ధృతరాష్ట్రః—(పు) మంచిరాజు, పక్షినిశే
షము, ధృతరాష్ట్రుడు, ధృతరాష్ట్రీ
(నీ) ఆడుహంస.

సీరదంష్ట్రః—(పు) సర్పము, ఆదివరాహము.

వక్రవక్రః—(పు) చిలుక, దుర్గాధుడు.

కటంభరా—(నీ) గొంతుమగ్గోరు చెట్టు,
కటుకరోహిణి, ఆడేసుగు, తేగ
బచ్చలికూర, మణిశీల, కప్ప, చౌగ
చెట్టు.

మణిచ్ఛిద్రా—(నీ) మేదయనుగంధద్రవ్య
ము, ఋషభమనునోషధి.

తుంగభద్రా నదీభేదే తుంగ
భద్రో మదోత్కటే,
దండయాత్రా దిగ్విజయే సం
యానవరయాత్రయోః.
దేహయాత్రా భోజనే స్వా
త్పుతాంతగమనేఽపిచ,
విభావరీ హరిద్రాయాం రజ
న్యాం చ విభావరీ. ౨౦౮.
వివాదే వస్త్రకుట్యాం చ
కుట్టన్యాంచక్రయోషితి,
కుంభకారి కులాల్యాం స్వా
త్కుంభకారః కులాలకే.
తుండికేరీ తు కారాస్సన్యాం
బింబికాయామపీవ్యతే,

అథ రాంతః పంచవర్ణః.

పాంశుచామర ఇత్యేష దూ
ర్వాంచితతేజోభి. ౨౦౯.
వర్ధాపకే ప్రశంసాయాం
పురోహితా ధూళిగుచ్ఛకే,
స్వాత్పాదచత్వరశ్చాగే నై
కతేపిప్పలేఽపిచ. ౨౧౦.
కరకే పరదోమైకభా జి
పూరుషకేఽపిచ,
విప్రతీసారమిచ్ఛంతి కాక్ర
త్యేఽనుశయే యః.
సమభిహారో భృశార్థే చ
పానఃపున్యేఽపి కథ్యతే.
పీతకావేరమిచ్ఛంతి పితృభే
కుంకుమేఽపిచ. ౨౧౧.

తుంగభద్రా—(సీ) తుంగభద్రానది, (పు)
మదపుటే సుగు.

దండయాత్రా—(సీ) దిక్కులు జయిం
చుట, యుద్ధయాత్ర, ఆధ్వరయాత్ర.

దేహయాత్రా—(సీ) భోజనము, చావు.

విభావరీ—(సీ) పసుపు, రాత్రి, వివా
దము, దేరా, తార్పుకత్తె, ఆడు
చక్రవాకము.

కుంభకారి—(సీ) కుమ్మరిస్త్రీ, కుంభకారః,
(పు) కుమ్మరివాడు.

తుండికేరీ—(సీ) ప్రత్తిచెట్టు, దొండచెట్టు.

రాంత పంచవర్ణము.

పాంశుచామరః—(పు) గజీకినేల, జ్యోతి
ష్కుడు, స్తోత్రము, తెక్కలచప్పడు,
ధూళిసమూహము.

పాదచత్వరః—(పు) మేక, ఇసుక, రావి
చెట్టు, వడగండ్లు, పరులతప్పు లెన్ను
వాడు.

విప్రతీసారః—(పు) చెడ్డపని, పశ్చాత్తా
పము, క్రోధము.

సమభిహారః—(పు) మిక్కిలి, పలుమాటలు.

పీతకావేరం—(న) ఇత్తడి, కుంకుమ.

తాలీసపత్రం తాలీశే తామ
లక్ష్మణమపి స్మృతం,
భవేదుత్పలపత్రం తు తద్దళే
స్త్రీనఖతుతే. ౨౯౦.

తమాలపత్రం తా పి ం ఛే
పత్రకే తిలకేఽపి చ,
సర్వతోభద్ర ఇత్కుక్తుః కా
వ్యచిత్రే గృహంత రే.
౨౯౧. నింబేఽపి సర్వతో
భద్రా గంభారీనటయో
షితోః,

వస్వోకసారా శ్రీదస్య శక్ర
స్య నళినీపురోః. ౨౯౨.
భవేత్కపిలధారాఖాపి స్వ
ర్నదీ తీర్థభేదయోః,

అథ లాంతో ద్వివర్ణః

బలం గంధరనే రూపే స్థామ
ని స్థా ల్యై నై న్యయోః,
బలో హలాయుధే దై
త్యభేదే బలిని వాయినే.
౧. వాట్యాలకే బలా
తూక్తా

పలం తూన్దానమాంసయోః,
ఫలం హేతుసముత్థే స్వా
త్ఫలకేవ్యుష్టిలాభయోః.
౨. జాతీఫలేఽపి తక్కి
లే సస్యబాణాగ్రయోర
పి, ఫలిన్యాం తు ఫలా
స్సాహు స్త్రీఫలాయాం ఫ

తాలీసపత్రం— (న) తాడిసపత్రి, నేల
యసిరిక చెట్టు.

ఉత్పలపత్రం—(ఁ) కలువచేకు, నఖతుత
విశేషము.

తమాలపత్రం—(ఁ) చీకటిమాను, మక
రికాపత్రము, బొట్టు.

సర్వతోభద్రః—(పు) సర్వతోభద్రమను
పద్యబంధము, నలువైపులనుండు
భవంతి, వేషచెట్టు, (స్త్రీ) గుమ్మడు
చెట్టు, నాట్యస్త్రీ.

వస్వోకసారా—(స్త్రీ) కుబేరునినది, అలకా
పురి, ఆకాశగంగ, ఆమరావతి.

కపిలధారా—(స్త్రీ) ఆకాశగంగ, కపిల
తీర్థము.

లాంత ద్వివర్ణము

బలం—(న) బాలింతబోలు, రూపము,
శరీరపటుత్వము, బలుపు, నై న్యము,
(పు) బలరాముడు, బలాసురుడు,
బలవంతుడు, కాకి, (స్త్రీ) ముత్తవ
పులగపులజెట్టు.

[మాంసము.

పలం— (న) నాలుగుకర్షముల యెత్తు,

ఫలం— (న) ప్రయోజనము, సొగటాల
బల్ల, పండు, లాభము, జాడికాయ,
తక్కిలఫలము, పైరుచివర [పంట],
బాణము:చివర, (స్త్రీ) ప్రేంకణపులజెట్టు,
(ప్ష) కరకతాడిఉసిరికలు.

లం క్యచిత్. 3.

జలం గోకలలే నీరేప్రీతేరే
చ జడేన్యతే,

ఖలం భూస్థానకల్మషం క్రూ
రే నీచేఽధమే ఖలః. ౪.

గళస్సజ్జనే కంఠే
చలః కంపే చలాశ్రయే,

దళం శస్త్రీచదోత్సేధ తద్ద
వ్యే ఖండపల్లయోః. ౫.

నలః పోటగళే రాజ్ఞి పిశ్చ
దేవే కపిశ్వరే, నళీ మన

శ్చియాయాం తు కమలే
తు నళం మతం.

తలం స్వరూపా ధరయోః
ఖడ్గముష్టిచపేటయోః,

జ్యాఘాతవారణే ౭ పి
స్యాత్తలస్తాశతరావపి. ౮.

మలం కిష్టే పురిషే చ పాపే
చ కృపణే మలః,

శలం తు శల్లకే లోమ్ని శలో
భృంగే గణే విధౌ.

ఖలం భవేనప్రహతే సార
సంక్షిప్తవేధసోః,

బిలం చిద్రే గుహాయాం చ
బిలఉచ్చైశ్చివాహయే.

ఛలం తు సలితే వ్యాజే
పులం తు విపులేన్యతే,

పులస్యాత్పులకే చాపి
కులం జనపదే గృహే. ౧౦.

సజాతీయగణే గోత్రే

జలం—(స) గోగర్భస్థపిండము, జలము, కురువేరు, (త్రి) మందమతి.

ఖలం—(స) భూమి, చోటు, పాపము, (త్రి) దుష్టార్థము, నీచము, తక్కువ,

గళః—(పు) సజ్జరము, కంఠము.

చలః—(పు) కదలిక, (త్రి) కదలికగలది.

దళం—(స) కత్తియొలు, గొప్పతనము, (త్రి) ఉన్నతమైనది, (స) తునుక, ఆకు.

నలః—(పు) కిక్కిసగడ్డి, నలమహారాజు, పిశ్చదేవతలలో నొకడు, నలుడును వానరుడు, నళీ (నీ) మణిసిల, (స) తామరపూవు.

తలం—(స) ఆకారము, క్రిందిభాగము, (పు) కత్తిపిడి, చెంపదెబ్బ, నారిదెబ్బ

తగులకుండ చేలికి గట్టుకొను నత్తెము, తాటిచెట్టు.

మలం—(స) ద్వాదశశులములు, విరేచనము, పాపము, (పు) లోభి.

శలం—(స) ఏదుపంది, ఏదుపంది ముల్లు, (పు) తుమ్మెక, సమూహము, బ్రహ్మ.

ఖలం—(స) దుష్టవిపాలము, సారాశము, విష్ణువు చేక బ్రహ్మ.

బిలం—(స) రంధ్రము, గుహ, (పు) ఉచ్చైశ్చవమను గుట్టము.

ఛలం—(స) వెనుదీయుట, నెపము.

పులం—(త్రి) విస్తారము, (పు) గగుర్పాటు.

కులం—(స) దేశము, గృహము, సజాతీయ సమూహము, వంశము, దేహము.

దేహేఽపి కథితం కులం,
కాలో మృత్యో మహాకాలే
సమయేయమకృష్ణయోః.
౧౧. కృష్ణత్రివృత్తి కాలా
తు నీలీమంజిష్ఠయోరపి,
కాళీ గౌర్యాం క్షీరకీటే
కాళికామాతృభేదయోః.
౧౨. నవాంబువాహ బృం
దేఽపి పరీవాదేఽపి చ
కృచితో,
భాలం లలాటమహాసోః కాల
స్కంధమహీరుహే. ౧౩.
కాలో హలనృపే మత్స్య
ప్రభేదే సర్వకద్రుమే, కా
లా గృహే తరుస్కంధ
శాఖాగారైకదేశయోః
మాలం తేత్రే జనే మాలో
మాలా పుష్పాదిదామని,
సాలః పాదఃకమాత్రేఽపి ప్రా
కారే సర్వకద్రుమే. ౧౪.
తాలః కరతలేఽంగుష్ఠమధ్య
మాభ్యాం చ సప్తితేగీత
కాలక్రియామానే తా
లః ఖడ్గాదిమష్టిభు. ౧౬.
ద్రుమభేదే కరాస్ఫాలే
తాళం తు హరితాళకే,
వాద్యభాండేఽపి కాంస్య
స్య తాళచ్ఛిషి కంపనే.
జాలం గహక్ష ఆనాయే కో
రకే దంభ బృందయోః,

కాలః—(పు) మృత్యువు, శంకరుఁడు,
కాలము, యముఁడు, నీలవర్ణము, (నీ)
నల్ల తెగడ, నీలిచెట్టు, మంజిడి చెట్టు,
కాళీ, (నీ) పార్వతి, పాలవలన జనించు
నొకపురుగు, కాళికాదేవి, మాతృ
కలలోనొకలె, మేఘమాలికి, నింద.

భాలం—(న) ముఖము, తేజము, చీకటి
మూసు.

కాలః—(పు) శాలివాహనుఁడను రాజు,
వేగముగఁబోవుచేఁపు, వేగిస చెట్టు,
(నీ) గృహము, పెద్దకోవ్వు, ఇంటి
యందుఁ గొంతభాగము.

మాలం—(న) మెట్టభరామి, (పు) మాల
జనము, (నీ) పూలదండ.

సాలః—(పు) వృక్షము, ఆవరణము,
వేగిసచెట్టు.

తాలః—(పు) కరపుటము, లొడి తెడు,
సంగీత సంబంధమగు తాళము, కత్తి
మొదలగు వానిసిడి, తాటి చెట్టు,
చప్పట్లు, (న) హరిదళము, వాయించు
కుండ, కంచుతోఁజేసిన తాళపుచిప్ప,
చలించుట.

జాలం—(న) కిటికి, వల, మొగ్గ, మోస
ము, సమూహము, (పు) కడిమిచెట్టు,

జాలో నీపద్రుమే జాలీ
కోశాతక్యాము దాహృ
తా. ౧౮.

వ్యాలో భుజంగమే క్రూరే
శ్వాపదే దుష్టదంతిని
నాళం దండే సరోజాదేర్నాలీ
శాకకలంబకే. ౧౯.

స్థాలం భాజనభేదేఽసి స్థాలీ
స్యాత్పాటలోఖయోః,
ఫాలం నీరోపకరణే కార్పా
సాదికవాససి. ౨౦.

బాలః చే శిశౌ మూరేఖ
ప్రీతేరేఽశ్వేభపుచ్చ
యోః, ఆలంకారాంతరే
మేధ్యా బాలీ బాలాత్రు
టిస్త్రీయోః. ౨౧.

చేలో నీచేఽన్యవచ్చేలమం
శుకే గర్హితేఽన్యవత్,
భేలః ప్లవే భీరుకేచ నర్బుద్ధి
మునిభేదయోః. ౨౨.

కోలః కపాల ఉస్సంగే భే
లకే హోత్రిచిత్రయోః,
కోలా కణాయాం చవ్యే
చ కోలం తు బదరీఫలే.

శైలో భూభృతి శైలం తు
శైలేయే తాగ్యశైలకే,

శీలం స్వభావే సద్వృత్తే
నీలః కృష్ణే నగాంతరే. ౨౪.

నీలః కవీశ్వరే నీలీ వృక్ష
లాంఛనభేదయోః,

జాలీ, (నీ) పొట్లచెట్టు.

వ్యాళః—(పు) సాము, క్రూరుడు, పెద్ద
పులి, చెడ్డయేనుగు.

నాళం—(న) తామర మొదలగువాని
తూడు, నాలీ, (నీ) తొడిమ.

స్థాలం—(న) కంచము, స్థాలీ (నీ) కలి
గొట్టు చెట్టు, వంటకుండ.

ఫాలం—(న) నాగటికట్టు, నూలుమున్నగు
వానితో నేసిన వస్త్రము.

బాలః—(పు) జుట్టు, (త్రి) బాలుడు,
మూర్ఖుడు, (ష్ట) కురు వేరు, (పు)
గుట్టుముతోక, వసుగుతోక, బాలీ,
(నీ) పోగులు, పవిత్రమైనది, (నీ) తృటి
కాలము, బాలిక.

చేలః—(త్రి) నీచుడు, (న) వస్త్రము,
(త్రి) నిందింపఁదగినది.

భేలః—(పు) తెప్ప, (త్రి) భయస్వభా
వుడు, బుద్ధిహీనుడు, భేలముని.

కోలః—(పు) తలపుట్టె, బడి, తెప్ప, పంది,
చిలుకపులి, (నీ) పిప్పలిచెట్టు, చవ్యమను
గంధద్రవ్యము, (న) రేగుపండు.

శైలః—(పు) పర్వతము, (న) తాతిపువ్వు,
రసాంజనము.

శీలం—(న) స్వభావము, సద్వృత్తనము.

నీలః—(పు) నలుపు, నీలపర్వతము, నీలుఁ
డనువానరుడు, నీలీ, (నీ) నీలిచెట్టు,
గుర్తు.

కూలం స్థూపే తటాకే చ
నై న్యపృష్ఠప్రతీరయోః,
తూలః పిచో భ వేత్తూలం
బ్రహ్మదారువిహాయసాః,
మూలమూద్యే శిఫాయాం
స్యాద్భునికుంజాం తి కేషు
చ. ౨౬.

శూలం ప్రహరణే మృత్యు
కేతనేరోగయోగయోః,
శూలాదుష్టవ థాస్థాయ
కీలకే పణ్యయోషితి. ౨౭.

స్థూలం స్యాత్ప్రీవరే కూపే
నిష్ప్రజ్ఞే పునరన్యవత్,
అన్యో రసప్రభేదే స్యాద
మ్ని చాంగేరికాషథా.

శుక్లో యోగాంతరే శ్వేతే
శుక్లం రజతరేతసాః,

మల్లః పాత్రే కపాలే చ మ
త్స్యభేదే బలీయసి. ౨౯.

భల్లః భల్లీ చ బాణే స్యాద్భు
ల్లో భల్లూక ఇష్యతే,
భల్ల్యాత క్యాం చ భల్లీ
స్యాత్కూల ఆర్ద్రే చ
సూరణే. ౩౦.

చుల్లచిల్లా మతా క్షిన్ననేత్రే
క్షిన్నాక్షి పిల్లవత్, ఆతా
పిని భవేచ్ఛిల్లశ్చిల్లీ స్యా
ద్దాడవాస్తుకే. ౩౧.

చుల్లీ చితాయాముద్ధానే
క్వచిద్వాద్యేఽప్యదీరితా,

కూలం—(న) దిబ్బ, తటాకము, నై న్యము
వెనుకభాగము, బద్ధు.

తూలః—(పు) దూది, (న) గంగ రావి
చెట్టు, ఆకాశము.

మూలం—(త్రి) మొదటిది, (న) వేరు,
మూలానక్షత్రము, పొదరిల్లు, చేరువ.

శూలం—(న) శూలాయుధము, మర
ణము, జెండా, శూలరోగము, ఒక
గ్రహయోగము, (సీ) కొట్టు, వేశ్య.

స్థూలం—(త్రి) బలిసినది, సమూహము,
బుద్ధిహీనము.

అన్యః—(పు) పులుసు, అమ్మి, (సీ) చింత
పండు.

శుక్ల—(పు) పంచాంగ యోగవిశేషము,
తెలుపు, (న) వెండి, రేతస్సు.

మల్లః—(పు) ప్రమిదె, చెక్కిలి, మత్స్య
విశేషము, జెట్టివాడు.

భలః } (పు) బాణము, (పు) ఎలుగు
భల్లీ } బంటు, (సీ) జడిచెట్టు, కాలము,
అల్లము, కందదుంప.

చుల్లః } (పిల్లశబ్దమువలె) (త్రి) తడికన్ను
చిల్లః } కలది, తడికన్ను, చిల్ల, (పు)
చీమరపిట్ట, చిల్లీ, (సీ) చిట్టికూర.

చుల్లీ—(సీ) చితి, ప్రాయ్య, వాద్యవిశే
షము.

వల్లీ వీరుధి సంతానే వల్కులే
కుసుమాంతరే. 3౨.

ఖల్లీ తు హస్తపాదావమర్ద
నాఖ్యరుజి స్తృతా, ఖల్లో
వస్త్రప్రభేదే స్యాన్ని మ్నే
చర్మణి చాతకే.

ఆలుర్గలంతికాయాం చ కంద
భేదేఽపి భేలకే,

పీలుర్గజే ద్రుమే కాండే పర
మాణుప్రసూనయోః,
3౪. పీలుస్తాశ్శీఖాండే చ

మాలుః పత్రలతాస్త్రియోః,
శాలుః కషాయద్రవ్యే స్యా
చోఽరకాఖ్యావ భేఽపి
చ. 3౫.

బలిశ్చామరదండే చ జరయా
శ్శృఙ్గచర్మణి, ఉదరావయ
వే దైత్యే కరపూజ్యోప
హారయోః. 3౬. గృహ
దారువిశేషే చ గంధకే
చ క్వచిన్నతః,

ఛోలా యానాంతరేనీల్యాం
మేలా స్యాన్తేలకే మషా.

ఇలా కళత్రే సౌమ్యస్య ధరి
త్యాగిం గపి వాచి చ,
కీలా క్షోణినిర్హతే శంకా
జ్వాలే చ కీలకత్. 3౭.

శిలా కునట్యాం దృఢది
ద్వారాధః సీతదారుణి,
శిలం శిలీ భవేదుంచే గం

వల్లీ—(నీ) తీగె, సంతానము, నారచీరె,
పుష్పవిశేషము.

ఖల్లీ—(నీ) రోగవిశేషము, ఖల్లు, (పు)
వస్త్రవిశేషము, వల్లపుతాపు, తోలు,
చాతకపక్షి.

ఆలుః—(పు) గిండిచెంబు, (న) ఆలుగడ్డ,
తెప్ప.

పీలుః—(పు) ఏనుగు, గొలుగు చెట్టు,
బాణము, అన్నిటికంటె చిన్నవస్తువు,
పుష్పము, తాటిచెక్క.

మాలుః—(పు) మళరికాపత్రము, స్త్రీ,
శాలుః—(పు) వగరువస్తువు, చోరకమను
నోపధి.

బలిః—(పు) సురటికట్టు, (నీ) ముడుతలు
పడని చర్మముగలవాడు, కడుపు
మీడిముడుత, బలిచక్రవర్తి, (పు)
పన్ను, పూజాద్రవ్యము, పంచమోపు
కట్ట, గంధకము.

ఛోలా—(నీ) ఉమ్మాల, నీలిచెట్టు.

మేలా—(నీ) కలయిక, మసి.

ఇలా—(నీ) బుధునిభార్య, భూమి, గోవు,
వాక్కు.

కీలా—(నీ) కీలశబ్దమువలె మోచేతి
దెబ్బ, మేకు, (పు) మంట.

శిలా—(నీ) మణిసిల, తాయి, గుప్తము
క్రిందవేసవలక, (న) ఉంచువృత్తి,
శిలీ, (నీ) ఆడుపిల్ల.

తూపద్యం యథాక్ర
మం. 3౯.

తులా పలశలే రాశౌ భాండే
సా దృశ్యమానయోః,
గృహణాం దారుబద్ధా
యాం పీఠికా యామపీ
ష్యతే. ౪౦.

వేలా కాలే చ జలదేస్తీరసి
రవికారయోః, ఆక్షిప్తమ
రణే రాగే నీమ్ని వాచి
బుధస్త్రియాం. ౪౧. భో
జనే ౭ పీశ్యరాణాం
స్యాత్

ర్షులా దహితరి స్తృతా,
ఆతపోర్తా జలూ కా
యాంర్షూలీ క్వాపి విలో
క్యతే. ౪౨.

కలా స్యాన్తులరై వృద్ధా
శిల్పాదా వంశమాత్రకే,
షోడశాంశే చ చంద్రస్య
కలనా కాలభేదయోః
౪౩. కలం శుక్రే కలో ౭
జీర్ణే ౭ ప్యవ్యక్తమధురధ్వ
నౌ,

లోలా జిహ్వకమలయోగ్లో
లశ్చలసత్పల్లయోః. ౪౪.
లీలాం విదుః కేలివిలాసభేలా
శృం గార భావ ప్రభవ
క్రియాసు,

హేలా మవజ్జానవిలాసయో
విశ్వకో—19

తులా—(నీ) నూలుపలముల తాయి,
తులారాశి, కుండ, సామ్యము, తక్కిండ,
దూలమున కడుగునవేయు దిమ్మె.

వేలా—(నీ) సమయము, చెలియలికట్ట,
ఉప్పెన, సుఖవగుమరణము, అసురా
గము, పొలమేర, వాక్కు, బుధుని
భార్య, ప్రభువులభోజనము.

ర్షులా } — (నీ) కుమార్తె, ఎండమావులు,
ర్షూలీ } జలగ.

కలా—(నీ) వడ్డి, శిల్పాదివిద్యలు, భాగ్యము,
చంద్రునిలో, బదియా అవసాలు,
కూర్చుట, తొమ్మిదిగడియల కాలము,
(న) రేతస్సు. (పు) అజ్జీర్ణవాగ్ధి,
అవస్థ క్తమధురధ్వని.

లోలా—(నీ) నాలుక, లక్ష్మీ, (త్రి) చం
చలమైనది, అభిలాషగలది.

లీలా—(నీ) క్రీడ, ప్రేమాతిశయమున
వేషభాషణాదులఁ బ్రియుననుకరించు
ట, శృంగారచేష్ట, విధము.

హేలా—(నీ) తిరస్కారము, శృంగార

శ్చ

హాలా సురాయాం సృపతౌ
చ హాలః, ౪౫.

గోలా సఖివద్ధలయోగ్లోలం
లయోనుసారతః, పత్రాం
జనే కునట్యాం చ గోదా
వర్యాం చ మండలే.

అలిస్సురా పుష్పలిహా
రాళిస్తు విశదాశయే, అళిః
పంక్తౌ చ సఖ్యాం చ
నేతౌ చ పరిక్షీర్తితా. ౪౭.

కలిస్సాన్త్యలహే శూరే
కలిరంత్యయుగే యుధి,
ధూళిస్సంఖ్యాంతరే రేణౌ
దులిస్తు కమలే మనౌ.
మాళిః కిరీటే ధమ్మిలే కంకేళి
ద్రుమచూడయోః,
శాలిస్తు గంధమూర్జారే కల
మాదిషు చ స్సృతః.

పాళిః కర్ణలతాగ్రే ౭శ్రౌ పం
క్తావంక ప్రదేశయోః,
పాళిః ప్రస్థే చ యూకా
యాం జాతశ్శుస్త్రియా
మపి, ౫౦.

ఝిల్లీ స్వాదాతపరుచౌ వర్త్యా
ముద్వర్తనాంశుకే,
పల్లీ స్వాదజమోదాయాం
పుష్పభేదేపి వీరుధి.

పల్లీ కుటీగ్రామకయోః పల్లః
ఘాలకుఘాలకే,

చేష్టావిలాసము.

హాలా—(సీ) కల్లు, (పు) హాలుడను
రాజు.

గోలా—(సీ) చెలికత్తె, (త్రి) గుండ్రనిది,
(న) పత్రాంజనము, మణిశిల, (సీ)
గోదావరీనది, మండలాకారము.

అళిః—(సీ) కల్లు, తుమ్మెద.

అళిః—(పు) నిర్మలాంతఃకరణుడు, (సీ)
వరుస, చెలికత్తె, కట్ట.

కలిః—(పు) జగడము, శూరుడు, కలి
యుగము, యుద్ధము.

ధూళిః—(సీ) సంఖ్యాభేదము, దుష్టు.

దులిః—(పు) తా.బేలు, దులిమహాముని.

మాళిః—(ప్ర) కిరీటము, కొప్ప, (పు)
అశోకవృక్షము, (ప్ర) శిఖ.

శాలిః—(పు) జవ్వాదిపిల్లి, పైరులు.

పాళిః—(సీ) చెవితమ్మె, ఆయుధముల
వాయి, వరుస, గుడ్డు, ప్రదేశము,
కొండచరియ, పేను, మీసములుగల
యాడువి.

ఝిల్లీ—(సీ) ఎండవెలుగు, వత్తి, తుడి
చెడుగుడ్డ.

పల్లీ—(సీ) ఓమము, పుష్పవిశేషము,
తీగె.

పల్లీ—(సీ) గుడిసె, పల్లెటూరు, పల్లః,
(పు) ధాన్యపుబొట్ట.

తల్లి తలున్యం తల్లమ్ జల
ధారాంతరేఽపి చ. ౫౨.

తల్లి—(నీ) యశావనవతి, తల్లః, (పు)
చెఱువు.

అథ లాంత నీవర్ణః.

లాంత నీవర్ణము.

కమలం సలిలే తామ్రే జలజే
శ్లోమ్ని భేషజే, మృగశే
దేఽపి కమలః కమలా
శ్రీవరస్త్రియోః. ౫౩.

కమలం—(న) జలము, రాగి, తామర
పూపు, వక్షమందలి యెఱ్ఱనిమాంసము,
(పు) ఒక తెగ జింక, (నీ) లక్ష్మీ, ఉత్తమ
స్త్రీ.

చపలః పారదే మీనే చోరకే
ప్రస్తకాంతరే, చపలో
వానరే నీచే దుర్విసీతేఽ
నవస్థితే, ౫౪. చపలం
క్షణికే శీఘ్రే చపలశ్చి
కురే చలే, చపలా కమలా
విద్యుత్పుం శ్చలీ పిప్ప
లీమచ. ౫౫.

చపలః—(పు) పాదరసము, చేప, చండక
మను గంధద్రవ్యము, ఒక విధమగు
తాయి, శోఠి, (త్రి) నీచుఁడు, దుర్దా
ర్థుఁడు, సంచరించునది, (న) క్షణము,
శీఘ్రము, (పు) జుట్టు, (త్రి) చలించు
నది, (నీ) లక్ష్మీ, మెఱపు, అంకుటాలు,
పిప్పలితీగ.

ఉపలః ప్రస్తరే రత్నే శర్క
రాయాం స్త్రుతోపలా,
ఉత్పలం మాంససూర్యే స్వా
త్కుష్ఠేందీనః యోఽపి.

ఉపలః—(పు) తాయి, రత్నము, (నీ)
మొఱపతాయి.

అనలో వసుభేదాగ్నా
వనిలో వసువాతయోః,

ఉత్పలం—(న) కాల్పుటకై మాంసమునకు
గుచ్చునుపకడ్డి, చెంగల్వకోపు, నల్ల
కలువ. | అగ్ని.

అనలః—(పు) వసువులలో నొకఁడు,
అనిలః—(పు) వసువులలో నొకఁడు,
వాయువు.

శకలం త్వచి ఖండే స్వాద్రాగ
వస్తుని వల్కులే. ౫౬.

శకలం—(న) చర్మము, తునుక, రంజక
ద్రవ్యము, నారచీర.

గరళం తు విషే మానే గర
ళం తృణపూలకే,

గరళం—(న) విషము, పరిమాణము, గడ్డి
మోపు.

తరళశ్చపలే పిద్యే హరమధ్య
మణావపి. ౫౭. భాసురే

తరళః—(త్రి) చంచలమైనది, జారుడు,
(పు) నాయకమణి, మెఱయునట్టి, (నీ)

చాథ తరళా యవానీ
 సురయోర్మతా,
 సరళః పూతికాష్ఠే స్వాదు
 చారావక్రయోరపి. ౧౯.
 కపిలో మునిభేదే స్వాద్వా
 సుదేవే చ పావకే, కపిలా
 శింశుపాయాం చ రేణు
 కాగోవిశేషయోః, ౨౦.
 పుండరీకకరిణ్యాం చ పింగే
 తు కపిలోఽన్యవత్,
 పలలం తిలచూర్ణే స్వాత్పల
 లం పంకమాంసయోః.
 ౨౧. పలలో యాతుధా
 నే స్వా
 త్పటలం ఛదిషి వ్రజే, పిటకే
 నేత్రరోగే చ తిలకే చ
 పరిచ్ఛదే. ౨౨.
 జగలః పిష్టమద్యే చ మేదకే
 మదనద్రుమే, కిశవే
 ఛగల శ్చాగే ఛగలీ ఛాగ
 మాతరి. ౨౩. వృద్ధదారక
 థైషజ్యే ఛగలం నీల
 వాససి,
 పిప్పలో బోధివృక్షే స్వా
 త్పక్షి భేదే నిరంగుళే.
 ౨౪. పిప్పలం పసనచ్ఛద
 ప్రభేదే సలిలే మతం,
 కణాయాం పిప్పలీప్రాక్తా
 ధవళస్సుందరే సితే. ౨౫.
 మహాక్షే చాథ ధవళీ

గంజి, కల్లు.

సరళః—(పు) దేవదారువృక్షము, (త్రి) గంభీరమైనది, తిన్నది.

కపిలః—(పు) కపిలముని, విష్ణువు, అగ్ని, (నీ) ఇరుగుండుచెట్టు, రేణుకయను గంధద్రవ్యము, కపిలగోవు, పుండరీక మను దిగ్గజముభార్య (త్రి) కపిల వర్ణముగలది.

పలలం—(న) తెలికపిండి, బురద, మాంసము, (పు) రాక్షసుడు.

పటలం—(న) ఇంటికప్పు, సమూహము, కురుపుబొబ్బ, నేత్రరోగము, బొట్టు, పరివారము.

జగలః—(పు) పిండితోఁజేయుకల్లు, కల్లు మడ్డి, మంగచెట్టు (త్రి) మోసగాడు.

ఛగలః—(పు) మేక, ఛగలీ (నీ) ఆడు మేక, బొద్దిచెట్టు, (న) నల్లనివస్త్రము.

పిప్పలః—(పు) రావిచెట్టు, బాతు, వేళ్లు లేనివాడు. (న) వస్త్రము, జలము, పిప్పలీ (నీ) పిప్పలితీగ.

ధవళః—(త్రి) సుందరమైనది, తెల్లనిది, (పు) ఆబొతు, ధవళీ (నీ) తెల్లని

సౌరభేయ్యా ముదీరితా,
కుశలం చోత్పలే ముక్తాఫ
లేఽపి బదరీఫలే. ౬౬.

కుశలశ్శిక్షితే డే మపర్యా
ప్తి సుకృ తేషు చ, కుశ
లం

ముసలం తు స్యాదయోఽ
గ్రే ముసలీ మతా. ౬౭.
తాళమూల్యామాఖుషర్ణి
గృహగోధికయోరపి,

నిచుళో హిజ్జలతరానిచుళస్త
నిచోలకే. ౬౮. నిచుళః
కవిభేదే స్యాద్వాసిరేస్థల
వేతనే,

పిచులో ఝూబుకే తూలే
హిజ్జలే జలవాయనే. ౬౯.

విపులః పృథులేఽగాధే మేరు
పశ్చిమభూధరే,

తుములః కలివృక్షే స్యాత్తు
ములం రణసంకులే. ౭౦.

బహుళః కృష్ణపక్షేఽగ్నా
వసితే బహుళా గవి,
ఏలాయాం నీలికాయాం
చ బహుళాః కృత్తికాసు
చ. ౭౧. బహుళం ప్రాజ్య
నభసో

ర్థాతులో మదనద్రుమే, మా
తుర్భూతరి ధుత్తూరే.

వ్రీహిభేదేఽపి మాతులః
కుటిలం వాచ్యనదృగ్నే కు

యావు.

కుశలం—(న) కలువ, ముత్యము, రేగు
పండు.

కుశలః—(త్రి) నేర్పరి, (న) డేమము,
సమృద్ధి, పుణ్యము.

ముసలం—(న) రోఁకలి, ముసలీ (నీ) నేల
తాడిచెట్టు, ఎలుకజీడిచెట్టు, బల్లి.

నిచుళః—(పు) ఎఱ్ఱగన్నేరుచెట్టు, బురకా,
నిచుళుడలకవి, నీటిప్రబ్బచెట్టు, మెట్ట
ప్రబ్బచెట్టు.

పిచులః—(పు) పక్కెచెట్టు, దూది, ఎఱ్ఱ
గన్నేరుచెట్టు, నీరుకాకి.

విపులః—(త్రి) విస్తారమైనది, లోఁతైనది,
(పు) విపులవర్షతము.

తుములః—(పు) తాండ్రచెట్టు, (న) యుద్ధ
మందలి కలకలము.

బహుళః—(పు) కృష్ణపక్షము, ఆగ్ని, నల్ల
నిది, (నీ) ఆవు, ఏలకుటీరగ, నీలిచెట్టు,
(ని-బ) కృత్తికానక్షత్రము, (త్రి)
విస్తారము, ఆకాశము.

మాతులః—(పు) మంగచెట్టు, మేనమామ,
ఉష్ణేత్రచెట్టు, ధాన్యవికేషము.

కుటిలం—(త్రి) వంకరయైనది, (నీ) నది

టిలా సరిదంతరే,
జటిలస్తు జటాయుక్తే జటిలా
మాసికౌషధా. ౭౩.

సుతల ప్రతటా చేతి వాతా
భువిద్వయే, స్యాతాప
ట్టాలికాబంధే తంతా
గుళికరే క్రమాత్. ౭౪
పిత్తశం తైజసద్రవ్యే పిత్తశః
పిత్తసంగతే, పిత్తశా
తోయపిష్పగ్ధ్యాం

నిస్తలం వర్తులే చలే. ౭౫,
కుంతలస్సాన్యద్యవే దేశే కేశ
లాంగలయోరసి,
కంబళో నాగరాజే స్యాద్దజ
ప్రావరణే కృమా. ౭౬.
కంబళశ్చోత్తరాసంగే కం
బళం సలిలే మతం,

శంబళం కూలపాథేయమత్స
రేషు సమీరితం. ౭౭.

కందళం తు కపాలే స్యాదు
పరాగే నవాంకురే, కల
ధ్వనౌ కందళీ తు మృగ
వృక్షవిశేషయోః. ౭౮.

పింగళస్సాన్యస్తునౌ రుద్రే చం
డాంశోః పారిపార్శ్వకే,
నిధిభేదే కపావగ్నౌ
పింగళః కపిలేన్యవత్. ౭౯.
కర్ణికాయాం చ
వేశ్మాయాం పింగళా
కుముదస్త్రియాం,

విశేషము.

జటిలః—(త్రి) జడలుగలది, (సీ) జటా
మాంసి.

సుతః } —(పు) (క్రమముగా) సుతల
ప్రతటః } లోకము ప్రతల లోకమును,
కోటవాకిలిమీది గృహము, చాచిన
వేళ్లుగల వాస్తమును.

పిత్తశం—(న) ఇత్తడి, (త్రి) వైత్యోదే
కముగలవాడు, (సీ) నీటిపిష్పలిచ్చెట్టు.

నిస్తలం—(త్రి) గుండ్రనిది, చలించునది.
కుంతలః—(పు) యరధాన్యము, కుంతల
దేశము, వెండుకలు, నాగలి.

కంబళః—(పు) సర్పవిశేషము, వనుగుపైఁ
బఱచు చిత్రకంబళి, గొంగడిపురుగు,
ఉత్తరీయము, (న) జలము.

శంబళం—(న) ఒడ్డు, దారిబత్తెము, పర
శ్రేయము సహింపకుండుట.

కందళం—(న) తలపుట్టె, సూర్యాదిగ్రహ
ణము, త్రొత్తమొలక, అవ్యక్తమధుర
ధ్వని, కందళీ (సీ) ఒక తెగజింక, వృక్ష
విశేషము.

పింగళః—(పు) పింగళముని, శంకరుడు,
సూర్యుని ప్రక్కనుండు వేల్పు, నిధి
విశేషము, కోతి, అగ్ని, (త్రి) పింగళ
వర్ణమైనది, (సీ) తామరదుద్దు, వేశ్య,
దక్షిణదిగ్దజము భార్య.

జంగలో జలనిర్దుక్త దేశే
మాంసే చ జంగలం. ౮౦.

మంగళం శ్రేయసి శ్వేతదూ
ర్వామూమపి మంగళా,
సర్వాస్థరక్షణే చాపి మం
గళం మంగళః కుజే ౮౧.

కుండలం వలయే పాశే కుం
డలం కర్ణవేష్టనే, గుడూ
చ్ఛ్యాం కాంచనద్రా చ
కుండలీ సముదీరితా.

స్యాన్మండలం ద్వాదశ రాజకే
చ దేశే చ బింబే చ కదం
బకేచ, కుష్టప్రభేదేఽప్య
వసూర్యకే చ భుజంగ
భేదేశునిఁడలస్సాస్యితే
స్యాదర్గళం తు కల్లోలేదండే
చాంతః కవాటయోః,

నిర్మలం విశదే విద్యాన్నిర్దా
ల్యాభ్రకయోరపి. ౮౨.

శౌష్మలశ్మమ్మ మాంసస్య
పణికే పిశితాశిని,

పాంసులః పుంశ్చలే శంభోః
ఖట్వాంగే పాంసులాభువి.

సంకులం వాచ్యవద్వాప్తే
విస్పష్టార్థవచస్యపి,

ఉజ్జ్వలలో దీప్తశ్రింగారవిశ
దేషు వికాశిని. ౮౬.

వంజులో వేతసాశోక తి ని శే
ష్ట

జంగలః—(పు) మరుభూమి, (స) మాం
సము.

మంగళం—(న) శ్రేయస్సు, (నీ) తెల్ల
గటిక, (స) భనరక్షణము, (పు) అంగా
రికగ్రహము.

కుండలం—(న) చక్రాకారము, పాశము,
కర్ణాభరణము, కుండలీ (నీ) తిప్పతీగె,
రక్తకాంచనపుఁజెట్టు.

మండలం—(న) ద్వాదశరాజులు, ఇరువది
యామడలచెడల్పుగలతావు, సూర్యా
బింబములు, సమూహములు, కుష్ట
రోగవిశేషము, పరివేషము, (పు) సర్ప
విశేషము, కుక్క.

అర్గళం—(న) పెద్దయల, గడియమాను.

నిర్మలం—(త్రి) స్వచ్ఛమైనది, ధరించితీసి
వేసినది, అభ్రకము.

శౌష్మలః—(పు) ఎండుమాంస మమ్ము
వాడు, శౌష్మలుడు.

పాంసులః—(పు) విటుడు, శివునియాయు
ధము, (నీ) భూమి.

సంకులం—(త్రి) వ్యాపించినది, స్పష్టము
గాని వాక్యము.

ఉజ్జ్వలః—(త్రి) ప్రకాశించునది, (పు)
సింగారము, (త్రి) స్వచ్ఛమైనది, విప్ప
రునది.

వంజులః—(పు) ప్రబ్బుచెట్టు, అశోక చెట్టు,
నెమ్మిచెట్టు.

ధ మంజులం, నికుంజే శబలే
మంజౌ జలరంకౌ తు
మంజులః. ౮౭.

పింజలం తు హరిద్రాభే కుశ
పత్రే ౭పి పింజలం,
పుద్గలస్సుందరాకారే పుద్గల
శ్చాత్త దేహయోః. ౮౮.
జంభలో దేవతాభేదే జంబీరే
చాపి జంభలః,
కుంభిలస్సాస్థ్యలకే చోరే శ్లోక
చ్ఛామూహారే యుషే.

చండిలో నాపితే ఖ్యాతో
హరవాస్తుకశాకయోః,
గ్రంథిలో గ్రంథిసహితే కరీ
రద్రౌ వికంకతే. ౯౦.
వామిలో దాంభికే వామే
రామిలో రమణే స్తరే,
వార్దలం దుర్దినే మేలానం
దాయామపి వార్దలః.
తండులస్తు విడంగే స్వాధ్ధా
న్యాదినికరే ౭పి చ,
వృషలః కథితశ్శూద్రే చంద్ర
గుప్తే చ వాజిని. ౯౧.
నిష్కలస్తు కలాశూన్యే నష్ట
బీజే తు వాచ్యవతే,
పాకలం కుష్టభైషజ్యే పాక
లో కుంజరజ్వరే. ౯౩.
పాచలో రాధనద్ర వ్యే ౭ప్య
నలానిలయోరపి,

మంజులం—(న) పొదరిల్లు, (త్రి) చిత్ర
వర్ణము, సుందరము, (పు) కూకురు
గుండంగిపిట్ట.

పింజలం—(త్రి) పచ్చనికాంతిగలది, (న)
దర్శు.

పుద్గలః—(త్రి) సుందరమైనది, (పు) య
మాత్త, శరీరము.

జంభలః—(పు) జంభలుండనుబుద్ధదేవుడు,
నిమ్మచెట్టు.

కుంభిలః—(పు) భార్య తోబుట్టువు,
కన్నపుదొంగ, పరుల శ్లోకభావముల
హరించువాడు, మత్స్యవిశేషము.

చండిలః—(పు) మంగలివాడు, శివుడు,
చక్రవర్తికూర.

గ్రంథిలః—(త్రి) కణుపులుగలది, (పు)
వెణుతురుచెట్టు, ములువెలగచెట్టు.

వామిలః—(త్రి) డాంబికుడు, ఎడమది.

రామిలః—(పు) భర్త, మస్తఘుడు.

వార్దలం—(న) మేఘావృతమగుదినము,
(పు) సిరాబుడ్డి.

తండులః—(పు) వాయువిడంగముచెట్టు
బియ్యము.

వృషలః—(పు) శూద్రుడు, చంద్రగుప్తుఁ
డనురాజు, గుట్టము.

నిష్కలః—(త్రి) కాంతిరహితము, వీర్య
పటుత్వము లేమి.

పాకలం—(న) చెంగల్వకోష్ఠ, (పు)
వీనుగుజ్వరము.

పాచలః—(పు) వండబడి పక్వముచేయఁ
బడినాస్తువు, అగ్ని, వాయువు.

మాచలో వందిచారే స్వా
ద్భ్రాహ్మే రక్షసి చామ
యే, ౯౪.

పాటలశ్చైతరక్తే స్వాదాసు
ప్రీహా చ పాటలః,
పాటలౌ పాటలాపి స్వా
దస్యాః పుష్పేపి పాటలం.
౯౫.

లోహలశ్చృంఖలా ధార్యే
భవేదవ్యక్తవాచిని,
కోహలో వాద్యభేదే స్వా
త్కోహళశ్చమునావపి.
తైతిలో గండకే ప్రోక్తస్తే
తిలం కరణాంతరే,

హేమలస్పర్శకారే స్వా
త్కృకలానే శిలాంతరే.
శ్యామలో మేచక్షేత్స్వతే

కోమలం మృదులే జలే,
కామలః కాముకే రోగే
మరుదేశవసంతయోః,
పేశలో రుచిరే దక్షే

గోకిలే ముసలే హలే,
కోకిలస్వాత్పరభృతి కోకిలం
బదరీఫలే. ౯౯.

గారిలో లోహచూర్ణే స్వా
ద్గారిలో గౌరసరపే,
ఫేనిలస్వాదరిష్టేఽపి ఫేనిలం
బదరీఫలే. ౧౦౦. మద

మాచలః—(పు) స్తోత్రపాతకుడు, దొంగ,
మొసలి, రాక్షసుడు, రోగము.

పాటలః—(పు) తెలుపుమించిన యెఱుపు,
ఎఱ్ఱనడ్లు, (స్త్రీ) కలిగొట్టుచెట్టు, (న) కలి
గొట్టుపూవు.

లోహలః—(త్రి) గొలుసుచే గట్టబడి
నది, స్పష్టముగా మాటలాడనివాడు.

కోహళః—(పు) వాద్యము, (బాకా),
నాట్యశాస్త్రమువ్రాసిన కోహళముని.

తైతిలః—(పు) ఖడ్గమృగము, (న) పం
చాంగకరణము.

హేమలః—(పు) బంగారుపని వాడు.
తోండ, ఒఱపుడుతాయి.

శ్యామలః—(త్రి) నల్లనిది, (పు) రావి
చెట్టు.

కోమలం—(న) మృదువైనది, జలము.

కామలః—(పు) విలుడు, కామిలరోగము,
జలములేనితావు, వసంతర్తువు.

పేశలః—(త్రి) సుందరమైనది, సమర్థ
మైనది.

గోకిలః—(పు) రోకలి, నాగలి.

కోకిలః—(పు) కోయిల, (న) రేగుపండు.

గారిలః—(పు) ఉక్కుపాడి, తెల్లవాలు.

ఫేనిలః—(పు) మంకుడుచెట్టు, (న) రేగు
పండు, ఉమ్మెత్తకాయ, (త్రి) మరుగు

నస్య ఫలే చాపివాచ్య
 వత్సేవసత్కృతి,
 శీవలాభ్యా చ శైవాలే శైవ
 యేఽపి చ శీవలం. ౧౦౧.
 శైవలం పద్మకామే చ శైవ
 లం చ జలాంచలే,
 శీతలా పుష్ప కాసీనే శైలజే
 మలయోద్భవే. భవేదాస
 నపర్ణ్యాం చ శీతలశ్శిశిరే
 ఽనన్యతే,
 కల్లోలో వార్ష ఉల్లోలే
 కల్లోలః పరిపంథిని.
 పటోలమోషధీన స్త్ర భి దో
 జ్యోతితాన్మం పటోల్యసి,
 కాకోలో విషభేదే స్వా
 ద్దోణికాకకులాలయోః.
 తమాలస్తీలకే ఖడ్గే తాపింఛే
 వరుణాద్రుమే,
 సువేలః ప్రణతే శాంతే సు
 వేః పర్వతాంతరే
 అవేలస్త్యపలాపే స్వాదవే
 లా పూగచూర్ణకే,
 కపాలం శిరసోఽస్థి స్వా
 ద్దుటాదేశ్వకలే ప్రజే.
 ౧౦౬. కుష్మరోగ విశేషే
 చ
 గోపాలో గోపభూపయోః,
 కిట్టాలస్తామ్రకలే కిట్టాలో
 లోహాగూఢకే. ౧౦౭.

గలది.

శీవలః—(౨) నాచు, తాతిపువ్వు.

శైవలం—(౩) పర్వ కావ్యముచెట్టు, నీటి
పాచి.

శీతలం—(౪) పర్వత భాతువిశేషము,
తాతిపువ్వు, గండము, (పు) సోమిద
పుజెట్టు, (త్రి) చల్లనిది.

కల్లోలః—(పు) సంతోషము, గొప్పతరం
గము, (త్రి) శత్రువు.

పటోలం—(౪) ఓషధివిశేషము, ఘూర్జర
దేశపుర బట్టుబట్టు, పటోలీ, (స్తీ) పొట్ల
కాయ.

కాకోలః—(పు) గరళవిశేషము, బొంత
కాకి, కుమ్మరివాడు.

తమాలః—(పు) తిలకము, ఖడ్గమృగము,
చీకటిమ్రాసు, ఉలిమిరిచెట్టు.

సువేలః—(త్రి) నమ్ముడు, శాంతుడు,
(పు) సువేలపర్వతము.

అవేలః—(పు) మఱుగుమాట, పోక
పాడి.

కపాలం—(౪) తలపుట్టె, కుండ మున్నగు
వానిపెంకు, సమూహము, కుష్మరోగ
భేదము.

గోపాలః—(పు) గొల్లవాడు, రాజు.

కిట్టాలః—(పు) రాగిపాత్రము, ఇనుప
చిట్టెము.

పాతాళం నాగలోకే స్వా
తాతాళం బడబానలే,
ప్రవాళో నల్లకీరంజీ విద్రు
మీ నవపల్లవే. ౧౦౮.

ఆరాళః కుటలే స్వగ్రనే సమ
దదంతేని,

కరాళో దాతురే తుంగే క
రాళంచకురేకే. ౧౦౯.

కరాళో ధూణతై లేపి

కరాళో భీషణోఽన్య
వత్,

శృగాలో జంబుకే దైత్యే
శృగాలీం డమరే విదః.

కులాలః కుంభకారే స్వా
త్కుక్కుభేకాశీకేఽపి చ,

కుద్దాలో యుగపత్రే స్వా
త్కుద్దాలో భూమిదార

కే. ౧౧౦.

బిడాలో నేత్రపిండే చ బి
డాలోఽపి మృగాంతరే,

జంబాలం శైవలే పంకే
కీలాలం రుధిరే జలే. ౧౧౧.

వంతాల శ్శూరయుద్ధే స్వా
న్నోకాయాం చ ఖని

త్రకే,

ఆభీలం చైవ కృచ్ఛే స్వా
దాభీలం చ భయానకే.

నాభీలం నాభిగర్భంజే వం
క్షణేచోత్తమస్త్రీయాం,

పాతాళం—(న) పాతాళలోకము, బడ
బాగ్ని.

ప్రవాళః—(పు) వీణాదండము, పగడము,
చిగురుటాకు.

ఆరాళః—(త్రి) వంకరైచది, (పు) యక్ష
ధూపము, మదపుటేనుగు.

కరాళః—(త్రి) విట్టపండ్లవాడు, ఎత్తె
నది, (న) నల్లగగ్గెరచ్చెట్టు, (పు) సర్వ
రసమునూనె, (త్రి) భయంకరమైనది.

శృగాలః—(పు) నక్క, రాక్షసుడు, శృ
గాలీ, (స్త్రీ) దేశోపద్రవము.

కులాలః—(పు) కుమ్మరివాడు, గంప
పులుగు, గుడ్లగూబ.

కుద్దాలః—(పు) కాంచనపుఁజెట్టు, గుద్దలి.

బిడాలః—(పు) కనుగుడ్డు, పిల్లి.

జంబాలం—(న) నాచు, బురద.

కీలాలం—(న) నెత్తురు, జలము.

వంతాలః—(పు) శూరులయుద్ధము, ఓడ,
గడ్డపాఱ.

ఆభీలం—(న) కష్టము, భయానకరసము.

నాభీలం—(న) నాభిలోనికణితి, ఉత్తమ
స్త్రీయొక్కపొత్తిడుపు తొడలమధ్య
భాగము (గజ్జ).

ఉత్కుల్లః కరణే స్త్రీణాము
త్తాలే చ వికస్వరే.

శయాభస్మాద్యదజగరే నిద్రా
శీలేఽపి కుక్కురే,

శ్రద్ధాభ్రుద్దోహది న్యాం చ
శ్రద్ధావతి తు వాచ్యవ
త్. ౧౧౫.

లాంగూలం మేహనే పుచ్చే
శార్దూలో రాక్షసాంతరే,
వ్యాఘ్రే చ పశుభేదే చ
సత్తమే తూత్తరస్థితః.

వాతూలో వాతసంఘాతే
వాతలే మారుతాసహే,

కుకూలం శంకుసుకీర్ణ శ్వభే
చాపి తుషానలే, కుకూల

స్నాన్యీ

ద్ధుకూలం తు డౌమే సూ
త్థాంశుకేఽపి చ,

జంబూలో జంబువిటపే జం
బూలః క్రకచచ్ఛదే.

చత్వాలో హోమ కుండే
స్యాద్దర్భే

చోత్తాల ఉత్కలే, శ్రేష్ఠేఽపి
వికరాశేఽపి న్యాదుత్తాలః
స్వవంగమే.

చూడాలా తూచ్ఛటాయాం
స్యాచ్ఛూడావతి చ వా

చ్యవత్,

విశాలా త్వంద్రవారుణ్యాం

ఉత్కుల్లః—(పు) రతిబంధవిశేషము, (త్రి)
అధికమైనది, వికసించినది.

శయాభుః—(పు) కొండచిలువ, (త్రి)
నిద్రించుస్వభావముగలది, శునకము.

శ్రద్ధాభుః—(పు) వేషిల్లుగలస్త్రీ, (త్రి) శ్రద్ధగలది.

లాంగూలం—(ద) శిశ్నము, తోక.

శార్దూలః—(పు) రాక్షసుఁడు, పెద్దపులి,
శరభమృగము, (ఉత్తరపదమైనచో)
శ్రేష్ఠుఁడు.

వాతూలః—(పు) వాయుసమూహము,
(త్రి) వాతపదార్థము, వాయువు
సహింపనిది.

కుకూలం—(న) వసినాటినగుంట, కుమ్ము,

దుకూలః—(న) పట్టుబట్టు, సన్ననివస్త్రము,

జంబూలః—(పు) నేరేడుచెట్టు, మొగలి
చెట్టు.

చత్వాలః—(పు) హోమకుండము, గర్భ
ము.

ఉత్తాలః—(త్రి) అధికమైనది, శ్రేష్ఠమై
నది, తోట్టుపాటుగలది, పొడవైనది.

చూడాలా—(స్త్రీ) గుండ్రనితుంగమునై,
(త్రి) జుట్టుగలది.

విశాలా—(స్త్రీ) పెద్దపాపర చెట్టు, ఉజ్జ

వికాలోజ్జయినీపురి.౧౨౦.
వికాలో వృక్ష భేదేఽపి
వికాలః పృథులేఽన్యనత్,
మేఖలా ఖడ్గబంధే స్యాద్ధాం
చీకై లనితంబయోః.౧౨౧
శృంఖలా పుంసృటివస్త్రబంధే
ఽపి నిగళేఽపి చ,
కుచేలావిధవస్థ్యాం స్యాత్కు
చేలస్తు కువాససి. ౧౨౨.
అచలా వసుధాయాం స్యాద
చలశ్చై లకీలయోః,
చంచలా తు తటిల్లత్త్వోశ్చం
చలః కాముకేఽనిలే
ఇల్వలాస్తారకాభేద ఇల్వలో
దైత్యమత్యయోః,
పిచ్చిలా కాలలీసీంధుభేదపో
తకికాసు చ. ౧౨౪.పిచ్చి
లా శింశుపాయాంచ
పిచ్చిలో విజిలేఽన్యనత్,
సప్తలా పాటలౌ గుంజానన
మాలికయోగపి. ౧౨౫
భవేచ్ఛక్తకమాయాంచ
మహిళా భీమగుండయోః
సిద్ధలా మత్స్యచూర్ణే స్యా
త్సిద్ధలశ్చ కిలాసినీ.
సంధిలా తు సుగంగాయాం
నదీమందిరయోరపి,
రసాలా మార్జి కాయాం స్యా
జ్జహ్వదూర్వావిదారిషు.

యినీపట్టణము, (పు) వృక్షవిశేషము,
(త్రి) విస్తారమైనది.
మేఖలా—(స్త్రీ) కత్తిపిడికిఁ గట్టినత్రాడు,
మొలత్రాడు, కొండమధ్యభాగము.
శృంఖలా—(స్త్రీ) పురుషులమొలత్రాడు,
కానెకోక, గొలుసు,
కుచేలా—(స్త్రీ) పాటచెట్టు, (పు) చినిగిన
వస్త్రము.
అచలా—(స్త్రీ) భూమి, (పు) పర్వతము,
మేకు,
చంచలా—(స్త్రీ) మెఱపు, లక్ష్మీ, (పు)
విటుడు, వాయువు.
ఇల్వలాః—(స్త్రీ) (వి.బ) మృగశిరా నక్ష
త్రముపై నుండు చిన్నచుక్కలు, (పు)
ఇల్వలాసురుడు, మత్స్యవిశేషము.
పిచ్చిలా—(స్త్రీ) బూరుగుచెట్టు, పిచ్చిలా
నది, ఆడుపిచ్చుక, ఇరుగుడు చెట్టు,
(త్రి) జిడ్డుగలది.
సప్తలా—(స్త్రీ) కలిగొట్టుచెట్టు, పూసగురు
గింజచెట్టు, విరజాజిచెట్టు, సాంబ్రాణి
చెట్టు.
మహిళా—(స్త్రీ) స్త్రీ, ప్రేంకణముచెట్టు.
సిద్ధలా—(స్త్రీ) రొయ్యపొట్టు, (త్రి)
పొడలరోగము.
సంధిలా—(స్త్రీ) కన్నము, నది, గృహము.
రసాలా—(స్త్రీ) సంబారువులువేసి పక్షము
చేసినవెరుగు, నాలుక, గఱికి, తెల్ల

రసాలం సిల్ప కే జోలే
రసాలశ్చేతుమాతయోః,

విమలా శీతలా యాం స్వా
ద్భువో భదే చ నిర్మలే.
౧౨౮. విమలే

చామలా లక్ష్మ్యమమలం విశ
దేభక్తే,

శ్రీఫలీ నీలికా ధా త్యోర్ధ
లూరే శ్రీఫలః స్త్రుతః
పాతలీ వాగుర యాం స్వా
న్నారీ మృతాపత్ర భేద
యోః,

జాంగలీ శూకశింఖ్యాం
స్వాజ్ఞాంగలశ్చ కపింజలే.

లాంగలీ జలపిప్పల్యాం లాం
గలం కుసుమాంతరే,
నీరేఽపి లాంగలం తాళ
గృహదారువిశేషయోః.

అంగులీ కరకాఖాయాం కర్ణి
కాయాం గజస్త్వచ,

జాంగులీ విష విద్యా యాం
జాంగులః జాలినీఫలే

కదలీ వైజయంత్యాం చ రం
భాయాం హరిణాంతరే,

కదళాళాల్తలీ బ్రాహ్మిడింబి
కాసు చ కథ్యతే. ౧౩౩.

నకులీ కుక్కుటిమాంస్యోర్మ
కులః పాండవే పశౌ

నాకులీ కుక్కుటికందే నా

నేలగుమ్మడుచెట్టు, (న) చిల్లమడ్డి,
బాలెంతజోలు, (పు) చెఱకు, మామిడి
చెట్టు.

విమలా—(నీ) సోమేందచెట్టు, నిర్మలమైన
భూవిశేషము (త్రి) నిర్మలమైనది.

అమలా—(నీ) లక్ష్మి, (న) నిర్మలమైనది,
అభ్రకము.

శ్రీఫలీ—(నీ) నీలిచెట్టు, ఉసిరిక చెట్టు,
(పు) మారేడు చెట్టు.

పాతలీ—(నీ) వల, స్త్రీ, ఒకవిధమగుమంటి
కుండ.

జాంగలీ—(నీ) దూలగొండిచెట్టు, జాం
గలః (పు) కపుజపిట్ట.

లాంగలీ—(నీ) నీరుపిప్పలి, (న) పుష్ప
విశేషము, నాంగలి, తాటిచెట్టు, ఇంటి
దూలము.

అంగులీ—(నీ) వేలు, ఏనుగుతుండము
చివర.

జాంగులీ—(నీ) విషముఁబోగొట్టువిద్య,
(న) పొట్లకాయ.

కదలీ—(నీ) తెక్కెము, అరటిచెట్టు, జింక
లలో భేదము, కదళా, (నీ) బూరుగు
చెట్టు, పొన్నగంటికూర, కోలపొన్న
లేక దుండిగఁపుఁజెట్టు.

నకులీ—(నీ) కోడిపెట్టు, జటామాంసి, (పు)
నకులుడు, ముంగిస.

నాకులీ—(నీ) ఓషధివిశేషము, చవ్వమను

కులీ చవ్యరాన్నయోః,
నైపాలీ నవమాలీమనశ్శిలా
సువహాసు చ,
తాంబూలీ నాగవల్యాం చ
తాంబూలం క్రముకేఽపి
చ. ౧౩౫.

పాంచాలీ పుత్రికారీత్యోః
పాంచాలో జనదేశయోః,

శాల్మలీ తరుభేదే స్యాద్ద్విప
భేదేఽపి శాల్మలీ. ౧౩౬.

కేవలో జ్ఞానభేదే స్యాత్కే
వలం వై కకృత్స్నయోః,
నిర్ణీతే కేవలం ప్రోక్తం
కేవలః కుహనే క్వచిత్.

కాహలీ తు తరుణ్యాం స్యా
త్కాహళం భృశశుష్క
యోః. వాద్యభాండవిశే
షే తు కాహళాకాహళః
ఖలే.

గండాలీ వరటాభద్రాశతీషు
కథితో బుధైః,
అంజలీ కుడపే విద్యాదంజలిః
కరసంపుటే. ౧౩౯.

అథ లాంతశ్చతుర్వర్ణః.

మదకలస్సౌన్నత్యేభే మదేనా
వ్యక్తవాచి చ,
భవేత్కలకలస్సర్జరసే కోలా
హలేఽపి చ. ౧౪౦.

గంధద్రవ్యము, సన్నశాస్త్రము.
నైపాలీ—(సీ) విరజాజచెట్టు, మణశీల,
నల్లవావిలిచెట్టు.
తాంబూలీ—(సీ) తమలముతీగ, (న)
పోకచక్క.

పాంచాలీ—(సీ) బొమ్మ, పాంచాలీరీతి
(పు) పాంచాలజాతివాడు, పాంచాల
దేశము.

శాల్మలీ—(సీ) బూరుగుచెట్టు, శాల్మలీ
ద్వీపము.

కేవలః—(పు) జ్ఞానవిశేషము, (న) ఒక్కటి,
అంతయు, (త్రి) నిర్ణయింపబడినది,
(పు) కుత్సితుడు.

కాహలీ—(సీ) యావనస్త్రీ, (న) అతిశ
యము, (త్రి) ఎండినది, (సీ) వాయించు
కుండ, (త్రి) దుర్బాధుడు.

గండాలీ—(సీ) కందిరీగ, నాగముస్తై,
గంటకచోరము.

అంజలీ—(సీ) మానెడుకొలత, దోసిలి.

లాంత చతుర్వర్ణము.

మదకలః—(పు) మదపుటేనుగు, మదముచే
నవ్యక్తమైనమాట.

కలకః—(పు) యక్షధూపము, కలకల
ధ్వని.

స్పృతో విచికిలో మల్లిప్ర
భేదే దమనేపి చ,

బృహన్నలో గుడాకేశే
మహాపాటగశేపి చ.

పరిమళో విమర్దే చ స్వాన్న
నోహరగంధవత్, రతో
పమర్దవికసద్దేహ రాగాది
సౌరభే, ౧౮౨.

యవఫలః స్పృతో వేణౌ
మాంసీకుటజయోగపి,

ముక్తాఫలం తు కర్పూరే
మాత్తికే లవలీఫలే,

సదాఫలం స్కంధఫలే నారి
కేశేఽప్యుదంబరే,

విదుః కర్తఫలం కర్తరంగ
కర్తవిపాకయోః, ౧౮౪.

మృత్యుఫలో మహాకాలే
కదళ్యాంమృత్యుఫల్యపి,

భవేద్వాయుఫలం శక్రకా
ర్దుకే కరకేపి చ, ౧౮౫.

హాలాహలో విషేజ్యేష్ఠ్యాం
హయాలాలా హ్వయోరి
గే,

కుతూహలం కౌతుకే స్యా
త్ప్రశస్తే చ కుతూహలం.

దళామలం దమనకే తథా
మరువకేపి చ,

మహాబలం సీసకేపి బలా
ఢ్యేపిమిరణే, ౧౮౬.

భవేదతి బలాయాం చ

విచికిలః—(పు) మల్లె చెట్ల లో భేదము,
దవనము.

బృహన్నలః—(పు) అద్దముడు, పెద్ద
కిక్కునగడ్డి.

పరిమళః—(పు) లాయిపి, సుగంధము,
రతిసమర్థములన నలగినమైపుతా
దులతావి.

యవఫలః—(పు) వెదురు, జటామాంసి,
కొడిసెచెట్టు.

ముక్తాఫలం—(న) కప్పరము, ముత్య
ము, వెన్నెలతీగ యొక్కపండు.

సదాఫలం—(న) కొబ్బరిచెట్లలో భేదము,
కొబ్బరిచెట్టు, మేడిచెట్టు.

కర్తఫలం—(న) కర్తరంగఫలము, కర్త
ఫలము.

మృత్యుఫలః—(పు) ముసిడిచెట్టు, మృత్యు
ఫలీ (నీ) అరటిచెట్టు.

వాయుఫలం—(న) ఇంద్రధనుస్సు, వడ
గల్లు.

హాలాహలః—(పు) విషము, బల్లి, నల్లి,
కండ్లపాము.

కుతూహలం—(న) ఉత్సాహము, (త్రి)
శ్రేష్ఠమైనది.

దళామలం—(న) దవనము, మరువము.

మహాబలం—(న) సీసము, (త్రి) బలవం
తుడు, (పు) వాయువు, (నీ) నలితడ

చెట్టు.

భతమాలో బలాహకే, ధూ
మేఽపి

కందరాళస్యాత్పర్క టీగర్థ
భాండయోః. ౧౮౮.

మహాకాళస్త్రిణయనే కింపాకే
ప్రమథాంతరే,

మహానీలో భృంగరాజే మణి
నాగవిశేషయోః. ౧౮౯.

భవేద్భవముఫలాభిఖ్యామలకీ
నీపవృక్షయోః,

జలాంచలం స్తృతం వారినిర్గ
మే శైవలేఽపి చ ౧౯౦.

గండశైలో లలాటే స్థా
చ్యుతస్థూలోపలే గిరేః,

ఉలూఖం గుగ్గులద్రా ఖం
డన్యర్థేఽప్యలూఖం.

చక్రపాళోఽద్రిభేదే స్థా
చక్రవాళం తు మం
డలే,

స్తృతః పోటగళః కాశే నశే
పోటగళో యమే. ౧౯౧.

హస్తిచల్లోఽభ్రమాతంశే
హస్తిచల్లోఽనినాయగే,

భస్మతూలో గ్రామకూశే
వాంసువర్షేహిమేఽపి చ.

వాతకేళిః కలాలాపే పిద్ధా
నాం దంతలేఖినే,

కమండులు స్యాత్పర్కరకే
పర్కటిపాదమేఽపి చ.

భతమాలః—(పు) మేఘము, పొగ.

కందరాళః—(పు) జువ్వి, కలుజువ్వి.

మహాకాళః—(పు) శివుడు, కాంజీరము
చెట్టు, ప్రమథగణములలో నొ
కడు.

మహానీలః—(పు) గుంటగలగరచెట్టు, నీల
మణి, మహానీలమను సర్పము.

బహుఫలః—(పు) ఉసిరికచెట్టు, కడిమి
చెట్టు.

జలాంచలం—(న) నీరు పోవుతూము,
నాచు.

గండశైలః—(పు) నుదురు, కొండనుండి
జారిన పెద్దతాయి.

ఉలూఖం—(న) గుగ్గిలపుఁజెట్టు, తోలు.

చక్రవాళః—(పు) చుట్టుకొండ, (న) వల
యాకారము.

పోటగళః—(పు) తెల్లు, కిక్కసగడ్డి,
చెఱు.

హస్తిచల్లః—(పు) విరావతము, నినాయ
కుడు,

భస్మతూలః—(పు) గ్రామపశునా వాము,
నానతుంగ, మంచు.

వాతకేళిః—(పు) తుమ్మెద, దంతతుత
ములు.

కమండలుః—(పు) గిండివంటి పాత్రము,
జువ్విచెట్టు.

అక్షమాలాక్షసూత్రే స్వాద
 రుంధత్యామపి స్పృతా,
 మణిమాలా స్పృతా హారే
 స్త్రీణాం దంతక్షతాంతరే.
 ధ్వనిమాలా స్పృతా వేణౌ
 కాహాభావీణయోరపి,
 రజస్వలా పుష్పవత్సాం నై
 రిథే తు రజస్వలః. ౧౫౬.
 ఏకాష్ట్రీలామపి ప్రామాశ్చివ
 మల్లోష్ట్రవధీభిదోః,
 అతిబలా బలాభేదే ప్రబలేఽ
 తిబలో మతః. ౧౫౭.
 భద్రకాలీ తు గంధోభ్యా
 ముమాయామోషధీభిది,
 హరితాలీ నభోరేఖా దూ
 ర్వా ఖడ్గలతాసు చ,
 అంకపాలీ స్పృతా కోట్యాం
 ధాత్రికాపరంభయోః,
 గంధఫలీ ప్రియంగౌ స్వా
 త్కోరకే చంపకస్య చ.

అథ లాంతః పంచవర్ణః.

అనుతీబల ఇత్యాఖ్యా కన్యా
 పాలకయజ్ఞనోః,

స్వాత్పాండుకంబల శ్వేత్వతకం
 బలే చ శిలాంతరే. ౧౬౦.

ఏకకుండల ఇత్యేషసానందిని
 ధనాధిపే,

భవేదుద్దండపాలస్తు సర్ప

అక్షమాలా—(స్త్రీ) జపమాల, అరుంధతి,

మణిమాలా—(స్త్రీ) రత్నహారము, స్త్రీల
 దంతక్షతము.

ధ్వనిమాలా—(స్త్రీ) వెదురు, ఊదెడి
 బూర, వీణె.

రజస్వలా—(స్త్రీ) రజస్వలయైనస్త్రీ, (పు)
 దున్నపోతు.

ఏకాష్ట్రీలా—(స్త్రీ) బకపుష్పపుఁజెట్టు, చిటు
 బొద్దిచెట్టు.

అతిబలా—(స్త్రీ) ముత్తవ పులగ చెట్టు,
 (త్రి) మిక్కిలి బలముగలది.

భద్రకాలీ—(న) కందిరీగ, పార్వతి,
 ఓషధీవిశేషము.

హరితాలీ—(స్త్రీ) ఆకాశరేఖ, గజీక,
 వెద్దకత్తి.

అంకపాలీ—(స్త్రీ) వేదికయను గంధ
 ద్రవ్యము, వెంపుడుతల్లి, కౌగిలింత.

గంధఫలీ—(స్త్రీ) ప్రేంకణపుఁజెట్టు, సంపంగి
 మొగ్గ.

లాంత పంచవర్ణము.

అనుతీబలః—(పు) శూద్రజాతివిశేషమునఁ
 బుట్టిన కన్యాపాలుఁడనువాఁడు, సోమ
 యాచి.

పాండుకంబలః—(పు) తెల్లకంబలి, శిలా
 విశేషము.

ఏకకుండలః—(పు) బలరాముఁడు, కుబే
 రుఁడు.

ఉద్దండపాలః—(పు) సర్ప విశేషము,

మత్స్యప్రభేదయోః.

కృపీటపాలమిచ్ఛంతి కేనిపాత
సముద్రయోః,
భవేత్సురతతాళీ తు దూతి
కాయాంశిరస్సృజి. ౧౬౨.

అథ వాంతవర్ణః.

వః ప్రచేతసి జానీయాదివాద్ధే
చ తదవ్యయం.

స్వం జ్ఞాతావాత్తధనయోరా
త్తీయే చ ప్రచక్షతే. ౧.

అథ వాంతోద్వివర్ణః.

భవస్సంసారసంప్రాప్తి శ్రేయ
శ్శంకరజన్మసు,
దవో దావ ఇవ ఖ్యాతో
వనాగ్నివనయోఃపి. ౨.

ద్రవః ప్రద్రావరసయోద్ధౌతౌ
నర్తజీ విద్రవే,

ధవః పత్నో నరే ధూర్తే
వృక్షభేదేఽపి కీర్తితః. ౩.

జవో వేగిని వేగేస్యాదోధృ
పుష్పే జవా మతా,

లవో లేశే విలాసే చ ఛేద
నే రామనందనే. ౪.

స్వవః కారండవే భేకే కులకే
భేలకే కపా, శబ్దే పుత

గతౌ ప్లక్షే చండాలజల
కాకయోః. ౫. ప్లవం గంధ

తృణే ప్రోక్షం కైవర్తి

మత్స్యవిశేషము.

కృపీటపాలః—(పు) ఓడ తెడ్డు, సము
ద్రము.
సురతతాళీ—(సీ) తార్పుడుకత్తె, తల
లోని దండ.

వాంత వర్ణము.

వః—(పు) వరుణదేవుడు, (అవ్య) ఇవా
ర్థము.

స్వం—(ష్వ) జ్ఞాతి, తాను, ధనము,
(త్రి) తనది.

వాంతోద్వివర్ణము.

భవః—(పు) సంసారము, పొందుట, శుభ
ము, శివుడు, పుట్టుక.

దవః—(పు) (దావశబ్దమువలె) దవాన
లము, వనము.

ద్రవః—(పు) యుద్ధమువలనఁబొలుట,
తడి, వెళ్లుట, పరిహాసము, కాలుట.

ధవః—(పు) భర్త, మనుష్యుడు, విటుఁ
డు, సందివృక్షము.

జవః—(త్రి) వేగముగలది, (పు) వేగము,
(సీ) దాసానిచెట్టు.

లవః—(పు) స్వల్పము. విలాసము, కో
యుట, లవుడు.

స్వవః—(పు) కన్నె లేడి, కప్ప, కాకితుమ్మిక
చెట్టు, తెప్ప, గోతి, పుతస్వరము,

దాటుట, జ్వించెట్టు, మాలవాడు,
నీరు కాకి, (న) వాసనగడ్డి, కయివడి

మున్నె.

ముస్తకేఽపి చ,
హవో యజ్ఞే తథాహ్వనే
నిదేశేఽపి హవో మతః.

శవో మృతే శవం నీరే
సవస్సంధానయజ్ఞయోః,
క్షువః క్షుతే రాజికాయాం
సవం నర్జ్యే స్తవే విదుః ౭.
ధువః కీలే శివే శంకా వసా
యోగే వతు మనా,
ధువా మూర్వాశాల ప
ర్ణోర్జితి సుగ్ధేదయోఽపి.
౮. ధువం తునిశ్చితేతర్థే
నిశ్చలే శాశ్వతేఽన్యథా,

సువాఖ్యా సల్లకి మూర్వా
సుగ్ధేదేషు చ విశ్రుతః.
శివం మోక్షే సుఖే భద్రే
సలిలే చ శివో వారే,
వేదే యోగాంతరే కీలే
వాలుకే గుగ్గులా వపి.
౧౦. పుండరీకద్రుమే
చాథ శివాయుటావలౌప
థా, అభయామలకీగౌరీ
కోష్ఠీ సక్తుఫలాసు చ.

దివం స్వర్గైంతరిక్షే చ
క్షీవష్టం డేహ్యపారుషే,

జివో వృక్షప్రభేదే స్యాజ్జీవః
ప్రాణిని గీష్మతో. ౧౨.
జీవః ప్రాణే ప్రాణధృతో

హవః—(పు) యజ్ఞము, పిలుచుట, ఆజ్ఞ.

శవః—(పు) పీచుగు, (న) జలము.

సవః—(పు) కూర్చుట, యజ్ఞము.

క్షువః—(పు) తుమ్ము, నల్లవాలు.

నవం—(త్రి) సూతనము, (న) స్తోత్రము.

ధువః—(పు) మేకు, శివుడు, మోడు,
అష్టాసువులలో నొకడు, ధువనా
మయోగము, మట్టిచెట్టు, ధువుడు,
(సీ) చాగచెట్టు, ముయ్యాకుపాన్న
చెట్టు, ధువాగానము, యజ్ఞపాత్ర
ము, (త్రి) నిశ్చయము, ఊహ, చలిం
పనిది, స్థిరమైనది.

సువః—(పు) అందుగుచెట్టు, చాగచెట్టు,
హోమపాత్రవిశేషము

శివం—(న) మోక్షము, సుఖము, మంగ
ళము, జలము, (పు) శివుడు, వేదము,
శివనామయోగము, మేకు, నూగు
దోసచెట్టు, గుగ్గిలపురజెట్టు, తీయ
మామిడిచెట్టు, (సీ) నేలయునిరికచెట్టు,
కరికచెట్టు, ఉసిరికచెట్టు, పావతి, నక్క,
జమ్మిచెట్టు.

దివం—(న) స్వర్గము, ఆకాశము.

క్షీవః—(పు) నపుంసకుడు, పౌరుషహీ
నుడు.

జీవః—(పు) వేగిసమ్రాను, ప్రాణి, బృహ
స్పతి, ప్రాణము, ప్రాణముధరించుట,
జీవాత్మ, (సీ) పాలకూర, భూమి,

జీవాత్మనస్థిపి కీర్తితః, జీ
వా జీవంతి కా భూమి
మార్మిశించిత వృత్తేషు.
౧౩. సచాయామపి జీవా
స్యాజ్జీవం స్యాజ్జీవితేఽపి
చ,

భావస్వభావేభిప్రాయే చే
ష్టాసత్తాత్తజన్మసు. ౧౪.
క్రియాల్లిగా పదార్థేషు
బుధజంతువిభూతిషు,

దేవస్సరే ఘనే రాజ్ఞి దేవ
మాఖ్యాతమింద్రియే.
౧౫. దేవీభట్టారికాయాం
చ తేజనీస్ఫలకృయో
రపి,

సత్త్వం గుణే విశాచాదా
బలేద్రవ్యస్వభావయోః.
౧౬. ఆత్మత్వే న్యచసా
యే చ చిత్తే ప్రాణేషు
జంతుషు,

సాంత్యం సామని దాక్షిణ్యే
కణ్వం పాపే మునౌ విదుః.
కణ్వం పాపే సురావీజే

బిల్వం తు శ్రీఫలే శలే,

తత్త్వం వాద్యప్రభేదే న్యా
త్స్విరూపే పరమాత్మని,
ప్రాస్వఖర్వావిమా శబ్దావ
త్పార్థే వామనార్థకే,

వింటినారి, భూషణస్వని, బ్రతుకు
తెరువు, వస, (న) బ్రదుకు.

భావః—(పు) స్వభావము, అభిప్రాయము,
చేష్ట, ఉండుట, ఆత్మ, పుట్టుక, క్రియ,
విలాసము, శబ్దార్థము, విద్వాంసుఁడు,
జంతువు, సంపద.

దేవః—(పు) దేవత, మేఘము, రాజు,
(న) ఇంద్రియము, దేవీ, (నీ) రాణి,
చాగచెట్టు, పిక్కచెట్టు.

సత్త్వం—(న) సత్త్వగుణము, విశాచా
దులు, బలము, పృథివ్యాదిద్రవ్యములు,
స్వభావము, దేహబలము, ప్రయత్న
ము, మనస్సు, ప్రాణము, జంతువు,
[మాటము.

సాంత్యం—(న) సామోపాయము, మొగ
కణ్వం—(న) పాపము, (పు) కణ్వముని.
కణ్వం—(న) పాపము, కల్లుదీయు పదా
ర్థము.

బిల్వం—(న) మారేడుకాయ, ఏదుపంది
ముల్లు.

తత్త్వం—(న) వాద్యవిశేషము, ఆకా
రము, పరమాత్మ.

ప్రాస్వః } —(పు) స్వల్పమైనది, కుటుచ
ఖర్వః } —యైనది.

విశ్వం సమస్తై జగతి విశ్వేదే
వేఽపి నాగరే. ౧౯. పశ్వా
చాతివిషాయాం స్యా

దశ్యః పూర్ణవేదానోః,
పాశ్చ్యః కథాధరే చక్రోపాం
తే పద్మగణేఽపి చ. ౨౦.

ప్రాధ్వం సుప్రణతే చాతిదూర
వర్తని బంధనే,
పక్షం పరిణతేఽపి స్యాద్విసా
శాభిముఖేఽపి చ. ౨౧.

ద్వంద్వం రహస్యే కలహే
ద్వంద్వం మిథునయుగ
యోః,

ఉర్ధ్వం స్యాదుచ్ఛ్రితే తుంగే
చోపరిహృదపి స్త్రుతం.

ద్యువద్ద్యోస్త్వర్గలోకేఽపి
గగనేఽపి ప్రకీర్తితః,

అవిశ్వైలే రహ మేషే భవే
స్తూపికంబళే. ౨౩. ఋతు

మత్యామపి ప్రోక్తా
శివిరూర్జై నృసాంతరే,

కవిః కావ్యకరే సూరౌ కవి
ర్వాల్లికిశుక్రయోః. ౨౪.

కవీ ఖలీనే కథితా
చవిశ్వోభారుచోర్హతా,

గ్రీవా తు కంధరాయాం
స్యాత్తచ్చిరాయామపి

స్త్రుతా. ౨౫.
లట్యా కరంజభేదే స్యాత్ఫలే

విశ్వం—(న) సమస్తము, జగము, (పు)
విశ్వేదేవులనుగణదేవతలు, శొంఠి, (నీ)
అతివస. [ఋము.

అశ్వః—(పు) అశ్వజాతిపురుషుడు, గు
పాశ్చ్యః—(న్న) చంకలక్రింది భాగము,

(న) చక్రముయొక్క అంచు, ప్రక్క
యొను కల గుంపు.

ప్రాధ్వం—(త్రి) అనుకూలమైనది, (న)
మిక్కిలి దూరమార్గము, కట్టుట.

పక్షం—(త్రి) పండినది, నశించుటకు సిద్ధ
మైనది.

ద్వంద్వం—(న) రహస్యము, ద్వంద్వ
యుద్ధము, భార్యాభర్తలు, జంట.

ఉర్ధ్వం—(త్రి) పొడవైనది, ఉన్నతమైనది, మీఁదిది.

ద్యౌః—(నీ) (ద్యుశబ్దమువలె) స్వర్గము,
అకాశము.

అవిః—(పు) పర్వతము, సూర్యుడు,
మేఱ, ఒకవిధమగు కంబళి, ముట్టుది.

[వర్తి.
శివిః—(పు) భుజపత్రిచెట్టు, శివీచక్ర

కవిః—(పు) కావ్యము రచించినవాడు,
పండితుడు, వాల్మీకిముని, శుక్రాచార్యుడు, (నీ) కల్లము.

చవిః—(నీ) కాంతి, కిరణము.

గ్రీవా—(నీ) కంఠము, మెడనరము.

లట్యా—(నీ) ఒకలెగ కానుగుచెట్టు,

వాద్యే ఖగాంతరే,
నీవీ పరిపణే గ్రంథా స్త్రీకాం
జఘనవాససః. ౨౬.
పుణ్యే భూమా పృథా హిం
గుపత్రి కాకృష్ణజీయోః,
లఘ్వే హ్రస్వవివత్తాయాం
ప్రథేదే స్వందనస్య చ.

అథ వాంఠ స్త్రీవర్ణః.

ప్రభవో జలమూలే స్యాజ్జన్మ
భూమా పరాక్రమే,
అద్యోపలబ్ధయే స్థానే
విభవో నిర్వృతా ధనే. ౨౭.
ప్రసవస్తు ఫలే పుష్పే
వృత్తాణాంగర్భమోచనే,
తోలోత్పాదే చ

సచివస్సహాయే మంత్రి
స్తృతః. ౨౮.
కితవో ధూర్తవన్తతైవంచకే
కనకాహ్వయే,

త్రిదివస్త్రీదళావాసే త్రిదివా
సరిదంతరే. ౩౦.

వల్లవస్సూపకారే స్యాద్ధీమ
నేనే చ గోదుహి,
పల్లవస్సన్యత్కిసలయే విటవే
విస్తరే బలే. ౩౧. శృం
గారేఽలక్తరాగే చ

విద్రవస్తు పలాయనే, యుద్ధే
చ

లడ్డు, వాద్యవిశేషము, ఊరపిచ్చుక.
నీవీ—(నీ) మూలధనము, పోకముడి.

పుణ్యే—(నీ) భూమి, విస్తారమైనది,
ఇంగుపచెట్టు, నల్లజీలకఱ్ఱ.
లఘ్వే—(నీ) కుటుచయైనది, బండి.

వాంఠ స్త్రీవర్ణము.

ప్రభవః—(పు) నీరుపుట్టినతావు, ఉత్పత్తి
స్థానము, పరాక్రమము, ప్రథమజ్ఞాన
ప్రదేశము.

విభవః—(పు) సుఖము, ధనము.
ప్రసవః—(పు) ఫలము, పువ్వు, కానుపు,
పుట్టుక.

సచివః—(పు) సహాయుడు, మంత్రి.

కితవః—(పు) (ధూర్తశబ్దమువలె) మదిం
చినవాడు, మోసగాడు, ఉచ్చేత
చెట్టు.

త్రిదివః—(పు) స్వర్గము, (నీ) త్రిదివా
నది.

వల్లవః—(పు) వంటలవాడు, భీముడు,
గొల్లవాడు.

పల్లవః—(పు) చిగురు, కొమ్మ, విస్తా
రము, బలము, శృంగారము, లాతో
రాగము.

విద్రవః—(పు) పరుగెత్తుట, యుద్ధము.

పుంగవశ్చేష్ఠే వృషభే భేష
జాంతరే. 3౨.

ఉద్ధవో మాతులే విష్ణోరుత్స
వే క్రతుపావకే,

ఉత్సవో మహ ఉత్సేక
భచ్చాప్రసరకోపయోః.

కేశవో వాసుదేవే స్యాత్సు
న్నాగే కేశవత్యపి,

కైతవం తు ఛలే ద్యూతే
ఫేరవో జంబుకేస్త్రపే. 3౩.

రారవో సరకే ఘోరే

కైరవః కితవే రిపా, కైరవం
కుముదే చోక్తం చంద్రి
కాయాం తు కైరవీ.

భైరవం భీషణే భర్తే భైరవ
స్సముదాహృతః,

నైంధవో మణిమంధే స్యా
త్సింధు దేశోద్భవాశ్వ
యోః. 3౬.

బాడవం కరణే స్త్రీణామా
ర్వే విప్రేఽపి బాడవః,
బాడవం బడబాసంఘే
బాడవో రాగనాగయోః.

బడవా శ్వాకుంభ దాసోఽః
స్త్రీవిశేషే ద్విజస్త్రియాం,
ఆశ్రవస్సాత్పృతిజ్ఞానే శ్శే
చ వచనస్థితే. 3౪.

శాత్రవం భావసంహతోద్భవ
త్తుణాం శాత్రవోద్భవీ,

పుంగవః—(పు) శ్రేష్ఠము, ఎద్దు, ఓషధి
విశేషము.

ఉద్ధవః—(పు) ఉద్ధవుడు. ఉత్సవము,
యజ్ఞాగ్ని.

ఉత్సవః—(పు) పండుగ, గర్వము, కోరి
కలు కొనసాగుట, కోపము.

కేశవః—(పు) విష్ణుమూర్తి, పాన్నచెట్టు,
(త్రి) మంచివెండుకలుగలవాడు.

కైతవం—(న) నెలము, జూడము.

ఫేరవః—(పు) నక్క, రాక్షసుడు.

రారవః—(పు) నరకవిశేషము, (త్రి)
భయంకరమైనది.

కైరవః—(పు) జూదరి, శత్రువు, (న)
తెల్లకలువ, కైరవీ, (స్త్రీ) వెన్నెల.

భైరవం—(త్రి) భయంకరమైనది, (పు)
ఈశ్వరుడు.

నైంధవః—(పు) నైంధవలవణము, సింధు
దేశమున బుట్టినది, గుట్టము.

బాడవం—(న) రతిబంధవిశేషము, (పు)
బడబాగ్ని, బ్రాహ్మణుడు, (న) అశ్వ
సంఘము, (పు) రాగవిశేషము, పాతా
ళము.

బడవా—(స్త్రీ) ఆడుగుట్టము, నీరుమోయు
దాసి, స్త్రీవిశేషము. బ్రాహ్మణస్త్రీ.

ఆశ్రవః—(పు) అంగీకారము, కష్టము,
(త్రి) బాగుగా వినువాడు.

శాత్రవం—(న) విరోధము, శత్రుసంఘము,
(పు) శత్రువు.

మాధవస్తు వసంతే స్థానైర్వి
కాభే గరుడధ్వజే. 3౯.
మాధవీ మదిరామూ
చ కుట్టన్మామలీల క్తకే.
మధునశ్శృంగాయాం చ
గాలవో మునిలోధయోః.

ఆర్తవం త్వృతుసంభూతే
స్త్రీరజఃపుష్పయోరపి,
భార్గవః పర్శురామే చ గజే
శుక్రే సుధన్వని. ౪౦.
భార్గవీ హైమవత్సాం
చ కమలానీతదూర్వ
యోః,

అహవస్సంగరే యాగే
రాఘవో రఘువంశజే. ౪౧.
మహామీనప్రభేదే చ
జలధే రాఘవః స్తృతః,
తాండవం కథితం నాట్యే
తృణభేదేపి తాండవం.
నిహ్నవం నికృతౌ విద్యాద
విశ్వాసావలాపయోః.
సంభవః కథితో హేతా వ్ర
త్సత్రా మేళకేపి చ. ౪౨.
ఆధారానతిరిక్తత్వ ఆధే
యస్య చ సంభవః,
బాంధవో బంధుసుహృదోః

పంచత్వం నిధనే స్తృతం.
౪౩. పంచానామపిభావే

మాధవః--(పు) వసంతతుడు, వైశాఖ
మాసం విష్ణువు, మాధవీ, (స్త్రీ) కల్లు,
తామ్రదుకతై, బంజి గురిగింబతేగె,
తేనె, బెల్లము.

గాలవః--(పు) గాలవముని, లొద్దగు
చెట్టు.

ఆర్తవం--(స్త్రీ) ఋతుసంబంధమైనది, (న)
రజోరక్తము, పువ్వు.

భార్గవః--(పు) పరశురాముడు, వసుగు,
శుక్రాచార్యుడు, మంచివిలుకాడు,
భార్గవీ (స్త్రీ) పార్వతి, లక్ష్మి, గజికి.

అహవః--(పు) యుద్ధము, యజ్ఞము.

రాఘవః--(పు) రఘువంశపురాజు, సము
ద్రమునందుండు గొప్పచేప.

తాండవం--(పు) ఉద్ధతమైన నృత్యము,
తృణవిశేషము.

నిహ్నవం--(స) తిరస్కారము, అశవ్యిక,
మోసపుమాట.

సంభవః--(పు) కారణము, పుట్టుక,
కూడిక, ఆధేయమాధారమును మీఠి
కుండుట.

బాంధవః--(పు) చుట్టటికము, స్నేహి
తుడు.

పంచత్వం--(న) మరణము, విడవది.

థ ప్రభావశక్తిజేజసోః,
అభావస్సాక్షిద సత్తాయామ
భావో నిధనేఽపిచ. ౪౬.

విభావస్సాక్షిత్పరిచితౌ కామ
స్సాక్షిద్విపనేఽపి చ,

నిష్పావ హృద్వపవనే రాజ
మామే కడంగరే. ౪౭.

పవనే శింబికాయాం చ
నిష్పావో నిర్వికల్పకే,

సుగ్రీవ శ్శోభనగ్రీవే సుగ్రీ
వో వానరాధిపే. ౪౮.

రాజీవాఖ్యా మృగే మత్స్యే
పద్దే రాజోపజీవిని,

గాండివం గాండివం జిహ్వాః
కోదండే కార్దుకేఽపి చ.

అక్షివం వశిరే విద్యాదమ
త్తేక్షివ మన్యతే,

పార్థివో నృపతౌ భూమి
వికారే పార్థివోఽన్య

వీత్. ౫౦. పార్థివీ స్వాత్
క్షమాయాం చ

దీదివిర్ధిషణాన్నయోః,
ప్రసేవః కథితో ధీరైర్విణాం

గస్మాత్తయోరసి. ౫౧.
కారవీ మధురా దీకృత్త్వ

కృత్రికృష్ణ జీరకే,
సుషవీ కారవల్యాం చ కృష్ణ

జీరక జీరయోః. ౫౨.

ప్రభావః—(పు) సామర్థ్యము, ప్రతాపము.
అభావః—(పు) లేమి, మరణము.

విభావః—(పు) పరిచయము, రసోత్పాదన
కారణము, (అలంబనోద్దీపనవిభావము.)

నిష్పావః—(పు) చేటగాలి, అనుములు,
పొట్లు, తూర్పెత్తుట, కాయధాన్యముల
పొట్టు, (త్రి) నిలుకడైనది.

సుగ్రీవః—(త్రి) మంచి మెడగలది, (పు)
సుగ్రీవుడు.

రాజీవః—(పు) జింకలలో భేదము, పెద్ద
కన్నులుగల చేప, (న) పద్మము, (త్రి)
రాజుననుసరించి జీవించునది.

గాండివం } —(న) అర్జునునివిల్లు, విల్లు.
గాండివం }

అక్షివం—తనకు దానపుట్టిన సముద్ర
లవణము, (త్రి) మత్తత గేనది.

పార్థివః—(పు) రాజు, (త్రి) మృద్వికార
మైనది, పార్థివీ (స్త్రీ) భూమి.

దీదివిః—(పు) బృహస్పతి, (ష్ట) అన్నము.
ప్రసేవః—(పు) వీశకరివె, దాంగర, (ఎండ

బెట్టుకొను తట్టు.)
కారవీ—(స్త్రీ) పెద్దపదావచెట్టు, టమము,

ఇంగువచెట్టు, నల్లజీలకఱ్ఱ.
సుషవీ—(స్త్రీ) కాకరతీగ, నల్ల జీలకఱ్ఱ,

జీలకఱ్ఱ.

అథ వాంత శ్చతుర్వర్ణః.

వాంత చతుర్వర్ణము.

భవే దభివ.వసాన్న సే మద్య సంధానయజ్ఞయోః,

అభిషవః—(పు) సానము, కల్లు తేట, యజ్ఞము.

ఉపప్లవ సైస్సహి కేయే విష్ణు వోత్పాతయోఃపి. ౫౩.

ఉపప్లవః—(పు) రాహువు, ఉపద్రవము, తోశచుక్క మొదలగునవి.

పరిప్లవశ్చంచలే స్యాదా కు లేఽపి పరిప్లవః,

పరిప్లవః—(త్రి) చలించునది, చెదరినది.

కుశీలవస్తు వాల్తీకా నట యాచకయోఃపి. ౫౪.

కుశీలవః—(పు) వాల్తీకిముని, నటకుడు, యాచకుడు.

అపహ్నవోఽపలాపే చ స్నే హే చాపహ్నవో మతః,

అపహ్నవః—(పు) మఱుగు మాట, స్నేహము.

పరాభవస్తీరస్కారే వినాశే ఽపి పరాభవః. ౫౫.

పరాభవః—(పు) తీరస్కారము, నాశము.

భవే త్పరాశవో పారస్త్రీణే శూద్రాసుతే ద్విజాతే,

పరాశవః—(పు) పరస్త్రీయందుఁ బుట్టిన వాడు, బ్రాహ్మణునివలన శూద్రస్త్రీ

శస్త్రేఽప్యాదీనవో దోషే పరికిష్ట దురంతయోః. ౫౬.

యందుఁ బుట్టినవాడు, గండ్రగొడ్డలి. ఆదీనవః—(పు) దోషము, కష్టము, (త్రి) అంతములేనిది.

విదుశ్శీతశివశ్శమ్యాం శైలే యశతపుష్పయోః, సైంధ వేఽపి

శీతశివః—(పు) జమ్మిచెట్టు, (న) తాతి పువ్వు, (పు) పెద్దసదాపచెట్టు, ఇం దుష్ట.

పుటగ్రీవో గర్గరీ తామ్ర కుండయోః. ౫౭.

పుటగ్రీవః—(పు) పెరుగుచిలికెడు కుండ, రాగిపాత్రము.

ధామార్గవస్త్యపామార్గే మ హాబాల్యామపి స్తృతా,

ధామార్గవః—(పు) ఉత్తరేణుచెట్టు, చేదు బీజచెట్టు.

అనుభావః ప్రభావే స్యాన్ని శ్చయే భావశూచనే. ౫౮.

అనుభావః—(పు) సామర్థ్యము, నిశ్చయము, భావమును దెల్పు ముఖవికాసాదులు.

బలదేవః స్తృతో వాతే కా లిందీభేదనేఽపి చ, బలదే

బలదేవః—(పు) వాయువు, బలరాముడు, (స్తీ) కలుక్రాంతచెట్టు.

వామపి ప్రాహుస్తాయ

నూచౌషధే బుధాః.

జలబిల్వస్తు పంచాంగే కర్మ
తే జలచత్వరే,

రోహితాశ్వో బృహద్భానౌ
హరిశ్చంద్రస్తపాత్తజే.

సహదేవా బలాదండోత్పలా
శారిబభేషజే, సహదేవీ
తు సర్వాత్మ్యం సహ
దేవశ్చ పాండవే. ౬౦.

జీవంజీవశ్చకోరే స్యాద్ద్యుమ
పక్షివిశేషయోః,

అథ వాంతః పంచవర్ణః.

అశితంభవమన్నాద్యే తృప్తా
వస్యాశితంభవః. ౬౧.

అథ శాంతో ద్వివర్ణః.

వశ ఆయత్తతాయాం స్యా
ద్యశమిచ్ఛాప్రభుత్వయోః,
వశావంధ్యాసుతా యో
పాస్త్రీగవీకరిణీషుచ. ౬౨.

కుశో రామసుతే దర్శ్యే యో
క్త్రే ద్వీపే కుశం జలే,
కుశీ ఘోరేపి వల్గాయాం
కుశాపాపివృత్తయోః.

౧. కుశో వాచ్యనదా

ఖ్యాతః

స్పృశః ప్రణిధియుద్ధయోః,

శశో గంధరనే లోధే స్యా
త్పక్షౌ పురుషాంతరే. 3.

జలబిల్వః—(పు) తాచేలు, ఎండ్రకాయ,
నీరునిలుచు తావు.

రోహితాశ్వః—(పు) అగ్ని, హరిశ్చంద్రుని
కుమారుడు.

సహదేవా—(నీ) నుత్తవపులగ చెట్టు, తెల్ల
పువ్వుల సహదేవిచెట్టు, నల్లసుగంధి
పాలచెట్టు, సహదేవీ, (నీ) తీగగటిక,
(పు) సహదేవుడు.

జీవంజీవః—(పు) చకోరపక్షి, వృక్షవిశే
షము, పక్షివిశేషము.

వాంత పంచవర్ణము.

అశితంభవం—(న) అన్నము మొదలగు
నవి, (పు) తృప్తి.

శాంత ద్వివర్ణము.

వశః—(పు) స్వాధీనము, (న) కోరిక, అధి
పత్యము, (నీ) గొడ్డలు, కూతురు,
ఆడుది, గోవు, ఆడేనుగు.

కుశః—(పు) కుశుడు, (స్క) దగ్గు, (పు)
పలుపు, కుశద్వీపము, (న) జలము, కుశీ,
(నీ) కట్టు, (నీ) త్రాడు, (త్రి) పాపా
త్తుడు, నుదించినవాడు.

స్పృశః—(పు) దూత, యుద్ధము.

శశః—(పు) బాలెంతవోలు, లొద్దగు
చెట్టు, కుండేలు, శశజాతిపురుషుడు.

దర్శస్తు సంగమీ సూర్యచంద్ర
యో రవలో కనే,
పటాంతే వైదికవిధౌ

దర్శశ్చ సముదాహృతః.

స్పర్శో రుజాయాం దానే
చ స్పర్శనే స్పర్శకేపి చ,

విత్ స్త్రుతో వైశ్యమనుజ
ప్రవేశేష మనీషభిః గ.

పాశః కచాంతే సంఘాతః
కర్ణాంతే శోభనార్థః,

ఛాత్రాద్యంతే చ నిందార్థః
పాశః పత్యోదిబంధనే.

నాశః పలాయనే ప్రోక్తో ని
ధనానుపలంభయోః,

కాశస్త్రణే న్యాయోక్షవధౌ
వారణాన్యాయం తు కాశ్య

పి. 2.

కేశో దైత్యాంతరే వాలే
హీరజేరే చ ప్రచేతసి,

కేశో దిగంబరే ప్రోక్తః క్షి
శ్వాఖామృగేఽపి చ. ౩.

ఈశః ప్రభౌ శంఠరే న్యాయో
దీశా లాంగలదండకే,

వేశో వేశ్యాగృహే ప్రోక్తో
నేపథ్యే గృహమాత్రకే.

క్షేశో దుఃఖేఽపి రాగాదౌ
వ్యసాయేఽపి చ శ్వచి

త్వే,

పంశో వేణా కులే పర్వే పృథ్వీ
న్యాయవేఽపి చ. ౧౦.

దర్శః—(పు) అమావాస్య, చూపు, అమా
వాస్యనాడు చేయఁదగినకర్త.

స్పర్శః—(పు) రోగము, ఈవి, తాకుడు
తాకునది.

విత్—(పు) శోమటి, మనుష్యుడు, ప్రవే
శించుట.

పాశః—(పు) (కచపాశః అన్నపుడు) సమూ
హము, (కర్ణపాశః అన్నపుడు) సుక
ష్ణము, (ఛాత్రాదులు పూర్వమందున్న
పుడు) కుత్సితము, త్రాడు.

నాశః—(పు) పరుగు, చేటు, అనుభవము
లేమి.

కాశః—(పు) తెల్లు, దగ్గు, కాశీ, (నీ)
కాశీయను పుణ్యక్షేత్రము.

కేశః—(పు) కేశుఁ డనురాక్షసుఁడు,
జుట్టు, కురువేరు, వరుణుఁడు.

క్షిశః—(త్రి) దిసమొలది, (పు) కోఁలి.

ఈశః—(పు) ప్రభువు, శంకరుఁడు, ఏడి
కోల.

వేశః—(పు) బోగముదానియిల్లు, వేషము,
ఇల్లు.

క్షేశః—(పు) దుఃఖము, కోపము, ప్రయ
త్నము.

పంశః—(పు) వెదురు, కులము, సమూ
హము, వెన్నెముక.

దంశస్సాన్వృతం దనే దోషే దం
శో మర్త్యే కీర్తితః, సర్ప
క్షలేఽపి సన్నాహవనమ
క్షికయోఽపి. ౧౧.

అంశురైశ్చే రవౌ రశ్మా
వాశర్వీహా చ సత్వరే,

పాంశుర్ధూళిషు సస్యార్థచిర
సంచితగోమయే. ౧౨.

దృగ్దర్శనే లోచనే చ దృ
శ్శుద్ధా వీక్షకేఽన్యఃత్,
దశా వర్తవవస్థాయాం వ
స్తాంతే సుర్విదృశా అపి.

నిశా దారుహారిద్రాయాం
స్యాత్ప్రియామా హారిద్ర
యోః,

అశా తృష్ణాదిశోః ప్రోక్తా
రాశిర్దేహాదిపుంజయోః. ౧౩.

పేశీ పలలసింహ్యాం చ మాం
స్యాం ఖడ్గపిథానకే, అండ
భేదేఽపి పేశీ స్యాత్సు
పక్వకణికేఽపి చ. ౧౪.

వాశోఽటరూషేఽపి ప్రోక్తా
వాశీ తత్త్వాం చ సాధనే,

అథ శాంత స్త్రీవర్ణః.

కపిశస్సిల్పకే శ్యామే మాధ
వ్యాం కపిశీ మతా. ౧౬.

దంశః—(పు) నలుకుడు, దోషము, ఆయము
పట్టు, పాము కాటు, కవచము, అడవి
యీగ.

[కిరణము.

అంశుః—(పు) కొంచెము, సూర్యుడు,

అశుః—(పు) ఎట్టజలమవడ్లు, (త్రి) వేగ
ము.

పాంశుః—(పు) దుమ్ము, ఎరువు.

దృక్—(సీ) చూపు, నేత్రము, బుద్ధి,
(త్రి) చూచునది.

దశా—(సీ) వత్తి, అవస్థ, (ని. బ.) బద్దె.

నిశా—(సీ) మ్రానిపసుపు, రాత్రి, పసుపు.

అశా—(సీ) కోరిక, దిక్కు.

రాశిః—(పు) మేహాదిరాసులు, సమూ
హము.

పేశీ—(సీ) మాంసపుముద్ద, జటామాంసీ,
కత్తియొంట, గుడ్డు. బాగుగా వండఁ
బడిన లేహ్యము.

వాశః—(పు) అడ్డసరపుఁజెట్టు, వాశీ, (సీ)
బాడిశె.

శాంత స్త్రీవర్ణము.

కపిశః—(పు) చిల్లమడ్డి, (త్రి) పసుపు
మీఱిన యెలుపు, కపిశీ, (సీ) బండి
గురిగింజతీగ.

కులిశో మత్స్యభేదే స్వాధం
భోతౌ కులిశం మతం,
వివశస్సృగదవశ్యాత్తా ౨ రిప్త
దుష్టధియోరపి. ౧౭.

నిస్త్రీంశో నిర్దయే ఖడ్గే
సదృశస్తూచితే సమే,

బాలిశశ్చాబకే మూర్ఖే
లోమశో లోమ సంయుతే.
౧౮. ఏడకే చాపి కాసీ
సస్యగాలీ జటిలాసుచ,
లోమశా శూకశింబ్యాం
చ మర్కటీ కాకజంఘ
యోః. ౧౯. మహామే
దాతిబలయో శ్వాకినీభిది
చేష్యతే,

వికాశో విజనే వ్యక్తౌ
సకాశస్సదృశే ౨౦ తే. ౨౦.
ప్రకాశో ౨ తి ప్రసిద్ధే స్వా
త్ప్రహసాతపయోస్సుప్తే,

నీకాశో నిశ్చయే తుల్యే
హతాశో నిర్దయే ౨౧ తే. ౨౧.

కీనాశః కరకే తుద్రే కృతాం
తపశుభూతినోః,
సుఖాశో రాజతినిశే శోభ
నాశ ప్రచేతనోః. ౨౨.
పింగాశో మత్స్యభేదే స్వా

కులిశః—(పు) మత్స్యవిశేషము, (స) వజ్ర
యుధము.

వివశః—(త్రి) స్వాధీనముగాని బుద్ధిగల
వాడు, మరణ మాసన్నమగుటచే
గలత నొందినబుద్ధిగలవాడు.

నిస్త్రీంశః—(త్రి) దయలేనివాడు, కత్తి.
సదృశః—(త్రి) యోగ్యమైనది, సమాన
మైనది.

బాలిశః—(పు) పిల్లవాడు, మూఢుడు.
లోమశః—(త్రి) తలచుకారోమములు
గలది, (పు) గొట్టె, (నీ) మయితుత్త
ము, వసచెట్టు, జటామాంసీ, దూల
గొండిచెట్టు, తీగకానుగుచెట్టు, వెల
మసందిచెట్టు, మహామేదచెట్టు, పెద్ద
ముత్తవపులగ చెట్టు, ఒకవిధమగు
తోటకూర.

వికాశః—(పు) రహస్యము, వికసించుట.

సకాశః—(త్రి) సమానము, సమీపము.

ప్రకాశః—(త్రి) మిక్కిలి ప్రసిద్ధమైనది,
(పు) తలయాడించుచు నవ్వెడినవ్వు,
ఎండ, (త్రి) బయలుపడినది.

నీకాశః—(పు) నిశ్చయము, సామ్యము.

హతాశః—(పు) దయలేనివాడు, బల
హీనుడు.

కీనాశః—(పు) దున్నుకొనువాడు, నీ
చుడు, యముడు, కటికివాడు.

సుఖాశః—(పు) నెవ్విచెట్టు, సుఖముగా
భుజించువాడు, వరుణుడు.

పింగాశః—(పు) మత్స్యవిశేషము, పల్లె

త్రథా పల్లీపతావపి, పింగాశీ నీలికాయాం చ పింగాశం జాత్యకాంచనే.

౨౩.

పలాశః కింశుకే శట్పాం హరితే రాక్షసేఽపి చ, పత్రే పలాశం సంవేశ్యయనే చాసనేఽపి చ. ౨౪.

నివేశ్యబిరోద్వాహ విన్యాస సదనేష్యపి,

నిర్వేశో మూర్ఛనే భోగే నిర్వేశో వేతనేఽపి చ.

ప్రదేశో దేశమాత్రే స్వాత్తనన్యం గుప్తసమ్మితే,

భిత్తావపి ప్రదేశస్సన్యిత్యచేశోఽశ్యద్దదేశయాః.

నిర్దేశ శ్వాసనోపాంతభాషణే ఘ ప్రయుజ్యతే,

ఆదర్శో దర్పణే టీకాప్రతి పు ప్రకయోరపి. ౨౨.

కర్మశః పయషే క్రూరే కృపణే నిర్మదే గృధ్రే, ఇత్యో సాహసికే కాసమర్థకం

పిల్లయోరపి. ౨౦.

గిరిశో వాక్పతౌ దుద్రే గిరిశోఽద్రిపతావపి,

ఉడ్డీశో గ్రంథభేదే స్వాదుడ్డీశశ్చిండికాపతౌ. ౨౯.

తుంగీశశ్చంకరే చంద్రే

టూరియధికారి, పింగాశీ, (నీ) నీలిచెట్టు, (న) మేలిమిబంగారము.

పలాశః—(పు) మోదుగుచెట్టు, గంట కచోరముచెట్టు, ఆకుపచ్చరంగు, రాక్షసుడు, (న) ఆకు.

సంవేశః—(పు) నిద్ర, పీతము.

నివేశః—(పు) దండువిడిసినతావు, పెండ్లి, ఉంచుట, ఇల్లు.

నిర్వేశః—(పు) మూర్ఛపోవుట, భోగము, (వేశ్యాదులకిచ్చెడువెల) జీతము.

ప్రదేశః—(పు) స్థానము, లొడితెడు, గోడ.

సదేశః—(పు) సమీపము, స్థానము.

నిర్దేశః—(పు) ఆజ్ఞ, సమీపము, చెప్పట.

ఆదర్శః—(పు) అద్దము, అర్థవివరణము, సంపుటమలుగల గ్రంథము.

కర్మశః—(త్రి) కఠినము, క్రూరము, లోభి, పయలేనివాడు, దృఢము, (పు) చెఱుకు, సాహసుడు, కసింత

చెట్టు, కంపిల్లిమను గ్రంథద్రవ్యము.

గిరిశః—(పు) బ్రహ్మ, శివుడు, పర్వతరాజు.

ఉడ్డీశః—(పు) ఆగమశాస్త్రగ్రంథము, శివుడు.

తుంగీశః—(పు) శివుడు చంద్రుడు.

పక్షిశస్త్రాక్ష్యకృష్ణయోః,
ఉపాంతుర్జపభేదే న్యాదుపాం
శు విజనేఽవ్యయం. 30

దుస్సపరాభ్యాఖ్యా ఖరస్పర్శే
కంటకార్యం చ వాసకే,

విపాశాఖ్యా సరిచ్ఛేదపాశవర్జి
తయోర్నతా. 31.

వికేశీ ఓటవర్తా న్యాద్వికేశీ
విధవాస్త్రీయాం,

భూకేశ్య వల్లజేఽపి న్యా
ధ్భూకేశ్యైవలే వతు.

జలేశో పరుణే వార్ధా
వభీశుః ప్రగ్రహే ద్యుతౌ,

అథ కాంత శ్చతుర్వర్ణః.

అపదేశః స్మృతో లక్ష్యే
నిమిత్తవాప్తజయోఽపి,

జీవితేశో యమే కాంతే జీ
వాతౌ జీవనాధిపే,

ఆశ్రయాశో హంతవహే
భవేదాశ్రయనాశకే.

నాగపాశః స్మృతః స్త్రీణాం
కరణే పరుణాయుధే,

పురోడాశోహవిర్భేదే చమ
న్యాం పిప్లకస్య చ. 34.

రసే సోమలతా యా శ్చ
హంతశేషేఽపి కీర్తితః,

పరివేశః పరివృత్తౌ భానో

పక్షిశః—(పు) గరుడుఁడు, కృష్ణుఁడు.

ఉపాంతుః—(పు) జపవిశేషము, (అవ్య)
రహస్యము.

దుస్పర్శః—(త్రి) తీవ్రస్పర్శగలది, (సీ)
వాకుడుచెట్టు, (పు) అడ్డునర లేక తీట
కనిందచెట్టు,

విపాశా—(సీ) విపాశానది, (త్రి) వదలిన
పాశములుగలవాఁడు.

వికేశీ—(సీ) గుడ్డవత్రి, విధవ.

భూకేశీ—(సీ) కారుగచ్చచెట్టు, భూకేశః,
(పు) నాఁచు, మఱిచెట్టు.

జలేశః—(పు) పరుణుడు, సముద్రుడు.

అభీశుః—(పు) పగ్గము, కిరణము.

కాంత చతుర్వర్ణము.

అపదేశః—(పు) గుఱి, కారణము, మిమ.

జీవితేశః—(పు) యముఁడు, భర్త, బ్రది
కించెడి యాపదము, జీవనమొసంగు
ప్రభువు.

ఆశ్రయాశః—(పు) అగ్ని, (త్రి) ఆశ్రయ
మును జెఱచువాఁడు.

నాగపాశః—(పు) రతిబంధ విశేషము,
వరుణపాశము.

పురోడాశ—(పు) హోమద్రవ్య విశే
షము, పిప్లపాత్రము, సోమలతార
సము, హోమశేషము.

పరివేశః—(పు) ఆవరణము, పరివేషము.

స్పవిధమండలే. 3౬.

ప్రతిష్కశస్పహాయే స్యాద్వా
ర్తాహరపురోగయోః,

ఉపస్పర్శస్పర్శమాత్రే స్నా
నాచమనయోరపి. 3౭.

భూమిస్పృగైశ్శ్వసరయోః

కూరదృక్స్పృతలే శనౌ,
అపభ్రంశోఽపశబ్దే స్యాద్వా
హాభేదావపాతయోః.

ఉపదంశోఽవదంశే స్యాన్నేధ్ర
రోగేఽపి కీర్తితః,

ఖండపర్శుః పరశురామే శం
కరే చూర్ణలేపిని. 3౮.

ఖండామలకబైషజ్యే సిం
హికాతనయేఽపి చ,

పాదపాశీ ఖడ్గుకాయాం శృం
ఖలాకటకేఽపి చ. ౪౦.

స్త్రుతా పంచదశీ పార్ణమా
స్యమావాస్యయోరపి,

అథ కాంతః పంచవర్ణః.

ధూర్జటే ఖండపరశురామద
గ్నేయవిధుంతుదే, ౪౧.

ఖండామల కబైషజ్యే
చూడాలేఽపి స్త్రుతో

బుధైః,

ప్రతిష్కశః—(త్రి) సహాయుడు, వృ
త్తాంతమును జెప్పువాడు, ముందుఁ
బోవువాడు.

ఉపస్పర్శః—(పు) తాకుట, స్నానము,
అచమనము.

భూమిస్పృక్—(పు) గోమట్టి, మను
ష్యుడు.

కూరదృక్—(పు) దుష్టుడు, శని.

అపభ్రంశః—(పు) అపశబ్దము, గ్రామ్య
భావ, పడుట.

ఉపదంశః—(పు) ఊరుగాయ, కొలుకు
రోగము.

ఖండపర్శుః—(పు) పరశురాముడు, శివు
డు, సున్నము పూయువాడు. ఖండా
మలకమను బౌషధము, రాహువు.

పాదపాశీ—(స్తీ) గంట, కాలిగొలుసు.

పంచదశీ—(స్తీ) పున్నమ, అమావాస్య.

కాంత పంచవర్ణము.

ఖండపరశుః—(పు) శివుడు, పరశురా
ముడు, రాహువు, ఖండామలకమను
ముందు, వట్టువము నైచెట్టు.

అథ హిందూ ద్వితీయః.

వృషస్సాద్వాసకే ధర్మే సౌర
భేదే చ శుక్రలే, పు
రాణభేదయోశ్శృంగాయా
మూషికశ్రేష్ఠయోరపి ౧.
కపికచ్చావం వృషా ప్రో
క్తా ప్రతినామాసనేవృషీ,
విషం తుగరం శే తోయేతి
విషాయాం విషామతా.

తుషా ధాన్యత్వచి ఖ్యాతో
విభీతకతరావపి,

మిషం చ స్ఫుర్ణనే వ్యాజే
తర్షో లిప్సాపిహసయోః. ౩.
వర్షం సంవత్సరే వృష్టౌ జం
బూద్వీపే ఘనే విదుః,
ప్రావృట్కాలే తు వర్షా
స్సుత్యః

కర్షం కషణమానయోః. ౪.

మాషో వ్రీహ్యంతరే మూఢే
మానత్వగ్దోషభేదయోః,

మేషో రాశి ప్రభేదేస్యాదుర
ణే భేషాంతరే. ౫.

శేషస్సంకర్షణేనంత ఉ ప
యక్తేపరే పథౌ, ప్రసా
దాన్ని జనిర్వాల్యదానే
శేషేతి కీర్తితా. ౬.

శోషస్తు శోషణే రాజయత్తు
ణ్యపి సంగద్యతే,

హిందూ ద్వితీయః.

వృషః—(పు) అడ్డపపుజెట్టు, ధర్మము,
ఎడ్డు, వీర్యవృద్ధిగలవాడు, వృషభ
జాతి పురుషుడు, వృషభరాశి, వృషభ
మనునోషధి, ఎలుక, (ఉత్తరపదమైన
చో) శ్రేష్ఠము, (సీ) దూలగొండిచెట్టు,
వృషీ (సీ) చిత్రాసనము.

విషం—(న) గరళము, నీరు, (సీ) ఆతివస,

తుషః—(పు) ఉముక, తాండ్ర చెట్టు.

మిషం—(న) కలహము, కపటము.

తర్షః—(పు) ఆశ, దప్పిక.

వర్షః—(ప్ర) సంవత్సరము, వాన, జంబూ
ద్వీపము, మేఘము, (సీ. బ) వాన
కాలము.

కర్షః—(పు) ఒరయిక, పదియాఱుమాష
ములబంగారము.

మాషః—(పు) మినుములు, మూఢము,
విదుగురిగింజలయెత్తు, త్వగ్దోషభేదము.

మేషః—(పు) మేషరాశి, పొట్టేలు, బోషధ
విశేషము.

శేషః—(పు) ఎలరాముడు, ఆదిశేషువు,
(ప్ర) విగిలినది, చంపుట, (సీ) అను
గ్రహించి యిచ్చిన పూలులో నగు
నది.

శోషః—(పు) కృశించుట, తయరోగము,

దోషస్తు దూషణే పాపే దోష
 మా రాత్రే భుజేఽపి చ,
 కోషస్తు మట్టలేచాత్రే దివ్యే
 ఖడ్గపిదానకే, జాతికోశే
 ఒర్థసంఘాతే పేశ్యాం
 శబ్దాదినంగ్రహే. ౮. ము
 మ్మే చ పుస్తకే

చావస్త్విక్షుపక్షిభిదోర్తతః,
 ఘోషస్తు ఘోషకథ్వానగో
 పాలాభీరవల్లిఖ. ౯. ఘో
 షా తు శతపుష్పాయాం
 ఘోషః కాంక్ష్యేఽంబుద
 ధ్వనౌ,

ప్రైవస్యాత్ప్రేషణే క్షేతే
 మర్దనోన్మాదయోరపి. ౧౦.
 పాషా మాసవిశేషే స్యాత్ప్రే
 వంతు మహాయుగయోః,
 త్విట్కాంతో నన్యనసాయే చ
 జిగీషాయాం రుచౌ గిరి.

విఙ్మోహపన్నే చ విమోహయాం
 శుషిశ్శేషే బిలేఽపి చ,
 ఋషిర్వేదే వసిషాదా దీధి
 తావపి పత్యతే. ౧౧.

ఉషా బాణసుతారాత్ర్యోరు
 షః కామిని గుగ్గులౌ,
 ఝషా నాగబలాయాం స్యా
 ద్వైసారిణి ఝషా మతః.

కర్షూః కరీషదహనే కుల్యా
 యాం చ సరిత్యసి,

దోషః—(పు) దూషించుట, పాపము,
 (నీ) రాత్రి, భుజము.

కోషః—(పు) మొగ్గ, గిన్నె, శపథము,
 కత్తియొలు, బాజికాయచెరడు, బొక్క
 సము, గుడ్డు, నిఘంటువు, వృషణము,
 పుస్తకము.

చావః—(పు) చెఱకు, పాలపిట్ట.

ఘోషః—(పు) చేతి బీటచెట్టు, గొల్ల
 వాడు, గొల్లవల్లె, (నీ) పెద్దసదాప
 చెట్టు, (పు) కంచు, ఉలుము.

ప్రైవః—(పు) పంపుట, కష్టమా, మర్దించుట, పిచ్చి.

పాషః—(పు) పువ్యమాసము, (న) ఉత్స
 వము, యుగము.

త్విట్—(నీ) శోభ, ఉద్యోగము, జయే
 చ్చ, కిరణము, మాట.

విట్—(నీ) వ్యాపించుట, విరేచనము.

శుషిః—(నీ) కృశించుట, రంధ్రము.

ఋషిః—(పు) వేదము, సప్తర్షులు, కిర
 ణము.

ఉషా—(నీ) ఉషాదేవి, రాత్రి, (పు)
 విటుడు, గుగ్గిలపుజెట్టు.

ఝషా—(నీ) బీటచెట్టు, (పు) చేప.

కర్షూః—(పు) షిడకనిప్పు, (నీ) కాలువ,
 నది.

అథ షాంత స్త్రీవర్ణః.

నికషశ్శాఖాఫలకే సుకమా యా
తుమాతరి. ౧౪.

నహాషో రాజ్ఞి భుజగే

కలుషం త్యావితై నహోః,
కిల్బిషం నృజినే రోగేఽవ్యస
రాధేఽపి కిల్బిషం. ౧౫.

నిమేషనిమిషౌ కాలవిశేషే
క్షీనిమిషాలనే,

పరుషం కర్బురే రూక్షే న్యా
న్విష్ఠురవచస్యపి. ౧౬.

పురుషః పూనుషే సాంఖ్యజ్ఞే
చ పున్నాగపాదపే, మృ
గేఽశ్వస్థానభేద చ విష్ణా
వాత్సని ధాతర. ౧౭.

పౌరుషం పురుషస్యోక్తంభావే
కర్తణి తేజసి, డ్ధర్వ
విస్తృతదోఃపాణి నృమా
ణ పురుషేభుయోః. ౧౮.

కల్తాషో రాక్షసే కృష్ణే కల్తా
షః కృష్ణపాండురే,

కుల్తాషో యావకే ప్రోక్తః
కుల్తాషం కాంజికేఽపి చ.

ఉష్ణీషస్తు శిరోవేష్టే కిరీటే
లక్షణాంతరే,

తరిషస్సుందరా కా రే భేలే
ఽభివ్యసనాయయోః. ౨౦

రోహిషం కత్తృణే జ్ఞేయం

షాంత స్త్రీవర్ణము.

నికషః—(పు) సానతాయి, (నీ) గాక్షసుల
తల్లి.

నహాషః—(పు) నహాషచక్రవర్తి, సప్
విశేషము.

కలుషం—(త్రి) మలినమైది, పాపము.

కిల్బిషం—(న) వాపము, రోగము, అప
రాధము.

నిమేషః } (పు) తెప్పపాటు కాలము,
నిమిషః } తెప్పపాటు.

పరుషం—(త్రి) చిత్రవర్ణము, నిష్ఠురము,
(న) నిష్ఠురవాక్కు.

పురుషః—(పు) మగవాడు, సాంఖ్య
శాస్త్రము నెఱింగినవాడు, సురపొన్న
చెట్టు, పురుషమృగము, గుఱ్ఱము
యొక్క స్థానభేదము, విష్ణువు, పర
మాత్మ, బ్రహ్మ.

పౌరుషం—(న) పురుషభావము, పురుష
కర్తము, పరాక్రమము, పురుషునిచే
యెత్తుపొడవు, పురుషసంఘము.

కల్తాషః—(పు) రాక్షసుడు, నలుపురంగు,
నలుపుమీఱిన తెలుపురంగు.

కుల్తాషః—(పు) అలచందలు, (న) పులి
కడుగు.

ఉష్ణీషః—(ప్ర) తలపాగ, కిరీటము,
గుర్తు.

తరిషః—(పు) అందమైనవాడు, తెప్ప,
సముద్రము, ప్రయశ్నము.

రోహిషం—(న) కామంచిగడ్డి, (పు)

రోహిణి హరిశాంసః,
విశేషస్యాస్విఘటనే విశ్లేషో
విధురేఽపి చ. ౨౧.

ప్రదోషః కాలభేదే స్యాత్ప్రదోషో
దోషో దోషశబ్దే,
అభీషః ప్రగ్రహే శ్చై
ప్రత్యాఖండహర్షభే వసా.

గంధూషో ముఖపూర్తౌ స్యాత్
త్కరిహస్తాంగుళా వపి,
ప్రసృతేఽపి చ
శైలుామః కథితో నటవిల్వ
యోః. ౨౩.

మారిషశ్చాకభేదే స్యాన్మారిషః
షాదక్షమాతరి, నాట్యో
క్తౌ మారిషశ్చార్యే మా
రిషః కనకేఽంబుధౌ. ౨౪.

ఆమిషం పలశే లోభే సంభో
గ్యోక్తోచయోరపి, ఆ
మిషం సుందరాకార రూ
పాదివిషయేఽపి చ. ౨౫.

ఆకర్షణ్ణారిషం పలశే పాశకే
ద్యూత ఇంద్రియే, ఆకర్ష
ణేఽపి చాకర్షః కోదం
డాభ్యాసవస్తుసః. ౨౬.

సంహర్ష మా హుస్పృహ
యాం ప్రమోదేఽపి ప్ర
భంజనే,

విశేషస్త్రీలకే వ్యక్తౌ ప్రతీకే
ఽత్యంతభేదకే, కావ్యా

కొండగొట్టె.

విశ్లేషః—(పు) ఎడఁబాటు, ఒడఁగూడమి,

ప్రదోషః—(పు) సాయంకాలము, దోషము.

అభీషః—(పు) ఋగ్గము, కిరణము,

ప్రత్యాఖండహర్షభే—(పు) ప్రాతఃకాలము, ఒక
ఁసుపు.

గంధూషః—(పు) పుష్కలంత, తుండము
చిర, పుడిసిలి.

శైలుామః—(పు) నటుఁడు, మారేడు
చెట్టు.

మారిషః—(పు) తోటకూర, (నీ) దక్షు
నితల్లి, (పు) (నాట్యపరిభాషయందు)
పూజ్యుఁడు, బంగారము, సముద్రము.

ఆమిషం—(న) మాంసము, ఆశ, భోగి
పడగిన వస్తువు, లంచము, సొంద
ర్యాదులు.

ఆకర్షః—(పు) సొగటాలబల్ల, పాచిక,
జూదము, ఇంద్రియములు, లాగుట,
వింటినారి.

సంహర్షః—(పు) ద్వేషము, సంతోషము,
వాయువు.

విశేషః—(పు) నొసటి బొట్టు, వింతరూ
పము, అవయవము, భేదము, విశేషా

లంకారభేదేఽపి

మహిషస్తైస్త్రిభే మతః, మహి
షీ సృషపత్నాశ్చిం స్యా
తైస్త్రిభ్యామోషధీషుచ,
శుశ్రూషా శ్చోతుమిచ్ఛా
యాం పరిచర్యాకథాన
యోః,

జిగీషా జేతుమిచ్ఛాయాం
వ్యయసాయప్రకర్షయోః.

అథ హంతశ్చతుర్వర్ణః.

అనిమేషస్సురే మత్స్యైఽప్య
సుకరోఽనుకరణే, అనుకరో
రథస్యాధఃస్థితేదారుణి చే
ష్యతే. 30.

అనుతర్షస్సురాపానపాత్రే
తృప్తాభిలాషయోః.

వాతరూపస్తు వాతూలో
తోచయోశ్చక్రకాత్తుకే
అంబరీషం రణే భ్రాష్ట్రైఽప్యం
బరీషో నృపాంతరే, మా
ర్తాండే ఖాడపరశావా
మ్రాతకకిశోరయోః. 31.

పరిఘోషో నినాదే స్యాద
వాచ్యే జలదధ్వనౌ,
నందిఘోషోఽద్భుత రథే ఘో
షే వందిజనస్య చ.

మహాఘోషం మతం హస్తే
మహాఘోషోఽతిఘో
షణే, స్ఫుతా కర్కట

లంకారము.

మహిషః—(పు) దున్నపోతు, (నీ) రాజా
భార్య, గేదె, ఓషధివిశేషము.

శుశ్రూషా—(నీ) విననిచ్చ, నేవ, చెప్పట.

జిగీషా—(నీ) జయేచ్చ, ప్రయత్నము,
ఆధిక్యము.

హంత చతుర్వర్ణము.

అనిమేషః—(పు) దేవత, చేఁచ.

అనుకరః—(పు) ఆకర్షించుట, నొగ్గక్రింది
కోడిపీట.

అనుతర్షః—(పు) కల్లుముంత, ఆశ, కోరిక.

వాతరూపః—(పు) పిచ్చివాఁడు, లంచ
ము, ఇంద్రధనుస్సు.

అంబరీషం—(న) యుద్ధము, (పు) మంగ
లము, (పు) అంబరీషుఁడు, సూర్యుఁ
డు, శివుఁడు, అంగాశ్చక్రము, బా
లుఁడు.

పరిఘోషః—(పు) ధ్వని, వంచింపఁదగినది,
ఉలుము.

నందిఘోషః—(పు) అద్భుతమని రథము,
స్తుతిపాతకులసందేశ.

మహాఘోషం—(న) బజారు, (పు) గొప్ప
ధ్వని, (నీ) కర్కాటకశృంగి.

శృంగార్యం చ మహా

ఘోషా మనీషిభిః. 3౪.

కింపురుషః కిన్నరేఽపి స్వా
ల్లోః భేదే

ప్యలంబుషః, ఛర్దనే ౭ లం

బుమా ప్రోక్తా గంధీర్వ

ర్దవేశ్యయోః. 3౫.

పలంకిమా గోతురకే, రాస్తా

గుగ్గులంకిశుకే, ముండీరి

లాక్షయోశ్చాపి రాక్షసే

౭పి పలంకిషః. 3౬.

అథ సాంతో ద్వివర్ణః

రసో గంధరసే స్వాదే తక్తా

దా విషరాగయోః, శృం

గారాదౌ ద్రవే వీర్యే

దేహధాతౌ చ పారదే

౧. రసా తు సల్లకిపాతా

జిహ్వధరణికంగుష,

భాసో భాసీ సమాఖ్యాతో

గోష్ఠే కుక్కుటగృధ్ర

యోః. ౨.

బాసశ్శూద్రే దా న పాత్రే

భృత్యధీ వర యోరపి,

దాసీ చేట్యం చ ఝం

ట్యం త

రాసః కోలాహలే ధ్వనౌ. 3.

రాసా శృంఖలకే రాసః

క్రీడా యా మపి గోదు

హం,

కింపురుషః—(పు) దేవయోనివిశేషము,

కింపురుషలోకము,

అలంబుషః—(పు) మనము. (స్త్రీ) ములు

దేమిడుచెట్టు, అలంబుషయసు నక్ష

రిను

పలంకిమా—(స్త్రీ) పల్లెరుచెట్టు, సన్నరాస్త

ము, గుగ్గిలపుంజెట్టు, మోదుగుచెట్టు,

ముండీరవృక్షము, లక్క, (పు) నై

ర్మతి.

సాంత ద్వివర్ణము

రసః—(పు) బాలింతబోలు, రుచి, పద్ర

సములు, గంధము, అనురాగము, శృం

గారాదినవరసములు, పలుచనిది, రేత

స్సు, దేహధాతువిశేషము, పాదరసము,

(స్త్రీ) అందుగుచెట్టు. చిలుబొద్దిచెట్టు,

నాలుక, భూమి, కొట్టలు.

భాసః—(పు) కాంతి, గోవులదొడ్డి, కోడి,

రాబందు.

దాసః—(పు) శూద్రుడు, దానార్హుడు,

నేవకుడు, జాలరివాడు, దాసీ (స్త్రీ)

పనికత్తె, నల్లగోరంటచెట్టు.

రాసః—(పు) కలకలధ్వని, ధ్వని, (స్త్రీ) కాలికి

బొండకొయ్యివేసిన ఒంటెపిల్ల, (పు)

గొల్లల క్రీడావిశేషము.

చాగస్సువర్ణమాడే స్యాత్ప్రతిభేదే కిష్కపర్వణః. ౪.

భాః ప్రభావే మయూఢేపి మాః స్మృతేషుం ర్త్ర మాసయోః,

అదః పరస్మిన్నతాపి గోసో గంధః స్యాద్యోః. ౫.

వత్సస్త్రకపుత్రాద్విరేవత్సంతు వక్షసి,

గుత్సస్తంబే హారథేదే స్తబకే గ్రంథిపర్ణకే. ౬.

వాసో గేహేఽప్యవస్థానే వాసస్యాదటరూపకే,

వ్యాసో మునోస్యాద్విస్తారే త్రాసో భీమణిదోషయోః. ౭.

హంసో విహంగథేదే స్యాదర్కే విష్టో హయాంతరే, యోగిథేదే మంత్రథేదే పరమాత్మని మత్సరే. ౮. నిర్లోభనృపతౌ హంసశ్చ రీరమరుదంతరే,

అంసస్కుంధే విభాగే చ కంసో దైత్యాంతరే స్మృతః. కాంస్యే చ కాంస్యపాత్రే చ మానథేదేఽపి క్షిరితః,

మాంసం స్యాధామిషే మాంసీ తక్కోలిజటయోరపి.

వసుర్చయూఖాగ్నిజ నాధిపే ఘయోక్తే బకేస్యాద్వసు

చాసః—(పు) పాలిక్రిట్ట, ఒకవిధమగు చెఱకు.

భాః—(పు) ప్రతాపము, కిరణము.

మాః—(పు) చంద్రుడు, మాసము.

అదః—(త్రి) ఇతరము, ఇది. [మూ.

గోసః—(పు) బాలింతబోలు, ప్రాణకాల

వత్సః—(పు) లేగదూడ, పశుబిడ్డ, సంవత్సరము, (న) తొమ్ము.

గుత్సః—(పు) దుబ్బు, ముప్పదిరెండు పూసల హారము, గుత్తిగండివనము చెట్టు.

వాసః—(పు) గృహము, ఉండుట, ఆడ్డ సరపుఁజెట్టు.

వ్యాసః—(పు) వ్యాసముని, విస్తారము.

త్రాసః—(పు) భయము, మణిదోషము.

హంసః—(పు) అంచ, సూర్యుడు, విష్ణువు, తెల్లగుఱ్ఱము, యోగులలో థేదము, మంత్రథేదము, పరమాత్మ, మాత్సర్యము, లోభగుణము లేని రాజు, శరీరమునందున్న ఒకానొక వాయువు.

అంసః—(పు) భుజము, (పు) భాగము.

కంసః—(పు) కంసుడు, కంచు, కంచము, తవ్వ.

మాంసం—(న) మాంసము, మాంసీ (నీ) తక్కోలపుఁజెట్టు, జటామాంసీచెట్టు.

వసుః—(పు) కిరణము, అగ్ని, వసురాజు, పలువు, బకపుష్పవృక్షము. (న) బంగా

హటకే చ, వృద్ధాశ్రయః
శ్యామధనేషు రత్న వసు
స్త్రుతం స్యాన్నధురైస్య
వచ్చ. ౧౧.

నానా తు నాసికాయాం స్యా
న్నానా ద్వారోర్ధ్వ దా
రుణి,

మృతస్య తు కథితా వాశీ
శ్రేష్ఠమృత్తికయోరపి.

హింసా చౌర్యాదివధయో

శృంసా వచనవాంఛయోః,
మిసిస్తు మధురా మాంసో
శ్శతపుష్పజమోదయోః.

కాసూర్వికలవాచి స్యాత్కా
సూశ్శక్త్యా యుధేఽపి చ,
ప్రసూరశ్వాజనన్యోశ్చ కంద
ళీవీరధోరపి. ౧౪.

అథ సాంత స్త్రీవర్ణః.

ఆలసః పాదరోగే న్యాత్కి
యామందేద్రమాంతరే,
అలసా హంసపద్మాం చ

రభసో వేగహర్షయోః. ౧౫
పనసః కంటకిఫలే కంటకే కపి
రుగ్భిదోః,

సురసస్సాన్యత్సుమధురేపర్ణానే
సురసాపి చ. ౧౬.

రము, బుద్ధియును గంధద్రవ్యము
నలుపు, ధనము, రత్నము, (త్రి)
మధురమైనది.

నానా—(స్త్రీ) ముక్కు, ద్వారమునకు
మీఁదుగానుండు నడ్డకమ్మి.

మృతస్య—(స్త్రీ) వక్షంగి బాడిస, మంచి
మన్ను.

హింసా—(స్త్రీ) దొంగతనము మొదలగు
నవి, చంపుట.

శంసా—(స్త్రీ) మాట, కోరిక.

మిసిః—(స్త్రీ) అడవి సదాపచెట్టు, జటా
మాంసిచెట్టు, సదాపచెట్టు, ఓమము
లోభేదము.

కాసూః—(స్త్రీ) కుత్సితవాక్యము, శక్తి
యను నాయుధఃశేషము.

ప్రసూః—(స్త్రీ) ఆడుగుఱ్ఱము, తల్లి, నేల
యరణి, పెనఁగొన్నతీవలు.

సాంత స్త్రీవర్ణము.

ఆలసః—(పు) పాదరోగము, (బోదకాలు)
(త్రి) పశులయం దాలసించువాడు,
నృత్యవిశేషము, (స్త్రీ) హంసపాది
చెట్టు.

రభసః—(పు) వేగము, సంతోషము.

పనసః—(పు) పనసచెట్టు, ముల్లు, ఒకా
నొక వానరుడు, రోగభేదము.

సురసః—(త్రి) మధురమైనది, (స్త్రీ) నల్ల
గగ్గెరచెట్టు.

సారసః పక్షిభేదేంద్రోస్సార
సం సరసీరుహే,

శ్రీవాసో వృక్షధూపే స్యా
త్సంకజే పీతవాససి. ౧౭.

సాహసం తు బలాత్కార
కృతకార్యే దమేపి చ,

వాహసో జలనిర్వాణేజగ
రే సునిష్ణకే. ౧౮.

లాలసో లాలసాపి స్యాద్వా
చ్ఛాత్మస్థాతిరేకయోః;

జౌత్సుక్యే చ
సమాసస్తుసంతే పేచమసర్థనే.

కీకసః క్రిమిజాతౌ స్యాదస్థి
కీకసమివ్యతే,

పాయసం పరమాన్నే స్యా
చ్ఛ్రీవాసేఽపి చ పాయ

సః. ౨౦.

వాయసో నాళిజంఘే స్యా
చ్ఛ్రీవాసేచాగురుద్రమే,

కాకోదుంబరికాయాం చ
కాకమాచ్యాయం చ వాయసీ.

౨౧.

మానసం సరసి స్నాంతే
వ్యావ్యాసో నిర్వృత్తౌ మతః,

అఖ్యాయికాః చచ్చేదే
ప్యఖ్యానోఽభ్యసనేఽంతికే.

ఉచ్ఛాప్యసో ప్రాణనాశ్వాసగ
ద్యబంధగుణాంతరే,

ఇష్వాసో ధన్విధనుషో

సారసః—(పు) బెగ్గురుపక్షి, చంద్రుడు,
(న) పద్మము.

శ్రీవాసః—(పు) దేవదారుబంకతోఁజేసిన
ధూపద్రవ్యము, పద్మము, విష్ణువు.

సాహసం—(న) తెగువ, దండోపాయము

వాహసః—(పు) తూము కాలువ, కొండ
చిలువ, చెంచలికూర.

లాలసః } (పు) యాచన, అత్యాశ, ఉత్సా
లాలసా } హము.

సమాసః—కృష్ణముగాఁజేయుట, సమర్థిం
చుట.

కీకసః—(పు) నులిపురుగు, (న) ఎముక.

పాయసం—(న) పరమాన్నము, (పు) అం
దుగుబంకతోఁజేసిన ధూపద్రవ్యము.

వాయసః—(పు) కాకి, ధూపద్రవ్యము,
అగరుచెట్టు, వాయసీ (నీ) కాకిమేడి

చెట్టు, కామంచిచెట్టు.

మానసం—(న) మానససంస్కృతి, మనస్సు.

అఖ్యాసః—(పు) సుఖము, ప్రబంధము
నందలి భాగము.

అభ్యాసః—(పు) పరిశయము, సమీపము.

ఉచ్ఛాప్యసః—(పు) బ్రదుకుట, ఊరిడిం
చుట, అఖ్యాయిక పరిచ్ఛేదము.

ఇష్వాసః—(పు) ధన్యుడు, ధనువు.

ద్విలాసో భావలీలయోః. ౨౩.

వీతంసో బంధనోపాయే మృ
గాణాం పక్షిణామపి,
తేషామపి చ విశ్వా
హేతోః ప్రాసంజే స్త్రీ
తః ౨౪.

ఉత్తంసః కర్ణపూరే స్వాచ్ఛే
ఖరే చ వతంసవత్,
వీభత్సో వికృతే కూరేఽప్య
ర్జునే చ ఘృణాత్తని. ౨౫

విద్యానాత్మవిది ప్రాజ్ఞే పండితే
చాభిధేయవత్,
భూయా బహుతరా ర్థే
స్యాత్పునరర్థే త్వదో
వ్యయం. ౨౬.

జాయా వృద్ధే చ శస్త్రే చ
హవిర్హోతవ్యసర్పిహః,
రే ఫాస్సాస్మదధ మేకూర
కృపణేఽపి చ కథ్యతే.
వేధా విధౌ బుధే విష్ణౌ

వాగః సాపాపరాధయోః,
వర్షో దీప్తా పురిషే చ వర్షో
లూపేఽపి చ క్వచిత్.
ఛందః పద్యే చ వేదే న
హైవైచారాభిలాషయోః
వినోఽపరాధే కలుషే
మనశ్చిత్తమనీషయోః. ౨౭.

విలాసః—(పు) ఆభిప్రాయము, శృంగార
చేష్టావిశేషము.

వీతంసః—(పు) వశువత్సౌమ్యవలబ్ధిఁడు
వల, బోను.

ఉత్తంసః—(పు) (వతంసశబ్దమువలె) కర్ణ
భరణము, కిరీటము.

వీభత్స—(పు) వికృతరూపముగలవాఁడు,
ఘాతుకుఁడు, అర్జునఁడు, దయా
శాలి.

విద్యాన్—(త్రి) బ్రహ్మజ్ఞాని, మిగుల
దెలిసినవాఁడు, పండితుఁడు.

భూయా—(త్రి) అధికము, (అవ్య)
మఱల.

[నది.
జాయా—(త్రి) వృద్ధుఁడు, శ్రేష్ఠమై
హవిః—(న) హోమద్రవ్యము, నేయి.
రేఫాః—(త్రి) నీచుఁడు, ఘాతుకుఁడు,
లోభి.

వేధాః—(పు) బ్రహ్మ, విద్వాంసుఁడు,
విష్ణువు.

ఆగః—(న) దోషము, నేరము.

వర్షః—(న) ప్రకాశము, మలము, (పు)
రూపము.

ఛందః—(న) పద్యము, వేదము, స్వేచ్ఛగాఁ
దిరుగుట, ఇచ్చ.

వినః—(న) నేరము, పాపము.

మనః—(న) చిత్తము, బుద్ధి.

రోదశ్చ రోదనీ చాపి దివి
భూమా పృథక్ పృథక్
సహ ప్రయోగేఽప్యన
యో రోదస్సృదపిరోద
నీ. 30.

ఓజస్తేజసి థాతూనామవప్తం
భప్రకాశయోః, ఓజో
బలే చ దీప్తా చ.

తేజో థాన్ని పరాక్రమే.
30. ప్రభావరేతసోశ్చ
థరజస్సృదార్తవేగుణే,
రజఃపరాగేరేణౌ చ రజ
వత్పరిశీర్తితం. 31.

వపుష్పవాన్కృతౌ దేహే
పయస్సృతౌ క్షీరనీరయోః,
వయః పక్షిణి బాల్యాదౌ
వయోయావహమాత్మకే
శ్రేయస్తు మంగళే ధర్మే శ్రే
యాక శస్తే తు వాచ్య
నత్, శ్రేయసీ కరిషిష్ట
ల్యామభయారాస్సయో
రపి. 32.

స్తోతోఽంబువే గేంద్రియ
యో

రోకస్సద్దని చాశ్రయే,
శిరః ప్రధానే నేనాగ్రభాగ
మస్తకయోరపి. 33.

తపశ్శృంద్రాయణాదౌ స్వా
ద్ధర్మే లోకాంతరేఽపి చ,
తపా మాఘే చ శిశిరే.

రోదః } (న, నీ) ఆకాశము, భూమి,
రోదనీ } భూమ్యాకాశములు.

ఓజః—(న) ఎండ, థాతుపుష్టి, వెలుతురు,
బలము, కాంతి.

తేజః—(న) ప్రకాశము, శౌర్యము, సామ
ర్థ్యము, శుక్లము.

రజః—(న) (రజశబ్దమువలె) స్త్రీలరజస్సు,
రజోగుణము, పరాగము, పరాగ
కణము.

వపుః—(న) సుందరాకారము, శరీరము.

పయః—(న) పాలు, నీరు.

వయః—(న) పక్షి, ప్రాయము, యౌవ
నము.

శ్రేయః—(న) శుభము, ధర్మము, (త్రి)
ప్రశస్తమైది, (నీ) గజపిప్పలి, కరక
చెట్టు, సన్నరాష్ట్రము.

స్తోతః—(న) ప్రవాహము, ఇంద్రియము

ఓకః—(న) గృహము, ఆధారము.

శిః—(న) ముఖ్యము, నేనముందటిభా
గము, తల.

తపః—(న) చాంద్రాయణాదివ్రతము,
ధర్మము, తపోలోకము.

తపాః—(పు) మాఘమాసము, శిశిర

సరస్తోయతటాకయోః. ౩౬.

ఉపః ప్రభాతే సంధ్యాయా

మురశ్చేష్ఠే చ వక్షసి,

తమోఽంధకారే స్వర్ణానా

తమశ్శోకే గుణాంతరే.

నభో వ్యోమ్ని నభా మేఘే

శ్రావణే చ పతద్ధ్రువే,

ఘ్రాణే మృణాలసూత్రే చ

వరాసు చ నభాః స్పృతః.

తరో బలే చ వేగే చ

రేతశ్శుక్రే చ పారదే,

ఆర్చిర్చయూఖిఖియో

ర్బహ్నిః కుశహుశాశయో.

సహా బలే జ్యోతిషి మార్గ

శీర్షహేమంతయో శ్చాపి

సహాః ప్రదిప్తః,

రహాఽపి గుహ్యే సురతే

ఽపి తత్త్వే

మహా భవేనుత్సవ తేజసో

శ్చ. ౪౦.

జ్యోతిః ప్రకాశే దృశి తార

కామాం జ్యోతిర్దినేశా

నలయోరపి స్యాత్,

ధనుః ప్రియా లద్రుమరాశి

భేదయోశ్శరాపనే చాపి

ధనుర్ధనుర్ధరే. ౪౧.

ఆశీరుక్తా హితాశంసాపనా

శనదంష్ట్రయోః,

ర్తువు.

సః—(న) జలము, మడుగు.

ఉపః—(న) ప్రాతఃకాలము, సాయంకాలము.

ఉరః—(న) శ్రేష్ఠము, తొమ్ము.

తమః—(న) చీకటి, రాహుగ్రహము, దుఃఖము, తమోగుణము.

నభః—(న) ఆకాశము, (పు) మేఘము, శ్రావణ మాసము, తమ్మపడగము, ముక్కు, బిసతంతువు, వర్షాకాలము.

తరః—(న) బలము, వేగము.

రేతః—(న) వీర్యము, పాదరసము.

ఆర్చిః—(న) కిరణము, అగ్నిజ్వాల.

బర్హిః—(ప్ర) దర్భ, (పు) అగ్ని.

సహా—(న) బలము, తేజము, (పు) మార్గ శీర్షమాసము, హేమంతర్తువు.

రహాః—(న) ఏకాంతము, సురతము, యథార్థము.

మహాః—(న) ఉత్సవము, ప్రకాశము.

జ్యోతిః—(న) ప్రకాశము, నేత్రము, నక్షత్రము, (పు) సూర్యుడు, అగ్ని.

ధనుః—(పు) మోరటిచెట్టు, (న) ధనూరాశి, ధనువు, (త్రి) ఏలుకాడు.

ఆశీః—(స్తీ) హితముగోరుట, (ఆశీర్వాదము) పాముగోట.

రాక్షసీతి చ దంష్ట్రాయాం రా
క్షసీ రక్షసస్త్రియాం,
తామసీతి చ దుర్గాయాం తా
మసో భుజగే ఖలే,
పుక్కసీ కా లి కా సీలోః
పుక్కసశ్శ్వపచేఽథమే.

రాక్షసీ—(సీ) కోటి, రక్కసి.

తామసీ—(సీ) పార్వతి, తామసః (పు)
పాము, దుర్ఘాధుడు.
పుక్కసీ—(సీ) పార్వతి, నీలిచెట్టు, పుక్క
సః (పు) చండాలుడు, నీచుడు.

ఆథ సాంఠ శతపద్యముః.

సాంఠ చతుర్వర్ణము.

భవేద్దనరసస్సాంద్ర నిర్వాసే
మోరపేఽపుచ, కర్పూ
రే పీలుపర్ణాంతం చ సమ్యక్
స్నిధిరసేఽపి చ. ౮౮.

భునరసః—(పు) చిక్కనిబంక, మజ్జిగ,
జలము, కర్పూరము, దొండ చెట్టు,
బాగుగా సిద్ధమైనరసము.

సర్వరసస్త్రుతో వాద్యభాం
డభేదే చ ధూనకే,

సర్వరసః—(పు) వీణాభేదము, సర్వరస
ము.

స్త్రుతం తామరసం పద్దే
తామ్రకాంచనయోరపి.

తామరసం—(న) పద్మము, రాగి, బంగా
రము.

సిద్ధరసో రసే వ్యాడిప్రభృతి
వృషి దృశ్యతే,
మహారసస్సాక్షాత్తరారే కోశ
కారకశేరుణోః. ౮౯.

సిద్ధరసః—(పు) పాదరసము, వ్యాడిము
న్నగు రససిద్ధిగలవారు.
మహారసః—(పు) ఖర్జూరపుణ్యెట్టు, ఒక
విధమగు చెఱకు, తుంగముస్తే.

రాసేరసస్తు రాసే స్యాద్రస
సిద్ధిబలావపి, పష్టిజాగరకే
గోష్ఠ్యాంతం శృంగారపరిహా
సయోః. ౯౦.

రాసేరసః—(పు) రాసక్రీడ, రస వాద
మందు నైపుణ్యము, ప్రసవించిన నాటవ
రేయి, సభ, శృంగారరసము, ఎక
సక్యము.

శ్వశ్రేయసం చ భద్రే న్యాత్మ
రాశందే చ శర్మణి,

శ్వశ్రేయసం—(న) శుభము, మోక్షము,
సుఖము.

నిశ్చేయసం చ కల్యాణే
చంద్రచూడాపవర్ణయోః.

నిశ్చేయసం—(న) శుభము, (పు) శంక
రుడు, (న) మోక్షము.

కుంభీనసో విషజ్వాలా కుల
దృష్టిభుజంగమే, కుంభీనసీ

కుంభీనసః—(పు) విషజ్వాలలు గ్రక్కెడు
పాము, కుంభీనసీ, (సీ) లవణాసురుని

జనన్యాం చ లవణాఖ్యస్య
రక్షసః. ౪౯.

మలీమసం తు మలినే పుష్ప
కాసీసలోహయోః,

పార్శ్వమాసః పార్శ్వసూసీ
యజ్ఞపూర్ణిమయోః
క్రమత్. ౫౦.

అధివాసో నివాసే చ సంస్తారే
ధూపనావిభిః,

చంద్రహాసో దశగ్రీవకరవా
లేఽసిమాత్రకే. ౫౧.

విశ్వావసుస్సన్న్యద్గంధర్వ భేదే
విశ్వావసుర్నిశి,

విభావసుర్నినమణౌ హరభేదే
చ పావకే. ౫౨.

పునర్వసుక్ష్మవేద్యతే కాత్యా
యనమునావపి,

రాజహంసస్తు కాదంబే కల
హంసే నృపోత్తమే. ౫౩.

కలహంసస్తు కాదంబే రాజ
హంసే నృపోత్తమే,

అవధ్వంసః పరిత్యాగే నింద
నేఽప్యవచూర్ణనే. ౫౪.

స్తృతా మధురసా ద్రాక్షా
మూర్వికాదుగ్ధికాసు చ,

తల్లి.

మలీమసం—(త్రి) మలినమైనది, (న) మైల
తు త్తము, లోహము.

పార్శ్వమాసః—(పు) (స్తీ) (వరుసగా)
పార్శ్వమాసీ} యాగ విశేషము, పూ
ర్ణిమ.

అధివాసః—(పు) ఉనికి, ధూపాదులచే
బరిమళింపఁజేయుట, ఆదిశబ్దము చే
ధాన్యశయ్యాదులు.

చంద్రహాసః—(పు) రావణుని ఖడ్గము,
ఖడ్గము.

వివాససుః—(పు) గంధర్వ విశేషము,
(స్తీ) రాత్రి.

విభావసుః—(పు) సూర్యుఁడు, ముత్తై
ములదండ, అగ్ని.

పునర్వసు—(పు) పునర్వసు నక్షత్రము,
కాత్యాయనమున.

రాజహంసః—(పు) ధూమ్రవర్ణములైన
ముక్కుకాళ్లు తెక్కలుగల హంస,
ఎఱ్ఱనైన కాళ్లు ముక్కుగల హంస,
రాజశ్రేష్ఠుఁడు.

కలహంసః—(పు) ధూమ్రవర్ణములైన
ముక్కుకాళ్లు తెక్కలుగల హంస,
ఎఱ్ఱనగు కాళ్లు ముక్కుగల హంస,
రాజశ్రేష్ఠుఁడు.

అవధ్వంసః—(పు) విడుచుట, నిందించుట,
చూర్ణముచేయుట.

మధురసా—(స్తీ) ద్రాక్షలత, చేగచెట్టు,
పిన్నపాలచెట్టు.

నీలంజసాప్సరోభదే సరిద్ధే,
దేపి విద్యుతి. ౫౫.

సుమేధాస్తు సుబుద్ధో స్యా
జ్యోతిష్తత్వామపీవ్యతే,
సుమనాః పుష్పమాలతో
స్త్రిదశే కోవిదేపి చ.

ప్రచేతాస్తు మనో హృష్టే
స్యా తృప్తీచీపతాపవి,
విహాయాస్తు శకుంతే స్యా
ద్విహాయస్సరవర్తని. ౫౬.

త్రిస్తోతా జవచ్చాకన్యా
యాం త్రిస్తోతాస్సరిదం
తరే,

అగౌకాశ్చ నగౌకాశ్చ శరభే
సింహపక్షిణోః. ౫౭.

ఉదర్పిరుత్ప్రభే వవశ్చా
దివౌకాశ్చాతకే సురే,
దీర్ఘాయుశ్శాలలో కాకే మా
ర్కండేయేతిజీవిని. ౫౮.

సప్తార్చిః పావకే స్తోక్తస్సప్తా
ర్చిః క్రూరలోచనే,
కనీయాననుక్షేత్యత్వే కనీ
యానతియూని చ. ౬౦.

పరీయానతియూని స్యాద్వ
రిష్టే శ్రేష్ఠయోగయోః,

సాధీయానతిభాధే స్యాదతి
సాధా చ వాచ్యతే.

విశ్వకో—22

నీలంజసా—(స్త్రీ) నీలంజస యనువచ్చుర,
నదీనిశేషము, మెఱపు

సుమేధాః—(త్రి) మంచిబుద్ధిగలవాడు,
(స్త్రీ) మానేరుతీగ.

సుమనాః—(స్త్రీ) పుష్పము, జాజితీగ,
(పు) దేవత, విద్వాంసుడు.

ప్రచేతాః—(పు) ప్రచేతపముని, (త్రి)
ఆనందించినవాడు, (పు) వరుణుడు.

విహాయాః—(పు) పక్షి, (పు) ఆకా
శము.

త్రిస్తోతాః—(స్త్రీ) ఆకాశగంగ, నదీవిశే
షము.

అగౌకాః } —(పు) శరభ మృగము,
నగౌకాః } సింహము, పక్షి. [అగ్ని.

ఉదర్పిః—(పు) వైకెగయు జ్వాలలుగలది,
దివౌకాః(పు) చాతకపక్షి, దేవత.

దీర్ఘాయుః—(పు) బూరుగుచెట్టు, కాకి,
మార్కండేయముని, (త్రి) చాల
కాలము బ్రదుకువాడు.

సప్తార్చిః—(పు) అగ్ని, క్రూరమైన దృష్టి
గలవాడు.

కనీయా—(పు) తమ్ముడు, (త్రి)
మిగులఁ జిన్నది, మిగుల వయస్సుగల
వాడు.

పరీయా—(త్రి) మిగులఁ ప్రాయపు
వాడు, మిగులశ్రేష్ఠుడు, (పు)
పంచాంగయోగము.

సాధీయా—(త్రి) మిగుల దృఢమైపది,
మిగులమంచిది.

అథ సాంతః పంచపర్ణః.

స్వాన్న భశ్చమ స శ్చం ద్రే
చిత్రాపూపేంద్రజాలయోః
హింగునిర్యాస ఇత్యేష నింతే
హింగురనేపి చ.

దివ్యచతుస్సుగంధస్య భేదే
ఽంధే చ సులోచనే,

అథ సాంత షడ్పర్ణః.

హిరణ్యరేతసం ప్రాహుద్ధివా
కరహవిర్భుజోః. ౬౩.

అథ హంతో ద్విపర్ణః

సహా బలే సహ ముద్గపర్ణ్యాం
చ నఖభేషజే, సహ దేవీ
కుమారో శ్చ సహః
కాంతో సహ భువి. ౧.

గ్రహాంనుగ్రహనిర్బంధగ్ర
హణేషు రణోద్యమే
సూర్యాదౌ పూతనాదౌ
చ సైంహికేయోపరాగ
యోః. ౨

వహస్సన్యద్యౌష భస్కంధ
దేశే గంధవహేపి చ,

బర్హం దశే కేకింశే
గృహః పత్న్యాం గృహే
స్తృతాః. ౩.

గ్రహా గ్రహేవహారే చ
నాహా బంధనకూటయోః,
స్నేహస్థైలాదికరసద్రవ్యే

సాంత పంచపర్ణము.

సభశ్చమః—(పు) చంద్రుడు, భక్త్య
విశేషము, ఇంద్రజాలము.

హింగునిర్యాసః—(పు) వేపచెట్టు, ఇం
గుచ.

దివ్యచతుః—(పు) పరిమళవిశేషము, (త్రి)
గుడ్డివాడు, మంచికన్నులుగలవాడు.

సాంత షడ్పర్ణము.

హిరణ్యరేతాః—(పు) సూర్యుడు, అగ్ని.

హంతో ద్విపర్ణము

సహః—(పు) బలము, (సి) విల్లి పెసరతీగ,
నఖమను గంధద్రవ్యము, చాగచెట్టు,
పిన్నగోరంటచెట్టు, (పు) తేజస్సు, (సీ)
భూమి.

గ్రహః—(పు) రక్షించుకోరిక, చెఱ, స్వీక
రించుట, యుద్ధప్రయత్నము, నవగ్రహ
ములు, పూతమున్నగు బాలగ్రహ
ములు, రాహువు, గ్రహణము.

వహః—(పు) ఎద్దమూపురము, వాయువు.

బర్హం—(న) ఆకు, నెమిలిపురి.

గృహః—(పు) (ని.బ.) భార్య, గృహము.

గ్రహః—(పు) స్వీకరించుట, మొసలి.

నాహః—(పు) కట్టుట, కపటము.

స్నేహః—(పు) చమురు, చెలిమి.

స్వాత్సహృదేఽపి చ.ర.
ప్రోహా నిపుణతక్లే స్వా
త్ప్రోహా హస్త్యంఘ్రి
పర్వణోః,

మోహమిచ్ఛంతి మూర్ఖా
యామవిద్యాయాం చ
సూరయః, ౫.

లోహస్తు శస్త్రకే లోహం
జోంగకేసర్వలైజనే,

వ్రూహస్తు బలవిన్యాసే
నిర్హణే బృందతర్క
యోః, ౬.

సింహః కంఠీరవే రాశౌ సత్త
మే చోత్తరస్థితః, సింహీ
తుద్రా బృహతోన్యాస్య
ద్వాపకే రాహుమాతరి.

బహుస్యాద్విపులే త్ర్యాది
సంఖ్యాస్వప్యభిధేయవత్,
అహిర్వృత్రాసురే సర్పే
పీహ తూద్యమవాంఛ
యోః, ౮.

గుహ తు గహ్వరే సింహ
పు చ్ఛాన్యం స్కంఢే
గుహో మతః,

వాహ భుజాయాం వాహస్తు
మానభేదేవృషేహయే.
మహీ భూమా మహీ
నద్యాం మహ ఉత్సవతే
జనోః,

కుహూస్యాత్కోలోలారావ

ప్రోహః—(పు) నేర్పరి, ఊహ, ఏనుగు
కాలు, గనుపు.

మోహః—(పు) మూర్ఖ, అజ్ఞానము.

లోహః—(పు) ఇనుము, (న) అగరు,
పంచలోహములు.

వ్రూహః—(పు) నైన్యమును వ్రూహ
ములుగా నేర్పటచుట, నిర్మించుట,
సమూహము, ఊహ.

సింహః—(పు) సింహము, సింహరాశి,
(ఉత్తరపదమైనచో) శ్రేష్ఠము, సింహీ
(నీ) వాకుడు చెట్టు, ములక చెట్టు, అడ్డ
సరపుఁజెట్టు, రాహువుతల్లి.

బహుః—(త్రి) విస్తారమైనది, మూడు
మొదలగు సంఖ్య.

అహిః—(పు) వృత్రాసురుఁడు, పాము.

ఈహః—(నీ) ప్రయత్నము, కోరిక.

గుహః—(నీ) కొండబిలము, నక్కతోఁక,
పొన్న చెట్టు, (పు) కుమారస్వామి.

వాహః—(నీ) భుజము, (పు) రెండుకుంచ
ములకొలఁత, ఎద్దు, గుఱ్ఱము.

మహీ—(నీ) భూమి, మాలవదేశము
నంది యొకనది, మహాః, (పు) ఉత్స
వము, ప్రకాశము.

కుహూః—(నీ) కోకిలధ్వని, చంద్రకళా

నష్టేందుకలదర్శయోః.

రహితమగు నమావాస్య.

అథ హంతు స్త్రీవర్ణః.

హంతు త్రివర్ణము.

పటహస్తు సమారంభ ఆనకే
పటహం మతం,

పటహః—(పు) ఆంభము, (న) తప్పెట.

కలహః ఖడ్గకోశే స్యాద్భం
డనే యుద్ధరాధయోః.

కలహః—(పు) కత్తియొంట, వివాదము,
యుద్ధము, శోభ.

ప్రగ్రహస్తు తులా సూత్రే
బంద్యాంసియమనే భుజే,
హయాదిరక్తౌ రక్తౌ చ
సువర్ణే హరిపాదకే.

ప్రగ్రహః—(పు) తక్కిడత్రాడు, కారా
గృహము, నియమించుట, భుజము,
కల్లెపుత్రాడు మొదలగునవి, పగ్గము,
బంగారము, మ్రానిపసుపు.

నిగ్రహో భర్తసనే ప్రోక్తో
మర్యాదాయాంచబంధనే,

నిగ్రహః—(పు) బెదిరించుట, హద్దు, చెఱ.

విగ్రహస్సమరే కాయే విస్తా
రప్రవిభాగయోః. ౧౩.

విగ్రహః—(పు) యుద్ధము, శరీరము,
విస్తారము, విభాగము.

సంగ్రహో బృహదత్తుంగే
ముష్టిసంక్షేపయోరపి,

సంగ్రహః—(పు) మిగుల నొన్నత్యము,
పిడికిలి, పిడికిట, బట్టుట.

ఆగ్రహోఽనుగ్రహసంక్యో
రాక్రమేగ్రహణేఽపి చ.

ఆగ్రహః—(పు) రక్షించుట, ఆసక్తి, ఆక
మించుట, స్వీకరించుట.

నవాహస్సస్యన్నవదినే నవా
హః ప్రతిపత్తిథా,

నవాహః—(పు) కొత్తదినము, పాడ్యమి.

ప్రవాహో వ్యవహారే స్యా
దపి సోతసి వారిణః. ౧౪.

ప్రవాహః—(పు) వ్యవహారము, వెల్లువ.

కటాహో ఘృతతైలాదిపాక
పాత్రే చ ఖర్పరే, కటా
హఃకూర్మపుష్పేచ స్తూపే
చ మహిషీశిశౌ. ౧౬.

కటాహః—(పు) నూనె మొదలగునవి
కాచెడిపాత్రము, గాబు, తాళెటి
వెన్నుచిప్ప, దిబ్బ, కొమ్ములు మొదలు
చున్న గేదెదూడ.

ఉత్సాహస్తూద్యమే సూత్రేఽ
పార్శ్వరోహో దైర్ఘ్యమాన
యోః, ఆరోహణే నితం

ఉత్సాహః—(పు) ప్రయత్నము, దారము.
ఆరోహః—(పు) పాడవు, పరిమాణవిశే
షము, ఎక్కుట, కటిప్రదేశము,

తే చ సముచ్చయ నిమో
దినోః. ౧౭.

నిరూహాశ్చేఖరే ద్వారే
నిరూహే నాగదంతకే,
విదేహో దేహశూన్యే స్థా
ద్విదేహో మిథిలే స్తృతః.
నిరూహో వ స్తిభేదే స్థాత్ర
ర్కనిశ్చితయోరపి,
దాత్యూహః కాలకంఠే స్థా
ద్దాత్యూహశ్చతకేఽపిచ.
అత్యూహః నీలికాయాం స్థా
దత్యూహశ్చిత్రమేఖలే,
సువహః సల్లకిగోధాపదీశేఘ
లికాసు చ. ౨౦. ఏలా
వర్ణ్యాం చ సువహః వల్లకి
రాన్నయోరపి, సమ్యగ్వ
హేతు సువహో వాచ్య
వత్సముదాహృతః. ౨౧.
వైదేహీ రోచనీసీతాఽణిక్
స్త్రీవిప్పలిషు చ,
వారాహీ మాతృభేదే స్థా
ద్వృష్టినామాషధేఽపిచ.

అథ హంతు శ్చతుర్వర్ణః

అవగ్రహ ఇతి ఖ్యాతౌ వృష్టి
రోధేగజాలికే, స్వతంత్ర
తానిమేధేఽపి ప్రతిబంధే
ఽవ్యవగ్రహః. ౨౩.

ప్రతిగ్రహస్వీకరణే వైశ్య
పృథ్వీ పత్తిగ్రహే, ద్విజే

బౌన్నత్యము, మానటివాడు.

నిరూహః—(పు) సిగదండ, ద్వారము,
మ్రానిబంక, నాగవాసము.

విదేహః—(త్రి) దేహములేనివాడు,
విదేహదేశము.

నిరూహః—(పు) నిరూహవ స్తి (ఎనిమా,)
ఊహ, నిశ్చయము.

దాత్యూహః—(పు) కూకురు గుండంగి
పిట్ట, వానకోయిల.

అత్యూహః—(సీ) నీలిచెట్టు, నెమిలి.

సువహః—(సీ) అందుగుచెట్టు, చెప్పవత్తట్ట
చెట్టు, నల్లవావిలిచెట్టు, కారేలకి
చెట్టు, వీణె, సర్పాక్షిచెట్టు, (త్రి)
బాగుగ మోయదగినది.

వైదేహీ—(సీ) గోరొబేరము, సీతాదేవి,
వైశ్యస్త్రీ, విప్పలితీగ.

వారాహీ—(సీ) సప్తమాతృకలలో
నొకతె, పాచితీగ.

హంతు చతుర్వర్ణము.

అవగ్రహః—(పు) వానలేమి, ఏనుగు
నొసలు, స్వతంత్రములేమి, అడ్డపాటు.

ప్రతిగ్రహః—(పు) తీసికొనుట, నేనకు
వెనుకటిబలము, ఉచ్చిచేయుపాత్రము,

భ్యో విధివద్దేయే తద్ద్రో
హేచ గ్రహంతరే. ౨౪.

పరిగ్రహఃపరిజనేపత్నాన్యంస్వీ
కారమూలయోః, శాపే

పుష్పగ్రహో బంద్యాముప
యోగేనుకూలనే. ౨౫.

అభిగ్రహో ౭ భియోగే ౭ భి
గ్రహణే గౌరవేషి చ,

పరిబర్హస్తు రాజార్హవస్తు
పి పరిచ్ఛదే. ౨౬.

పితామహోవిరించో న్యాయా
తస్య జనకేషి చ,

తమో౭పహస్సహస్రాంశు
మృంగాంకజినపహ్నిషు.

ఉపనాహో వ్రణాలేపపదే
వీణానిబంధనే,

పరివాహో జలోచ్ఛ్వాసేమ
హీభృద్యోగవస్తుని.

తనూరుహం గరుల్లోమ్నా
ర్వరారోహో కటావపి, వరా

రోహస్తు కథితో హస్తా
రోహోవరోహయోః.

అవరోహో౭వతరణే తరో
రంగే లతోద్గమే,

అశ్వారోహోశ్వగంధాయా
మశ్వారోహో౭శ్వవార

కే. ౩౦.
మహాసహ మాషపర్ణా

దానద్రవ్యము, దానముగ్రహించుట,
గ్రహవిశేషము.

పరిగ్రహః—(పు) పరివారము, భార్య,
స్వీకరించుట, మొదలు, శాపము.

ఉపగ్రహః—(పు) చెఱసాల, ఉపయో
గము, అనుకూలించుట.

అభిగ్రహః—(పు) యుద్ధమున నెదుర్కొ
నుట, ఎదుర్కొని యాక్రమించుట,
గౌరవము.

పరిబర్హః—(పు) రాజయోగ్యమగు
పదార్థము, పరివారము.

పితామహః—(పు) బ్రహ్మ, తండ్రితండ్రి.

తమో౭పహః—(పు) సూర్యుడు, చంద్రుడు,
బుద్ధదేవుడు, అగ్నిహోత్రుడు.

ఉపనాహః—(పు) వ్రణములకుఁ బూయు
మందు, వీణాతీఁగెలుచుట్టెడి బిరడా.

పరివాహః—(పు) తటాకాదులనుండి నీరు
పోవుటకు తాతితోఁ గట్టినమార్గము,

రాజయోగ్యమగు వస్తువు.

తనూరుహం—(న) తొక్కి, వెండ్రుక.
వరారోహః—(నీ) కటిప్రదేశము, (పు)
మావటీడు, దిగుట.

అవరోహః—(పు) దిగుట, చెట్టు, ఉడ,
లతాంకురము.

అశ్వారోహః—(నీ) పెన్నేరుగడ్డ, (పు)
గుట్టపురొతు.

మహాసహ—(నీ) కాటుమినుప చెట్టు,

మహాసకుసుమేఽపి చ,
గంధవహా తు నాసాయాం
వాయా గంధవహా
మతః. 30.

భవేద్దేవసహభిఖ్యా సూతే
దండోత్పలావధే,

అథ హంతః పంచవర్ణః.

ప్రపితామహ ఇత్యేష విధా
సిత్ప్రపితామహే. 31.

పెద్దగోరంటచెట్టు.

గంధవహా—(నీ) ముక్కు, (పు) వా
యువు.

దేవసహా—(నీ) పాదరసము, సహదేవి
చెట్టు.

హంత పంచవర్ణము.

ప్రపితామహా—(పు) బ్రహ్మ, ముత్తాత.

క్లో.పాంతాస్సృగ్ధృపి తాంతా వర్ణానామనురోధతః,
పృథక్క్రమేణ కథ్యంతే తథాప్యేతే సమన్వయాత్.

తా. వర్ణసంయోగమువలన తాంతశబ్దములు పాంతశబ్దములే
యైనను వర్ణక్రమము ననుసరించి వేరుగ జెప్పబడుచున్నవి.

అథ తాంతో ద్వివర్ణః.

అక్షః కరే తుషే చక్రే శకట
వ్యవహారయోః, ఆత్మజ్ఞే
పాశకే చాక్షం తుత్థసౌవ
ర్చలేఽందియే. 0.

ఋక్షోఽందిభేదే భల్లాకే
శోణకే కృతజేధనే, ఋక్ష
ముక్తం చ నక్షత్రే
యక్షశ్శ్రీదే చ గుహ్యకే.

తాంత ద్వివర్ణము.

అక్షః—(పు) పదియాలు మాషముల
యెత్తు, తాండ్రచెట్టు, బండికన్ను,
బండి, వ్యవహారము, బ్రహ్మజ్ఞాని, పా
చిక, (న) మైలతుత్తము, సౌవర్చలవ
ణము, ఇందియము.

ఋక్షః—(పు) ఋక్షపర్వతము, ఎలుగు
బంటు, దుండిగఘృణెట్టు, (త్రి) గ్రుచ్చు
బడినది, (న) నక్షత్రము.

యక్షః—(పు) కుబేరుడు, దేవయోని
విశేషము.

దక్షః పటా హరవృషే తామ్ర
చూడే ప్రజాపతే, నుని
భేదే ద్రుమే వహ్నా
దక్షో భువి స్మృతా,

పక్షో మాసాగ్రకే సార్వే
గ్రహే సాధ్యవిరోధ
యోః, పక్షశ్చాపత్యో
బృందే బలే సంహార
యోః. ౪. పతత్రే ఛల్లి
రంభే చ దేహంగే రాజ
కుంజరే,

లతుం శరవ్యే సంఖ్యాయాం
లతుం ఛద్విని కథ్యతే. ౫.

ప్లక్షోద్వీపవిశేషే స్యాత్ప్రక
టీగర్దభాండయోః, పిప్పలే
ద్వారపార్శ్వే చ గృహస్య
పరికిర్తితః. ౬.

నయతః పరశురామే స్యాన్నయ
తః కృత్స్ననికృష్టయోః
చోక్షో గీతే శుచౌ దక్షే
తథాతీక్షణమనోజ్ఞయోః.

ధ్వాంతుస్తు కాక బకయోస్త
ర్కుకే భిక్షుకే గృహే.
ధ్వాంక్షీ కక్కిలికా
యాం స్యా

త్కక్షో దోర్మూలకచ్చయోః.
౮. నైరిభే చ తృణే కక్ష
శ్శుష్కకానన విరిధో.
కక్షగ్రాహణికా కాంచీ

దక్షః—(త్రి) సమృద్ధిమా, (పు) శంకరుని
వాహనము, కోడి, దక్షప్రజాపతి,
దక్షముని, వృక్షభేదము, అగ్ని, (నీ)
భూమి.

పక్షః—(పు) మాసములో సగము, ప్రక్క,
గ్రహము, తర్కవిషయ సాధ్యము,
విరోధము, (ఉత్తరపదమైనచో) సమా
వాసు, బలము, చెలికాడు, సహ
యుడు, టెక్క, ప్రాయ్యునోరు, దేహ
పార్శ్వము, అంబారియేనుగు.

లతుం—(న) గుటీ, (ప్ర) లతుసంఖ్య, (న)
మిష.

ప్లక్షః—(పు) ప్లక్షద్వీపము, జువ్విచెట్టు,
కలుజువ్విచెట్టు, రావిచెట్టు, గుమ్మము,
ప్రక్క.

నయతః—(పు) పరశురాముడు, (త్రి)
సమగ్రమైనది, నీచమైనది.

చోక్షః—(పు) గానము చేయఁబడినది,
పవిత్రమైనది, సమృద్ధమైనది, తీవ్రమై
నది, రక్షయైనది.

ధ్వాంతుః—(పు) కాకి, కొంగ, రాటపుఁ
గదురు, యాచకుడు, గృహము
ద్వాంక్షీ (నీ) తిక్కిలపుఁజెట్టు.

కక్షః—(పు) చంక, జలప్రాయముగుతావు.
కాటుదున్నపోతు, గడ్డి, ఎండిన యడవి,
పొద, (నీ) తీటనిండ చెట్టు, మొలనూ
లు, ముంగిటిచాపడి, ఏనుగును గట్టు

ప్రకోష్ఠ గజరజ్జుషు. ౯.
స్పర్ధాపదే పరిధానపశ్చాద్
దంచలపల్లవే, రథభాగే

పి క త్వా స్వా

ద్వీత్యం విస్తయదృశ్యయోః.
మోక్షో ముక్కు క వృ త్తే
స్వాదపవర్గే చ మోచనే,
రూక్షః పాదపజాతౌ స్వా
ద్రాక్షోఽప్రేమణ్యచిక్క
ణే. ౧౧.

భిక్షా భృతౌ చ యాచ్ఛా
యాం నేవాభిక్షితవస్తు
నోః.

ప్రేక్షానృత్యేక్షణే బుద్ధౌ
రక్షా రక్షణలాక్షయోః. ౧౨.

అథ తాంత్రీక ప్రవర్ణః.

అధ్యక్షోఽధికృతే ప్రోక్షః
ప్రత్యక్షేఽధ్యక్షమిష్యతే,
గోరక్షో నాగరంగే స్వాదగ్ధ
వాంచ పరిరక్షణే. ౧౩.

ఆరక్షం రక్షణీయే స్వాచ్ఛి
మృత్తణి దంతినాం,

రక్షాక్షః కాసరే క్రూరే పా
రావశచకోరయోః. ౧౪.

సమీక్షా గ్రంథభేదే స్వా
త్త్వబుద్ధౌ నిభాలనే,

ఉత్ప్రేక్షాఽనవధానే స్వా
త్కాఽవ్యాలంకరణేఽపి
చ. ౧౫.

త్రాడు, వివాదస్థానము, కట్టుబట్టు
యొక్క వెనుకపింజ, రథమునందలి
యంతస్తు.

వీక్షం—(త్రి) ఆశ్చర్యము, చూడఁదగినది.

మోక్షః—(పు) మొక్కుపుఁజెట్టు, ముక్తి,
విడుచుట.

రూక్షః—(పు) వృక్షము, (త్రి) ప్రేమ
లేనిది, కఱతైనది.

భిక్షా—(సీ) కూలి, యాచన, నేన,
యాచించిన వస్తువు.

ప్రేక్షా—(సీ) నాట్యముచూచుట, బుద్ధి.

రక్షా—(సీ) రక్షించుట, లక్క.

తాంత్రీక ప్రవర్ణము.

అధ్యక్షః—(పు) అధికారి, (త్రి) దృగ్గో
చరమైనది.

గోరక్షః—(పు) నారింజచెట్టు, గోవుల
రక్షించువాఁడు.

ఆరక్షం—(త్రి) రక్షింపఁదగినది, ఏనుగు
కుంభముల సంధి.

రక్షాక్షః—(పు) దున్నపోతు, ఘాతుకుఁడు,
పావురము, చకోరఁజ్జీ.

సమీక్షా—(సీ) మీమాంసశాస్త్రము,
యథార్థము, బుద్ధి, చూచుట.

ఉత్ప్రేక్షా—(సీ) ఏమఱుపాటు, ఉత్ప్రే
క్షాలంకారము.

మృగాక్షీ చేంద్రవారుణ్యాం
మృగనే త్రాత్రి యా మ
యోః,

గవాక్షీ శక్రవారుణ్యాం గ
వాక్షో జాలకే కపా.

మృగాక్షీ—(సీ) పెద్దపాపరచెట్టు, లేడి
కన్నులవంటి కన్నులుగలస్త్రీ, రాత్రి.

గవాక్షీ—(సీ) పెద్దపాపరచెట్టు, గవాక్షః,
(పు) కిటికీ, గ వా త్నుఁ డ ను వా న
రుఁడు.

అథ తాంత శ్చతుర్వర్గః.

వీరవృక్షస్తు భల్లాతకకుభద్రు
మయోరపి,

రాజవృక్షః ప్రియాలే స్యా
త్సవర్ణకతరావపి. ౧౭.

దేవవృక్షస్తప్తపల్లవే మందా
రాదిషు గుగ్గులే,

భూతవృక్షస్తుశాఖోపే తథా
శ్శోనాకపాదపే. ౧౮.

విలాశాక్షో హరే తార్క్ష్య
విశాలాక్షీ వరస్త్రీయాం,

సకటాక్షో ధనద్రౌ స్యాత్క
టాక్షసహితేపి చ. ౧౯.

తాంత చతుర్వర్గము.

వీరవృక్షః—(పు) జీడిచెట్టు, మద్దిచెట్టు.

రాజవృక్షః—(పు) మోరటిచెట్టు. తేల
చెట్టు.

దేవవృక్షః—(పు) ఏడాకు లరఁజిచెట్టు,
దేవతావృక్ష పంచకము, గుగ్గిలపుఁ
జెట్టు.

భూతవృక్షః—(పు) తాండ్రచెట్టు, దుండి
గపుఁజెట్టు.

విశాలాక్షః—(పు) శివుఁడు, గురుత్కంతుఁ
డు, విశాలాక్షీ, (సీ) ఉత్తమస్త్రీ,

సకటాక్షః—(పు) ఉమ్మెత్తచెట్టు, (త్రీ)
కేఁగంటిచూపుగలది.

ఇతి శ్రీసకలవైద్యరాజచక్రముక్తాశేఖరస్యగద్యపద్యవిద్యానిధేః

శ్రీమహేశ్వరస్యకృత విశ్వప్రకాశే అనేకార్థశబ్ద

పరిచ్ఛేదః ప్రథమః.

ఇట్లు విశ్వప్రకాశమునందలి యనేకార్థశబ్దములుగల

మొదటిపరిచ్ఛేదము ముగిసినది.

అథావ్యయపరిచ్ఛేదః

శ్లో. అథావ్యయాని వత్సంతే వ్యక్తం పూర్వాక్షరక్రమాత్,
అకారాదికమప్యస్తి నాధికం పూర్వతోఽపి చ.

తా. ఇటః బూర్వము పాటించిన యంత్యాక్షరాది నియమములఁ బాటించి నానాధావ్యయములు చెప్పఁబడుచున్నవి. అకారాది స్వరావ్యయములు మాత్రమే యీపరిచ్ఛేదమునఁ నధికముగఁ గలవు. అధిక నియమము లిందుఁ బాటించఁబడలేదు.

అ స్యాదభావే స్వల్పార్థే వి అ—లేమి, కొంచెము, (పు) విష్ణువు.

ష్టావేష త్వనవ్యయం

అజ్ సీమాయామభివ్యాప్తా
క్రియా యా గేష దర్థ
యోః. ౧.

అజ్—(ఉప) అద్దు, అంతట, క్రియోప
సర్గము, కొంచెము.

ఆ ప్రగృహ్యః స్ఫుటౌ వాక్యే

ఆ—(ప్రగృహ్యసంజ్ఞకము) స్ఫురణము,
వాక్యపూరణము. లేక పూర్వోక్త
వాక్యసూచనము.

ఆః స్యాత్సంతాపకోపయోః,

ఆః—పీడ, కోపము.

ఇ భేదే పరుషాక్తౌ చ కామ
దేవే త్వనవ్యయం. ౨.

ఇ—దుఃఖము, క్రోధవాక్యము, (పు)
మన్తధుఁడు.

ఈ దుఃఖభావనే కోపే లత్యై
మి స్యాదనవ్యయం

ఈ—దుఃఖించుట, కోపము, (సీ) లత్యై.

ఉ సంబుద్ధౌ రుషాక్తౌ చ శం
భువాచీ త్వనవ్యయం. ౩.

ఉ—పిలుచుట, క్రోధవాక్యము, (పు)
శంకరుఁడు.

ఊ వాక్యారంభానుకంసార
తౌస్యపి చ దృశ్యతే,

ఊ—వాక్యారంభము, దయ, రక్షణము.

ఋ వాక్యే చాపి కుత్సా
యాం దేవాం బాయా

ఋ—వాక్యము, నింద, (సీ) అదితి.

మనవ్యయం. ౪.

ఏ ఐ శబ్దౌ తు హే హైవత్
స్త్రుత్యామంత్రణహూ
తిషు,

ఓఔ శబ్దౌ తు హోహూవ
త్సంబుద్ధ్యాహ్వానయోర్
తా. ౫.

ఏ } (హే హైశబ్దముల వలె) స్తరి
ఐ } — చుట, వీడుకోలు, పిలుపు.

ఓ } (హో హూ శబ్దములవలె) సం
ఔ } — బోధనము, పిలుచుట.

అథ కాంతవర్ణః

కు పాపే చేమదర్థే చ కుత్సా
యాం చ నివారణే,
మనాగల్పే చ మందే చ
ధిజ్ఞీర్భర్తననిసయోః ౬.

అథ గాంతవర్ణః

అంగ సంబోధనే హర్షే పున
రథే చ కీర్తితం,

అథ చాంతవర్ణః

తిర్యక్తిరార్థే వక్త్రే చ విహం
గాదౌ త్వనవ్యయం. ౭.
చాన్వాచయే సమాహారే
ప్యన్యోన్యాన్యార్థే సము
చ్చయే, పతంతిరే తథా
పాదపూరణే వ్యధా
ణే. ౭.

ప్రాకృతా తేష్యతీ తే చ
దిగేశ కాలతః స్మృతం,
ప్రాగగ్రేపి చ పూర్వ
స్థా భవే ప్రాగప్యవాం

కాంతవర్ణము

కు—పాపము, కొంచెము, నింద, నివా
రించుట.
మనాక్—కొంచెము, మెల్లన.
ధిక్—తిరస్కరించుట, నిందించుట.

గాంతవర్ణము

అంగ—సంబోధనము, సంభోషణము,
మఱల.

చాంత వర్ణము

తిర్యక్—ఆడ్డము, వంకర, (త్రి) షశు
పత్యోదులు.
చ—అప్రధానము, సంక్షేపము, పరస్ప
రము, ఏకీయోన్వయము, సంధిగపా
ధ్యనస్తుపు, పాదపూరణము, నిశ్చ
యము.

ప్రాక్—ప్రాతఃకాలము, తూర్పుదిక్కు,
తూర్పుదిక్కు, తూర్పుదేశము, పూర్వ
కాలము, ముందు, పూర్వజన్తము,
మధ్యభాగము.

తరే. F.

ననుచ ప్రశ్నదుష్టోక్తో
స్సమ్యక్బాధప్రశంసయోః,
కించారంభే చ సాకలేష్వ
హిరుజ్జభ్యవినార్థయోః ౧౦.

అథ తాంతవర్ణః.

నభా భావే నిషేధే చ స్వ
రూపార్థేఽపృతి క్రమే,
ఈషదర్థే చ సాదృశ్యే
తద్విరుద్ధతదన్యయోః.

అథ తాంతవర్ణః.

సుష్టు ప్రశంసనేఽపి స్యాద
త్యర్థేఽపి చ కథ్యతే,
అపష్టునిరవద్యే స్యాచ్ఛోభ
నార్థేఽపి చ స్మృతం. ౧౧.

అథ తాంతవర్ణః.

అంతరేణ పదం విద్యాద్వి
మథ్యాద్ధయోరపి,

అథ తాంతవర్ణః.

తు పాదపూరణే భేదే నము
చ్చయేఽవధారణే. ౧౩.
అస్తు స్యాదభ్యసజ్ఞానేఽప్య
సూయావీడయోరపి,
కింస్విత్యే వితర్కే చ
శశ్వత్పునస్సదార్థయోః. ౧౪.
పశ్చత్ప్రతీచాం చరమే
సాక్షాత్ప్రత్యక్షతుల్యయోః,
సకృత్సహకారే స్యా

ననుచ—అడుగుట, విరోధవచనము,
సమ్యక్—అంగీకారము, స్తుతి.
కించ—ప్రారంభము, అంత.
హిరుక్—మధ్యము, వదలుట.

తాంత వర్ణము.

సజ్ఞ—లేదు, అడ్డగింత, స్వరూపము, అతి
క్రమము, కొంచెము, సామ్యము,
విరోధము, ఇతరము,

తాంత వర్ణము.

సుష్టు—మంచి, మిక్కిలి.

అపష్టు—యోగ్యమైనది, శుభము.

తాంత వర్ణము.

అంతరేణ—వదలుట, మధ్యభాగము.

తాంత వర్ణము.

తు—పాదపూరణము, విశేషము, ఏక
క్రియాన్వయము, నిశ్చయము,
అస్తు—అంగీకారము, ఓర్వ లేనితనము,
వీడ.

కింస్విత్యే—ప్రశ్నము, ఊహ.

శశ్వత్—నలుమారులు, ఎల్లప్పుడు.

పశ్చత్—పడమటిదిక్కు, వెనుక.

సాక్షాత్—ఎదుట, సామ్యము.

సకృత్—కూడ, ఒకసారి.

దారాద్ధూరసమీపయోః,
యా వ త్తా వ త్పరి చ్ఛేదే
కార్తేన్నైవ మానేప
ధారణే,

పురస్తాచ్చతుద్ధ సా చ్యాం
పురారే ప్రథమేగ్రతః.
ఉత ప్రశ్నే వితర్కే న్యాదు
తాప్యర్థవికల్పయోః,
కిముతాతిశయే ప్రశ్నే విక
ల్పేచ ప్రయుజ్యతే. ౧౭.
హంత హ్యరే విహదే చ వా
క్యాంభానుకంపయోః,
స్వస్యాశీఃక్షేమపుణ్యాదౌ
య (త) ద్వత్పిన్న వి తర్క
యోః. ౧౮.

బతామంత్రణసంతోష భేదా
నుక్రొశవిస్తయే,
అహోబతాను కం పా యాం
భేదే సంబోధనేపి చ,
తత ఆదౌ పరి ప్రశ్నే పంచ
మ్యర్థే కథాంతరే, ఆనం
తర్యే
కుతః ప్రశ్నే పంచమ్యర్థే చ
నిహ్నవే. ౨౦.
అతో భవేత్కారణాపదేశ
నిర్దేశయోరపి, పంచమ్య
ర్థే
అంతతః ప్రోక్తం పంచమ్యర్థే
చ శాసనే. ౨౧. సంభావ
నావయవయోరంతతః ప

ఆరాత్ —దూరము, సమీపము,
యాఃత్ } అవధి, అంతయు, పరిమాణము,
తావత్ } నిశ్చయము.

పురస్తాత్ —తూర్పుదిక్కు, పూర్వకాలము,
మొట్టమొదలు, ముందు.
ఉత—అడుగుట, ఊహ, మఱియు, అవాం
తర కల్పనము.
కిముత—మిక్కిలి, అడుగుట, అవాంతర
కల్పనము.
హంత—సంతోషము, దుఃఖము, వాక్య
రంభము, దయ. [దులు.
స్వస్తి—ఆశీర్వాదము, శుభము, పుణ్యా
య (త) ద్వత్—అడుగుట, ఊహ.

బత—సంబోధనము, సంతోషము, దుఃఖ
ము, దయ, అచ్చెరువు.
అహోబత—దయ, దుఃఖము, పిలుచుట.
తతః—మొదలు, అడుగుట, అందువలన,
మఱియొకకథ, తరువాత.
కుతః—అడుగుట, ఎందువలన, మోసపు
మాట.
అతః—హేతువు, మిష, చెప్పట, అందు
వలన.
అంతతః—అందువలన, ఆజ్ఞ, అభిప్రాయ
ము, అవయవము.

దమిష్యతే,

ఇతో యతశ్చ నియమే పంచ
మ్యుర్థ విభాగయోః. ౨౨
ఇతి ప్రకరణే హేతౌ ప్రకా
శాదిసమాప్తిః, నిదర్శనే
ప్రకారే స్యాదనుక్తరే చ
సమృతం. ౨౩.

అతి శబ్దః ప్రశంసాయాం
ప్రకరే లంఘనేఽప్యతి,
నితాంతాసంప్రతిక్షేప
వాచకేఽప్యేష దర్శితః.
ప్రతి ప్రతినిధౌ వీస్సాంత
ణాదాప్రయోగతః, మా
త్రార్థే చాభిముఖ్యే చ
ప్రతిదానాదిషు ప్రతి.

అథ థాంతవర్ణః.

అథో అథ చ సంప్రశ్నే మం
గళారంభయోరపి, అనం
తరే చ కారేన్నైవ చ
సంశయే చ ప్రకీర్తితః. ౨౬
యథా శబ్దస్తు నిర్దిష్టస్తుల్య
యోగానుమానయోః,
తథా స్యాన్నిశ్చయే పృష్ట
ప్రతివాక్యే సముచ్చయే.
ఉభౌ చోద్దేశనిర్దేశసాదృశ్యే
షు ప్రకాశితౌ, కారక
స్యోపపత్తౌ చ.

సర్వథా హేతుబాధయోః,
అన్యథా వితథార్థే స్యాదన్య

ఇతః } నియమము, ఇందువలన, ఎం
యతః } —దువలన, ఇక్కడ, ఎక్కడ.
ఇతి —ప్రకరణము, కారణము, ప్రసిద్ధి,
మొదలు, తుది, నిర్దేశము, విధము,
ఆక్షరణము.

అతి—(ఉప) స్తుతి, ఉత్కర్షణము, దాటుట,
అతిశయము, అతిక్రమించుట,

అతి—(ఉప) సదృశము, వ్యాపనేచ్ఛ,
గుర్తు, ఆపిశబ్దమువలన విఘ్నంగీకా
రాదులు, అల్పము, ఎదుర్కొనుట,
వినిమయము.

థాంత వర్ణము.

అథో } అడుగుట, మంగళము, ప్రారం
అథ } భము, తరువాత, సమస్తము,
సందేహము.

యథా—సాదృశ్యము, ఉహ.

తథా—నిశ్చయము, ప్రత్యుత్తరము,
సముచ్చయము.

యథా } ఉద్దేశించుట, నిశ్చయము,
తథా } —సామ్యము, హేతుసంబం
ధము.

సర్వథా—కారణము, అనుమతి.

అన్యథా—అసత్యము, ఖేటాకవిధము.

కా చాపరాధకే,
వృథా నిష్కారణే వంధ్యే
వృథా స్యాద్విధివర్జితే.

అథ దాంతవర్ణః.

ఉత్ప్రకాశే విభాగే చ
ప్రాబల్యాస్వాస్థ్యశక్తిషు,
ప్రాధాన్యే బంధనే భావే
మోక్షే లాభార్థ్యకర్త
ణోః. 30.

అథ నాంతవర్ణః.

నుస్యాత్ప్రశ్నే వికల్పార్థే
వ్యతీతానునయార్థయోః,
నను ప్రశ్నేఽప్యనునయే
నుజ్ఞానేఽప్యవధారణే.
31. ఆమంత్రణే చాపి

నను

కిన్ను ప్రశ్న వితర్కయోః,
నానా వినార్థేఽపి భవేన్నా
నానేకోభయార్థయోః,
స్థానేతు కారణార్థే చ యుక్త
సాదృశ్యయోరపి,
అను హినే సహార్థే చ పశ్చా
త్సాదృశ్యయోరను. 33
ఆయామే చ సమీపార్థే
లక్షణాదావనుక్రమే,
ని నివేశభృతార్థాభోభావ
విన్యాసరాశిషు. 34.
ఆశ్రయే బంధనే మోక్షే

వృథా—కారణములేనిది, ఫలరహితమై
నది, శాస్త్రవిహితము కానిది.

దాంత వర్ణము,

ఉత్—(ఉప) ప్రకాశము, విభాగము,
బలాధిక్యము, స్వస్థతలేక యుండుట,
సామర్థ్యము, ప్రధానము, కట్టుట,
అభిప్రాయము, మోక్షము, లాభము,
మీఁదుచేయుదగిన విధి.

నాంత వర్ణము,

ను—ప్రశ్న, సంశయార్థము, గడచినది,
ఊటట,
నను—అడుగుట, ఊటట, ఆజ్ఞ, నిశ్చయ
ము, పిలుపు.

కిన్ను—ప్రశ్నము, ఊహించుట.

నానా—పరిత్యాగము, అనేకము, ఉభ
యము.

స్థానే—పేతువు, యుక్తము, సామ్య
ము.

అను—(ఉప) తక్కువ, కూడ, తరువాత,
సామ్యము, విస్తారము, సమీపము,
చిహ్నము మొదలగునవి, వరుస.

ని—(ఉప) గృహము, మిక్కిలి, క్రింద
గుట, ఉంచుట, రాశి, ఆధారము,
కట్టుట, మోక్షము, దానము, చూ

జానకర్షణి దర్శనే, అంత
శ్చాపే చ సామీప్యకాశ
లోపరమేషు చ, నిత్యాత్మే
సంకయే చాపి క్షేపార్థే
ఽపి చవిశ్రుతం. 3౫.

అథ పాఠశ్రవణః

అప స్వాదపకృష్టార్థే వజ్రనా
ర్థవియోగయోః, వివర్ణ
యేఽపి వికృతా చార్థే
నిర్దేశ హర్షయోః. 3౬.

ఉప సామర్థ్యయోగ్యత్వదో
షాఖ్యానాత్మయేషు చ,
ఆచార్య క ర జే దా నే
వ్యాప్తావారం భ పూ జ
యోః. 3౭. తద్యోగేఽపి
చ లిప్సాయాం మరణా
ర్థోపమార్థయోః, ఉప
హీనేఽధికే ప్రోక్తోఽప్య
సన్నేఽచ్యుతకీర్తితః. ౩౮.

అపి సంభావనాప్రశ్నశంకా
గర్హ సముచ్చయే, తథా
యుక్తపదార్థేషు కామ
చారక్రియాసు చ. ౩౯.

అథ బాంశవర్ణః

వ శబ్ద ఉపమాయాం స్వా
ద్భరు వస్త్యనవ్యయం,
వా స్వాద్వికలోపమయో,
రేవార్థే చ సముచ్చయే.

శిశ్వకో—28

చుట, అణఁగుట, సమీపము, నేర్పు,
చాలించుట, శాశ్వతము, సందేహము,
నింద.

పాఠశ్రవణము

అప—(ఉప) తక్కువ, విడుచుట, ఎడఁ
బాయుట, వ్యత్యయము, రూపాంత
రము, దొంగతనము, చెప్పట, సంత
సము.

ఉప—(ఉప) శక్తి, యోగ్యత, దోషమును
జెప్పట, అతిక్రమించుట, ఆచార్యత్వ
మునుజేయుట, దానము, వ్యాపించుట,
ప్రారంభము, పూజ, దానిసంబంధము,
ఆశ, చావు, సామ్యము, తక్కువ, అధి
కము, సామీప్యము.

అపి—(ఉప) ఊహ, అడుగుట, సందే
హము, నింద, సముచ్చయము, కూడు
కొనిన వస్తువులు, సంభోగక్రియలు.

బాంశవర్ణము

వ—ఉపమావాచకము, (పు) వరుణుఁడు.

వా—వికల్పము. ఉపమావాచకము,
ఏవార్థకము. సముచ్చయము,

వి శ్రేష్ఠతీతనానాథే విస్సా
త్పక్షిణ్యానవ్యయం,
వైస్యాత్సంబోధనే పాదపూ
ణేనైసునయేషి చ.

అథ భాంతవర్ణః.

అభీష్ఠ భూతకథ నేపవ్యభివీ
స్సాభిముఖ్యయోః,

అథ మాంతవర్ణః.

స్త పాదపూరణేతితే
సామి నిందార్థయోరపి. ర.౨.
అమా సహస్థాంతికయో
ర్నూనం నిశ్చితతర్కయోః,
కామం ప్రకామేనుమతా
వసూయానుగమేషి చ.
నామ ప్రకాశ్య సంభావ్య
కుత్సాభ్యుపగమేషు చ,
సాంప్రతం చాధునార్థే స్యా
ద్యుక్తార్థేషి చ సాం
ప్రతం. ర.౩.

హం వితర్కే పరిప్రశ్నే
హం రుషోక్త్యనుసీతిషు,
ఊం ప్రశ్నేగీత్యారోషే
పాఠ్యం స్మృతౌ చావధారణే.
ఊం ప్రశ్నే పరుషోక్తా చ
ప్రాధ్వం నర్తానుకూలయోః,
కిం ప్రశ్నేషి చ కుత్సా
యాం

కం శిరస్సుఖవారిషు. ర.౬.

వి—శ్రేష్ఠము, అలిక్రమించుట, అనేకము,
(పు) పక్షి.

వై—పిలుచుట, పాదపూరణము, బ్రతి
మాలుట.

భాంతవర్ణము

అభి—(ఉప) ఈ ప్రకారము, అంతట, ఎదు
రగుట.

మాంతవర్ణము

స్త—పాదపూరణము, భూతార్థము.

సామి—నింద, సగము.

అమా—కూడ, సమీపము.

నూనం—నిశ్చయము, ఊహ.

కామం—ఇచ్చువచ్చినట్లు, అంగీకారము,
టర్కమి, వెంబడించుట.

నామ—ప్రసిద్ధత్వము, పూజనీయము,
నింద, అంగీకారము.

సాంప్రతం—ఇప్పుడు, యుక్తము.

హం—ఊహ, అడుగుట.

హం—క్రోధము, ఊరించుట.

ఊం—అడుగుట, అంగీకారము, కోపము.

అం—స్తరణము, నిశ్చయము.

ఊం—అడుగుట, క్రోధము.

ప్రాధ్వం—పరిహాసము, అనుకూలము.

కిం—ప్రశ్నము, నింద.

కం—శిరము, సుఖము, ఉదకము.

ఓమిత్యనుమతౌ ప్రోక్తం ప్ర
ణవే చాప్యపక్రమే,

ఏవం ప్రకారోపమయోరం
గీకారేవధానే. ౪౭.

అలం భూషణర్యాప్తివార
ణేషు నిరర్థకే, అలం శక్తా
చ నిర్దిష్టం

శం కల్యాణే సుఖేఽపి చ.

సంసంగార్థే ప్రకృష్టార్థే శోభ
నార్థసమార్థయోః,

జోషం సుఖే ప్రశంసాయాం
తూష్ణిం లంఘనయోరపి,

తూష్ణికాం తుస్త్వతం మానే
మా న శీలే త్వ న వ్య
యం,

తద్దినం దినమధ్యే స్యాత్తద్ద
నం ప్రతివాసరే. ౫౦.

అభీష్టం ముహూరత్రాంతే
శీఘ్రప్రకర్షయోరపి,

ఇదానీం వాక్యభూషాయాం
సంప్రత్యర్థే చ వర్తతే.

కథం ప్రశ్నే సంభ్రమే చ
ప్రకారార్థో చ సంభవే,

కిము సంభావనాయాం స్యా
ద్విమర్శే చ కిము
స్త్వతం. ౫౧.

భృశం ప్రకరే చాత్యర్థే
వశ్యం నిత్యప్రయత్నయోః,

ఓం—అంగీకారము, ప్రణవము, ఉపక్ర
మించుట.

ఏవం—విధము, ఉపమానాచకము, అంగీ
కారము, నిశ్చయము.

అలం—అలంకారము, చాలును, వలదు,
నిరర్థకము, సామర్థ్యము.

శం—మంగళము, సుఖము.

సం—(ఉప) కలియుట, అధికము, మంగ
ళము, సమానము.

జోషం—సుఖము, కొనియాడుట, ఊహ
కుండుట, దాటుట.

తూష్ణికాం—ఊహకుండుట, (త్రి) ఊరక
యుండు స్వభావముగలది.

తద్దినం—మధ్యందినము, ప్రతిదినము.

అభీష్టం—పలుమాఱు, ఎల్లప్పుడు, శీఘ్ర
ము, ఉత్కర్షము.

ఇదానీం—వాక్యభూషణము, (ఉత్పద
ము) ఇప్పుడు.

కథం—అడుగుట, వేగిరపాటు, ఇట్లు,
పుట్టుక.

కిము—ఊహ, విమర్శించుట.

భృశం—ఉత్కర్ష, మిక్కిలి.

అవశ్యం—శాశ్వతము, ప్రయత్నము.

అథ యాంతవర్ణః.

అయి ప్రశ్నానునయయోః
సమయాంతికమధ్యయోః.
అయే క్రోధే విషాదే చ
సంభ్రమే స్థరణేఽపి చ.

అథ రాంతవర్ణః.

ప్ర ప్రకరే గతాద్యధే
దుస్సౌత్కప్తనిషేధయోః.
పునరప్రథమే భేదే
స్వస్వస్వగ్రహణోఽయోః,
పరా విమోక్షప్రాధాన్యప్రతి
లోమ్యేషు వర్తతే. ౧౧౧.
అభిముఖ్యేభ్యశ్చాధే చ
విక్రమే చ గతా వధే,
పురాపురాణే నికటప్రబంధా
తీతభావిషు. ౧౧౬.

పరిస్యాత్స్వర్వతోభావే వర్జనే
లక్షణాదిషు, పూజాలిం
గనవీప్యాసు భూషణే
వ్యాధిశోకయోః. ౧౧౭.
దోషాఖ్యానేఽపుష్ప
రమే వ్యాప్తా నివసనేఽపి
చ,

ప్రాదుః ప్రాకాశ్యవృత్తే స్యా
జ్జన్మసంభావ్యయోరపి.
నిర్విచ్ఛయే క్రాంతాద్యధే
నిర్విశ్లేషనిషేధయోః

యాంతవర్ణము.

అయి—అడుగులు, వేడికొనుట.
సమయా—సమీపము, మధ్యము.
అయే—కోపము, దుఃఖము, వేగిరపాటు,
స్థరించుట.

రాంతవర్ణము.

ప్ర—(ఉప) ఉత్కర్షము. గమనము
మొదలగునవి.
దుః—దుఃఖము, నిషేధము.
పునః—రెండవసారి, విశేషము.
స్వర్—స్వర్గము, ఉత్తరలోకము.
పరా—విదుచుట, ముఖ్యము, విపరీతము,
ఎదురుపడుట, మిక్కిలి పరాక్రమము,
గమనము, చంపుట.
పురా—ప్రాచీనము, సమీపము, వాక్య
రచనము, అతిక్రమించినది, రాణోవు
నది.

పరి—అంతటనుండుట, విడిచిపెట్టుట,
చిహ్నము మొదలగునవి, పూజ, కౌగి
లింత, వ్యాపనేచ్ఛ, ఆలంకారము,
రోగము, దుఃఖము, దోషమును
జెప్పుట, విరమించుట, వ్యాపన, నివ
సించుట.

ప్రాదుః—(సీ) ప్రకాశించుట, వ్యాపా
రము, పుట్టుక, కాదగినది.
నిర్—నిశ్చయము, అతిక్రమించుట,
మొదలగునవి, సమగ్రము, నిషేధిం

అంతర్దేయ తథా ప్రాంతే
స్వీకారార్థేఽపి దృశ్యతే
ఉద్యురద్యురరీత్యేతే విస్తా
రేఽంగీకృతౌ త్రయః,

అంతరాపి వినార్థే స్వాన్త
థ్యాన్తనికటాన్తయోః.

అథ లాంత వర్ణః.

కిలశబ్దస్తు వార్తాయాం సంభా
వ్యానునయార్థయోః,
ఖలు స్వాద్వాక్యభూషా
యాం జిజ్ఞాసాదౌచసాం
త్వనే. ౬౧. నిషేధనేఽపి
వీప్సాయాం ఖలు మానే
చ కీర్తితం

అథ వాంత వర్ణః.

అవాలంబనవిజ్ఞాన వియోగ
వ్యాప్తిశుద్ధిషు. ౬౨.
ఈషదర్థే పరిభవేఽ
ప్యేవౌపమ్యేవధారణే,

అథ హంత వర్ణః.

ఉహ రాత్ర తదంతే స్వాద
త్రా నవ్యయదుప్యహ.

చుట.

అంతః—మధ్యము, సమీపము, స్వీకరిం
చుట.

ఉరీ }
ఉరీ } —విస్తారము, అంగీకారము.
ఉరీ }

అంతరా—పాయుట, మధ్యము, సమీ
పము.

లాంత వర్ణము

కిల—వార్త, ఉహింపఁదగినది, వేడి
కొనుట.

ఖలు—వాక్యాలంకారము, తెలియఁగో
రుట, ఓదార్పుట, వలదనుట, వ్యాప
నేచ్ఛ, గర్వోక్తి.

వాంత వర్ణము

అవ—అధారము, తెలివి, భేదము, వ్యా
పించుట, పరిశుద్ధి, ఇంచుక, తిరస్కా
రము.

ఏవ—సాదృశ్యము, నిశ్చయము.

హంత వర్ణము

ఉహ—రాత్రి, ప్రాతఃకాలము, (సీ).

దోషా రాత్రిముఖే రాత్రా
వత్రా నవ్యయమవ్యసా,
నికషా త్వంతికే మధ్యే
రక్షోఽంబాయాం త్వన
వ్యయం. ౬౪.

అథ సాంతవర్ణః.

సు పూజాయాం భృశార్థాను
మతికృచ్ఛసమృద్ధిః,
పురతః ప్రథమే చాగ్రే
ప్యగ్రతః ప్రథమాగ్రయోః.
పురోఽగ్రే ప్రథమే చ స్వా
దంజసా తత్త్వత్సర్వయోః,
అభితశ్శిఘ్నసావ్య సమ్మఖో
భయతోఽంతికే. ౬౬.

భూనుః పునః పునః ఖ్యాతం
భూతారే త్వనవ్యయం,
నిర్నిశ్చయే నిషేధే చ సాక
ల్యాతీతయోరపి. ౬౭.

తిరోఽంతర్ధా తిర్యగధే
మిథోఽన్యోన్యం మిథో
రహః,

పూర్వేద్యురివ్యతే ప్రాతః
పూర్వేద్యుః పూర్వవా
సరే. ౬౮.

శనైశ్చనైశ్చరే నైశ్చరే
నీచైః స్వైరాల్పయోర్వతం,

దోషా—సాయంకాలము, రాత్రి, (నీ)

నికషా—సమీపము, మధ్యము, (నీ)
రాక్షసులతల్లి,

సాంతవర్ణము

సు—(ఉప) పూజ, మిక్కిలి, అంగీకారము,
కష్టము, సంపూర్ణము.

పురతః—మొదలు, ముందు.

అగ్రతః—మొదలు, చివర.

పురః—ఎదుట, మొదలు.

అంజసా—నిజము, శీఘ్రము.

అభితః—వేగము, సంపూర్ణము, ఎదురు,
రెండువైపులు, సమీపము.

భూయః—పలుమాటలు, (త్రి) విస్తారము.

నిన్—నిశ్చయము, నిషేధము, అంతయు,
గడచినది.

తిరః—అదృశ్యము, అడ్డము.

మిథః—పరస్పరము, ఏకాంతము.

పూర్వేద్యుః—ప్రాతఃకాలము, నిన్నటి
రోజు.

శనైః—శనిగ్రహము, మెల్లన.

నీచైః—మెల్లన, కొంచెము.

అథ హంతువర్ణః.

హ స్వాత్సంబోధనే పాద
పూరణేనవ్యయం శివే,
హ విపాదే చ శోకే చ దుః
ఖార్థేఽపి చ కథ్యతే,
హి పాదపూరణే హేతా
విశేషేనవ్యవధారణే.
హి దుఃఖ హేతాపుద్దిష్టోహి
విస్మయవిపాదయోః,
హాహా దుఃఖే హలాహలా
హర్షే గంధర్వేనమూర్త్య
సవ్యయా. ౭౧.

హేహా వ్యస్తా సమస్తా చ
హలాతిసంబోధనార్థయోః,
హో హా చైవంవిధౌ
జ్ఞేయా సంబుద్ధ్యాహ్వాన
యోరపి. ౭౨,
సహ సాకల్య సాదృశ్యయా
గపద్యసమృద్ధిషు, విద్య
మానే చ సంబంధే సహ
శబ్దః ప్రకీర్తితః. ౭౩.
అహోధిగర్థే శోకే చ కరు
ణార్థవిపాదయోః,
అహో ఉతాహో ద్వావేతౌ
పరిప్రశ్నవిచారయోః.
అహ శబ్దోనియోగార్థే జ్ఞే
పార్థేఽపి నిగద్యతే,

హంతువర్ణము

హ—పిలుచుట, పాదపూరణము, (పు)
శివుడు.
హ—కష్టము, దుఃఖము, పీడ,
హి—పాద పూరణము, కారణము, భేద
ము, నిశ్చయము.
హి—శోక కారణము, ఆశ్చర్యము, భేదము,
హాహా } (వరుసగా) దుఃఖము, సంతో
హలాహలా } షము, (పు) గంధర్వులు,
(వరుసగా) దుఃఖము, సంతో
షము, (పు) గంధర్వులు,

హేహా } పిలుచుట, సంబోధన వాచ
హేహా } కము.
హో }
హా } —సంబోధనవాచకము, పిలు
హోహా } చుట.
సహ—సర్వము, సామ్యము, హిక్మమాట,
సంపూర్ణము, ఉండుట, సంబంధము.
అహో.—నింద, శోకము, దయ, భేదము,
అహో } —ప్రశ్నించుట, విచారిం
ఉతాహో } చుట.
అహ—ఆజ్ఞ, త్రోసివేయుట.

అథ తాంత వర్ణః.

తాంత వర్ణము.

మంతు శీఘ్రే భృశార్థే చ మంతు—వేగము, మిక్కిలి, నిశ్చయము,
తత్త్వార్థే చ క్షయచింతం

గద్య. ఇతి శ్రీమత్సకలవైద్యరాజచక్రముక్తాశేఖరస్య గద్యపద్య
విద్యానిధేః శ్రీమహేశ్వరస్యకృతా
విశ్వప్రకాశేనేకార్థావ్యయ
పరిచ్ఛేదో ద్వితీయః.

ఇట్లు విశ్వప్రకాశమునందలి యనేకార్థావ్యయములుగల
ద్వితీయపరిచ్ఛేదము ముగిసినది.

విశ్వకోశము సంపూర్ణము.

విశ్వకోశస్థ పద సూచికా

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
అ		అంతరేణ	837	అగౌళాః	325
		అంతరతం	128	అగ్నిముఖః	41
	385	అంతావసాయీ	188	అగ్నిశిఖా	41
	7	అంతికం	20	అగ్నిహోత్రః	269
	124	అంతేవాసీ	187	అగ్రం	236
	294	అందుః	142	అగ్రజన్మా	186
	386	అంధం	149	అగ్రతః	346
	44	అంధికా	25	అఘం	51
	60	అంబకః	25	అచలా	289
	142	అంబరీషం	315	అచ్ఛః	56
	165	అంబమః	75	అచ్యుతః	112
	44	అంబికా	25	అజః	57
	30	అంకుః	305	అజతః	112
	30	అంకుకం	20	అజః	62
	99	అంకుమాక్ష	133	అట్టం	65
	128	అంసుః	317	అణిః	87
	290	అంహతిః	124	అణుః	88
	51,241	అకం	5	అణుకః	10
	166	అమాపారః	267	అరః	338
	291	అక్షః	331	అతి	339
	346	అక్షతం	112	అతిథిః	188
అంకః	7	అక్షమాలా	294	అతిబలా	294
అంకతిః	124	అక్షిపం	302	అతిముక్తః	131
అంకపాలీ	294	అగః	42	అతిసన్నః	177
అకగ	386	అగాధః	152	అతిసరసం	185
అంగం	44	అగురుః	258	అత్యయః	219
అంగజం	60				
అంగదః	142				
అంగనం	165				
అంగాః	44				
అంగారకః	30				
అంగారికా	30				
అంగారిణీ	99				
అంగారితం	128				
అంగులీ	290				
అంఘ్రిః	51,241				
అంజనం	166				
అంజలీ	291				
అంజనా	346				
అండం	77				
అండజః	60				
అండీరః	257				
అంతః	105,345				
అంతరః	338				
అంతరా	345				

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
అత్యుపాసనం	128	అనుపము:	207	అబ్జ:	1 1
అత్యుపాసన	329	అనుభావ:	308	అద్వి:	150
అథ	339	అనుమతి:	183	అధ్యయం	219
అథో	339	అనువాసనం	185	అభావ:	302
అదః	317	అనుశయ:	225	అభి	342
అదితి:	125	అనూకం	19	అభిఖ్యా	225
అద్రి:	241	అనూచాన:	176	అభిగ్రహ:	330
అధమా	205	అనూప:	191	అభిజన:	176
అధర్వణ:	96	అన్యతం	112	అభిజాత:	129
అధర్వా	181	అనేడమూక:	86	అభిత:	346
అధశ్శయ్యా	227	అన్నం	157	అభినిష్ఠాన:	186
అధిక్షిప్త:	182	అన్య:	210	అభినిత:	129
అధివాస:	324	అన్యథా	339	అభిపన్న:	177
అధిష్ఠాన:	179	అన్వాసనం	180	అభిమర:	263
అధ్యప్య:	228	అప	341	అభిమర్త:	147
అధ్యక్ష:	333	అపచితి:	133	అభిమాన:	179
అథ్యారాధం	84	అపత్యం	222	అభియంక్త:	181
అధ్యూహ	84	అపదేశ:	399	అభిశస్తి:	184
అధ్వ	172	అపభ్రంశ:	310	అభిషంగ:	50
అనంగ:	48	అపరం	243	అభిషవ:	303
అనంత:	120	అపరాజిత:	135	అభిష్యంద:	147
అనఘ:	52	అపలాప:	192	అభిహార:	266
అనయ:	218	అపవర్త:	50	అభీక:	18
అనల:	279	అపవర్జనం	185	అభీక్షం	343
అనిమేష:	315	అపవాద:	146	అభీఘ:	309
అనిరుద్ధ:	153	అపమ:	75,337	అభీఘ:	314
అనిల:	279	అపసవ్యం	227	అభ్యాగమ:	207
అసీకం	18	అపహ్నువ:	303	అభ్యాస:	319
అసీకస్థ:	140	అపాంగ:	48	అభ్యుపగమ:	208
అను	340	అపానం	162	అభ్రం	239
అనుకర:	315	అపి	341	అమతి:	124
అనుతర:	315	అపొంగండ:	82	అమర:	243
అనుతర:	264	అబ్జ:	58	అమలా	290

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
అమా	342	అర్యమా	181	అవలేపః	192
అన్యుతం	111	అర్వతీ	123	అవలోకితః	135
అమోఘం	52	అర్వక్	123	అవశ్యం	343
అమః	275	అర్వా	172	అవశ్యాయః	225
అమికా	25	అర్వాస్మి	174	అవప్తంభః	199
అయనం	159	అర్వా	122	అవపబం	153
అయి	344	అలం	343	అవసరిః	263
అయే	344	అలంకారః	265	అవసితం	128
అయోగః	46	అలంబుషః	316	అవస్కరః	262
అరం	228	అలంకరః	24	అవహరః	266
అరణిః	95	అలసః	318	అవాచీనః	176
అరత్నిః	173	అలిః	278	అవిః	298
అరాలః	287	అలిపకః	29	అపిచిః	54
అరిష్టః	70	అలిమకః	29	అవేలః	286
అరుణః	88	అలీ	171	అవ్యక్తః	117
అరుష్కరః	262	అలీకం	18	అవ్యథా	189
అర్కః	5	అస్మ	337	అశతః	139
అరలం	283	అవ	345	అశనిః	173
అర్ఘ్యః	51	అవగీతం	128	అశతంభవః	304
అర్ఘ్యం	214	అవగ్రహః	329	అశోకః	17
అర్చా	54	అవగ్రహణం	99	అశంతకం	31
అర్చి	322	అవటః	68	అశ్వః	298
అర్జునః	167	అవతారః	265	అశ్వతరః	265
అర్ఘి	187, 149	అవతారణం	113	అశ్వరోహః	330
అర్ఘిపతిః	133	అవదాతం	128	అస్తాపదం	147
అర్ఘి	171	అవదానం	178	అస్తికీ	175
అర్ఘ్యం	212	అవధిః	152	అస్తిపత్రం	268
అర్ఘ్యచంద్రః	269	అవధ్యః	223	అసురా	260
అర్ఘ్యపారావతః	136	అవధ్యంసుః	324	అసుతీబలః	294
అర్ఘ్యం	144	అవధ్యస్తం	180	అస్యం	104
అర్ఘ్యదః	144	అవరోధః	153	అస్య	337
అర్ఘ్యకః	19	అవరోహః	330	అస్త్రిం	234
అర్ఘ్యః	211	అవలగ్నః	176	అస్త్రి	233

పదము.

అస్వస్తం

అహా

అహల్యా

అహార్య

అహి

అహిభుక్

అహా

అహాబత

అ

అ

అం

అః

అకరః

అకరః

అకలినం

అకల్పః

అకారః

అకృతిః

అక్రందః

అక్షేపః

అక్షేపకః

అఖనికః

అఖ్యాతం

అగః

అగమః

అగ్రహః

అగ్రాంతం

అజ్ఞ

అచితః

అచ్చాదనం

అచ్చురితకం

అజ్ఞః

అడంబరః

పుట. పదము.

121 అధకం

347 అతంకః

224 అతంచనం

222 అతర్పణం

327 అతిధ్యం

62 ఆత్మభూః

347 ఆత్మయోనిః

338 ఆత్మవీరః

అత్త

335 ఆత్మేయః

342 ఆదర్శః

335 ఆదానం

252 ఆదిత్యః

314 ఆదీనవః

177 ఆదృతః

29,191 ఆధారః

254 ఆధిః

126 ఆధ్యాత్మః

144 ఆనకః

191 ఆనదం

29 ఆనరః

83 ఆపతిః

112 ఆపన్నః

320 ఆపాతః

205 ఆప్తః

322 ఆప్తిః

112 ఆప్తుతః

335 ఆబంధః

112 ఆభీలం

177 ఆభోగః

86 ఆమః

58 ఆమిషం

264 ఆమోదః

పుట. పదము.

12 ఆమానః

24 ఆయతిః

176 ఆయస్తః

96 ఆయుష్మాన్

222 ఆయోగః

197 ఆయోధనం

183 ఆరంభః

267 ఆరః

172 ఆరక్షం

221 ఆరాత్

305 ఆరాధనం

163 ఆరుః

222 ఆరోహః

303 ఆరోహణం

112 ఆరవం

253 ఆర్తిః

150 ఆర్తితం

112 ఆర్ద్రా

12 ఆర్ద్రః

152 ఆలిః

113 ఆలుః

127 ఆలోకః

169 ఆవాపః

112 ఆవిద్యః

104 ఆవేశనం

110 ఆశయః

112 ఆశా

152 ఆశాబంధః

287 ఆశీః

46 ఆశుః

200 ఆశుగః

314 ఆశ్రమః

148 ఆశ్రయాశః

పుట.

163

125

120

182

46

176

197

231

333

338

175

240

328

96

301

111

112

242

211

278

276

12

191

152

180

219

304

154

320

304

46

205

309

విశ్వకోశస్థ పద సూచికా

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
ఆశ్రమః	300	ఇతం	149	ఉజ్జ్వలభీశం	129
ఆశ్రావః	319	ఇత్సరం	251	ఉజ్జ్వలః	283
ఆశ్రీయః	221	ఇత్సరః	243	ఉడుపః	190
ఆషాఢః	83	ఇదానీం	343	ఉడీశః	305
ఆసత్తిః	127	ఇనః	155	ఉడీ	340
ఆసనం	161	ఇభ్యః	214	ఉత	338
ఆసారః	253	ఇరా	241	ఉతాహా	347
ఆస్కందనం	178	ఇలా	276	ఉత్కలికా	35
ఆస్థా	137	ఇల్వలా	289	ఉత్తేపణం	97
ఆస్పదం	143	ఇష్టం	65	ఉత్తంసః	320
ఆస్థితః	119	ఇష్టిః	66	ఉత్తపం	118
ఆస్యం	216	ఇష్టః	202	ఉత్తమా	205
ఆహతం	112	ఇష్టాస్యః	319	ఉత్తరం	243
ఆహవః	301			ఉత్తానం	163
ఆహరః	254			ఉత్తాలః	288
ఆహ్నికం	21	ఈ	335	ఉత్తానం	163, 168
		ఈక్షణం	90	ఉత్తితం	118
ఇ		ఈతిః	109	ఉత్పతనం	178
ఇంగితం	335	ఈరిణమ్	90	ఉత్పలం	279
ఇంగితం	115	ఈశః	305	ఉత్పలపత్రం	271
ఇందివరం	264	ఈశ్వరః	252	ఉత్ప్రేక్ష	333
ఇందురేఖా	41	ఈహా	327	ఉత్పుల్లః	283
ఇంద్రః	287	ఈషామృగః	50	ఉత్సర్గః	47
ఇంద్రాణి	95			ఉత్సేవః	300
ఇంద్రియం	221			ఉత్సాదనం	177
ఇక్షుగంధా	154	ఉ	335	ఉత్సాహః	328
ఇక్షువః	22	ఉం	342	ఉత్సేధః	151
ఇక్ష్యా	217	ఉకం	106	ఉదనః	121
ఇదా	79	ఉక్రః	236	ఉదయః	219
ఇతం	101	ఉక్రగంధా	154	ఉదయనః	179
ఇతః	339	ఉచితం	113	ఉదరం	246
ఇతరః	243	ఉచ్చింగటః	71	ఉదరభిః	140
ఇతి	339	ఉచ్చితం	114	ఉదర్కః	24
ఇతికథః	140	ఉచ్చాస్యః	319		

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
ఉదర్శి:	325	ఉపతాప:	192	ఉలిఖితం	129
ఉదాత్త:	119	ఉపదంశ:	310	ఉష:	322
ఉదాన:	168	ఉపధానం	176	ఉషా	312, 345
ఉదార:	253	ఉపధి:	152	ఉషితం	113
ఉదానిత:	128	ఉపధూపిత:	135	ఉష్మికా	28
ఉదితం	114	ఉపనాహ:	330	ఉష్మిత్ర	241
ఉదుంబర:	263	ఉపనిషత్	148	ఉష్ణ:	86
ఉదూఢ:	83	ఉపపత:	303	ఉష్ణక:	22
ఉద్దాహితం	129	ఉపరక్ష:	131	ఉష్ణిప:	313
ఉడ్:	51	ఉపరాగ:	50	ఉన్నా	242
ఉడ్భత:	113	ఉపలబ్ధి:	151		
ఉద్బంధపాల:	291	ఉపవర్గ:	50	ఉ	335
ఉద్బంతుర:	265	ఉపసంపన్న:	186	ఉం	342
ఉద్బరణం	97	ఉపసత్తి:	184	ఉలి:	109
ఉద్బవ:	300	ఉపస్థ:	189	ఉనం	156
ఉద్భార:	256	ఉపస్థిర్మ:	310	ఉరరీ	345
ఉద్భ్రతం	113	ఉపస్థిర్మనం	186	ఉరీ	345
ఉద్భ్రానం	163	ఉపహ్వరం	264	ఉర్జ:	59
ఉద్భ్ర:	188	ఉపాంకు:	306	ఉర్జా:	224
ఉద్భ్రనం	178	ఉపాకృత:	128	ఉర్ధ్వం	298
ఉద్భ్రన:	121	ఉపాధి:	152	ఉర్ధ్వ:	204
ఉద్భ్రహనం	179	ఉపాయ:	220	ఉర్ధ్వకా	28
ఉద్భ్రగ:	46	ఉపాసనం	180	ఉష్ణణం	91
ఉన్న:	157	ఉపాహిత:	128		
ఉన్నతి:	126	ఉపాధ:	83	బు	335
ఉన్నత:	119	ఉమా	204	బుక్ష:	331
ఉన్నాథ:	237	ఉర:	322	బుక్షరం	243
ఉపకార:	245	ఉరరీ	345	బుతం	101
ఉపకారికా	38	ఉర్వరా	260	బుతి:	109
ఉపకారా	227	ఉలప:	190	బుతు:	104
ఉపక్రమ:	208	ఉలూక:	19	బుదం	149
ఉపక్రమ:	330	ఉలూఖలం	293	బుదభ:	197
ఉపచితం	129	ఉల్లాఘ:	52		

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
ఋషిః	812	కంకః	7	కటంధరా	269
ఋష్యహోత్రా	185	కంకణం	98	కటః	68
ప		కంకరం	251	కటకం	11
ఏ	336	కంచుకః	20	కటఖాదకః	37
ఏకః	7	కంచుకీ	188	కటపూః	258
ఏకపండులః	294	కంజః	57	కటభంగః	50
ఏకపదం	145	కంజారః	255	కటాహః	328
ఏకాగ్రం	259	కంటకః	22	కటిత్రం	259
ఏకాక్షిలా	294	కంతః	78	కటిల్లకః	31
ఏడమూకః	84	కందః	141	కటుః	64
ఏతః	103	కందనం	166	కటుకం	11
ఏథతుః	120	కందరః	250	కటుకందం	147
ఏనః	320	కందరాళిః	298	కఠినం	162
ఏవ	345	కందలం	282	కడారః	255
ఏవం	348	కంధాః	137	కణః	84
ఏషణి	95	కంధరః	250	కణికా	25
ఐ		కంపనం	160	కణ్ఠం	297
ఐ	336	కంబలః	282	కఠ్ఠాణం	90
ఐంద్రిః	241	కంబిః	194	కదంబః	194
ఐశ్వర్యం	221	కంబుః	194	కదనం	159
ఐరావతః	129	కంభోజః	60	కదరః	245
ఓ	336	కంసుః	317	కదళి	290
ఓ		కః	5-73	కద్రూః	240
ఓకః	321	కకుత్	145	కథం	348
ఓఘః	51	కకుదం	145	కథాప్రసంగః	51
ఓజః	321	కకుద్	199	కనకం	9
ఓఢః	238	కకుః	332	కనిష్ఠః	75
ఔ	336	కక్షావేతకః	37	కసిచిః	55
ఔ		కక్ష్యా	217	కసినికా	35
ఔచిత్యం	228	కచః	53	కసియాన్	325
ఔదుంబరః	263	కచుర్రా	261	కన్యా	217
ఔకిరం	256	కచ్చః	56	కపగః	148
క		కచ్చపీ	191	కపర్దకః	31
కం	342				

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
కపాలం	288	కరః	85	కలుషం	818
కపిలః	280	కర్ణపూరః	267	కల్పః	8
కపిలధారా	271	కర్ణికా	25	కల్పః	189
కపిశః	306	కర్ణికారః	265	కల్పనం	165
కపీతనం	177	కర్ణేందుః	144	కల్పావః	318
కపాతః	119	కర్తనం	165	కల్పం	215
కబంధః	152	కర్తవ్యః	69	కల్పాణం	92
కబరం	261	కర్పరః	249	కల్పాలః	286
కబరీ	261	కర్పరం	249	కవచః	54
కమండలుః	298	కర్పూరం	258	కవిః	298
కమతః	74	కర	178	కశిపుః	191
కమనః	160	కర్కరః	262	కశ్యం	216
కమలం	279	కర్కశలం	292	కషాయః	220
కరంకః	24	కర్కరః	252	కష్టం	65
కరండః	81	కర్కః	311	కశీత్రం	260
కరః	228	కర్కశ్చ	312	కలింగః	48
కరకః	9	కలింకః	24	కా	
కరకా	9	కలింబః	194	కాంచనః	168
కరజః	59	కలికంతః	76	కాంచీ	54
కరటః	68	కలికలః	291	కాండం	79
కరణం	89	కలిధౌతం	180	కాంతః	106
కరభః	197	కలిధ్వనిః	188	కాంతారం	258
కరవీరః	267	కలిమిః	206	కాంతిః	110
కరహాటః	72	కలివింకః	34	కాంభోజః	60
కరాలః	287	కలిహంసః	324	కాంభోజీ	60
కరీరః	256	కలిహః	328	కాంస్యం	216
కరుణః	88	కలా	277	కాకః	6
కరేణుః	94-257	కలానునాదీ	188	కాకరూకః	34
కర్కః	5	కలావః	191	కాకిణీ	96
కర్కటః	69	కలాపీ	182	కాకృత్యం	222
కర్కరః	250	కలిః	278	కాకోలః	286
కర్కశః	308	కలికారః	265	కాచః	58
కరోగ్రటకః	38	కలితం	114	కాచవర్తికః	36

విశ్వకోశము పద సూచిక

9

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
కాచిఘ్రి	52	కార్తవీర్య	98	కీర్తి	297
కాచి	84	కార్తవీర్య	28	కీర్తి	299
కాచియన	179	కార్తవీర్య	211	కీర్తి	348
కాచిబ	94	కార్తవీర్య	72	కీర్తి	388
కాచిబరం	268	కార్తవీర్య	97	కీర్తి	119
కాచిబరీ	268	కార్తవీర్య	264	కీర్తి	119
కాచినం	167	కార్తవీర్య	278	కీర్తి	204
కాచిన	167	కార్తవీర్య	76	కీర్తి	256
కాచిటిక	83	కార్తవీర్య	76	కీర్తి	345
కాచితం	119	కార్తవీర్య	154	కీర్తి	313
కాచిం	342	కార్తవీర్య	228	కీర్తి	257
కాచి	201	కార్తవీర్య	26	కీర్తి	8
కాచిపాట	72	కార్తవీర్య	169	కీర్తి	287
కాచిగుణ	98	కార్తవీర్య	221	కీర్తి	69
కాచిచారీ	187	కార్తవీర్య	14	కీర్తి	319
కాచిదా	146	కార్తవీర్య	262	కీర్తి	16
కాచిల	285	కార్తవీర్య	213	కీర్తి	16
కాచి	204	కార్తవీర్య	395	కీర్తి	307
కాచిసీ	173	కార్తవీర్య	256	కీర్తి	282
కాచి	171	కార్తవీర్య	61	కీర్తి	86
కాచిక	12	కార్తవీర్య	190	కీర్తి	111
కాచి	209	కార్తవీర్య	74	కీర్తి	276
కాచిస	139	కార్తవీర్య	318	కీర్తి	287
కాచిస	187	కార్తవీర్య	291	కీర్తి	305
కాచిస	280	కార్తవీర్య	48	కీర్తి	336
కాచి	12	కార్తవీర్య	199,342	కీర్తి	58
కాచి	98	కార్తవీర్య	337	కీర్తి	250
కాచి	302	కార్తవీర్య	340	కీర్తి	73
కాచి	241	కార్తవీర్య	316	కీర్తి	78
కాచి	26	కార్తవీర్య	258	కీర్తి	288
కాచి	240	కార్తవీర్య	337	కీర్తి	183
కాచి	59	కార్తవీర్య	286	కీర్తి	
కాచి	69	కార్తవీర్య		కీర్తి	

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
పంతః	106	పముత్	145	మాపః	189
పంతలః	282	పముదం	145	మాపకః	16
పందః	141	పముద్వతీ	184	మాబరః	257
పందకీటః	71	పరంటి	71	మార్చః	53
పంఘః	196	పరవకః	29	మార్పికా	27
పంఘకాశీ	270	పర్యః	240, 258	మార్పరః	249
పంఘయోనిః	183	పయవందః	147	మాల	275
పంభిలః	284	పర్వన్	123	మాలకః	16
పంభీనసః	323	పర్వాణః	93	మాషః	73
పహాలం	288	పలం	272	మాషాండః	81
పహ్మటః	69	పలకం	10		
పహ్మరః	247	పలాయః	220		
పచందనం	178	పలాలః	287		
పచేలా	289	పలికః	11		
పజః	58	పలిశః	807		
పటంనటః	71	పల్లావః	313		
పటః	63	పల్యః	215		
పటజః	59	పవలం	281		
పటిలం	281	పశః	804		
పటి	63	పశలః	281		
పటిరః	255	పశికః	11		
పద్మ్యం	213	పశీలవః	303		
పణప	191	పశావః	23		
పణిః	87	పసుంభః	198		
పతః	338	పసుమం	206		
పతపః	190	పహనం	168		
పతావః	23	పహనా	175		
పతూహాలం	292	పహరః	246		
పద్దాలః	287	పహరితం	129		
పథః	186	పహణః	327		
పథేరః	257				
పబ్జః	58				
పమోరః	254				

కూ

కృ

కృకవాహః 84 |

కృచ్ఛ్రం 237 |

కృతం 101 |

కృతజః 63 |

కృతాంతః 121 |

కృతిః 109 |

కృతీ 170 |

కృత్తం 105 |

కృత్తిః 110 |

కృత్తిమం 206 |

కృత్సం 217 |

కృత్సన్ 156 |

కృపణః 93 |

కృపా 190 |

కృపాణః 92 |

కృపీటం 69 |

కృపీటపాలః 295 |

కృమికంటకం 37 |

కృషకః 9 |

కృష్టం 65 |

కృష్టిః 66 |

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
కృష్ణః	86	కోదండః	81		
కృష్ణపర్వా	186	కోధః	136		
కృష్ణవృంతా	135	కోమలం	285	కోడః	77
కృష్ణసారః	266	కోరకం	17		
కృష్ణా	86	కోలః	274		
		కోశాతకః	81	క్రాంచః	53
		కోషః	312	క్రాంచాదనః	177
		కోషః	78		
క్రూరః	232	కోష్ఠి	241		
క్రూరదృశ్	310	కోహలా	285	క్రూర	296
క్షేతనం	162	క్షాత్తుటికః	33	క్షేళః	305
క్షేత్రః	103	క్షాతుకం	18		
క్షేదారః	253	క్షాపీనం	169		
క్షేపారః	255	క్షామదః	145	క్షాఫః	186
క్షేవలః	291	క్షాలేయకః	82		
క్షేళః	305	క్షాళికః	18		
క్షేపటః	69			క్షుణ్ణదః	143
క్షేపవః	300			క్షుత్తా	107
క్షేసరం	257			క్షుమః	200
క్షేసరీ	182	క్షుందితం	115	క్షుయః	209
		క్షుంకచః	55	క్షురం	200
		క్షుంకరః	245	క్షువః	296
క్షేత్రపం	300	క్షుంతుః	103	క్షువధుః	139
క్షేరవః	300	క్షుముః	200		
		క్షుముకః	10		
		క్షువాల్మీ	145	క్షు	235
క్షోంకణః	98			క్షుమం	200
క్షోకః	6			క్షురః	281
క్షోకనదం	147			క్షురకః	14
క్షోకిలః	285	క్షుమిః	204	క్షురితః	116
క్షోటిః	67	క్షుయా	218		
క్షోటిరః	258			క్షితిః	108
క్షోటారం	255			క్షిపణ్యుః	224
క్షోణిః	85				

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
క్షీరం	232	ఖటః	63	గండకః	92
క్షీరాబ్జం	61	ఖద్గః	45	గండశైలః	293
		ఖడ్గారీటః	71	గండ్జోలీ	291
		ఖడ్గిక్	21	గందూషః	314
క్షుద్రః	237	ఖడ్గి	170	గంధః	149
క్షుమా	204	ఖత్తమాళః	293	గంధనం	165
క్షురః	230	ఖదిరీ	261	గంధఫలీ	294
క్షురకః	12	ఖనకః	9	గంధమాదనం	185
క్షులకః	28	ఖపురం	247	గంధర్వః	195
		ఖరః	228	గంధవతీ	184
		ఖరుః	239	గంధవనః	381
క్షేత్రజ్ఞః	63	ఖర్మా	59	గజాహ్వ	194
క్షేత్రియం	220	ఖర్మారం	258	గడః	76
క్షేపః	189	ఖర్జురః	249	గడుః	76
క్షేపణీ	95	ఖర్జుం	202	గణః	84
క్షేమం	200	ఖర్వః	193, 297	గణకః	26
		ఖలం	272	గణాధిపతిః	135
		ఖలీ	276	గణికా	26
క్షోభః	141	ఖన్దం	190	గతం	101
క్షౌద్రం	237			గతిః	108
		ఖాటిః	67	గదః	140
				గభస్తిః	125
క్ష్యేడః	77	ఖంఖరః	244	గమః	199
		ఖలం	272	గరః	228
				గరయిత్తుః	183
ఖం	39			గరళం	279
ఖంఖా	40	ఖురః	230	గరుతాన్	132
ఖండః	77			గరరః	249
ఖండపరశుః	310	ఖేటః	65	గర్జనం	166
ఖండపర్శుః	310	ఖేలకః	16	గర్జః	104
ఖండార్థం	259			గర్భః	199
ఖగః	42	గంజా	58	గర్భి	196
ఖజా	59	గండః	77	గర్జితః	115

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
గరుత్	122	గు	58	గోండుః	78
గవాక్షి	384	గుంజా	21	గోకంటకః	29
గవాధనీ	184	గుండకః	238	గోకరః	94
గవ్యం	214	గుండ్రః	198	గోకిలః	285
గహనం	160	గుంఘః	56	గోమణికః	33
గహ్వరం	251	గుచ్ఛః	76	గోగ్రంథిః	139
గళః	272	గుడః	35	గోజాకరికం	37
		గుణవికా	317	గోతుంబః	195
గా		గుత్సః	104	గోత్రం	233
గాంగః	45	గుప్తం	110	గోదంతాః	122
గాంగేయః	221	గుప్తిః	201	గోధా	151
గాండివం	302	గురుః	239	గోధూః	207
గాండివం	302	గులః	327	గోపః	189
గాంధారః	259	గుహా	211	గోపతిః	124
గాంధికః	21	గుహ్యం		గోపాలః	286
గాఢముష్టిః	72			గోపురం	247
గాతుః	104	గూ	82	గోప్యః	214
గాత్రం	233	గూఢం		గోముఖః	40
గాఢః	148			గోమేధికం	31
గాధా	137	గృ		గోరంభః	24
గామీ	171	గృంజనః	166	గోరక్షం	333
గాయత్రీ	261	గృధ్రః	237	గోరక్షజంబూః	195
గారుడం	80	గృప్తిః	67	గోలా	278
గాలవః	301	గృహపతిః	133	గోలామీ	207
		గృహః	326	గోవిందః	144
గి		గృహ్యం	211	గోవం	78
గిరిః	240	గృహ్యకః	21	గోష్ఠి	78
గిరిజం	60			గోష్ఠి	317
గిరిసారః	266	గేయః	209	గోసనః	165
గిరిశః	308	గేఘః	87	గోశ్శకః	16
గి					
గీ					
గీతం	108	గై		గా	72
గీతిః	109	గైరికం	17		

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
కాతయః	206	ఘనరసః	323	చండి	77
కారః	232	ఘనసారః	266	చందనమ్	166
కారిలః	285	ఘనాఘనః	180	చందిరః	247
		ఘర్జరః	249	చంద్రః	237
(క)		ఘర్జరికా	36	చంద్రకాంతః	189
కంఠః	137	ఘర్జః	202	చంద్రహాసః	324
కంఠిః	137	ఘస్త్రః	238	చంద్రోదయః	226
కంఠికం	27			చక్రః	235
కంఠిలః	284	ఘాతః	103	చక్రపాత్	148
కంఠితం	115			చక్రపాద్	145
కస్తం	105			చక్రరథః	264
కహః	326	ఘృణా	88	చక్రవాటః	72
కహణం	90	ఘృతం	101	చక్రవాడః	82
కహరాజః	62	ఘృష్టిః	67	చక్రవాళః	293
				చక్రాంగీ	49
				చక్రాటః	69
				చక్రీ	170
				చక్షుః	224
				చటక	11
				చటుః	64
				చతుఃపక్షిః	72
				చతురః	252
				చతుష్కి	29
				చతుష్పథః	140
				చత్వరమ్	257
				చత్వరః	280
				చపలః	279
				చమరః	236
				చయః	209
				చరః	229
				చరణమ్	89
				చరాచరః	263
				చరుః	239

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
చర్చకీక:	85	చిత్రాచీర:	267	చైత్రము	234
చర్చా:	54	చిరంటి	71	చో	
చర్చట:	68	చిరజీవి	187	చోడ:	77
చర	173	చిలనీలికా	87	చోడ్యము	213
చర్మకార:	226	చిల:	275	చోర:	232
చర్మకారి	226	చిన్నము	157	చోలకి	183
చర్మద్వితీ	134	చీ		చ	
చర్మ:	170	చీన:	156	చంద:	142, 320
చల:	272	చీరము	232	చగల:	280
చలజిహ్వ:	195	చీరక:	17	చత్రము	235
చలనము	160	చీరీ	282	చత్రభంగ:	50
చలనీ	160	చీరపర్వ:	99	చద:	141
చల్యము	218	చు		చదనము	112
చలకం	11	చుంబక:	23	చదనము	178
చా		చుక్ర:	236	చద్మము	156
చాంపేయ:	221	చులుక:	11	చరనము	162
చాతుర:	252	చుల్:	275	చలిము	272
చామరపుష్ప:	193	చుల్లీ	28	చవి:	298
చార:	230	చుల్లీ	275	చా	
చారక:	12	చూ		చాయ	218
చార్వ:	194	చూడా	79	చ	
చాస:	317	చూడామణి:	98	చిత్వరం	251
చి		చూడాలా	288	చిదిర:	248
చిమర:	247	చూతక:	16	చిన్నము	157
చిపిట:	68	చూర్ణ:	86	చు	
చితా	107	చూలికా	27	చుప:	188
చితి:	108	చే		చు	
చిత్రము	215	చేతనా	175	చేక:	6
చిత్రము	334	చేల:	274	చేదనము	162
చిత్రక:	20	చె		జ	
చిత్రగుప్త:	132	చెతన	215	జంగ:	288
చిత్రభాను:	183	చెత్తము		జంబీర:	256
చిత్రరథ:	140				

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
జంబూ:	194	జలకూపీ	192	జిహ్వా:	202
జంబూల:	288	జలగుల్మ:	208	జిహ్వగ:	46
జంభ:	196	జలజం:	59	జిహ్వప:	191
జంభల:	284	జలద:	142		
జంభాల:	287	జలవిల్వ:	304	జిహ్వ:	210
జ:	57	జలరుండ:	82	జిహ్వ:	282
జకుట:	68	జలవాపిక:	87	జిహ్వ:	86
జగత్:	122	జలనూచి:	55	జిహ్వ:	304
జగతి:	122	జలాంచలం:	288	జిహ్వ:	86
జగల:	280	జలాటన:	178	జిహ్వ:	127
జహ్ను:	167	జలాశయం:	229	జిహ్వ:	286
జఘనమ్:	159	జలేంద్ర:	259	జిహ్వ:	148
జఘన్యమ్:	221	జలేశ:	309	జిహ్వ:	164
జఘన్యజ:	61	జమ:	295	జిహ్వ:	120
జటా:	67	జవన:	164	జిహ్వ:	309
జటాయు:	224	జనురి:	260		
జటిల:	282			జిహ్వ:	98
జతర:	245	జాంగలి:	290	జిహ్వ:	57
జడ:	76	జాంగులి:	290		
జన:	155	జాతం:	108	జిహ్వ:	169
జనపద:	146	జాతి:	118	జిహ్వ:	115
పన్యమ్:	240	జానపద:	164		
జన్య:	210	జాని:	158	జిహ్వ:	159
జయంత:	121	జామాత:	128	జిహ్వ:	82
జయంతి:	121	జామి:	208		
జయ:	208	జాయానుజీవీ:	188	జిహ్వ:	159
జరత:	75	జారీ:	241	జిహ్వ:	82
జరణమ్:	89	జాలం:	278		
జరీకమ్:	35	జాల:	201	జిహ్వ:	848
జర్జర:	241			జిహ్వ:	110
జర్జ:	86	జగీష:	315		
జలం:	272	జిన:	155		
జలకరంక:	87	జిహ్వ:	86		

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
జ్యోతి		టా		తమాల:	286
జ్యో	208	టార:	288	తమాలపత్రం	271
జ్యోని:	158	డి		తమిళం	259
జ్యోయాకా	819	డింగర:	251	తమోఘ్న:	169
జ్యో		డింబ:	193	తమోనుత్	147
జ్యో		డిందికా	28	తమోపహ:	380
జ్యో		డింభ:	196	తరండ:	80
జ్యో	74	డు		తర:	822
జ్యో	74	డుండుక:	23	తరణి:	95
జ్యో		డో		తరత్	145
జ్యో	822	డోలా	276	తరళ:	279
జ్యో	158	త		తరి:	241
జ్యో	158	తండక:	22	తరిష:	312
జ్యో		తండురీణ:	98	తరుణ:	89
జ్యో		తండుల:	284	తర్క:	5
జ్యో	114	తండులీయ:	227	త రరీకం	35
జ్యో		తండ్రి	241	తర:	311
జ్యో	62	తత్క:	22	తలం	272
జ్యో	249	తడాగ:	47	తలిసం	162
జ్యో	262	తతం	101	తలిమ:	206
జ్యో	277	తత:	338	తలున:	161
జ్యో	262	తథా	339	తల్పం	189
జ్యో	312	తదిసం	343	తల్లి	279
జ్యో	64	తద్వత్	388	తాండవం	301
జ్యో	87	తను:	157	తాంబూలం	291
జ్యో	277	తనూరుహక	380	తాడ:	76
జ్యో		తప:	321	తాత:	103
జ్యో		తపస:	159	తాతగు:	48
జ్యో	7	తపస్య	224	తాప:	189
జ్యో	254	తపస్వీ	182, 183	తామరసం	323
జ్యో	44	తపోధన:	175	తామసీ	323
జ్యో	246	తమ:	322	తామ్ర	238
జ్యో	261				

పదము,	పుట.	పదము	పుట.	పదము,	పుట.
తారః	281	తురంగీ	49	త్ర	
తారకః	12	తురగచ్ఛః	23	త్ర పా	190
తారత్త్వః	216	తులా	277	త్ర పు	189
తాలః	278	తులాధరః	264	త్ర యా	218
తాలపత్రం	268	తుషారః	254		
తాలీసపత్రం	271			త్రా	
తావత్	388	తూణి	88	త్రాణా	84
		తూబరః	257	త్రాసః	317
తించిదః	81	తూలః	275		
తిక్తః	106	తూలికా	27	త్రి	
తిక్తపర్వా	187	తూష్ణికాం	348	త్రికా	8
తిక్తకాకః	38			త్రి కూటం	70
తిత్తిదః	81			త్రి గర్జ	118
తిత్తిరిః	260	త్పణగోధా	154	త్రి దివః	299
తిమిరః	268	త్పణతా	124	త్రి పుటా	71
తిరః	346	త్పణకూన్యం	227	త్రి వర్గః	47
తిలకం	10	త్పణ్ణ	87	త్రి వర్ణకం	32
తిన్యః	216	తేజః	321	త్రి శంఖః	24
		తేమనం	164	త్రి శిఖం	40
తిక్షం	85			త్రి స్తోతాః	325
తిక్షగంధా	147	తై			
తిర్దం	282	తై తిలః	285	తు	
తిరం	137	తైలపర్ణి	99	తుటిః	67
తిర్దం	238				
		తోకం	5	తు (తు)	
తు	337	తోకం	202	తు (తు)	
తుంగః	44	తోత్రం	235	తు (తు)	
తుంగభద్రా	270	తోదనం	162	తు (తు)	
తుంగీశః	308	తోయదం	148	తు (తు)	
తుండికేరీ	270	తోయధరః	264	తు (తు)	
తుత్తః	136			తు (తు)	
తుమాలః	281	త్యాగః	48	తు (తు)	

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
త్వ		దరత్	145	దాసుః	316
త్వక్	54,297	దయరః	249	దాసీరకః	30
త్వక్క్రౌతం	260	దర్పిః	189	దాసేరః	258
త్వరితం	114	దర్శి	194		
త్వష్ట	66	దర్శకః	305	దిగంబరః	263
త్వి		దర్శనం	19	దిగం	149
త్విత్	312	దలాభకః	161	దిత్తిః	108
ద		దవః	30	దినం	296
దండః	78	దశనః	295	దివాక్ష రిః	133
దండధరః	266	దశనః	159	దివాభీశః	180
దండయాత్రా	270	దశనోచ్చిష్టః	78	దివాకాః	325
దండయామః	207	దశపురం	263	దివ్యం	214
దండారః	254	దశమీశః	140	దివ్యచక్షుః	326
దంతః	105	దశా	306	దిప్తం	65
దంతశతః	75	దస్తః	202		
దంతి	105	దస్యః	210	దీ	
దంతురః	248	దస్త్రః	238	దీదివిః	302
దంత్యః	215	దస్త్రః	159	దీనా	158
దందశూకః	34	దహనః	246	దీపకం	17
దంభః	196	దహరః	272	దీప్తం	104
దంశం	30	దశం	292	దీప్యకం	20
దంశనం	161	దశామలం	292	దీర్ఘాధ్వగః	50
దంశితః	116			దీర్ఘం	86
దక్షః	332	దా	99		
దక్షిణః	91	దాక్షాయణీ	207	దు	
దగః	149	దాడిమః	88	దుందుభిః	198
దగ్ధం	105	దాధా	329	దుంధుమారః	267
దమః	198	దాత్యూహః	155	దుఃస్వః	136
దమభః	138	దానం	157	దుగ్ధం	149
దమనః	160	దాసుః	209	దుగ్ధతాలీయం	227
దరః	230	దాయః	144	దుష్పకః	22
		దాయాదః	18	దుర్	344
		దారకః	143	దురోదరః	264
		దారదః	194	దుర్గః	45
		దార్శి			

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
దుర్గతి:	126	దేవమణి:	98	(ద్రా	
దుర్గతం	118	దేవయ్య:	224		
దుర్గరం	250	దేవవృక్ష:	334		14
దుర్గమ	181	దేవసహ:	331		80
దుర్గుణ:	40	దేవసేనా	184	(ద్ర	
దుర్గుణ:	197	దేవు:	87		
దుర్గుణం	94	దేవయాత్ర	270		85
దుర్గుణ:	151	ద్రె			102
దుర్గుణ:	278				200
దుర్గుణ:	309		215	(ద్రో	
దుర్గుణ:	73		260		
దూషికా	28	ద్రో	63		85
					70
	216		150	ద్వ	
			312		
దృ			346		298
	306		100	ద్వా	
దృగ్భూ:	197	ద్రా			252
దృగ్భూ:	90		93		232
దృగ్భూ:	82			ద్వి	
దృగ్భూ:	108				
దృగ్భూ:	164	ద్వ్యా	208		5
దృగ్భూ:	145		157		57
దృగ్భూ:	121		172		181
దృగ్భూ:	66				61
ద్రా:		ద్వ్యా			124
					194
	228		208, 298		225
					182
ద్రా:		ద్ర		ద్వి	
					66
	76				
	297		295		
దేవకావ్యం	82	ద్రవ:	127	ద్వి	
దేవ:	164	ద్రవంతి			
దేవదాడ:		ద్రవం	214		182
దేవనం		ద్రవం			

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
దైవ		ధారా	241	ధేనుకమ్	17
దైవమాతురః	265	ధారాంకురః	268	ధేనుకా	27
ధటః	67	ధారాజః	48	ధృవః	296
ధటి	67	ధారాటిః	70	ధ్వజమ్	57
ధనం	155	ధారాధరః	265	ధ్వజీ	171
ధనంజయుః	227	ధారరాష్ట్రః	269	ధ్వనిమాలా	294
ధనదః	142	ధావనమ్	168	ధ్వజ్జ్వలః	332
ధనికః	10	ధి		నందకః	22
ధనుః	157, 322	ధిక్	336	నందనమ్	165
ధన్యః	218	ధిషణః	91	నందా	142
ధన్వా	172	ధిష్ణమ్	218	నందిః	142
ధన్వీ	170	ధిమాన్	128	నందిఘోషః	318
ధమనః	160	ధీరః	242	నందినీ	171
ధరణం	90	ధీవరః	257	నందీ	170
ధరః	229	ధు		నంద్యాకర్తః	180
ధరాధరః	265	ధుతమ్	101	నకులీ	290
ధర్మః	202	ధురంధరః	264	నక్రః	236
ధర్మణః	93	ధూ		నక్షత్రనేమిః	208
ధర్మరాజః	61	ధూతమ్	101	నఖః	39
ధర్మణమ్	91	ధూమకేతనః	186	నగళాః	325
ధవః	295	ధూమకేతుః	182	నగ్నః	157
ధవళః	280	ధూరః	104	నగ్నికా	27
ధాతా	107	ధూళిః	278	నక్ష	337
ధాతుః	108	ధూళికదమ్బః	194	నటి	67
ధాత్రి	341	ధూసరః	257	నతమ్	101
ధానా	158	ధృ		నదః	140
ధాన్యం	218	ధృతరాష్ట్రః	269	నదీకాన్తః	181
ధామ	173	ధృతిః	108	నదమ్	148
ధామార్ద్రః	303	ధృ		నమ	340
ధారణీ	95	ధేనః	158	నమచ	337
				నభః	322
				నభశ్శతుస	326

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
సభశ్చరః	265	సాభిః	197	నిదానమ్	163
సముచిః	55	సాభీలం	287	నిధువనమ్	176
సయః	209	సామ	342	నిభః	196
సరంగమ్	48	సాయకః	13	నిమిత్తమ్	119
సరకః	9	సారంగమ్	49	నిమేషః	313
సరమ్	229	సారః	231	నియతిః	125
సశ్చంద్రః	259	సారక్షీటః	72	నియమః	206
సరక్షీ	28	సారాచః	55	నియామకః	80
సర్వతః	74	సారాయణః	97	నిర్	344
సర్వదః	143	సాలః	305	నిరసనమ్	180
సలః	272	సాలీకమ్	13	నిరస్యః	120
సలదమ్	142	సాహః	326	నిరాకృతిః	133
సలినమ్	174			నిరామయః	226
సలినీ	174	ని	340	నిర్మతిః	125
సవం	296	నిందా	142	నిరూపణమ్	97
సవఫలికా	88	నికరః	245	నిరోధః	151
సవాహః	328	నికషః	313	నిర్ద్రింథః	139
సహుషః	313	నికషా	346	నిరుండి	82
		నికాయః	220	నిర్ద్రింథకః	81
నాకః	6	నికారః	254	నిరరః	249
నాకుః	7	నికంభః	197	నిరరః	249
నాకులీ	290	నికృతమ్	116	నిరరమ్	250
నాగచారికః	37	నికృతిః	126	నిరటః	68
నాగదంతః	131	నిగమః	206	నిర్దేశః	308
నాగనాగః	309	నిగరణమ్	97	నిర్భ్రష్టమ్	180
నాగపుష్పమ్	192	నిగూఢః	88	నిర్భ్రష్టమ్	283
నాగమ్	42	నిగ్రహః	328	నిర్భ్రష్టమ్	92
నాగరమ్	252	నిచులః	281	నిర్భ్రష్టమ్	116
నాగాంబనా	184	నిజః	57	నిర్భ్రష్టమ్	23
నాడీ	79	నితంబః	194	నిర్భ్రష్టమ్	92
నాడీతరంగః	51	నిత్యమ్	265	నిర్భ్రష్టమ్	177
నాదేయ	225	నిధనమ్	160	నిర్భ్రష్టమ్	92
నానా	318, 340	నిదాఢుః	52	నిర్భ్రష్టమ్	144

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
నిర్వాసనమ్	180	నిహ్నవమ్.	801	న్య	
నిర్వృత్తిః	126	న్య		న్యంబః	7
నిర్వ్యళః	808	నికాళః	307	న్యంభః	189
నిర్వ్యూహః	828	నిచః	53	న్యక్షః	332
నివాతః	120	నిచైః	346	న్యగ్రోధః	152
నివేళః	308	నిడమ్	74	న్యజ్ఞో	54
నిశమనమ్	178	నితిః	109	న్య	
నిశా	306	నిధ్రమ్	237	న్యజ్జమ్	58
నిశాంతః	121	నిపః	189	న్య	
నిశాచరః	262	నిరజమ్	59	న్య	
నిశామనమ్	178	నిలంగుః	49	న్య	
నిశీధః	188	నిలంజసా	325	న్య	
నిశ్చారకః	30	నిలః	274	న్య	
నిశ్చ్యేజిః	95	నిలాంబరః	264	న్య	
నిశ్చేయసమ్	323	నిలికా	26	న్య	
నిషంగః	48	నివరః	257	న్య	
నిషధః	151	ను	340	న్య	
నిషాదః	143	నుమా	204	న్య	
నిషద్వరః	264	నూనమ్	342	న్య	
నిష్కమ్	8	నృతిః	111	న్య	
నిష్క్రమః	205	నేత్రమ్	235	న్య	
నిష్క్రమమ్	284	నేపథ్యమ్	222	న్య	
నిష్క్రమితః	130	నేమః	203	న్య	
నిష్క్రమితుః	68	నేమిః	208	న్య	
నిష్కా	74			న్య	
నిష్కాపః	302			న్య	
నిన్	346			న్య	
నిసరః	47			న్య	
నిసరణమ్	97			న్య	
నిసలమ్	282			న్య	
నిస్సుషితమ్	129			న్య	
నిస్త్రీంశః	307			న్య	
నిస్సరణమ్	97			న్య	

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
పటలమ్	280	పరంజః	61	పరీరణః	98
పటహః	328	పరంపరః	265	పరీప్తిః	70
పట్టిః	67	పరపుష్పః	72	పరపం	818
పటుః	65	పరసుమ్	206	పరేతః	119
పటోలమ్	286	పరవాణిః	98	పర్కటి	71
పట్టిః	65	పరా	344	పరస్యః	222
పట్టి	65	పరాక్రమః	208	పర్జః	86
పణః	84	పరాగః	47	పర్పటః	68
పతంగః	48	పరాధనః	303	పర్వస్తః	120
పతక	123	పరాయణం	97	పర్యాప్తః	120
పతాకా	27	పరాశనః	303	పర్యాయః	220
పతిః	108	పరి	344	పర్వ	172
పతిః	110	పరికంపః	192	పర్వటి	71
పత్తమ్	283	పరికరః	262	పర్వతః	120
పత్తాంగమ్	49	పరిగతం	129	పర్వరీణః	98
పత్తి	170	పరిగ్రహః	330	పలం	271
పత్తార్థమ్	94	పరిఘః	52	పలంకపా	316
పథ్యం	212	పరిఘాతః	130	పలలం	280
పదం	140	పరిఘోషః	315	పలాశః	308
పదతిః	125	పరిధయః	226	పలాశీ	182
పద్యః	203	పరిధిః	152	పల్యంకః	24
పద్యకం	20	పరిపత్	303	పల్లవః	299
పద్మలాంఛనః	186	పరిబర్హః	330	పల్లవితం	129
పద్మినీ	174	పరిభూషణం	100	పల్లీ	278
పద్మ్యం	218	పరిమళః	232	పవనః	160
పద్మోత్పత్తిః	127	పరివర్తః	130	పవిత్రం	260
పనసః	318	పరివాదః	146	పశ్చాత్	337
పన్నగం	46	పరివాపః	192		
పయః	321	పరివారః	267	పాంచాలికా	35
పయస్యా	224	పరివాహః	330	పాంచాలీ	291
పయస్వినీ	184	పరివేశః	309	పాండుకమ్పళః	294
పయోధరః	265	పరివ్యాధః	153	పాండుః	78
పరః	229	పరివ్యా	181	పాంకుః	360

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
పాంశుచామరః	270	పాఠి	802	పితృ	122
పాంశులః	288	పార్శ్వః	252	పితృ	14
పాకః	6	పార్శ్వతీ	127	పితృ	122
పాకలం	284	పార్శ్వః	298	పితృ	280
పాక్యం	212	పాఠి	87	పితృ	32
పాచలః	284	పాఠి	24	పితృ	124
పాటకః	14	పాఠి	278	పితృ	161
పాటలః	285	పాఠి	12	పితృ	28
పాటిరః	257	పాఠి	168	పితృ	
పాఠః	73	పాఠి	805	పితృ	147
పాఠినః	169	పాఠి	170	పితృ	79
పాఠః	103	పాఠి	180	పితృ	117
పాఠాళః	287	పాఠి		పితృ	270
పాఠి	290	పాఠి		పితృ	185
పాఠుకః	12	పాఠి	45	పితృ	162
పాఠి	268	పాఠి	282	పితృ	266
పాఠి	283	పాఠి	59	పితృ	107
పాదచత్వరః	270	పాఠి	250	పితృ	263
పాదపః	191	పాఠి	284	పితృ	109
పాదపాఠి	310	పాఠి	59	పితృ	136
పాదః	141	పాఠి	78	పితృ	210
పానం	155	పాఠి	192	పితృ	99
పానీయం	221	పాఠి	117	పితృ	276
పాయసం	319	పాఠి	32	పితృ	257
పాయ్యం	210	పాఠి	53	పితృ	
పారం	280	పాఠి	80	పితృ	300
పారాయణం	97	పాఠి	68	పితృ	35
పారావతః	184	పాఠి	56	పితృ	288
పారావారః	267	పాఠి	239	పితృ	323
పారిజాతః	129	పాఠి	214	పితృ	56
పారిజాతః	269	పాఠి	14	పితృ	303
పారిజాతః	223	పాఠి	330	పితృ	146
పారిజాతః	187	పాఠి	282	పితృ	

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
పుటితం	117	పూతమ్	101	పూ	
పుణ్యజనః	176	పూత్యండుః	80	పూరమ్	233
పుణ్యం	213	పూరః	232	పూరుషః	313
పుత్రకః	28	పూరణః	93	పూరుషేయః	226
పుత్రికా	28	పూరః	86	పూర్ణమానః	324
పుద్గలః	284	పూర్ణకః	19	పూర్ణమానీ	324
పునః	344	పూర్ణపాత్రమ్	268	పాపః	312
పునర్వసుః	324	పూర్ణానకమ్	30	పాలస్త్యః	223
పున్నాగః	47	పూర్తమ్	104		
పురః	346	పూర్యః	193		
పురతః	346	పూర్వద్యుః	346	ప్రకరః	245
పురమ్	230			ప్రకరమ్	245
పురస్కృతమ్	182			ప్రకాండః	81
పురస్తాత్	333	పు		ప్రకాశః	307
పురా	344	పుణిపతిః	135	ప్రక్షిరకమ్	30
పురాణమ్	92	పుష్కంజః	176	ప్రక్షిర్యః	222
పురుః	240	పుష్కః	186	ప్రక్షిర్యః	126
పురుషః	313	పుష్కకం	10	ప్రక్షిర్యః	75
పురోదాశః	310	పుష్కీ	299	ప్రక్షిర్యః	205
పులకః	11	పుష్కాదుః	23	ప్రక్షిర్యః	244
పులాకః	14	పుష్కత్	118	ప్రక్షిర్యః	118
పుష్కరమ్	251	పుష్కతః	118	ప్రక్షిర్యః	88
పుష్కరిణీ	99	పుష్కమ్	78	ప్రక్షిర్యః	328
పుష్కలకః	81	పుష్కశృంగీ	188	ప్రక్షిర్యః	90
పుష్టిః	66			ప్రక్షిర్యః	80
పుష్పకమ్	19	పేచకః	15	ప్రక్షిర్యః	80
పుష్పదంతః	181	పేటకమ్	17	ప్రక్షిర్యః	187
పుష్పమ్	189	పేయమ్	210	ప్రక్షిర్యః	325
పుష్టమ్	105	పేశమ్	285	ప్రక్షిర్యః	177
				ప్రక్షిర్యః	58
పూ				ప్రక్షిర్యః	138
పూగః	43	పూటగలః	298	ప్రక్షిర్యః	62
పూజ్యః	24	పూతః	108	ప్రక్షిర్యః	164
పూతనా	175	పూత్రమ్	234	ప్రక్షిర్యః	

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
ప్రణయః	119	ప్రత్యయః	219	ప్రవిదారణమ్	100
ప్రణాదః	144	ప్రత్యర్థి	182	ప్రవృత్తిః	126
ప్రణాయ్యః	223	ప్రత్యుద్గమనీయః	228	ప్రవేణిః	95
ప్రణిధానమ్	176	ప్రత్యూషః	314	ప్రవృః	74
ప్రణిధిః	153	ప్రదరః	245	ప్రసన్నా	175
ప్రణిహితమ్	129	ప్రదేశః	308	ప్రసరః	246
ప్రణీతః	118	ప్రదోషః	314	ప్రసవః	299
ప్రణతలః	282	ప్రధనమ్	160	ప్రసవ్యమ్	228
ప్రణతాపః	190	ప్రధానః	169	ప్రసాదః	143
ప్రణతి	339	ప్రధూమికా	134	ప్రసాధనీ	184
ప్రణతికృతిః	183	ప్రపంచః	55	ప్రసిద్ధిః	152
ప్రణతికృప్తః	72	ప్రపితామహః	331	ప్రస్థానః	318
ప్రణతికృప్తమ్	72	ప్రభావః	302	ప్రస్థాతమ్	116
ప్రణతిక్షిప్తమ్	132	ప్రభూతమ్	116	ప్రస్థాతిః	126
ప్రణతిగచ్ఛః	329	ప్రమథః	138	ప్రస్థానమ్	167
ప్రణతిఘః	52	ప్రమదః	142	ప్రస్థుతః	116
ప్రణతిపత్	147	ప్రమాణః	92	ప్రసేకః	17
ప్రణతిపత్తిః	133	ప్రమోఢః	83	ప్రసేవః	302
ప్రణతిపాదనమ్	185	ప్రమోతమ్	118	ప్రస్థరః	246
ప్రణతిమా	207	ప్రముఖః	40	ప్రస్థః	136
ప్రణతిమానమ్	179	ప్రయోగః	47	ప్రస్థోటనమ్	178
ప్రణతియత్నః	179	ప్రయోగః	47	ప్రహతమ్	114
ప్రణతిశయః	225	ప్రయోజనమ్	176	ప్రహసనమ్	180
ప్రణతిష్కళః	310	ప్రయాఢః	83	ప్రహ్లాదః	144
ప్రణతిష్ఠా	75	ప్రలంబః	194	ప్రళయః	219
ప్రణతిసరమ్	263	ప్రవచనమ్	176		
ప్రణతిహర్యకమ్	36	ప్రవచనీయః	227		
ప్రణతిహతః	129	ప్రవణః	190	ప్రాక్	336
ప్రణీకః	18	ప్రవరః	244	ప్రాజ్ఞా	63
ప్రణీకారః	266	ప్రవాజితా	135	ప్రాణః	84
ప్రణీతః	118	ప్రవాతః	120	ప్రాణకః	18
ప్రణీహరః	266	ప్రవారణమ్	98	ప్రాచుః	344
ప్రణీహర్యః	266	ప్రవాళః	287	ప్రాధ్వమ్	298, 342

ప్ర

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.		
ప్రాపం	104	ఫలిఘః	52	బాలకః	13		
ప్రాప్తరూపః	191	ఫలీదయః	226	బాలికా	26		
ప్రాప్తిః	110	ఫల్గు	116	బాలేయః	221		
ప్రాయః	209	ఫల్గునః	165	బాష్పః	189		
ప్రాగ్రితమ్	115	ఫా	88	బాహుజః	60		
ప్రాశ్నదః	143			బాహ్నికః	21		
(వి)				ఫాలమ్	274	బి	141
		ఫాల్గునః	165				
	ప్రియంగుః	49	ఫే	285	బిందుః		
ప్రియంవదః	146	బింబమ్			226		
ప్రియః	209	ఫేరవః			300	బీ	57
ప్రియకః	10	బ	5				
(బ్రి)			బీజమ్	192			
			బకః	36	బు	148	
	ప్రితమ్	103	బకేయకః	215			
ప్రితిః	109	బదరమ్	41	బుధః			164
(ప్ర)		బదశిఖా	149	బుధానః	149		
	40	బద్ధి	21	బుద్ధః	156		
	102	బద్ధి	167	బృ	80		
	172	బద్ధి	150				
173	బద్ధి	248	బృందారకః			36	
ప్రేంఖా	312	బద్ధి	19	బృహతికా	127		
ప్రేతః	90	బద్ధి	248	బృహతీ	174		
ప్రేత్వా	115	బద్ధి	239	బోధనీ	151		
ప్రేమ	102	బద్ధి	248	బోధా	150		
ప్రేమ	186	బద్ధి	29	బో	172		
ప్రోథః	827	బద్ధి	215				
ప్రోహః		బద్ధి	10			(బ)	222
ఫ		బద్ధి	192	బ్రహ్మ	154		
	85	బా	82	బ్రహ్మ	172		
	188			బ్రహ్మ	222		
ఫలకీ	271			బ్రహ్మ	154		
ఫలమ్		బాధం	84	బ్రహ్మ	172		
		బాణః					

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
బ్రాహ్మణీ బ్రాహ్మణ్యమ్ బ్రాహ్మీ బ్రాహ్మీ		భాగః	42	భూ	
		భాగధేయమ్	220		భూః 196
		భాగ్యమ్	212		భూకః 7
		భాజనమ్	167		భూజంబూః 195
భ		భానుః	157	భూతా	
		భారః	231		భూతమ్ 103
		భారతమ్	118		భూతాతా 181
		భారతీ	118		భూతిః 109
భంగః	44	భారతీ	118	భూతికమ్	
భండనమ్	165	భారద్వాజః	61		భూతీకమ్ 18
భ	195	భార్యాటికః	33		భూభృత్ 122
భక్తిః	111	భాలాంకః	24		భూమిః 203
భగవత్	42	భావనా	175	భూమికా	
భగవాన్	182	భావాటః	69		భూమిజః 60
భటః	68	భావితమ్	115		భూరిః 240
భట్టారకః	30	భాసనః	122	భృ	
భట్టి	174	భాస్కరః	252		భృంగః 44
భద్రమ్	141, 236	భాస్వాన్	123		భృంగరాజః 61
భయమ్	209	భి			భృంగారః 255
భయానకః	85	భిత్తిః	110	భృగుః	
భరః	229	భిన్నమ్	157		భృతిః 108
భరణిః	95	భీ			భృత్యః 215
భరణీ	95	భీతమ్	103		భృష్టిః 66
భరతః	118	భీతిః	109	భో	
భరుః	239	భీమః	202		భోకః 7
భర	172	భీషణః	91		భోదః 141
భర్తృ	106	భీష్మః	202		భోదండా 81
భవతి	127	భు		భోగః	
భవనమ్	158	భుజంగః	48		భోగవతి 134
భవ్యమ్	214	భుజః	58		భోగీ 171
భవత్	145	భుజిష్యః	223	భృ	
భవకమ్	23	భువనమ్	158		భృమః 200
భా		భువన్యః	224		

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
భ్రమరః	246	మకరః	215	మయూఖః	40
		మకురః	247	మయూరః	258
భ్రాన్తిః	111	మకుష్ఠః	75	మయూరకః	33
భ్రామకః	14	మఘా	52	మరీచిః	55
భ్రామరం	253	మణిః	87	మరుః	240
భ్రామరకః	29	మణిచ్ఛిద్రా	269	మరుత్	122
		మణిమాలా	294	మరుత్వాన్	132
		మతం	101	మరువకః	29
భ్రాణః	85	మతిః	108	మర్కటి	71
		మత్కుణః	93	మర్మాః	59
		మతవారణః	100	మిర్రీ	261
మంత్రం	348	మత్స్యరః	246	మిర్రాదా	146
మంగళమ్	283	మత్స్యః	216	మలం	272
మంగళ్యః	223	మథితం	115	మలనః	160
మంజరీ	261	మదః	140	మలయః	219
మంజారం	284	మదకలః	291	మలినం	162
మండం	78	మదనః	159	మలినముఖః	41
మండనం	165	మదనశలాకా	38	మలినముచుః	55
మండలం	283	మదయిత్నుః	188	మలీమసం	324
మండలకః	32	మదారః	253	మల్లః	275
మండూకః	19	మధు	119	మల్లనాగః	50
మండూకపరః	100	మధుకః	9	మల్లకా	27
మండోదకః	31	మధురః	248	మశకః	10
మంతుః	104	మధురసా	324	మసురః	260
మంత్రః	235	మధుసూదనః	185	మసూరః	260
మంథః	137	మధ్యం	212	మసూరా	260
మంథరః	251	మధ్యమః	205	మస్మణః	91
మందః	142	మనః	320	మహాః	322
మందరః	250	మనాన్	336	మహత్	122
మందారః	253	మన్మథః	138	మహతీ	122
మందిరం	250	మన్మథః	210	మహాకచ్ఛః	57
మందురా	260	మయః	209	మహాకాలః	293
మః	199	మయః	210	మహాఘోషం	815

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
మహాధనం	175	మాతులపుత్రకః	38	మిదం	148
మహానాదః	147	మాతులానీ	184	మిషం	311
మహానీలః	293	మాతృకా	27	మిసిః	318
మహాపదః	208	మాధవః	301	మిహిరః	247
మహాబలం	292	మానం	155	మీ	
మహామాత్రః	268	మానసం	319	మీనః	156
మహామునిః	183	మామకం	18	మీనామ్రాణః	98
మహామూల్యః	227	మాయా	217	మీరః	232
మహారజనం	185	మారః	231	మీలా	276
మహారసః	323	మారిషః	314	ము	
మహారః	52	మారీచః	55	ముండః	79
మహాలయః	226	మారీచీ	55	ముండనం	165
మహావీరః	267	మారుండః	81	ముకుందః	145
మహాశంఖః	41	మాలం	278	ముకురః	247
మహాసహా	330	మాలతీ	127	ముఖమ్	89
మహాసేనః	179	మాలికా	26	ముచికుండః	147
మహిలా	289	మాలినీ	174	ముదిరః	247
మహిషః	315	మాలం	276	మునిః	158
మహీ	327	మాలధానః	179	మునిభేషజమ్	62
మహేంద్రః	259	మాషః	311	ముషితమ్	113
మహాదయః	226	మాత్రం	234	ముసలమ్	281
మహాపదః	153	మారః	45	ముహిరః	247
మా		మారణః	98	ముక్తా	107
		మారణం	167	ముక్తాఫలమ్	292
		మారారః	255	ముక్తే	111
		మారాతీయః	227	ముగ్ధః	149
		మారాండః	80	ముచ్చటా	69
మాంసం	317	మాల్యం	215	ముదరమ్	246
మాః	317	మి		మురురః	249
మాకండః	144			ముష్కః	8
మాగధీ	153			ముష్టిః	66
మాచలః	285			మూ	
మాతరః	256	మితిః	109	మూకః	7
మాఢిః	88	మిత్రం	234		
మాతంగః	49	మిథః	346		
మాతా	107	మిథునః	161		
మాతులః	281				

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
మూఢః	82	మేనానమ్	164	యమనమ్	160
మూర్తమ్	104			యమాః	200
మూర్తాభిషిక్తః	185	మై		యయః	210
మూర్ఛితమ్	114	మైథునం	162	యవఫలః	292
మూర్తిః	111			యప్తిః	66
మూలం	275	మో			
మూల్యమ్	215	మోఘా	51	యా	
		మోదః	58	యాజకః	18
		మోచకః	15	యాజ్ఞికః	21
		మోచాటః	69	యాతయామః	207
మృగః	42	మోణః	85	యాత్రా	242
మృగయుః	224	మోదకః	16	యాదసాంపతిః	185
మృగాంకః	24	మోరటః	70	యానమ్	155
మృగాక్షి	334	మోహః	827	యాపనమ్	164
మృతమ్	101	మోక్షః	888	యామః	201
మృదంగః	48			యామ్యా	217
మృదుః	141	మౌలిః	278	యావత్	388
మృత్నా	818				
మృత్నాన్ని	158	మి		యమ	
మృత్యుః	210	మిమం	65	యమజానః	164
మృత్యుఫలః	292	మిట		యమకిః	11
మృత్యువంచనః	185	మే		యమగమ్	42
మృచ్చైరుకః	84	మేచ్ఛః	56	యమతమ్	102
				యమతకమ్	9
		యంతా	106	యమధ్విః	202
మేఘః	51	యమః	208	యమవా	172
మేఘనాదః	147	యతుః	381		
మేఘపుష్పమ్	190	యతురాట్	62	యూ	
మేచకః	15	యతః	389	యూధమ్	188
మేఢః	148	యతిః	108	యూధికా	25
మేఢ్యం	212	యథా	889	యూధీ	188
మేనాదః	144	యథా	888		
మేదః	811	యద్వత్	90	యో	
		యన్త్రణమ్	10	యోగః	48
		యమకమ్		యోగ్యః	211
				యోజనం	166

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
యోజనగన్ధా	154	రభ్యః	212	రాజిః	58
యోనిః	158	రభసః	318	రాజికా	25
యో		రమణం	90	రాజీవః	302
యావనలక్షణమ్	100	రమతిః	124	రాధా	88
ర		రమా	200	రాత్రుకః	13
రంకః	7	రమ్యమ్	212	రాధః	148
రంగః	44	రలకః	18	రాధనమ్	168
రంగమాలా	134	రణిణమ్	89	రాధరంభః	34
రంజనః	166	రశిః	203	రామః	202
రండా	80	రసిః	316	రామిలః	284
రంభా	196	రసనమ్	159	రావణః	306
రః	228	రసాయనమ్	179	రాశిః	98
రక్తమ్	106	రసాలా	289	రాష్ట్రమ్	237
రక్తకః	20	రసికా	25	రాసః	316
రక్తపః	190	రసికమ్	114	రాసేరసః	323
రక్తరేణుః	99	రస్నః	156	రాస్నా	158
రక్తాంగః	49	రహః	322	రి	
రక్తాక్షః	333	రహస్యా	224	రిక్తమ్	100
రక్షా	333	రాః	228	రిష్టమ్	65
రజః	321	రాకా	9	రిష్టిః	66
రజకః	9	రాకా	323	రితిః	109
రజతమ్	114	రాక్షసి	43	రి	
రజనీ	174	రాగః	99	రు	
రజస్వలా	294	రాగచూరః	268	రుండికా	25
రజ్జుః	59	రాగమూర్తమ్	171	రుక్	54
రతమ్	101	రాగీ	301	రుక్	202
రతనారీచః	56	రాఘవః	195	రుచకః	11
రతరికః	32	రాజజంబూః	61	రుచిః	54
రతిః	108	రాజరాజః	384	రుధిరః	246
రత్నమ్	156	రాజవృక్షః	324	రుమా	204
రథః	136, 141	రాజహంసః	172	రురుః	240
రథశారః	266	రాజా	177	రూ	
రథాంగః	49	రాజాధనమ్		రూక్షః	33

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
రూపమ్	188	సాహిత్యమ్	318	లలామ	182
రూపకమ్	16	సాహిత్య	171	లలామం	182
రూప్యమ్	214	రా		లలితమ్	114
శక్తిః	6	రాద్యః	238	లవః	295
శక్తి	89	రారవః	300	లవణః	89
శక్తీ	174	రాహిత్యః	226		
శక్తి	88			లాంగలీ	183, 290
శక్తి	27	ల		లాంగూలమ్	288
శక్తి	822	లంకా	8	లాంఛనమ్	167
శక్తమ్	285	లంగః	44	లాజాః	58
శక్తి	188	లంఘనమ్	165	లాటః	64
శక్తి	193	లంఘనమ్	59	లాటసః	319
శక్తి	320	లంఘనమ్	15	లాటసా	319
శక్తి	98	లంఘనమ్	98	లాటసా	319
శక్తి	127	లంఘనమ్	191	లాటసా	319
		లంఘనమ్	214	లాటసా	319
		లంఘనమ్	382	లాటసా	319
		లంఘనమ్	90	లాటసా	319
		లంఘనమ్	173	లాటసా	319
		లంఘనమ్	90	లాటసా	319
		లంఘనమ్	204	లాటసా	319
		లంఘనమ్	130	లాటసా	319
		లంఘనమ్	268	లాటసా	319
		లంఘనమ్	217	లాటసా	319
		లంఘనమ్	157	లాటసా	319
		లంఘనమ్	75	లాటసా	319
		లంఘనమ్	51	లాటసా	319
		లంఘనమ్	298	లాటసా	319
		లంఘనమ్	64	లాటసా	319
		లంఘనమ్	298	లాటసా	319
		లంఘనమ్	107	లాటసా	319
		లంఘనమ్	214	లాటసా	319
		లంఘనమ్	209	లాటసా	319
		లంఘనమ్	175	లాటసా	319

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
లోకము		వత్స	317	వరాసనం	180
లోకము	5	వదానయ్య	221	వరిష్ట	74
లోచకము	15	వధూ	151	వరీయాన్	325
లోమకము	307	వనం	155	వరుణా	88
లోలా	277	వనజ	60	వరూఢ	138
లోహము	327	వనశ్వా	181	వర్కర	250
లోహము	285	వనస్పతి	138	వర్కరాట	72
లోహితము	117	వనమాత్రీ	187	వర్కట	69
		వనిత	128	వర్చి	320
లోహితము	222	వన్యం	210	వర్కనం	167
		వపనం	160	వర్జ	86
		వపా	190	వర్జక	19
వ	341	వపు	321	వర్జకము	38
వంక	7	వపా	106	వర్జాట	69
వంగ	44	వప్త	237	వర్జ	171
వంచక	21	వమధు	138	వర్జక	19
వంజులు	283	వమన	160	వర్జన	173
వంత	73	వమి	208	వర్జయా	84
వంతాలు	287	వయ	321	వర్జ	110
వండా	80	వయస్	139	వర్కనం	166
వంధ్య	213	వరండ	80	వర్కన	166
వంశ	305	వరండక	33	వర్కమాన	179
వ	213	వరండా	81	వర్కతం	115
వశా	107	వర	229	వర్కం	237
వక్ర	235	వరచందనం	185	వర్క	173
వక్ర	236	వరట	71	వర్క	211
వక్రవక్ర	269	వరణ	89	వర్క	311
వచస్సు	167	వరద	143	వర్కాభూ	198
వచా	54	వరవర్జన	188	వర్క	173
వజ్రం	238	వరాంగం	48	వర్క	59
వజ్ర	170	వరాక	14	వర్క	219
వతర	244	వరాటక	29	వర్క	114
వజ్ర	60	వరాహ	380		

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
వల్కం	8	వాతఘండః	82	వాసితా	124
వల్లః	46	వాతపుత్రః	268	వాసురా	260
వల్లీకః	18	వాతరాయణః	100	వాస్త్రః	289
వల్లభః	197	వాతరూపః	315	వాహతుః	120
వల్లరం	250	వాతిగః	47	వాహసః	319
వల్లవః	299	వాతులః	288	వాహః	327
వల్లి	276, 278	వానం	155	వాహినీ	178
వల్లూరం	258	వానప్రస్థః	140		
వశః	304	వాపితం	116	వి	342
వశరం	247	వామం	203	వింధ్య	217
వసతిః	125	వామనః	163	వికచః	54
వసనం	159	వామిలః	284	వికటః	68
వస్త్రదూతః	135	వాయుసః	319	వికల్పః	191
వస్త్రదూతీ	136	వాయుఫలం	292	వికారః	254
వసుః	317	వారం	230	వికాశః	307
వసుకః	10	వారకః	12	వికృతః	116
వసురా	260	వారణం	93	వికృతిః	126
వస్త్రం	156	వారాహీ	329	వికేళి	309
వస్త్రోకసారా	271	వారిః	240	విక్రమః	205
వహః	326	వారుండః	81	వికీర్ణః	169
వహతిః	125	వారుణీ	96	విగ్రహః	328
		వారుధః	83	విఘ్నకరీ	137
వా	341	వారా	108	విచికిలః	292
వాక్	54	వార్ధకం	284	విచ్ఛిత్తిః	126
వారః	253	వారరం	250	విచ్ఛిన్నం	169
వార్గీ	171	వార్ధికం	18	విజయః	218
వాజం	58	వార్ధికం	21	విజాతా	124
వాణి	170	వామికా	27	విజ్ఞానం	164
వాటః	64	వాళః	306	విట్	305, 312
వాణిః	87	వాసుః	317	విటః	64
వాణిజకః	81	వాసవం	161	విటపః	190
వాణినీ	174	వాసురః	253	విడంగః	48
వాతశీలః	298	వాసనీ	128	విధండా	81

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
వితర్కః	24	విపాకః	15	విశేషః	314
వితానః	162	విపాకా	309	విశేషకః	84
వితున్నకం	83	విపులః	281	విశ్రుతం	116
విత్తం	105	విప్రతీనారః	270	విశ్లేషః	314
విత్తిః	110	విప్రలాపః	192	విశ్లేషి	298
విదధః	138	విబుధః	151	విశ్లేషభరః	264
విదా	142	విభవః	299	విశ్లేషకద్రుః	368
విదారః	253	విభాకరః	262	విశ్లేషకర్తా	186
విదారణం	97	విభావః	302	విశ్లేషపాన	181
విదితం	115	విభావరీ	270	విశ్లేషస్త్రీః	120
విదురః	248	విభావముః	324	విశ్వావముః	324
విదూషకః	34	విభుః	196	విషం	311
విదేహః	229	విభ్రమః	205	విషఘ్నం	170
విధం	149	విరుధః	83	విషయః	218
విద్యుత్	122	విరోచనః	176	విషయా	182
విద్రవః	299	విలగ్నః	168	విషాణం	94
విద్రుముః	205	విలాసః	320	విష్కంభః	198
విద్వాన్	320	విలాసీ	182	విష్టంభః	198
విధా	150	విలోమః	207	విష్టరః	244
విధాతా	123	వివధః	151	విష్టిః	66
విధుః	150	వివరం	247	విష్టాః	86
విధురం	248	వివర్తః	118	విష్టపదం	146
విసతా	123	వివశః	307	విష్వక్సేనః	184
విసయః	218	వివస్వాన్	132	విష్వక్సేనప్రియా	228
విసాయకః	30	వివికం	117	విసరః	246
వినిపాతః	180	వివృతా	128	విసర్గః	47
విసేతం	118	వివేకః	17	విసర్జనం	176
విసేతా	123	విశదః	142	విసర్జః	246
విన్నం	257	విశల్యా	225	విస్తారః	256
విపంచి	55	విశారదః	147	విస్తయః	219
విపణః	95	విశాలా	288	విస్తాపనః	181
విపత్తిః	125	విశాలాక్షః	334	విస్తంభః	198
విపన్నః	169	విశిఖః	40	విస్త్రబః	151

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
విహంగః	46	వృద్ధం	149	వెజయస్రః	181
విహాననం	179	వృద్ధిః	150	వెజికం	17
విహస్రః	120	వృద్ధా	340	వెతరణి	99
విహారః	255	వృత్తికః	20	వెతాళికః	33
విహేడనం	178	వృషః	311	వెదర్శం	198
		వృషపర్వా	187	వెదేవకః	32
వీక్షం	333	వృషభిః	197	వెదేహీ	329
వీక్ష్యం	216	వృషభధ్వజః	62	వెనానికః	32
వీచిః	54	వృషలః	284	వెరోచనః	176
వీణా	88	వృష	172	వెశాఖః	40
వీతం	103	వృషాంకః	24		
వీతంసః	320	వృషాకపాయీ	228	వృ	83
వీలిః	109	వృషాకపిః	192		
వీతిహోత్రః	262	వృష్టిః	87	వృ	
వీధీ	187				
వీరతరః	265	వేకటః	70	వృంగః	44
వీరభద్రః	269	వేగః	43	వృంజనం	166
వీరవృత్తః	334	వేణీ	87	వృక్	106
వీరా	212	వేణాః	88	వృగ్	286
వీయత్	153	వేదనా	175	వృత్తికరః	262
వీర్యం	211	వేదిః	142	వృత్తిపాతః	180
వీరభః	151	వేధాః	320	వృత్తికః	18
		వేరం	233	వృషపూరః	266
		వేరలుః	70	వృషపూరికా	38
వృంతః	105	వేలా	277	వృషవాయః	220
వృకధూమః	192	వేళః	305	వృషవాయీ	182
వృక్షాదనః	177	వేళ్యం	216	వృషసనం	168
వృజినం	167	వేష్టనం	165	వృష్టం	105
వృత్తిః	109	వేష్టితం	115		
వృత్తః	105			వృ	
వృత్తాస్త్రః	121				
వృత్తిః	109				
వృత్తః	284				

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
వ్యాడః	76	శంఖకః	22	శమనమ్	159
వ్యాధః	148	శంఖినీ	174	శమీ	204
వ్యాధిః	150	శంపాకః	15	శయః	209
వ్యాప్తం	104	శంబః	193	శయనమ్	159
వ్యాప్తిః	110	శంబరమ్	244	శయాలుః	288
వ్యాయతం	119	శంబశమ్	282	శయ్యా	217
వ్యాయామః	207	శంబూకః	19	శరః	229
వ్యాసః	317	శంభుః	196	శరణమ్	90
వ్యాళః	274	శంసా	318	శరణ్యః	224
		శకః	5	శరత్	145
వ్యవస్థానం	168	శకలమ్	279	శరభః	197
వ్యవస్థం	66	శకునమ్	161	శరవాణిః	98
వ్యవస్థిః	66	శకునిః	168	శరాసనం	181
		శకునః	121	శర్కరా	260
		శకులాదనీ	187	శర్వరీ	261
		శక్తిః	111	శలమ్	272
వ్యూహః	82	శక్రః	286	శలాకా	28
వ్యూహః	327	శక్రవర్తి	261	శల్కమ్	8
		శచీ	54	శల్యమ్	215
వ్యోమ	173	శతః	78	శల్లకీ	28
వ్యోమచారి	187	శతః	84	శమః	296
		శణిరమ్	256	శశః	304
		శత్రుమ్	175	శశిరేఖా	41
		శతధృతిః	183	శశ్వత్	337
		శతపత్రః	268	శష్పమ్	189
		శతపర్వా	195	శస్త్రమ్	105
		శతపర్వికా	38	శస్త్రమ్	284
		శతహృదా	147	శస్త్రమ్	216
		శనః	346		
		శఫం	198	శాండిల్యః	228
		శఫః	239	శాంతః	106
		శబరః	244	శాంతిః	110
		శమధః	138	శాకః	6

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
కాక్వరః	252	కిఖండి	182	కిరమ్	86
కాఖా	40	కిఖరమ్	244	కిరణ్యః	222
కాభి	170	కిఖరిణిః	99	కిలమ్	274
కాతమ్	102	కిఖరీ	182	కివలపు	286
కాతవంభః	199	కిఖా	89		
కాత్రవమ్	300	కిభి	170	కుండా	80
కాదః	141	కిగ్రుః	239	కుకః	5
కాపః	189	కిశమ్	102	కుకిః	111
కాబరః	256	కితిః	108	కుక్రః	236
కారః	231	కిపివిష్టః	72	కుకః	275
కారదః	148	కిఫా	193	కుచిః	53
కారీ	241	కిరః	321	కుద్ధానః	121
కారీరమ్	256	కిలా	276	కున్దారః	254
కార్కకః	14	కిలాటకః	38	కుభః	196
కార్కరః	252	కిలీంధ్రమ్	259	కుభదనీ	184
కార్మ	46	కిలీముఖః	41	కుభ్రమ్	239
కార్మాలః	288	కిల్పమ్	190	కుల్కమ్	8
కార్మరమ్	252	కిల్పి	171	కుక్రూషా	315
కాలః	278	కివమ్	296	కుష్మమ్	202
కాలంకాయనః	186	కివక్తీరనః	186	కుషిః	312
కాలసారః	266	కివిః	298		
కాలిః	278	కికరః	247	కుకః	7
కాలుః	276	కికుకః	10	కుకకః	16
కాలేయః	220			కునన్యః	210
కాల్రీ	291	కికరః	245	కుారిః	242
కాననమ్	161	కిక్రుమ్	239	కుాలమ్	275
కాస్మా	106	కితః	107		
కాస్రమ్	284	కితకః	22		
		కితచంపకః	37	కృంఖలా	189
కింఛాకః	15	కితమయూఖః	41	కృంగమ్	45
కింకుమారః	267	కితలమ్	286	కృంగాటకః	29
కిఖండః	80	కితశివః	308	కృంగారః	256
కిఖండినీ	182	కినః	156	కృంగారజఖియాః	195

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
శృంగారీ	182	శ్రవణం	92	శ్లోకః	5
శృంగీ	46, 170	శ్రవణః	92	శ్లోకః	
శృంగాలః	287			శ్లోకః	
శేషః	311	శ్రాణా	88	శ్లోకః	
		శ్రావణః	92	శ్లోకః	
శేలః	274	శ్రీః	228	శ్లోకః	
శేలాటః	70	శ్రీకంఠః	74	శ్లోకః	
శేలాపః	314	శ్రీపతిః	124	శ్లోకః	
శేలేయమ్	220	శ్రీపర్వం	94	శ్లోకః	
శేవలమ్	286	శ్రీపర్వేంద్ర	94	శ్లోకః	
శ్లోణః	85	శ్రీపర్వేంద్ర	290	శ్లోకః	
శ్లోభనః	161	శ్రీహృత్	128	శ్లోకః	
శ్లోభా	197	శ్రీహృత్	319	శ్లోకః	
శ్లోపః	311	శ్రీహృత్		పండం	77
		శ్రీహృత్		పంథః	82
శాండః	97	శ్రీహృత్		పడః	76
శాకమ్	7	శ్రీహృత్		పడ్మంథః	189
శార్దూమ్	211	శ్రీహృత్		పడ్మీ	74
శాద్మలః	283	శ్రీహృత్		పం	
		శ్రీహృత్		సంకారః	255
శ్యామః	201	శ్రీహృత్		సంకీర్ణమ్	94
శ్యామలః	285	శ్రీహృత్		సంకుచమ్	283
		శ్రీహృత్		సంకుచమ్	55
శ్యేపః	158	శ్రీహృత్		సంక్రమః	205
		శ్రీహృత్		సంఖ్యం	212
శ్రాద్ధా	151	శ్రీహృత్		సంఖ్యవాన్	132
శ్రాద్ధాలః	288	శ్రీహృత్		సంగతిః	125
		శ్రీహృత్		సంగరః	251
		శ్రీహృత్		సంగ్రహః	328
		శ్రీహృత్		సంగ్రహాటికా	86
		శ్రీహృత్		సంగ్రహః	119
		శ్రీహృత్		సంజః	59

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
సంజ్ఞా	62	సంక్షేపము	808	ససాతనమ్	180
సంతతి	125	సంవ్యాసము	161	ససాధము	188
సంతాపము	162	సంసరణము	97	ససాధి	198
సంతానికా	86	సంసిద్ధి	153	సన్నతి	125
సందంకికా	86	సంస్కారము	255	సన్నద్ధము	152
సంక్షేపము	808	సంస్కృతము	116	సన్నయ్య	219
సంధా	151	సంస్థా	246	సన్నిధి	158
సంధానమ్	158	సంస్థానము	220	సప్తలా	289
సంధి	150	సంస్థానమ్	163	సప్తార్చి	825
సంధిని	174	సంహతము	114	సభా	197
సంధిలా	289	సంహర్షము	814	సమ్	848
సంధ్యా	218	సంహర్షము	814	సమభిహారము	270
సంపత్	145	సం	278	సమయము	220
సంపన్నము	169	సకటాక్షము	834	సమయా	844
సంపర్కము	24	సకాళము	807	సమరము	189
సంప్రదాయము	226	సకృత్	837	సమర్థి	146
సంప్రయోగము	50	సఖ్యము	40	సమర్థి	187
సంప్రయోగి	187	సచివము	299	సమస్తము	125
సంప్రహరము	266	సజ్జము	57	సమస్తము	887, 55
సంబంధము	151	సజ్జము	167	సమా	204
సంబంధము	301	సజ్జము	67	సమాధి	180
సంభారము	255	సత్	102	సమాధానము	178
సంభేదము	144	సతీ	108	సమాధి	158
సంభోగము	47	సత్తము	205	సమానము	161
సంభ్రమము	205	సత్త్వము	215	సమానము	180
సంయమము	178	సత్త్వము	284	సమానము	177
సంయామము	88	సత్త్వము	297	సమాప్తి	127
సంకీర్ణము	151	సదనము	159	సమాయోగము	50
సంకననము	178	సదాగతి	188	సమాసము	819
సంకర్షము	118	సదాదానము	178	సమాహితము	180
సంవాహనము	179	సదాఫలము	292	సమాహితము	226
సంవిత్	145	సద్భుక్తి	807	సమితి	125
సంవిత్తి	127	సద్	178	సమీక్ష	838

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
సమీరణః	98	సహ	347	సారసః	319
సముచ్చయః	225	సహః	326, 322	సారసమ్	180
సముదయః	225	సహచరః	262	సారః	137
సముదాయః	225	సహజః	59	సార్వభౌమః	203
సముద్రనవసితః	136	సహజేరః	304	సాలారం	255
సముద్రాంతా	135	సహస్రపాద్	188	సాలావృకః	32
సముద్రారుః	268	సహస్రపాదః	148	సావనః	164
సముదతమ్	129	సహస్రః	24	సావిత్రి	260
సమున్నతమ్	153			సాహసమ్	319
సమూహః	83				
సమూర్చనమ్	177	సాంత్యమ్	297		
సరండః	81	సాంద్రః	237	సిందూరః	358
సరః	322	సాంప్రతమ్	342	సిందూరతిలకః	38
సరగః	9	సాక్షాత్	337	సింధుః	150
సరజీః	95	సాత్తిః	110	సింహః	327
సరశః	280	సాదీ	170	సింహాణం	92
సరస్వతీ	134	సాధనమ్	168	సికతాః	124
సరస్వాత్	134	సాధ్యః	213	సికమ్	136
సరః	45	సాధిషః	75	సిత్తిః	102
సరిత్వాన్	133	సాధీయాన్	325	సిద్ధః	148
సరోజినీ	184	సాధుః	150	సిద్ధరసః	323
సర్పః	59	సానుః	157	సిద్ధిదూరః	139
సర్పగమ్	46	సామజః	60	సిద్ధిశ్శి	150
సర్పజః	63	సామయోసీ	183	సిద్ధిల్లా	239
సర్పతోభద్రః	271	సామర్థ్యం	222		
సర్పతోముఖమ్	41	సామి	342	సీతా	107
సర్పథా	339	సామిధేనీ	184	సీమా	204
సర్పరసః	323	సామద్రమ్	259	సీరః	232
సర్పాఘః	52	సాయమ్	209		
సవః	296	సాయకః	12	సు	346
సవనమ్	158	సారంగః	49	సుందరమ్	261
సవ్యమ్	214	సారః	231	సుకరా	181
సన్యకః	20	సారణః	96	సుకుమారః	267
		సారణీ	96	సుకృతమ్	116

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
సుఖమ్	89	సుహితమ్	114	సేనానీః	173
సుఖాశః	307	సూ		సేవకః	17
సుగంధిః	152	సూక్ష్మః	202	సేవనమ్	160
సుగ్రీవః	302	సూచకః	15	సేవ్యమ్	204
సుతః	102, 282	సూచనా	175	సై	
సుదర్శనః	180	సూచిః	54	సైంధవః	300
సుధన్వా	181	సూతః	102	సైకతికమ్	84
సుధా	151	సూతకమ్	16	సైరంధ్రీ	161
సుధామా	181	సూత్రమ్	234	సో	
సునందా	146	సూత్రకంఠః	75	సోడా	88
సునీతిః	126	సూత్రధారః	266	సోమః	204
సుపర్వా	182	సూనమ్	156	సోమవల్క్యః	35
సుప్రతీకః	32	సూసుః	157	సౌ	
సుప్తిః	110	సూనృతమ్	116	సౌకర్యమ్	222
సుమనాః	324	సూపః	188	సౌగంధికమ్	84
సుమేధాః	325	సూమమ్	202	సౌదామినీ	185
సుయామునః	181	సూరః	232	సౌమ్యః	212
సురః	230	సూర్యః	211	సౌరభ్యమ్	222
సురతమ్	114	సూర్యభక్తః	131	సౌవీరమ్	256
సురతతాళి	295	సృ		స్కం	
సురభిః	198	సృకః	5	స్కంధః	149
సురసుః	318	సృగాలజమ్బూః	195	స్థ	
సువతంసకః	37	సృగాలికా	35	స్థలితమ్	114
సువర్ణమ్	94	సృతిః	109, 111	స్త్రి	
సువహః	329	సృదాహః	24	స్త్రిబంధు	
సువేలః	286	సృధూః	151	స్త్రిబంధుః	193
సువ్రతా	128	సృష్టమ్	66	స్త్రిబంధుః	196
సుషమః	206	సృష్టిః	66	స్త్రిబంధుకః	24
సుషవీ	302	సేచకః	15	స్త్రినయిత్యుః	184
సుషిరమ్	248	సేచనమ్	160	స్త్రివనమ్	160
సుషీమః	206	సేతుః	108		
సుషేణః	94	సేనాపతిః	133		
సువృ	337				

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
ప్రకాశము	5	స్నేహము	326	నూనె	156
ప్రకాశము	156	స్పృహ	151	నూనె	288
ప్రకాశము	124	స్పృహ	305	నూనె	296
ప్రకాశము	88	స్పృహ	161	నూనె	127
ప్రకాశము	156, 340	స్పృహ	304	నూనె	321
ప్రకాశము	164	స్పృహ	67	నూనె	57
ప్రకాశము	115	స్పృహ	231	నూనె	156
ప్రకాశము	274	స్పృహ	64	నూనె	196
ప్రకాశము	14	స్పృహ	64	నూనె	844
ప్రకాశము	102	స్పృహ	342	నూనె	229
ప్రకాశము	114	స్పృహ	209	నూనె	239
ప్రకాశము	269	స్పృహ	108	నూనె	888
ప్రకాశము	241	స్పృహ	64	నూనె	20
ప్రకాశము	88	స్పృహ	342	నూనె	106
ప్రకాశము	275	స్పృహ	209	నూనె	141
ప్రకాశము	227	స్పృహ	108	నూనె	189
ప్రకాశము	227	స్పృహ	166	నూనె	191
ప్రకాశము	227	స్పృహ	28	నూనె	141
ప్రకాశము	227	స్పృహ	101	నూనె	232
ప్రకాశము	210	స్పృహ	109	నూనె	847
ప్రకాశము	210	స్పృహ	109	నూనె	842

సంస్కృత గ్రంథములు

— ఇతిహాస పురాణములు —

	ప్రతి 1-కి రు. అ.
బాలరామాయణము, పెద్దచ్చు	... 0 2
,, సటిక	... 0 4
శ్రీమద్వాల్మీకిరామాయణము, మూలము	
,, బాలకాండము	... 2 0
,, అయోధ్యాకాండము	... 8 8
,, ఆరణ్యకాండము	... 2 0
,, కిష్కింధాకాండము	... 2 0
,, సుందరకాండము	... 2 0
,, యుద్ధకాండము	... 4 0
,, ఉత్తరకాండము, సాధారణప్రతి	... 2 0
అధ్యాత్మరామాయణము, మూలము	... 2 8
,, ఆంధ్రీటీకాతాత్పర్యసహితము	... 12 8
శ్రీమద్రామాయణము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	
బాలకాండము	... 4 0
అయోధ్యాకాండము	... 6 8
ఆరణ్యకాండము	... 4 0
కిష్కింధాకాండము	... 4 0
సుందరకాండము	... 5 0
యుద్ధకాండము	... 8 8
ఉత్తరకాండము	... 4 8
శ్రీరామోదన్తమ్	... 0 4
కార్తికమాహాత్మ్యము, (స్కాందము తాత్పర్యము)	... 1 8
కాళీమాహాత్మ్యము, తెనుగువచనము	... 1 0
గయామాహాత్మ్యము, తెనుగువచనము	... 0 10
గరుడపురాణము, సవ్యాఖ్యానాంధ్ర తాత్పర్యము	... 2 8
జగన్నాథమహాత్మ్యము, తెనుగువచనము	... 0 4
ధనుర్నాసమహాత్మ్యము, సాంధ్రీతాత్పర్యము	... 0 4
పద్మపురాణాంతర్గత మాఘపురాణము, సాంధ్రీతాత్పర్యము	... 5 0
భవిష్యపురాణము - బ్రహ్మపర్వము, ఆంధ్రీతాత్పర్యసహితము	... 6 0
సింహాచలక్షేత్రమహాత్మ్యము, తెనుగువచనము	... 0 8

— కావ్యములు —

ప్రతి 1-కి రు. అ.

ఋతుసంహారము, సాంధ్యటిక	...	1 0
కవిరాజునీయము, ద్వ్యర్థి కావ్యము, టిక	...	1 0
కుమారసంభవము, సవ్యాఖ్యానము	...	1 12
,, ఆంధ్రటికాతాత్పర్యసహితము	...	8 0
కాదంబరి, చక్కనిప్రతి	...	4 0
గీతగోవిందము, (ఆప్తపది) సాంధ్యటిక	...	2 8
దశకుమారచరితము	...	1 8
నీతికాస్త్రము, సాంధ్యతాత్పర్యము	...	0 4
నైషధము, సవ్యాఖ్యానము, 6 సర్గలు	...	2 8
పుష్పబాణవిలాసము, సటిక	...	0 12
పంచబాణవిజయము, చక్కనిహర్ష	...	8 8
సంస్కృత (నాగరిలిపి) బాలశిక్ష, తెనుగు అర్థము	...	0 6
,, ఇంగ్లీషు అర్థము	...	0 5
,, ద్రావిడ అర్థము	...	0 5
బిల్వణచరిత్ర, సటిక	...	1 0
భర్తృహరిసుభాషితము, తాత్పర్యము	...	2 0
భర్తృహరి, వ్యాఖ్యానప్రతిపదాంధ్రటికా పద్యతాత్పర్యసహితము	...	5 0
భాషామంజరి, సటిక	...	0 10
భారవి (కిరాతార్జునీయం సవ్యాఖ్యానము 6 సర్గలు	...	1 8
భారవి, ఆంధ్రటికాతాత్పర్యవ్యాఖ్యానసహితము, 3 సర్గలు	...	3 0
భోజచరిత్ర, ఆంధ్రటికాతాత్పర్యము	...	3 0
మణిమంజరీభేదిని, రామయోగీంద్రవిరచితము	...	0 12
మేఘసందేశము, సవ్యాఖ్యానము	...	0 12
,, ఆంధ్రటికాతాత్పర్యసహితము	...	1 12
మాఘము, సవ్యాఖ్యానము, 6 సర్గలు	...	2 8
,, 3 సర్గలు సంస్కృతముఆంధ్రటికాతాత్పర్యసహితము	...	5 0
రఘువంశము, 10 సర్గలు, సవ్యాఖ్యానము	...	3 0
రఘువంశము, 6 సర్గలు సటిక	...	8 0

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

పోస్టుకాన్పు 1872

292, 4వ ప్ల నెడ్, చెన్నపురి-1.

